2020-2021 An 21, 22. Nr. 1-8 (76-83)

FAMILIA *română*

Dr. TEODOR ARDELEAN
– 70 de ani sub semnul lui homo doctus

Prof. univ. dr. GHEORGHE POP
– ctitor al învăţământului superior băimărean – 100 de ani de la naştere

REVISTĂ PENTRU SOLIDARITATEA ROMÂNILOR DE PRETUTINDENI

IANUARIE 2020-DECEMBRIE 2021 BAIA MARE

FAMILIA ROMÂNĂ

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ DE CULTURĂ ŞI CREDINŢĂ ROMÂNEASCĂ

Editori: Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu” Baia Mare
şi Asociaţia Culturală „Familia Română”
Director fondator: dr. Constantin MĂLINAŞ

Redactor-şef: **dr. Teodor ARDELEAN**
Redactor-şef adjunct: **dr. Ştefan VIŞOVAN**
Secretar de redacţie: **dr. Florian ROATIŞ**

COLEGIUL DE REDACŢIE

Hermina **Anghelescu** (Detroit, SUA) ♦ Marin **Bancoş** (Baia Mare) ♦ Vasile **Barbu** (Uzdin, Serbia) ♦ Paşcu **Balaci** (Oradea) ♦ Nicolae **Băciuţ** (Târgu-Mureş) ♦ Gheorghe Mihai **Bârlea** (Baia Mare) ♦ Ioan **Bâtea** (Baia Mare) ♦ Ştefan **Berci** (Ardud) ♦ George **Berinde** (Biserica Albă, Ucraina) ♦ Liviu **Boar** (Târgu-Mureş) ♦ Gheorghe **Bohotici** (Deseşti) ♦ Ioan Aurel **Bolba** (Mangalia) ♦ Constantin **Buchet** (Bucureşti) ♦ Ion M. **Botoş** (Apşa de Jos, Ucraina) ♦ Ion **Buzaşi** (Blaj) ♦ Silvia **Caba-Ghivireac** (Herţa, Ucraina) ♦ Sanda **Ciorba** (Algarve, Portugalia) ♦ Viorel **Câmpean** (Satu Mare) ♦ Eugen **Cojocaru** (Stuttgart, Germania) ♦ Luminiţa **Cornea** (Sfântul Gheorghe) ♦ Flavia **Cosma** (Toronto, Canada) ♦ Cornel **Cotuţiu** (Beclean) ♦ Lucia **Davis** (Auckland, Noua Zeelandă) ♦ Mihail **Diaconescu** (Bucureşti) ♦ Mihai **Drecin** (Oradea) ♦ Monica **Duşan** (Ribiţa, Hunedoara) ♦ Nicolae **Felecan** (Baia Mare) ♦ Ioan **Filipciuc** (Câmpulung Moldovenesc) ♦ Ionela Nicoleta **Flood** (Londra, Marea Britanie) ♦ Corneliu **Florea** (Canada) ♦ Ilie **Frandăş** (Reghin) ♦ Ilie **Gherheş** (Baia Mare) ♦ Mirel **Giurgiu** (Khel, Germania) ♦ Constantin **Gomboş** (Timişoara) ♦ Eugenia **Guzun** (Bucureşti) ♦ Viorel **Hodiş** (Cluj-Napoca) ♦ Săluc **Horvat** (Baia Mare) ♦ Ion **Huzău** (Slatina, Ucraina) ♦ Cătălina **Iliescu** (Alicante, Spania) ♦ Lidia **Kulikovski** (Chişinău) ♦ Natalia **Lazăr** (Baia Mare) ♦ Ioan **Lăcătuşu** (Sfântul Gheorghe) ♦ Adrian **Marchiş** (Baia Mare) ♦ Ştefan **Marinca** (Limerick, Irlanda) ♦ Ioan **Miclău** (Cringila, Australia) ♦ Viorel **Micula** (Sacramento, SUA) ♦ Tiberiu **Moraru** (Oradea) ♦ Cornel **Munteanu** (Baia Mare) ♦ Mihai **Nae** (Baia Mare) ♦ Ion **Negrei** (Chişinău) ♦ Nina **Negru** (Chişinău) ♦ Ion Onuc **Nemeş** (Sibiu) ♦ Alexandru **Nicolici** (Baia Mare) ♦ Marcel **Oprişan** (Bârsana) ♦ Aurel **Pantea** (Baia Mare) ♦ Mia **Pădurean** (Ottawa) ♦ Raisa **Pădurean** (Tiraspol) ♦ Mihai **Pătraşcu** (Baia Mare) ♦ Gheorghe **Pârja** (Baia Mare) ♦ Viorica **Pâtea** (Salamanca, Spania) ♦ Ioana **Petreuş** (Baia Mare) ♦ Ioan **Petrovai** (Petrova) ♦ Ioan **Pintea** (Bistriţa) ♦ Zinaida **Pinteac** (Frumuşica Veche, Ucraina) ♦ Vlad **Pohilă** (Chişinău) ♦ Mircea **Popa** (Cluj-Napoca) ♦ Claudiu **Porumbăcean** (Satu Mare) ♦ Mihai **Prepeliţă** (Bucureşti) ♦ George **Roca** (Sydney, Australia) ♦ Emanuil **Rus** (Bixad, Satu Mare) ♦ Origen **Sabău** (Apateu, Ungaria) ♦ Ioan **Seni** (Năsăud) ♦ Doru **Sicoe** (Oradea) ♦ Ilie **Şandru** (Topliţa) ♦ Voicu **Şichet** (Satu Mare) ♦ Vasile **Şoimaru** (Chişinău) ♦ Vasile **Tărâţeanu** (Cernăuţi) ♦ Dorel **Todea** (Sighetul Marmaţiei) ♦ Traian **Trifu-Căta** (Petrovasâla, Serbia) ♦ Ioan **Ţiplea** (Baia Mare) ♦ Petre **Ţurlea** (Ploieşti) ♦ Erika **Vârşescu** (Israel).

Redactori: Laviniu ARDELEAN, dr. Vlad BONDRE, Simona DUMUŢA, Simona GABOR, Alina LEMNEAN, Valentina ROTARU, Paula RUS, Ştefan SELEK, Corina ŞANDOR-MARTIN, Florina VANCIU
Tehnoredactare: Firuţa ŞOMCUTEAN

ADRESA REDACŢIEI:
BIBLIOTECA JUDEŢEANĂ „PETRE DULFU”
(Pentru redacţia revistei „Familia Română”)
Bd. Independenţei, 4B, 430123, Baia Mare
MARAMUREŞ – ROMÂNIA
Tel: +4 0262 275583, Fax: +4 0262 275899
Email: familiaromana@yahoo.com
Web: www.bibliotecamm.ro

Asociaţia culturală „Familia Română” – cont pentru donaţii:
RO13BRDE250SV30956102500, deschis la BRD

ISSN 1454-8607

Nume care fac cinste Maramureşului

Dr. Ştefan VIŞOVAN
Baia Mare

Numărul de faţă al revistei este unul special. Pe lângă secvenţele cu care cititorii noştri sunt deja familiarizaţi, ne-am propus să punem în lumină două mari personalităţi ale Maramureşului. Prima este distinsul, de pioasă amintire, profesor universitar, doctor în filologie, Gheorghe Pop, care a făcut istorie în acest colţ de ţară, făurind o universitate în Baia Mare şi servindu-şi cu dăruire exemplară şi cu abnegaţie naţia. Se împlineşte anul acesta un secol de la naşterea celui care a înscris cu autoritate Maramureşul pe harta învăţământului superior românesc.

Aceeaşi vocaţie de ctitor îi este proprie şi celei de-a doua personalităţi căreia i se dedică prezentul număr. Este vorba despre Teodor Ardelean, directorul Bibliotecii Judeţene „Petre Dulfu" Baia Mare, doctor în filologie şi redactor-şef al revistei noastre. Domnia Sa a împlinit în luna iunie 2021 şaptezeci de ani de viaţă, din care douăzeci i-a petrecut în fruntea instituţiei amintite, pe care preluat-o din faza de proiect şi, veghindu-i cu pricepere şi responsabilitate devenirea, a ridicat-o la stadiul de cea mai modernă, mai bine dotată şi mai funcţională bibliotecă departamentală din România. A fondat, totodată, nenumărate biblioteci pentru românii din afara graniţelor şi a contribuit la dotarea cu carte a celor mai multe biblioteci din Maramureş.

Parcursul existenţial al celor doi are multe puncte comune. Amândoi s-au stabilit în Maramureş, urmându-şi destinul profesional: Pop Gheorghe venea din Roşiorii de Satu Mare, localitate pe care a iubit-o cu pasiune, lăsându-i chiar un muzeu etnografic, amenajat în casa părintească. Teodor Ardelean vine din Sălajul vecin, ca fiu al vestitului Moigrad, al cărui nume l-a întregit magistral cu toponimul Porolissum, subliniind şi astfel istoria străveche şi nobilă a zonei.

S-au întâlnit în urmă cu aproape o jumătate de veac. Pop Gheorghe era decanul Facultăţii de Litere a universităţii băimărene, iar lui Teodor Ardelean i se încredinţase direcţiunea Clubului studenţesc. De atunci au rămas, practic, nedespărţiţi. S-au bucurat împreună de realizările universităţii băimărene, de premiile luate la concursurile naţionale de formaţiile artistice studenţeşti pregătite de Teodor Ardelean, de premiul „Timotei Cipariu" decernat de Academia Română monografiei etnografice a Ţării Chioarului coordonate de Gheorghe Pop. Au reactivat şi dinamizat activitatea filialei maramureşene a Asociaţiei pentru Cultura şi Literatura Poporului Român, al cărei preşedinte

era Gheorghe Pop, iar Teodor Ardelean îl secunda ca vicepreşedinte. Au participat la sute de lansări şi prezentări de cărţi – în calitate de moderatori sau recenzenţi. Dar cea mai frumoasă realizare comună este obţinerea de către Teodor Ardelean a titlului de doctor în filologie, avându-l conducător ştiinţific chiar pe profesorul Gheorghe Pop, teza de doctorat, cu titlul *Limba română şi cultivarea ei în preocupările ASTREI*, devenită carte şi publicată la cunoscuta editură clujeană „Limes", aducându-i autorului prestigiosul premiu al Academiei Române „Ion Petrovici" pe anul 2011. În acest plan, iată, discipolul şi-a egalat mentorul.

Parcurgând grupajele rezervate celor două personalităţi, cititorii revistei vor afla nenumărate detalii din viaţa şi activitatea profesională, managerială, politică etc. a acestora, alături de păreri şi referinţe critice privind opera lor ştiinţifică, publicistica, realizările pe plan cultural etc. Atât Gheorghe Pop, cât şi Teodor Ardelean au devenit modele de intelectuali demni, angajaţi, care şi-au pus necondiţionat capacitatea intelectuală şi puterea de muncă în slujba semenilor şi a cetăţii.

Prof. univ. dr. **Gheorghe Pop** şi dr. **Teodor Ardelean**
la aniversarea de 90 de ani ai profesorului, 8 octombrie 2011

TEODOR ARDELEAN 70 de ani sub semnul lui HOMO DOCTUS

Mesajul Executivului Consiliului Judeţean Maramureş adresat dr. Teodor Ardelean, la aniversarea vârstei de 70 de ani

Ionel Ovidiu BOGDAN
Preşedinte
Radu Daniel TRUFAN, Doru Alexandru LAZĂR
Vicepreşedinţi

Timpul constituie o resursă preţioasă pentru fiecare dintre noi, însă îl face cu adevărat valoros ceea ce alegem noi să facem în timpul pe care îl primim în dar. Există oameni care gonesc spre o destinaţie oarecare, fără să privească înapoi, dar şi oameni care privesc în urmă, la fiecare pas, doar pentru a se asigura că fiecare acţiune întreprinsă de ei întăreşte temelia pe care, cei ce-i vor urma, vor putea clădi. Un astfel de om excepţional este şi distinsul dr. Teodor Ardelean care, dintr-o generozitate greu de egalat, şi-a dedicat întreaga carieră proiectelor culturale ambiţioase cărora le-a dat viaţă.

Redactor, bibliotecar, profesor, director de şcoală, instructor cultural, vicepreşedinte al Consiliului Judeţean Maramureş, senator, decan al Universităţii de Vest „Vasile Goldiş" filiala Baia Mare, consilier judeţean şi, de 20 de ani, director al Bibliotecii Judeţene „Petre Dulfu" din Baia Mare, dr. Teodor Ardelean s-a achitat cu aceeaşi firească dedicare şi înaltă competenţă de fiecare nouă provocare ivită în parcursul său profesional. Când vorbim despre o persoană a cărei carieră poate fi cuantificată în sutele de mii de volume pe care le-a pus la adăpost în instituţia de prestigiu pe care o conduce, aducându-le, astfel, mai aproape de publicul larg, cuvintele sunt mărunte şi prea puţine. Dr. Teodor Ardelean ne-a învăţat că dragostea de carte se cultivă şi şi-a pus întreaga înţelepciune şi pricepere în materializarea acestui deziderat. Copii, tineri şi adulţi de toate vârstele au pătruns în universul fascinant al cuvintelor aşternute pe hârtie, încurajaţi fiind de felul în care viziunea Domniei Sale a fost transpusă în serviciile de excepţie cu care Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu" din Baia Mare îşi răsplăteşte fiecare vizitator.

Dr. Teodor Ardelean este un izvor inepuizabil de dragoste faţă de semenii săi, astfel că în sufletul său şi-au găsit loc nu doar maramureşenii, ci şi românii de peste hotare, pentru care a construit punţi ca aceştia să nu piardă legătura cu scriitura românească. Biblioteca „Transilvania" de la Chişinău, bibliotecile ro-

mâneşti din Ungaria, Spania, Marea Britanie şi Canada, dar şi alte biblioteci care şi-au îmbogăţit fondul de carte cu volume româneşti, constituie câteva dintre instituţiile asupra cărora dr. Teodor Ardelean şi-a pus amprenta, mânat de profunda vocaţie culturală cu care ne-a obişnuit.

La ceas aniversar, când dr. Teodor Ardelean împlineşte frumoasa vârstă de 70 de ani, îi transmitem preţuirea şi recunoştinţa noastră şi îi urăm multă sănătate şi fericire, ca o încununare a anilor pe care i-a dedicat îmbogăţirii vieţii culturale a maramureşenilor şi românilor de peste hotare. Să ne bucurăm ani mulţi de acum înainte de solidaritatea, spiritul creator şi cuvintele pline de înţelepciune cu care dr. Teodor Ardelean ne onorează ori de câte ori avem ocazia să îl întâlnim.

La mulţi ani, dr. Teodor Ardelean!

Profesorul doctor Teodor Ardelean Cărturarul de inspiraţie şi statură şaguniană 70 ani

† IUSTIN
Episcopul Maramureşului şi Sătmarului

Născut pe minunatele plaiuri sălăjene, la 14 iunie 1951, profesorul enciclopedist Teodor Ardelean se apropie de semicentenarul care l-a consacrat ca pe unul dintre cei mai prestigioşi intelectuali ai Maramureşului, cu care s-a identificat de peste 44 de ani. Aici a trăit şi trăieşte o frumoasă poveste de dragoste între el, Dumnezeu şi Neamul Său. Pe Dumnezeu L-a iubit şi L-a ascultat descifrându-I voinţa şi menirea pe care i le-a hărăzit în această frumoasă lume văzută. Neamul şi l-a cinstit, înălţat, venerat şi slujit cu toată conştiinţa şi fidelitatea unei personalităţi complexe şi complete, bazându-şi existenţa pe cei trei piloni fundamentali – credinţă, familie, cultură, prin care s-a zidit pe sine şi a construit şi ctitorit în viaţă instituţii culturale unice, ziduri pentru veşnicie şi, mai ales, personalităţi umane, cărora le-a insuflat dragostea de cultură, de cercetare, de valori şi tradiţie.

Cunoscându-l şi urmărindu-l pe parcursul ultimelor trei decenii, în toate funcţiile şi demnităţile pe care le-a deţinut, cea mai dragă fiindu-i, cred, cea de director al Bibliotecii Judeţene „Petre Dulfu" din Baia Mare, pentru că este de o fiinţă cu ea, din punct de vedere spiritual – cultural şi ctitoricesc, fiindu-i naş, părinte, ctitor, suflet, minte şi trup ne-am fost aproape unul altuia, inspirându-ne şi susţinându-ne reciproc în demersul unic şi dureros de necesar acela de a dărui frumosului şi unicului nostru oraş – Baia Mare o inimă şi un suflet.

Domnia Sa i-a dăruit o bibliotecă pe care a născut-o, a crescut-o, a impus-o ca o ctitorire culturală unică în peisajul postcomunist românesc, deci o catedrală a cărţii, a luminii, educaţiei şi culturii, iar noi i-am dăruit o inimă Catedrala Duhului Sfânt şi Palatul Preasfintei Treimi. Nu ne-a stăpânit şi nu ne stăpâneşte vreun sentiment de mândrie (poate una nepăcătoasă care se raportează la dorinţa şi credinţa de înnobilare şi dăinuire a neamului tău), ci ne învăluie un sentiment de fericire că Dumnezeu a hotărât ca în timpul generaţiei noastre să fie împlinite cele încă nedesăvârşite şi că nu ne-am făcut decât datoria de slujitori ai lui Dumnezeu şi ai nobilului neam românesc.

Pe lângă lucrarea unică pe care profesorul Teodor Ardelean a realizat-o în oraşul nostru de suflet şi în judeţul nostru, în neodihna lui de a răspândi slova românească şi cultura strămoşească a ctitorit mai multe filiale şi biblioteci în ţară şi în afară: câte una la Chişinău, Budapesta şi Glasgow, iar în Spania patru şi a trimis 4000 de cărţi tocmai în Canada, peste ocean, românilor de acolo. Cred că toate acestea la un loc trec de 100.000 de volume, dăruite românilor din diaspora, inclusiv celor din străinătatea apropiată, maramureşenilor din dreapta Tisei. În Episcopia noastră a pus bazele bibliotecii de la Mănăstirea Scărişoara Nouă – Carei, ctitoria Preasfinţitului Părinte Timotei Sătmăreanul şi a făcut o importantă donaţie pentru biblioteca Centrului Eparhial din Baia Mare, de peste 2000 de volume, precum şi la mai multe filiale în teritoriu.

Toate acestea sunt izvorâte din inima uriaşă şi neodihna unui om mare, pentru educaţie, cultură şi luminarea românilor de pretutindeni, în graiul, tradiţia şi credinţa lor.

Nu voi stărui asupra contribuţiilor ştiinţifice şi a participărilor prestigioase ale Domniei Sale la

cultura şi literatura românească, unde s-a aplecat cu multă atenţie şi s-a plecat cu veneraţie asupra Astrei ardelene şi a contribuţiei marelui şi unicului Mitropolit – Sfântul Andrei Şaguna, pe care l-a avut model de urmat şi sursă de inspiraţie; aceasta o vor face specialiştii.

Cuvântul meu omagial doresc să fie o mărturie şi mărturisire de suflet despre un om de suflet şi frate drag, cu care am călătorit umăr la umăr, fără să obosim, pentru că împreună cu noi a călătorit Dumnezeu şi neamul nostru. Am să adaug la ceea ce vor spune intelectualii, colegii, ucenicii, prietenii Domniei Sale, la acest crâmpei de veşnicie din viaţa sa, ceva, cât de puţin, din sufletul şi inima unui mare român şi adevărat creştin.

Iubitor de Biserică şi Neam, profesorul Teodor Ardelean a venit cu bucurie la slujirea reînviatei noastre Episcopii, fiind un apropiat al Înaltpreasfinţitului părinte Justinian, pe care l-a iubit şi admirat din multe alte puncte de vedere decât o fac oamenii obişnuiţi şi ne-a fost aproape nouă, în toate momentele dificile, în rectitorirea acestei Episcopii istorice şi martirice, desfiinţată ultima dată în 1948 de comunişti şi reînfiinţată în 1990, aducându-şi contribuţia, inclusiv financiară, pentru noua Catedrală Episcopală.

Apoi, nu a fost eveniment cultural major organizat de Biserica Ortodoxă la care să nu fi fost invitat şi să nu participe cu binecunoscutele intervenţii de înaltă ţinută academică şi enciclopedică. L-am admirat întotdeauna şi, mai tânăr fiind, am învăţat mereu lucruri noi şi importante.

Ca membru în Adunarea Eparhială a Episcopiei Maramureşului şi Sătmarului, în mai multe mandate, a fost nelipsit la marile evenimente, cum ar fi: vizita în Maramureş, din 2003, a patriarhilor Teoctist al României şi a lui Petros al VI-lea al Alexandriei Egiptului şi a toată Africa, mai apoi, din 2009, a patriarhului Daniel, când venerabilul nostru părinte Justinian a fost înălţat la rangul de arhiepiscop onorific, în Catedrala Episcopală din Baia Mare. Nu uităm să amintim şi evenimentul instalării noastre ca episcop al Maramureşului şi Sătmarului din 27 decembrie 2016.

În calitate de deputat mirean în Adunarea Eparhială, a avut contribuţii remarcabile în acest înalt for, venind întotdeauna cu discursuri de apreciere şi recunoştinţă faţă de activitatea desfăşurată de clerul, cinul monahal şi instituţiile bisericeşti eparhiale, precum şi faţă de şcolile noastre teologice de nivel preuniversitar şi universitar.

Pentru toate acestea, Înaltpreasfinţitul părinte arhiepiscop Justinian, în consultare cu noi, a decis să-i confere cea mai înaltă distincţie eparhială pentru laici „Crucea Voievodală Maramureşeană”, pe care i-am aşezat-o personal pe piept în prezenţa Înaltpreasfinţitului Justinian care, din pricina bătrâneţelor patriarhale, a asistat la acest ceremonial cu ochii umeziţi de lacrimi, de bucurie, la şedinţa Adunării Eparhiale desfăşurată în sala „Sfântul Iosif Mărturisitorul” din incinta noii Catedrale Episcopale, în data de 25 ianuarie 2014.

Că am mers împreună pe drumul ridicării spirituale şi culturale a maramureşenilor o dovedeşte şi faptul că primarul Cătălin Cherecheş ne-a oferit odată, amândurora, Titlul de „Cetăţean de Onoare al Municipiului Baia Mare”, la primul său mandat, în anul 2011, lucru care m-a onorat, să fim alături, şi l-a onorat mult şi pe foarte tânărul, pe atunci, primar Cătălin Cherecheş. Cred că au fost primele titluri oferite de noul primar.

Primind Ordinul Omagial şi Medalia Omagială „Justinian Arhiepiscopul” de la **Preasfinţitul Părinte Justin**, episcopul Maramureşului şi Sătmarului, 14 iunie 2021.

Despre Teodor Ardelean s-ar putea scrie cărţi! Şi se vor scrie!

Eu, din ascultarea de slujitor al lui Dumnezeu, păstor al păstorilor, părinte şi povăţuitor al monahilor şi credincioşilor, în numele lor şi al dascălilor de teologie, am scris tot ce am scris, iar în numele meu şi al lor i-aş face următoarea urare: Ştim că Psalmistul David, inspirat, a aşezat în cartea Sfintei Scripturi următorul text: „Viaţa omului este de 70 de ani, cei în putere 80 de ani! Ce

este mai mult decât aceştia este osteneală şi durere" (Psalmul 89. 10,11).

Aceasta a zis-o Psalmistul, însă Dumnezeu poate hărăzi 90, 96 de ani, cum i-a dăruit părintelui nostru Justinian, 100 şi chiar peste 100. Oricâţi vor fi, să fie în sănătate, pace, linişte şi în bucuria datoriei împlinite pentru Ţară, Biserică, Cultură şi Neam.

Şi vă mai fac o urare, iubite prietene, în nume personal: Să rânduiască Dumnezeu să ne bucurăm ani mulţi de povestea de dragoste care se desfăşoară sub ochii noştri, între Dumnezeu şi mult iubitul Său popor din Maramureş şi să participăm împreună la nunta şi ospăţul credinţei, dăinuirii şi veşniciei neamului românesc, care începe aici şi va continua în lumina şi slava Preasfintei Treimi, la Nunta Fiului de Împărat Iisus Hristos, Mântuitorul Lumii.

Sunteţi şi rămâneţi cărturarul nostru de frunte şi de cinste, iar pentru noi sunteţi şi „Academicianul" nostru, lucru neproclamat încă de cel mai înalt for al culturii româneşti, dar care, dacă Dumnezeu îl are în proiectul Său, se va şi împlini! Întru mulţi ani luminoşi, prestigioşi, binecuvântaţi şi sănătoşi sub ocrotirea lui Dumnezeu.

Schiţă de portret în acvaforte

Acad. Ioan-Aurel POP
Preşedintele Academiei Române

Imaginea pe care o am în minte despre profesorul Teodor Ardelean este aceea de om-fluviu, întruchipat de un şuvoi benefic, capabil să purifice tot răul şi să aducă mereu binele, adevărul şi dreptatea. De-a lungul vieţii, nu a stat o clipă locului, să-şi vadă de lecturile şi de scrierile sale, să-şi îndeplinească datoria impusă de soartă şi să aştepte liniştit trecerea anilor.

L-am surprins mereu în acţiune, pasionat de cărţi şi de bibliotecă, mai ales de biblioteca judeţeană pe care o conduce. Aici, a reuşit să constituie o zestre de carte unică între bibliotecile de profil, să facă din aşezământ un for cultural de prim-plan, să organizeze activităţi demne de centrele culturale şi universitare de cel mai înalt rang. L-am remarcat ca filosof, ca istoric, ca filolog, ca om de cultură şi ca intelectual, în general, iubind creaţia spirituală clasică, promovând şi produsele minţii şi inimii tinerilor, publicând periodice, organizând sesiuni ştiinţifice, simpozioane, colocvii, colecte pentru Basarabia, nordul Maramureşului şi nordul Bucovinei, pentru românii din diaspora. L-am văzut ca transilvănean cu obârşia sa în colţul nord-vestic al provinciei istorice intracarpatice, realizat din punct de vedere profesional şi uman în Maramureş, în ţara descălecătorilor, în ţara unei nobilimi româneşti mândre şi neplecate. L-am admirat ca român integru, preocupat de demnitatea poporului său, de soarta sa, de binele său şi de valorile sale.

Cu firea sa vulcanică, Teodor Ardelean nu a fost şi nu este un om comod pentru unii dintre cei din jurul său. Dar nici nu a urmărit să fie comod. A urmărit să fie activ, să fie constructiv, să adune, şi nu să risipească, şi a reuşit. Nimic din ceea ce este omenesc nu îi e străin, nici binele şi nici răul, nici dreptatea şi nici nedreptatea, nici adevărul şi nici minciuna. Le-a cunoscut în viaţă pe toate, dar nu ca să le cultive, ci ca să le aducă imnuri de glorie celor bune şi să le veştejească pe cele rele. Îl văd descins din stirpea nobilă a luptătorilor români transilvăneni pentru dreptate, egalitate şi frăţie, din grupul petiţionarilor de la 1791, din cel al memorandiştilor din 1894, din elita intelectuală a celor care au făcut Unirea de la Alba Iulia.

Cu o asemenea moştenire a pornit în viaţă Teodor Ardelean, din ea s-a înfruptat constant, mai ales, când i-a fost greu, pe ea a sădit-o şi răsădit-o mereu în jur, pregătindu-i pe tineri să înfrunte viitorul, ca să-l modeleze, ca să-l facă bun de a fi trăit de urmaşi cu demnitate.

La moment aniversar, îi urăm, după tradiţia noastră latină, *Vivat, crescat, floreat!*

Gânduri la o aniversare

Acad. Emil BURZO
Preşedinte de onoare al Filialei Cluj a Academiei Române

Domnul dr. Teodor Ardelean, directorul Bibliotecii „Petre Dulfu" din Baia Mare, aniversează 70 de ani de viaţă. Ce repede se scurge timpul ..., trecerea pe nesimţite a anilor fiind, însă, marcată de o suită de importante obiective puse în valoare de sărbătorit şi care jalonează timpul trecut. Aniversarea se îngemănează totodată cu împlinirea a 20 de ani de când se află la conducerea Bibliotecii. Rememorând cu ochii minţii anii scurşi de la prima întâlnire cu dr. Teodor Ardelean şi nu sunt puţini nu desluşesc schimbări în modul de acţiune şi comportare. Acelaşi om activ, plin de vigoare, spiritul său păstrând prospeţimea tinereţii, vigoarea minţii, precum şi capacitatea de a se entuziasma la valorile culturale naţionale, în special din acest colţ de ţară Maramureşul. Cuvântul său este întotdeauna argumentat, consistent şi trădează filosoful format la şcoala rigorii ştiinţifice. Stau mărturie pentru aceste afirmaţii, creaţiile sale în domeniul culturii, întregite prin intensa activitate desfăşurată în diseminarea culturii şi artei naţionale, atât în ţară, precum şi în spaţiul internaţional. Creaţiile sale, materializate în cărţi şi articole publicate sau prezentate la conferinţe naţionale sau internaţionale, sunt bine apreciate de cei care le citesc sau le ascultă. În acest context aducem în lumină decernarea Premiului „Ion Petrovici" al Academiei Române pentru lucrarea *Limba română şi cultivarea ei în preocupările ASTREI*, de o deosebită valoare sau Distincţia culturală acordată tot de Academia Română, atât pentru realizările personale, precum şi pentru efortul de a introduce elemente din cultura noastră naţională în spaţiul valoric internaţional, de mare importanţă în contextul globalizării.

Domnul dr. Teodor Ardelean s-a afirmat şi se afirmă drept ctitor de biblioteci şi donator de cărţi, implicate fiind mai multe unităţi din ţară sau străinătate, printre care bibliotecile de la Chişinău, Budapesta, Coslada, Alcala de Henares, Salamanca şi Alicante din Spania, Glasgow din Marea Britanie sau Montreal din Canada. Pe plan local, sub conducerea Domniei Sale, Biblioteca „Petre Dulfu" a devenit un important centru de cultură, rivalizând cu marile biblioteci naţionale, atât ca fond de carte, cât şi prin numerosul public cititor elemente de mare importanţă în diseminarea valorilor culturale româneşti, precum şi în dezvoltarea pasiunii pentru citit şi, implicit, în ridicarea nivelului cultural. S-a dedicat crezului ce pleacă de la necesitatea de a face cunoscută şi, totodată, cinstită cultura naţională, un îndemn pentru o mai bună cunoaştere a identităţii şi demnităţii româneşti, a dezvoltării şi dăruirii spirituale a poporului român.

Domnul dr. Teodor Ardelean a colaborat, pe parcursul anilor, cu Academia Română, în particular cu Filiala Cluj-Transilvania. Stau mărturie pentru aceasta constituirea în cadrul Bibliotecii „Petre Dulfu" a Fondului Documentar al Academiei Române, având în jur de 3000 volume. A fost înfiinţat în cadrul acestei instituţii Centrul de Cercetare şi Documentare al Academiei Române, cu caracter multi şi pluridisciplinar, care, prin activitatea desfăşurată, aduce importante contribuţii la cunoaşterea istoriei şi spaţiului cultural maramureşean. Pentru realizările sale pe parcursul colaborării cu Academia Română, Filiala Cluj-Napoca, domnul dr. Teodor Ardelean a fost distins cu Diploma Distincţia Culturală.

Dr. Teodor Ardelean, cu o aleasă cultură intelectuală, energic, exigent, dar drept, se bucură de apreciere sinceră şi stimă din partea celor cu care a interacţionat. Reprezintă, de fapt, Omul firesc, care tace şi face, care se bucură lăuntric de orice fapt menit să aducă contribuţii la cultura naţională, precum şi la cunoaşterea acesteia.

Calde şi sincere felicitări, în acest an aniversar, urări de sănătate şi putere de creaţie şi pe mai departe, pentru binele celor din jur şi, totodată, al Instituţiei la cârma căreia vă aflaţi!

LA MULŢI ANI!

Despre o anume vrednicie

Acad. Ion POP
Cluj-Napoca

Despre colaborările jurnalistice „ocazionale” ale unor intelectuali se crede, în general, că sunt sortite unei rapide dispariţii din aria de interes a cititorului, tocmai din cauza caracterului lor punctual, dependent de evenimentul zilei. Am trăit şi eu o vreme cu acest sentiment, pe când scriam mici tablete de observaţie şi reflecţie „civică” în câteva cotidiane de la începutul anilor 2000. Numai că am simţit că nu puteam face altfel, erau prea multe semnele de întrebare şi problemele de pe „ordinea de zi”, ca să rămân indiferent la ceea ce se întâmpla în lumea realităţii imediate. Motivam atunci această ipostază de «observator», fie şi marginal, – şi o pot face şi acum – prin nevoia definitorie a intelectualului de a se angaja voluntar în slujba Cetăţii şi prin impulsul de a reacţiona, poate şi din speranţa de a descifra, treptat, o „ordine din zi”, capabilă să dea coerenţă unor proiecte constructive pentru colectivitate.

Citind culegerea de tablete a lui Teodor Ardelean, fondatorul şi directorul de mai mulţi ani al impunătoarei, modernei Biblioteci Judeţene „Petre Dulfu” din Baia Mare, mi-am întărit convingerea că este cu adevărat nevoie de acest tip de participare la dinamica prezentului, mai ales atunci când cel care ia cuvântul o face dintr-o motivaţie profund pozitivă. Textele adunate de autor sub titlul *Pietre unghiulare pentru o ... bibliotecă de idei* (Editura Şcoala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2015) dau tocmai acest tonic sentiment. Sunt ecouri la calendarul unor fapte de cultură petrecute în spaţiul activităţii specifice a unui om de Bibliotecă, cu semnificative ieşiri în lumea mai largă a reflecţiei pe temele stringente ale vieţii sociale a momentului. „Momentul” se întinde în acest caz pe patru ani, în intervalul 2011-2014, şi se regăseşte în articolele semnate săptămână de săptămână în presa locală băimăreană (în speţă, „Gazeta de Maramureş”). Prin forţa lucrurilor, tematica e compozită, de o mare diversitate, însă unificată subteran de un „program” uşor de conturat: voinţa de a lua parte la o acţiune de echilibrare şi însănătoşire a climatului cultural şi a dezbaterilor de idei din societatea noastră atât de tulburată la toate nivelele în ultimul sfert de secol.

Multe dintre titlurile acestor pagini vorbesc prin ele însele despre acest efort: *Avem de nevoie de modele, Un lucru bine făcut, Despre o anume vrednicie, Libertate prin carte, Foloasele învăţăturii, Să rentabilizăm identităţile, Cartea – cea mai puternică forţă!...* Schiţe de portret şi evocări ale unor personalităţi ale locului, şi nu numai, consemnări de evenimente culturale locale şi de rezonanţă naţională, schimburi de idei cu delegaţii străine, vizite în vecinătăţile româneşti ale ţării – maramureşenii de astăzi din Ucraina, valea bulgărească a Timocului, deschiderea unui colţ românesc la Universitatea din Cahul, „chestiunea volohă”, interesul pentru limba română la polonezi, câte un ecou important al istoriei noastre în studiile unor cercetători străini sunt puncte de plecare pentru reflecţii asupra situaţiei „familiei române”, ca să preiau titlul grăitor al revistei pe care o coordonează Teodor Ardelean de mai multă vreme. Nu scapă ochiului său de observator şi „cronicar” nici multe alte probleme din sfera economică şi chiar politică – soluţii discutabile ale „privatizării”, situaţia actuală a satului românesc, chestiuni de urbanistică regională, presă locală, monumente istorice, memoria rezistenţei anticomuniste din Ţara Codrului, evenimente şi figuri din viaţa Bisericii româneşti ...

La sfârşitul lecturii celor aproape două sute de pagini de publicistică, aş zice pozitiv militantă, cititorul rămâne cu profitul cert de a fi descoperit numeroase fapte de viaţă, mai ales intelectuală, din spaţiul maramureşean, dar şi din afara lui, într-un „documentar” ce se constituie treptat, cu fiecare ecou jurnalistic. Dincolo de acest nivel al strictei informări, se impune, însă, pasiunea calmă a omului sensibil la tot ceea ce se întâmplă demn de reţinut în Agora, în

spaţiul public ce nu-l poate lăsa neutru, ci îl cheamă mereu la rostirea unor opinii şi întrebări interesând comunitatea, bine cumpănite şi însufleţite de încrederea tonică în valorile spirituale autentice, pe linia prestigioasă a ASTREI ardelene, al cărei membru activ este Teodor Ardelean. Un patriotism lucid, lipsit de alunecări emfatice, însufleţeşte acest ansamblu de „însemnări" hebdomadare într-un moment când conştiinţa apartenenţei la un „loc şi timp anume" suferă la noi un grav proces de eroziune.

Gânduri şi cuvinte potrivite despre un aristocrat al culturii şi vieţii publice maramureşene

Acad. Liviu POP
Cluj-Napoca

Omagiem în aceste zile pe eminentul intelectual din elita maramureşeană TEODOR ARDELEAN, la împlinirea frumoasei vârste de şapte decenii, o vârstă a maturităţii depline şi a înţelepciunii, când sufletul şi mintea sunt şi continuă să rămână mai departe tinere, pentru a face binele, fără a aştepta vreo răsplată, a promova profesionalismul, valorile culturale, morale şi caracteriale, de care se pare că este trebuinţă tot mai stringentă în vremurile sub care trăim.

Sunt deosebit de onorat că am ocazia fericită şi bucuria sinceră de a scrie câteva rânduri despre această cunoscută şi recunoscută personalitate culturală, publicistică, organizaţională şi politică, trăitoare pe dulcile meleaguri maramureşene. Gestul colegilor şi colaboratorilor săi apropiaţi de a-i dedica un volum de studii, gânduri şi mărturisiri prieteneşti, nu este unul de simplă complezenţă, gratuit şi fără acoperire; dimpotrivă, este selectiv şi întemeiat pe criterii de valoare incontestabilă, obiectivate în realizările profesionale, culturale, ştiinţifice şi instituţionale, precum şi în meritele sale de mare patriot şi om al cetăţii, iubit şi apreciat de toţi cei care sunt de bună-credinţă. Astfel, magistrul face parte dintre acei oameni care sunt iubiţi de Dumnezeu, pentru că au prieteni adevăraţi, cu care se bucură împreună, făcând din generozitate o virtute pentru a putea ajuta şi, atunci când este nevoie, a ierta.

Ajuns fiind şi eu la o frumoasă vârstă şi aflându-mă la apusul carierei profesionale, urmare a trecerii ireversibile a timpului, prin succesiunea cadenţată a anilor, rememorez cu plăcere şi cu o explicabilă nostalgie evenimentele, întâmplările şi oamenii pe care i-am cunoscut în cursul sinuos al vieţii mele. În această ambianţă realizez că atotputernica şi omniprezenta Providenţă m-a învrednicit să trăiesc într-o vreme în care am fost şi în parte mai sunt contemporan cu mulţi oameni adevăraţi, de indiscutabilă valoare, elite reale şi participative ale generaţiei noastre, care au deprins, din prima lor tinereţe, gustul competiţiei oneste, al succesului şi care şi-au dobândit şi consolidat poziţia socială prin valorificarea eficientă a înzestrărilor, experienţei şi calităţilor dobândite şi dovedite, prin ceea ce au realizat pentru neamul nostru românesc. Dintre aceştia face parte, cu siguranţă, înainte de mulţi alţii, omul de cultură, filosoful, profesorul, oratorul de mare talent, publicistul, organizatorul şi o vreme omul politic TEODOR ARDELEAN.

L-am cunoscut pe acest înzestrat intelectual, iubitor fără rezerve de ţară şi de neam, în anii '70 ai secolului trecut, adică acum peste o jumătate de veac, când ne-am întâlnit în calitate de studenţi ai Universităţii „Babeş-Bolyai" din Cluj. Amândoi am învăţat şi ne-am format pentru viitoarele noastre profesii în creuzetul intelectual şi ştiinţific, atât de înalt şi productiv, al învăţământului universitar din capitala Ardealului străbun. Astfel, am fost învăţăcei şi apoi discipoli perseverenţi şi tenace ai unor mari personalităţi academice, care ne-au fost mentori şi îndrumători competenţi, generoşi, dar şi exigenţi. Erau atunci anii în care s-a format o nouă elită intelectuală a societăţii româneşti, care, în anii ce au urmat, a contribuit eficient la pro-

gresul ştiinţific şi cultural al naţiunii noastre, de care era atâta trebuinţă.

Nu mă voi referi, în cele ce urmează, la toate realizările profesionale, culturale, publicistice, instituţionale şi politice ale sărbătoritului, ele fiind cunoscute de către colaboratorii săi apropiaţi şi de toţi cei interesaţi şi angajaţi în viaţa culturală, politică şi organizaţională. De asemenea, nu voi insista asupra numărului de lucrări publicate şi a conţinutului ideatic al acestora. De altfel, în astfel de ocazii, nu am obiceiul de a face bilanţuri statistice. Totuşi, o constatare se impune a fi reţinută în legătură cu valoarea generală a scrierilor sale. Colegul şi prietenul nostru a scris mult şi bine. A scris „în pagină" şi „în suflete". Cele două feluri de „scrieri"s-au îmbinat simbiotic pe toată durata carierei sale. Scrierea în pagină s-a obiectivat în lucrări adresate mereu, deopotrivă, trecutului, prezentului şi viitorului. Din această perspectivă, paginile pe care le-a scris au propriul lor ritual, propria manieră de a aborda omul şi tehnica de a ne aduce în prezent ori a ne transporta în viitor. În schimb, scrierea în suflet transmite profilul, sentimentele, căldura şi vocea celui care le-a scris. Este o formă de perpetuitate rezervată exclusiv spiritelor oamenilor învăţaţi, care ştiu să pătrundă în sufletul celor cărora li se adresează. Această metodă erudită de scriere considerată de Platon ca fiind desăvârşită este cea care antrenează, prefigurează, animă, însufleţeşte, deoarece face să se aprindă în interiorul omului flacăra gândirii vii, transpunându-l din ipostaza pasivă de spectator în cea de continuator şi făuritor de istorie. A fost şi este animat mereu de convingerea că pentru a scrie în sufletul semenilor trebuie, în prealabil, să-i cucereşti, transmiţâdu-le cunoştinţele, pasiunea şi îndemnurile tale. Aceasta, deoarece, aşa cum spunea Richard Bach, nu poţi să-i înveţi pe alţii decât dacă „le aminteşti că şi ei ştiu, la fel de bine ca tine". Şi asta a reuşit intelectualul de valoare TEODOR ARDELEAN să transmită tuturor celor care au cercetat şi cunosc lucrările sale, indiferent de subiectul abordat şi de mesajul aflat în cuprinsul lor.

În ce ne priveşte, apreciem că, pentru ca imaginea şi personalitatea celui sărbătorit să fie cât mai complete, este necesar să spunem câteva cuvinte, pur şi simplu, despre omul TEODOR ARDELEAN. Din capul locului, afirm cu sinceritate şi admiraţie că, în urma unei reflecţii reale şi drepte, se poate constata faptul că rar ne este dat, în aceste timpuri, să descoperim la un om prea multe calităţi, chiar atunci când îi avem în vedere pe mulţi dintre intelectualii de cea mai înaltă valoare profesional-ştiinţifică. În orice caz, din acest punct de vedere, Domnia Sa se remarcă şi se deosebeşte de mulţi alţii. Şi aceasta cu atât mai mult, cu cât nu este şi nici nu a fost un om dintre aceia care cresc şi trăiesc în seră. Dimpotrivă, a trăit şi trăieşte ca marea majoritate, păşind cu încredere pe căile, când drepte şi line, când pline de urcuşuri, gropi şi neîmpliniri, alături şi împreună cu noi ceilalţi, aflaţi mai aproape sau mai departe de gândurile şi faptele sale. Temperamentul său, uneori vulcanic şi hotărât, în faţa oricăror greutăţi şi nedreptăţi, l-a pus în situaţia de a cunoaşte invidia, duplicitatea, răutatea şi egoismul unora dintre semenii săi. Cu toate acestea, un lucru este sigur: domnul TEODOR ARDELEAN este un om pentru care bunătatea funciară, promovată şi practicată constant, ori de câte ori este justificată, este un semn al superiorităţii spiritelor înalte. De asemenea, este, fără îndoială, un prieten adevărat în care se poate avea încredere deplină. Aceasta, cu toate că prietenia pe care o practică nu este uşor de căutat şi, cu deosebire, de găsit la mulţi dintre semenii noştri. Or, ştiu cu certitudine, că atunci când îl ai ca prieten, este în stare de orice efort şi chiar de sacrificii, pentru a-ţi veni în ajutor, cu riscul de a suporta consecinţe de care alţii nu ar fi în stare niciodată. Numai o astfel de prietenie poate fi atât de trainică, încât să reziste în faţa oricăror încercări sau îndoieli. Apoi, este un om onest, sensibil şi generos. Într-un cuvânt, umanismul său este o trăsătură de caracter, cu valoare de virtute esenţială. Astfel, încă din anii tinereţii, student fiind, Domnia Sa a înţeles, ceea ce alţii, nu puţini la număr, ignoră, faptul că răsplata caracterului este întotdeauna, mai devreme sau mai târziu, tot caracterul, şi a binelui este binele, care, deşi nu vin obligatoriu de la cel dator să ţi le întoarcă, în ultimă instanţă, se întorc, totuşi, de la un terţ, de regulă dezinteresat. Într-un cuvânt, este un om de omenie funciară şi de mare caracter. Această constatare este cu atât mai importantă în vremurile sub care trăim, în care frumuseţea sufletească şi caracterul multora sunt flori rare; or, în cazul domnului TEODOR ARDELEAN, ele alcătuiesc un întreg şi bogat buchet. Evident

că este bine să fie aşa, deoarece fără caracter, toată învăţătura de pe lume se reduce la simplu amuzament şi, cum spunea cineva, „la o ludică plăcere egoistă”

Dragă prietene, îţi dorim să dai vieţii ani şi anilor viaţă încă multă vreme de acum înainte, în deplină pace şi sănătate. Toţi cei care te apreciem şi iubim, fiindu-ţi prieteni fără condiţii, ne vom bucura întotdeauna de prezenţa şi realizările tale. Prietenia dintre noi este o dulce mângâiere şi încurajare, care ne insuflă încredere în darurile vieţii, mai ales în aceste vremuri în care răutatea, invidia, ipocrizia, violenţa, într-un cuvânt ticăloşia unora este evidentă, egoistă, păguboasă, dezgustătoare şi chiar traumatizantă. Asistăm la un asalt al mediocrităţilor şi nonvalorilor pentru ocuparea celor mai înalte fotolii în structurile de conducere ale corpului social, pe care, evident, nu le merită. Să sperăm că solidari fiind, tineri şi vârstnici, Providenţa ne va învrednici să trăim vremuri mai bune şi mai drepte, spre binele nostru şi al încercatei noastre naţiuni. Niciodată nu trebuie să uităm că toţi avem loc sub unul şi acelaşi soare, chiar dacă nu reuşim să ne aflăm sub aceeaşi rază.

Domnule coleg şi prieten, Vă dorim să aveţi în continuare de partea D-voastră întotdeauna adevărul, bunătatea şi dreptatea, ele reprezentând secretul elocinţei şi virtuţii, fundamente ale curajului, generozităţii, tenacităţii şi binelui. Să nu uităm că virtuţile sunt, pentru orice om de valoare, tot atâtea pretexte şi temeiuri pentru a trece prin viaţă fără regrete. De aceea, avem convingerea că vârsta pe care o împlineşte TEODOR ARDELEAN marchează un nou început, de pe piedestalul intelectualului din elita reală şi participativă a naţiunii noastre, la fel de productiv şi plin de realizări în activitatea neobosită pe care o desfăşoară şi o va desfăşura în continuare, cu dăruire, iubire, talent, competenţă şi convingere în serviciul culturii şi binelui naţiunii române.

LA MULŢI ANI!

Prof. dr. Teodor Ardelean - istoric şi filolog, ctitor de cultură românească în Europa

Acad. Marius PORUMB
Cluj-Napoca

La anul 7459 de la Facerea Lumii, iar de la Hristos Unamienouăsutecincizecişiunu, în vecinătatea oraşului, *Res Publica Municipii Septimii Porolissensium*, capitală a provinciei romane *Dacia Porolissensis,* într-un sat de daci, numit Moigrad, nume cu rezonanţă slavă, s-a născut un pui de român, căruia părinţii i-au dat un nume creştinesc de împărat bizantin, Teodor, adică iubitor de Dumnezeu.

După frecventarea şcolilor elementară, gimnazială şi liceală în Ţara Silvaniei, tânărul sălăjean şi-a îndreptat paşii spre cea mai veche universitate din România, Alma Mater Napocensis din Cluj-Napoca, capitala spirituală şi culturală a Transilvaniei. Teodor Ardelean a urmat între anii 1971-1976 Facultatea de Istorie-Filosofie a Universităţii „Babeş-Bolyai”, iar ulterior a urmat studii postuniversitare de masterat la Universitatea „Vasile Goldiş” din Arad.

În anul 2006, susţine disertaţia de master, intitulată *Proiect managerial al activităţii Bibliotecii Judeţene „Petre Dulfu” din Baia Mare*, lucrare de o deosebită importanţă pentru activitatea directorului marii Biblioteci Judeţene din Baia Mare, pe care încă din 2001 o conduce cu înţelepciune, pasiune şi înalt profesionalism.

La 26 iunie 2008, are loc susţinerea publică a tezei de doctorat intitulată *Limba română şi cultivarea ei în preocupările ASTREI* la Universitatea de Nord din Baia Mare, lucrare coordonată de prof. univ. dr. Gheorghe Pop. Prof. dr. Teodor Ardelean a desfăşurat o bogată activitate în domeniul cultural-ştiinţific, cu profunde preocupări în domeniul bibliologiei, al istoriei presei, al istoriei ASTREI, fiind coordonatorul unor lucrări de mare anvergură privitoare la cultura românilor în general, cu specială atenţie privind românii transilvăneni, sau a celor din diaspora. Este un participant activ la numeroase manifestări ştiinţifice şi culturale naţionale şi internaţionale (Paris, Lyon, Washingon,

Cleveland, Los Angeles, San Diego, Bruxelles, Seul, Frankfurt pe Main, Madrid, Budapesta, Lvov, Ujgorod).

Excepţionala iniţiativă de ctitor al unor biblioteci pentru comunităţile româneşti din diaspora, în care prof. dr. Teodor Ardelean s-a implicat cu întreaga sa fiinţă, cu iubire pentru Ţară şi neamul românesc, a însemnat fondarea a numeroase aşezăminte în Republica Moldova, Ucraina, Ungaria, Spania, Scoţia, Canada, Germania, Elveţia, Italia.

Este fondator, în anul 2015, al Centrului de Cercetare şi Documentare al Academiei Române, pe care îl conduce, şi creatorul Fondului Documentar al Academiei Române în structura Bibliotecii Judeţene „Petre Dulfu" din Baia Mare. Este, desigur, un început pentru a fonda la Baia Mare o instituţie de cercetare, care să fie afiliată Academiei Române, ca institutele din Sibiu şi Târgu-Mureş. Teodor Ardelean este harnicul editor al revistei „Familia română" şi preşedintele Asociaţiei Culturale „Familia română".

Prof. dr. Teodor Ardelean a fost deosebit de activ în viaţa publică, având mai multe funcţii politice şi administrative, fiind consilier municipal şi judeţean în mai multe mandate. A activat, de asemenea, ca parlamentar, senator de Maramureş în perioada 1992-1996, fiind vicepreşedinte al Senatului României.

Meritele deosebite, erudiţia distinsului nostru prieten, activitatea deosebită în domeniul culturii şi al vieţii publice au fost argumente importante pentru acordarea unor premii şi distincţii dintre care menţionăm doar pe cele mai importante: *Ordinul Meritul Cultural* în Grad de Cavaler (2005), *Premiul Academiei Române* (2011), Diploma *Distincţia Culturală,* pentru promovarea culturii româneşti în lume şi colaborarea apropiată cu Academia Română (2013), *Doctor Honoris Causa* – Universitatea de Vest „Vasile Goldiş", Arad (2014), *Cetăţean de Onoare al municipiului Baia Mare* (2011), *Crucea Voievodală a Maramureşului* (2014), *Comandor al Ordinului Militar de România* (2014).

În aceste momente de sărbătoare, în care îl omagiem pe distinsul om de cultură, patriotul iubitor de Ţară şi de neamul românesc, luptătorul pentru cultura şi Familia română, iubitorul de carte, fondatorul marii Biblioteci băimărene, instituţie cu performanţe de excepţie, cu sentimente de admiraţie faţă de omul iubitor de dreptate, corectitudine şi adevăr, gândul nostru de aleasă preţuire, se îndreaptă spre prietenul nostru drag, cu urări de multă sănătate, putere de muncă, realizări minunate, bucurie în suflet alături de cei dragi!

La mulţi şi fericiţi ani, iubite prieten Teodor Ardelean!

Cu **acad. Marius Porumb** şi artistul plastic **Zoe Vida Porumb**, Baia Mare, 24 iunie 2021

Intelectual de marcă şi iubitor de spiritualitate

†ANDREI
Mitropolitul Clujului, Maramureşului şi Sălajului

Profesorul Teodor Ardelean a împlinit şaptezeci de ani. Cu acest prilej, admirând activitatea lui şi puternica statură spirituală, Îl rugăm pe Dumnezeu să-i dăruiască sănătate şi ani mulţi. Noi considerăm că Domnia Sa a pus în lucrare două virtuţi esenţiale pe care trebuie să le aibă un român: credinţa în Dumnezeu şi dragostea faţă de ţară.

Aceste virtuţi atât de importante sunt, din păcate, neglijate de multe ori astăzi. Sălăgean, crescut în buna-cuviinţă de acasă, studiind istoria şi filosofia la Cluj, mai apoi luându-şi doctoratul în filologie, va sluji cultura românească în Baia-Mare, reşedinţa judeţului Maramureş.

Pe lângă faptul că este un redutabil om de cultură, că este directorul Bibliotecii Judeţene „Petre Dulfu" din Baia-Mare, că a scris şi tipărit mult, a ocupat şi multe alte demnităţi care-l onorează. Eu, fiind om al Bisericii, remarc în mod special faptul că are o viaţă spirituală aleasă.

Nu doresc să fiu considerat subiectiv, dar sentimental sunt, şi rândurile pe care le scriu sunt dedicate unui om drag sufletului meu. Se întâmplă lucrul acesta pentru că Dumnezeu ne-a chemat la viaţă pe aceleaşi plaiuri, pentru că şi Domnia Sa, atunci când eu am împlinit şaptezeci de ani m-a numit *Mitropolitul meu*. Moigradul, locul dânsului de naştere, nu-i departe de Oarţa de Sus, locul meu de naştere. Iar faptul că un profesor de greutate al satului – Traian Rus – îi era apropiat, a întărit şi mai mult legătura sufletească dintre noi.

Şi spuneam că două virtuţi sunt prezente în viaţa sa: credinţa în Dumnezeu şi dragostea faţă de ţară. Fiind înzestrat de Dumnezeu cu profunzimea nuanţelor şi cu simţ politic, este preocupat şi de situaţia românilor din ţară şi a celor de dincolo de Tisa şi din alte părţi. Iar în ce priveşte ataşamentul său faţă de Biserică, a fost gratulat de Episcopia Maramureşului şi Sătmarului cu cea mai mare distincţie. De fapt, din Adunarea Eparhială a acestei episcopii a făcut parte multă vreme.

Detaliile vieţii spirituale nu-i sunt străine. Eram preot tânăr şi pe vremea aceea a scris şi tipărit o carte interesantă, care punea şi probleme teologice. Şi nu uităm că era plină perioadă comunistă, când în mod oficial alta era ideologia oficială.

Tot ce a făcut şi face, o face cu dăruire şi competenţă. Ca să subliniez acest lucru, mă folosesc de versurile lui Tudor Arghezi din poezia *Poetul necunoscut*: „Altarul ca să fie şi pietrele să ţie,/ Cer inima şi viaţa zidite-n temelie". Inima şi viaţa lui sunt zidite în activităţile pe care le desfăşoară.

Domnul profesor Teodor Ardelean este unul dintre intelectualii noştri de frunte şi, repet, l-a interesat şi-l interesează şi Ţara Codrului, din care face parte şi satul meu Oarţa de Sus. A fost de mai multe ori acolo, la invitaţia profesorului Traian Rus şi îi are în suflet pe oamenii locului. Când acest om special, Traian Rus, a plecat în eternitate, după părerea noastră, prea devreme, a fost prezent la înmormântarea lui. De fapt, a fost prezent şi la inaugurarea Muzeului Satului pe care tot profesorul Traian Rus l-a organizat.

Am zis că ne apropie şi satele noastre de naştere, precum şi felul de a fi al oamenilor. Versurile cântecului popular spun mult: *Când m-apropiu de-al meu sat,/ Cunosc câinii pe lătrat,/ Oamenii pe cuvântat,/ Pe maica după oftat*.

Ce urare mai bună i-am putea face, decât una scripturistică folosită de Sfântul Ioan: „Iubitule, mă rog să ai spor în toate şi să mergi bine cu sănătatea, precum bine mergi cu sufletul" (3 Ioan 1,2).

Profesorul nostru Teodor Ardelean

Dr. Marin BANCOŞ
Gen. brig., Şeful Direcţiei Judeţene
de Telecomunicaţii Speciale Maramureş

Dintre toate titlurile ce-i sunt pe deplin recunoscute domnului Teodor Ardelean, cel mai cuprinzător, care înglobează corect şi aproape complet meritele şi calităţile pe care dânsul le posedă, este, cu siguranţă, cel de profesor.

De câte ori rostim cuvântul *profesor*, gândul ne zboară la persoane cu adevărat în măsură să ne îndrume, să ne înveţe lucruri noi, dintre cele mai diverse, sau chiar să ne educe, atunci când asta se impune. Folosim acest cuvânt, de multe ori, fără a ne limita, însă, la ceea ce ţine strict de învăţământ. Când cineva ne impresionează prin reuşitele sale, îl considerăm „profesor" pe domeniul lui, identificându-l, în baza performanţelor atinse, cu un posibil model de urmat. Descoperim, în diferite momente ale vieţii, printre semenii pe care-i întâlnim, asemenea modele, iar atunci când vorbim despre profesori, avem clar în minte persoane reale, de la care ai ce să înveţi uneori dintre foştii noştri dascăli, alteori dintre cei pe care îi apreciem pentru rezultatele obţinute pe diverse domenii. Fără putinţă de tăgadă, domnul Teodor Ardelean este o astfel de persoană pentru majoritatea celor care l-am cunoscut.

Autor de carte şi iubitor de carte, calităţi desăvârşite de-a lungul unui parcurs profesional indisolubil legat de ceea ce reprezintă biblioteca, Teodor Ardelean ne-a dovedit, prin toate lucrările sale, ce înseamnă ştiinţa aşezării în cuvinte potrivite a informaţiei menite să ne ofere valoare şi frumos. Talentul autorului răzbate puternic şi din rândurile aşternute în articolele, deloc puţine, pe care Domnia Sa le-a publicat, bucurându-ne de fiecare dată prin temele alese, expunerea de ţinută şi excelenta documentare, impresionându-ne prin rigoarea de care dă dovadă în culegerea datelor şi citarea operelor şi a autorilor. Personal, am avut multe de învăţat din exemplul pe care Domnia Sa mi l-a dat în această privinţă. Spun asta, pentru că am avut şansa şi privilegiul de a colabora la redactarea lucrării *Un om, o viaţă, o legendă – BLIDARU. Rezistenţa armată din munţi*, apărută în anul 2014, la Centrul Media West Arad, iar pe parcursul a aproape doi ani, cât a durat facerea ei, am primit sfaturi preţioase şi am câştigat experienţă într-un domeniu ce, iniţial, îmi era străin. Iar pentru asta îi mulţumesc domnului Teodor Ardelean.

Colaborarea mea cu Domnia Sa a continuat apoi, atât la revista „Familia română", unde dânsul este redactor-şef, cât şi pe parcursul elaborării lucrării *100 de personalităţi maramureşene care au făcut istorie. 100 de ani de la Marea Unire,* editată sub egida Bibliotecii Judeţene „Petre Dulfu" Baia Mare şi a Centrului de Cercetare şi Documentare Baia Mare al Academiei Române, lucrare impresionantă a cărei apariţie i se datorează aproape în totalitate şi pe care a coordonat-o cu exigenţă şi competenţă.

Nu putem să ne referim la Teodor Ardelean fără a ţine cont şi de calităţile oratorice de excepţie pe care dânsul le posedă. Fiind un intelectual de mare ţinută, un om de cultură recunoscut la nivel naţional, dar nu numai, Domnia Sa reuşeşte să atingă, inclusiv prin discurs, performanţe greu de egalat. Aproape invariabil, cine ajunge să vorbească după ce Teodor Ardelean a luat cuvântul, recunoaşte deschis cât îi este de greu să facă acest lucru.

Iar dacă recunoaşterea personalităţii Domniei Sale nu se limitează doar la teritoriul naţional, de bună seamă că asta se datorează şi eforturilor uriaşe pe care le-a făcut pentru ca nenumărate volume de carte românească să ajungă în biblioteci de pe tot mapamondul, la românii noştri aflaţi departe de patria mamă. Dar nu numai la ei. De bună seamă a contat în materializarea acestor iniţiative calitatea lui Teodor Ardelean de director al bibliotecii noastre judeţene, dar înainte de toate a contat faptul că dânsul este cu adevărat un mare patriot.

Pe Teodor Ardelean putem să-l considerăm profesor şi în politică. Aceasta ţinând cont de cariera de excepţie în domeniu pe care dânsul

a avut-o de-a lungul anilor, pe parcursul căreia a dovedit calităţi pe care puţini dintre cei care astăzi sunt în lumea politicii reuşesc să le întrunească.

Multe sunt lecţiile deja învăţate de la Teodor Ardelean, de către noi toţi cei care am avut şansa să-l avem aproape, să-l ascultăm în diversele ocazii şi să-l vedem acţionând. Şi multe mai avem, încă, de învăţat de la dânsul şi de-acum înainte.

Mi-a fost alături în momente importante din viaţa şi cariera mea profesională şi de aceea îi sunt recunoscător.

Ani mulţi şi frumoşi îi doresc domnului profesor Teodor Ardelean, pentru a ne putea bucura cu toţii din plin de omenia, înţelepciunea şi prietenia pe care nu ezită să ni le dăruiască zi de zi!

Teddy Ardelean – O viaţă pentru comunitate

Dr. Hermina G. B. ANGHELESCU
Wayne State University, Detroit, Michigan, SUA

Mă gândesc care ar fi cel mai bun titlu pentru un eseu dedicat lui Teddy. *Teddy Ardelean – politicianul, Teddy Ardelean – bibliotecarul, Teddy Ardelean – scriitorul, Teddy Ardelean – oratorul, Teddy Ardelean – baritonul, Teddy Ardelean – gazda şi ghidul celor ce ajung în Maramureş, Teddy Ardelean – cetăţeanul …* Am optat pentru *Teddy Ardelean – un om dedicat comunităţii.*

Prin comunitate mă refer la România pe care a slujit-o în calitate de senator, la Judeţul Maramureş, la Municipiul Baia Mare şi la comunitatea românilor de pretutindeni. Domnul doctor Teodor Ardelean şi-a lăsat amprenta oriunde a activat, pe principiul „omul sfinţeşte locul". În timpul mandatului de senator, Teddy nu a dat uitării comunitatea maramureşeană şi băimăreană. S-a angajat în obţinerea de fonduri pentru a construi o bibliotecă judeţeană cu un spaţiu generos, una dintre puţinele judeţene nou construite în ţară. Odată biblioteca înălţată şi dotată, Teddy s-a ocupat de bibliotecile din judeţ: le-a îndrumat, le-a ajutat, le-a înălţat profesional, pentru ca, la rându-le, să-şi servească cu dedicaţie comunităţile. Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu" este percepută şi drept bibliotecă universitară, fiind mereu în slujba studenţilor din Baia Mare. Multe lucrări de diplomă şi chiar disertaţii de doctorat s-au scris la Biblioteca Judeţeană. Găzduirea la Biblioteca Judeţeană a grupului de cercetători afiliaţi Academiei Române reprezintă o angrenare a bibliotecii maramureşene în sfera cercetării ştiinţifice şi implicarea în comunitatea academică.

De generozitatea lui Teddy au beneficiat şi multe biblioteci din afara graniţelor României. Comunităţile diasporei din Ucraina, Republica Moldova, Spania, Italia, Canada au primit slova românească de la Baia Mare. Filialele din străinătate ale judeţenei maramureşene au adus carte românească copiilor, adolescenţilor şi adulţilor plecaţi de mult din ţară, ajutându-i să păstreze în depărtări limba şi cultura de acasă.

Prin implicarea sa în diverse aspecte ale facilitării accesului la carte românească a românilor din ţară şi de pretutindeni, Teddy Ardelean şi-a dovedit, atât universalitatea unei vieţi puse în slujba comunităţii, cât şi altruismul greu, dacă nu imposibil, de egalat.

Îmi este greu să mi-l imaginez pe Teddy Ardelean pensionar. Numele lui va fi mereu legat de Biblioteca ce i-a fost a doua casă. Mulţi ani cu zile senine!

Portretul cărturarului

Horia BĂDESCU
Scriitor, Cluj-Napoca

Bărbat întemeiat şi cu temei întru ale sale, aşa precum se ţine neamul lui Pintea Viteazul şi, deopotrivă, întemeiat în şi la vorbă ca un cărturar ce se află, adicătelea om de carte şi cu carte, răsfăţându-se în discurs cu limba română, „cartea noastră de boierie", pe care tot mai puţini sunt aceia ce şi-o asumă în nobleţea ei, locvace ca apele primăvăratice ale Izei şi Marei atunci când e vorba să binecuvânte alesăturile graiului şi spiritualităţii româneşti şi catilinar cu atentatorii la integritatea acestora, iute la minte şi acid în replică, profesorul şi prietenul Teodor Ardelean se prenumără printre acele exemplare de homo sapiens pe cale de dispariţie care mai cred, pe bună dreptate de altminteri, că umanitatea începe de la cuvântul scris şi de la memoria literei încrustate cu peana pe paginile îmbrăcate în haina împărătească a cărţii.

Diriguind şi alcătuind biblioteci, fonduri de carte, reviste şi alte asemenea blestemăţii, din ce în ce mai inutile contemporaneităţii progresiste, care bate mătănii dinaintea noilor hieroglife emoticoanele gândului leneş şi ale minţii obosite a internetului. Preot al cărţii, pe care a iubit-o, a slujit-o şi a ocrotit-o cu pasiune şi lepădare de sine întreaga viaţă. Al cărţii în care am descoperit un portret *avant la lettre* al Domniei Sale, făcut pe nevăzute de preaminunatul pehlivan Geoffrey Chaucer: „Ochios creştin şi mare-n cherestea;/ Mai chipeş ins în Cheapside nu trăia:/ Mintos şi învăţat, grăind semeţ,/ Şi-mpodobit cu tot ce-i mai de preţ". Ori, cine ştie?, dacă nu cumva Teodor Ardelean se va fi prenumărat printre pelerinii porniţi spre miticul Canterbury.

Să ne bucurăm de acest cărturar, de acest „om încuvântat", cum ar fi zis mitropolitul şi poetul Bartolomeu Anania, şi să-i urăm la ceas aniversar în limba strămoşilor, din care s-a „izvodit şi cură" şi dulcele grai românesc:

Vale tibi bene!

Cetăţeanul de onoare al cărţilor

Gheorghe Mihai BÂRLEA
Conf. univ. dr., Baia Mare

Puţine sunt persoanele publice din Maramureş (şi nu numai!) de notorietatea lui Teodor Ardelean, cu autoritatea lui, aş zice, dar care provin nu neapărat din poziţiile de status profesional sau politic, importante şi ele, ci dintr-o charismă specifică celor purtători de aură persuasivă în spaţiul public, predispuse natural socializării şi implicării pe mai multe paliere ale vieţii.

S-a întâmplat să ne naştem în acelaşi an, doar în zodii diferite, eu în Vărsător, el în Gemeni (eu am un frate geamăn plecat prea devreme spre grădinile veşniciei cereşti ...). Ne cunoaştem din tinereţe, fiecare în căutarea unui profil intelectual şi profesional. Sunt multe similitudini de destin între noi. Suntem licenţiaţi în filozofie: el la Cluj, eu la Iaşi. Debutul meu profesional este legat de instituţia cărţii Biblioteca Municipală de la Sighet cu care m-am identificat două decenii. Teodor Ardelean şi-a consacrat ultimele două decenii ca director – manager al Bibliotecii Judeţene „Petre Dulfu" Baia Mare, pe care a ctitorit-o de la concept la construcţia propriu-zisă, până la profilul de azi, o veritabilă cetate a cărţii, printre cele mai prestigioase în sistemul bibliotecilor din ţară, prin numărul de publicaţii, colecţii de carte contemporană şi veche, cititori, evenimente publice, deschidere spre comunităţile româneşti din străinătate. Un management performant timp de două decenii se întâlneşte mai rar. Ar fi suficient

pentru viaţa unui om ca să rămână în istoria şi memoria comunităţii.

După experienţa jurnalistică de scurtă durată, Teodor Ardelean activează în cadrul fostului Institut Pedagogic din Baia Mare, azi Centrul Universitar Nord, integrat în Universitatea Tehnică Cluj-Napoca şi unde, în urmă cu aproape un deceniu, a obţinut titlu de doctor în ştiinţă, cu o teză dedicată SOCIETĂŢII ASTRA şi rolului ei în cultura română. Astfel, fiul Sălajului îşi începe un îndelungat şi reuşit exerciţiu de adopţie culturală în Maramureş.

După evenimentele revoluţionare din decembrie '89, ne-am reîntâlnit în provocările unui timp şi societăţi în derivă, în căutarea unui viitor european, cu speranţa de mai bine. El intră în Consiliul Provizoriu de Uniune Naţională (CPUN) la judeţ, eu la Sighetul Marmaţiei. Tedi devine senator între 1992-1996; eu, între 2008-2012, ambii având poziţii de referinţă în Senatul României. Am fost consilieri locali, dar şi consilieri judeţeni între 2016-2020. Iată ce de coincidenţe în biografiile noastre profesionale şi de persoane publice. Deasupra asemănărilor şi diferenţelor, liantul ce ne uneşte a fost şi rămâne prietenia reciprocă şi respectul.

Ajuns la momentul sintezelor, Teodor Ardelean poate consemna nenumărate acte şi fapte ce îi onorează biografia de intelectual prestigios, cu deschidere enciclopedică, publicist şi analist, autor şi coordonator de cărţi şi publicaţii. Ca manager, a făcut din Biblioteca Judeţeană un veritabil epicentru cultural al Maramureşului.

Omul politic şi-a probat vocaţia îndeosebi ca senator, ca vicepreşedinte al Senatului şi preşedinte al Comisiei de privatizare. A fost o voce puternică prin apetitul şi talentul lui de orator. Aşa se şi explică, până în prezent, interesul instituţiilor de a-l avea invitat la manifestări publice, culturale, neîntrecut ca moderator al acestora, ascultat cu interes şi admiraţie, ca, pe vremuri, tribunii. Ornamentarea discursului cu maxime în latină îi amplifică savoarea intelectuală şi retorică. Evenimentele de la Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu" Baia Mare vor rămâne de neuitat în istoria culturală a municipiului. Patriotismul lui este la înălţimea originii sale sălăjene, unde mai dăinuie mărturii milenare despre limesul Imperiului Roman şi s-au născut corifei şi apostoli ai neamului, precum Simion Bărnuţiu, George Pop de Băseşti, Iuliu Maniu, Corneliu Coposu şi mulţi alţii.

În circumstanţele în care trăim, când se schimbă paradigmele sociale, economice, tehnologice, cu o viteză uluitoare, avem nevoie stringentă de personalităţi dedicate educaţiei şi culturii, ce se încăpăţânează să construiască instituţii de modelare a societăţii, prin implicare şi responsabilitate, „adică să sfinţească locul", asumând crezul, axioma morală şi creştină a Părintelui de la Rohia, Nicolae Steinhardt: „Dăruieşte şi vei dobândi".

Parafrazând un prieten poet, aflat departe, spun că prietenia şi omenia se cultivă mai greu ca pământul, dar, şi dacă se împlinesc, roade bune fac. Precum în situaţia fericită a lui Teodor Ardelean, la aniversarea a şapte decenii de viaţă, pe care nu ezit să-l numesc în mod special *cetăţean de onoare al cărţilor* (al Municipiului Baia Mare este deja!).

Fie să se mai adauge ani şi decenii, cu sănătate, la fel de tenace, creativ şi prezent în cetate. Este nevoie de el şi de oameni ca el.

Cu subsecretarul de stat de la Ministerul Culturii, **Costel Lazăr.**

Teodor Ardelean, profesionistul

Voicu Gelu BICHINEŢ
Director, Biblioteca Judeţeană „Nicolae Milescu Spătarul" Vaslui

Nu ştiu dacă vom recunoaşte vreodată cât de mult îi datorăm lui Teodor Ardelean şi câtă nevoie am avut şi avem de dânsul. El a străbătut deceniile pe căile aspre ale vieţii spre cele mai frumoase destinaţii, demonstrând că succesul are la bază hotărârea, efortul şi timpul.

El, Teodor Ardelean, românul verde, a ajuns la vârsta la care este dominat de bucuria împărtăşirii a ceea ce ştie şi simte. Minuţios în tot ceea ce face, organizator rodat în atâtea evenimente, entuziasmat şi dăruit, spirit viu, atent la nuanţe şi neocolit de un simţ sănătos al umorului elevat, Teodor Ardelean este, însă, înainte de orice, un supus credincios al bunului-simţ.

Discursul său de ţinută şi consistenţă stârneşte atenţia şi emoţia, emoţie ce vine dinspre personalitatea sa, din atenta alegere şi distincţie a verbului, din măiestria oratoriei. Retorica sa sobră şi persuasivă se bazează pe o pregătire temeinică, pe tratarea cu maximă seriozitate a temelor în discuţie şi, evident, pe eliminarea improvizării. Partitura sa verbală se sprijină pe seturi întregi de înscrisuri (la care apelează din când în când), dar şi pe o memorie de excepţie. Ca profesionist al oratoriei culturale, nu se impacientează, nu se grăbeşte, ducându-şi misiunea până la capăt. Argumentele sale se succed coerent, aşa cum îi şade bine unui cărturar ales, binecuvântat de destin să ofere contemporanilor săi o reală bucurie spirituală. La toate acestea se adaugă vocea tunătoare (la nevoie!), sau blajină şi melodioasă ce îi asigură succesul şi captează atenţia auditoriului.

Teodor Ardelean este, în mod indiscutabil, pilda vie de longevitate profesională şi culturală. Bonom şi jovial, dar foarte atent cu viitorul, această personalitate puternică, adevărată, a crescut în jurul său alte spirite nobile. Recunoaştem că el este dintre cei puţini care nu au făcut din preocupările culturale un fel de floare la butonieră sau o formă de a evada din lumea profesională. Dimpotrivă, le îmbină în mod fericit.

Distinsul Teodor Ardelean se regăseşte, de cele mai multe ori, în urbea sa, dar şi la nivel naţional şi internaţional, într-o cel puţin triplă ipostază: provocator intelectual, pasionat cultural şi organizator avizat.

Pentru tot ceea ce este, pentru tot ceea ce face şi pentru ceea ce ne-a transmis în timp, colegiale mulţumiri.

Semnez aceste rânduri cu recunoştinţă şi prietenie, îmi las sufletul în căuşul palmei în faţa lui Teodor Ardelean şi închei cu o reverenţă a respectului şi admiraţiei.

Teodor Ardelean – stâlpul unităţii neamului românesc din Maramureş

Ion M. BOTOŞ
Preşedintele Uniunii Regionale a Românilor din Transcarpatia „Dacia"

Când vorbim de Maramureş, înţelegem tot ce a aparţinut Maramureşului voievodal, nu ne referim doar la cel din stânga Tisei, căci noi, românii din partea dreaptă a fluviului ne considerăm maramureşeni.

În ceea ce priveşte folclorul, tradiţiile, obiceiurile, precum şi limba română vorbită în partea dreaptă a Tisei, constatăm cu uşurinţă că noi nu ne deosebim cu nimic de cei de peste Tisa, de cei din patria mamă, cu toate că despărţirea, care de acum a depăşit 100 de ani, a lăsat unele urme în viaţa şi conştiinţa noastră. Dar românii transcarpatieni, trecând prin toate

sistemele politice, deşi au avut mult de suferit şi suferă şi azi, au rezistat şi vor rezista şi de aici încolo. De fiecare dată, ne bucurăm de oamenii care se gândesc la noi, care ne sunt aproape sufleteşte, nu numai prin declaraţii. Ne bucurăm de acei care ne trec pragul casei, de acei care suferă alături de noi. În acelaşi timp, dorim să fim auziţi, să fim cunoscuţi, să fie simţit pulsul vieţii noastre de români.

După fondarea Uniunii Regionale a Românilor din Transcarpatia „DACIA" (6 aprilie 2001), am dorit să ne apropiem de instituţiile din stânga Tisei, să ne cunoaştem mai bine. Nu întotdeauna am reuşit să găsim, să identificăm acele personalităţi care să ne simtă greutăţile şi să ne liniştească sufletele, dar, totuşi, pe parcursul anilor, bunul Dumnezeu ne-a rânduit să întâlnim mulţi oameni cu suflet şi credinţă românească.

Din anul 2002, după ce a fost inaugurată prima bibliotecă de carte românească la Biserica Albă (3 martie 2002), am început să ne apropiem de Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu", unde director era domnul Teodor Ardelean şi, de fiecare dată când ajungeam la Baia Mare, eram aşteptaţi şi primiţi cu cinste ca acasă. Aşa au început relaţiile noastre.

Au apărut diferite proiecte pe care le-am derulat împreună: la Odesa, Moldova, Cernăuţi, Ujgorod. Am simţit susţinerea, am simţit că trebuie să ne respectăm. De fiecare dată, la manifestările organizate în partea dreaptă a Tisei, aveam oaspeţi de la Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu", iar majoritatea delegaţiilor erau conduse de către domnul director Teodor Ardelean. Aşa răspundeam şi noi când eram invitaţi la Baia Mare.

Membrii Uniunii Regionale a Românilor din Transcarpatia „Dacia" au găsit în persoana domnului Teodor Ardelean un sprijin frăţesc, iar din anul 2008, Domnia Sa este ales permanent membru de onoare al Consiliului Uniunii – „îngerul" păzitor al Românilor din Transcarpatia, iar în anul 2019 devine preşedinte de onoare al Uniunii.

Deseori am participat împreună la diferite manifestări din România. De fiecare dată ne simţeam bine şi, dacă apăreau unele probleme, ne străduiam să le rezolvăm. Aşa s-a întâmplat după pensionarea prietenului nostru de la Oradea, fostul director al Bibliotecii Judeţene „Gheorghe Şincai", redactor-şef al revistei „Familia română" – Constantin Mălinaş, când revista pe care o patrona a ajuns în pericol de dispariţie. Am discutat problema de mai multe ori cu cei apropiaţi, iar la o întâlnire de suflet care a avut loc la noi, în Transcarpatia, cu prietenii de la Oradea – familia lui Tiberiu Moraru, am discutat problema revistei la o cafea, în grădină, ocazie cu care am ajuns la concluzia, că numai domnul Teodor Ardelean ar putea duce această revistă mai departe

În 7 februarie 2008 la Baia Mare, la Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu", a avut loc o întâlnire istorică, la care au participat domnii dr. Teodor Ardelean, directorul bibliotecii, Constantin Mălinaş (Oradea), Tiberiu Moraru (Oradea) şi subsemnatul ca preşedinte al Uniunii Regionale a Românilor din Transcarpatia „Dacia" Apşa de Jos.

După lansarea volumului al doilea din *Scrieri în timp. 1946-2006* de Valeriu Achim, apărut la Editura Gutinul din Baia Mare, ne-am retras în cabinetul domnului director Teodor Ardelean, unde a fost pusă în discuţie problema revistei „Familia română", revistă trimestrială de cultură şi credinţă românească. S-a hotărât ca revista să fie preluată de Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu". Constantin Mălinaş a scris protocolul, iar cei patru l-au iscălit. A intrat şi domnul Vasile Iuga de la Cluj-Napoca, care, pe post de martor ocular, a iscălit şi dumnealui acel document istoric. Revista „Familia română" se va edita de acum la Baia Mare, domnul Constantin Mălinaş rămânând director fondator, iar domnul Teodor Ardelean preluând calitatea de redactor-şef.

Pe parcursul anilor, Biblioteca Judeţeană în frunte cu domnul Teodor Ardelean a fost alături de noi, acordându-ne un sprijin consistent şi constant în editarea mai multor lucrări dedicate românilor din partea dreaptă a Tisei, totul făcându-se, fireşte, după posibilităţi, dar din dorinţa sinceră de a ne fi alături. Astfel, în anul 2010 apare la Baia Mare *Dicţionarul regionalismelor din partea dreaptă a Tisei*, iar după un an *„România Mică" văzută de acasă,* autor al ambelor lucrări fiind Ion M. Botoş. În 2017 apare, tot la Baia Mare, în coordonarea lui Nuţu Pop, cartea *Reflecţii lirice – o antologie de versuri ale poeţilor români maramureşeni din Transcarpatia.* A urmat, în anul 2019, *Românii din Transcarpatia. Antologie de texte,* coordonatori dr. Teodor Ardelean şi Ion M. Botoş şi

Evreii de la Apşa de Jos şi din împrejurimi – autori Ion M. Botoş şi Ileana Botoş.

De fiecare dată când apărea câte o problemă, ne adresam, în primul rând, domnului director Teodor Ardelean. Eram ascultaţi şi, după posibilităţi, ajutaţi. Aşa a început tradiţia de a sprijini finanţarea, în fiecare an, a primului număr al publicaţiei „APŞA" – gazetă regională social-politică din Transcarpatia, fondator: Uniunea Regională a Românilor din Transcarpatia „Dacia"; director: Ion M. Botoş, redactor-şef: Echim Vancea, printre redactori numărându-se şi domnul dr. Teodor Ardelean cu care ne mândrim; gazeta este prima şi singura publicaţie în limba română din Transcarpatia.

Nu a fost şi nu este uşor să supravieţuieşti pe parcursul celor 20 de ani de la fondarea publicaţiei, dar, cu ajutorul unor personalităţi ca domnul Teodor Ardelean şi sprijiniţi şi de alţi prieteni, existăm şi reuşim să organizăm manifestări culturale importante – sesiuni de comunicări, festivaluri, concursuri de istorie sau literatură prin care ne afirmăm identitatea şi unitatea de neam.

Dintre ultimele vizite făcute în partea dreaptă a Tisei, cea din 24 octombrie 2019 a fost o veritabilă „brigadă" de personalităţi din Maramureş, dr. Teodor Ardelean fiind însoţit de domnii: Gheorghe Pârja, Gheorghe Mihai Bârlea, Florentin Năsui şi Florin Gogota.

Delegaţia a vizitat Muzeul de Istorie şi Etnografie al Românilor din Transcarpatia, iar în urma acestei vizite în „Graiul Maramureşului" din 11 noiembrie 2019 a apărut articolul *Muzeul de Istorie şi Etnografie al Românilor din Transcarpatia.*

Cu privire la muzeul nostru, domnul Teodor Ardelean a subliniat următoarele: „Acest muzeu este unul dintre cele mai frumoase semne de identitate românească, ridicat în văzul lumii, care trebuie să ştie că aici este pământ şi suflet românesc … Acest muzeu ar trebui să fie un punct al nostru, un punct de memorie".

Aşa a văzut şi a simţit domnul dr. Teodor Ardelean, acest veritabil stâlp al unităţii neamului românesc din Maramureş. Să aibă parte de mulţi şi fericiţi ani!

Teodor Ardelean, un prieten

Prof. Angela BUCIU
Interpretă de muzică populară, Baia Mare

Un om care are acasă o bibliotecă, este limpede că iubeşte cărţile. Un om care conduce o bibliotecă nu doar că trebuie să iubească necondiţionat cărţile, dar mai trebuie să aibă şi multă carte. Un astfel de OM este Teddy Ardelean. Conduce o mare bibliotecă, iubeşte cărţile şi are carte cu îndestulare, iar aici intră tot ceea ce poate cuprinde această sintagmă.

Ne ştim de-o viaţă, drumurile noastre intersectându-se de atât de multe ori şi în atât de diferite împrejurări, încât a ajuns să ne lege o prietenie caldă şi plină de respect, care a contribuit adesea la succesul diverselor noastre colaborări. Aşa încât, astăzi, pot vorbi despre Teddy Ardelean ca despre un apropiat al familiei mele, bun prieten şi colaborator statornic al soţului meu, Valeriu Buciu. Dacă mai adaug şi faptul că este căsătorit cu Silvia, o sălăjeancă de-a mea, din Năpradea, tabloul relaţiei noastre personale este aproape complet.

Au fost numeroase ocaziile în care am participat împreună la evenimente culturale dintre cele mai variate, de la întâlnirile fiilor satului de la Cheud, până la minunate lansări de carte, vernisaje de artă vizuală, evocări ale diverselor personalităţi culturale locale şi naţionale ori simpozioane în care au fost abordate teme culturale de referinţă. Rămân adânc întipărite în memoria mea câteva asemenea momente importante, care ne-au consolidat prietenia.

Unul dintre ele s-a petrecut în anul 2008, când Teddy a obţinut titlul de doctor în filologie, ca urmare a susţinerii tezei de doctorat. Am avut plăcerea de a mă număra printre invitaţii săi la acest eveniment şi am rămas profund impresionată de originalitatea subiectului, precum şi de munca asiduă de documentare şi cercetare pe care a depus-o Teddy pentru alcătuirea tezei. A fost încă un motiv pentru care iubitorul de cultură, prof. dr. Teodor Ardelean, este cunoscut şi recunoscut în mediile literare şi culturale maramureşene şi naţionale pentru dedicarea cu care trudeşte la păstrarea, identificarea şi promovarea valorilor culturale româneşti, inclusiv a celor tradiţionale.

Cu un an înainte, Teddy fusese amfitrionul

perfect al lansării celei de a doua cărţi pe care am scris-o, *Lada mea de zestre,* iar în 2009 a organizat, cu aceeaşi solicitudine şi profesionalism, lansarea volumului *Angela Buciu – Muzica vine din cer,* scris de doamna Elis Râpeanu, precum şi a CD-ului meu cu acelaşi titlu, care conţine o colecţie de cântece religioase, orchestrate într-o manieră modernă, originală.

Tot în rândul evenimentelor cu o puternică încărcătură emoţional-personală, a căror gazdă şi moderator a fost Teddy Ardelean, se numără manifestarea în cadrul căreia a fost evocată viaţa şi opera poetului Nicolae Labiş, onorată de prezenţa bunei mele prietene Maria Margareta Labiş, sora poetului şi mătuşa ginerelui meu, Radu Adrian Cimponeriu.

Nu în ultimul rând, comemorarea a 5 ani de la moartea soţului meu, Valeriu Buciu, maestru coregraf şi fost director al Ansamblului Folcloric Naţional Transilvania, s-a constituit într-un eveniment de suflet şi frumoasă aducere aminte, iniţiat, organizat şi moderat cu desăvârşită măiestrie de Teddy, în memoria prietenului său. Printre cei prezenţi s-au aflat membri ai „generaţiei de aur" a instituţiei, care au evocat şi au retrăit, cu emoţie şi cu câte o lacrimă în colţul ochiului, momente de muncă, de succes, de tristeţe ori de bucurie, petrecute în anii în care Ansamblul îşi etala calităţile artistice şi profesionale pe toate meridianele lumii.

Iubirea lui de carte şi de cărţi se împleteşte în mod fericit cu spiritul său managerial, graţie căruia a reuşit – printr-un efort ale cărui durată, intensitate şi consistenţă sunt mărturisite de rezultate – să revoluţioneze activitatea instituţiei pe care o conduce, transformând-o în ceea ce este cunoscut astăzi ca una dintre cele mai performante, complexe şi apreciate instituţii de profil – Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu". Multiplele programe, proiecte şi manifestări derulate în cadrul modernului sediu central ori în filialele din judeţ şi din străinătate se constituie într-o amplă chemare spre cultură, cu largă adresabilitate.

O preocupare permanentă în activitatea bibliotecii şi, în special, în demersurile lui Teddy, o constituie asigurarea accesului la elemente de cultură naţională pentru românii de pretutindeni. Am constatat pe viu această preocupare cu prilejul unei întâlniri la care am participat amândoi, în Transcarpatia, la Apşa de Jos, în cadrul căreia mi-a făcut mare plăcere să observ implicarea profundă a lui Teddy în menţinerea unor legături extrem de strânse ale românilor de acolo cu realităţile culturale din ţară şi în cultivarea spiritului patriotic curat, tradiţional, în rândul tinerilor români din regiunea aflată dincolo de fruntarii.

Nu pot decât să mă bucur nespus de succesul tot mai mare pe care îl cunoaşte instituţia condusă de Teddy Ardelean, mai ales că am pus şi eu umărul puţin la acest succes atunci când, în perioada mandatului meu de deputat în Parlamentul României, la solicitarea lui Teddy, am susţinut – şi am convins şi pe alţi colegi deputaţi să susţină – un proiect de lege care contribuia la dezvoltarea bibliotecii din Baia Mare. Se dovedeşte acum că a fost o decizie foarte bună, care a ajutat la transpunerea în realitate a viziunii lui Teddy Ardelean despre rolul, funcţiile şi importanţa pe care o asemenea instituţie le are în comunitate.

Cu interpreta de muzică populară
Angela Buciu

Pentru că Teddy nu a putut sta deoparte de avatarurile lumii politice, a avut întotdeauna o grijă deosebită de felul în care şi-a susţinut ideile, fie în calitate de senator, fie în calitate de ales local. Talentul său oratoric i-a permis, în toate funcţiile politice ocupate, să fie convingător şi să izbândească în promovarea unor proiecte politice importante pentru cei care l-au investit cu încrederea lor.

Convingerea mea este că zicala strămoşească „Omul sfinţeşte locul" este aplicabilă cu prisosinţă lui Teddy Ardelean şi cred că toţi cei care îl cunosc, măcar la fel de bine cum îl cunosc eu, pot confirma acest lucru. Aşa încât nu pot decât să spun: Felicitări, Teddy, ai făcut o treabă minunată şi ai început să îţi vezi visul împlinit! Am convingerea că vei continua să visezi, să construieşti şi să crezi!

Un ardelean, un sălăjean, un maramureşean

Florica BUD
Scriitoare, Baia Mare

Când am pornit la lucru, mi se părea că va fi simplu de scris despre omul complex care poartă numele… Teodor Ardelean. Mă gândeam că textul se va scrie singur, doar înşirând activitatea lui academică, socială, culturală, politică, precum şi funcţiile manageriale, civice şi cele politice. Om dedicat cetăţii, mai cu seamă timpului, ce, generos cu noi, ne face contemporani ai Domniei Sale, mă pune de la început într-o oarecare dificultate. Şi nu va fi uşor de ieşit din impas, acum la ceas de sărbătoare, un ceas în care cei ce îl cunoaştem în diverse ipostaze conducător de unitate culturală, om politic şi activist civic facem în jurul său bilanţuri concentrice. Folosesc substantivul bilanţ, deşi este antipatic şi rece, apanaj contabilicesc ce poate secătui frenezia celui care scrie în egală măsură cu bucuria celui ce este în centrul atenţiei.

Există semeni plini de energie care veşnic stârnesc valuri în jur. Mereu au idei, că au treacă-meargă, dar că vor să le pună în aplicare este mult prea mult pentru cei obişnuiţi să îşi ducă viaţa inertic. Comozii – dacă au nenorocul ca Domnul să le trimită prin preajmă vreun voluntar uman, unul dintre cei care „în veac de văcuit" vor să facă ceva, să dărâme ca apoi să construiască la loc – pot să îşi ia adio de la o existenţă monotonă, căci viaţa li se va schimba radical. Dar să îi iertăm de data această şi să ne îndreptăm atenţia spre cei ce vor să răstoarne lumea. Obositoare exemplare! Că ţes, fac şi desfac este una, dar că pun şi pe alţii în mişcare este cam greu de acceptat.

Dintr-o astfel de dărâmare-construire s-a născut o poveste cu final fericit: Povestea Bibliotecii Judeţene „Petru Dulfu". Nu este căderea mea să scriu despre ea, sunt îndrituiţi să o facă cei care au participat pe viu la conceperea proiectului, aprobarea şi demararea lui. Eu sunt doar unul dintre beneficiarii acestei minunate construcţii, ce adăposteşte o viaţă didactică, socială şi culturală greu de înşiruit în câteva rânduri şi imposibil de imaginat de cei care nu au păşit încă pragul său. Dar nu este niciodată prea târziu pentru o revelaţie!

Legat de primele activităţi ale noii construcţii, îmi aduc aminte de o lansare de carte într-o clădire fără geamuri, dar ce conta, „mult a fost, puţin a rămas", după cum spune înţeleapta zicere românească. Mai era puţin până când cei care, fiind siliţi să se mute şi să aranjeze cărţile pe rafturi într-o clădire rece, să facă din ea un cămin al cărţii şi al cititorilor. Am participat, fie ca organizator, fie ca spectator al numeroaselor acţiuni culturale, în Sala de conferinţe a Bibliotecii Judeţene Maramureş, un spaţiu în care te simţi bine, pentru că respiri acelaşi aer cu musafirii ori localnicii iubitori şi făuritori de cultură. Dar noi, scriitorii maramureşeni, îi datorăm domnului director dr. Teodor Ardelean ceva în plus faţă de cititorii sau vizitatorii lăcaşului de cultură. Îi datorăm o sală de cenaclu în care putem să ne bucurăm de intimitatea unei întâlniri cenacliere, o sală special destinată acestor genuri de acţiuni. Îi mulţumim pe această cale şi îi dorim sănătate, putere de muncă şi multe realizări, alături de colectivul pe care şi l-a format după chipul şi asemănarea lui. Îi dorim, de asemenea, zile senine alături de familia sa!

Silvia! Nu o voi uita sub nicio formă pe cea care este jumătatea familiei Ardelean. Mulţi, mulţi dintre noi o cunosc, având-o colegă şi la mai greu şi la mai bine. Dacă Tedy – cum este alintat şi de prieteni şi de neprieteni, de foşti, actuali şi viitori colaboratori – a putut să devină personalitatea complexă care este azi, pe care o sărbătorim în această carte, se datorează şi soţiei sale. Silvia Ardelean este o femeie straşnică, pe care o cunosc de multă vreme şi pe care o percep ca o doamnă echilibrată şi înţeleaptă, care, pe lângă liniştea unui cămin echilibrat, i-a dăruit şi doi copii deosebiţi.

Chiar dacă – ştiindu-l de multă vreme pe acest român complex, născut sălăjean, purtând nume de ardelean şi trăind ca un maramureşean get-beget – îi cunosc şi celelalte dimensiuni, cum ar fi cele academice, culturale, civice, umane, politice etc., calităţi ce fac din Domnia Sa un cetăţean de seamă al cetăţii Baia Mare, voi lăsa loc şi gândurilor celorlalţi participanţi, creatori ai puzzle-ului, „Teodor Ardelean-70".

La Mulţi Ani, Teodor Ardelean!

Gânduri pentru un om dedicat bibliotecii

Sorin BURLACU
Director, Biblioteca Judeţeană „V. Voiculescu" Buzău

Am avut plăcerea să-l cunosc încă din anul 2003, la Constanţa, la conferinţa de toamnă a ANBPR. A fost prima mea întâlnire cu reprezentanţii acestei profesii nobile, unde „nobilii" sunt din ce în ce mai rari. Unul dintre aceşti nobili ai profesiei de bibliotecar este şi va rămâne Teodor Ardelean. Din acea toamnă, şirul întâlnirilor între noi a fost destul de restrâns, enumerând conferinţele profesionale, vizita la minunata sa Bibliotecă Judeţeană „Petre Dulfu" şi alte întâlniri profesionale. După toate aceste întâlniri, mi-a rămas în memorie discursul său dezinvolt, logic, limpede, dar şi tăios, folosind argumentul cu energie, dar şi cu speranţă.

Alături de „cuvântul" său, am avut ocazia să-i admir şi opera sa: o bibliotecă construită după toate cerinţele în domeniu, „dotată" cu bibliotecari destoinici şi ambiţioşi, care îi urmează drumul, servicii moderne, alături de multe alte biblioteci, filiale de carte românească la Coslada, Alcala de Henares, Facultatea de Filologie a Universităţii din Salamanca, Universitatea din Alicante în Spania, în Budapesta – Ungaria, în Glasgow – Marea Britanie, în Montreal – Canada şi la Chişinău, la fraţii români de peste Prut.

Un om cu vocaţia construcţiei, despre care un alt coleg de breaslă spunea că este o conştiinţă lucidă şi luminoasă a timpului său, timp pe care îl îmbogăţeşte cu energie, cu speranţe, având credinţa că binele clădit lasă mai puţin loc de manifestare a răului.

A scris mult, dar mai mult şi-a dorit să fie cunoscută limba română şi a dus-o prin „Familia română" în toate colţurile lumii. Teza sa de doctorat – Limba română şi cultivarea ei în preocupările ASTREI – ne arată că, pe lângă toate celelalte merite, rămâne unul dintre puţinii oameni cu care te poţi întâlni în viaţă şi pe care să nu-l poţi uita pentru patriotismul său în limba română.

Indiferent cât şi cum ne vom mai vedea, domnule Teodor Ardelean, la 70 de ani, să adăugaţi cât mai mulţi, pentru că eu voi rămâne veşnic cel care vă poartă respectul ca maramureşean, ca om şi nu în ultimul rând, ca bibliotecar.

De la stânga: **Gheorghe Gabriel Cărăbuş** (Suceava), **Gelu Bichineţ** (Vaslui), **Elena Poamă** (Vaslui), **Ligia Mirişan** (Oradea), **Ion Onuc Nemeş** (Sibiu), **Doina Popa** şi soţul Domniei Sale (Cluj-Napoca), **Teodor Ardelean, Angela Câmpian** (Satu Mare), **Dimitrie Poptămaş** (Târgu-Mureş), **Silvia Nestorescu** (Bucureşti), **Daliana Bonaţ** (Baia Mare), **Dragoş Neagu** (Brăila) – actuali şi foşti directori de biblioteci judeţene la Baia Mare, 14 iunie 2021

La aniversară …

Ion BUZAŞI
Prof. univ. dr., Alba Iulia

Între cărturarii maramureşeni de azi, Teodor Ardelean are un profil distinct, inconfundabil: *bibliotecarul ideal şi un pasionat al cărţii,* calităţi care l-au ajutat în cele două decenii de conducere a Bibliotecii Judeţene „Petre Dulfu" una dintre cele mai bogate şi mai moderne biblioteci din Transilvania. Şi afirm acest lucru în deplină cunoştinţă de cauză, deoarece în popasurile mele didactice la Universitatea de Nord din Baia Mare am fost întotdeauna şi oaspetele bibliotecii.

Teodor Ardelean nu este un director de bibliotecă, un manager cum se spune astăzi, ca oricare altul, adică nu este un „funcţionar", ci un înnoitor, un căutător, în permanenţă, de noi modalităţi în recomandare a cărţii, în organizarea unor simpozioane, a unor întâlniri cu scriitori, a unor înregistrări fonice ale personalităţilor culturale care au vizitat prestigioasa instituţie pe care o conduce.

Toată activitatea D-sale este legată de ea: a editat o revistă ca organ de presă al bibliotecii în care a publicat studii şi articole pe teme de biblioteconomie în primul rând, dar şi de istorie şi cultură în cel mai înalt înţeles al termenului şi, din dorinţa de a cunoaşte trecutul bibliotecilor în arealul transilvan şi importanţa limbii române în istoria Transilvaniei, ne-a dat o temeinică cercetare a preocupărilor Astrei pentru cultivarea limbii române. Cu această temă a susţinut cu destui ani în urmă o teză de doctorat coordonată de distinsul profesor universitar Gheorghe Pop. Am avut onoarea să fac parte din comisie (alături de Victor V. Grecu, Gh. Glodeanu, Victor Iancu) şi cu toţii am apreciat bogata informaţie a tezei şi probitatea opiniilor critice. Teza a fost publicată un an mai târziu şi s-a bucurat de un ecou favorabil în presa literară. Am scris şi eu o amplă recenzie, preluând câteva idei din Referatul citit la susţinerea tezei din care îmi permit să extrag două-trei fragmente semnificative: „Un reazim naţionalităţii române – spunea Timotei Cipariu în 1861 la inaugurarea Astrei se împlântă astăzi, ci sperăm ca asemine reazime de astea şi de alte forme, se vor împlânta şi de aci înainte şi mai multe şi mai puternice". Acelaşi cărturar blăjean spunea că în istoria noastră, îndeosebi în istoria Transilvaniei, zilele de bucurie pentru români „au fost mai rare decât peana de corb alb". Asociaţiunea pentru Literatura şi Cultura Poporului Român „ASTRA" a exercitat de la înfiinţare o influenţă hotărâtoare asupra întregii vieţi româneşti din monarhia habsburgică şi apoi austro-ungară. Scopul final al luptei acesteia, al cărturarilor de mare orizont ştiinţific şi cultural, grupaţi în jurul ei, l-a constituit unificarea culturii întregului popor român în sens modern, ca o premisă a unităţii naţionale. Iar un factor hotărâtor, determinant pentru unitatea culturală era limba, glorificată de Timotei Cipariu, primul vicepreşedinte al Astrei în accente de odă: „tezaur nepreţuit", „cea mai scumpă ereditate, fără de care nu am mai fi demni de a ne numi fiii părinţilor noştri" …

Toate „elitele astriste" au fost preocupate de problemele teoretice şi practic aplicative ale limbii române, de la Andrei Şaguna şi Cipariu la G. Bariţiu şi de la Vicenţiu Babeş şi Ion Codru-Drăguşanu, la Ion Agârbiceanu şi Ioan Lupaş. În buna tradiţie a Şcolii Ardelene, reprezentanţii Astrei au manifestat o preţuire pentru cultura populară …

Om al cărţii şi competent conducător al unei prestigioase biblioteci judeţene, Biblioteca „Petre Dulfu" din Baia Mare, Teodor Ardelean a considerat biblioteca un spaţiu important al cultivării limbii române. Observând câteva note semantice comune între „asociaţiune şi asociere" ori prezentând un succint istoric al bibliotecilor din Transilvania şi stăruind asupra Bibliotecii Asociaţiunii … Arătând similitudinea semantică dintre „asociaţiune şi asociere", Teodor Ardelean emite o apreciere care-i caracterizează şi activitatea D-sale ca membru fondator al „Astrei" maramureşene. „Astra" a fost „un stindard al spiritualităţii româneşti", o punte între elita intelectuală şi popor, iar liantul şi factorul principal pentru realizarea acestora a fost limba,

care devine în cartea sa un adevărat personaj, întâlnit şi în presă, şi în adunările generale, în spectacole de teatru, şi în „şcolile ţărăneşti”.

Acum Teodor Ardelean, colegul şi prietenul nostru, se află la o dublă aniversară: una ce ţine de cronologia anilor vieţii şi numără 70, şi alta, mai importantă, ce i-a dat sens existenţei munca de douăzeci de ani pentru carte, pentru cinstirea cărţii şi a celor ce au scris aceste cărţi.

Din Blajul, în care a fost adesea oaspete, aducând laude dascălilor Micii Rome, (îmi aduc aminte de o strălucită conferinţă despre Ion Bianu, prototipul bibliotecarilor dintotdeauna!) îi urez, cu toată preţuirea colegială, ani mulţi cu sănătate şi bucurie, şi, cu acelaşi iscusit şi harnic condei, să rămână cărturarul ce s-a străduit cu bogat rod, pentru „creşterea limbii româneşti şi a patriei cinstire”.

Câteva gânduri aşezate pe hârtie în semn de omagiu pentru colegul Teodor Ardelean

Dr. Gheorghe-Gabriel CĂRĂBUŞ
Director, Biblioteca Bucovinei „I. G. Sbiera” Suceava

Un OM în adevăratul sens al cuvântului! Cred că doar aşa aş putea începe un *laudatio* în ceea ce îl priveşte pe Teodor Ardelean. Prima dată când ne-am cunoscut, m-a surprins eleganţa şi tenacitatea sa, dar şi stilul direct de a aborda lucrurile. Eu, tânărul director de la Suceava, mă simţeam a fi în prezenţa unui „colos” al lumii bibliotecilor publice din România … Acum, după atâţia ani de la acel moment, pot spune că prima impresie nu m-a înşelat … Teodor Ardelean nu a uitat niciodată ca, înainte de toate, să fie OM, a ştiut să fie un lider adevărat, fiind, însă, şi un mentor pentru mulţi dintre noi, cei mai tineri din branşă. Întotdeauna găsea timpul necesar să îţi ofere un sfat sau să discute despre noi proiecte, fie că erau implementate în biblioteca pe care cu abnegaţie o conduce de atâţia ani de zile, fie că erau ale altora. Şi niciodată nu se ferea din a aborda şi lucrurile mai sensibile din viaţa bibliotecilor şi din profesia de bibliotecar.

Puţini sunt cei care pot spune că, odată ajunşi într-o funcţie de conducere, au reuşit să realizeze pentru o bibliotecă ceea ce a făcut Teodor Ardelean pentru Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu”: o clădire cum puţine există în România, servicii pentru public diverse şi de o calitate deosebită, multe fiind oferite în premieră într-o bibliotecă, o revistă (dar nu singura) devenită de acum de tradiţie, „Familia română”, precum şi numeroase lucrări de specialitate. Când păşeşti pragul Bibliotecii Judeţene „Petre Dulfu” din Baia Mare, simţi peste tot mâna unui om gospodar şi a unei echipe care i-a fost şi îi este alături mereu; totul, de la personal la spaţii, mobilier şi echipamente, transmite un sentiment motivaţional de a reveni în această instituţie şi, aici, cred eu, marele merit este al managerului şi, implicit, al omului, Teodor Ardelean. Iar expresia „omul sfinţeşte locul” se adevereşte.

Pot spune, fără teama de a greşi, că Teodor Ardelean a fost un model pentru mine, la fel ca şi alţi oameni de bibliotecă precum Doina Popa, fosta directoare de la Biblioteca Judeţeană „Octavian Goga” Cluj, Onuc Nemeş, fostul director de la Biblioteca Judeţeană „ASTRA” Sibiu, sau Constantin Bostan, fost director al Bibliotecii Judeţene „G. T. Kirileanu” Neamţ. Sunt oameni care au dat totul pentru bibliotecă şi sper ca generaţia noastră, a celor mai tineri, să se ridice la înălţimea aşteptărilor mentorilor noştri.

La mulţi ani, Teodor Ardelean!

Mereu printre oamenii săi, lângă oamenii săi

Cătălin CHERECHEŞ
Primarul Municipiului Baia Mare

Cu drag despre OMUL pe care am onoarea să îl numesc PRIETEN, unul dintre puţinii pe care timpul şi situaţiile, mai mult sau mai puţin confortabile, l-au cernut din majoritate.

Despre prof. dr. Teodor Ardelean s-ar putea scrie volume întregi şi tot nu ar fi suficiente pentru a acoperi complexitatea şi măreţia sa, valoarea pe care a oferit-o comunităţii noastre, prin punerea în lumină a tot ceea ce defineşte mai bine un loc: cultura.

Cu **Daliana Bonaţ,** director adjunct de specialitate la Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu" şi cu **Cătălin Chereches**, primarul municipiului Baia Mare

Nu ştiu dacă i-am mulţumit vreodată pentru prezenţa sa în viaţa mea, a noastră, mai ales în momentele grele prin care am trecut eu şi familia mea. A fost alături de mine şi de mama mea în cea mai grea perioadă, când tatăl meu, prof. univ. dr. Dorel Cherecheş, a urcat la ceruri, onorând, la fel cum a făcut cu multe alte personalităţi care au contribuit major la viaţa şi dezvoltarea oraşului nostru, memoria şi activitatea sa. Mai ales pentru asta, dar şi pentru sprijinul său dat proiectelor pe care le-am gândit şi dezvoltat pentru băimăreni şi pentru Baia Mare, pentru toate sfaturile preţioase şi susţinerea oferită pe parcursul anilor, îi mulţumesc din suflet.

Nu am fost mereu pe aceeaşi lungime de undă, însă asta nu a contat niciodată pentru că ţelul nostru este unul comun: să le fim de folos oamenilor din jurul nostru, comunităţii în slujba căreia ne aflăm, oraşului căruia ne dedicăm şi pentru a cărui dezvoltare a militat şi Domnia Sa, indiferent de funcţiile publice sau politice pe care le-a ocupat pe parcursul ultimelor decenii.

Este unul dintre cei mai fervenţi apărători ai culturii, fiind ambasadorul ei, deci, pe bună dreptate şi merit, am avut onoarea de a-l distinge pe Teodor Ardelean în urmă cu câţiva ani „Cetăţean de Onoare al Municipiului Baia Mare".

Despre activitatea lui Teodor Ardelean vor scrie mulţi în acest volum cadou realizat fără ştirea sa de către colectivul pe care îl coordonează de 20 de ani. Spun coordonează şi nu conduce, deoarece Teodor Ardelean este, poate, cel mai implicat şef de instituţie pe care îl cunosc. Mereu printre oamenii săi, lângă oamenii săi, în folosul tuturor celor care iubesc cartea, cultura, eforturile sale pentru neuitarea personalităţilor marcante ale locului fiind indiscutabile. Destinul său se leagă de cel al Bibliotecii Judeţene „Petre Dulfu" şi nici că se putea mai bine suntem un oraş privilegiat care se poate mândri cu această instituţie.

Politician, senator, consilier judeţean, consilier local şi câte şi mai câte demnităţi şi roluri asumate pe parcursul anilor, toate din dragoste pentru oameni, pentru dezvoltare şi, mai ales, pentru emanciparea culturii. În numele lui Teodor Ardelean vorbesc toate acţiunile sale şi toate victoriile obţinute pe parcursul vremii înspre şi pentru cultură, fapt pentru care Baia Mare şi Maramureşul sunt privilegiate. Militează constant pentru accesul tuturor la carte, începând de la cei din medii defavorizate şi până la românii din diaspora, iar pentru asta merită apreciere în mod special.

La aniversarea celor 70 de ani, am onoarea şi bucuria de a transmite Domniei Sale, în numele meu şi al comunităţii băimărene, cele mai sincere urări de sănătate şi prosperitate. Să ne trăiţi mulţi ani buni, domnule prof. dr. Teodor Ardelean, să vă dea bunul Dumnezeu puterea de a desăvârşi această importantă misiune care v-a fost dată, de emancipator al culturii.

Teodor Ardelean: UN OM – O BIBLIOTECĂ

Constantin CUBLEŞAN
Scriitor, Cluj-Napoca

Între oamenii de vază ai ţării, pe care i-a dat de-a lungul vremii şi al vremurilor, Sălajul, personalitatea lui Teodor Ardelean se impune azi cu semn de efigie. Nu e o vorbă mare, ci un temei de a defini un om care şi-a condus destinul cu forţa unui făuritor de istorie. Veţi zice, probabil, că iarăşi rostesc vorbă mare. Şi totuşi, nu. În gazetărie s-a validat ca un comentator obiectiv şi sever al actualităţii. Ca om politic, parlamentar de reală notorietate, a fost un împătimit apărător al fiinţei naţionale, pe care nu puţini se străduiau s-o umilească. Dar, locul cel mai potrivit pentru preocupările sale, pentru destinul său – de formaţie istorică şi filosofică – s-a dovedit a fi într-o bibliotecă a spiritualităţii româneşti. Nu e vorba de clădirea bibliotecii din Baia Mare, pe care a conceput-o şi a realizat-o, ci de biblioteca în formă de instituţie depozitară de valori perene ale naţiunii. Aşa a gândit-o şi aşa o conduce de ani buni, Teodor Ardelean. De aici, de pe meterezele acesteia, vorbeşte cu tărie concetăţenilor săi şi foarte adesea oamenilor din largul lumii, despre nevoia de cunoaştere a marilor adevăruri istorice, a adevărurilor lumii noastre româneşti, statuată cu profunzime fiinţială la răscrucea tuturor vânturilor potrivnice care s-au abătut şi prin această poartă carpatină, asupra întregii Europe. Teodor Ardelean e, astfel, o voce patriotică, în cel mai bun înţeles al cuvântului. Sub semnul acesta împlineşte menirea Bibliotecii Maramureşene, impunând-o distinct între toate celelalte biblioteci din ţară. Aşa l-am cunoscut şi aşa va rămâne pentru totdeauna în percepţia nu numai a mea, ci a tuturor celor ce simt aidoma. Tocmai de aceea, la ceas aniversar, vreau să-i urez o viaţă cât mai lungă şi cât mai bogată în împliniri. La mulţi ani!

„Teodor Ardelean este şi va rămâne pentru totdeauna o bornă culturală de neclintit pentru Maramureş”

Mircea CRIŞAN
Redactor „Gazeta de Maramureş”

De când lucrez în presă, Bunul Dumnezeu a rânduit să întâlnesc mulţi oameni deosebiţi, unici în felul lor, care, după cum se spune pe la noi, „nu au făcut degeaba umbră pământului”. Un astfel de om este şi Teodor Ardelean. Numele lui a devenit un adevărat „brand” pentru Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu” din Baia Mare, cunoscut şi recunoscut, atât în ţară, cât şi în străinătate. Nu o să vorbesc despre activitatea Domniei Sale şi nici despre contribuţia sa pe plan cultural, cum de altfel nu aş putea să cuprind nici ce înseamnă el pentru Maramureş prin proiectele şi implicarea avută pe plan cultural de-a lungul anilor. Pentru că, dincolo de toate, m-a impresionat dintotdeauna Omul Teodor Ardelean, care este, în primul rând, un mare patriot şi un bun creştin. Chiar dacă nu ar mai fi făcut nimic altceva, pentru mine ar fi fost destul să-mi câştige admiraţia şi respectul. Dar Dumnezeu i-a dat mulţi, mulţi talanţi, pe care a ştiut să-i valorifice din plin. De exemplu, de-a lungul anilor, l-am văzut manifestându-se în numeroase medii: la şedinţe de Consiliu Judeţean, lansări de carte sau diferite evenimente publice şi, absolut peste tot, a reuşit şi reuşeşte să impună respect şi să-şi impună punctul de vedere. Îl ajută, e drept şi ţinuta, şi prestanţa, dar mai ales vocabularul şi bagajul de cunoştinţe. Fie vorba între noi, cred că şi dacă nu ar spune

nimic concret, Teodor Ardelean este ascultat cu interes datorită tonului, determinării şi ţinutei oratorice. Doar că el are întotdeauna ceva de spus, ceva interesant de spus. Şi am văzut asta în cadrul unor evenimente oarecum de nişă, în care maramureşeanul nostru s-a descurcat ca peştele-n apă în domenii ca iconografie, filatelie, istoria CFR sau chiar despre plante exotice şi cactuşi.

De aceea, pentru mine Teodor Ardelean este un om absolut spectaculos. De asemenea, îi apreciez curiozitatea, faptul că niciodată nu a fost reticent când i-am supus atenţiei proiecte inedite, îi apreciez dăruirea şi seriozitatea de a face lucrurile temeinic şi, nu în ultimul rând, cultul prieteniei pe care l-a avut dintotdeauna. Apreciez, inclusiv, că de multe ori trebuie să deschid dicţionarul atunci când citesc unele articole pe care le scrie. Îl apreciez din toate punctele de vedere şi cred că este singurul om care-mi place şi atunci când se laudă, pentru că ştie să o facă într-un mod atât de elegant şi frumos, încât devine de-a dreptul magnetic.

Fără îndoială, Teodor Ardelean este şi va rămâne pentru totdeauna o bornă culturală de neclintit pentru Maramureş, un Om de mare valoare, o personalitate de excepţie. M-am întrebat de multe ori: oare câţi dintre cei care-l cunosc şi-au dorit să fie ca el? Cu siguranţă mulţi, însă niciunul n-a reuşit. Pentru că talanţii pe care i-a primit Teodor Ardelean de la Dumnezeu sunt doar ai lui, iar noi, restul, putem doar să ne bucurăm de felul în care reuşeşte să-i pună în valoare spre binele nostru şi al Maramureşului.

Pentru acestea şi pentru multe altele îl apreciem, îl respectăm şi-l asigurăm de toată consideraţia noastră, dorindu-i multă sănătate şi mulţi, mulţi ani!

Teodor Ardelean omul cărţilor

Ioan-Mircea FARCAŞ
Conf. univ. dr., decanul Facultăţii de Litere, Baia Mare

Cărţile, oricât ar fi ele de bune şi de valoroase, nu ar fi aşa, dacă nu le-am şti preţui. Iar cel mai bun „preţuitor” de carte nu poate fi altul decât domnul Teodor Ardelean, directorul Bibliotecii Judeţene „Petre Dulfu” din Baia Mare. Ardelean din fire, aşa cum îi e şi numele, are un citat preferat „Omul este măsura tuturor lucrurilor” (Protagoras), care este şi plasat, de altfel, pe peretele frumoasei săli de conferinţe a bibliotecii pe care Domnia Sa s-a zbătut, în anii zbuciumaţi de după Revoluţia din Decembrie 1989, să o clădească. Şi a reuşit. A reuşit să zidească cu adevărat o cetate a cărţii în Baia Mare, plecând de la un proiect de aproximativ 600 mp a ajuns la 10.000 mp, dăruindu-ne nouă, băimărenilor şi maramureşenilor un spaţiu unic în România, o bibliotecă considerată cea mai modernă din estul Europei.

Omul cărţilor, cum l-am numit, este cu adevărat un om cu o cultură extrem de vastă, un intelectual care reţine, practic, tot ceea ce citeşte, reuşind să-ţi spună pagina şi coperta cărţilor din care reuşeşte să citeze pasaje întregi din minte. Erudit de marcă, domnul Teodor Ardelean, a demonstrat, de-a lungul timpului, o forţă a reuşitei de excepţie, iar preocupările sale transcend domeniul său de activitate. De la meseria de jurnalist, practicată între 1972-1974 la ziarul „Năzuinţa” din Zalău, ajunge muncitor-emailator, timp de 3 ani, după ce a deranjat Securitatea, „călcând pe bec” prin ideile şi activităţile întreprinse. Aşa se face că „omul cărţilor” ajunge în Baia Mare, unde se face remarcat pe tărâmul culturii şi învăţământului ca bibliotecar, profesor suplinitor, director educativ şi apoi instructor cultural la Institutul de Învăţământ Superior din Baia Mare, timp de 11 ani.

Figură emblematică a oraşului Baia Mare, va ajunge, după Revoluţie, şi om politic marcant, fiind cunoscut în ţară şi în străinătate ca senator, iar, din 2001, director al Bibliotecii Judeţene „Petre Dulfu” din Baia Mare. În calitatea Domniei Sale de director al celei mai puternice cetăţi a cărţii din nordul României, nu i-a uitat pe fraţii români din străinătate, înfiinţând peste 10 biblioteci româneşti, dotându-le cu un volum impresionant de carte. Statornic şi consecvent pe drumul fascinant al cărţii, şi-a împletit destinul cu ele, dovedind, aşa cum se

poate citi pe o plachetă din biroul dumnealui, că are mereu averea la el, în minte şi în suflet: „Homo doctus in se semper divitias habet”.

Fiind student, urmăream cu interes cum se ridica spre cer noua clădire a bibliotecii şi îi aşteptam cu drag deschiderea porţilor, comparându-i vechiul sediu, temporar, dintr-unul din căminele studenţilor, cu cel ce avea să contrasteze puternic chiar şi cu marile biblioteci universitare din ţară. După inaugurare, mereu mi-am dorit să văd ce este la etajele superioare. Şansa mi-a surâs, când pentru 8 luni, din 2015-2016, la propunerea domnului director Teodor Ardelean, am susţinut un concurs pentru ocuparea postului de director adjunct. În această calitate, am putut să văd pe viu toate spaţiile şi comorile de carte adunate la acele etaje superioare. Întrebându-l odată câte cărţi îşi aşteaptă cuminţi cititorii, am fost uimit să aflu că sunt în jur de 700.000 de exemplare, iar următoarea întrebare pe care am pus-o a fost şi câte încap maximum? Răspunsul m-a năucit: 1 milion! Acest milion de cărţi pe care domnul Teodor Ardelean îl avea ca răspuns îl face un om de milioane.

Astăzi, la cei 70 de ani, domnul director Teodor Ardelean se află la o vârstă a deplinătăţii şi a înţelepciunii, slujind cu aceeaşi pasiune Biblioteca şi comunitatea băimăreană.

Un om al cetăţii

Oliviu FELECAN
Prof. univ. dr., Centrul Universitar Nord Baia Mare

Teodor Ardelean a marcat istoria postdecembristă a Maramureşului şi a urbei de pe Săsar, fiind un om al cetăţii, implicat în viaţa politică, socială, religioasă şi, mai ales, culturală. Mândru de originile sale sălăjene, s-a integrat perfect printre maramureşeni şi, graţie talentului oratoric şi curajului de a spune lucrurilor pe nume, le-a susţinut interesele ori de câte ori a fost necesar, din poziţiile de conducere pe care le-a deţinut în ultimele decenii. Ajuns la venerabila vârstă de 70 de ani, Teodor Ardelean este, deopotrivă, admirat şi hulit, apreciat şi invidiat. A ştiut să-şi facă numeroşi prieteni, dar, prin funcţiile deţinute, a „dobândit” şi duşmani, lucru firesc pentru oricine îşi asumă cârma unor instituţii.

Într-un articol recent, *In memoriam patris sive de immortalitate*[1], am scris despre modalităţile prin care cineva poate să-şi câştige nemurirea visul muritorilor dintotdeauna, transpus atât de bine de Petre Ispirescu în basmul *Tinereţe fără bătrâneţe şi viaţă fără de moarte.* Din perspectivă familială, copiii şi nepoţii sunt cei ce vor duce mai departe numele şi memoria părinţilor şi bunicilor. Teodor Ardelean se bucură din plin de acest statut. Alte modalităţi de câştigare a eternităţii pe care le-am detaliat în cele scrise pentru Nicolae Felecan sunt viaţa eroică, activitatea culturală, artistică, ştiinţifică, moartea martirică (pentru creştini), existenţa unor monumente funerare excepţionale (piramidele egiptene, mausolee), statutul de pionieri, descoperitori sau întemeietori de instituţii.

Ctitorul actualului sediu al Bibliotecii Judeţene „Petre Dulfu” din Baia Mare nu are nevoie de alte pârghii ori piloni pentru a-şi dobândi locul binemeritat în panteonul culturii din nord-vestul României. Încă din perioada în care instituţia îşi desfăşura activitatea la parterul unui cămin studenţesc, la începutul anilor ’90, Teodor Ardelean şi-a dat seama că aceasta nu se poate dezvolta acolo, nu-şi poate atinge menirea într-un sediu impropriu, chiar dacă este la îndemâna studenţilor băimăreni. Prin urmare, a întreprins cele necesare, a uzat de influenţa sa ca politician şi a ridicat noul sediu primitor, practic şi, în plus, cu o arhitectură demnă de secolul XXI. Dar nu doar aspectul exterior şi interior recomandă Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu”, ci şi fondul de carte adus la zi în ciuda dificultăţilor financiare, personalul calificat şi dispus întotdeauna să dea o mână de ajutor celor doritori să citească sau să se informeze. Nu pot fi trecute cu vederea numeroasele evenimente

1 Publicat în vol. 59/2021 din „Analele Universităţii de Vest din Timişoara. Seria Ştiinţe Filologice” (AUT).

culturale găzduite de bibliotecă în sălile de conferinţe sau în Salonul artelor: lansări de carte, expoziţii artistice ş.a. Din experienţa proprie, ca iniţiator şi organizator al Conferinţei Internaţionale de Onomastică „Numele şi numirea” – cinci ediţii până în prezent, începând cu anul 2011 – pot confirma că am găsit în Teodor Ardelean gazda perfectă, mărinimoasă, dispusă oricând să sprijine unul dintre cele mai importante evenimente ştiinţifice internaţionale din domeniul umanist (ICONN), care a beneficiat întotdeauna de o largă şi prestigioasă participare a specialiştilor din străinătate şi din întreaga ţară. Domnia Sa a avut realismul şi viziunea de a intui performanţa şi, în acelaşi timp, a avut curajul să admonesteze autorităţile locale atunci când s-au rezumat doar la promisiuni politicianiste, neonorate faptic. Prin punctualitate, prestanţă, cultură enciclopedică şi oratorie măiastră, Teodor Ardelean s-a făcut remarcat imediat în faţa unui auditoriu divers, format din studenţi, oameni de litere, academicieni. *Omul sfinţeşte locul ...*

Cum arătam într-un articol – „Diplomaţie culturală” –, publicat în volumul *Din Hiperboreea ... în Iberia. Primele biblioteci româneşti în Spania* (2007), Teodor Ardelean a fost nu doar un manager desăvârşit, ci şi un Maecena cultural: a avut iniţiativa înfiinţării unor biblioteci şi a donării multor volume pentru românii din Republica Moldova sau din diaspora (Spania, Italia, Ungaria, Marea Britanie, Canada), fiind conştient că ai noştri conaţionali nu trebuie dezrădăcinaţi, ci merită să fie menţinuţi, dacă nu fizic, măcar spiritual, prin cărţi, în spaţiul carpato-danubiano-pontic. „Conştient de faptul că un om nu poate progresa fără cultură, nu se poate dezvolta armonios în lipsa delectărilor intelectuale prilejuite de lecturi, domnul director Teodor Ardelean a dus până la capăt acest demers nobil, grijuliu în ceea ce priveşte formarea spirituală a emigranţilor români, nevoiţi să muncească la mii de kilometri distanţă de patria-mamă” (p. 147). „Frontierele cad în faţa culturii, iar depărtarea de casă poate fi suplinită, într-o oarecare măsură, prin lectura cărţilor româneşti – diplomaţi fără simbrie a ceea ce are mai bun poporul român” (p. 150).

Aşa cum localitatea sa natală, Moigrad, nu poate fi despărţită de castrul roman de la Porolissum, la fel Teodor Ardelean nu poate fi separat de Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu” din Baia Mare. Cele două nume se confundă, se contopesc şi trimit cu gândul la cea mai performantă instituţie de cultură a Maramureşului, dacă ar fi să ne ghidăm după numărul cititorilor. La sfârşitul fiecărui an se realizează un top al firmelor maramureşene, de mărimi diferite şi din diverse domenii de activitate. Niciodată Camera de Comerţ şi Industrie, organizatoarea concursului anual, nu s-a gândit că, poate, cea mai profitabilă instituţie din judeţ este Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu”: nu financiar, ci prin investiţia pe care o face în cultură, în educaţie, în viitorul copiilor de pe aceste meleaguri. Pe termen lung, s-ar putea ca banii investiţi în cărţi să aducă, în minţile cititorilor, cele mai mari profituri. Este clar că nu toţi se vor întoarce acasă după finalizarea studiilor, nu vor reveni în Baia Mare, pentru că nu au, deocamdată, multe posibilităţi de afirmare şi dezvoltare profesională, însă anii petrecuţi în sălile de lectură, universul deschis de citirea unor cărţi actuale, din cele mai felurite domenii ale cunoaşterii, constituie premisele unor succese şi performanţe în varii profesii.

Toate acestea ne îndreptăţesc să-i acordăm lui Teodor Ardelean, încă din timpul vieţii, un loc în panteonul culturii maramureşene. Ctitorirea Bibliotecii Judeţene „Petre Dulfu” este grăitoare pentru a-i asigura nemurirea, pentru a-i păstra vie memoria chiar şi după împlinirea frumoasei vârste septuagenare sau după retragerea din funcţia de director.

Ad multos annos!

Dr. Teodor Ardelean un om ca la carte

Ilie GHERHEŞ
Lector univ. dr., Baia Mare

O aniversare este o sărbătoare care excede ziua în care are loc; este un bilanţ, un ceas de praznic afectiv; petrecute, toate acestea, sub auspiciile afinităţii. Spun asta şi datorită cuvintelor lui Aristotel, care ne încredinţase, încă de acum 2.400 de ani că „fără prieteni nimeni nu ar dori să trăiască, chiar dacă ar avea toate celelalte bunuri".

Nu-mi este şi nu mi-a fost niciodată dator cu nimic! Reciproca, însă, nu-i valabilă; eu simţind că încă n-am găsit acel zăcământ de prinos de recunoştinţă, acel câmp unde creşte floarea rară a acestui simţământ, chiar şi cultivată artificial! Am simţit, de atâtea ori, cum a pus umărul la căruţa destinului meu, compromis uneori. Dr. Teodor Ardelean face parte din acea stirpe a oamenilor aleşi, care ştiu să mângâie omul la necaz şi să nu dea cu bâta în leul căzut, eventual întrecându-se sau numai alăturându-se altora. El stârneşte şi face să rodească talanţii din tine, chiar dacă tu, cu inconştienţă, ai ales să-i îngropi şi, eventual, să fi uitat chiar şi locul unde i-ai depus.

Dr. Teodor Ardelean este, cu siguranţă, un vizionar. Domnia Sa pariază, întotdeauna, pe „România de mâine", pentru că ştie că cel mai ispititor şi provocator parfum aparţine viitorului, iar respectiva apă a legendei, precum şi viitorul, trebuie, nu numai inventate ci, mai ales, experimentate. Tot aşa după cum ştie că şi cel mai interesant pom al cunoaşterii binelui şi adevărului, cu roadele cele mai râvnite, este tot din viitor, iar pentru a ajunge la el îţi trebuie multă râvnă, îţi trebuie să sfinţeşti locul acela unde creşte.

De multe ori, dubitativ fiind, atunci când participam la minunatele lansări de carte sau la alte evenimente culturale pe care biblioteca le-a găzduit, aspirându-le parcă, pe toate din oraş, mă gândeam că prea bine îi vin, ca să se poată spune, de către cârcotaşi, evident, împreună cu acel academician hâtru că „prezidiul este acolo unde sunt eu!" (Grigore Moisil); îi invidiam abnegaţia encomiastică de nestăvilit, cu care, încet-încet, ne-am „învăţat" cu toţii!

Îmi reveneam, însă, repede şi-i mulţumeam atunci, precum îi sunt recunoscător şi acum, pentru toate nominalizările, pentru toate provocările la cuvânt, nelăsându-mă, astfel, în decor, nelăsându-mă, deci, să fiu un simplu figurant/participant; dându-mi, astfel, ocazia să dau drumul, şi eu, izvorului mănos sau mai puţin fertil al viselor mele, al gândurilor care-mi înaripau pâlpâirea de moment. Nu-i plăcea ca „loampa" spiritului să „hopăluia" doar, să se dezmierde cu o lumină beteagă sau, dimpotrivă, cu întunericul. Domnia Sa întotdeauna o ridica. El putând face chiar şi respiraţie artificială lucrurilor şi evenimentelor, doar-doar ar străluci!

A fost şi este omul cel mai vizibil al Maramureşului! Este omul-instituţie, cu o charismă de invidiat, cu o cuprindere culturală enciclopedică; este personalitatea care a strălucit întotdeauna, fără să facă umbră. A fost şi este un autonom şi un rebel în toate, uneori lăsând impresia că este deasupra timpului şi lecturilor, devenind autodidact.

Domnul dr. Teodor Ardelean este un om stenic, dar, în acelaşi timp, este tumultuos şi năvalnic, spectaculos. Este Omul în faţa căruia te „înfricai" să nu greşeşti şi, în acelaşi timp, te simţeai ocrotit. El personalizează, de fiecare dată, locul unde se află, dar şi se „împroprietăreşte" cu el, iar apoi, propunându-şi sau nu, el îşi extrage „puterea" din acel loc, el ajunge până în miezul problemei, în sinea ei. El a avut şi are vocaţia de a construi, de a întemeia, dar nu de a improviza, pentru că este convins că până şi detaliile contează; acestea dând rotunjime lucrurilor, aură de perenitate, ferind de confuzii, de risipă.

El este ctitorul Bibliotecii Judeţene „Petre Dulfu" Baia Mare, un Sanctuar al Cărţii, făr' de-asemănare în ţară, un reper arhitectonic al oraşului, un palat în care cultura se dezmiardă. În acest sens, fie-mi îngăduită o amintire insolită. În anul 2007, cu ocazia cursurilor de vară ale Societăţii de Ştiinţe Istorice din România, dar şi din jurul graniţelor noastre, printre invitaţii de prestigiu academicieni, profesori

universitari şi alte personalităţi din ţară se numărau şi liderii români ai istoricilor din jurul României. Între aceşti români, zărăstiţi de soartă în dosul graniţelor, a fost şi un coleg din Bulgaria. La un moment dat, în timpul conferinţei ţinute de către profesorul univ. dr. Gheorghe Micle, fostul secretar al dr. Petru Groza, domnul Micle fiind fostul profesor al domnului prof. univ. dr. Ioan Scurtu, preşedintele nostru de atunci, colegul din Bulgaria, Kiril Kiriazov, a venit lângă mine, şoptindu-mi discret la ureche: „Trebuie să beau un coniac!". L-am întrebat pe distinsul meu coleg de peste Danubiu, care-i motivul acestei decizii precipitate. Mi-a răspuns că-i este ruşine, că el, în toate perioadele de până atunci, din cauza manipulării istoriografice din ţara vecină, a fost învăţat, iar el a crezut, că de la Cluj, spre nord şi nord-vest ar trăi doar nişte seminţii primitive, aflate într-un stadiu periculos de dezvoltare, iar acum, văzând oraşele Baia Mare şi Satu Mare, nu-i venea să creadă cum a putut fi atât de credul! Uimirea colegului din Bulgaria a fost determinată de monumentalitatea şi modernitatea bibliotecii noastre judeţene, o instituţie similară ei neavând în Bulgaria propagandistică.

Biblioteca din Baia Mare este, într-adevăr, un tezaur inestimabil, iar prin conexiunile sale răspunde oricărei cerinţe. Biblioteca nu impune numai prin numărul mare de cititori, ci şi prin pleiada de cercetători maramureşeni, din judeţ şi din jur. De multe ori, când am întrebat îngrijorat de vreo carte mai rară, dând dovadă de o solicitudine ieşită din comun, distinsele doamne bibliotecare, răspundeau afabil: „N-o avem, domnule profesor, în depozitele noastre, dar vom întreba în ţară!". Aşa şi era, prin împrumutul interbibliotecar, cartea îmi era adusă, de peste multe limite de judeţe, cu promptitudine.

Prin organizarea anticariatului gratuit, prin practica, înlesnirea de a te servi singur de la raft, împrumutatul cărţilor a devenit un spectacol, un ritual, demn de spiritul Maramureşului, de generozitatea marelui director dr. Teodor Ardelean.

Mai ştiu despre domnul Teodor Ardelean că a fost un mare om politic al judeţului şi al ţării şi că, datorită anvergurii sale, a fost o dată şi în cărţile P.U.N.R.-ului pentru nominalizarea de preşedinte al ţării. Aş aminti, în acest sens, „incidentul" pus la cale cu Domnia Sa, în anul 1992, când, prin Petrova, urma să treacă domnul Gheorghe Funar, candidatul la preşedinţie şi când, din raţiuni de timp, de program, n-ar fi avut timp să oprească şi în comuna mea natală, Petrova. În consecinţă, am preluat metoda blocării drumului, brevetată la Săpânţa, punându-i într-o anumită dificultate pe cei din delegaţie, iar pe ofiţerii S.P.P.- işti, cu mâna pe pistoale. Amintiri! Amintiri!

Apropo de amintiri, nu mă pot abţine să nu evoc şi primul meu privilegiu de a fi în preajma domnului dr. Teodor Ardelean; chiar dacă ştiu că nu este vorba despre mine, dar un volum omagial, cum este cel de faţă, nu trebuie să fie, după părerea mea, nici numai encomiastic, nici de tipul şi parfumul oracolelor de odinioară, ci, probabil, şi o colecţie de evocări semnificative.

Aşa se face că în volumul *Documentar bibliografic aniversar. Teodor Ardelean – 60,* Baia Mare, 2011, la pagina 284, m-am regăsit într-o fotografie cu câţiva adolescenţi prestigioşi ai generaţiei mele şi cu profesorul nostru estival, într-o tabără de la Bistriţa-Costeşti, din anul 1978. Eram, într-o tabără gratuită a Ministerului Învăţământului, un grup de 11 elevi care reprezentam Maramureşul de la liceele pedagogic, economic, sanitar şi de artă. Profesorul nostru instructor a epatat şi atunci, cu exemplaritate, intrând în polemică cu doi istorici mari ai României, pe tema situaţiei din Basarabia. La un moment dat domnul dr. Teodor Ardelean, în faţa a peste 400 de elevi şi a peste 100 de profesori din toată ţara, a spus că, dacă n-o să fim atenţi, basarabenii s-ar putea să se obişnuiască cu umbrela de securitate a U.R.S.S.-ului, deasupra capului lor şi să ne uite. Îmi amintesc că tot în acea şedinţă, cutremurătoare pentru noi, o colegă din Arad a vorbit foarte multe lucruri interzise despre Basarabia, iar cei de faţă ne-am simţit ameninţaţi, pentru că subiectul era cel puţin tabu, dacă nu un risc asumat de a ni se întâmpla ceva rău.

Trei ani mai târziu, vocea puternică a profesorului Ardelean avea parcă să mă detoneze, venind de undeva din spatele clasei, cu ocazia olimpiadei de filosofie, faza judeţeană, când se întreba retoric: „Ce caută un literat printre filosofi?!" I-am răspuns timid şi emoţionat că şi eu caut locul întâi! N-a fost să fie aşa. Locul întâi a fost adjudecat exact de către o elevă de la un liceu băimărean, pe care chiar Domnia Sa o pregătise. Probabil că de atunci am înţeles, cu

toată supărarea, că pe viitor ar fi bine să ştiu să-mi aleg „tabăra”, echipa câştigătoare.

Domnul dr. Teodor Ardelean este unul dintre fondatorii Filialei Maramureş a Universităţii de Vest „Vasile Goldiş”, invitând mereu cadrele universitare şi studenţii să folosească tezaurul inestimabil al bibliotecii judeţene. Cu ocazia unui final festiv de an universitar, am avut onoarea să fiu invitat la masa Domniei Sale la care era şi domnul univ. dr. Mihai Drecin, de la Oradea, faţă de care eu aveam o admiraţie profesională serafică.

Mai ştiu că Domnul dr. Teodor Ardelean a fost unul din cei 30 membri ai Adunării Eparhiale a Episcopiei Ortodoxe a Maramureşului, demnitate din care cred că a făcut mult bine cultului strămoşesc.

Una dintre cele mai mari reuşite editoriale ale Bibliotecii Judeţene „Petre Dulfu” o constituie lucrarea omagială, monumentală, de 764 de pagini *100 de personalităţi maramureşene care au făcut istorie. 100 de ani de la Marea Unire,* Baia Mare, 2018. Mărturisesc cu sinceritate că i-am rămas îndatorat pentru că m-a implicat, atât în alcătuirea listei cu cei 100 de merituoşi, cât şi a listei cu personalităţile care ar fi demne şi competente să scrie despre acestea. Cu siguranţă că niciun judeţ nu are un asemenea dicţionar de personalităţi „centenare”! O mare onoare mi-a făcut atunci când m-a invitat la manifestarea de elită prilejuită de lansarea inestimabilului volum aniversar.

Ştiind cu cât drag şi cu câtă asumare vorbeşte despre mândria de a fi român, cum a întemeiat Vatra Românească, filiala Maramureş, în martie 1990 şi, apoi, P.U.N.R.-ul din Maramureş, mă gândesc, uneori, să-i dau dreptate în ceea priveşte predestinarea, iar chipul său îmi apare demn de a fi aversul unei efigii care se lipeşte perfect pe imaginea Bibliotecii Judeţene Baia Mare.

Din Silvania-n Maramu’ prof. dr. Teodor Ardelean – LXX

Viorel HODIŞ
Conf. univ. dr., Cluj-Napoca

„Nasc şi la Silvania oameni” scriam cu ceva ani în urmă, pastişând conştient zicerea[1] de falnic răsunet a marelui Cronicar moldovean, dorind să fac – şi eu, după puteri – cât mai cunoscută apariţia noii ediţii a micii noastre enciclopedii *Sălajul – Oameni şi Opere. Dicţionar biobibliografic*, Zalău, 2017.

S-o spunem, din capul locului, că – mai există mulţi alţii, slavă Domnului, nimeni n-ar putea nega, dar – *rar sălăjan* care să merite omagiul Cronicarului *înaintea sărbătoritului nostru de astăzi, 14 VI 1951,* ***Teodor Ardelean!*** Aceasta-i opinia mea! – antepronunţare noncutumiară pe care mi-o asum.

Nu suntem chiar consăteni. Dar satele noastre natale sunt mai apropiate decât „spune” cuvântul de împrumut megieşe[2]: **Moigrad**ul (**Ardeleni**lor) şi **Brebi**ul (**Hodişeni**lor) nu lasă o fâşie (de *no man’s land*) mai lată de 2 km (poate, nici atât) să le despartă. Mult mai „despărţitoare” este oficiala apartenenţă la cele două centre administrative „comunale”: **Mirşid** (pentru Moigrad), respectiv **Creaca** (pentru Brebi), centre situate, fiecare, pe o altă arteră de circulaţie spre „capitala” judeţeană, Zalău[3].

Puţină zăbavă istorică şi etimologică!

Căci – trebuie s-o recunoaştem – prestigiul, incontestabil istoric, al Moigradului, constă în falnica sa aşezare pe ruinele cetăţii **Porolissum**, punctul nordic al cuceririi romane intracarpatice, motiv pentru care localnicii i-au

1 „Nasc şi la Moldova Oameni!”.

2 *Noul dicţionar universal al limbii române,* Editura Litera Internaţional, 2008, 1872 p.; v. **megieş**, a. şi m. (pop.) vecin [Din magh. **megyés**, sb. **medjaš**]”. (În cont.: NDUR/o8).

3 Având pronunţie dublă (*Zălau* şi *Zalău*), numele municipiului, provine din magh. **Ziláh** (cu et.[imon] nec. [unoscut] cel puţin mie personal; posibil, oare, lat. *silva* > Zilah?). Pronunţia dublă a stârnit, prin anii ‘70 interesul marelui lingvist român, Alexandru Graur, care a optat pentru „pronunţia populaţiei locale: **Zălau**”, propunere pe care limba oficial-administrativă a ignorat-o, impunându-se limbii literare varianta **Zalău**.

ataşat ca *supranume/ cognomen*[1] – şi bine au făcut! – denumirea latină a faimoasei cetăţi: **Moigrad-Porolissum**, după modelul altora, mai mari, din preajma noastră (să amintim aici doar exemplul municipiului **Cluj-Napoca**!). Noua denumire a satului – dacă e să-i aducem *un prim omagiu* – este chiar „opera Fiului Satului" **Teodor Ardelean**, atunci senator PUNR (1992-1996), vicepreşedinte al Comisii de Privatizare a Senatului României. Cinste lui!

De fapt, la sosirea slavilor, după retragerea autorităţilor administrativ-militare imperiale romane, latinul **Porolissum** era adevăratul nume al locului/ localităţii. Numele dat ulterior de slavi, **Moigrad**[2], acesta era un *supranume*, care, de-a lungul secolelor, a rămas în memoria stră/ strămoşilor, uitându-se cel vechi, latin.

Pierzând „concurenţa" cu istoria în favoarea vecinilor, satului meu cu ai săi locuitori – câţi or fi fost, ce nume purtau, şi ei, şi aşezarea, nu se ştie –, aflându-se mai la nord cu 2 km, peste „fâşia nimănui" (cum „spune" termenul englezesc citat mai sus: *no man's...*), linie despărţitoare de imperiul Romei, nu le rămânea decât să se mângâie cu statutul de „daci liberi". Atât de „liberi", încât – la sosirea puhoiului[3] slav – invadatorii le-au ticluit numai nume lipsite de orice prestigiu istoric. Atât aşezării, cât şi trăitorilor ei.

Astfel, după numele comun al unei specii de castori, prezenţi prin văile şi pâraiele cu peşte (*Castor fiber*) – animale mai „inteligente", totuşi, decât altele, care „îşi alcătuiesc iaz (pentru pescuit mai spornic) şi-şi durează colibe, nişte jivine care se cheamă **brebi**"[4] (zice undeva marele pescar şi scriitor român, M. Sadoveanu[5]) – a fost „botezată" aşezarea. Iar vieţuitorilor, cât or fi vecuit cu trecătorii nomazi, li s-a încropit, poate ca glumeaţă/ dispreţuitoare poreclă[6], un nume şi mai puţin „glorios", **hod**[7], înnobilat cât de cât cu foarte productivul sufix al limbii române **-iş** (având ca variante: **-eş** şi **-îş**): alun > **aluniş**; chior > **chiorîş**; coborî > **coborîş**; cruce > **cruciş**; drum > **Drumeş**; frunză > **frunziş**; hod > **Hodiş**; holdă > **Holdiş**; piept > **pieptiş**; prund > **prundiş**; rar > **Rareş**; sui > **suiş**; tufă > **tufiş**; verde > **Verdeş**; zmeură > **zmeuriş** etc.

Stăteam adeseori, în vacanţe, pe vârful ascuţit al unui rest din zidul cetăţii romane, privind spre nord la Valea Ortelecului ce trece prin ambele noastre sate, văzându-mi ca-n palmă casa părintească. Şi meditam la cât de liberi puteau fi stră-străbunii mei „daci liberi" şi la marele Cronicar, care ne-a înţelepţit cu eternul trist adevăr istoric: „că nu-i omul la cârma vremii, ci bietul om sub vremi ...".

* * *

Deşi mult mai apropiaţi decât „megieşi", precum spuneam, nu ne cunoşteam, totuşi, din anii noştri tineri, date fiind realităţile despre care pomeneam mai sus, cărora trebuie, desigur, să le adăugăm şi diferitele „cărări" bătute de noi spre licee şi facultăţi (Zalău-Jibou; filologie – filosofie), spre primele ocupaţii sau meserii (profesorat – ziaristică, activitate cultural/educativă, industrială, administrativ/politică), dar, mai ales, diferenţa de vârstă (de peste un deceniu) dintre noi.

Prima mea „ştire" – fără a ne fi întâlnit până atunci şi nici atunci – despre marele meu vecin T. Ardelean a fost – cum era şi firesc – una pe calea scrisului, datorată apariţiei cărţii sale de mare răsunet, *Fariseii lui Iehova*, în anii „*iepocii* de aur" ceauşiste, perioadă de luptă acerbă a partidului comunist împotriva religiei în general, dar, mai ales, împotriva virulentei răspândiri a sectelor religioase neoprotestante, toate de provenienţă vestică. I-am apreciat autorului curajul, combativitatea, claritatea şi limpezimea ideilor.

A doua a fost chiar o *întâlnire reală*, în perioada activităţii noastre *profesional-didactice*, fiind, de fapt, o scurtă perioadă, chiar „co-

1 La romani era *supranumele* adăugat (numai persoanelor, ca al treilea nume) spre a arăta familia din care făcea parte; (cf. NDUR/08, s.v. **cognomen** < lat. *cognomen*, *-inis*).

2 sl. **Moi**, „al meu" + **grad/hrad/gorod**, „cetate, oraş".

3 sl. **pohoni**, „puhoi".

4 v. NDUR/08, s.v.**breb**.

5 *Ibidem..*

6 sl. poreklo.

7 După unele surse, tot un etimon slav, după altele, „et. nec." (V. NDUR/08, s. v. **hod**: „1.lemn pus la uşă ca semn că nu este nimeni acasă […]". În vremea copilăriei mele, lumea nu se temea de hoţi; neavând chei, mama-mi spunea „pune *hodu-n uşă* când pleci!".

legi" la aceeaşi Universitate de Vest „Vasile Goldiş" (Arad): eu, modest conferenţiar „cumulard"/titular al unui curs ţinut bilunar la Filiala Zalău (la Facultatea de Jurnalistică), Teodor Ardelean în conducerea Filialei Baia Mare, ca decan. Întâlnire foarte amicală, chiar „familar/familială", de sărbătorire a Sf. Paşti (2002, cred) în familia şi superba vilă a fratelui său Ioan din Zalău, atunci director economic, deci „şeful" meu, la Filiala zălăuană a Universităţii „Vasile Goldiş".

A treia noastră întâlnire – înainte de a deveni colaborator la revista „Familia română", de însuşi T. Ardelean preluată (şi condusă până astăzi) – ne-a fost dat s-o avem pe tărâmul activităţilor noastre *cultural-patriotice pe plan extern*, în Ungaria, la Jula (Gyula), cel mai românesc oraş din ţara – vorba lui Ceauşescu – „vecină şi *pretenă*", unde marele nostru sărbătorit, fondator şi organizator al unor biblioteci pentru ai noştri conaţionali, făcând frecvente drumuri, se simţea ca acasă. Prezenţa mea se datora unui scurt stagiu de trei ani (2003-2006) de profesor al *unei catedre atunci în formare* la Institutul Superior Pedagogic „Tessedik Sámuel" în oraşul Szarvas din acelaşi „paşnic" judeţ (Békés[1]).

Impusă Ungariei de noul statut de ţară membră a UE (din 1 mai 2004), noua catedră avea misiunea să pregătească *institutori bilingvi* (română-maghiară) pentru şcolile minoritarilor români din Ungaria, respectiv ale minoritarilor unguri din judeţele cu populaţie mixtă din Transilvania noastră.

Graţie spiritului de mare organizator al sărbătoritului nostru T. Ardelean, aveau loc frecvente manifestări culturale între municipiile astfel „înfrăţite" (Baia Mare-Jula, poate şi între judeţele Maramureş-Békés?!), între revistele „Foaia românească" (Jula), „Familia română" (Baia Mare), între Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu", Baia Mare, (bibliotecă/monument, de însuşi T. Ardelean edificată) şi cea a Institutului Cultural Român din Jula.

La una, importantă, dintre aceste manifestări – aflându-mă, şi eu, printre invitaţi – am avut marea bucurie să-l revăd pe T. Ardelean, de astă dată în cea mai deplină formă şi forţă creatoare de „ziditor de relaţii culturale", de organizator, de vorbitor în public, ale cărui prezenţă, prestaţie şi prestanţă au dinamizat întreaga adunare, făcând-o memorabilă.

Musai[2] să scot în evidenţă *ceea ce m-a surprins şi impresionat cel mai mult* la T. Ardelean ca prim gest, act, discurs – *prim*, pentru mine ca martor ocular –, toate la cel mai înalt standard, oferite unui larg public format din intelectuali (jurnalişti, învăţători, profesori, cercetători, juriști, oficiali politic) români şi maghiari prezenţi în acea selectă adunare.

Văzând-o pe autodesemnata a conduce lucrările, cât era de ... metodică, „molcuţă", migăloasă şi „înceată" în deschiderea festivităţii, T. Ardelean – prezent în ceea ce-ar fi fost demn de numit „masa prezidiului" – neputându-i suporta lentoarea, s-a ridicat ferm în picioare şi, înclinându-se afabil cu o uşoară, abia şoptită formulă de adresare de „scuze, distinsă doamnă", i-a preluat elegant microfonul şi – cu o mimică numai zâmbet, total adecvat momentului, cu *o siguranţă de sine* (!) cuceritoare, cu o voce puternică, dar jovială – s-a erijat în „preşedinte" al adunării, pur şi simplu, conducând impecabil lucrările până la sfârşit, mult mai alert, mult mai eficace, mult mai convingător. Aplauzele vii şi prelungite de la încheierea prestaţiei sale – care au determinat-o şi pe „distinsa", autodesemnata, „să-nghită molcom găluşca", vorba lui I. Creangă – au demonstrat, cât se poate de convingător, acordul tuturor participanţilor. Câştigase, fără drept de replică, o sală cu un numeros public de intelectuali, format din importante personalităţi locale, chiar naţionale, din guvern.

A fost prima dată când i-am văzut „la lucru" ceea ce s-ar putea numi „vâna" de mare vorbitor în public, de mare orator, care este un har deosebit de rar întâlnit. Un adevărat mare talent cu care T. Ardelean a fost *hărăzit din naştere* de marele Creator. Profund impresionat, l-am felicitat – nu numai eu, ci mulţi alţii dintre auditori – din toată inima.

Revenind acasă – după stagiul meu maghiar – şi intrând activ în mişcarea cultural-patriotică „ASTRA rediviva", am mai avut, chiar frecvent, marea satisfacţie de a-l reîntâlni pe T. Ardelean în acest nobil rol de „ziditor de cultură" cu ocazia numeroaselor manifestări ale ASTREI în arealul naţional, mai ales transilvan. Evenimente care ne-au apropiat şi care m-au

1 magh. **béke**, „pace"; **békés**, „paşnic".
2 magh. **muszáj**, „neapărat, numaidecât, cu orice preţ ..."

determinat să devin unul dintre colaboratorii faimoasei reviste „Familia română”. Primirea cordială cu care am fost întâmpinat la intrarea în „sânul” acestei „Familii române” constituie pentru mine bucuria cea mai mare din această perioadă a vieţii. Ba chiar mai mult: *fericirea* de a putea contribui, şi eu, prin modestele-mi cercetări asupra limbii române, la efortul sublim pe care şi-l propune revista ca misiune-program: „solidarizarea românilor de pretutindeni”. Mulţumesc, Teodor Ardelean, pentru această şansă!

* * *

Parcurgându-i C.V.-ul, întâlneşti un detaliu surprinzător, într-un fel, şi anume, T. Ardelean – din jurnalist cu studii superioare în filosofie (la ziarul „Năzuinţa” Zalău: 1972-74) – devine (bănuim: muncitor?) *emailator* la Fabrica de Conductori Electrici Emailaţi, una din întreprinderile cele mai cunoscute în Sălaj (1974-77). Să fi fost, oare, numai calcul „la rece” izvorât din isteţimea de cuget – *trăsătură de caracter remarcabilă,* pe care nu poţi să nu i-o recunoşti! – de a-şi „îmbunătăţi” originea socială, ştiind bine că sub regimul comunist românesc *originea socială muncitorească* era „cheia” miraculoasă care oferea oricui succesul aproape garantat în orice profesie? Posibil!

Cu noul „statut muncitoresc” câştigat în Sălaj, T. Ardelean *se oferă,* surprinzător, (acesta-i termenul potrivit!) Maramureşului, mutându-se (în 1977?) la Baia Mare. Mişcare genial inspirată, oare, de spiritul de sorginte biblică în conformitate cu care „nimeni nu-i profet în ţara” lui? Din nou: posibil[1]!

Parcurgându-i C.V.-ul etapei, rămâi profund mirat de *dinamica evoluţie personală* din punct de vedere social-cultural-politic pe eşichierul nou alesului meleag maramureşean. Reintrând în ziaristică, în cultură, învăţământ, dar şi-n politică şi-n administraţia de stat, succesiv (sau/şi simultan?), T. Ardelean devine *surprinzător de rapid,* după revoluţie, un important om politic pe plan judeţean şi naţional, culminând, după alegerile parlamentare în care partidul său (PUNR) iese câştigător, ca *membru şi vicepreşedinte al Senatului României*, chiar şef al importantei *Comisii senatoriale de privatizare* (în legislatura 1992- 1996)[2].

Una dintre puternicele sale trăsături de caracter, învederată celor ce-i „citesc” atent C.V.-ul, constă în faptul că – atunci când îşi propune a „cuceri o cotă”, o poziţie oarecare, un concurs – T. Ardelean ştie cum s-o facă, e sigur că dispune de forţa necesară pentru a câştiga acea poziţie, acel concurs. Spre a mă face mai bine înţeles, mă voi folosi – desigur, cu a sa permisiune a „divulgării”, din moment ce singur a făcut-o în public! – de următoarea proprie mărturisire.

Eram mulţi sălăjeni prezenţi în sala mare a Prefecturii Zalău la evenimentul, pomenit deja, al lansării enciclopediei sălăjenilor[3]. Luând cuvântul, sărbătoritul nostru de acum, T. Ardelean, a mărturisit – mai în glumă, mai în serios, dar întru totul credibil – că, de copil, până azi, niciodată „nu s-a lăsat”, nici bătut, nici învins în niciun concurs, în nicio împrejurare. Spunea că a participat odată la un „concurs de mâncat plăcinte”. Şi „nu s-a lăsat”, l-a câştigat cu brio, depăşindu-şi toţi contracandidaţii! L-am crezut şi-l cred. Şi-mi pare reală şi corectă extrapolarea acestui fapt asupra întregii sale personalităţi.

Minunată „trăsătură de caracter”! Toţi părinţii, toate şcolile, de orice nivel, ar trebui să-şi educe copiii/ elevii/ studenţii în acest „spirit de învingători”. De altfel, întreagă mişcarea sportivă, prin toate disciplinele sale, urmăreşte acest înalt deziderat educativ şi cine nu-i acordă importanţa cuvenită rău face. Toată politica statului ar trebui regândită, *punând în* **centrul** şi **deasupra** tuturor altor priorităţi **educaţia** în acest spirit a *tineretului*[4]! China actuală (nu-i analizăm aici sistemul politic!) se „smulge”, în aceşti ani emergenţi, din medievalitatea ei ancestrală *ridicând la* ***rang suprem*** politica de **educaţie** şi **instrucţie** a *tineretului*. Şi sunt semne din ce în ce mai clare şi mai credibile că, astfel, îşi construieşte, într-un viitor nu prea îndepărtat, şansa **dominaţiei Planetei.** Americanii încep să-nveţe chinezeşte …!

Sărbătoritul nostru T. Ardelean o ştie mai bine decât oricine. El nu se laudă. O face. Biblioteca este un instrument fundamental al

1 Incertitudine şi presupuneri, necunoscându-ne decât mult mai târziu.

2 *Ibid*.

3 v. *Sălaj – Oameni şi Opere. Dicţionar biobibliografic,* Zalău, 2017, 416 p. (+ 4 hărţi).

4 Comunista Reformă a Învăţământului (1948) de sorginte sovietică – şi nu numai această reformă! – ne-a „îmbolnăvit” Şcoala şi Educaţia tinerelor generaţii pe puţin pentru un secol.

Educaţiei, al Culturii, al Civilizaţiei. Devenind director al vechii instituţii (biblioteca judeţeană maramureşeană), şi-a propus reorganizarea ei radicală şi edificarea unui palat al acesteia. E mai mult decât evident că a ştiut să le facă la parametri mondiali. Şi nu ne referim doar la biblioteca/„palat" în sine, ci la rosturile ei sublime, la multiplele ei servicii ca „bibliotecă de idei". Sintagma îi aparţine. Şi-l onorează!

Şi-a propus ca aceasta să nu rămână doar „biblioteca maramureşenilor", ci să devină şi „a românilor de pretutindeni". Şi nicio altă instituţie de profil din ţară, poate nici chiar Biblioteca Naţională, n-a „semănat" mai multă „slovă românească" prin toate ungherele pământului pe unde s-au stabilit definitiv sau temporar românii în căutarea fericirii familiilor lor, cum a făcut-o şi o face Biblioteca băimăreană „Petre Dulfu" şi-al său Director, T. Ardelean. E un fapt notoriu că Basarabia noastră şi-a îmbogăţit fondul de carte al bibliotecilor sale cu peste 50.000 de volume, că Românii din Ungaria şi Ucraina (la Ujgorod şi Cernăuţi) beneficiază de câteva biblioteci româneşti înfiinţate, precum pomeneam mai sus, de „Petre Dulfu", recte de-al său Director din Baia Mare, că românii recent emigraţi prin ţări ale Uniunii Europene până-n Spania şi Portugalia, dar şi cei mai vechi, de peste mări şi oceane, precum Scoţia şi Canada dispun de carte românească prin grija părintească a aceloraşi „P. Dulfu" şi T. Ardelean.

Revista, duios intitulată „Familia română", însoţeşte toate trimiterile de carte românească *pretutindeni* – aşa precum frumos îi şade *subtitlului* ei din subsolul copertei: „revistă pentru solidaritatea românilor de pretutindeni"! Magistral!

T. Ardelean este autorul unui proiect, numit foarte sugestiv şi promiţător pentru viitor: „LIBROMAR". O siglă care-l onorează. Care onorează Maramureşul. Care onorează Ţara!

Să-i dea Dumnezeu sănătate şi putere de muncă, iar guvernele (cel actual şi viitoarele) fondurile necesare minunatelor lui proiecte spre ridicarea prestigiului românilor şi Ţării pe continent şi-n lume!

* * *

Doresc să menţionez că o personalitate cu o activitate atât de complexă, precum cele ale sărbătoritului nostru T. Ardelean, prezintă mult mai multe faţete, aproape imposibil de descris şi de armonizat, toate, într-un portret realizabil printr-o încercare singulară. Sigur, abordările celorlalţi contributori, admiratori, mai îndeaproape cunoscători ai săi, ce se vor încumeta a-i pune în evidenţă alte şi alte virtuţi, realizări şi perspective, vor îmbogăţi doritul portret.

Dar nu voi putea încheia fără a scoate în evidenţă încă *o trăsătură de caracter,* proprie doar unora dintre noi, nu tuturor: a şti *să-ţi alegi oamenii* cu care ai de construit, de realizat ceva trainic, ceva măreţ, menit să rămână timp îndelungat (căci la eternitate mai cugetăm!) în folosul semenilor. T. Ardelean dispune de acest „ceva", de această „trăsătură", poate cea mai importantă şi necesară „oamenilor *aleşi* să conducă oameni". Şi cred că sărbătoritul nostru este un asemenea „ales"[1].

Astfel, în cadrul Bibliotecii pe care o conduce, cu oamenii pe care îi conduce, Directorul acesteia a creat un adevărat *Institut Academic de Cercetări*[2], înconjurându-se de oameni de sine *aleşi*, ale căror atribuţii nu se reduc, cum „spune" cuvântul, la *a mânui cărţi* (ca orice bibliotecar). O fac, evident, şi pe asta. Dar aleşii acestui Director, de sine însuşi coordonaţi, *creează* cărţi/ tratate de orice specialitate, precum monumentalul volum ocazionat de recenta sărbătorire a Centenarului României Întregite *100 de personalităţi maramureşene care au făcut istorie*, însumând aproape 800 de pagini[3]. Am dat doar un titlu. Aş mai putea adăuga multe zeci (poate, mai nou, sute).

Prin întreaga sa Viaţă şi Operă septuagenarul **Teodor Ardelean** este „Omul care sfinţeşte Locul"! Este unul din cele mai preţioase giuvaiere ale **Ţării Silvaniei** oferite **Ţării Maramureşului!**

La mulţi ani buni, frumoşi şi fericiţi, Teodore Ardelean!

1 Nu mă refer, desigur, la sensul comun a ceea ce înţeleg unii prin „aleşii noştri", dintre care mulţi fac Parlamentul de ruşine!

2 Numit oficial „Centrul de Cercetare şi Documentare" sub auspiciile Academiei Române.

3 V. Teodor Ardelean (coordonator), *100 de personalităţi maramureşene care au făcut istorie. 100 de ani de la Marea Unire;* [Cuvânt-înainte: Ştefan Vişovan; Postfaţă: Teodor Ardelean], Baia Mare, Biblioteca Judeţeană, „Petre Dulfu", 2018, 764 p.

La 70 de ani – Teodor Ardelean sau o personalitate completă şi complexă a LUMII MARI

Marian ILEA
Scriitor, jurnalist, Baia Mare

Un tânăr al Transilvaniei pornit într-o luptă pe frontul cărturăresc. Numele lui: Teodor Ardelean din satul Moigrad-Porolissum (comuna Mirşid)! Fără nicio reţinere ori complexe, a urmat drumul cărţii, al cărţilor şi apoi al culturii majore. Trăitor în primii ani ai copilăriei într-un sat cu câteva sute de locuitori, de parcă ar fi crescut pe marile drumuri ale Romei antice.

Din locul de unde castrul roman a delimitat frontiera imperiului, privind de pe ziduri înspre pădurile neumblate, de unde se auzeau zgomote care băgau spaimă în sufletele legiunilor romane, Teodor Ardelean a învăţat că lumea nu se sfârşeşte acolo unde romanii au crezut că se poate opri civilizaţia dusă de ei în acele vremuri.

Din pădurile neumblate, unde trăiau dacii, se trage fibra sănătoasă a acestui om care a civilizat şi a culturalizat o întreagă regiune.

Sălajul şi Maramureşul copilăriei lui nu seamănă cu efervescenţa culturală peste care Teodor Ardelean este unul dintre administratorii acestui ţinut al cărţii, al culturii şi-ncet al civilizaţiei.

Până aici, însă, drumul celui despre care scriu, la ceas aniversar, a trecut prin şcoli de început de copilărie şi adolescenţă într-un spaţiu fabulos al altei culturi imperiale. Cine n-a auzit de Grădina Botanică de la Jibou? Şi-l poate imagina pe tânărul cu tuleie plimbându-se pe aleile acesteia ori pe coridoarele înalte ale şcolii, un drum pe numele nobilimii imperiale mitteleuropene care începea la Viena!

Format la intersecţia unor drumuri imperiale, de la cel Roman, de lângă casa-i părintească şi până la cel austro-maghiar, Teodor Ardelean a trecut cu studiile-i pe la Cluj, în buricul Ardealului, şi a ajuns la Baia Mare.

Rar se poate spune despre o personalitate, chiar completă şi complexă, că a devenit norocul oraşului său, al ţinutului pe care şi l-a asumat: Baia Mare, Maramureşul şi chiar Sălajul natal. I s-a întâmplat asta datorită viziunii sale cărturăreşti, datorită vicisitudinilor pe care le-a trăit destinul cărţilor din biblioteci.

Un român care s-a dedicat trup şi suflet CĂRŢILOR şi care a reuşit deplin construind o Bibliotecă la Baia Mare cu sucursale ori filiale împrăştiate în toată lumea unde trăiesc români şi citesc în limba lor.

De la vis la viziune au trecut numeroase mutări ale bibliotecii băimărene, din centrul vechi şi istoric al oraşului într-o clădire (fost cămin de studenţi) a universităţii locului şi până la un Palat al Cărţii, o bibliotecă devenită reper în Europa, un loc unde nobleţea cărţilor şi lectura fac ca Palatul să-şi fi găsit uriaşul grad de utilitate publică.

A trebuit să treacă prin viaţa noastră politică de tranziţie, a ajuns senator şi consilier judeţean, ani buni în care vocea sa a acoperit orice tentative de refuz care solicitau fonduri pentru Biblioteca de la Baia Mare. Azi, Biblioteca e GATA! E un dat al oraşului, e o parte a viziunii cărturarului Teodor Ardelean.

Au fost alţi ani ai consolidării unei echipe performante pe care, cu tact, Teodor Ardelean a creat-o în spiritul cultivării valorilor certe şi competenţelor.

Au fost caravane ale cărţii duse înspre românii din Ucraina ori Republica Moldova, ori Ungaria. Cartea deschide uşi şi suflete.

Despre toate acestea, cărturarul mi-a povestit într-o după-amiază de iarnă, în faţa clădirii bibliotecii de atunci. Mergea la Bucureşti, ca senator, cu gândul la Biblioteca de astăzi. A muncit treizeci de ani ca vizionar de atunci, să prindă contur şi să ajungă o certitudine şi un reper al Băii Mari, al României şi al Europei.

Toate s-au întâmplat într-un oraş muncitoresc – mineresc care a devenit al cărturarilor, din pricină că un tânăr din satul Moigrad-Porolissum a avut UN VIS şi apoi s-a născut VIZIUNEA pe care a pus-o în operă.

Teodor Ardelean e o personalitate completă! La 70 de ani împliniţi, poate privi în urmă cu liniştea lucrului bine făcut!

E o personalitate complexă, deoarece a atras lângă el echipe de oameni născuţi cu vo-

caţia cărturarului. La Baia Mare, la Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu" e o şcoală de cărturărie şi un for public cetăţenesc, în care CARTEA e suprema valoare a ORAŞULUI.

Un destin asemănător ca importanţă culturală a avut şi Şcoala băimăreană de pictură.

Despre Biblioteca lui Tedi se va putea scrie peste câteva zeci de ani care a fost importanţa ei în Baia Mare.

Până atunci, încheiem spunând că Teodor Ardelean mai are de lucru, mai are de finisat ceea ce a visat în copilăria-i sălăjeană. Visul acesta e azi o realitate de mare utilitate publică într-un oraş care ştie să aprecieze valorile!

Gânduri în rânduri la o frumoasă aniversare

Marinel KOVACS
Conf. univ. dr., geolog, Baia Mare
Preşedinte al Consiliului Judeţean Maramureş (2004-2008)

Când te gândeşti să aşterni nişte rânduri despre Tedi Ardelean, de la început apare o mare dilemă: pe care dintre laturile personalităţii lui complexe să o abordezi: omul de cultură, omul politic, managerul longeviv al unei prestigioase instituţii cultural-ştiinţifice? Pentru că, de 30 de ani, drumurile ni s-au împletit în toate cele trei domenii mai sus amintite, dar, mai ales, în ultimele două. Mă voi rezuma la acestea.

Tedi Ardelean – omul politic. Pe acest tărâm, intersecţiile au fost cele mai interesante, căci în viaţa politică maramureşeană din ultimii 30 de ani, am fost în mai multe rânduri prieteni şi adversari politici. Pe vremea tinerei democraţii din România anilor '90, ne-am confruntat ca lideri ai celor mai puternice formaţiuni politice din judeţ, Tedi ca preşedinte al PUNR Maramureş, subsemnatul ca preşedinte al Convenţiei Democrate, filiala Maramureş. Nu am cum să nu recunosc valoarea intrinsecă a politicianului Tedi Ardelean, care, fie ca preşedinte de partid, ca senator şi vicepreşedinte al Senatului României, fie consilier judeţean sau municipal, s-a impus ca un lider politic respectat, în special prin alocuţiunile pline de substanţă şi prin poziţia moderată şi respectuoasă în relaţiile cu reprezentanţii tuturor formaţiunilor politice. În administraţia locală, a câştigat respectul colegilor consilieri, la nivelul actualului Consiliu Judeţean resimţindu-se lipsa intervenţiilor sale documentate şi pline de informaţii pertinente din domenii foarte variate şi, mai ales, din domeniul pe care îl stăpânea cel mai bine cel al culturii istorice, literare, filozofice, teologice, şi enumerarea ar putea continua!

Managerul/directorul longeviv al instituţiei cultural-ştiinţifice reprezentative a judeţului Maramureş – Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu" din Baia Mare.

Nu a fost la îndemâna multora, ca, timp de peste 20 de ani, cu toate schimbările politice de la nivelul de vârf al judeţului, să rămână neclintiţi în funcţiile de conducere ale unor instituţii importante. Menţinerea lui Tedi Ardelean ca director al unei instituţii din subordinea Consiliului Judeţean, indiferent de culoarea politică a celor care au condus Consiliului Judeţean în acest timp, a reprezentat, în fapt, recunoaşterea meritelor sale incontestabile în managementul acestei instituţii de mare importanţă pentru Maramureş.

A reuşit ceea ce puţini au realizat în România ca respectiva instituţie să devină, nu numai una dintre cele mai reprezentative din ţară, dar şi un „focar" de cultură, atât prin activităţile desfăşurate la nivelul ei, cât şi prin proiectele inovatoare derulate de-a lungul a două decenii.

Trebuie să recunosc că m-am simţit mândru ca preşedinte al Consiliului Judeţean Maramureş, atunci când, alături de Tedi Ardelean, am participat la inaugurarea unor biblioteci româneşti în străinătate, iniţiative ale unui manager vizionar (ajunge să amintesc de momentele de înaltă ţinută intelectuală prilejuite de inaugurarea bibliotecii româneşti de la Universitatea din Salamanca, Spania, una din cele mai vechi universităţi din lume).

La Tedi trebuie remarcată şi larga deschidere spre tot ce este valoros în plan spiritual, cultural, ştiinţific. Aşa încât trebuie ca în aceste

câteva rânduri şi gânduri pentru frumoasa-i aniversare, să amintesc de prezenţa lui alături de comunitatea geologilor din Maramureş la lansarea celei mai importante lucrări a filialei Baia Mare a Societăţii Geologice a României. Lansarea celor două ediţii ale *Dicţionarului geologilor care au lucrat în zona Baia Mare*, în 2010 şi 2015, a beneficiat de prezentarea nu numai prietenoasă, dar totodată şi extrem de pertinentă a lui Tedi, care, de altfel, a oferit sprijinul instituţiei sale în distribuirea cărţilor la bibliotecile din judeţ.

Tedi Ardelean este un ctitor de instituţie cultural-ştiinţifică de mare prestigiu, un om de o mare vastitate culturală, fiind personalitatea din Maramureş cu cele mai multe relaţii de colaborare cu personalităţi de prestigiu din ţară şi diaspora. Apropiaţii lui, la fel ca mine, ştiu că are încă multe planuri de viitor şi capacitatea de-a le realiza. Aşa încât, la această frumoasă aniversare, nu pot decât să-i doresc din tot sufletul să aibă tăria de a-şi duce la îndeplinire toate proiectele începute şi pe cele viitoare.

Dragă Tedi, aşa cum noi am povestit şi de curând, continuă să faci ceea ce ştii tu mai bine şi în anii care vin, astfel încât să bucuri prin lucrurile făcute pe cât mai mulţi din generaţiile ce ne urmează. La mulţi şi fericiţi ani!

Pentru românul cu chip de dac

Dragoş Adrian NEAGU
Director, Biblioteca Judeţeană „Panait Istrati" Brăila,
Preşedintele Asociaţiei Naţionale a Bibliotecarilor
şi Bibliotecilor Publice din România (ANBPR)

Are o privire iscoditoare şi o statură impunătoare, născut fiind în 1951 la Moigrad-Porolissum, aş putea spune că este reprezentarea cu chip uman a Columnei lui Traian, iar chipul său poate fi al unui roman, dar, date fiind rădăcinile care-l leagă de acest pământ, ţin să cred că este al unui dac. Este o bucurie pentru mine că de mai bine de douăzeci şi cinci de ani ne-am intersectat, de prea puţine ori aş spune eu, în traseele pe care profesia le-a creat şi consider că am învăţat ceea ce Domnia Sa ne-a revelat în mod deosebit: bunătatea, generozitatea şi responsabilitatea.

Timp de mai bine de două decenii, de când conduce Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu" Baia Mare, domnul Teodor Ardelean, prin tenacitate, cu deosebit profesionalism şi dăruire, a reuşit în permanenţă să menţină în atenţia administraţiei judeţului Biblioteca, să reliefeze că aceasta este cea mai importantă instituţie de cunoaştere a comunităţii maramureşene. Răsplata consider că a fost pe măsură, Consiliul Judeţean Maramureş făcând un foarte mare efort prin construirea unui sediu deosebit acestei instituţii. Fire iscoditoare, cu un nesecat spirit creator, a ştiut să împletească ideile sale şi ale oamenilor bibliotecii cu viitorul acesteia. A făcut întotdeauna primul pas, şi-a asumat fiecare etapă din evoluţia instituţiei şi, practic, da, şi-a împlinit un vis. Iar visul, marea realizare a vieţii sale profesionale este această bibliotecă.

Cu **Dragoş Neagu,** directorul Bibliotecii Judeţene „Panait Istrati" Brăila. Baia Mare, 14 iunie 2021

Declara la un moment dat: *Mă bucur să constat că ne-am obişnuit, la nivel de ţară, cu ideea că investiţia în educaţie şi cultură este de multe ori mult mai profitabilă ca în alte domenii*, iar efortul său a fost şi este unic în ceea ce priveşte menţinerea identităţii comunităţilor de români din afara graniţelor, făcând aceasta prin proiectul *Carte pentru românii*

din afara graniţelor, scopul fiind sprijinirea culturală a comunităţilor româneşti aflate în afara graniţelor, cu referire la cultura românilor de pretutindeni, cunoaşterea, păstrarea şi valorificarea tradiţiilor, dar şi a culturii naţionale. Putem să considerăm că este primul picior al podurilor de flori din 1991 dintre România şi Moldova, transformate mai apoi în adevărate poduri de cărţi, cunoaştere şi tradiţie.

Iar pentru că este un bun creştin, a început acest proiect prin amplasarea unei troiţe în Parcul Central din Chişinău la una dintre intrările Catedralei „Naşterea Domnului". Pune astfel bazele colaborării cu Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu" din Chişinău, prin Filiala „Maramureş", donând un număr important de cărţi. Iar acest lucru înseamnă mult, foarte mult, bibliotecile din Moldova aveau la acel moment un fond majoritar de carte în grafie chirilică, iar la şcoală se preda cu grafie latină. Tocmai aceste biblioteci, precum Biblioteca „Maramureş", au preluat în acel moment susţinerea transformării învăţământului din Moldova. Însuşi mesajul transmis prin deschiderea Bibliotecii „Maramureş", pe 31 august 1991, chiar de ziua limbii române, reprezintă solidaritatea cu bibliotecile din Moldova, comuniune de limbă şi simboluri comune.

Dar, povestea merge mai departe, comunităţi româneşti nu sunt numai în Moldova, şi astfel, din anul 2003, ia iniţiativa de a înfiinţa biblioteci româneşti în Ungaria şi Spania. Astfel, în 2003, se inaugurează Biblioteca „Mihai Eminescu", în cadrul Institutului Cultural Român din Budapesta şi primele biblioteci româneşti din Spania, în localităţile: Coslada, Alcala de Henares, Salamanca şi Alicante. După numai şapte ani, în 2010, dă curs invitaţiei românilor din Glasgow şi, astfel, deschide prima bibliotecă românească de acolo, denumită „Ioan Alexandru", inaugurată în acelaşi an. Iar dacă tot a trecut Canalul Mânecii, un an mai târziu, în februarie 2011, Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu", a făcut o donaţie de 4.000 de volume de carte nouă pentru prima bibliotecă românească din Canada, la Montreal.

Teodor Ardelean a investit enorm în proiectul său de suflet – biblioteca. Îţi trebuie curaj să purcezi pe drumul construirii unui sediu nou de bibliotecă. A înţeles că o bibliotecă nu înseamnă numai o triadă carte-raft-depozit, înseamnă utilizatori care evoluează, înseamnă bibliotecari care trebuie să se dezvolte profesional, simultan cu utilizatorii. A străbătut Europa pentru a se documenta în privinţa construcţiilor de bibliotecă şi a înţeles că nu poate găsi o rezolvare numai printr-un singur proiect de bibliotecă nouă văzut şi, atunci, a mobilizat alături de sine oameni şi tehnică, pe care i-a motivat prin creativitatea şi inspiraţia sa. Îţi mulţumim, Teodor Ardelean, pentru că eşti parte din familia noastră a bibliotecarilor, La mulţi şi binecuvântaţi ani!

Zăcământul de Erudiţie

Alexandru NICOLICI
Geolog, director Corala „Armonia" Baia Mare

Conform DEX, zăcământul este definit astfel: *Acumulare naturală de substanţe minerale utile, cu forme şi dimensiuni variate*, iar Wikipedia spune că *zăcămintele sunt concentraţii naturale de substanţe minerale utile în scoarţa terestră, a căror calitate şi cantitate permit extragerea lor rentabilă pentru a fi folosite în economia mondială*. Eu ştiu că zăcămintele sunt prin definiţie *anomalii pozitive,* cu concentraţii de mii sau zeci de mii de ori mai ridicate decât media normală de pe Pământ, calculate pentru fiecare din elementele chimice cunoscute în tabelul lui Mendeleev.

Un zăcământ de ERUDIŢIE conţine partea cea mai valoroasă din complexul bionic-spiritual. Este simplu de înţeles: un calculator fără soft e doar o grămăjoară de metal şi plastic.

Geneza unui astfel de zăcământ este deosebit de complexă şi specifică. Probabilitatea apariţiei unui astfel de fenomen, raportat la populaţia globului prin frecvenţa statistică de concentrare, este de 7,8 miliarde/10000=780 de mii, iar valoarea raportată la România este de maxim 1,9 mii!

Condiţiile termodinamice interne (entropia şi entalpia informaţională) raportate la con-

diţiile de presiune şi temperatură ambientală sunt mereu într-o curbă exponenţial-pozitivă.

Tipul de acumulare este complex, îmbinând, atât masivitatea celor tip porfirigold, cât şi supleţea (adâncimea-lungimea) tipului filonian, foarte specific, de altfel, în zona Baia Mare.

Efectele tectonice şi microtectonice, cele ce generează discontinuităţi majore, sunt marcate de inflexiunile timpului istoric parcurs peste OMUL care a fost şi este la locul potrivit.

Din punctul de vedere al tectonicii globale se remarcă o dinamică echilibrată a *plăcilor* majore constituente, ce plutesc pe *magma caracterului fierbinte*, conferindu-i o orbită planetară deosebit de precisă, caracteristică astrelor ce potenţează viaţa.

Clivajul generat de presiunile exterioare orientate centripet sau centrifug, este mascat de recristalizarea masivă de natură pegmatitică cu pepite de aur nativ.

Ganga minereului prezintă o parageneză absolut fascinantă: inteligenţă, înţelepciune, competenţă, cultură vastă, spectru larg de cunoştinţe …

Roca gazdă conţine predispoziţia genetică la care se adaugă instruirea şi capacitatea continuă de a munci. Nici în somn nu are loc noţiunea de lene.

Poate ar trebui să abordăm şi aspectele geochimice, microscopice, geofizice, morfologice şi geodinamice, paleontologice, hidrogeologice şi geotehnice, dar nu ne permite spaţiul editorial.

Marea mea şansă şi, credeţi-mă, nu este puţin lucru, a fost să pot să mă înfrupt liber din ZACĂMÂNTUL de ERUDIŢIE TEDI ARDELEAN.

Am realizat împreună multe proiecte: de la diseminarea în lume, prin revista „Familia română", a mii de DVD-uri cu muzica marilor sărbători ale neamului nostru creştin până la cinstirea înaintaşilor ce s-au sacrificat pentru urmaşi, în proiectul *Martirii Crezului.*

Element cheie, Domnul Teodor Ardelean a fost capul de pod al pelerinajului *De la Credinţă la Cultură,* pornit de la Biserica Sfântul Nicolae, după un TE DEUM pentru regii României, şi finalizat cu o adunare publică şi o expoziţie foto la Biblioteca Judeţeană. Întâmplător sau nu, la un an distanţă, ziua de 10 Mai a fost declarată sărbătoare naţională.

Nu pot să nu amintesc aportul avut de Excelenţa Sa la realizarea Festivalului Internaţional Coral „Liviu Borlan", considerat de Uniunea Compozitorilor şi Muzicologilor din România unicat de nivel European.

Am săpat împreună în sufletul moţilor crişeni din Ţara Zarandului, ajungând până la bijuteria bibliotecii Batthyaneum: *Codex Aureus (Evangheliarul de la Lorsch).*

A generat procesul de premiere din partea Academiei Române a volumului *Localităţi Miniere din Transilvania, Banat şi Maramureş într-un atlas din secolul al XVII-lea.*

Ar trebui, poate, să anexez un tabel cu miile de implicări intelectuale ale Domnului Teodor Ardelean, dar nu cred că ar fi reprezentativ faţă de dimensiunea realizărilor sale.

Partener, model, mentor, sprijin, sfătuitor şi prieten, TEDI mi-a înnobilat trecerea prin această viaţă. Prin retorica şi precizia argumentării ideilor, prin consecvenţa rigorii construcţiilor decisive şi prin constanţa verticalităţii morale, consider, în calitatea mea de expert în geologie, că Domnul dr. Teodor Ardelean merită titlul de HOMO GEOLOGICUS.

P.S. Un paradox al celor 70 de ani: 0,7 secole, pe scara timpului geologic, sunt o frântură în contrast cu realizările de dimensiuni orogenice ale unui titan între erudiţi.

Tedi Ardelean – omul care cu adevărat sfinţeşte locul

Adrian Gh. PAUL
Pr., conf. univ. dr., Baia Mare

A vorbi ori a scrie despre înalta personalitate a lui Tedi Ardelean este, la prima vedere, un lucru simplu şi uşor, dacă-l cunoşti suficient şi-i stai alături, dacă-i eşti apropiat şi ai reuşit a intra la inima lui şi, în acelaşi timp, nu atât de uşor şi la îndemâna oricui, datorită complexităţii şi grandorii personalităţii sale ca unul care se impune pregnant de la sine. De ce nu este uşor? Pentru că e greu să te ridici „la asemănarea" sa, să nu vorbim de asemuirea cu el, întrucât aceasta presupune mult sacrificiu, multă muncă, o viaţă întreagă dedicată formării, educaţiei, culturii, vieţii curate, înalte şi complexe. Şi totuşi scriu despre „un om" din jurul nostru, din viaţa noastră, din comunitatea din care facem şi noi parte, un om, care ne ajută de fiecare dată atât de uşor şi lin să ne facem ideea realitate, viaţa un ideal, meseria brăţară de aur, lumea un adevărat Rai. Cel puţin odată de-l întâlneşti, oricine ai fi, nu mai eşti precum ai fost: te schimbi, te înnoieşti, prinzi aripi, aspiri mai mult, te frământi şi ajungi să te dumireşti pe tine însuţi; înţelegi că toţi suntem precum pietrele aduse de apă, iar dacă ne găsim locul, ne găsim sinea noastră, ne şlefuim unii de alţii şi ne curăţim, ne luminăm şi ne îmbogăţim sufleteşte, devenim ceea ce trebuie să fim: *pământ şi cenuşă, vierme şi nu om* – potrivit psalmistului şi regelui David, dar şi *animal, care am primit porunca să devenim Dumnezeu* – potrivit Sfântului Vasile cel Mare! Aceasta, pentru că enigma cea mai mare a existenţei şi a vieţii nu e atât cele încă nedescoperite de om şi nici chiar moartea, cât omul însuşi; făptura aceasta pentru care Creatorul a construit o lume atât de minunată peste care l-a aşezat „stăpân", pe care atât de mult l-a iubit, întrucât S-a făcut tocmai ceea ce iubea şi a murit şi a înviat şi S-a preaslăvit pe Sine ca să fie slăvit, înviat şi preamărit însuşi omul.

Vorbind la un moment dat, adresându-se mulţimii din care făceau parte mulţi cărturari şi învăţători ai Legii vechi, Iisus a pus o întrebare directă: *Şi ce aţi ieşit în pustie să vedeţi? O trestie clătinată de vânt? Dar de ce aţi ieşit? Oare să vedeţi un om îmbrăcat în haine moi?... De ce aţi ieşit, să vedeţi un prooroc?* – referindu-se indirect la Sfântul Ioan Botezătorul. Şi le răspunde răspicat: *Da, zic vouă, şi mai mult decât un prooroc… că adevărat zic vouă: Nu s-a ridicat între cei născuţi din femeie unul mai mare decât Ioan Botezătorul!* (vezi Matei 11, 7-11). Acum, respectând proporţiile, la modul absolut al cuvântului, îmi permit, însă, totuşi să parafrazez şi a recurge la zugrăvirea chipului celui care are un destin şi o misiune sacră în viaţa noastră, ca unii care îl cunoaştem, îl avem şi ni-l însuşim, cu care ne mândrim şi căutăm să ne prezentăm că suntem şi noi „cineva" cu Tedi al nostru: omul născut pe meleaguri sălăjene, dar asimilat complet şi integrat sublim la noi, în Maramureş! Însuşi numele lui spune atât de multe, încât mi-aş permite a porni de aici: numele Teodor îşi are rădăcinile în limba greacă, şi vine de la *Theodoros*, în componenţa căruia intră cuvântul „theos", care, tradus în limba română, ni-L descoperă pe „Dumnezeu"; ce-a de-a doua componentă din acest nume, adică „doron", semnifică „dar", iar concluzia care se poate trage este aceea că numele Teodor înseamnă „darul lui Dumnezeu". Spuneţi-mi dacă nu i se potriveşte „lui", însă cu reverberaţii sublime şi multiple pentru „noi"? Tedi este „omul" născut şi educat în judeţul Sălaj, dar integrat şi asimilat sublim în metropola municipală a Maramureşului, unde s-a instalat, a trăit şi a creat, prezentându-ni-se a fi „un dar al lui Dumnezeu pentru noi". Or, „darul" se primeşte, se acceptă, întrucât ni se oferă din dragoste pentru a ne dirija, coordona, învăţa, modela şi duce la împlinirea noastră. De aceea cred că pentru tot ceea ce este, reprezintă, a făcut şi realizat, continuă să facă şi să creeze pentru noi, ce a însemnat şi înseamnă pentru urbea ori comunitatea noastră băimăreană, Dumnezeirea a arătat iubire deplină şi preţuire pentru noi. Cine nu

a auzit de atâtea şi atâtea ori cuvinte spuse, precum: Maestre Tedi, sunt bucuros (încântat, fericit, mândru) să fiu contemporan cu tine!

Oare pentru ce? Este atât de special, atât de profund; este genial ori complet? O fi atât de bun, de gingaş, de profund, de curat? Este oare drept, cinstit, onest? E moral ori cuviincios, creştinat ori evlavios? E cel mai bun politician sau scriitor emerit? E enciclopedic sau instituţional? După ce idei se coordonează în viaţă? Ce fel de principii atât de înalte şi sănătoase are? De unde ştie atâtea, că atunci când se exprimă public, răbufneşte ca un tunet, ca o furtună; din el se revarsă parcă râuri întregi de cunoştinţe atunci când se exprimă, nu dezamăgind, ci determinând a fi ascultat. Că e cu adevărat vocea care se impune de la sine, e graiul care vorbeşte limba curată ce alină suflete, e mintea care pătrunde în cele mai adânci unghere ale tainelor, e spiritul care te înalţă pe culmi nebănuite. Şi câte altele ar trebui spuse. Da, el este omul Tedi Ardelean! Omul ajuns la vârsta deplinătăţii împlinirilor umane, la cei 70 de ani de dăruire a vieţii divine; omul complet, împlinit şi deplin! Poate omul aşezat în faţa icoanei, care şi-a zugrăvit propriul chip cu culorile virtuţilor sufleteşti, ale cunoştinţelor înalte, ale trăirilor curate, ale împlinirilor de tot felul: în plan cultural, spiritual, diplomatic, social, instituţional şi, mai ales, familial. Este cu adevărat omul împlinit, ajuns aproape de „statura bărbăţiei" depline şi adevărate, mai aproape de „vârsta deplinătăţii" care-i conferă tot mai mult aura de om sfinţit(or).

De ce Tedi, omul care sfinţeşte locul? Păi, câte n-a sfinţit! Cred că lui Tedi, proverbul atât de cunoscut „Omul sfinţeşte locul", i se potriveşte atât de bine. Această sintagmă face, de regulă, referire la acei oameni, în urma cărora se vede ceva, şi mai ales la aceia care au sădit în noi sămânţa omului de calitate şi care, prin exemplul personal, ne-au arătat drumul devenirii noastre viitoare prin punctarea însuşirii, a calităţilor din noi potrivite pentru a trăi cum se cuvine într-o lume în care n-ai voie să nu faci ceva util. Mereu îi admirăm pe aceia dintre noi care reuşesc, cum se spune, să facă o casă frumoasă, care nasc, cresc şi modelează nişte copii extraordinari, pe cei care reuşesc să scrie nişte cărţi de referinţă, să educe generaţii de oameni necesari nouă celorlalţi, pe cei care sunt gata să-şi de-a viaţa, jertfindu-se pentru semenii lor şi, nu în ultimul rând, pe cei care reuşesc să scoată ce este mai bun din noi atunci când îi întâlnim. De multe ori, acestora li se mai şi neagă valoarea, tocmai pentru că insistenţa cu care aceştia se remarcă doar făcând fapte şi lucruri pe placul societăţii, fără să dorească să fie priviţi ca excepţii şi recompensaţi pentru asta, stârnesc şi invidia şi, poate, ura celor certaţi cu societatea, cu comunitatea ori cu moravurile ei. Un lucru este sigur, numărul celor care lasă ceva semnificativ după ei pare a se împuţina tot mai mult într-o lume în care totul pare de unică folosinţă, chiar şi respectul faţă de cei ce se încăpăţânează să lase ceva semnificativ în noi, pentru noi, pentru cei care ne mulţumim cu vorba, „fie ce o fi, azi, mâine vom vedea". Omul, prin excelenţă, are datoria să lase celor care vin după el posibilitatea de a se rosti, în amintirea lui, vorbele: „omul acesta a sfinţit locul"!

Tedi e omul care a făcut-o! A fost şi este omul potrivit la locul potrivit, pentru că a fost „gospodar" cu sine, cu cei din casa-familia sa, cu cei din comunitatea băimăreană ori din instituţia Bibliotecii Judeţene, întrucât a reuşit la modul exemplar al cuvântului să transforme vizibil „locul" în care a trăit. Paşii lui au schimbat lumi şi oameni. Din acest punct de vedere, familia, cred că îl cunoaşte cel mai bine; prietenii apropiaţi, care nu sunt puţini, o pot face la fel. Cei care i-au fost intimi, aproape, la suflet şi la inimă, o ştiu la modul sublim. Este cu adevărat „gospodarul" care a schimbat locurile pe unde a trecut. Îmi place mult că „a locui" derivă din „loc" (*locus*), şi că acest „locus" are şi înţelesul de „a exista, a persista, a dăinui", că sugerează o acţiune asupra locului, asupra oamenilor de a pune stăpânire pe el (ei) şi a-l sfinţi. Din această perspectivă, locuirea nu mai e o simplă aşezare primitivă, ci, odată ce a depăşit stadiul de adăpostire, o înţeleg ca pe un act de civilizaţie şi, de ce nu, de cultură. Cultura locuirii înseamnă a şti ce pretenţii să ai de la locuinţă, a-ţi defini stilul de viaţă, a discerne ce e valoros şi ce e derizoriu, adică a avea gust şi a fi frumos (filocalic). Priviţi numai la instituţia-clădirea Bibliotecii Judeţene „Petre Dulfu" din Baia Mare adevărată Catedrală a Cărţii, pe care a proiectat-o, după ce a gândit-o, a ridicat-o din temelii, a aşezat-o într-un spaţiu, o locaţie atât de prielnică, adecvată şi necesară, încât îi este foarte uşor oricărui trecător sau străin prin Baia Mare să o găsească. Să nu mai spunem că a împodobit-o cu atâtea şi

atâtea cărţi, opere, lucrări valoroase şi atât de benefice, de care s-au folosit atâtea minţi şi spirite tinere dornice de cunoaştere şi informare, cu spaţii diverse, proiecţii valoroase, compartimente felurite, în care a aşezat oameni pregătiţi şi dornici de a activa într-un spaţiu al performanţei în care se desfăşoară atâtea activităţi culturale monumentale zilnic şi-şi aduc contribuţia lor de peste 20 de ani, şi o conduce magistral ca un adevărat Maestru din postura de director încă de la înfiinţare, astfel încât putem spune că acestei instituţii de cultură naţională, cu răsunet mondial, i-a dat viaţă şi prestanţă. Tedi Ardelean a târnosit o astfel de Instituţie-Catedrală: cu proiect, cu oameni, cu cărţi, cu tot ceea ce este în ea! Şi e mândria noastră, a băimărenilor! A noastră, datorită lui!

Iată un om extraordinar, gospodar şi mereu înnoitor. Stând lângă el, te apropii de el şi uşor îţi dai seama cât de mult înseamnă el pentru noi, oamenii uniţi, pregătiţi, jertfelnici, ce reprezintă munca susţinută şi ce rost au visele adevărate pentru care construieşti zi de zi ca ele să devină realitate. Încât putem spune că avem oameni extraordinari în jur, de la care avem ce învăţa. Treceţi pe la Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu" din Baia Mare şi vă veţi convinge, iar de-l veţi întâlni pe directorul Tedi Ardelean cu siguranţă nu veţi regreta; chiar vă va schimba definitiv şi pentru multă vreme. Cred că acesta e omul care poartă aura sfinţeniei. Să ne înţelegem: nu-l introducem pe Tedi Ardelean în calendar şi-l pomenim la sinaxar, să nu fie! – doar e cu noi şi ni-l dorim încă mulţi ani buni, folositor şi rodnici, dar şi sănătos printre/cu noi – însă această aură, îndeletnicire, de a nu lăsa mizerie în urma lui o are cu prisosinţă; doar este omul care înfrumuseţează locul în care trăieşte şi îl încarcă cu putere spirituală. Lui Tedi i se potriveşte icoana unui om veritabil ce sfinţeşte locul în care se află! Dacă locul în care trăieşti devine îmbietor, frumos, cald, elevat, pur, atunci putem spune că ai ceva putere spirituală în tine. Dacă locul în care trăieşti îmbie la rugăciune, îţi elevează gândurile, te face să te simţi cuprins de pace şi aspiraţii înalte, atunci acel loc este sfinţit, este un loc de putere. Dacă o Bibliotecă e bine conturată, deţine un mare număr de cărţi folositoare la cât mai mulţi, cu oameni profesionişti, elevaţi, culţi, cu dragoste de munca, meseria şi misiunea lor, unde fiecare carte sau obiect cultural este o cărămidă ce formează marea Catedrală a Cărţilor ce curăţă minţile oamenilor şi zugrăvesc sufletele dornice de cunoaştere, este un spaţiu transfigurator asemenea unui laborator al învierii. Desigur, Dumnezeu, Care este Viaţa prin excelenţă, Care este Viaţa Înviată descoperită plenar de Iisus Hristos, poate să transforme totul, chiar şi pietrele în serafimi, răufăcătorii în sfinţi, oamenii în dumnezei, dar în mod normal El încarcă cu putere spirituală locurile şi lucrurile, prin intermediul oamenilor îmbunătăţiţi. Iar dacă locul în care a trăit un sfânt devine loc de pelerinaj şi numai pentru că, chiar şi cea mai mică parte din corpul unui sfânt emană putere spirituală prin intermediul moaştelor sale, atunci şi această instituţie de carte poate fi un astfel de spaţiu de pelerinaj unde, prin contactul cu omul ce sfinţeşte să te sfinţeşti şi unde obiectele-cărţi care sunt vii, ne pot fi de folos. Orice om trebuie să urmărească să sfinţească locul în care trăieşte, sfinţindu-se, în primul rând, pe el însuşi!

Cred că Tedi s-a sfinţit pe sine în ultimii 20 de ani, de când conduce această instituţie. Eu aşa l-am cunoscut: în Bibliotecă, la biroul de director, în societatea urbei Băii Mari cu diferite ocazii şi manifestări culturale, la simpozioane şi manifestări culturale, la Catedrala Ortodoxă „Sfânta Treime" din Baia Mare, la Consiliul Judeţean în calitate de consilier judeţean responsabil pe palierul culturii maramureşene, în familie şi în alte ipostaze personale. Şi pe mine m-a mângâiat, m-a ajutat şi m-a format. Îmi amintesc când am lansat în Sala mare a Bibliotecii Judeţene prima mea carte publicată, teza de doctorat, despre Sfântul Macarie Egipteanul, când, voind să ştie ceva despre mine, ca autor, a citit cu o seară înainte cartea, iar la prezentare m-a descris cum numai Domnia Sa o poate face, fără ca noi să avem o întâlnire în prealabil. Cred că ne-am descoperit reciproc întâia oară. De atunci au urmat mai multe şi dese întâlniri, toate deosebite şi frumoase, înnobilate şi fascinante unele dintre ele, toate mi-au oferit posibilitatea de a estima gradul de trezire spirituală (poate chiar *trezvie*) a unui om cu spirit nobil, cu calităţi intelectuale deosebite, înzestrat cu o forţă de asimilare a lucrurilor şi a esenţelor formidabilă, cu un suflet atât de blând şi sensibil, exprimat printr-o bunătate de copil, dar care mai mereu era acoperită de generozitatea bărbatului pregnant, galant şi care se impune prin respect şi devoţiune. Iată un om cu o mare putere spi-

rituală care sfinţeşte locul în care trăieşte. Acolo unde apare sau se iveşte acest om îmbunătăţit, spaţiul se transformă într-un loc luminos, curat, aerisit, îmbietor, iar lumea devine loc în care te porţi pe aripi de gânduri bune, te simţi cuprins de pace, de încredere, de frumuseţe, de dor de Dumnezeu şi de cele cereşti şi iubitor faţă de cele ale oamenilor. Cred că Tedi a înţeles ceea ce exprima Sfântul Serafim de Sarov, când spunea: S*finţeşte-te pe tine însuţi, şi mulţime de oameni se vor sfinţi în jurul tău!* Câţi nu s-au format, curăţit, îndreptat, organizat, orientat în viaţă întâlnindu-l pe maestrul Tedi Ardelean?

Acum, la împlinirea a 70 de ani de viaţă, după ce peste 20 de ani a condus cu măiestrie Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu" din Baia Mare, ca un reprezentant de frunte în pleiada de intelectuali ai Băii Mari, corifeu ilustru al culturii române în spaţiul edenic al Maramureşului, îi transmitem cele mai alese gânduri de dragoste frăţească, de apreciere şi mult respect, un sincer „La mulţi ani, Maestre!" şi să ne bucure inimile pentru încă cel puţin 20 de ani de acum încolo.

Vivat Profesore!

Vivat Maestro! Vivat!

Teodor Ardelean şi măsura lucrurilor

Gheorghe PÂRJA
Scriitor, jurnalist, Baia Mare

Greu am pornit acest text pentru a se întrupa! În primul rând, fiindcă are în centru viaţa unui intelectual de excepţie, un om care şi-a marcat timpul. Care a pus o bornă în destinul cultural şi politic al Maramureşului şi al ţării. Dar şi peste fruntariile ei. Este vorba despre dr. Teodor Ardelean. Apoi, nu este lesne să alcătuieşti un portret din cuvinte, când ai în faţă un pom încărcat de roadele unei vieţi culturale exemplare. Care-i mărul cel mai lucitor? Ca să nu cad în mare greşeală, mi-am ales un loc din care să văd mai sigur priveliştea unei vieţi tumultuoase, cu repere intelectuale esenţiale. În acest iunie 14, se rotunjesc 70 de ani.

Locul este tocmai memoria noastră comună. Biografia lui Teodor Ardelean cuprinde câteva volume nescrise. La care doresc să contribui cu aceste modeste însemnări. Câteva detalii biografice ne leagă. Amândoi am lăsat în urmă sate natale, amândoi am scrijelit pe scoarţa de ulm a destinului cuvintele Limbii Române, în slujba profesiunii de jurnalist. Apoi, Domnia Sa, a apucat alte urcuşuri, care l-au dus într-un vârf de munte. Cam cât Gutâiul meu. Eu am rămas să împachetez viaţa lumii în texte de ziar. De acolo, din sala rotativei, am putut vedea mai bine splendoarea urcării pe munte.

Uneori pe versantul cel mai abrupt. Alegând calea politicii, a fost ales, şi desemnat, cu rosturi importante în această ţară. Ca senator în Parlamentul României, a contribuit la legi pentru o nouă lume românească. De acolo, a dus mesajele noastre prin ţările lumii, ca reprezentant al României. Apoi, s-a întors la locul unde şi-a desăvârşit vocaţia construcţiei: Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu" din Baia Mare. Din veranda sufletului meu, se văd rolurile admirabile însuşite de Teodor Ardelean, ca un vârf de lance al culturii din Maramureş. Cu fapte iradiante până departe. A ctitorit, dar a ştiut că faptele temeinice nu au nevoie de justificări.

Numai după ce ai înfăptuit zidirea, ea îşi află justificarea. Este unul din crezurile lui Teodor Ardelean. Ştia că opera unui om este interesantă, deoarece este opera lui. Că de n-ar fi, nu s-ar povesti! Aşa a făcut din instituţia pe care o conduce, ca director general, o emblemă a culturii româneşti, fiind cea mai mare bibliotecă judeţeană din ţară. I-am admirat calitatea de ambasador al cărţii, în comunităţi româneşti din Europa. A făcut unul dintre cele mai trainice gesturi unioniste, pentru fraţii basarabeni: Biblioteca „Transilvania" din Chişinău. O bijuterie cărturărească, un centru de cunoaştere şi învăţare a Limbii Române. Căreia am avut şansa să-i trec pragul, dimpreună cu întemeietorul.

Multe asemenea fapte a săvârşit aniver-

satul nostru. Este cel care a introdus spiritul academic în Marea Instituţie a Cărţii din Maramureş, pe care o slujeşte şi o cinsteşte luminos. M-am gândit, în timp ce călătoream prin acest text, ce repere îmi sugerează destinul intelectual al lui Teodor Ardelean? Fără să forţez epicul meu, am fost trimis tocmai într-o antichitate înţeleaptă, care ne este far până în ziua de astăzi. Şi mi-a fulgerat prin minte spusa sofistului Protagoras, care se potriveşte, fără exagerări, aniversatului nostru. Zice înţeleptul: „Omul este măsura tuturor lucrurilor, a celor care există precum există, şi a celor care nu există, precum nu există".

Gândul acesta îl ştiu din studenţie, îl port cu mine şi îl aplic ca sigiliu cui i se potriveşte. Mai ales că sofiştii erau excepţionali oratori, rolul lor era, şi este, acela de a convinge auditoriul în legătură cu ideile pe care le exprimă în susţinerea publică. Cine l-a ascultat vorbind pe Teodor Ardelean, cred că a descoperit modelul sugerat de mine. Şi a constatat că nu am forţat notele vremii. Ci doar le-am pus în rezonanţă. Apoi, o altă apropiere de spirit cărturăresc este cu cel al mitropolitului Şaguna. Care a girat spiritul ASTREI în Transilvania. De unde ni se trage măreţia vorbirii şi scrierii de astăzi. Câţi mai ştiu?

Domnul Ardelean ştie foarte bine, deoarece şi-a dobândit titlul de doctor în ştiinţe filologice abordând tocmai subiectul: *Limba română şi cultivarea ei în preocupările ASTREI.* Mă folosesc, de ce am la îndemână, pentru a sugera durata şi profunzimea culturii prietenului meu. Mitropolitul Antonie Plămădeală, cu care am avut norocul să mă întâlnesc, mi-a lăsat acest text despre spiritul ASTREI: „Şaguna a fost un dangăt de clopot care a trezit din amorţire conştiinţe şi destine, a redat speranţă şi vigoare, a pus plugul în brazdă şi a deşţelenit ceea ce ameninţa să devină pârloagă". De aici îşi trage seva spiritul lui Teodor Ardelean, pus pe un portativ modern, accesibil nouă.

Multe aş mai fi putut scrie despre energia acestei personalităţi culturale şi politice, care a înviorat multe decenii din viaţa Maramureşului. Am rămas atent la acele demonstraţii care afirmau supremaţia cuvântului asupra aurului. De obicei, un substantiv propriu primeşte lângă el un număr limitat de verbe. În cazul nostru, numărul limitat este mare. Ce să-i mai spun? De multă vreme m-am apucat să-i împachetez, lui Teodor Ardelean, ideile, ca să nu stea în bătaia vântului. Pentru mine, el este un reper al isteţimii, o probă de vastă cultură, un patriot prin fapte, un om care cunoaşte foarte bine mersul lumii.

Îi rămân dator pentru încrederea acordată cărţilor mele despre Basarabia, Bucovina de Nord şi Maramureşul din dreapta Tisei, îngrijite, tipărite şi prefaţate de Domnia Sa. Aceste cuvinte sunt preţuirea mea pentru un destin de excepţie. Şi că trebuia să poarte un nume, i s-a spus Teodor Ardelean. Omul care a ştiut şi ştie măsura lucrurilor.

Cu poetul şi jurnalistul **Gheorghe Pârja,** la lansarea volumului *Ochii Basarabiei,* 22 martie 2018

însemnare a călătoriei noastre

Lui Teodor Ardelean

Ioan Es. POP
Bucureşti

orice lucru care te păstrează tânăr se află la nord, cât mai la nord, zicea el
și noi întrebam cât de la nord?, cât mai la nord, răspundea,
mai la nord de cât pot arăta busolele.
și cât am ținut-o spre nord, fețele noastre au rămas strălucitoare,
pasul – viguros și inima plină de speranță.
atunci, chiar am crezut că vom rămâne pururi tineri,
dacă vom merge neabătut către nord.

numai că, încet și fără să băgăm de seamă,
ne-am abătut de la drumul spre nord,
ba chiar am fost siliți să coborâm înspre sud, tot mai spre sud,
unde soarele și arșița făceau prăpăd.

uitaserăm de ceea ce ne spusese el cândva,
că orice lucru care te păstrează tânăr se află la nord,
înaintam cu mai puțină vlagă, pielea noastră se umplea de riduri,
iar de întors spre nord nu mai putea fi vorba.

parcă-l auzim și acum: orice lucru care te păstrează tânăr
se află la nord și unii care coboară de-acolo
spun că și astăzi chipul lui înflorește, deși au trecut
decenii de pe vremea când ne repeta
că orice lucru care te păstrează tânăr se află la nord.

Iunie 2021

Teodor Ardelean şi idealurile Astrei

Mircea POPA
Prof. univ. dr., Cluj-Napoca
Preşedintele Despărţământului Cluj al Astrei

Am trăit multă vreme în socialism şi atâta vreme cât am lucrat în „câmpul muncii", cea mai urâtă categorie pentru mine a fost cea a directorilor. O categorie privilegiată, de oameni ridicaţi pe bază de dosar sau de PCR, adică de „pile, cunoştinţe, relaţii". Am cunoscut directori rigizi, servili, incompetenţi, slab pregătiţi profesional, dar paraşutaţi în posturi de comandă pentru că aveau în spate oameni care îi susţineau. Oamenii aceştia aveau o singură obsesie: să urmărească cu atenţie pe toţi salariaţii, să le găsească punctele vulnerabile, ca, mai apoi, să-i poată avea la mână pe fiecare. Şi să le facă cât mai multe şicane. A fost un sistem dezvoltat de delaţiune, suspiciune, inerţie, lipsă de iniţiativă. Cei care au fost în învăţământ îşi amintesc că directorul era numit de organele de partid, ales nu dintre cei cu idei, valoroşi, competenţi, recunoscuţi de colegi drept justiţiari sau de cei care aveau reputaţia de oameni drepţi şi corecţi. Nu de asemenea oameni era nevoie, ci de cei obedienţi, ieşiţi din rândul clasei muncitoare şi, dacă e posibil, de inşi care şi-au făcut studiile la fără frecvenţă, adică oameni cu cunoştinţe de strânsură, rigizi, dar plini de ei pe motiv că au realizat ceva în viaţă. Concursuri pentru astfel de posturi nu existau sau erau ocolite cu bună ştiinţă. Noi ceilalţi eram executorii, turma, ei erau cei care porunceau. Eram scoşi sistematic la munci agricole, precum culesul porumbului, eram puşi de serviciu la şcoală în zile de sărbători sau eram trimişi să facem culturalizarea satelor în locuri îndepărtate, unde era frig şi în sală doar câţiva oameni rătăciţi, care nu prea înţelegeau nimic din ce le spuneam. O altă sarcină pe care ne-o trasau era asigurarea personală la ADAS, deoarece nimeni nu se înscria acolo de bunăvoie. În sfârşit, când venea ziua premiilor, directorul era în capul listei, apoi oameni cu responsabilităţi la partid, şi în cele din urmă cei care o meritau cu adevărat.

De când l-am cunoscut, însă, pe directorul de bibliotecă Teodor Ardelean, mi-am schimbat părerea despre directori. A fost nevoie de întâlnirile noastre sub semnul Astrei, ca să-mi dau seama că, de fapt, directorul bibliotecii „Petre Dulfu" de la Baia Mare a învăţat din experienţa bogată a înaintaşilor şi că idealurile Astrei i-au stat drept îndemn şi călăuză. De fapt, prima noastră întâlnire a avut loc tot sub auspiciile Astrei, undeva la o adunare generală care s-a ţinut la primăria din Sălişte, apoi în satul lui Aurel Vlaicu, apoi pe la Năsăud sau în Maramureş, unde a fost întotdeauna prezent, luând cuvântul în numele bibliotecii sale şi prezentându-ne călătoriile sale prin lume pe unde a deschis biblioteci româneşti şi unde a dus carte românească. O activitate dintre cele mai fructuoase la care puţini directori de biblioteci se gândesc. Apoi au urmat alte întâlniri, precum cea cu revista „Oraşul", ocazie cu care am vizitat clădirea nouă a unei biblioteci model, cu un fond bogat de carte, cu oameni care au realizat bibliografii, cu personal specializat, care ştie să fie eficient şi competent, asigurând difuzarea cărţii în rândul tineretului şcolar, al studenţilor şi al altor categorii socioprofesionale. Prin urmare, cea dintâi realizare a directorului Teodor Ardelean cred că trebuie s-o socotim chiar ridicarea clădirii bibliotecii în sine, anume proiectată şi ridicată în acest scop, apoi organizarea muncii personalului şi calitatea acestuia. A doua realizare demnă de atenţie şi respect este această muncă de implantare a cărţii româneşti la mari sau mai mici biblioteci din Europa, unde fondul de carte românesc stă la dispoziţia celor interesaţi şi poate da seama despre ceea ce se scrie şi se produce în România actuală sau ceea ce marii noştri clasici au creat de-a lungul timpului. A treia realizare importantă este afilierea bibliotecii sale nu numai la planurile de învăţământ ale Universităţii „Vasile Goldiş" din Arad, ci la cele ale Academiei Române, pentru care a creat un colectiv de muncă şi a abordat teme interesante, finalizate cu lucrări care fac

cinste bibliotecii. Între acestea se numără cele închinate Centenarului Marii Uniri. A venit cu cărţile la Cluj-Napoca şi a realizat o frumoasă întâlnire la Casa Universitarilor, unde prezenţa oamenilor bibliotecii s-a dovedit de calitate. O altă întâlnire de acest fel a avut loc sub auspiciile Fundaţiei Carpatica, patronată de arh. Ionel Vitoc, unde colectivul său academic a avut câteva abordări demne de toată atenţia. Dar meritul cel mai de seamă al activităţii Bibliotecii pe care o conduce eu îl văd în altă direcţie şi anume în preluarea revistei „Familia română" de la Biblioteca Judeţeană „Gh. Şincai" din Oradea, într-un moment dificil pentru aceasta, când n-a mai primit fonduri pentru tipar. Cu toată insistenţa fostului director al acesteia, Constantin Mălinaş, noii culturnici au socotit revista inutilă. Cu totul altfel a fost privită situaţia de către Teodor Ardelean, care a considerat preluarea şi continuarea ei ca o datorie bibliotecărească de primă necesitate. „Familia română" a dobândit, astfel, o nouă serie, transformând-o într-o carte de vizită a Bibliotecii băimărene. Spun toate acestea, pentru că am fost adânc implicat în munca de redacţie a primei serii, a celei orădene, în calitate de profesor asociat la Universitatea din Oradea, de ins care a dus în spate, alături de C-tin Mălinaş, Secţia de biblioteconomie de la această universitate, prin cursurile ţinute şi prin implicarea directă la bunul mers al revistei în calitate de preşedinte al colegiului redacţional. La apariţie, în mai 1999, i-am stabilit amândoi profilul, ca „revistă trimestrială de cultură şi credinţă românească", apărând sub acest ţel până în decembrie 2004. Am scris pentru această revistă chiar *Cuvântul program* al primului număr şi am susţinut revista prin articole, cronici, dezbateri, interviuri, în aşa fel, încât să aflăm cât mai multe despre spiritualitatea românească de dincolo de hotarele ţării, căreia i-am deschis larg paginile. Ca să dăm prilej de cunoaştere şi întâlniri benefice, am alcătuit o listă de prieteni şi susţinători proveniţi din ţările şi regiunile unde aceştia trăiau şi lucrau în interesul culturii româneşti: din Basarabia, Bucovina, Transcarpatia, Voivodina şi Timoc, din Bulgaria şi Ungaria. Având prevăzute fonduri anume destinate organizării acestor întâlniri, am avut şansa să-i avem şi să-i ascultăm pe Vasile Tărâţeanu, Mihai Prepeliţă, Nina Negru, N. Zegrea, Ştefan Broască din Bucovina şi Basarabia, pe Ion M. Botoş din Transcarpatia, pe Vasile Barbu de la Uzdin, pe Maria Bereny din Ungaria sau pe Ioan Miclău din Australia, unde redacta revista „Iosif Vulcan". Printre colaboratori s-a numărat Eugen Simion, D. Vatamaniuc, Mircea Cărtărescu, Gabriel Ştrempel, Theodor Codreanu, Areta Moşu etc., iar întâlnirile noastre cu cei de la Giula, Ungaria, cu ocazia sărbătoririi lui Gojdu sau Eminescu sau cu cei din Transcarpatia au făcut din revistă o flamură în vederea strângerii legăturilor cu românii de peste graniţe, ceea ce echivala, practic, cu redescoperirea lor.

Revista noastră a mers mai departe şi a găzduit o întâlnire cu membrii Academiei Româno-Americane, întâlnire aşezată sub semnul recuperării Fundaţiei Gojdu, în timp ce în cadrul simpozionului anual, sub genericul „De la Eminovici la Eminescu", participările erau numeroase şi de înalt nivel, servind la cimentarea relaţiilor frăţeşti cu diaspora românească, scop pentru care şi studentul de la Viena Mihai Eminescu a organizat congresul studenţilor români de pretutindeni, adunaţi la mormântul voivodului Ştefan cel Mare la Putna.

Din păcate, ca orice lucru bine făcut şi cu efecte salutare în această direcţie, strădania noastră a stârnit invidii şi adversităţi, iar indivizi cu inima măruntă au zădărnicit, la începutul anului 2005, apariţia pe mai departe a revistei la Oradea, ea trebuind a fi sistată. A fost meritul deplin al lui Teodor Ardelean care a salvat revista, pregătindu-i continuitatea şi dându-i o nouă viaţă în cadrul Bibliotecii sale de la Baia Mare. Este, din punctul nostru de vedere, gestul cel mai nobil pe care-l putea face Teodor Ardelean, fapt pentru care îi mulţumesc şi îi rămân îndatorat.

Prof. dr. Teodor Ardelean – un dar al divinităţii

Aurora PUŞCAŞ
Prof., Ulmeni, Maramureş

Homo doctus in se semper divitias habet

Există în viaţa fiecăruia dintre noi momente, când întâlnim oameni, care prin Harul şi Darul cu care, au fost binecuvântaţi de Atotputernicul Dumnezeu, îşi pun amprenta asupra ta, a devenirii tale, chiar îţi schimbă viaţa.

Un astfel de OM mi-a dăruit mie Divinitatea în noiembrie 1979, când eram studentă în anul doi, la Facultatea de Învăţământ Pedagogic din Baia Mare – specializarea limba română-limba franceză şi preşedintă a Asociaţiei Studenţilor, prin profesorul Teodor Ardelean, care ocupa, din acel moment, funcţia de director al Clubului studenţesc de la Institutul de Învăţământ Superior Baia Mare.

Revăd cu ochii minţii acea zi. La decanat, domnul prof. univ. dr. Gherghe Pop – decanul Facultăţii – ni l-a prezentat pe noul director educativ, profesorul de filozofie Teodor Ardelean, precizându-ne că, pe lângă multe calităţi pe care le are şi îl recomandă pentru această funcţie, domnul Ardelean este şi câştigătorul a trei etape ale concursului naţional al TVR, „Cel mai bun... continuă”, având un renume deosebit ca reprezentant al judeţului Sălaj.

Domnul Teodor Ardelean avea 28 de ani, era un tânăr frumos cu părul negru şi creţ, cu o statură impunătoare, distinsă, cu un surâs întotdeauna pe faţă, chiar şi când era foarte serios, cu o lumină şi o licărire în ochi, cu o sclipire aparte, unică. Avea un discurs elevat şi elegant, era hotărât, cu multă iniţiativă, dornic să îşi pună în practică vastele cunoştinţe şi să „mute munţii” în ceea ce priveşte activitatea culturală şi educativă a studenţilor băimăreni. Acest lucru, de fapt, s-a şi întâmplat, deoarece în perioada cât a ctitorit această activitate, între anii 1979-1985, Centrul Universitar Baia Mare a câştigat cele mai multe premii întâi la Festivalul Artei şi Creaţiei Studenţeşti, la nivel naţional, surclasând centre universitare mari şi cu tradiţie. Fiind un OM DE VALOARE, a adus alături de el, maeştri precum Gavril Ghiur, Valeriu Buciu şi cu susţinerea cunoscutului folclorist, lector univ. dr. Ioan Chiş-Şter, care au dat strălucire Ansamblului folcloric studenţesc băimărean, asigurându-i, inclusiv costume populare autentice. Formaţia umoristică „Satyricon” – al cărei fondator (1981), autor al textelor, instructor şi regizor era directorul Teodor Ardelean, s-a bucurat de un imens prestigiu naţional.

Împreună cu **prof. Aurora Puşcaş**, 14 iunie 2021

Revista studenţească „Nord”, în noua ediţie, l-a avut ca redactor-şef tot pe acest neobosit director de club şi a cunoscut o înnoire, ca format, conţinut şi materiale publicate, iniţiative fără precedent, mult preţuite, atât de studenţi, cât şi de cadrele didactice universitare.

Colaborarea mea, în calitate de reprezentantă a studenţilor, cu OMUL de CULTURĂ TEODOR ARDELEAN, avându-l amândoi, ca MODEL, MENTOR, pe renumitul prof. univ. dr. Gherghe Pop, decan, prorector, rector al institutului, s-a desfăşurat pe o multitudine de

planuri, într-o paletă vastă de activităţi. De fiecare dată, eram fascinată de intuiţia sa, de viziunea şi perspectiva în care vedea lucrurile, de capacitatea sa organizatorică, de disponibilitatea şi dorinţa de a face lucrurile la cele mai înalte cote de calitate, „EXCELENT”, de a fi întotdeauna acolo unde era nevoie de prezenţa sa. Cu toţii eram conştienţi cât de mult conta părerea unei personalităţi de talia şi de complexitatea sa. Îi datorez enorm de mult, pentru tot ceea ce am învăţat în acei ani de la el şi pentru ceea ce a urmat apoi în devenirea mea ca dascăl, ca om al şcolii, al comunităţii.

Eu şi soţul meu, Lucian, am fost beneficiarii direcţi ai „tumultului efervescent”, bine articulat şi ancorat în mediul academic de excepţie al institutului băimărean din acei ani, de care a dat dovadă prof. Tedi Ardelean, atunci, când puţini îndrăzneau şi erau aleşi să gândească şi să înfăptuiască lucruri absolut noi, în premieră.

Cu mari emoţii, cu responsabilitate şi deosebită onoare, am primit invitaţia de a scrie despre OMUL şi PERSONALITATEA DOMNULUI prof. dr. TEODOR ARDELEAN, gândindu-mă câţi alţi maeştri ai condeiului au scris şi vor scrie, dar mi-a dat curaj faptul că eu îl cunosc de mai bine de patruzeci şi doi de ani şi am avut ŞANSA PROVIDENŢIALĂ de a petrece momente speciale, de neegalat, împreună cu Tedi. Voi scrie aşa cum îmi dictează sufletul şi inima, deoarece sunt experienţe singulare, ce vor pune în lumină trăsături şi frumuseţi ale caracterului său, care mi-au şi ne-au fost nouă dăruite.

Un OM ca Teodor Ardelean se naşte o dată la o mie de ani, înzestrat cu atribute, valori cu totul aparte, care citea la trei ani, iar în clasa a VII-a „devorase” trei biblioteci din acel colţ de rai, MIRŞID, încărcat de istorie, unde a văzut lumina zilei într-o familie de oameni harnici şi gospodari, oneşti, care şi-au crescut odorul cu trudă, în credinţă şi dragoste de Dumnezeu, de semeni, învăţându-l că *Nimic fără Dumnezeu!* Mi-aş îngădui să-i parafrazez pe contemporanii străbunicului meu, George Pop de Băseşti, care-l considerau „un trimis al Providenţei” pe Bătrânul Naţiei, că şi noi, cei contemporani cu prof. dr. Teodor Ardelean, credem, ştim, simţim că este „un trimis al DIVINITĂŢII”, menit să-I împlinească Voia Sa, să înfăptuiască lucruri monumentale, chiar sacre, le putem spune, cum nimeni altul nu a făcut-o: a ctitorit, „o Catedrală a cărţii, a spiritului, a culturii” în municipiul Baia Mare. După propria-i mărturie, „Biblioteca Judeţeană Petre Dulfu e cea mai mare, cea mai frumoasă, cea mai modernă şi cea mai europeană bibliotecă publică din România ... Eu am văzut biblioteci în 50 de ţări ale lumii, dar tot zic că a noastră e cea mai frumoasă!” „Casa Sa de Suflet”, prin MENTORUL său, a oferit hrană spirituală pentru alte ctitorii din cele patru zări ale lumii, unde Teodor, ca un apostol, a mers să le dăruiască „lumină din lumină” românilor de pretutindeni, pe cei mai buni prieteni ai săi – CĂRŢILE şi „revista-instituţie”, „Familia română”.

Nicio altă instituţie din Maramureş, şi poate sunt puţine în ţară, nu a oferit confort spiritual, spaţii de manifestare, de dezbatere, de lansări de carte unor mari personalităţi ale vieţii culturale şi ştiinţifice, din ţară şi de peste hotare, academicieni ca şi biblioteca al cărei suflet este prof. dr. Teodor Ardelean. Verbul său, eleganţa şi rafinamentul lingvistic, claritatea şi precizia exprimării dau, la fiecare ocazie, o ţinută academică.

Nimeni nu-l poate concura în ceea ce îşi propune, nimeni nu a reuşit ceea ce a reuşit Tedi ca publicist, scriitor, om politic, manager! Dintre toate demnităţile posibile, Tedi o are pe cea mai importantă: „DEMNITATEA DE OM”. UN OM ÎNTRE OAMENI, UN OM PENTRU OAMENI! Un ROMÂN şi un PATRIOT ADEVĂRAT, prin ale cărui vene curge sânge nobil, înnobilat de dragostea sa faţă de părinţi, de familie, de prieteni, de neam, de ţară, de tot ceea ce este autentic românesc, de dragostea de a se jertfi aici, în Maramureş „ţară veche, cu oameni fără pereche”, în Parlamentul României – unde, în calitate de senator, a reprezentat cu cinste, cu determinare, hotărât şi energic, pe cei mulţi, al căror păs constituia însăşi existenţa sa sau ca ambasador al culturii şi civilizaţiei poporului român, în toate ţările, unde l-a învrednicit Tatăl Ceresc să ajungă! Cine nu ar vrea să fie ca prof. dr. Teodor Ardelean? Un om împlinit din toate punctele de vedere, atât profesional, cât şi familial, având o familie frumoasă, cu o soţie minunată – Doamna Silvia –, cu doi copii vrednici, realizaţi şi aşezaţi şi ei la casele lor Horaţiu-Laviniu şi Raluca-Dana – iar nepoţii Alexandru şi David-Tudor i-au adus „cununa binecuvântării patriarhale”, aceea „de a ţine în braţe pe copilul copilului tău”. Un filosof, care sunt sigură, că în cugetarea sa înţeleaptă ştie, că cei pe care şi i-a ales ca model, în diferite momente ale vieţii şi pe etape de manifestare

specifice: Simion Bărnuţiu – ca retor, pe marele tribun George Pop de Băseşti – ca model de patriot şi om politic, pe scriitorul Petre Dulfu – ca model de intelectual, de bibliotecar, pe prof. univ. dr. Gherghe Pop – ca model de om, de manager, supranumit atât de frumos de către Tedi, „Patriarhul tinereţii mele", care i-a fost şi conducător al ilustrei sale teze de doctorat, îl privesc cu seninătate şi cu mulţumire din spaţiul lor celest, admirându-l pe cel ales şi dăruit de Dumnezeu, Tedi, cu toate calităţile şi virtuţile spre care au năzuit şi ei.

Suita de activităţi organizate la cele mai înalte cote de exigenţă, la Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu", în anul Centenarului Marii Uniri, sub patronajul prof. dr. Teodor Ardelean şi care au culminat cu editarea şi lansarea volumului omagial *100 de personalităţi maramureşene care au făcut istorie. 100 de ani de la Marea Unire,* au demonstrat, încă o dată, cu prisosinţă, că a fost o INIŢIATIVĂ UNICĂ la nivel naţional şi asta datorită viziunii şi misiunii haruri, ale lui Teodor Ardelean! MULT A PRIMIT, MULT A DAT!

Am convingerea că la 100 de ani de la lansarea acestei magistrale opere, la editarea unui nou volum, prima personalitate prezentată, care a făcut istorie în Maramureş şi nu numai, va fi prof. dr. TEODOR ARDELEAN!

Pentru tot ceea ce înseamnă OMUL şi PERSONALITATEA prof. dr. TEODOR ARDELEAN, cred că o instituţie importantă de cultură, un bulevard, o stradă din municipiul Baia Mare, ar trebui să poarte numele său, amintindu-ne astfel, permanent, de cel care mereu şi-a dorit şi a reuşit „să fie primul" în toate, nu din orgoliu („laudă"), ci pentru „a oferi un exemplu" de care trebuie să ţinem cont, contemporanii şi generaţiile următoare.

Gratitudine

Eu şi Lucian, cu familia mea şi cu marea familie a liceelor „George Pop de Băseşti" îi purtăm aleasă recunoştinţă pentru PRIETENIA, NOBLEŢEA, GENEROZITATEA şI MODELUL pe care ni l-a oferit, pentru că şi-a oferit disponibilitatea şi energia creatoare de a ne fi MENTOR, de a ne fi APROAPE în MOMENTE EXISTENŢIALE ale devenirii noastre!

La 9 septembrie 2013, atunci când s-a inaugurat şi s-a sfinţit noua clădire a Liceului Teoretic „George Pop de Băseşti" Ulmeni, a fost alături de noi, acceptând (după o lungă şi meticuloasă documentare la faţa locului) să aibă cea mai de suflet, dar dificilă misiune, aceea de MODERATOR al activităţii, unde prin expresiile latineşti folosite ca ingrediente academice în discursul său savant, prin tonul dat întregii acţiuni, a făcut ca momentul să fie şi să rămână memorabil sub egida sintagmei „Şi eu am fost la Ulmeni!"

Liceul Teoretic „George Pop de Băseşti" Ulmeni a fost prima instituţie din judeţ, care a avut şansa istorică, de a fi aleasă de prof. dr. Teodor Ardelean, unde, în prezenţa unui numeros public, să fie prezentat volumul omagial *100 de personalităţi maramureşene care au făcut istorie. 100 de ani de la Marea Unire,* după ce a fost lansat la „CTITORIA SA".

Prezenţa Domniei Sale de nenumărate ori la Ulmeni, atât cu donaţii consistente de cărţi pentru biblioteca liceului, cât şi cu îndemnul, adresat de fiecare dată elevilor, potrivit dictonului citat „Omul învăţat are întotdeauna averea cu el!", ne făcea să ne simţim importanţi şi onoraţi, să trăim cu tărie momentul.

Pelerinajele (în Ţările Nordice, la Vatican şi în alte multe ţări europene), unde am fost împreună cu Domnul Teodor Ardelean şi cu Distinsa Sa Soţie, Doamna Silvia, au fost ocazii unice, în care am beneficiat de erudiţia şi cunoaşterea spirituală a lui Tedi şi pe parcursul cărora ne-a răsfăţat cu prietenie, cu bunătate, cu omenie, cu un fin umor şi cu vorbe de duh din preaplinul Sufletului său, picurându-ne din darurile sale, în întreaga noastră fiinţă, stări şi trăiri, pe care nu le-am mai simţit niciodată în prezenţa altcuiva. Cu adevărat Teodor Ardelean este UNIC şi dovedeşte, indiferent de situaţie, că „Omul e măsura tuturor lucrurilor!".

Pentru toate acestea şi pentru multe, multe altele, se cuvine, spre mulţumirea sufletelor noastre, la ceas de mare SĂRBĂTOARE – ANIVERSAREA a 70 de ani de viaţă, trăită frumos şi bine, să-i spunem PRIETENULUI nostru, „că sămânţa a prins rod bun", că „secerişul e rodnic", că „talanţii au fost bine înmulţiţi" şi să-l rugăm pe Bunul Dumnezeu să îi dăruiască ani mulţi şi rodnici, buni, frumoşi şi luminoşi, sănătate deplină, ca să se bucure cu toţi cei dragi!

Cu aleasă preţuire şi admiraţie, cu bucuria de a fi contemporani!

Din partea mea şi a familiei mele: LA MULŢI şi BINECUVÂNTAŢI ANI, TEDI!

Un alt bilanţ sub semnul cărţii

Florian ROATIŞ
Conf. univ. dr., Baia Mare

Este al doilea mare bilanţ al lui Teodor Ardelean, dacă-l punem în simetrie cu cel din urmă cu zece ani, când directorul nostru a împlinit şase decenii de viaţă. Avea şi atunci, după zece ani de păstorire neîntreruptă a acestei superbe instituţii, al cărei ctitor a fost, ce prezenta lumii la bilanţ, fapt care nu a fost eludat, ci, dimpotrivă, amplu relevat de cei care l-au înconjurat cu atenţia, respectul şi admiraţia lor.

M-am aflat printre ei şi eu, cel care n-aveam alt merit decât acela de a fi fost colegul său „mai mare" la Universitatea clujeană, navigând amândoi pe marea cunoaşterii, cu o explicabilă timiditate eu, după un periplu prin lumea militară, tumultuos şi plin de încredere Tedy. Proveneam amândoi din acelaşi colţ de ţară, vechiul Sălaj, din sate cu rezonanţe istorice în nume. Ne apropia atunci iubirea de înţelepciune, filosofia, o îndeletnicire ce părea stranie şi cvasiinutilă pentru cei mai mulţi, căci nu viza nicio aplicaţie practică. Scurta convieţuire la facultate n-a lăsat urme vizibile în biografia noastră. Ne vom reîntâlni peste mai bine de un deceniu, când va părăsi Sălajul, optând pentru oraşul nostru, renumit atunci mai ales prin poluare şi printr-o echipă ajunsă în elita fotbalului românesc. Începusem să public articole în presa locală, îmi pregăteam un doctorat în filosofie, când m-a surprins oferindu-mi cartea sa, publicată la o editură de prestigiu în acea vreme. Evident că l-am invidiat pozitiv, întrucât era extrem de dificil, de publicat atunci o carte. Ne-a apropiat în continuare dependenţa amândurora de carte, de pagina tipărită, mai precis, contaminaţi de acel *viciu nepedepsit*, cum memorabil a numit Valéry Larbaud lectura.

Pasiune pe care şi-a cultivat-o fiecare în felul său. Tedy şi-a început drumul în cultură, apoi în politică, revenind la conducerea Bibliotecii Judeţene, pe care a transferat-o dintr-un cămin studenţesc, izolat şi neîncăpător, în actuala locaţie, transformând-o într-o adevărată Catedrală a Cărţii, iar eu predând iubirea de înţelepciune unor elevi şi studenţi tot mai dezinteresaţi, petrecându-mi mare parte a timpului printre cărţile din ctitoria sa.

Ne asemănăm în continuare, şi după o jumătate de secol, prin foamea noastră pentru carte. A sa, cu adevărat pantagruelică, după expresia lui Umberto Eco, devenită tot mai rară în epoca dominată de internet şi nu numai.

Om credincios, bun cunoscător al rânduielilor bisericeşti, apreciat şi cultivat de arhiereii locului, Tedy şi-a apropriat parcă din copilărie rugăciunea, profund laică, dar atât de semnificativă şi pe potrivă lui, propusă cărturarilor de către filosoful francez Gaston Bachelard: „Foamea noastră de toate zilele dă-ne-o nouă Doamne! Foamea de citit şi de scris".

De câte ori intram în biroul său directorial, îl găseam înconjurat de vrafuri de cărţi, primite de la autori locali sau din ţară, el fiind dintre noi primul lor cititor, fapt care, de ce să nu recunosc, îmi producea (şi încă îmi produce!) o nevinovată undă de invidie.

Iniţiator şi conducător de instituţii studenţeşti – o revistă (Nord) şi un grup artistic (Satyricon) –, organizator şi consilier în cultura judeţeană înainte de 1989, o dată libertatea câştigată, a preferat să părăsească „turnul de fildeş" în care îi voia retranşaţi Julien Benda pe intelectuali, implicându-se în viaţa politică la nivel local şi central, timp de trei decenii. Trecerea sa prin politică nu l-a schimbat, ca pe atâţia alţii! Iar a rămâne tu însuţi, într-o lume care caută în mod insidios şi chiar pervers să te modifice, nu este puţin lucru.

A realizat multe în acest răstimp, cea mai mare realizare fiind, însă, biblioteca pe care o conduce cu pasiune, competenţă şi înţelepciune.

Se împlinesc, iată, douăzeci de ani de când şi-a dedicat priceperea şi energia transformării acestui vector principal al cunoaşterii care este biblioteca într-un bastion al culturii, cu un fond de carte impresionant, comparabil din acest punct de vedere cu puţine instituţii de profil din ţară, modelând, în acelaşi timp, un colectiv eterogen până la a-l face un tot armonios, care acţionează fără sincope şi stridenţe. Are vocaţie de manager, căci se impune prin distincţie, eru-

diţie şi probitate morală, fără a recurge la puterea funcţiei, fapt care generează o atmosferă de deplină înţelegere în instituţie. Având o autoritate profesională indiscutabilă, nu ştiu să fi recurs, în cei douăzeci de ani, la vreun act punitiv important. El este departe de postura şefului discreţionar, singura pedeapsă la care accede, şi aceasta rareori şi cu fineţe, este ironia.

Spirit însetat de perfecţiune a făcut din biblioteca noastră nu doar un loc frecventat cu frenezie de iubitorii de carte, ci şi o emblemă a culturii române, prilej de mândrie pentru băimăreni. A ctitorit, în timp, filiale cu carte românească în Moldova, Ucraina, Spania, Scoţia, Elveţia etc., substituindu-se unor instituţii nevolnice ale statului român.

Teodor Ardelean este nu numai un manager de bibliotecă renumit în judeţ şi în ţară, ci şi un eminent om de spirit. Bun şi infatigabil orator, ştie când să plaseze un aforism, o expresie adecvată, copleşind cu aplombul său inconfundabil şi cu erudiţia copios ilustrată în luările de cuvânt. Servit de o memorie de invidiat, este omul pe care nu l-am perceput niciodată în lipsă de inspiraţie, de decizie sau apelând la banalităţi. Autor a mii de articole – căci jurnalismul a fost şi a rămas a doua sa vocaţie –, dar şi a zece cărţi, în care îşi pune bogata şi consistenta sa cultură, el fascinează, însă, prin oralitate, trimiţând involuntar auditoriul la dicţionare. De aici şi dorinţa expresă a conorăşenilor noştri de a-l avea în prim-plan la evenimentele culturale, politice şi religioase, prezenţa sa fiind una dintre garanţiile reuşitei.

Felul său de a fi – direct, impetuos, cu un umor sănătos, lipsit de complexe, mişcându-se cu dezinvoltură printre mari ierarhi şi academicieni –, inhibă pe unii, care-l cred arogant, dar seduce pe cei mai mulţi.

În ultimul deceniu, pe răbojul său cu înfăptuiri au apărut mai multe linii. Este destul să amintim două realizări, de o anvergură greu de egalat. Este vorba, mai întâi, de plasarea Bibliotecii Judeţene sub semnul Academiei, prin constituirea unui Fond documentar cu carte de la Editura Academiei şi înfiinţarea unui Centru de Cercetare şi Documentare al Academiei Române pe care-l conduce tot Domnia Sa.

Sub egida acestui Centru, a mobilizat şi

Dr. Teodor Ardelean la lansarea ultimului volum din seria *Biblioteca de idei*

coordonat 76 de autori care au realizat, în anul 2018, un volum masiv, de 764 de pagini, intitulat *100 de personalităţi maramureşene care au făcut istorie. 100 de ani de la Marea Unire*, dedicate Marii Uniri din 1918.

Tot în această perioadă, activitatea publică şi profesională a Domniei Sale a fost recompensată prin acordarea titlului de Doctor Honoris Causa de către Universitatea „Vasile Goldiş” din Arad, iar cartea sa *Limba română şi cultivarea ei în preocupările Astrei* a primit Premiul Academiei Române pe anul 2009.

Personalitate de prim rang a ţinuturilor maramureşene, Teodor Ardelean nu şi-a dat încă măsura posibilităţilor de creaţie şi de îndrumare culturală, şi nu numai. A sosit vremea limpezirilor şi a sintezelor, după acumulări de decenii în plan profesional, cultural şi managerial. Tedy are cu ce se bucura şi mândri, căci roadele activităţii sale sunt presărate vizibil în urma sa şi în jurul său.

Cu ele şi cu Domnia Sa se mândreşte şi colectivul Bibliotecii Judeţene, dar şi mulţi dintre cei care vin să-şi sporească zestrea culturală în acest templu al Cărţii.

La mulţi şi fericiţi ani, dragă Tedy!

Tezaur vechi, tezaur viu

Anton ROHIAN
Ing., prefect al Judeţului Maramureş, 2013-2016

Este o vorbă-n popor, care spune că la sărbători, comorile pământului joacă. În viaţa culturii maramureşene azi este o dublă sărbătoare, de aceea gândurile, amintirile trăite alături de domnul profesor Teodor Ardelean se prind în horă alături de preţuire şi recunoştinţă pentru ceea ce a însemnat ca om, ca intelectual, ca personalitate cu implicaţii politice, ca formator de opinii şi, pentru mine, ca prieten.

Se zice că la ceasuri aniversare nu trebuie să fim zgârciţi cu cuvintele. Nici eu nu voi fi, pentru că pe noi ne leagă o prietenie pe care am cultivat-o din alte vremuri, până în prezent.

Şi cum anul 1989 este un an ce a delimitat viaţa românilor în două etape, perioada de dinaintea acestui prag al istoriei ne-a găsit pe amândoi tineri şi neliniştiţi, dornici de afirmare, fiecare în domeniul său: Domnia Sa în cultură, în timp ce eu începusem să mă afirm în aratul ţarinii.

Am trăit împreună vremurile de după Revoluţie, atunci când întrebarea legitimă „ce ai făcut în ultimii 5 ani" era pe buzele tuturor, iar un răspuns nefavorabil avea puterea de stigmatizare definitivă. Răspunsurile noastre la această întrebare ne-au dat amândurora puterea să facem paşi înainte şi să credem că putem face ceva pentru maramureşenii noştri şi am avut amândoi puterea de caracter şi tăria să credem că ce am făcut până în '89 nu ne poate aduce prejudiciu de imagine sau de conştiinţă.

Democraţia ne-a făcut, prieten drag, să ne intersectăm pe domeniile pe care ne-am format, iar politica ne-a adus împreună în demersul vremurilor trăite. În ciuda celor care spun că politica este cea mai veche profesie (noi ştim că nu-i aşa, este o alta care e străveche), pe noi nu ne-a transformat în duşmani politici, noi am fost prieteni, dar adversari, iar generaţiile actuale ar avea ce învăţa din experienţa noastră.

Dragă domnule senator, anul 1992 a fost anul formării Consiliului Judeţean. Tu făceai politica PUNR-istă, eu PDAR-istă, amândoi fiind membri activi ai patrulaterului roşu, ceea ce ulterior, politicienii sau politrucii ajunşi pe vârful dunelor de nisip au numit „ciuma roşie", iar noi, dintr-o dată, am fost supranumiţi dinozaurii din politica judeţului. Maliţioase exprimări adresate celor care au făcut politică, nu circ, au avut dezbateri pe divergenţe de opinii ideologice, nu atacuri la persoană, dar însăşi exprimarea lor admite monumentalitatea noastră. Şi când spun acestea, nu voi fi modest. Avem vârsta la care suntem conştienţi de aportul nostru avut în plan administrativ şi politic, chiar dacă tânăra generaţie, sărmană generaţie, stă sub auspiciul convingerii că va putea construi ceva demolând. Ce lume, ce oameni, ce vremuri, ce puteai să înveţi! Da! Învăţam unii de la alţii arta de a face politică, arta compromisului. Privind acum în jur, pot să afirm cu tărie că politică facem mulţi, istorie doar câţiva.

Apoi, calităţile tale profesionale şi umane te-au recomandat spre vârful politicii româneşti şi ţi-au dat puterea decizională în multe asumări politice care să te facă să fii mândru de ceea ce ai realizat.

Păcat ca la momentele acelea, vremurile care ne vremuiesc şi timpurile care au trecut peste noi nu ţi-au permis să fii mai mult timp în scaunul domnesc. Timpul te-a redat judeţului, mai aproape de talpa Maramureşului, de suflul lui şi, de ce să nu recunosc, te-a adus şi mai aproape de mine (evident politic vorbind).

Am tresărit la prima întâlnire cu tine, în calitatea mea vremelnică de prefect, la o activitate judeţeană, când mi te-ai adresat cu apelativul „Excelenţă" (a fost ca atunci când tata mi-a zis pentru prima oară „domnul inginer"). Ai spus-o simplu, firesc, cu sinceritate, la fel cum sunt lipsite de fariseism gândurile mele de azi, când particip cu acest *laudatio* la aniversarea muncii tale de o viaţă pusă în slujba politicii şi culturii.

Mi-ai rămas în suflet, omule! Sunt unul dintre oamenii care a gustat din valoarea ta intelectuală. Trebuie să-ţi mulţumesc că m-ai făcut, la un moment dat, să simt trăirea şi modul în care

românii de dincolo de Tisa nu şi-au pierdut valoarea înrădăcinării la neamul nostru. Am descoperit maramureşeni care îşi păstraseră identitatea, am descoperit valori pe care timpul nu le-a putut distruge. Am redat memoriei un episcop greco-catolic, îngropat la propriu şi la figurat, în biserica din Slatina.

Privind în urmă, văd în tine, dragul meu prieten de cursă lungă, un intelectual de calibru, un monstru sacru al culturii, iar sacralitatea se revarsă chiar din nobleţea acţiunilor şi efectul lor pe termen lung. Ai conştientizat şi ne-ai făcut pe toţi din administraţia judeţului să fim receptivi că trebuie deschise porţile culturii pentru cei care emigrau. Ţi-am stat alături în iniţiativele tale, pentru că aveam încredere în profesionalismul şi dăruirea ta.

Am deschis împreună biblioteci româneşti în Spania, Anglia, Scotia, Basarabia, Ucraina; ai iniţiat o deschidere spre diaspora, care a văzut această activitate ca o preocupare de a nu se rătăci, a nu-şi pierde graiul, ci a-şi consolida rădăcinile, că, oricum, sămânţă a rămas multă dincolo de graniţă.

Am văzut bucuria pe chipurile lor, am împărtăşit preocuparea ambasadelor pentru păstrarea identităţii de neam, bucuria de a avea bibliotecă românească în diaspora fiind la fel de mare ca bucuria de a avea o biserică.

Am simţit truda ta să faci o bibliotecă judeţeană, pe care ai transformat-o într-o instituţie culturală în adevăratul sens al cuvântului. Ai făcut-o faimoasă în judeţ, în ţară, în lume şi asta nu poate decât să îţi aducă mulţumirea că nu ai trecut degeaba prin istoria acestei instituţii.

Mă uit în jur şi văd că azi toată lumea se pricepe la învăţământ, cultură, religie, politică, dar constat cu amărăciune că sunt doar nişte discipoli ai teoriei formei fără fond. Noi doi am trudit la salvarea satului maramureşean trimiţând copiii la casele bunicilor. Am încurajat observarea caselor de patrimoniu, conştientizarea valorii lor, inventarierea, iar apoi expunerea şi utilizarea imaginii acestora, ca referinţe şi sursă de inspiraţie pentru abordarea unei arhitecturi moderne în care lemnul să fie pus în valoare ca material tradiţional de construcţie.

Maturitatea ne-a găsit pe amândoi la aceeaşi masă în sala de şedinţe a Consiliului Judeţean, pe baricade politice diferite, dar având acelaşi scop: binele maramureşenilor. Am continuat să avem dezbateri în arena politică a judeţului şi nu ştiu de ce unor oameni le-a fost frică de noi, în loc să se inspire din înţelepciunea noastră şi să valorizeze experienţa noastră.

În schimb, eu sunt mândru că am fost contemporan cu tine, pentru că prin tot ce ai făcut ai respirat cultură şi pentru că amândoi aparţinem acelei categorii de oameni care trag ţărmul după ei.

Cunoscându-te şi cunoscându-mă, privind în urmă la tot ce a fost şi gândind înainte la tot ce va fi, aş parafraza poetul care spune că e mai important să întreţinem focul decât cenuşa. Ştii cum se spune? În adolescenţă toţi avem senzaţia genialităţii, imbecilii îşi păstrează această convingere toată viaţa.

În acest an aniversar,

La mulţi ani, domnule profesor!

Lansarea volumului *Biblioteca de Idei. Semper fidelis,* apărut la Editura Şcoala ardeleană în 2021

După 20 de ani

Nicolae TEREMTUŞ
Jurnalist, Baia Mare

Dublă aniversare pentru Teodor Ardelean. 70 de ani şi 20 la conducerea Bibliotecii Judeţene, una dintre cele mai importante instituţii de cultură din frumosul nostru târg.

Un târg prin care curge Râul Doamnelor, dar şi cel care are cea mai importantă Bibliotecă Judeţeană din ţară. Totul şi toate s-au întâmplat în ultimii 20 de ani, perioadă în care Biblioteca din Baia Mare s-a transformat total, a fost construită de la zero şi a devenit ceea ce este. Am intrat în presă în anul în care Teodor Ardelean îşi termina mandatul de senator. L-am mai prins ca politician activ o scurtă perioadă şi am descoperit o altă faţă a acestuia. Aşa cum am spus de mai multe ori, îl ştiam din anii '80, de la Centrul de Librării cetatea cărţilor şi a papetăriei. Eu, slujbaş în depozitul carte, Tedi un client al depozitului. Avea o căsuţă în care i se puneau noutăţile editoriale şi periodic venea să vadă, să cumpere. Era unul dintre privilegiaţi, în sensul bun al cuvântului. Puteau veni la Centrul de Librării oameni de cultură, din zona bibliotecilor, dar nu oricine putea avea acces la cărţile nou venite. M-am ocupat de acele căsuţe mai mulţi ani. Şi am văzut fel şi fel de oameni ce veneau după cărţi. Cei mai mulţi luau cărţile şi plecau. Teodor Ardelean făcea parte din spiţa celor care iubeau cărţile. Le mângâia cu privirea, cu palmele, le mirosea şi le lua cu bucurie. Despre oricare autor putea spune multe şi neştiute de noi, cei de acolo. Multe cărţi le-am citit după „poveştile" domnului Ardelean despre un autor sau altul. Important a fost că se citea mult în acei ani, iar cărţile erau o „marfă" pentru care trebuia să stai la rând, nu glumă, chiar dacă tirajele erau mari. Îmi amintesc de romanul lui Marin Preda *Cel mai iubit dintre pământeni.* S-a aflat în oraş că urma să ajungă în librării. Ţin minte că la librăria de la Buclă s-a stat la coadă de la ora unu noaptea pentru a prinde cartea. Cam aşa era prin anii '80. Acum sunt multe cărţi, multe edituri şi parcă apetitul pentru citit s-a mai domolit. Dar la Biblioteca Judeţeană, această teorie nu este confirmată. Aici se citeşte, se studiază mult, foarte mult.

Peste ani, l-am regăsit pe domnul Teodor Ardelean la Bibliotecă şi pentru mine trecerea a fost firească. Cineva care iubeşte cartea nu poate fi decât acolo.

După ce a terminat cu politica, s-a dedicat edificării Bibliotecii în forma în care este astăzi. Mulţi l-au criticat pentru faptul că cerea autorităţilor judeţene fonduri pentru a mai construi, pentru a dota, pentru a cumpăra cărţi. Am avut şansa de a vedea cum creşte Biblioteca, din perspectiva ziaristului ce a făcut multe materiale despre şi cu Biblioteca. Aşa a ajuns să fie o adevărată Catedrală a Cărţii, dar şi a echipei care lucrează acolo. Oameni pe care Teodor Ardelean i-a crescut aşa cum a ridicat Biblioteca.

Ţin minte că am fost impresionat la maxim când am intrat în biroul de director pentru un material de presă. Mă aşteptam să văd un birou aşa cum am văzut o grămadă de birouri de directori. Adică, elegant, luxos. Când am intrat, am văzut cărţile. Pe birou, pe jos, în dulapuri, cam prin toate colţurile încăperii. Cărţi, caiete, file scrise, aşa cum nu vezi în multe locuri. Recunosc, nici acum nu ştiu exact cum arată, de fapt, biroul lui Tedi. Când intru acolo, cărţile îmi fură atenţia. Iar restul nu prea mai contează. Îmi aduc aminte că ceva asemănător văzusem în biroul lui Augustin Cozmuţa, la „Graiul". Venisem pentru un interviu, iar în biroul lui era o masă mare, lungă, plină de scrieri, pe coli format A4 şi ziare. Era doar un loc mic liber acolo unde stătea la birou. Dar cărţile sunt altceva!

La Teodor Ardelean, încăperea biroului directorial este ocupată cu cărţi. Şi ce poate fi mai frumos, mai minunat decât o carte, decât multe cărţi!

Aşa că, ce ai putea scrie despre directorul Catedralei Cărţilor din Baia Mare, dar şi despre omul Teodor Ardelean? Puţin, puţine cuvinte se pot spune: Cărţi, cât mai multe cărţi scrise, cât mai multe cărţi în minunata Bibliotecă judeţeană, cât mai multe proiecte ce aşteaptă a fi finalizate şi, nu în ultimul rând, extinderea Bibliotecii, deoarece există un proiect de mărire, aceasta devenind în aceşti ani neîncăpătoare. Poate asta este cea mai importantă realizare a mandatului lui Teodor Ardelean. Deşi Biblioteca are un spaţiu generos, ea a devenit neîncăpătoare.

Teodor Ardelean – 70

Ştefan VIŞOVAN
Conf. univ. dr., Baia Mare

Ajuns, iată, la vârsta marii înţelepciuni, Teodor Ardelean poate privi în urmă cu satisfacţie, cu o superioară mulţumire, cu mulţumirea lucrului bine făcut, căci nu a trecut oricum prin anii aceştia, ci lăsând urme consistente, instruind, educând şi formând nenumărate caractere, dar, mai ales, creând, în virtutea admirabilei vocaţii de ctitor, de fondator, cu care, deodată cu talanţii – nu puţini – hărăziţi, a fost învrednicit încă de la intrarea în lumea aceasta. Se pare că lui i s-a ursit, atunci, în faşă, să fie mereu primul, să domine, să conducă, să deschidă uşi ferecate pentru alţii, să se adapteze rapid la situaţii noi, adesea imprevizibile, să rămână calm când împrejurarea o cere, dar să se impună vijelios, tumultuos atunci când simte că alţii au ezitări nejustificate în a face bine, în a rezolva problemele înspre binele comun, el fiind un adept lucid şi intransigent al lucrului bine făcut. Spiritul de învingător şi ideea de excelenţă sunt componente de bază ale personalităţii sale.

A fost un elev eminent, care şi-a început şcoala primară având deja la activ o serie de lecturi, căci a învăţat de timpuriu să citească. A terminat liceul ca şef de promoţie, a fost olimpic la mai multe discipline, a reprezentat cu mare succes Sălajul – judeţul său natal – la concursurile de cultură generală ale timpului. Şi-a uimit mai apoi profesorii de la Facultatea de Istorie-Filozofie a Universităţii „Babeş-Bolyai" din Cluj-Napoca prin anvergura cunoştinţelor sale, şi-a luat examenul de definitivare în învăţământ cu calificative maxime, iar seria superlativelor n-a contenit, atât în regimul trecut, cât şi în cei peste treizeci de ani de aşa-zisă democraţie.

Are o experienţă de viaţă complexă, densă şi pilduitoare. A trecut prin medii diverse: muncitor, gazetar, profesor, instructor cultural, director de club studenţesc, şef de partid, vicepreşedinte de consiliu judeţean, senator, vicepreşedinte al Senatului României şi preşedinte al Comisiei de privatizare, consilier local şi judeţean, cadru didactic universitar, prodecan, director de bibliotecă. A văzut lumea, a trecut prin zeci de ţări ca reprezentant al statului român sau ca simplu cetăţean dornic să cunoască pe viu ceea ce aflase din cărţi sau din alte surse de informare.

Alături de vocaţia de ctitor, se impune să subliniem pe cea de mentor, care poate fi remarcată în toate domeniile în care a activat – cultural, educativ, administrativ, politic – şi în absolut toate activităţile întreprinse.

Cu Ştefan Vişovan la lansarea volumului *Biblioteca de Idei. Semper fidelis,* apărut la Editura Şcoala ardeleană în 2021

Manageriatul său la Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu" Baia Mare este unul exemplar. Durează de peste două decenii, timp în care a urmărit cum se ridică clădirea, a stabilit formatul, structura, spaţiile acesteia, a comandat mobilierul necesar, adecvat profilului instituţiei, a stabilit politicile de achiziţii, a implementat programe şi proiecte moderne, originale şi inovative, a impus direcţii, a diversificat serviciile, a stabilit sisteme de relaţii intra şi extracomunitare, şi-a constituit echipă, instalând repede Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu" Baia Mare în fruntea instituţiilor de acest gen din ţară şi asigurându-i o deschidere utilă, lucrătoare şi unică spre exterior. Din iniţiativa sa au fost cre-

ate nenumărate biblioteci pentru românii aflaţi în afara graniţelor ţării – gest cu profunde conotaţii patriotice şi identitare, care a condus, totodată, la creşterea vizibilităţii Maramureşului în lume.

În cei douăzeci de ani de *directorat Ardelean,* Biblioteca a devenit o veritabilă cetate a culturii maramureşene, în care se adună pentru studii, informare, elaborări de lucrări etc., elevi, studenţi, cercetători, intelectuali din întreg judeţul, unde cei mici au un generos spaţiu de joacă, unde oricine îşi poate găsi cartea care-l interesează, poate verifica o informaţie etc.

Biblioteca emană cultură şi concentrează lumea intelectuală la importante şi diversificate evenimente: lansări de carte, conferinţe, dezbateri, întâlniri cu personalităţi culturale, politice sau ştiinţifice; aici se organizează nenumărate cursuri pentru copii, tineri sau adulţi şi tot aici se întâlnesc scriitorii zonei. În toate aceste manifestări culturale de ţinută se reflectă viziunea clară, activă a managerului, înţelegerea superioară a rolului bibliotecii în viaţa comunităţii, capacitatea sa de a comunica, de a impulsiona, de a iniţia şi organiza diferite activităţi, imprimând, astfel, vieţii culturale maramureşene o dinamică aparte, impresionantă, contribuind efectiv la înălţarea spirituală a zonei şi impunând Biblioteca Judeţeană drept o exemplară instituţie de cultură şi ridicând prestigiul angajaţilor acesteia, iar pe sine drept model, reper în plan cultural, organizatoric şi, nu în ultimul rând, managerial.

Extrem de bine informat, erudiţia-i binecunoscută şi apreciată îi permite nu doar să poarte discuţii pertinente pe cele mai diferite teme, ci şi să conferenţieze consistent, uluindu-şi auditoriul prin bogăţia informaţiilor, prin asocierile surprinzătoare la care apelează, prin naturaleţea şi lejeritatea discursului, generând prin toate acestea o atmosferă de profunde trăiri spirituale, dar impunând, în acelaşi timp, stimă şi admiraţie.

Este un jurnalist, prolific şi de talent, având mii de articole publicate în cotidiene sălăjene şi maramureşene şi deţinând – în cadrul „Gazetei de Maramureş” – una dintre cele mai longevive rubrici de informare, atitudine şi educaţie, tabletele găzduite de acest hebdomadar făcând deja obiectul a patru volume, primite deosebit de favorabil de lumea intelectuală românească. Despre ele au scris la superlativ academicieni şi importanţi oameni de cultură, apreciindu-le ca pe un adevărat izvor de idei, de gânduri pozitive, de îndemnuri şi propuneri constructive şi subliniind că autorul nu se sfieşte să incrimineze neajunsuri, devieri, lipsuri etc., străduindu-se să canalizeze forţele şi preocupările comunităţii înspre progres, înspre fapte perene şi să genereze energii pozitive. Numele lui apare, de asemenea, în cotidiene maramureşene sau sălăjene, precum şi în multe reviste şi ziare cu circulaţie regională ori naţională: „Pentru socialism”, „Graiul Maramureşului”, „Glasul Maramureşului”, „Năzuinţa”, „Tribuna”, „Vatra românească” (al cărei redactor-şef a fost), „Bibliotheca Septentrionalis”, „Astra maramureşeană”, „BiblioPolis” (Chişinău), „Oraşul”, „Astra blăjeană” etc. Conduce de mai bine de zece ani revista „Familia română”, una dintre puţinele publicaţii de la noi care se adresează românilor de pretutindeni, propunându-şi să le întărească credinţa şi conştiinţa de neam. A participat la peste şaptezeci de manifestări cu caracter politic, cultural sau ştiinţific, la conferinţe naţionale şi internaţionale, la forumuri şi reuniuni de lucru, dintre care merită amintite cele de la Paris, Lyon, Region Drôme, Washington, Cleveland, Los Angeles, San Diego, Bruxelles, Seul, Frankfurt pe Main, Ujgorod, Madrid, Ivano-Frankivsk, Lvov etc.

Teodor Ardelean îşi iubeşte judeţul natal – Sălajul, iubeşte Maramureşul, iubeşte tot ceea ce ne identifică şi ne înalţă ca neam, admiră şi cultivă cu devoţiune limba română – prin prestaţiile oratorice, prin scrieri şi prin întreg comportamentul său de intelectual rasat. De altfel, tema tezei sale de doctorat se referă la preocupările Asociaţiunii Transilvane pentru Literatura Română şi Cultura Poporului Român pe linia cultivării şi dezvoltării limbii române. Abordează cu dezinvoltură subiecte de mare impact, este mereu preocupat să aducă în memoria contemporanilor personalităţi care au făcut istorie, are un adevărat cult pentru cinstirea eroilor neamului, pentru tradiţiile şi obiceiurile strămoşeşti pline de farmec şi înţelesuri profunde, manifestă grijă şi respect pentru valorile noastre identitare şi pune mai presus de orice ţara şi limba ei, invitându-i şi pe alţii să se asocieze acestor gesturi de înaltă simţire. Prin toate acestea, Teodor Ardelean este şi va rămâne un model. Îi doresc ani mulţi şi sănătate!

IN MEMORIAM
Prof. univ. dr. Gheorghe Pop

100 de ani de la naştere

A. REPERE BIOGRAFICE

Profesorul universitar, doctor în ştiinţe filologice, **Gheorghe Pop** s-a născut la **8 octombrie 1921**, din părinţii Ioan şi Maria – ţărani, în satul Roşiori, judeţul Sau Mare. A încetat din viaţă în 5 iulie 2012 .

Familia: Căsătorit: soţia **Maria**, economist de profesie. Copii: **Daniel** (medic primar, decedat în 2021) şi **Răducu** (inginer manager).

Studii: Primare şi gimnaziale la Şcoala cu clasele I-VII din Roşiori; Studii liceale la Oradea (Şcoala Normală Română Unită);

1934-1942 – Liceul „George Bariţiu" Cluj;

1946 – Licenţa în Teologie la Academia Teologică Română Unită Blaj;

1948 – Licenţa în Litere şi Filosofie la Universitatea „Babeş-Bolyai" Cluj;

1969 – Doctoratul în ştiinţe filologice la Universitatea din Cluj, cu teza: ***Elemente neologice în graiul maramureşean*** publicată la Editura Dacia Cluj – 1971, conducător ştiinţific prof. dr. Radu Todoran.

Activitate profesională:

1948-1952 –Profesor de limba şi literatura română la Liceul Pedagogic din Carei;

1952-1960 – Inspector şcolar regional Baia Mare;

1960-1961 – Director la Institutul Pedagogic de 2 ani din Baia Mare;

1961 – Profesor de limba română contemporană la Institutul Pedagogic de 3 ani din Baia Mare;

1987-2005 – Profesor consultant, conducător de doctoranzi şi membru în Senatul Universităţii;

1991 – Profesor de limba şi literatura română la Institutul Teologic „Dr. Alexandru Rusu" din Baia Mare;

1992 – Profesor de limba şi literatura română la secţia didactică „Teologie ortodoxă-limba română" din cadrul Facultăţii de Litere şi Ştiinţe a Universităţii din Baia Mare;

1997 – Cadru didactic asociat la Universitatea de Vest „Vasile Goldiş” Arad (Colegiul Universitar din Sighetul Marmaţiei şi Facultatea de Jurnalistică din Baia Mare);

Funcţii de conducere:

1952-1960 – Inspector şcolar regional Baia Mare;
1960-1961 – Director al Institutului Pedagogic de 2 ani Baia Mare;
1961-1964 – Şeful Catedrei de limba şi literatura română;
1961-1970 – Lector la Universitatea din Baia Mare;
1964-1979 – Decan la Facultatea de Filologie;
1970-1974 – Conferenţiar la Universitatea din Baia Mare;
1979-1981 – Prorector;
1981-1984 – Rector, Universitatea de Nord Baia Mare.

Activitate în societăţi ştiinţifice şi culturale:

1964-1995 – Preşedinte al Filialei Baia Mare a Societăţii de Ştiinţe Filologice din România, şi membru în Consiliul de conducere de la Bucureşti, iar în prezent preşedinte de onoare al filialei;

1992 – Preşedinte al Despărţământului Baia Mare al Asociaţiunii ASTRA şi membru în Consiliul Central al ASTREI;

1994 – Vicepreşedinte al Asociaţiei Generale a Românilor Uniţi (AGRU);

1996 – Redactor-şef al revistei „Tinereţe creştină” editată de Eparhia Maramureş a Bisericii Greco-Catolice;

1997 – Director al revistei „Astra maramureşeană” (revista Despărţământului Baia Mare al ASTRA);

Secretar al Filialei Maramureş a Comitetului Naţional pentru Apărarea Păcii din România, timp de peste 30 de ani.

Activitate publicistică:

Colaborează la presa locală şi la revistele de specialitate: *Limbă şi literatură, Limba română, Cercetări de lingvistică, Buletin ştiinţific* şi *Studii şi articole* (Baia Mare), *Fonetică şi dialectologie, Dialectologia, Forum, Nord.*

Membru în comitetul de redacţie al revistei Limbă şi literatură (Bucureşti), care apare sub egida Societăţii de Ştiinţe Filologice din România;

Membru în Colegiul de redacţie al revistei Familia română: revistă trimestrială de cultură şi credinţă românească.

Premii, distincţii, titluri:

1957 – Pentru munca didactică desfăşurată i s-a conferit titlul de „Profesor fruntaş”;

1959 – Medalia şi „Diplome d` Honeur” a Consiliului Mondial al Păcii;

1983, aug. – I se acordă Premiul I şi titlul de laureat „pentru creaţie literară – folclor literar şi etnografic” la concursul artistic de interpretare (creaţie) din cadrul etapei republicane a Festivalului Naţional al Educaţiei şi Culturii Socialiste „Cântarea României”;

1983 – Pentru activitatea didactică i se conferă titlul de „Profesor universitar evidenţiat”;

1985 – Premiul „Timotei Cipariu” al Academiei Române pentru lucrarea colectivă **Graiul, etnografia şi folclorul zonei Chioar**;

1996, oct. – Diploma de onoare şi medalia jubiliară acordată de Asociaţia pentru Literatura şi Cultura Română „ASTRA – O. Ghibu”, „cu prilejul celei de-a 70-a aniversări a ASTREI basarabene”; – Diploma de onoare conferită de Asociaţia pentru Pace a Religiilor din România „pentru merite deosebite în promovarea şi susţinerea păcii şi a bunei înţelegeri între Religiile din România”;

1995, dec. – Senatul Universităţii Baia Mare îi acordă titlul de Membru de Onoare al Senatului „pentru contribuţia adusă la dezvoltarea învăţământului superior băimărean”;

2000, mai – Diplomă aniversară acordată de Universitatea de Vest „Vasile Goldiş” Arad, cu ocazia sărbătorii a 10 ani de la înfiinţarea universităţii şi 150 de ani de la primele forme de învăţământ superior pe meleagurile arădene;

2000 – Cetăţean de onoare al municipiului Baia Mare;

2001, mai – Diplomă de onoare acordată de Universitatea de Nord Baia Mare „în semn de omagiere a fondatorilor învăţământului superior băimărean, la a 40-a aniversare a universităţii”;

2002, sept. – Diplomă de onoare acordată de Primăria Săcel, „pentru sinceritatea şi devotamentul cu care veghează la păstrarea unităţii şi identităţii spirituale româneşti”;

2002 – Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu” Baia Mare acordă domnului Gheorghe Pop „Premiul şi Diploma de Excelenţă”;

2003, mai – Certificat de recunoaştere a contribuţiei la dezvoltarea durabilă a comunităţii locale, acordat de Primăria Baia Mare „pentru realizări deosebite în domeniul proiectelor comunitare în perioada 2000-2002”;

2003 – Premiul Asociaţiunii ASTRA pe anul 2002 „pentru merite deosebite în implementarea idealurilor astriste”;

2005 – Diploma de merit ecleziastic „Ep. Dr. Alexandru Rusu” şi titlul de „Defensor Unitatis Ecclesiae Romanorum”, acordate de episcop Ioan Şişeştean „ca semn de preţuire pentru opera de formare a slujitorilor Bisericii lui Cristos”; – „Medalia de argint” acordată de Universitatea de Vest „Vasile Goldiş”;

2006, mai – Titlul **Doctor Honoris Causa** al Universităţii de Vest „Vasile Goldiş” Arad.

BIBLIOGRAFIA SELECTIVĂ OPEREI

AUTOR AL VOLUMELOR:

- *Curs de limba română contemporană.* Capitolul *Sintaxa propoziţiei*, Baia Mare, 1964, litograf.
- *Limba română contemporană.* Capitolul *Lexicologie,* Baia Mare, 1965, litograf.
- *Elemente neologice în graiul maramureşean,* Cluj-Napoca, Dacia, 1971.
- *Curs de limba română contemporană.* Capitolul *Fonetica şi fonologia limbii române,* Baia Mare, 1973, litograf.
- *Profesor şi vocaţie,* Baia Mare, 1987.
- *Religia – suport şi sens al existenţei,* Cluj-Napoca, Dacia, 1996.
- *Terminologie minieră din bazinele maramureşene,* Cluj-Napoca, Dacia, 1996.
- *Structuri şi evoluţie în vocabularul limbii române,* Cluj-Napoca, Dacia, 1997.
- *Morfologia limbii române: structuri şi sistem*, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărţii de Ştiinţă, 1998.
- *Sintaxa limbii române: teorie şi aplicaţii,* Cluj-Napoca, Editura Casa Cărţii de Ştiinţă, 1999.
- *Tainele vocaţiei,* Arad, „Vasile Goldiş” University Press, 2001.
- *Vocaţii filologice şi educaţionale,* Baia Mare, Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu”, 2002.
- *În slujba unei credinţe,* Baia Mare, Editura Cornelius, 2006.
- *60 de ani în slujba învăţământului, ştiinţei şi culturii româneşti,* Baia Mare, Editura Universităţii de Nord, 2008.

VOLUME ÎN COLABORARE:

- *Culegere de texte pentru studiul limbii franceze,* Baia Mare, Institutul de Învăţământ Superior, 1979, litograf.
- *Antologie de folclor din judeţul Maramureş. Vol. 1. Poezia, Baia Mare*, 1980.
- *Graiul, etnografia şi folclorul zonei Chioar,* Baia Mare, 1983.
- *ASTRA ieri şi azi.* Sub coordonarea prof. univ. dr. Gheorghe Pop, membru al Consiliului Central ASTRA; preşedinte al Despărţământului Baia Mare al ASTRA, Baia Mare, 2000-2005. 3 vol.

VOLUME TRADUSE:

▪ *Diapazonul iubirii* / Frère Emmanuel; Traducere din limba franceză de Gheorghe Pop şi Georgeta Corniţă, Baia Mare, Umbria, 1995.

▪ *Fatima: Maria se adresează lumii* / L. Gonzaga da Fonseca; Traducere după varianta Dr. Mikulaš Hovrilla de prof. univ. dr. Gheorghe Pop şi prof. Iosif Hečko, Baia Mare, Umbria, 1996.

ALTE RESPONSABILITĂŢI:

Volume îngrijite, prefaţate:

▪ *Buletin ştiinţific, Seria A, Fascicula Filologie.* Vol. 1 (1969), vol. 2 (1970), vol. 3 (1971), vol. 4 (1972), vol. 5 (1980), vol. 6 (1983).

▪ *Studii şi articole,* Societatea de Ştiinţe Filologice din România, Filiala Baia Mare. Vol. 1 (1970), vol. 2 (1973), vol. 3 (1981), vol. 4 (1988), vol. 5 (1989), vol. 6 (1997), vol. 7 (1999).

▪ *Diapazonul iubirii* / Frère Emmanuel. Prefaţă de prof. univ. dr. Gheorghe Pop. Baia Mare, Umbria, 1995.

▪ *Fatima: Maria se adresează lumii* / L. Gonzaga da Fonseca. Prefaţă de prof. univ. dr. Gheorghe Pop, Baia Mare, Umbria, 1996.

▪ *Între cruce şi stea : un memorial eclesiastic* / Romul Pop. Postfaţă: Prof. dr. Gheorghe Pop. Baia Mare, Cybela, 1997.

▪ *Medalioane şi studii de didactică* / Valeriu Oros. Cu un Cuvânt-înainte de prof. univ. dr. Gheorghe Pop, Baia Mare, Editura Universităţii de Nord, 2005.

▪ *Mijloace morfologice de diferenţiere lexicală şi gramaticală în limba română* / Dorel Hotea. Cuvânt-înainte: prof. univ. dr. Gheorghe Pop, Cluj-Napoca, Limes, 2005.

Editor, referent, conducător ştiinţific al volumelor:

▪ *Geografia regiunii Maramureş. Manual pentru clasa a III-a* / Marin Boboc; Ioan Goia. Redactor responsabil Gheorghe Pop. [Baia Mare], Sfatul Popular al Regiunii Maramureş, 1961.

▪ *Manual de stilistică* / Georgeta Corniţă. Referenţi: prof. univ. dr. Gheorghe Pop, prof. univ. dr. Mircea Borcilă, conf. univ. dr. Vasile Stanca, Baia Mare, Umbria, 1995.

▪ *Dor de lumină: poezie pentru toate vârstele.* Lector: Gheorghe Pop, Baia Mare, Ariadna, 1997.

▪ *Reflecţii şi dezvăluiri* / Simion Mesaroş. Director editorial: Gheorghe Pop, Cluj-Napoca, Risoprint, 2004.

▪ *Limba română şi cultivarea ei în preocupările ASTREI*, teza de doctorat / Teodor Ardelean. Conducător ştiinţific: prof. univ. dr. Gheorghe Pop, Baia Mare, 2008.

▪ *Memorialistica închisorilor; Diasporă; Disidenţă. Colocviile Internaţionale Interdisciplinare „Nicolae Steinhardt",* ediţia a doua, 5 iunie 2009 / Coordonator: prof. dr. Daniela Sitar-Tăut; [Editor: Gheorghe Pop], Cluj-Napoca, Risoprint, 2009.

▪ *Antroponimia Maramureşului istoric. Studiu monografic cu privire specială asupra localităţilor de pe Valea Izei. Rezumatul tezei de doctorat* / Sorin S. Vişovan. Conducător ştiinţific: prof. univ. dr. Gheorghe Pop, Baia Mare, 2010.

▪ *Argoul delicvenţilor. Studiu interdisciplinar de limba română şi psihologie judiciară. Rezumatul tezei de doctora*t / Ioan Ştefan Tohătan. Conducător ştiinţific: prof. univ. dr. Gheorghe Pop, Baia Mare, 2010.

▪ *Recuperări selective* / Valeriu Oros. Editor: Gheorghe Pop, Cluj-Napoca, Risoprint, 2010.

Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu" Baia Mare,
Serviciul Bibliografic

Solilocviu în amurg[1]

Dr. Gheorghe POP

Pe măsură ce mă adâncesc în ani, mă surprind monologând, pornind întotdeauna de la cuvintele Eclesiastului: „Mi-am pus în inimă să cercetez şi să adâncesc cu înţelepciune tot ce se întâmplă sub ceruri ...”(1,13), până „nu încep să tremure paznicii casei (mâinile) şi să se încovoaie cele tari (picioarele); până nu se opresc cei ce macină (dinţii) ... până nu se întunecă cei ce privesc pe fereastră (ochii) (12,3), până nu se închid cele două uşi dinspre uliţă (buzele) (12,4); până nu se întoarce ţărâna în pământ...” (12,7), ceea ce îmi îndreaptă gândul spre versurile lui G. Bacovia scrise la vremea când forţa lui fizică se ofilea „ca o plantă pe care timpul vrea s-o răpună”, poetul meditând la vremea trecerii peste Styx:

„Curg zilele spre cimitir
Trist, una câte una,
Şi destrămând al vieţii fir
Se duc pe totdeauna ...
Şi-acolo-ncet, molcomitor,
Se-adună în suspine
Cu-un dor de mâine, sora lor,
Cu-n dor de mine”

În aceste momente de reflecţii, la vremea senectuţii, am făcut tot mai multe popasuri pe treptele vieţii, ale devenirii mele ca om, ca profesor, ca educator, ca cercetător ştiinţific şi ca organizator al învăţământului.

La un moment dat, un glas de taină şi de vis, de simţăminte şi doruri, care trăiesc dincolo de puterea convenţională a cuvintelor, m-a propulsat în teritoriul sacru al lui Dominique Lapierre, autorul celebrei cărţi *La cité de la joie*, care în 1985 îi făcea o vizită în Greenvich Village (SUA) Maicii Tereza. Aici, pe un panou a văzut înscrise următoarele sentinţe, rezumând filosofia şi credinţa laureatei premiului Nobel: *Viaţa este o şansă, foloseşte-o!*

Viaţa este frumuseţe, admir-o!
Viaţa este beatitudine, ajut-o!
Viaţa este un vis, împlineşte-1!
Viaţa este o provocare, priveşte-o!
Viaţa este răspundere, onoreaz-o!
Viaţa este un joc, joacă-1!
Viaţa este preţioasă, ai grijă de ea!
Viaţa este bogăţie, păstrează-o!
Viaţa este iubire, bucură-te de ea!
Viaţa este mister, cunoaşte-1!
Viaţa este o promisiune, respect-o!
Viaţa este regret, învinge-1!
Viaţa este un cântec, cântă-1!
Viaţa este o luptă, accept-o!
Viaţa-este de prea mare preţ, n-o ucide!
Viaţa este viaţă, luptă pentru ea!

În cele mai multe din aceste ipostaze ale vieţii s-au scurs ani ce încorporează un bilanţ de apreciabile realizări ca elev, student, cercetător ştiinţific şi dascăl, dublaţi de o prodigioasă activitate publicistică în periodice şi reviste de profil, cu deosebire în volume de certă valoare pentru lingvistica şi filologia românească.

În toate răspunsurile la variatele cerinţe ale vieţii, aşa cum sunt stipulate în aceste sentinţe, am avut plăcerea să constat că am ţinut seama de importanţa motivaţiei în comportarea umană şi am refuzat rutina, inerţia şi nejustificatul sentiment de automulţumire. Am fost receptiv la cuvintele *Eclesiastului*: „Teme-te de Dumnezeu şi păzeşte poruncile Lui. Aceasta este datoria fiecărui om” (12, 13) ... „Căci Dumnezeu va aduce orice faptă la judecată şi judecata aceasta se va face cu privire la tot ce este ascuns, fie bine, fie rău” (12,14). „Non numerantur, sed ponderantur”, spune înţeleptul, adică anii nu se numără, ci se cântăresc cât sunt de grei, de încărcaţi cu roade, cu fapte bune. Să nu uităm că fiecare clipă ce trece ni se contabilizează: acţiunile bune sau rele nu dispar, ci se fixează pentru totdeauna în veşnicie, ca valoare sau nonvaloare spiritual-morală, atrăgându-ne răsplata sau pedeapsa. Iar clipa pierdută s-a mistuit: „Fugit irreparabile tempus”, spune Virgiliu (în *Georgice*, III, 284).

1 Text preluat din volumul Pop, Gheorghe, *Tainele vocaţiei,* Arad, „Vasile Goldiş” University Press, 2001.

Pe măsură ce mă adâncesc în ani, fac tot mai multe popasuri în satul meu natal, Roşiori, cu casa în care am văzut pentru prima dată lumina zilei, unde am făcut primii paşi din viaţa ce mă aştepta cu cerinţele, dar şi cu vămile ei pline de surprize. în pragul casei, astăzi devenită casă-muzeu, mă întâmpină imaginea plină de duioşie a mamei (Maria), a tatălui (Ioan) şi a fraţilor (Vasile, Ioan şi Gavril), scumpe sigilii adâncite în salba amintirilor nepieritoare. În vatra satului, pe uliţi ori în grădini răsar rudenii, prieteni şi colegi de joacă care-mi străjuie şi azi anii de aur ai copilăriei.

În inima satului dăinuie Biserica, cu virtuoşii parohi din anii copilăriei şi tinereţii mele regretaţii preoţi Pamfil Oşianu şi apoi Ioan şi Felician Soran, ale căror ore catehetice şi oficii liturgice mi-au întărit lumina credinţei, angajându-mă cu şi mai multă hotărâre pe drumul Adevărului.

Aproape de biserică se află Şcoala, primul izvor de lumină, de înţelepciune şi ştiinţă, în care distinşii dascăli Margareta şi Iosif Cardoş (Spădaru) apoi Elena şi Gheorghe Ghiriti mi-au condus întâia oară mâinile pe tăbliţa de gresie şi apoi să cunosc farmecul slovelor, al cântecului şi dansului (1928-1934). Aceşti apostoli ai neamului au decodat mai bine „ambiguitatea" că ceea ce-i agitaţie în mine, este, de fapt, pasiune, avânt, viaţă, dorinţă de autodepăşire şi deschidere spre cultură, şcoala devenind pentru mine o lungă nerăbdare.

Aşa m-am trezit, după şase clase primare, să fiu trimis la Şcoala Normală Română Unită din Oradea, şcoală românească la marginea de Vest a etnicului nostru, pe care cărturarii vremii au pus-o în slujba ridicării intelectuale şi morale a neamului (1934-1942).

Recunoştinţă unchiului meu, Vasile Sabo, care m-a însoţit pe întâiul drum spre Oradea. Recunoştinţă prestigioşilor mei dascăli, în frunte cu distinsul Cornel Sabo, pentru tot ce au făcut în această şcoală cu multă pasiune, cu multă dragoste şi pricepere, aşa cum au făcut-o atâţia ctitori de şcoală românească.

Recunoştinţă binemeritată pleiadei de dascăli la care amintirea se întoarce cu vie dragoste şi duioşie, cu îndreptăţit respect şi veneraţie: Ambroziu Iluţiu, Ioan Matei, Ioan Georgescu, Vasile Bolea, Vasile Vartolomei, Aurel Pop, Gheorghe Domuţa, Coloman Seucan, Iacob Crişan, Iustin Vama, Nicolae Dries, Ion Pop de Popa, Victor Rusu, Virgil Jurcă, Petru Fodor, Mihai Sălăjan, Vasile Pop, I. Motll, Dudu Sabău.

N-aş putea trece peste începuturile mele la această şcoală fără să amintesc de tot atâţia ani petrecuţi în Seminarul Tinerimei Române Unite (un vechi şi apreciat internat), ani care vor rămâne adânc pecetluiţi în veşnicia spiritualităţii mele pentru educaţia aleasă pe care ne-au dat-o rectorii: pr. dr. Gheorghe Miculaş, pr. dr. Coriolan Tămăian, pr. dr. Gavril Stan, după cum şi prefecţii de studii şi pedagogii acestei instituţii.

Împrospătându-ne astăzi amintiri frumoase despre cei care ne-au instruit şi educat, toţi cei care am trecut prin aceste două prestigioase instituţii le mai adăugăm o rază la aureola ce le încununa fruntea în perioada activităţii lor ca distinşi dascăli, eminenţi educatori şi remarcabili pedagogi. Ei nu s-au limitat numai la misiunea de a ne învăţa, ci şi la aceea de a modela ca un sculptor, de a ne transmite un mod de gândire şi un mod de comportare în societate şi în viaţă, în raport cu oamenii, cu valorile spirituale şi materiale ale poporului nostru. Şi aceasta mai ales în anii când noi, ca adolescenţi, am trăit cu naivă înfrigurare izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial şi am fost traumatizaţi de actul cedării Ardealului de Nord. Ultimii doi ani de liceu (1940-1942) şi primii doi ani de studenţie la Academia Teologică Greco-Catolică din Oradea (1942-1944) i-am trăit sub impacienţa revoltei crescânde contra unei istorii furioase ce nu era istorisită, ci înscrisă în sufletul meu de adolescent, mai apoi de tânăr, de nişte „terorişti" înfrăţiţi cu demenţa. Pe lângă problemele legate de instrucţia şi educaţia în şcoală şi seminar, aceşti ani i-am trăit sub zodia unui orizont al aşteptării, suferind din pricina neputinţei de a domina timpul, de a-1 transpune dincolo de vicisitudinile istoriei. Nu puteam găsi nici o echivalenţă între istoria care se făcea şi o istorie pe care credeam, cu toată înţelegerea mea de adolescent şi de tânăr, că ar trebui să se facă. Adolescenţa şi tinereţea erau apăsate, deci, de provizoratul acestor orizonturi de război şi ocupaţie impusă.

O dată cu sfârşitul războiului şi apoi eliberarea Transilvaniei de Nord am intrat într-un nou filon al istoriei, existenţa mea proiectându-se, la început, într-un nou orizont al speranţelor. Aşa am reuşit să continui studiile

superioare. În anul universitar 1944/45, după diferenţe şi bacalaureat la Liceul „Gh. Bariţiu" din Cluj, deveneam student la Facultatea de Litere şi Filosofie a Universităţii din Cluj (1944-1948). Concomitent mi-am terminat şi studiile teologice, în 1946 susţinându-mi licenţa în teologie la Academia Teologică din Blaj, cu lucrarea „Necesitatea religiei pentru individ şi societate", teză care, în 1996, a fost publicată de Editura Dacia din Cluj, sub formularea *Religia suport şi sens al existenţei*, 135 p. Licenţa în Litere şi Filosofie am obţinut-o în anul 1948 la Universitatea clujeană cu lucrarea *Concepţia politică la cronicarii moldoveni*.

Încă din primii ani ai revenirii de la Sibiu, Universitatea din Cluj s-a afirmat ca o continuatoare şi promotoare a unui învăţământ ştiinţific modem. Aici şi-a făcut reapariţia un corp profesoral de mare valoare care a contribuit, în principalele ramuri ale ştiinţelor naturii şi umaniste, la punerea bazelor ştiinţei româneşti modeme. Din primul an de studenţie la Facultatea de Litere şi Filosofie am înţeles că, prin profesorii ei de mare valoare, Universitatea clujeană devenise parte apreciabilă a culturii româneşti şi prin aceasta avea să intre în universalitate. Profesorii facultăţii pe care o frecventam în perioada studenţiei mele: Emil Petrovici, Dimitrie Macrea, Ştefan Paşca, Dimitrie Popovici, Liviu Rusu, Ion Breazu, Nicolae Lascu, George Giuglea, Teodor Naum, Auger Yves, Henry Jacquier, Dumitru Todoran, Romulus Cândea, Fr. Pall, Ion Moga, Alexe Procopovici, Iosif Pervain, Romulus Todoran, Ioan Pătruţ, Mircea Zdrenghea, prin lecţiile ţinute şi prin înfăptuirile lor ştiinţifice şi-au făcut discipolii să vibreze cu adevărat de respect faţă de marile valori create de spiritul uman, faţă de ştiinţă şi adevăr, morală şi bine, artă şi frumos, drept şi stat. Prin aceste valori dăinuiesc şi vor trăi de-a pururi în conştiinţa noastră. Prin râvna depusă în slujba şcolii superioare clujene şi prin rezultatele remarcabile obţinute aceşti iluştri înaintaşi se înscriu în galeria marilor dascăli ai Ţării ca o permanenţă, ca o prezenţă vie.

Dascălilor, care ne-au format şi îndrumat să ne găsim solemnitatea umană şi profesională, să nu umblăm cu noapte în suflet, ci să ne punem mereu întrebarea cum ne conturăm personalitatea şi încotro mergem, le datorăm întregul nostru omagiu.

Se ştie că în jurul anului 1948 intram într-un fel de nou tunel al istoriei. Presiunea noului regim instalat creştea, iar existenţa noastră se proiecta din nou într-un orizont tot mai închis al aşteptării. Noul timp istoric pe care-1 trăiam era parcă înscris între chingile ce-l transformau într-un timp al îngrădirilor, al negaţiilor, al interdicţiilor. Cei care ne-au ajutat ca totalitarismul, prin toate actele sale, să nu ne spulbere speranţele, să nu le transforme în vane iluzii, au fost minunăţii noştri dascăli. Le asociem consideraţia şi afecţiunea noastră.

Calitatea muncii voastre ne spuneau dascălii noştri este dată, în vremurile de tranziţie pe care le traversăm, nu numai de ceea ce vreţi să faceţi, ci mai cu seamă de felul cum veţi şti să realizaţi ce trebuie să înfăptuiţi, de orizontul vostru spiritual, de forţa, adâncimea şi cuprinderea înţelegerii, gândirii şi intuiţiei, de vibraţia şi tensiunea intelectuală şi afectivă investite în muncă.

De la omul şcolii societatea pretinde calitate şi eficienţă maximă, instrucţia şi educaţia fiind socotite ca investiţia cea mai importantă, investiţie făcută în om şi pentru om, rezultatele materializându-se în convingeri, sentimente şi atitudini. Aceasta presupune un efort permanent de informare şi de încorporare firească a noilor cuceriri ale ştiinţei şi tehnicii în activitatea teoretică şi practică, condiţie „sine qua non" a menţinerii în actualitate a oricărui educator care se vrea competent şi eficient.

Pe măsură ce mă adâncesc în ani, fac tot mai multe pelerinaje în meditaţii. Revăd drumul parcurs şi mă întreb dacă ceea ce am realizat în viaţă şi şcoală a atins cota propusă cu mulţi ani în urmă de către foştii mei dascăli, dacă am reuşit să depăşesc toate vitregiile istoriei. Revăd cu ochii minţii efortul depus de-a lungul anilor pentru ca învăţământul din nordul Ţării, Şcoala superioară băimăreană să prospere, să ţină pasul cu progresul general al învăţământului românesc.

Tânăr profesor de limba şi literatura română la Liceul pedagogic din Carei (1948-1952) m-am străduit să insuflu elevilor interesul şi dragostea faţă de meritele „înaltei doamne", care este limba română, pe care unii scriitori au definit-o drept „sufletul neamului, firea şi fiinţa lui" (G. Coşbuc), „însăşi floarea sufletului etnic al românismului" (Eminescu).

După ce am muncit cu aceeaşi dăruire în

calitate de inspector şcolar regional (Baia Mare, 1952-1960) şi director al Institutului pedagogic de 2 ani din Baia Mare (1960-1961), din toamna anului 1961 biografia mea se confundă cu istoria învăţământului superior din Baia Mare: 1961-1970 lector, 1970-1974 conferenţiar, iar din 1974 până în prezent profesor universitar, deţinând şi funcţii de conducere: 1961-1964 şef de catedră, 1964-1979 decan, 1979-1981 prorector, 1981-1984 rector, 1987-2000, profesor consultant, conducător de doctorat şi membru al Senatului universităţii.

Din anul universitar 1991-1992 sunt profesor de limba română şi la Institutul Teologic „Dr. Alexandru Rusu" din Baia Mare, iar din anul universitar 1997-1998 cadru didactic asociat la Universitatea de Vest „Vasile Goldiş" Arad, predând limba română la Colegiul din Sighetul Marmaţiei şi la specializarea „Jurnalistică-limba engleză" Filiala Baia Mare.

Sunt instituţii de învăţământ superior pe care le port în suflet pe toate cărările vieţii şi la care mă întorc întotdeauna când mă încearcă îndoieli sau temeri, fiori de profunde şi nebănuite emoţii. Pelerinajul meu prin aceste şcoli superioare „e ca o rugăciune înălţată din gura mamei către Dumnezeu", ce mă duce către sublimitatea simţămintelor ce se transmit spre înnobilare. Ele mă ajută să mă înseninez, să râd sau să oftez şi să cânt. Ele îmi surâd sau mă dojenesc, mă pun pe gânduri sau îmi dau noi imbolduri spre zilele luminilor viitoare. La ele mă întorc ca la izvorul vieţii, căci din ele am primit mai multă viaţă spirituală, mai multă cunoaştere şi chemarea irezistibilă cu glasul ei fascinant „al sirenelor celeste ce l-au vrăjit pe rătăcitorul Ulise". Glasul sirenelor s-a îndreptat spre cercetătorul ştiinţific, făcându-mă să găsesc răgazul de a stărui asupra cărţilor şi să elaborez, chiar la anii senectuţii, lucrări vizând graiul maramureşean şi cultivarea limbii române.

Acesta a fost îndemnul reînnoit dat absolvenţilor mei, plecaţi la unităţile de învăţământ şi cultură din judeţ şi din ţară, ca prin munca de fiecare zi să contribuie la cultivarea limbii române, la acea strânsă unitate de trăire, de simţire şi de angajare în transformările spirituale de astăzi şi de mâine.

Pornind de la asemenea imperative majore, în activitatea de peste o jumătate de veac în învăţământ, am luat în considerare următorul fapt esenţial: multe lucruri mari, deosebite, pot fi obţinute şi prin aparente lucruri mici, prin multitudinea de reuşite cotidiene, care ţin de noua calitate a acţiunilor în plan instructiv-educativ, de o nouă atitudine faţă de preocupările tineretului studios, faţă de aspiraţiile şi frământările sale. „Picătură cu picătură se face marea" zice proverbul iar înţelepciunea populară vrea să spună că în ambele sensuri o „picătură" contează: şi dacă-i vorba de acumulare şi dacă-i vorba de risipă. Un astfel de adevăr vital mi-a stat în faţă atunci când, pe parcursul activităţii de dascăl, am sintetizat experienţa pozitivă din unităţi de învăţământ sau am făcut cercetări în domeniul filologiei sau al dialectologiei, concretizându-le în studii, articole, comunicări etc. pe care le-am publicat în volume, periodice sau seriale.

În loc de încheiere

Cine eşti?

În ore de întoarcere asupra mea însumi, în dorinţa de a avea o senectute senină, generoasă şi rodnică îmi pun şi repet mereu întrebarea firească: „Cine eşti?", iar răspunsul pe care mi-1 dau este complex şi încărcat de responsabilitate:

Sunt un fiu al secolului XX, în care am trăit momente de bucurie, de realizări pline de satisfacţii, dar şi momente exasperante (închisoare la Satu Mare în 1944) sau de răzvrătire interioară inevitabilă din cauza unor evenimente la care istoria timpului m-a făcut părtaş (Al II-lea Război Mondial, cedarea Ardealului de Nord şi două regimuri totalitare). N-am cedat, însă, presiunilor acestor vremuri, fiind călăuzit de ideea încărcată de har că în Evanghelie timpul nu este drumul răsăritului şi apusului soarelui sau măsura activităţii şi hotărârilor umane, ci este momentul intervenţiei Stăpânului Timpului şi a Istoriei care ne face să ne naştem şi să murim, să plănuim şi să înfăptuim, să „râdem" sau să „plângem". Ferice de noi dacă încercările mai dificile ale istoriei, în loc să ne descurajeze,

ne întăresc şi mai mult lumina speranţei de mai bine, angajându-ne cu şi mai multă hotărâre pe drumul Adevărului. Angajat pe acest drum am reuşit să traversez vremurile ce păreau „lipsite de speranţă”, când se picurau în suflete realităţi amare.

Sunt un fiu dintr-un sat de pe Valea Someşului (Roşiori, judeţul Satu Mare), cu personalitatea sa, dar „încadrat organic în reţeaua satelor care ne-au salvat ca popor peste veacuri” ne-au asigurat un orizont sufletesc, manifestat mai ales în doina şi cântecele noastre şi nu mai puţin într-un unanim sentiment al destinului...” (L. Blaga, *Elogiul satului românesc*).

Din bătrâne obiceiuri, din rămăşiţe de credinţe vechi, transformate şi adaptate, din dogme şi precepte creştine, ţăranul român şi-a alcătuit legea românească care i-a fost suport moral, dându-i puterea de a rezista şi a birui încercările veacurilor, de a conserva casa, pământul, limba şi credinţa în Dumnezeu.

În discursul de recepţie la Academia Română, „Laudă ţăranului român”, Liviu Rebreanu spunea că această laudă nu vrea „nici să înalţe, nici să dărâme, ci doar să mărturisească o credinţă şi solidaritatea sa cu inima celor mulţi care au avut parte de ocări şi probozări şi prea arar de vorbe bune ...”. Pentru ca apoi să continue: „o caracteristică tot atât de importantă a unui popor, ca şi comunitatea de sânge este limba, care şi aceasta este opera ţăranului. Limba românească este limba ţărănească. Toată dezvoltarea ei, până în timpurile mai noi, se datoreşte ţăranului, singurul care a vorbit-o, totdeauna ...”.

De aceea trebuie să credem în ceea ce spunea Lucian Blaga că „veşnicia s-a născut la sat”. O secvenţă din această veşnicie o tranzităm şi noi cei de azi, născuţi, şi în anii copilăriei şi adolescenţei, crescuţi la sat, cu comoara spirituală revărsată în artă, în obiceiuri şi datini cu străluciri de basm, în demnitatea şi omenia strămoşilor, toate acestea transmise spre zilele de azi „ca un imn înălţat către Sfere Celeste”. Este imnul ce ne duce la tradiţii şi obiceiuri româneşti, verigi ale coloanei fără sfârşit, ce constituie un adevărat apel pentru achiziţionarea şi valorificarea culturii populare, care ne defineşte ca etnie, atestă vechimea şi, implicit, devenirea noastră istorică, constanţa îndeletnicirilor meşteşugăreşti şi economice.

Iată motivul pentru care, ca filolog şi cercetător al graiului, etnografiei şi folclorului din zona în care m-am născut şi mi-am desfăşurat activitatea, mă simt răspunzător în faţa istoriei şi a semenilor mei de a facilita cunoaşterea şi cinstirea milenarei culturi materiale şi spirituale a oamenilor din această parte a ţării, prin amenajarea unei case-muzeu în spaţiul gospodăriei rămase de la părinţii mei în satul Roşiori, judeţul Satu Mare, cu sute de imagini şi obiecte etnografice, mii de colecţii folclorice şi fişe dialectale adunate timp de o jumătate de veac ca cercetător ştiinţific, profesor, educator şi organizator al învăţământului. Preţuiesc la adevăratele dimensiuni acest depozit viu de etnos şi etos, şi militez, în continuare, pentru ordonarea şi aşezarea lui în spaţiile amenajate, pentru a sta la temelia operei de edificare a omului zilelor noastre şi al viitorului, prin înţelegerea valorilor perene ale creaţiei populare. Să înţeleagă atât săteanul, cât şi orăşeanul, atât tânărul, cât şi bătrânul, atât elevul, cât şi studentul, toţi vizitatorii că istoria culturii naţionale şi spirituale a poporului nostru este o componentă a cărţii sale de vizită şi un nobil atestat al drepturilor noastre legitime. Să înţeleagă că, în vremuri de bejenie, şi cu ea ne-am apărat graniţele spiritualităţii noastre şi ne-am afirmat identitatea istorică în faţa lumii. Referindu-se la acest aspect al activităţii intelectualilor, I. Pop Reteganul, în cuprinsul unui articol-apel, publicat în ziarul „Gutinul”, an I, nr. 3, pp. 2-3, spunea: „Datori suntem deci a nu lăsa să se risipească acest scump material, ori să se chiar piardă, ci dimpotrivă să-l adunăm tot-tot..., că acolo rămâne neştirbit de la noi la urmaşii voştri, care apoi la rândul lor vor avea cu ce sta faţă înaintea lumii în care vor trăi”. În acelaşi organ de presă, An II, nr. 2, 1889, p. 4, I.P. Reteganul continua: „producţia populară este menită de a ne arăta lumei după fiinţa noastră internă, căci în ea este oglindită inima, sufletul românului sătean, necărturar ..., faţa unei naţiuni nicăieri nu o vezi mai clară ...”.

În lumina acestor argumente, cultura populară se cere moştenită şi valorificată cu grijă pe întreg spaţiul românesc, ca un puternic aliat ideologic în acţiunile de evidenţiere a vechimii şi continuităţii noastre etnice în aria carpato-dunăreană.

Sunt un fiu al municipiului Baia Mare, aşezat la poalele Gutâiului, străjuit de Dealul Florilor şi Dealul Crucii, cu „fereastră deschisă” spre câmpia Someşului.

Înainte cu o jumătate de veac, prin 1952, am început să-i cunosc, treptat, întreaga panoramă cu covoarele multicolore de unităţi economice, instituţii, verdeaţă şi flori care te îmbie la plimbări şi reflecţii reconfortante, cu busturile marilor noştri clasici ai condeiului şi penelului. între 1952 şi 1961 am lucrat în învăţământul preuniversitar ca profesor de limba şi literatura română şi ca inspector şcolar al fostei regiuni Baia Mare.

Din 1961, Baia Mare şi-a primit locul în contextul centrelor universitare ale Ţării. De atunci şi până în prezent, deci 40 de ani, biografia mea se interferează cu istoria şcolii superioare băimărene şi cu multe fapte de cultură înscrise pe traiectoria acestui timp şi spaţiu. Miilor de studenţi le-am cultivat interesul pentru cunoaşterea şi dorinţa de a-şi iubi meseria, de a progresa şi depăşi dificultăţile prin travaliu, ingeniozitate, cinste şi omenie. Înţelegând corect sensul înalt al învăţământului şi ştiinţei româneşti le-am împărtăşit din vistieria minţii şi din inima mea destul de bogată în iubire de oameni, revărsând în sufletele lor inestimabile valori spirituale.

Miile de elevi şi profesori filologi au beneficiat de acţiunile Filialei Baia Mare a Societăţii de Ştiinţe Filologice, al cărei preşedinte am fost timp de peste 25 de ani (în prezent preşedinte de onoare), sesiuni de comunicări ştiinţifice, simpozioane, conferinţe, volume publicate etc. cu conţinut de informare în ceea ce priveşte limba română, istoria poporului nostru, folclorul, obiceiurile, portul, arta populară, în general.

Revirimentul ASTREI, prin Despărţământul Baia Mare, al cărei preşedinte sunt din 1992, este un act necesar, nu numai prin acţiunile rememorative care întăresc sentimentul naţional în prag de nou mileniu, dar şi prin refacerea unor legături culturale şi susţinerea ideilor generoase ale acelora pe care-i interesează destinul acestui popor. Din 1997, asemenea idei le-am popularizat şi prin intermediul revistei „ASTRA maramureşeană", al cărei director şi redactor sunt şi în prezent.

Din 1996, spectrul jurnalistic al Băii Mari s-a îmbogăţit cu revista „Tinereţe Creştină". În calitate de redactor-şef militez ca pe lângă problemele speciale ale Eparhiei Române Unite cu Roma, să acordăm şi un spaţiu adecvat tinerelor talente, care în creaţiile lor literare abordează tematica meditaţiei religioase, iar prin articole ilustrează şi alte forme de manifestare a credinţei, atât de necesare astăzi, cunoscând că o parte din tineretul zilelor noastre creşte fără ideal şi fără disciplină, fără respect faţă de divinul din om şi din natură. Un astfel de tineret este mândru, arogant, dispreţuitor şi îi lipseşte orice rezistenţă contra influenţelor rele. Adesea, în cele mai banale conversaţii ne izbim de o violenţă în limbaj, stimulată fiind de răutate şi ură. Mai există apoi în societatea noastră oameni maturi pe care-i jenează virtutea, îi nemulţumeşte orice principiu de autoritate, severitate şi acţiune morală, care pune frâne instinctelor şi viciilor. Asemenea indivizi doresc să trăiască emancipat, intens, animalic, „epicureic", fără să-şi dea seama că în voluptatea aceasta se ascunde robia cea mai de plâns a lor şi a societăţii din care fac parte. Revista „Tinereţe Creştină", prin conţinutul articolelor, în luptă onorantă, contribuie la diminuarea unor asemenea împotriviri ale lumii de azi. Contribuie la apărarea valorilor morale ale societăţii şi a valorilor culturii şi îşi ajută enoriaşii să citească în dimensiunea umanistă a civilizaţiei româneşti, să-i simtă adevărul imanent, s-o înscrie într-un program de viaţă.

Sunt un fiu al Bisericii Române Unite cu Roma, Greco-Catolică, al cărei tezaur spiritual oferă punţi de salvare în rătăcirile acestui veac amar şi rece. Această Biserică n-a putut fi biruită de regimul totalitarist-ateu. Ea a trăit în subteranele sufletelor, extrăgându-şi din durerea şi adâncul catacombelor seva întăritoare a unui creştinism purificat de martiragiile episcopilor, preoţilor şi altor categorii de credincioşi a căror credinţă s-a nutrit permanent din esenţele Revelaţiunii. În cadrul acestei Biserici sunt adeptul unui ecumenism, aşa cum este acesta definit în Documentele Conciliului Vatican II, cunoscând că Biserica Română Unită cu Roma, Greco-Catolică, a dorit întotdeauna şi voieşte şi astăzi punţi de apropiere şi legătură ori unire spirituală în relaţiile interumane şi interconfesionale. Ea a făcut primul pas spre asemenea comuniune şi unire în urmă cu mulţi ani, creând şi premisele sufleteşti, culturale şi apoi educaţional-sociale care au putut influenţa apropierea de Vest. Astăzi, reieşind vie ca pasărea Phonix, din cenuşa uitării, la care istoria acestui veac a împins-o, îşi poate regăsi resursele de polarizator al societăţii, al sufletelor care se vor

egale în faţa Creatorului. Separaţiile, fiind impuse de oameni, vor trebui să dispară, dacă ne vom privi şi cerceta inima şi mintea şi vom fi în stare să descoperim dragostea divină şi adevărurile istoriei şi ale credinţei.

Sunt un fiu al „Almei Mater" băimărene de la naşterea sa, în 1961, şi până în zilele noastre. În toţi aceşti ani, plină de prospeţime şi vigoare, m-a primit cu porţile, laboratoarele şi cărţile ştiinţei deschise. Îi aduc întregul meu omagiu pentru că eu sunt parte din Ea şi Ea parte din mine. Din viaţa Ei s-a aprins lumina vieţii mele ştiinţifice. La adăpostul grijilor Ei s-a clădit liniştea şi climatul de muncă al devenirii mele până la înalta treaptă de doctor în ştiinţe filologice şi profesor universitar. Braţul Ei a devenit scut pe scara muntelui de lumină pe care am început să urc înainte cu 40 de ani. Cu vorbele Ei am întâmpinat atâţia ctitori de şcoală filologică românească, academicieni, eminenţi profesori, distinşi cercercetători ştiinţifici care, în primele două decenii ale începutului ne-au ajutat să dăm „noi dimensiuni şi o calitate sporită lucrurilor şi fiinţelor".

Academicienii: Iorgu Iordan, Alexandru Graur, Alexandru Rosetti, Emil Petrovici, Boris Cazacu, Dimitrie Macrea, Ion Coteanu, Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Gheorghe Mihăilă; Marius Sala; profesorii universitari: Gheorghe Bulgăr, Iosif Pervain, Ioan Pătruţ, Romulus Todoran, Dumitru Pop, Victor V. Grecu, Sever Trifu, Ion Vlad, Mircea Borcilă, Gheorghe Tohăneanu, Vasile Şerban, Ştefan Munteanu, George Munteanu, Grigore Brâncuş, Mihai Pop, Gavril Istrate, Vasile Arvinte, Pompiliu Dumitraşcu, D.D. Draşoveanu, Ion Pop, Eugen Câmpeanu, Octavian Şchiau, Mircea şi Mihai Zdrenghea; cercetătorii ştiinţifici: Bela Kelemen, Grigore Rusu, Petre Neiescu, Teofil Teaha, Andrei Avram, Valeriu Rusu, după cum şi o serie de personalităţi de la universităţile din marile metropole ale Europei: A. Greimas (Paris), Eugenio Coşeriu (Germania), Jean-Claude Bouvier (Franţa), R.A. Budagov (Moscova) etc. ne-au ajutat să facem din Facultatea de Filologie a Universităţii băimărene o adevărată instituţie, unde s-au produs şi au luat formă utilă energiile cele mai nobile şi concrete ale atâtor generaţii de studenţi şi dascăli.

Mulţi dintre filologii enumeraţi nu mai sunt astăzi în viaţă. Pe unii i-am avut profesori. Alţii mi-au fost prieteni. Cu toţi m-am întâlnit, însă, în activităţi universitare. Tuturor le sunt recunoscător fiindcă mi-au procurat multe bucurii spirituale. Pe fiecare în felul său îl socotesc model de umanitate pentru că m-au ajutat să înţeleg mai bine că aparţin unei ţări şi unei societăţi în care valorile vieţii şi ale culturii trebuie să-şi spună răspicat cuvântul lor înalt şi edificator. Le datorez mult şi sistemului lor de gândire. Felul cum conceptul de cultură şi conceptul de fenomen românesc aveau să treacă în opţiunile şi judecăţile mele de dascăl şi cercetător ştiinţific rămân tributare, într-o măsură apreciabilă, colaborării cu aceşti magistri perpetui ai învăţământului superior şi ştiinţei româneşti, care puneau în această activitate acribie cărturărească, ştiinţă şi organizare, simţire artistică şi erudiţie, filologie şi istorie a limbii române şi a vorbitorilor acesteia.

Peste toate răspunsurile la întrebarea „Cine eşti?" se suprapune pasiunea mea primordială, acea a „Catedrei" şi a „Cuvântului" rostit, scris şi explicat. A-i da fiinţă de la catedră înseamnă a-1 face să dureze prin generaţiile discipolilor. Consemnându-l în lucrări l-am sortit să rămână imprimat în minţi şi inimi peste vremuri şi să dea preţ vieţii. Cuvintelor le revin sarcini esenţiale privind aducerea la lumină şi aplicarea marilor înţelesuri legate de simţirea umanistă a vieţii.

Mi-am constituit din catedră un sacerdoţiu, imprimându-i, în afară de înţelesurile ei de profesiune academică, şi demnitatea unei filozofii de viaţă. Prelegerile depăşeau, uneori, spaţiul limită al materiei predate. Extrapolam şi în direcţii complementare (filozofice, istorice, literare, teologice), devenind astfel mărturii şi documente relevante de viziune umanistă asupra ştiinţei şi culturii.

Mi-am constituit din Cuvânt o rugăciune, pătrunsă într-o cameră ca de sanctuar, biblioteca personală, unde de aproape o jumătate de veac îmi am atelierul de studiu şi locul de visare. Totul aici poartă pecetea vizibilă şi biruitoare a cuvântului. Cărţi, cărţi pretutindeni; cele care nu încap în rafturi se aciuiesc pe unde apucă, pe scaune, pervazuri, prin colţuri. Pe masa de lucru: teancuri de cărţi primite recent, reviste deschise şi pline de sublinieri, extrase, corecturi tipografice, vrafuri de fişe, lucrări de licenţă ale studenţilor, teze de doctorat. Aparent puţină dezordine, cum spune soţia, însă, aspect de lucru, cum apreciez eu. Fiecare piesă din acest

„sanctuar" se află într-o evidenţă şi îşi aşteaptă rândul.

În consecinţă, trebuie să mă socotesc sufleteşte un privilegiat: ce altceva ar putea să-mi dea o mai mare satisfacţie spirituală decât aceea de a-i învăţa pe discipolii mei cum să aprindă torţe din cuvinte şi cum să le treacă din generaţie în generaţie. Acest privilegiu, facilitat de colegii mei de litere, şi la vârsta senectuţii, îl consider o biruinţă, o sărbătoare a existenţei noastre academice.

Prin sfera cuvântului rostit de la catedră, în cercuri ştiinţifice sau scris în articole şi lucrări de profil, sunt cel ce trebuie să fiu, sunt cel ce sunt cu adevărat. De peste o jumătate de veac slujesc cuvântul din domeniul învăţământului filologic, cu credinţa celui ce a vrut ca binele, frumosul şi utilul să învingă, cu credinţa celui ce a încurajat şi îndrumat mersul atâtor generaţii de elevi şi studenţi către tainele culturii şi ştiinţei, către tainele cunoaşterii „întâiului poem al naţiunii" (Blaga), către „ce avem mai scump rămas de la părinţi" (Odobescu).

Acesta este rolul cel mai frumos şi cel mai compatibil cu misiunea profesorului filolog şi care se va putea continua cu succes în toate timpurile, nefiind o obligaţie, ci o necesitate naţională izvorâtă din dragostea celor ce-au fost educaţi în acest spirit. Nimic nu-i mai frumos decât actul prin care omul rămâne demn în faţa faptelor sale.

La cumpăna dintre veacuri şi milenii, care a găsit Ţara în suferinţă şi sărăcie gândindu-ne la cei care sunt sarea şi pâinea pământului se cuvine să facem un popas pe o înălţime a vieţii, având în vedere şi alte probleme decât cele abordate de noi, ca să ni se lămurească mai repede perspectivele viitorului, reflectând la tot ce avem de înfăptuit de aici înainte cu mai bune rezultate decât în trecut, cu preocupări de a pune în lumină seturi de gândire şi de sensibilitate comună, factori de unitate ori de convergenţă spirituală. Într-o lume încărcată de conflictualitate şi discrepanţe.

Încerc sentimentul că asemenea gânduri nu mă re-prezintă numai personal; că ele sunt şi ale altora, mulţi anonimi ca identitate, dar prezenţi ca stare de spirit, ca vibraţie sufletească încărcată de respect şi gratitudine, într-o simţire comună a Ţării.

Prof. univ. dr. **Gheorghe Pop** şi dr. **Teodor Ardelean** la aniversarea de 90 de ani ai profesorului. Cu această ocazie Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu" Baia Mare a prezentat volumul *Gheorghe Pop – 90. Documentar biobibliografic aniversar.* Baia Mare, Octombrie, 2011

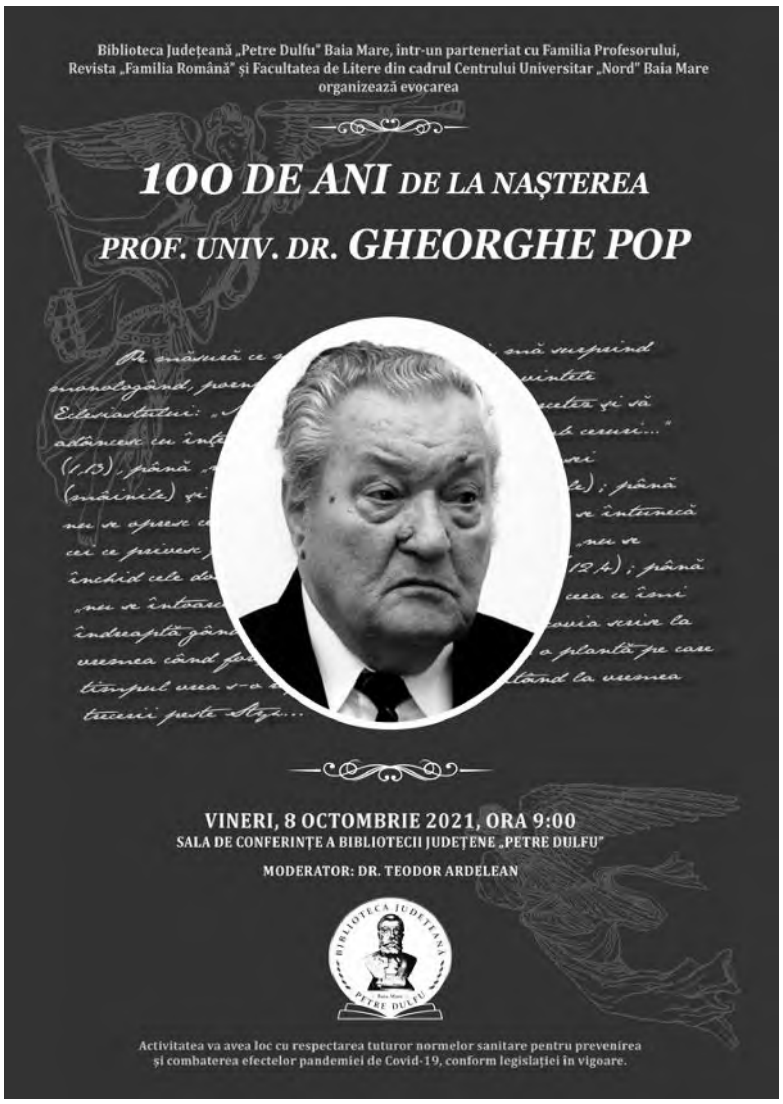

Vineri, 8 octombrie 2021, s-a împlinit un veac de la naşterea prof. univ. dr. Gheorghe Pop, ctitorul învăţământului superior băimărean.

Cu acest prilej, Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu" a organizat, împreună cu Revista „Familia Română", familia profesorului Gheorghe Pop şi Facultatea de Litere din cadrul Centrului Universitar Nord Baia Mare, un moment evocativ, în Sala de conferinţe a bibliotecii. Cei prezenţi s-au bucurat de expoziţiile de carte, autografe şi fotografie, precum şi de un scurt material video din secvenţe cu Gheorghe Pop, participant la diferite activităţi culturale.

Moderatorul activităţii, dr. Teodor Ardelean, a creionat un portret al profesorului Gheorghe Pop, motivând o parte dintre invitaţi să completeze imaginea celui evocat prin gânduri, amintiri, aprecieri, trăiri personale. (ing. Răducu Pop – AMI S.A., dr. Coriolan Pop, dr. Mircea Farcaş, Săluc Horvat, prof. Lotica Vaida, preotul Simion Mesaroş, prof. Vasile Leschian, dr. Draga Radu, dr. Mirica Pop, conf. univ. dr. Grigore Ştefănescu, dr. ing. Ştefan Marinca, prof. univ. dr. Georgeta Corniţă, poetul Nicolae Scheianu, pr. dr. Ioan Tîmbuş.)

Gheorghe Pop
ctitor al învăţământului superior băimărean

Redacţia revistei „Familia română”
Baia Mare

În urmă cu un secol se năştea la Roşiori, pe Someş, în judeţul Satu Mare,într-o familie de oameni simpli, muncitori, a căror principală avere era credinţa în Dumnezeu şi iubirea de pământ,Gheorghe Pop, cel care avea să devină un reper statornic şi o personalitate emblematică pentru cultura şi învăţământul din acest colţ de ţară.

În satul românesc care va fi elogiat de către Lucian Blaga peste un deceniu şi jumătate în Aula Academiei Române-reperele spirituale erau învăţătorul şi preotul, cei care luminau prin cunoaştere şi credinţă viaţa ţăranilor din acei ani tulburi. Spre aceste două modele intelectuale se va îndrepta cel de-al patrulea fiu al familiei Pop din Roşiori.

În interviurile de la senectute, va recunoaşte cu mândrie şi melancolie aportul decisiv, în formarea sa, a familiei, a şcolii şi a bisericii din satul natal. A urmat clasele primare şi gimnaziale în Roşiori, continuând studii liceale la Şcoala Normală Română Unită din Oradea (1934-1942), iar apoi studii universitare la Academia Teologică Greco-Catolică din acelaşi oraş (1942-1944). În toamna anului 1944, după diferenţe susţinute la Liceul „G. Bariţiu” din Cluj, se înscrie la Facultatea de Litere şi Filosofie a universităţii clujene pe care o absolvă în anul 1948. Este dublu licenţiat, căci în anul 1946 îşi finalizase şi studiile teologice, fapt deloc simplu în acei ani de război şi apoi de instalare a comunismului, ci dimpotrivă, exprimând, însă ,o dorinţă insaţiabilă de cunoaştere, de dragoste pentru carte, ca şi de a dărui din prea plinul intelectual şi sufletesc discipolilor. Vocaţia de dascăl, despre care va scrie cuvinte memorabile în cărţile sale, şi-a exercitat-o mai întâi ca profesor de limba şi literatura română la Liceul Pedagogic din Carei (1948-1952), ca apoi să fie promovat inspector şcolar pe regiunea Baia Mare (1952-1960). Va rămâne în „oraşul cu castani” toată viaţa, punând bazele, în anii deplinei maturităţi, a învăţământului universitar, prin înfiinţarea, în anul 1961, a Institutului Pedagogic de trei ani care, prin transformări succesive, nu lipsite de emoţii şi greutăţi, va deveni, după 1990, o universitate cu care oraşul minier s-a mândrit şi se mândreşte încă …

A urmat, ca atare, o carieră universitară prestigioasă, trecând prin toate funcţiile didactice: lector (1961-1970), conferenţiar (1970-1974), profesor (1974-2001), ca şi prin funcţii de conducere: şef de catedră (1961-1964), decan (1964-1979), prorector (1979-1981) şi rector (1981-1984).

După 1989, va preda limba şi literatura română la Institutul Teologic „Dr. Alexandru Rusu” (din 1991), la Facultatea de Litere şi Ştiinţe a Universităţii din Baia Mare (din 1992), iar din anul 1997 la specializarea Jurnalistică din cadrul Universităţii de Vest „Vasile Goldiş” din Arad, extensiunea din Baia Mare. În ultima parte a activităţii didactice a fost profesor consultant şi conducător de doctorat.

A fost, de asemenea, preşedinte al Filialei Baia Mare a Societăţii de Ştiinţe Filologice din România (1964-1995), preşedinte al Despărţământului Baia Mare al Asociaţiunii ASTRA şi director al revistei „Astra maramureşeană”.

Concomitent cu munca la catedră şi de manager, a susţinut o bogată activitate ştiinţifică, de cercetare, publicistică şi culturală. A publicat peste 10 cărţi de autor, sute de articole, a transpus două volume în limba română, a editat şi coordonat zeci de cărţi şi reviste. Timp de o jumătate de secol, viaţa sa a fost inextricabil legată de cea a cetăţii universitare pe care a edificat-o cu competenţă, profesionalism şi pasiune.

Munca sa de cercetare s-a concretizat în lucrări elaborate cu rigoare, cu argumente pertinente şi cu o erudiţie neostentativă. Şi-a concentrat primele cercetări pe materialul lingvistic existent în arealul maramureşean, rezultând teza de doctorat intitulată *Elemente neologice în graiul maramureşean*, susţinută la Universitatea din Cluj în anul 1969 şi publicată doi ani mai târziu. În aceeaşi direcţie se înscrie şi lucrarea

Terminologie minieră din bazinele maramureşene din 1996. Din preocuparea sa cvasi obsedantă pentru limba română vor rezulta trei cursuri litografiate puse la dispoziţia studenţilor în anii 1964, 1965 şi 1973, iar apoi volumele *Structuri şi evoluţie în vocabularul limbii române* (1997), *Morfologia limbii române: structuri şi sistem* (1998) şi *Sintaxa limbii române: teorie şi aplicaţii* (1999).

Experienţa muncii la catedră, probând o statornică pasiune pentru profesia de dascăl, pe care a ilustrat-o exemplar, cu o vocaţie rar întâlnită, a expus-o într-un stil seducător prin naturaleţe şi consistenţă, aşa cum îi era şi discursul oral, în cărţile *Profesor şi vocaţie* (1987), *Tainele vocaţiei* (2001) şi *Vocaţii filologice şi educaţionale* (2002).

Şi nu în ultimul rând sunt de amintit cărţile consacrate religiei creştine (greco-catolice), grăitoare prin chiar titlul lor*: Religia-suport al existenţei umane* (1996) aceasta fiind de fapt teza de licenţă în teologie, prezentată la Blaj în anul 1946, atunci cu titlul *Necesitatea religiei pentru individ şi societate* şi *În slujba unei credinţe* (2006).

Pentru bogata sa activitate didactică, culturală şi ştiinţifică a fost onorat cu numeroase premii şi distincţii, inclusiv cu Premiul Academiei Române, în anul 1985, pentru lucrarea colectivă *Graiul, etnografia şi folclorul zonei Chioar*. Iar ca o încoronare a unei vieţi puse în slujba semenilor şi a valorilor spirituale româneşti, la senectute a primit diploma de „Cetăţean de onoare al municipiului Baia Mare" (2000) şi titlul de *Doctor Honoris Causa* al Universităţii de Vest „Vasile Goldiş" din Arad.

Profesorul Gheorghe Pop, modelatorul de conştiinţe, a lăsat colegilor, studenţilor şi tuturor celor care l-au cunoscut, imaginea unui intelectual rasat, carismatic, iubitor al valorilor de bine, adevăr şi frumos şi, mai presus de toate, a unui sincer creştin şi patriot.

În pofida staturii impozante, era o prezenţă tonică, neinhibantă, prin unda de empatie, calmul şi, nu în ultimul rând, umorul stenic şi cald care se degajau din făptura sa. A ştiut să-şi apropie colegii şi studenţii, fiind sufletul Almei Mater băimărene, aducându-şi o contribuţie indenegabilă la organizarea şi evoluţia ei. Datorită prestigiului său ştiinţific, la consfătuirile şi simpozioanele pe care le-a iniţiat în decursul timpului, viaţa universitară băimăreană a fost onorată de prezenţa unor profesori şi lingvişti de excepţie, unii academicieni, precum Iorgu Iordan, Al. Rosetti, Alexandru Graur, Dumitru Macrea, Ion Coteanu, Zoe Dumitrescu-Buşulenga şi alţii.

Spirit profund, mobil şi complex, fascinând cu excursurile sale filosofice şi teologice, a iubit fără rest limba română, iubire pe care a sădit-o şi în inimile zecilor de generaţii de studenţi, unii devenind profesori de excepţie şi pledând pentru păstrarea şi creşterea limbii noastre, alţii poeţi şi prozatori, consacrându-şi eforturile şi priceperea aceleiaşi nobile misiuni.

Azi, cu un proaspăt şi cald entuziasm aniversativ, îl evocăm cu emoţie şi dragoste pe cel care timp de şase decenii a stat în prim-planul vieţii academice băimărene, aducându-i un binemeritat prinos de recunoştinţă.

Prof. univ. dr. **Georgeta Corniţă**, dr. **Teodor Ardelean**, ing. **Radu Pop**, Pr. **Simion Mesaroş** la momentul evocativ „100 de ani de la naşterea prof. univ. dr. Gheorghe Pop". Baia Mare, 8 octombrie 2021

Gheorghe Pop – Axiologie prin superlative

Dr. Teodor ARDELEAN

Oamenii de mare forţă în domenii de impact au şi „darul" de a ne provoca axiologic, caracterizarea lor determinându-ne să folosim „sintagme rare". Chiar dacă acestea se repetă, de la un exponent intelectual la altul şi chiar de la o epocă la alta, fenomenul nu e lovit de „redundanţă" deoarece expresiile măgulitoare sunt fie completate cu exemple, fie ajustate la subiect. Am parcurs în aceste zile cam tot ce s-a scris în decursul timpului despre Profesorul Gheorghe Pop, spre a-l cinsti „cu lectură" acum când în ziua de 8 octombrie 2021 se împlinesc 100 de ani de la naşterea sa. Trecând din nou prin filtrele mele hermeneutice *O viaţă de Magister* exemplară şi excepţională, am constatat că, dincolo de toate consideraţiile formulate, scheletul care rămâne sunt tot … „sintagmele rare". Sau, altfel spus, epitetele frumoase, comparaţiile subtile sau metaforele abile, toate îmbrăcând haina superlativului, singurul care dă panegiricului ca specie culoare, amploare şi grandoare.

Iată cum arată o fişă complexă extrasă, atât din lucrarea dedicată Profesorului la împlinirea celor 80 de ani (*Gheorghe Pop – La ceas aniversar*, Editura Universităţii de Nord, 2001, 218 p.), cât şi din *Documentarul biobibliografic* editat de Biblioteca Judeţeană în 2011, la 90 de ani (Aristiţa Borbei, Ana Grigor şi Liana Pop: lector carte: Ioana Dragotă, 134 pagini).

„Mare profesor", „profesor universitar evidenţiat", „lingvist de fineţe şi profunzime", „dascăl de vocaţie", „OM-PROFESOR", „profesorul de profesii", „prestigios filolog român", „eternul model de dascăl", „profesor exemplar", „Profesor şi Vocaţie" ş.a. cardinalizează sintagmatic aprecierile spre această dimensiune esenţială a unui dascăl eminent, excelent şi elocvent, devotat total şi permanent bunei educări, atât de la catedră cât şi ca model de viaţă. Timpul a adăugat, iar unii dintre noi, discipoli ai Magistrului, am accentuat şi expresiile mai rare, care maximizează un profil de intelectual binecuvântat de Dumnezeu şi iubit de tot Neamul Său contemporan: „decan al decanilor", „rector al rectorilor", „ctitor al învăţământului superior băimărean", „patriarh al intelectualităţii maramureşene", „pater familias", „magister perpetuus" (prof. univ. dr. Ion Buzaşi, de la Blaj), „Gheorghe Pop de Maramureş" (Nicolae Scheianu, cu trimitere izvorâtă din … George Pop de Băseşti!), „Om de Vocaţie indubitabilă" (Ananei Gagniuc, cu referire la lucrarea *Vocaţii Filologice şi Educaţionale*, editată de Biblioteca Judeţeană în 2002!) ş.a.m.d.

Lista de formule utilizate pentru a-l strălumina pe „Împăratul cuvintelor Limbii Române" este foarte lungă, deoarece intră în vizor şi celelalte dimensiuni ale omului esenţial şi excepţional Gheorghe Pop: „publicist cu o deschidere culturală generoasă", „animator spiritual exemplar", „modelator de conştiinţe şi caractere moral-intelectuale", „om plurivalent, colocvial, tonic", „omul energizant în toate", „artist al conducerii", „etalon de demnitate academică şi colegialitate" etc.

După ce l-am cunoscut, în 1979, fiindu-mi şef direct la Institut, am realizat rapid că i se potriveşte cel mai bine, prin comparaţie cu ceilalţi colegi, deviza-îndemn a Congregaţiei Surorilor Franciscane Ospitaliere: „Acolo unde e un bine de făcut, fă-l"! Nu ştiam atunci că Gheorghe Pop avea un cult special pentru această congregaţie catolică şi am descoperit abia după 1989 părţile luminoase din biografia sa care menţionau studiile sale teologice la Oradea şi Blaj.

Îi rămân prieten şi peste Timp şi cred că Binele ce mi l-a servit ca Mentor astrist şi Conducător de doctorat în Litere nu poate fi mai bine răsplătit decât aşa, citindu-i şi citându-i opera şi referenţialele majore, pentru că în acest fel îi dăruiesc Profesorului o parte din Timpul meu!

Gheorghe POP, un mare român şi un dascăl erudit

Prof. univ. dr. Dumitru ACU
Preşedinte Asociaţiunea ASTRA

În toamna anului 1968 am poposit la Institutul Pedagogic de 3 ani, repartizat ca preparator universitar la matematică. Aici, am întâlnit oameni deosebiţi, care m-au primit cu braţele deschise. Erau cu toţii dornici să crească renumele şcolii universitare băimărene.

De la prima întâlnire cu decanul de la Facultatea de Filologie, domnul Gheorghe Pop, mi-am dat seama că acesta este un OM la care puteai să apelezi în orice problemă. La dânsul lipsea cuvântul **nu,** totdeauna făcea tot posibilul să te ajute.

După plecarea mea la Institutul de Învăţământ Superior din Sibiu, în 1978, am păstrat relaţiile între noi. După 1990, odată cu reluarea activităţii Asociaţiunii Transilvane pentru Literatura Română şi Cultura Poporului Român – ASTRA, colaborarea noastră a devenită mai intensă şi cu rezultate deosebite.

În 1992 a reînfiinţat Despărţământul Astra Baia Mare, în 1997 a tipărit revista *Astra maramureşeană,* apoi a organizat Adunarea Generală a ASTREI la Baia Mare şi Şomcuta Mare etc.

Când lua cuvântul, participanţii făceau linişte, deoarece ştiau că spune lucruri utile şi interesante pentru activitatea astristă. El considera că fără educaţie, cultură, istorie şi credinţă nu se poate păstra continuitatea şi unitatea unui neam.

Personalitate proeminentă a culturii maramureşene, dar şi naţionale, profesorul universitar dr. Gheorghe Pop a slujit învăţământul şi cultura peste şase decenii.

Era o persoană puternică, echilibrată, cu fire deschisă, amabilă, calmă şi plină de încredere, trăsături ale unui lider de luat ca MODEL pentru poporul român. Prin tot ce a înfăptuit EL a lăsat posterităţii lucruri şi fapte ce vor arăta urmaşilor, din neam în neam, că în Baia Mare a trăit un OM. Setea de cunoaştere şi inteligenţa Domniei Sale sunt dificil de egalat.

El a urmat calea indicată de Coşbuc: *O luptă-i viaţa, deci te luptă, cu dragoste de ea, cu dor.*

Menire înaltă *i-a urzit în lume Domnul Sfânt şi fără nicio reţinere afirmăm că şi-a împlinit-o pe pământ.*

Cuvânt de respectuoasă amintire

Prof. univ. dr. I. Buzaşi

Momentele pe care tinerii profesori de limba şi literatura română le-am petrecut în preajma Profesorului Pop ne-au revelat o vocaţie didactică exemplară, prin câteva calităţi esenţiale: un sentiment de onorantă colegialitate, de atentă îndrumare în cercetare ştiinţifică, prin solicitarea la sesiuni de comunicări unde Domnia Sa era adeseori organizator şi o prezenţă impunătoare.

A fost un apreciat coordonator de doctorat şi mi-a făcut onoarea să mă solicite ca referent de specialitate în câteva comisii. Una dintre lucrările îndrumate de Profesorul Pop avea o temă predilectă pentru acest dascăl şi îndrumător – cultivarea limbii române. Elaborată de profesorul Teodor Ardelean a fost o strălucită şi temeinic argumentată disertaţie despre rolul Astrei în evoluţia limbii române literare.

Să adaug şi un element subiectiv care îmi potenţează retrospectiv simpatia pentru dascălul Gheorghe Pop. A fost absolvent al Teologiei orădene, amănunt biografic puţin cunoscut, cu o teză de licenţă cu un titlu de profund adevăr: *Religia suport şi sens al existenţei*. Această lucrare de licenţă a fost susţinută la Academia Teologică din Blaj cu puţin înainte de înstă-

pânirea ateismului dogmatic în şcoala şi în cultura română. Publicată îndată după Revoluţia din Decembrie 1989 cartea a constituit o adevărată revelaţie pentru că sugera o necesară reorientare a învăţământului spre spiritualitatea creştină. Cu acest aspect al activităţii sale didactice şi publicistice se completează armonios portretul acestui dascăl de vocaţie şi cu multiple valenţe pedagogice.

Mă bucur să fiu alături la centenarul naşterii sale în grupul de învăţăcei şi admiratori, care-i oferă Floarea Recunoştinţei.

Gheorghe Pop – Profesorul, mentorul, omul

Dr. Georgeta CORNIŢĂ
Dr. Constantin CORNIŢĂ
Baia Mare

Profesorul univ. dr. Gheorghe Pop **ar fi împlinit**, în 8 octombrie 2021, 100 de ani. Pentru mulţi dintre noi, Domnia Sa **a împlinit** 100 de ani şi, în 8 octombrie 2021, emoţionaţi, bucuroşi şi recunoscători ne-am adunat să-i povestim câte ceva din ceea ce, cu voie sau fără voie, a punctat în vieţile fiecăruia.

În prezenţa sa spirituală, evocată de fiecare, aducerea aminte a dat viaţă unui şir de imagini care, suprapuse, au reconstruit, mai exact sau mai literar, parcursul profesional şi uman al unui om de excepţie, aducându-ne pe toţi, din nou, aproape de acela care a fost teolog, dascăl, filolog, decan, prorector şi rector al Universităţii, fiu, frate, părinte şi bunic.

Din punctul meu de vedere, Decanul şi Profesorul Gheorghe Pop trăieşte nu numai prin imaginile declanşatoare de amintiri, aşa cum s-a întâmplat la întâlnirea noastră, ci şi prin ceea ce suntem noi, toţi cei care am avut privilegiul să-i fim studenţi, colegi sau prieteni şi care atingem memoria cu pana fermecată ori de câte ori ceva din vorbele, zâmbetul sau privirea sa ne ajută să luăm în piept viaţa aceasta atât de complicată.

Privesc ecranul … Imaginea Profesorului şi Omului de cultură pare să iasă din cadru. Impunător, categoric, autoritar şi convingător, face un salt în timp şi prezenţa Domniei Sale se reconstituie, prin regresie temporală, în alte circumstanţe în care, mai tânăr, pe fondul acela de autoritate, încep să se deseneze trăsături descoperite de noi cu mirare mai întâi, apoi cu o bucurie şi un respect, pe care privirea sa le reflectă cu un soi de amuzament.

Închid ochii şi mintea mea reface cu acurateţe o întâmplare de mult uitată şi un îndemn care mi-a deschis, de fapt, uşa, ca să intru în familia sa de suflet:

„Bine, fetiţo! Vino cu aceste argumente şi poate că îi vei salva pe derbedeii ăştia!” şi zâmbetul lui ironic, dar cald şi oarecum complice îmi arăta destul de transparent că şi pentru domnia sa „derbedeii” propuşi spre exmatriculare nu erau chiar … derbedei.

Tonul acela apropiat, plin de umor şi bonomie mi-a însoţit multe din experienţele următoare, în care, de fiecare dată mă ajuta să fixez cu mai multă încredere lucrurile bune pe care le deţineam sau pe care trebuia să mi le însuşesc.

Aşa am învăţat să fiu dreaptă, dar nu rea, să fiu intransigentă, dar nu inflexibilă, să fiu directă, dar nu nepoliticoasă, să fiu mândră, dar nu îngâmfată,

Prof. univ. dr. **Georgeta Corniţă** şi dr. **Teodor Ardelean** evocându-l pe profesorul şi mentorul amândurora – prof. univ. dr. **Gheorghe Pop.** Baia Mare, 8 oct. 2021

să fiu bună, dar nu naivă (eh! aici mai am de lucru), să fiu un bun profesionist, dar fără rigiditatea şi limitele acestuia, şi multe altele am învăţat …

Şi le-am învăţat, pentru că le-am văzut sub vălul acela bine întreţesut de autoritate şi înţelepciune.

Au trecut anii … Se reconstruieşte un alt episod în care Profesorul îmi spune:

„Fetiţo! Trebuie să te înscrii la doctorat! Vreau ca dumneata să fii primul meu doctorand”.

Şi am fost … Şi cu tot ce învăţasem de la viaţă şi de la Domnia Sa, am încercat să fiu la înălţime: fără îngâmfare, fără orgolii şi fără complexe …

Atunci i-am cunoscut mai bine pe profesorii Mircea Borcilă, Grigore Brâncuş, Ştefan Munteanu şi Dumitru Pop, care mi-au fost şi mi-au rămas foarte apropiaţi. Urmărindu-i cum interacţionau între ei şi cu Profesorul, am mai învăţat cel puţin alte trei lucruri: modestia eruditului, bunătatea înţeleptului şi toleranţa prigonitului.

Un alt episod apropie timpul … Tinereţea s-a dus, dar Profesorul a rămas neschimbat. Impunător, categoric, autoritar şi convingător. Dar, mai ales, bun, înţelegător, modest, tolerant şi, desigur, un extraordinar pedagog:

„Fetiţo! Dumneata vei preda cursurile mele!”

Şi le-am predat, încercând din răsputeri să nu-l dezamăgesc.

Îşi mai păstrase câteva ore, dar era la fel de prezent în viaţa filologică a universităţii, cum fusese o viaţă întreagă. Impunător, autoritar şi convingător, dar, desigur, şi de o înţelepciune adâncă, care îl ajuta să treacă parcă fără să vadă peste micile sau marile răutăţi pe care cei din jur le lăsau să scape, cu inconştienţa vârstei uneori, dar şi cu superficialitatea şi lipsa de respect pentru valori, care începea să-şi facă loc tot mai mult în viaţa cetăţii.

Nu a reproşat nimănui nimic! Nu a incriminat pe nimeni! Nu s-a plâns şi nu s-a răzbunat pentru nedreptăţile trăite!

De la începutul vieţii, s-a ridicat şi s-a luptat. A învăţat să câştige bătălii şi s-a bucurat să ajute. A râs şi a glumit. A plâns în sinea sa şi a spălat durerea, lăsând să transpară curat şi puternic, Omul!

Egal cu sine însuşi, egal în reacţii şi fapte, în sentimente şi trăiri, Gheorghe Pop a fost şi rămâne un exemplu de Echilibru.

Şi acum, când Domnia Sa **împlineşte** 100 de ani, ne dăm seama că mulţi dintre noi am urcat, treaptă cu treaptă, scara a cărei balustradă temporală a fost mereu susţinută şi de spiritul generos al mentorului nostru, care, păstrându-şi zâmbetul amuzat, cu zece ani în urmă a păşit pe ultima treaptă şi şi-a luat zborul, liber şi împăcat, lăsându-ne pe noi să decidem dacă ne rămâne sau nu alături, în ipostaza sa de spirit călător …

Iar noi, am decis!

Şi Gheorghe Pop, Profesorul, Mentorul, Omul, ne-a rămas alături!

Mulţumim, Domnule Profesor!

Omagiu venerabilului profesor Gheorghe Pop

Ec. Viorel DEGHID
Baia Mare

Astăzi, 8 octombrie 2021, profesorul universitar dr. Gheorghe Pop ar fi împlinit 100 de ani!

Din nefericire nu mai este fizic printre noi, dar, atât figura sa luminoasă, cât şi spiritul său ales au rămas printre noi. Rememorăm, azi, un traseu de viaţă exemplară, un traseu al formării şi devenirii unui intelectual de excepţie, a unui om cu o ţinută de o demnitate statuară. Readucem printre noi pe Profesorul-Pedagog, înzestrat şi pasionat formator al unor generaţii de profesori luminători ai şcolii şi slujitori devotaţi ai Limbii Române în judeţul Maramureş şi în Ţară.

Învăţământul maramureşean îi datorează Domniei Sale, în primul rând, recunoştinţă şi onoare! El este primul care, în 1961, a pus piatra de temelie a învăţământului superior băimărean. Acompaniat de un colectiv tânăr de dascăli, a creat Institutul Pedagogic de 3 Ani, transformat, în timp, într-un centru universitar de prestigiu.

Personal, l-am cunoscut (în jurul anilor ‘70-‘80) în calitatea mea de deţinător al unor

funcţii administrative publice. Domnia Sa era mentorul acestei noi instituţii de învăţământ, un profesor de prestigiu, cu mare experienţă, un conducător înţelept, cumpătat şi bun organizator, un om cu mare deschidere spre noua generaţie de studenţi. Încă de la primele contacte dintre noi, am apreciat calităţile deosebite ale dascălului şi managerului care a ştiut să armonizeze şi să canalizeze energiile tinereşti ale profesorilor şi studenţilor spre un ţel comun: formarea prin muncă asiduă şi responsabilă, prin disciplină şi studiu a viitorilor slujitori ai şcolii maramureşene. În timp, a reuşit să dea noi dimensiuni de calitate învăţământului superior băimărean şi, prin extensie, întregului învăţământ maramureşean.

Datorită experienţei acumulate la catedră şi ca manager, datorită pasiunii sale de formator de caractere pentru viaţă, a asigurat condiţii materiale şi a creat un climat de muncă sănătos pentru formarea ştiinţifică şi pedagogică a numeroase generaţii de studenţi, pentru afirmarea spiritului tânăr. El însuşi era molipsit de vigoarea tinereţii celor din jur. Se manifesta grijuliu, ca un frate mai mare printre ei.

Decanul, prorectorul şi rectorul Gheorghe Pop a avut o viziune clară pentru viitorul învăţăceilor săi, a înţeles nevoile lor, a dat frâu liber iniţiativelor ştiinţifice şi culturale ale studenţilor. În acest context aş menţiona doar câteva manifestări exemplare. Spiritul lor creator a fost înţeles şi canalizat spre afirmarea personalităţii lor în cadrul unor activităţi, precum Cenaclul literar şi revista studenţească „Nord”, conduse de un colectiv ce-l avea în frunte pe viitorul poet de prestigiu naţional şi internaţional, Ioan Es. Pop. Centrul universitar băimărean şi-a consolidat prestigiul şi prin crearea unui minimuzeu de artă populară propriu, cu laborator de studiu şi model de păstrare a tradiţiilor populare, condus cu pasiune de regretatul prof. univ. dr. Ioan Chiş Şter, în care au fost angrenaţi viitorii filologi-etnologi. Rectorul a ştiut să creeze climatul necesar manifestării talentelor tinere, prin intermediul „Ansamblului folcloric studenţesc”, al unui „Grup de satiră şi umor” de excepţie. Ansamblul şi grupul au dobândit recunoaştere şi faimă în plan local şi naţional. Coordonatorul acestora a fost responsabilul cultural al Clubului studenţesc, prof. Teodor Ardelean, azi prestigiosul director al Bibliotecii Judeţene „Petre Dulfu”, Maramureş.

Prof. univ. dr., Doctor Honoris Causa, Gheorghe Pop s-a manifestat şi ca Om al Cetăţii, pe multiple planuri şi, mai ales, prin numeroase fapte de cultură de mare prestigiu în comunitatea băimăreană. După anul 1992 a revigorat spiritul cultural al Societăţii ASTRA, prin reorganizarea Despărţământului Baia Mare. Acest organism de mare prestigiu şi tradiţie culturală românească a fost organizat şi în alte centre ale judeţului Maramureş. Domniei Sale i se datorează şi înfiinţarea Revistei „Astra maramureşeană”, devenind director şi redactor al acesteia. Prin intermediul ei a popularizat acţiunile complexe ale despărţământului, contribuind la lărgirea orizontului cultural al cetăţenilor, însufleţind şi întărind sentimentul patriotic naţional. A refăcut legăturile culturale cu astriştii din toată ţara. A organizat, a condus şi participat la manifestări prestigioase în plan judeţean şi naţional, a evocat trecutul exemplar al ASTREI prin simpozioane, sesiuni de comunicări ştiinţifice şi prin alte întruniri de mare aderenţă la public.

Pentru întreaga activitate desfăşurată în învăţământul maramureşean, Gheorghe Pop a fost distins cu numeroase premii şi distincţii, culminând cu „Medalia de argint” şi înalta distincţie academică Doctor Honoris Causa a Universităţii de Vest „Vasile Goldiş”. Primăria şi comunitatea băimăreană i-a acordat onorantul titlu de Cetăţean de Onoare al Municipiului Baia Mare, drept recompensă pentru aportul său în plan didactic, ştiinţific, educaţional şi cultural.

Cinste, onoare, sinceră şi pioasă amintire acestei complexe şi venerabile personalităţi profrofesor universitar doctor, *Doctor Honoris Causa* Gheorghe Pop!

Un patriarh al culturii maramureşene

Prof. univ. dr. Gheorghe GLODEANU
Baia Mare

L-am cunoscut pe profesorul Gheorghe Pop în 1981 când, în calitate de tânăr absolvent al Facultăţii de Filologie din Cluj-Napoca, am participat la o sesiune de comunicări dedicată lui Liviu Rebreanu, organizată de Liceul „Ioan Slavici" din Satu Mare. Printre invitaţii de onoare s-a numărat şi rectorul Institutului Pedagogic din Baia Mare. Am avut atunci ocazia să remarc prestanţa cercetătorului, omul dedicat trup şi suflet culturii române. Profesorul Gheorghe Pop a fost un constructor, un întemeietor. Cei din generaţiile mai vechi au fost martori la maniera în care el a contribuit la dezvoltarea învăţământului umanist din Baia Mare. A fost profesor, decan, prorector şi rector de instituţie. Dar, înainte de toate, a fost o personalitate extraordinară. Un om care ştia să adune valorile în jurul lui. Un foarte bun organizator. Un cercetător care se implica puternic în actul de cultură. În ciuda vârstei, Gheorghe Pop era nelipsit de la sesiunile de comunicări şi de la lansările de carte. Era mereu acolo, în primul rând, gata să ia cuvântul şi să sprijine evenimentele aflate în desfăşurare. Deşi pensionar, a contribuit, în calitate de profesor asociat, la clădirea noii dimensiuni spirituale a fostului Institut, care a devenit o universitate în toată regula. Ştia să creeze o atmosferă de emulaţie intelectuală şi îi sprijinea pe tinerii sosiţi în rândul instituţiei. Era un om generos, cum rar poţi întâlni. Nu ştia ce înseamnă răutatea. De aceea toată lumea vorbeşte foarte frumos despre întreaga sa carieră. La începutul anilor 2000, după o activitate îndelungată şi o carieră strălucită, a mai jucat un rol important în conferirea noului statut al Facultăţii de Litere din Baia Mare. Este vorba de înfiinţarea Şcolii Doctorale de Filologie, împreună cu profesorul Victor Iancu şi cu subsemnatul. La vremea respectivă, exista un cerc vicios. Universităţile care nu deţineau dreptul de a conduce doctorate, nu aveau nici masterate. Iată de ce, prin 2003, obţinerea dreptului de a conduce doctorate în cadrul Facultăţii de Litere a dat un nou imbold vieţii spirituale a oraşului. Pentru că, odată cu declanşarea studiilor doctorale, au pornit şi masteratele. La început doar câteva, apoi numărul acestora a sporit în mod vertiginos. Universitatea din Baia Mare trăia o adevărată renaştere a învăţământului umanist. Din păcate, aflat la o vârstă patriarhală, profesorul de excepţie nu s-a putut bucura prea mult de titlul de conducător de doctorat. Deşi părea că, în cazul său, timpul a făcut o excepţie şi s-a oprit. A fost doar o iluzie. El doar şi-a încetinit ritmul cu care ne măsoară destrămarea. Cu toate acestea, munca dascălului a rămas un reper major pentru cei care l-au urmat la catedră. Imaginea profesorului Gheorghe Pop continuă să fie vie printre foştii colegi şi prieteni, printre studenţii, masteranzii şi doctoranzii de odinioară. În memoria celor care l-au cunoscut, el rămâne un veritabil patriarh al culturii maramureşene.

Admiraţie, respect şi recunoştinţă

Profesor Vasile LESCHIAN
Baia Mare

Fiecare dintre noi, ajunşi la maturitate, în varii împrejurări, apelând la memoria afectivă, retrăim anii vârstei de aur şi ai tinereţii, ne revedem şcoala unde am desluşit literele abecedarului şi scrisul. Refacem atmosfera de trăire plină de exuberanţă! Reînviem chipuri ale învăţătorilor şi profesorilor noştri. Le rostim numele cu mândrie, în semn de admiraţie, respect şi preţuire pentru tot ceea ce au sădit admirabil în noi, pentru ferestrele imense deschise spre lumina cunoaşterii. Ne amintim vocea lor, gesturile, vorbele pline de miez, zâmbetul tonic, reauzim mustrările, aprecierile şi îndemnurile părinteşti!

Personal, revăd galeria iconică a dascălilor de excepţie ai Şcolii Pedagogice de Învăţători din Carei: chipul de nobleţe şi afecţiune al profesoarei de psihologie Vera Ambruş, directoarea şcolii; revăd ţinuta atletică, aureolată cu chelie, a lui Gheorghe Oros, cel de pedagogie, logică şi practică pedagogică; ochii scânteietori şi vocea lui Paul Suceveanu, profesor de limba şi literatura română, recitând cu patos versuri din poezia lui Mihai Eminescu, altele, inexistente în manualul de atunci, desluşindu-ne tainele gramaticii, ale rostirii şi scrierii corecte, literare; refac figura senină a Liviei Borlea, cea care ne-a predat adevărata istorie a românilor, lăsând manualul falsificatorului Roller cu filele nedesfăcute! (Curajul ei şi al soţului, tot de istorie, la Liceul Teoretic alăturat, era pe cale să-i coste cariera!); revăd compania lui Paul Pteancu, cel de ştiinţele naturii, trudind cu noi pe „lotul experimental" agricol al şcolii, unde aveam fiecare stratul pe care-l cultivam cu plante comune sau exotice, notând minuţios evoluţia lor de la sămânţă la rodire; revăd baletul mâinilor prof. Ioan Păcuraru şi ale „Puicăi" Derşidan, în ritmul scârţâitului acordurilor viorilor noastre şi al dirijatului coral; deschid cu mirare mapele şi caietele de desen şi caligrafie, dovadă a îndrumării noastre de către prof. Şt. Makay; retrăiesc exigenţa profesorului Gavril Sabău, ghid autorizat în marea călătorie pe hărţile geografiei ţării şi continentelor!

Aici, în „laboratorul de formare a viitorilor învăţători", am întâlnit şi figura impunătoare, de o frumuseţe aparte a profesorului de limba română – GHEORGHE POP, îndrăgit de eleve (era doar şcoală de învăţătoare, devenită mixtă abia în anul 1954, odată cu noi băieţii din prima promoţie) şi respectat de colegi. Revenea în şcoală şi chiar susţinea ore la clasă, în noua sa postură de inspector şcolar regional. Era printre noi ca un frate mai mare! Peste câţiva ani de la absolvire, spre surpriza mea, ne-am reîntâlnit la Institutul Pedagogic de 3 ani din Baia Mare, prima instituţie de învăţământ superior din Maramureş, al cărei ctitor şi profesor era, din 1961. Eu şi unii dintre colegii de la Filologie am devenit studenţi, ceva mai „copţi", după un stagiu de câţiva ani ca învăţători. Noua şcoală superioară avea un colectiv didactic tânăr, solid pregătit şi cu mare entuziasm. Inserez, aici, numele distinşilor profesori: Victor Iancu, Tănase Filip, Ioan Chiş Ster, Monica Lazăr, Vasile Ştirbu, Valeriu Palaghiţă, Valeriu Oros, Gabriel Georgescu, Maximilian Boroş, la care asociez numele profesorului de literatura universală, Ioan Racoveanu de la Cluj. Dintre ei se impunea puternica personalitate a prof. decan, Gheorghe Pop, conducător înţelept şi priceput, un chip senin şi vertical, ce se impunea prin ţinută elegantă, prin politeţe şi ştiinţa armonizării contrariilor şi canalizării energiilor spre acelaşi scop. Era o prezenţă dinamică printre noi, la sala de lectură, la multiple activităţi, precum „munca voluntară" pentru nivelarea spaţiului curţii, la construirea noii cantine, la căratul cărţilor donate de Filologia clujeană pentru viitoarea bibliotecă, chiar şi la seratele dansante. La cursuri şi seminarii îşi etala solida pregătire ştiinţifică, se distingea prin tactul pedagogic, prin logica şi claritatea discursului asupra limbii române contemporane. Ne învăţa şi supraveghea exprimarea, conform normelor gramaticale şi de stilistică ale limbii literare, în orice împrejurare.

Relatez, în acest sens, un episod relevant: mi-a stabilit ca obiectiv pentru „lucrarea de an” să urmăresc, să notez, să clasific şi să argumentez ştiinţific abaterile de la normele de scriere corectă, ortografice şi de punctuaţie, întâlnite pe viu în titulatura unor instituţii, magazine, din reclamele, afişele şi anunţurile publice din municipiul Baia Mare. Rodul serioaselor mele investigaţii, prezentate colegilor în cadrul seminariilor, au stârnit dezbateri benefice, dar şi momente de ilaritate şi bună dispoziţie. Materialul meu redactat a fost completat de către profesor cu alte exemple şi argumente clarificatoare. Forma finală, la care am lucrat împreună, a fost înaintată, ca material documentar, către organismele administrative orăşeneşti şi ale regiunii. A fost propus spre publicare, cu ambele semnături, ziarului local.

Om de o vastă cultură, încorporând în fiinţa sa un tezaur de cunoştinţe şi valori intelectuale şi morale, posesor al unor experienţe de viaţă pilduitoare, unele traumatizante, dublate de o mare capacitate de selecţie sintetică, ne-a transmis bogăţia valorilor perene, îndemnându-ne repetat la studiul perseverent şi aprofundat, la permanentă lectură selectivă. Ne spunea adesea: „Citiţi cărţile fundamentale de înţelepciune ale neamului şi ale omenirii, începând cu Biblia. Extrageţi seva ştiinţei şi înţelepciunii din ele! Reţineţi un fapt esenţial: încă nimeni în lume n-a murit pe scaun, citind şi scriind!”. Ne-a determinat să înţelegem că limba română e parte fundamentală, inseparabilă a Fiinţei poporului nostru, precum sângele în corp; când va dispărea ultimul vorbitor al limbii române, vom dispărea ca popor! Ne-a făcut să conştientizăm faptul că Limba Românească e purtătoarea spiritualităţii noastre în lume. Ne-a argumentat că limba noastră e un organism viu, asemenea unei fiinţe, că se primeneşte, se îmbogăţeşte mereu prin mijloace specifice, pentru a pune în corespondenţă fidelă ideile gândirii cu expresia lingvistică. Rod al acestei viziuni şi credinţe, stau cursurile sale universitare, numeroasele articole, comunicări şi lucrări ştiinţifice sau intervenţii publice la temă, mai ales teza sa de doctorat în ştiinţe filologice: „Elemente neologice în graiul maramureşean”. Sunt şi azi emoţionat şi mândru că am avut privilegiul să fiu în marea aulă a Facultăţii de Litere de la Universitatea clujeană, la susţinerea ştiinţifică a tezei, în faţa unei elevate comisii de specialişti academicieni. Vocea baritonală, distinctă a prof. Gheorghe Pop, vibra, discursul său solid articulat era într-o derulare logică, limpede, cursivă, elegantă, într-un registru stilistic ales!

Adesea am fost părtaş la numeroase manifestări ştiinţifice şi culturale iniţiate sau patronate de către Domnia Sa, în acelaşi spirit şi ţinută de intelectualitate.La rândul meu, am încercat să răsplătesc faptic atenţia, omenia, prietenia, şi şansa de a mă afla în compania Domniei Sale. Menţionez aici doar un gest de devotament. Aflat vremelnic în fruntea unor instituţii culturale judeţene, la solicitarea mentorului meu spiritual, am lecturat, avizat şi urmărit tipărirea tacită, nu lipsită de peripeţii, la unica tipografie băimăreană, a unui masiv volum intitulat *Graiul, etnografia şi folclorul zonei Chioar*, rod al muncii de cercetare de teren de peste un deceniu, a întregului colectiv didactic al Institutului de Învăţământ Superior băimărean, lucrare coordonată de prof. univ. dr. Gheorghe Pop şi conf. univ. dr. Ioan Chiş Ster. Apariţia lucrării a constituit un moment editorial unicat şi remarcabil la nivel naţional, fiind distinsă de către Academia Română cu prestigiosul premiu „Timotei Cipariu”. Demersul meu a alertat organismele puterii politice de la nivel judeţean şi de la cel mai înalt nivel naţional, fiind „tras la răspundere” şi cât pe ce să suport consecinţe grave pentru mine şi familie!

Am fost martor şi colaborator în cadrul unor întâlniri culturale, simpozioane, comunicări ştiinţifice sau evocări ale unor fapte şi personalităţi remarcabile ale ştiinţei şi culturii româneşti, noi apariţii editoriale, inclusiv la numeroasele „lansări de carte” de la Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu”, patronată de către directorul ei general, prof. dr. Teodor Ardelean, intelectual şi orator rasat. Intervenţiile prof. univ. dr. Gheorghe Pop erau cu o încărcătură ideatică densă, la obiect, într-o rostire sintetică de o coerenţă impecabilă. Cuvintele sale erau de apreciere şi încurajare pentru autori, iar în chestiunile controversate puncta argumentat adevărul, amendând derapajele unora. Punea accente emoţionale, convingătoare şi captivante în discurs. Construia şi nu demola!

Ca om al catedrei, milita pentru calitate şi autodepăşire în munca tuturor. El însuşi a parcurs toate treptele ierarhice în profesie, până la onorantul titlu de „Doctor Honoris Causa”! A fost nu doar un ctitor al învăţământului superior

băimărean, un manager iscusit, formator şi educator pasionat pentru miile de absolvenţi, slujitori devotaţi şi pricepuţi ai şcolilor din Maramureş şi din tot spaţiul românesc. A fost, timp de peste 60 de ani, în prima linie de luptă pentru un învăţământ de calitate în acest spaţiu, implicat trup şi suflet în această zidire, uitând să iasă la pensie!

Dascălul luminator a ieşit deseori din aula universitară, implicându-se în spaţiul public al Cetăţii băimărene, al judeţului şi ţării. Acestui mare cărturar al timpului nostru i se datorează multe înfăptuiri culturale şi educative în colectivitate. Printre altele, are meritul de a fi revigorat activitatea Societăţii Culturale ASTRA, creând, în spaţiul băimărean şi judeţean, noi despărţăminte active ale acesteia, înfiinţând şi conducând revista „Astra maramureşeană ieri şi azi". Prin ele a rearticulat şi continuat, după 1989, acţiunile de tradiţie ale acestei societăţi longevive, propagând prin cuvânt şi faptă, în spaţiul judeţean şi naţional spiritul ei cultural-educaţional şi profund patriotic.

Implicarea sa substanţială pe multiple planuri i-a adus preţuirea şi stima generaţiilor de dascăli formaţi la înalta sa „şcoală", respectul confraţilor din ţară şi străinătate, încorporându-l ca membru marcant în numeroase societăţi şi foruri ştiinţifice de prestigiu. Laurii cei mai valoroşi şi strălucitori, îmi place să cred, sunt, atât cei ai dragostei nemărginite din sânul familiei sale, ai soţiei Maria-Margareta şi ai celor două vlăstare viguroase împlinite – dr. Daniel şi ing. Răducu, cât şi aura de adulaţie a familiei lărgite, pentru care a fost un reper luminos, demn de urmat.

Deşi strămutat într-o altă dimensiune spaţială şi temporală, îl simţim încă viu printre noi!

Lui i se potrivesc, cred cu tărie, celebrele aserţiuni ale filosofului şi poetului roman Horatius, autorul celebrelor *Epistole* şi al *Odelor*, în care promovează principiul aristotelian al „căii de mijloc de aur" (*aurea mediocritas*), conform căruia adevărata şi suprema plăcere şi împlinire se regăsesc în starea de linişte sufletească, în tihnă, în asumarea unui mod de trăire bazat pe virtuţile majore (*mores maiorum*), precum: curajul, fidelitatea, modestia, dreptatea şi respectul! Meditând asupra scurgerii ireversibile a Timpului, exclamă: „Non omnis moriar!" (Nu voi muri de tot!). În urma profesorului, a marelui cărturar Gheorghe Pop rămâne, atât opera sa scrisă, cât şi un edificiu viu încorporat în fiinţa generaţiilor de slujitori devotaţi ai Doamnei Noastre – LIMBA ROMÂNĂ!

Slăvită fie fiecare clipă a aducerilor aminte la această evocare emoţionantă a împlinirii unui secol de la naşterea sa!

Cuvine-se să-i aducem un profund omagiu, sincere şi calde mulţumiri, să facem o reverenţă pioasă, să rostim în tăcere o rugăciune adresată Divinităţii, spre odihna binemeritată a Sufletului Său!

Moment de reculegere **In memoriam prof. univ. dr. Gheorghe Pop,** la 100 de ani de la naştere. Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu" Baia Mare, 8 oct. 2021

Profesorul Gheorghe Pop

Dr. ing. Ştefan MARINCA
Preşedinte România Solid-State Circuits Society (Circuite integrate)
IEEE (Institutul Ingineriei Electrice şi Electronice)

Nimeni nu s-a identificat mai mult cu învăţământul superior maramureşean, umanist şi tehnic, decât profesorul Gheorghe Pop.

Primele mele succese profesionale sunt legate de numele lui. Mare mi-ar fi bucuria să-i pot raporta, cum o făceam pe-atunci, unde am umblat şi ce-am mai făcut. Aş fi fugit la el ca un copil fericit să-i arăt ultimele jucării.

L-am cunoscut mai bine după ce a ajuns rector al Institutului de Învăţământ Superior din Baia Mare. Înaintea lui, tot personalul părea divizat în găşti ce se pârau reciproc unde trebuia. Datorită suspiciunii generalizate şi pârei la cei de sus cred că Securitatea avea o treabă uşoară în instituţie. Mă bucuram de tinereţe şi de ceva notorietate locală, dar nu de atmosfera care te făcea victimă sigură, dacă nu aparţineai uneia dintre găştile protectoare.

De cum a luat profesorul Gheorghe Pop frâiele, atmosfera s-a schimbat brusc. Pârele au continuat din inerţie, dar rectorul le-a îngropat pe toate. Mult mai târziu am aflat că el era ecumenistul perfect, făcându-şi un scop din a împăca oamenii.

Odată m-a chemat la el în birou să-mi spună că Securitatea se interesează de mine pentru că aş fi făcut o orgă electronică la nu ştiu ce biserică. Fiind vorba de electronică, eram principalul suspect. Am rămas buimac pentru că nu ştiam despre ce-i vorba. Văzându-mi nedumerirea, mi-a zâmbit spunându-mi: Marinca du-te şi vezi-ţi de treabă!

Altădată m-am băgat singur în nişte combinaţii cu iz ştiinţific prea ambiţioase pentru statutul meu de-atunci. Se întâmpla curând după ce am inventat aparatul de măsurat putere fără întreruperea curentului, o noutate absolută pentru România acelor ani. Printr-un concurs de împrejurări, am ajuns responsabil de contract de cercetare la ICEMENERG Bucureşti, cel mai mare institut de profil din ţară, un colos la vremea aceea, care avea misiunea de a veghea la sănătatea Sistemului Energetic Naţional. Între colegii mei nu dădea bine să-mi iau lumea în cap de unul singur, fără colaboratori, şi să fac pe cercetătorul în Bucureşti. Orice pas greşit mi-ar fi adus în institut daune sigure. Dar şi la Bucureşti terenul era minat.

Acolo aveam de-a face cu alte orgolii de mari specialişti care nu concepeau ca un nimeni de unde „se agaţă harta-n cui", după cum s-au exprimat direct, să le dea lecţii. Între aceste două ameninţări, de acasă şi din Bucureşti, m-am încordat şi am realizat o cercetare care mi-a fost întoarsă pe toate feţele de şefii departamentelor tehnice înainte să intru în Consiliul Ştiinţific al ICEMENERG pentru a-mi susţine cauza şi a aduce banii cuveniţi la Baia Mare.

Am şi acum scrisoarea trimisă de la ICEMENERG Bucureşti către rectorul Institutului din Baia Mare, profesorul doctor Gheorghe Pop, în care se spune: „responsabilul de contract a prezentat o lucrare de cel mai înalt nivel tehnic şi ştiinţific, ce reprezintă o premieră naţională".

Ca un amănunt, ce se leagă de această primă aventură, cu ocazia prezentării lucrării de cercetare, am fost pus să-i explic celui mai bun electronist de la ICEMENERG cum am făcut multiplicatorul, circuitul cheie care nu mai fusese realizat în România. De cum am început să-i explic a strigat la mine: *Asta-i multiplicator Gilbert!* I-am răspuns, tot răspicat: *Nu, ăsta-i multiplicator log-antilog!* Amănuntul este important, pentru că, după mulţi ani, l-am cunoscut personal în SUA pe Barrie Gilbert, inventatorul multiplicatorului cu acelaşi nume, unul din cei mai mari inventatori din istoria electronicii, cu care am ajuns sa fiu coleg şi mai târziu chiar prieten. L-am vizitat acasă pe Coasta de Vest, în Portland, unde am petrecut nopţi povestind de istoria lui, de electronică şi de muzică. Mai târziu l-am propus şi a fost numit *Doctor Honoris Causa* la Universitatea Tehnică din Cluj. După ceremonia de la Cluj l-am adus la Baia Mare, unde Teodor Ardelean, directorul

Bibliotecii Judeţene „Petre Dulfu”, a organizat o conferinţă cum nu putea fi organizată la Cluj. Aş fi fericit să ştiu că acel electronist mai trăieşte, să-i spun că am fost coleg şi prieten cu Barrie Gilbert. Şi mai fericit aş fi fost să-i spun profesorului Gheorghe Pop aceste poveşti şi multe altele, cu recunoştinţă pentru protecţia de care m-am bucurat în anii de început.

După episodul ICEMENERG, au urmat alte contracte cu institute de cercetare, producţie şi învăţământ din toată ţara. Sub conducerea profesorului Pop mă mişcam liber şi cu spatele asigurat, fără să am de-a face cu politica vremii ori cu băieţii de pe Scânteii[1]. Pe de altă parte, sunt convins că ei îmi numărau paşii. Cine a trăit anii aceia ştie cât de important era să fii înţeles şi sprijinit şi cum toată cariera profesională putea să-ţi fie ruinată de o „şopârlă” strecurată în dosar, pentru că la Ministerul Învăţământului şeful de cadre care aviza orice promovare în grad era generalul de securitate Aurelian Bondrea, cu toate studiile făcute la seral, cel care a fondat după anul 1990 celebra fabrică de diplome universitare, Universitatea „Spiru Haret”.

La rândul lui, profesorul Pop avea spatele şi mai asigurat, fiind prieten intim cu primul secretar de-atunci, tot Pop Gheorghe. Odată mi-a făcut onoarea să mă invite la o petrecere de taină la care rectorul şi-a invitat câţiva prieteni la o masă la Mogoşa, unde ne aştepta mai-marele judeţului. De ce le spun toate acestea? Pentru că în relaţia mea cu profesorul Gheorghe Pop n-am nimic care să nu mă onoreze.

Mulţi dintre colegii mei de-atunci ar putea depune mărturie pentru protecţia de care s-au bucurat din partea Profesorului. Mi-aduc aminte cum, la începutul anilor ’80, ne-a prezentat tânărul cu părul creţ, de nici 30 de ani, pe nume Teodor Ardelean, cu un aplomb ieşit din comun, numindu-l director educativ al Institutului şi acoperindu-l pentru toate îndrăznelile lui tinereşti. Sub coordonarea Profesorului, grupul de cercetare de la Facultatea de Litere din Baia Mare a obţinut premiul Academiei Române, primul mare premiu cu care a fost onorat învăţământul superior maramureşean.

În primele luni din 1990, profesorul Gheorghe Pop a fost ales preşedinte al despărţământului ASTRA Maramureş, iar la propunerea lui eu am fost ales vicepreşedinte.

L-am întâlnit ultima dată tot la Mogoşa. Trecuse de 90 de ani şi ieşise cu doamna Pop şi o familie de prieteni. Eram întors în ţară pentru vacanţa de vară şi, văzându-mă, s-a bucurat. Ţin minte că, atunci, doamna Pop mi-a spus că Profesorul îi vorbea de mine. Presupun că de bine, cum numai de bine l-aş putea vorbi în orice împrejurare.

Acum la aniversarea unui secol de la naşterea Sa, mi-i dor să mai întâlnesc asemenea Oameni. Fie-i odihna luminată şi amintirea veşnică pentru faptele lui de OM DE OMENIE.

****

Omagiu şi veşnică recunoştinţă profesorului universitar dr. GHEORGHE POP, adevărat mentor al multor profesori din Maramureş şi nu numai. Am fost şefa de promoţie a anului 1978, după ce, în 1974, Institutul Pedagogic de 3 Ani a devenit Institut de Învăţământ Superior cu Facultatea de Limba Romană – Limbi Străine (engleză-franceza) de 4 ani de studiu, pregătind cadre didactice, atât pentru gimnaziu, cât şi pentru liceu.

Ştiu că acest demers n-ar fi fost posibil fără râvna neobosită a d-lui decan de atunci, prof. GHEORGHE POP, în fruntea unui colectiv de profesori cu o notorietate naţională de cercetători ştiinţifici pasionaţi şi preocupaţi de dezvoltarea învăţământului maramureşean.

L-am iubit, l-am admirat pentru pasiunea sa pentru aceasta profesiune nobilă şi îmi rămân în amintire orele inegalabile de LIMBA ROMANĂ ale unui Dascăl erudit, înzestrat cu măiestrie didactică şi cu harul de a transmite dragostea şi preţuirea limbii romane.

Maria GRIB-MARIAN
Profesoară pensionară

1 Scânteii era strada băimăreană unde îşi avea sediul fosta Securitate.

100 de ani de la naşterea prof. dr. Gheorghe Pop

8 octombrie 1921-8 octombrie 2021

Pr. Simion MESAROŞ
Baia Mare

Ori de câte ori trebuie să evoc un eveniment, o persoană, o personalitate, şi aici evocăm personalitatea profesorului dr. Gheorghe Pop, îmi vin în minte două versuri cu care Octavian Goga încheie poezia *Cântă moartea*:

Nu câte-au fost îmi vin în minte
Ci câte ar fi putut să fie.

Voi încerca să evoc, desigur foarte pe scurt, viaţa şi personalitatea profesorului dr. Gheorghe Pop, supranumit „Patriarh al culturii băimărene şi maramureşene", şi nu numai, într-un compartiment, într-o sferă a acţiunilor şi activităţilor sale, poate mai puţin cunoscută: sfera implicării sale în viaţa Bisericii Greco-Catolice din România.

Format şi educat în şcolile patronate de către Biserica Greco-Catolică, şi-a încununat studiile cu licenţa în Teologie, obţinută la Blaj în anul 1946. Aici l-a avut ca profesor şi episcop pe Fericitul Ioan Suciu, supranumit „Episcopul tineretului", martir al Bisericii Catolice, beatificat de papa Francisc la 2 iunie 2019. Însă vremurile tulburi de după cel de-al Doilea Război Mondial, care au adus peste poporul român „ciuma roşie" sau comunismul care a scos Biserica Greco-Catolică în afara legii, au făcut ca el să nu poată fi hirotonit preot, aşa cum şi-a dorit.

După obţinerea licenţei în Teologie la Blaj, vreme de doi ani până în 1948, când Biserica Greco-Catolică a fost scoasă în afara legii, a activat ca asistent universitar la Academia Teologică din Oradea unde episcop era Fericitul Valeriu – Traian Frenţiu, alt martir al Bisericii Catolice, beatificat de papa Francisc în cadrul aceleiaşi ceremonii de la Blaj din 2 iunie 2019. Rectorul Academiei Teologice de la Oradea era monseniorul dr. Coriolan Tămâian, încă nebeatificat, dar şi el cu 16 ani de puşcărie, pentru că a refuzat, ca toţi episcopii şi încă foarte mulţi alţii înrolarea în ortodoxie.

După 1948, profesorul dr. Gheorghe Pop ca mulţi alţii aflaţi în situaţia sa, şi îl amintesc aici doar în treacăt pe prof. Valentin Băinţan, personalitate de acelaşi calibru cu profesorul dr. Gheorghe Pop pe care îl evocăm, a rămas în contact permanent cu clandestinitatea greco-catolică. După ieşirea din închisoare, în 1964, a fostului său rector de la Oradea, monsenior dr. Coriolan Tămâian, unul dintre puţinii supravieţuitori, prof. dr. Gheorghe Pop îl vizita frecvent la Oradea, iar când acesta venea în Baia Mare îl aştepta la Gară, de unde îl lua cu maşina proprie şi îl găzduia de fiecare dată în casa lui, în ciuda faptului că ştia că Monsenior Tămâian este urmărit pas cu pas de Securitate că fost deţinut politic.

După 1989, prof. dr. Gheorghe Pop şi-a pus toate energiile sale şi tot prestigiul său, ca om de cultură, în serviciul Bisericii Greco-Catolice. Într-o discuţie directă cu domnul director al Bibliotecii Judeţene, domnul prof. dr. Teodor Ardelean, acesta îl aşeza pe prof. dr. Gheorghe Pop alături de regretatul Valentin Băinţan între cei mai de seamă intelectuali apărători ai Bisericii Greco-Catolice, după 1989.

Voi puncta în cele ce urmează doar trei din intervenţiile profesorului dr. Gheorghe Pop care îmi vin în minte cu privire la refacerea structurilor Bisericii Greco-Catolice după relegalizarea acesteia în urma evenimentelor din Decembrie 1989.

1. Încă din primele zile din 1990 a militat pentru refacerea A.G.R.U. – Asociaţia Generală a Românilor Uniţi. Această asociaţie a laicilor greco-catolici era inspirată de Acţiunea Catolică din Italia, apărută imediat după Primul Război Mondial, iar la noi a fost înfiinţată în anul 1921. A.G.R.U., ca asociaţie, a fost interzisă în 1948 odată cu scoaterea Bisericii Greco-Catolice în afara legii. După ce Biserica Greco-Catolică a fost relegalizată, prof. dr. Gheorghe Pop a reactivat A.G.R.U. în Dieceza Maramureşului, iar ulterior asociaţia a fost reactivată şi în celelalte dieceze. Această asociaţie a avut şi continuă să aibă un rol foarte important în viaţa Bisericii. Datorită implicării sale în acţiunile

A.G.R.U., prof. dr. Gheorghe Pop a fost ales în 1994 vicepreşedinte A.G.R.U. la nivel naţional.

2. O altă acţiune în care s-a implicat tot în 1990, a fost organizarea şi deschiderea în acelaşi an a Institutului Teologic „Ep. Dr. Alexandru Rusu", primul institut teologic de grad universitar din ţară, deschis în Baia Mare. Legat de această acţiune a sa, pe lângă recunoştinţa pe care o datorează Dieceza Maramureşului profesorului dr. Gheorghe Pop pentru această implicare a sa, personal îi datorez o recunoştinţă aparte pentru îndrumările pe care mi le-a dat, pentru experienţa pe care mi-a transmis-o din postura sa de rector al Universităţii de Nord, la care mai adaug că m-a onorat, obligându-mă să-i spun TU, în ciuda unei diferenţe de vârstă, în virtutea căreia putea să-mi fie tată, ca să nu mai vorbesc de celelalte diferenţe. A preluat personal Catedra de limba şi literatura română la Institutul Teologic „Ep. Dr. Alexandru Rusu", sub formă de voluntariat absolut, pentru că finanţarea de la stat era zero.

3. Din iniţiativa profesorului dr. Gheorghe Pop, în anul 1996 a apărut primul periodic al Diecezei Maramureşului „Tinereţe creştină", cu apariţie bilunară. El a fost redactorul-şef al acestei publicaţii la care au colaborat teologi şi profesori de prestigiu din toată ţara vreme de trei ani până în 1999 când, din motive neîntemeiate şi independente de noi, publicaţia şi-a încetat apariţia. Calităţile grafice ale revistei, ce-i drept, erau modeste, deoarece aveam o tiparniţă veche şi o ghilotină acţionată manual. Conţinutul în schimb, era mult peste calităţile grafice.

Colecţia celor 18 numere apărute timp de trei ani ar trebui să se găsească în Biblioteca Episcopiei şi cei care ar dori să o consulte vor afla între foile acestui periodic informaţii inedite. Am şi eu colecţia.

Panegiricul pe care l-am ţinut la 7 iulie 2012, când *Distinsul Profesor* ne părăsea, la venerabila vârstă de 91 de ani, l-am încheiat cu cuvintele cu care voi încheia şi acum modesta şi insuficienta mea evocare a acestui titan.

«Într-o lume în care tot mai mulţi îşi încheie cariera sau chiar viaţa în conformitate cu principiul „după mine potopul", iată avem pe acest catafalc un exemplu de om care îşi încheie existenţa pe acest pământ lăsând în urma sa un fluviu de cultură, un fluviu de demnitate şi caracter, un fluviu de credinţă statornică **„într-unul Dumnezeu ... şi într-una Sfântă Catolică şi Apostolică Biserică"**».

Pentru a vorbi – şi numai puţin – despre fiecare din aceste fluvii de cultură, demnitate, caracter şi credinţă, ar trebui să recurg la cuvintele Sfântului Apostol Pavel: **„Timpul nu mi-ar ajunge"**.

In Memoriam, profesor doctor Gheorghe Pop

Prof. Ana Lucreţia Maria MOLDOVAN
Baia Mare

Domnul Profesor Doctor Gheorhe POP îşi aniversează cei 100 de ani de la naştere, printre stele şi îngeri ... Cu siguranţă ne zâmbeşte de sus, cald şi îngăduitor, cu ochii luminaţi de iubire.

Plecat prea devreme dintre noi, a lăsat un loc gol nu doar în sufletul familiei sale şi în mediul academic băimărean, ci şi în toţi cei care l-au cunoscut cu adevărat şi au avut beneficiul întâlnirii cu personalitatea sa copleşitoare.

Pentru mine şi, cu siguranţă, pentru mulţi alţii, Domnul Profesor a fost un mentor, un profesor de anvergură, un model uman de implicare şi solicitudine, un prieten onest, cu experienţă şi multă grijă, un îndrumător şi un coleg pe tărâmul academic lingvistic, care, rămânând tributar firesc constrângerii limitei umane, a fost constant UN MARE OM!

Aristocraţia academică a profesorului dr. Gheorghe Pop era dublată şi completată fericit de o comunicare umană caldă şi de vocaţia sa de dascăl! Îi cunoştea pe toţi studenţii de la Filo, şi pe mulţi de la învăţământul tehnic, nu doar după nume, ci şi cu calităţile lor, cu defectele lor, cu problemele lor. Şi nu de puţine ori intervenea să-i ajute, nu doar în pregătirea de specialitate,

ci şi în rezolvarea celorlalte probleme. Avea mereu o vorbă bună, una de duh şi un zâmbet larg ce-i lumina chipul. Avea forţa omului bun care face bine.

Bunătatea domniei sale nu era o slăbiciune, cum ar fi unii, azi, tentaţi să creadă. Nu. Era o formă a umanităţii sale exprimată liber, cu prestanţa omului sigur pe sine şi care se impune prin calităţi intelectuale şi umane care au putere prin valoare şi nu prin forţă. Inspira respect, nu teamă.

Îmi dau seama că am preluat de la domnia sa nu doar competenţe lingvistice şi pedagogice, ci şi modelul omului bun.

Această omenie şi bunătate, altruismul său, au făcut din profesorul Gheorghe POP şi un manager de prestigiu. A fost RECTORUL LIDER, înainte ca acest concept să fie clarificat în cultura noastră ştiinţific, competent, profesionist, performant, recunoscut şi acceptat cu respect.

Dialectologia pe care ne-a predat-o, a deschis învăţăceilor umanişti largi porţi spre respectul faţă de limba română, cu istoria şi toate articulaţiile sale vii, cu toată dulceaţa sau forţa sonurilor îmbogăţite de vorbitorii ţărilor folclorice maramureşene şi naţionale.

Adevărata cercetare ştiinţifică din facultate este legată de practica pe teren pe care o coordona domnul profesor Gheorghe POP, de ancheta lingvistică prin descinderi în localităţi uitate sau mai cunoscute din judeţ, unde am experimentat miracolul întâlnirii cu păstrătorii rădăcinilor limbii, care şi-au pus amprenta, cu dragoste şi cu umor, pe sonurile sale, pe toponime şi antroponime. Transcrierea fonetică ne-a permis înregistrarea fidelă a tuturor sunetelor – vocale cu grade diferite de deschidere sau sonoritate şi consoane şuierătoare, dure sau îndulcite prin palatalizare. Eram foarte mândră de capacitatea dobândită cu ajutorul Maestrului, de a înregistra fidel amprenta muzicalităţii limbii române vorbite asemănător şi diferit de la un om la altul, dintr-o localitate sau zonă, în alta.

Efectul acestui studiu complex, magistral orchestrat de Domnul Profesor, ne-a adus nu doar beneficiul îmbogăţirii cunoştinţelor de specialitate, ci şi iubirea profundă faţă de limba română şi poporul român. Da, au fost lecţii de specialitate, dar şi lecţii speciale de patriotism profund.

Era impunător natural şi neostentativ. Ne intimida prin prestanţă ştiinţifică şi prin vocea sonoră, inconfundabilă. La cursuri eram ochi şi urechi, deosebit de atenţi, din interesul pe care ni l-a insuflat pentru materia predată, dar şi din dorinţa de a fi şi noi foarte buni, pe măsura încrederii şi a aşteptărilor pe care le avea faţă de noi. Ne încuraja, ne dojenea dacă era cazul, găsind întotdeauna cuvântul care să ne motiveze. Şi reuşea mereu cu succes să ne întreţină interesul şi prin glume sau complicitate intelectuală. A fost, fără îndoială, UN MARE PROFESOR!

Atât de mult a contat pentru mine învăţătura sa încât, deşi îndrăgostită de literatură, am ales să fac lucrarea de licenţă din limbajul profesional al minerilor! Nu ştiu cât aport ştiinţific am adus, dar ştiu că este o lucrare muncită cu sârg şi 100% originală! Şi sunt foarte mândră de ea!

În cei peste 35 de ani de învăţământ, am purtat cu credinţă valorile insuflate de domnul profesor Gheorghe POP. Îi datorez multe: apetitul pentru învăţătură şi cunoaştere, neliniştea intelectuală, dragostea şi stima faţă de limba română şi vorbitorii ei, respectul şi grija faţă de elevii mei, cărora le-am insuflat la rândul meu dorinţa de a învăţa, dragostea pentru limba şi literatura română, forţa binelui şi a omeniei, respectul şi autorespectul, optimismul şi încrederea în sine, umorul, dacă se poate, ca formă de a depăşi momentele mai complicate, responsabilitatea faţă de sine şi faţă de cei de lângă noi.

Domnul profesor Gheorghe POP a marcat, cu personalitatea şi activitatea sa, învăţământul superior băimărean, comunitatea academică şi studenţii pe care i-a îndrumat cu har şi vocaţie, scriind pagini de aur în istoria educaţiei maramureşene în toate articulaţiile ei!

Rămân mereu în amintirile noastre ţinuta impunătoare, vocea puternică, dar caldă, ochii mari sfredelitori şi blânzi, anvergura academică, autoritatea senină, lecţiile şi valorile împărtăşite, omenia şi lumina pe care le răspândea în jur...

Cu profundă consideraţie şi aleasă preţuire, îi aduc azi un pios omagiu!

Odihnă şi lumină veşnică, Domnule Profesor GHEORGHE POP!

Gheorghe Pop – 100. Evocare

Dr. Coriolan POP
Baia Mare

Sincer să fiu, nu ştiu de unde să încep, pentru că au trecut 82 de ani. Eu l-am cunoscut pe unchiul din copilărie. Ştiam toată istoria şi am asistat la toată evoluţia lui. I-am urmărit puterea de muncă, i-am urmărit dorinţa de afirmare, dorinţa de pricepere a lucrurilor nu numai din punctul de vedere al cunoştinţei propriu-zise, ci din punctul de vedere de a-i ajuta şi pe alţii.

Dacă unchiul Coriolan a venit şi l-a dus la Oradea, eu nu am vorbit niciodată de aceste lucruri. L-a dus la Oradea la liceu, unde a stat până când a terminat Institutul (Institutul de Teologie Greco-Catolică Oradea). Dar a venit anul de prăpăd 1948. O să amintesc aici o situaţie pe care am trăit-o şi am petrecut-o acasă la Roşiori. Unchiul meu era teolog la Oradea şi făcea serviciul în biserica din sat, când era în vacanţe, împreună cu preotul. Eu mergeam, de obicei, cu bunicul la biserică şi la un moment dat bunicul îmi spune: *Du-te şi vezi dacă unchiul tău vine la biserică să-i spui să se întoarcă. Dar de ce,* l-am întrebat eu. *Du-te să-i spui să se întoarcă. Să nu vină la biserică.* Aşa am făcut şi într-adevăr l-am întâlnit pe unchiul în reverendă venind la biserică şi i-am spus: M*-a trimis bunicul să vă spun să nu mergeţi la biserică, dar mi-a spus foarte hotărât.* S-a întors acasă, pentru ca să aflăm după-masă ce s-a întâmplat. Preotul din sat a fost arestat. Se pare că a fost semnul care a atras atenţia în mod deosebit şi urma să fie şi unchiul prins în situaţia respectivă, dar tot n-a scăpat. Pentru că mai târziu a fost luat şi dus la interogări la Satu Mare, dar, fiind totuşi teolog şi tânăr, l-au lăsat în pace, adică nu a ajuns să înfunde închisoarea. Despre acest eveniment mi-am povestit numai mie şi au trecut atâţia ani de atunci.

M-am simţit obligat şi mă simt şi acuma să scot în evidenţă umanismul acestui om, nu atât ca rudenie, ci ca dragoste faţă de oameni, dragoste faţă de copiii de ţărani care au fost luaţi din şcoli şi duşi mai departe, ajutaţi să se susţină şi să se dezvolte. Şi ca dovadă pe această linie a învăţământului a avut merite deosebite. I-a promovat cu toate forţele şi puterile lui pe toţi aceşti copii de pe Valea Someşului, care, la un moment dat, i-au fost elevi sau studenţi la Şcoala Pedagogică din Carei, la Institutul din Baia Mare sau la facultate. Aceste lucruri au fost făcute cu un efort, cu simţul acela ascuns al omului dator să-şi promoveze semenii, să-şi promoveze nu numai copiii din familie, ci şi copiii ţăranilor din zonă. Era o tradiţie înainte, între cele două războaie: când unul din familie a ajuns la şcoli şi a reuşit în viaţă şi a reuşit să pătrundă în acest domeniu atrăgea după sine şi alţi copii din familiile de ţărani, şi nu numai. Însă vreau să spun că umanismul acestui om a fost dovedit pe deplin de-a lungul timpului. Pentru mine a fost un exemplu. Pentru mine a fost un model de strădanie şi luptă. S-a mirat el însuşi când m-am realizat: A*i ajuns să faci chirurgie, dar cum ai făcut, pentru că nu am avut pe nimeni în familie în domeniul medicinii? Păi –* am zis – a*sta a fost ambiţia mea, lucru pe care l-am luat de la d-voastră.* Ţinea la mine, e adevărat, m-a ajutat de câte ori s-a putut, dar nu am profitat niciodată şi nu m-am dus să mă plâng vreodată de greutăţile prin care trec. Am păstrat rezerva, dragostea şi respectul faţă de dumnealui.

Şi acum la acest ceas aniversar merită să îmi fac pe deplin o datorie de onoare pentru a vă spune că acest om merită poate mai mult şi poate ar merita să-l ţinem în minte pentru toată viaţa. Nu se pot descrie lucrurile pe care le-a făcut pentru binele şi împăcarea celor din jur. Nu se pot aduna toate la un loc. Nu pot să uit niciodată cum a venit la noi acasă şi i-a spus mamei: *Pregăteşte-i hainele că-l duc pe copil.* Pentru că pe mine tata nu voia să mă lase să mă duc la şcoală, pentru că a spus: C*ine rămâne acasă?* Eram singurul băiat. *Fetele du-le, dar pe copil nu,* a zis tata. Sigur, mama a fost cea care m-a ajutat şi a zis: *Ghiţă dragă, du-l pe copil că asta este dorinţa lui cea mai mare.*

Nu am vrut să înşel acest îndemn şi acest ajutor pe care mi l-a dat. Am vrut să-i aduc onoare în măsura în care am putut. Vă mulţumesc!

Profesorul şi Omul Gheorghe Pop

Prof. univ. dr. Maria Sânziana POP
Baia Mare

L-am cunoscut pe domnul profesor universitar dr. GHEORGHE POP în toamna anului 1967, când am dat concurs pentru ocuparea postului de asistent universitar la Catedra de matematică a Institutului Pedagogic de 3 Ani Baia Mare. Chiar dacă nu am avut aceeaşi specialitate, multe am învăţat de-a lungul anilor de la Profesorul şi Omul Gheorghe Pop. Mi-a fost model prin ţinută, rigoare, profesionalism, amabilitate, dar Lecţia cea mai importantă pe care am primit-o de la Domnia Sa a fost aceea că vârsta a treia, pensionarea, nu trebuie privite ca o povară, ci dimpotrivă ca o posibilitate de a profita de timpul liber, de a continua să cercetăm, să lucrăm, să scriem, preţuind fiecare clipă. Să nu uităm că majoritatea lucrărilor Domnului Profesor sunt scrise în ultimii ani ai vieţii.

Totodată, îmi amintesc cu drag şi recunoştinţă de prietenia cu care ne-a onorat familia şi care l-a legat de soţul meu, prof. univ. dr. fizician Iuliu Pop. Această prietenie a devenit şi mai puternică în vara anului 1992, când alături de prof. univ. dr. Nicolae Felecan, părintele Cristian Albu şi alţi şase profesori au călătorit pentru o lună în Elveţia. Aici şi-au descoperit afinităţi comune, au vizitat, meditat, s-au recules şi l-au întâlnit pe Maiestatea Sa Regele Mihai. Recent, am recitit în jurnalul pe care l-a ţinut soţul meu în acea perioadă, consemnarea unor întâmplări doveditoare.

Acum, cred că Ei, aşezaţi la Masa Umbrelor, deapănă amintiri, iar nouă, faptele lor ne sunt îndemn de viaţă.

Mesajul familiei

Ing. Răducu POP
Baia Mare

Mulţumiri din partea familiei, organizatorilor! Mulţumiri tuturor prietenilor! Continui peste 10 ani, ceea ce tata a spus aici: mulţumea prietenilor, mulţumea societăţii. Şi eu le mulţumesc prietenilor lui care au venit în număr atât de mare, încât, efectiv, ne entuziasmează şi ne dă o responsabilitate, nouă, ca membri ai familiei care suntem aici să urmăm, în fapte, cum putem noi, activitatea şi viaţa deosebită ale profesorului şi ale tatălui nostru, ale bunicului nostru, Gheorghe Pop.

Nu sunt un tip foarte emotiv, dar, nefăcând o regie anume, imaginile proiectate de Tedi au însemnat mult, pentru oricine, cu atât mai mult pentru un membru al familiei. Tedi atât mi-a zis, că o să încep eu cuvântul pentru că l-am cunoscut primul, din ‘59 şi să facem o logică a acestor discuţii. Sigur, eu l-am cunoscut primul, asta aşa este, şi l-am cunoscut ca un părinte iubitor, l-am cunoscut ca un părinte deosebit, un părinte devotat familiei. Nu l-am cunoscut, atât de mult în ceea ce priveşte activitatea ce a desfăşurat-o în societate şi în universitate sau în Institutul Pedagogic, cum se numea el la început, dar fiind provocat de această întâlnire şi de, încă o dată, binecuvântata idee a lui Tedi, am stat şi am rememorat, nu mi-am pregătit un discurs grozav, am făcut o biografie, ca să pot să zic ceva despre cum a pornit acest om, cum a studiat, ce a făcut, cum s-a luptat în viaţa lui, ca să ajungă unde a ajuns, ca să facă ceea ce a făcut, să înfiinţeze un institut, ca să aibă o viaţă personală exemplară, ca şi tot ceea ce a realizat.

Eu asta aş porni să vă spun că tata, ca fiu de ţărani, a pornit şcoala în Roşiori, în primele clase, în clasele I-VII, între ‘34 şi ‘42, la insistenţele preotului Coriolan Tămâian, care era un membru al familiei noastre, care a făcut şi puşcărie, pentru faptul că a crezut prea mult în Biserica Greco-Catolică, în timpul trecut. Acesta l-a dus şi a fost convins că el are putere să

facă mai mult. Părinţii lui au fost Ioan şi Maria, fraţii lui, Vasile, tatăl ilustrului chirurg Pop Coriolan, al lui Gavril şi al lui Nuţucu. Ei au fost patru fraţi, ceilalţi trei s-au jertfit pentru ca Ghiţă să meargă să studieze, să fie domn, că aşa îi ziceau, inclusiv în familie îi ziceau „domnişorul", şi fraţii lui, şi soţiile fraţilor lui, şi toţi. După aceea a fost dus la Şcoala Normală Română Unită din Oradea, la greco-catolici, a urmat Liceul „Gheorghe Bariţiu" la Cluj, apoi studii superioare, începând cu Academia Teologică Română Unită, Oradea. La doi ani, după absolvire a urmat Facultatea de Litere şi Filologie la „Victor Babeş" Cluj, aşa se numea atunci facultatea din Cluj. Şi-a luat doctoratul în 1969, cu cunoscuta carte *Elemente neologice în graiul maramureşean*. Profesor de limba română, între 1948-1952, între 1952-1960 a fost inspector şcolar la Baia Mare, în regiunea Baia Mare, de fapt. Din 1960 până în 1961 este director la Institutul Pedagogic de 2 ani din Baia Mare, cum se numea atunci. Pe urmă rămâne profesor de limba română la universitate, şef de catedră la limba şi literatura română, iar din 1970 până în 1980 devine decan. De atunci încep să ţin mai bine minte activitatea lui şi cât de mult s-a zbătut, dacă acasă îi ziceau „domnişorul", în rest, toată lumea pe care o ţin minte, prietenii, îi ziceau „decanul", pentru lungimea parcursului lui în această funcţie. Inclusiv mie, colegii la facultate care au aflat, îmi ziceau „decanul" – o parte dintre ei.

S-a luptat enorm de mult pentru această facultate, a urmat apoi prorector, rector, având funcţiile de lector, conferenţiar, profesor universitar, toate etapele ce au fost necesare formării personalităţii şi omului Gheorghe Pop în plenitudinea lui. Ca să nu mai insist pe această biografie pe care o găsiţi în cele editate cu sprijinul bibliotecii, vreau să vă spun lucruri care nu s-au văzut atât de mult. Erau alte vremuri atunci, era mult mai greu. Nu erau posibilităţi să te duci la vreun local, să inviţi pe cineva la restaurant, să faci o masă cu un prieten, cu un invitat de seamă. Toată viaţa lui a făcut lobby pentru slujba lui, pentru locul lui de muncă, pentru universitate. În casa noastră au intrat – şi i-am văzut cu ochii mei – o seamă de academicieni: Alexandru Rosetti, Alexandru Graur, Iorgu Iordan, membri corespondenţi ai Academiei, Dimitrie Macrea, Boris Cazacu, căruia îi eram foarte simpatic şi am fost cu el la Borşa într-o excursie nemaipomenită. Trebuia susţinută facultatea şi, pentru că nu erau atâtea cadre didactice cu doctoratul luat, invita profesori colaboratori de la Facultatea din Cluj, astfel că atunci, tot la noi în casă au venit Mircea Zaciu, Dumitru Zdrenghea, Pompiliu Dumitraşcu, Gavril Scridon, iar mama, fie iertată şi ea, era cu şorţuleţul în faţă şi făcea celebrele chifteluţe şi şniţele, de care erau toţi încântaţi. Domnii aceştia trăiau momente absolut plăcute în familia noastră şi noi am văzut zbaterile tatălui meu şi puterea lui de muncă. Venea de multe ori târziu, venea cu probleme acasă, dar problemele acelea el nu ni le mai transmitea nouă. A avut tot timpul grijă ca familia lui să fie familie, să aibă grijă de noi şi după perioada în care a ieşit în binecuvântata pensie, când poţi să te odihneşti, el nu s-a odihnit, ci, fiind mai liber, a avut grijă de nepoţi. Este aici Sorana, fata fratelui meu, care din păcate nu a putut să vină, soţia mea Simona Pop, nora mea Pop Alina, fiica mea Pop Diana, care au venit fiecare cum au putut, Diana a pornit la 5 din Cluj ca să poată fi aici, băiatul meu este plecat cu afaceri ce nu puteau fi amânate, la Braşov. Aceasta este familia noastră care îşi aminteşte cu drag de bunicul şi de tatăl nostru, Diana a fost chiar cea mai răsfăţată dintre toţi, pentru că bunicul intrând la pensie, de Diana a putut să se ocupe, fiind crescută la părinţii mei în casă până la ora 4-5 când venea soţia mea, iar noaptea dacă rămânea acolo şi plângea îi cânta *Cuculeană*. A avut şi gingăşia şi tandreţea acestor momente pentru familie.

Pe lângă deosebita lui pasiune pentru ceea ce a făcut, eu mi-l amintesc în biblioteca pe care o aveam şi pe care mulţi dintre dumneavoastră o cunoaşteţi. Stătea şi fuma – cred că două pachete de ţigări – şi scria. Avea un scris mărunt pe care eu nu prea îl puteam citi până m-am obişnuit cu el, stătea şi scria extraordinar de mult. Să scrii despre limba şi literatura română, să poţi să scrii atât de mult, mi se părea extraordinar. El s-a luptat pentru activitatea şi pasiunea lui şi după ce s-a pensionat. A lucrat, a intrat în colaborări cu reviste, a fost tot timpul absorbit de această activitate, nu a fost un om să stea şi să se liniştească.

Eu am rămas cu imaginea decernării distincţiei de Doctor Honoris Causa de către Universitatea „Vasile Goldiş" din Arad, la 85 de ani, când, dacă vă aduceţi aminte, cei care aţi fost acolo, a ţinut un discurs. Avea 85 de ani, în

care nu spus un „ă” sau un „î”, a vorbit liniar, total, fără să se poticnească, pe tema *Interacţiunea dintre profesor şi student*, subliniind cum trebuie să se înveţe şi cum să se predea. Mie mi s-a părut de multe ori, că dacă el a trăit până la aproape 91 de ani, a fost şi datorită faptului că şi-a exersat mintea, a muncit, a făcut tot ce a putut pentru serviciul lui, pentru familia lui care era la institut şi pentru familia noastră care era acasă şi pentru toţi din familia lui. Pe fiii fraţilor i-a ajutat, i-a îndrumat la scoală, i-a susţinut cu sfaturi, cu învăţăminte. La tata, în acea bibliotecă, era pelerinaj. Toată lumea venea să îi ceară un sfat şi toţi veneau să le spună ce este de făcut, cum este de făcut, iar el avea răbdare cu toată lumea.

Scuze pentru emoţii, scuze pentru faptul că nu am limbajul colocvial al maestrului, al celor care vor veni sau al tatălui meu, dar, într-un fel, mă bucur că am început. Am ales o meserie mai dură, inginer în construcţii, ce necesită un altfel de limbaj şi nu sunt obişnuit a ţine cuvântări.

Mulţumesc tuturor, în primul rând organizatorilor şi lui Tedi, care era prieten cu tata şi el îi spunea *Ghiţă* şi tata îi spunea *Tedi*. Am ajuns în arc peste timp, eu să fiu *Răducu* şi el tot *Tedi* …

Mulţumesc prietenilor şi tuturor colegilor care aţi venit aici, tuturor din familie.

Să îl ierte Dumnezeu, să îl odihnească acolo unde este şi să ne privească de sus, în continuare, cu mândrie, pe fiecare. Vă mulţumesc!

Profesorul Gheorghe Pop - făclie vie a şcolii superioare maramureşene

Prof. dr. Draga RADU

Rari sunt oamenii care să se fi bucurat, precum profesorul Gheorghe Pop, de atât de multă consideraţie, de atât de multe elogii şi prinos de recunoştinţă din partea celor care l-au cunoscut, fie şi în treacăt. Şi-a câştigat un loc aparte în pleiada intelectualităţii româneşti prin prodigioasa şi îndelungata activitate universitară (timp de 50 de ani), dar şi prin dimensiunea umană, greu de cuprins în cuvinte.

A iubit cu patos *catedra* din care şi-a constituit *un sacerdoţiu* (2001: *Tainele vocaţiei*), făcând din ea, dincolo de profesiunea didactică, o adevărată tribună de promovare a unei *demne filozofii de viaţă.* Locul predilect al existenţei sale a fost ***Alma Mater*** *băimăreană*, cu al cărei destin se identifică, după cum însuşi mărturiseşte: *Eu sunt parte din Ea şi Ea face parte din mine* şi al cărei *fiu* se proclamă, cu adâncă recunoştinţă pentru rolul determinant în *devenirea sa,* în ascensiunea *pe scara muntelui de lumină*. Nu ne spune, însă, mai nimic despre contribuţia majoră la naşterea *Şcolii superioare băimărene,* despre rolul său de **părinte de facto** al învăţământului universitar din Nordul ţării.

În anii din urmă, depănând amintiri cu Doamna Margareta (mult iubitoarea soţie a Profesorului), aveam să aflu despre frământările tânărului inspector şcolar care constata, cu amărăciune, lipsa cadrelor didactice calificate din satele Maramureşului. Mai ales la limba română, factor esenţial al conştiinţei naţionale, *mama noastră* – cum îi plăcea Profesorului s-o alinte cu poetica formulare a lui Lucian Blaga. Lucrurile nu se schimbă de la sine, e nevoie de zbatere, de prins momentul şi ocazia favorabile. Şi ele se ivesc. In 1961 se hotărăşte înfiinţarea unor Institute de 3 ani pe diferite profiluri, în funcţie de specificul zonei. Să nu uităm că, la acea dată, Baia Mare era un centru eminamente minier în care un Institut de Subingineri apărea ca o necesitate. Nu însă şi unul pedagogic. A fost nevoie de multe demersuri la autorităţile locale şi centrale, de o documentaţie solid argumentată, de atragerea unui corp didactic de elită. Cu magnetismul său inefabil, cu puterea de convingere a cuvintelor pe care le mânuia ca nimeni altul, profesorul Gheorghe Pop i-a determinat pe mulţi să se implice în realizarea acestui nobil deziderat. Sediul, din punctul de vedere al arhitecturii, nu se deosebea prin nimic de şcoala elementară din apropiere, chiar dacă în *cancelarie* – o sală de la etajul doi – erau *altfel* de dascăli şi o atmosferă de o cu totul altă factură.

La venirea mea în Baia Mare, în 1965, nu existau încă nici cabinete, nici aulă, nici măcar o bibliotecă, lucruri inerente unei instituţii universitare. Ei bine, toate acestea s-au construit într-o aripă nouă, din iniţiativa şi la insistenţele decanului Gheorghe Pop. Peste ani, i-am auzit pe unii arogându-şi meritul pentru această lucrare, mai ales pentru aulă (care, în timp, a devenit „bun comun"), dar eu, martor ocular, pe Domnia Sa l-am văzut tratând cu constructorii sau supraveghind atent lucrările. Se pare, însă, că puţini îşi mai amintesc de contribuţia covârşitoare pe care a avut-o la augmentarea spaţiului şi adaptarea clădirii la standardele unui lăcaş academic.

De la înfiinţare (1961) până la suprimarea treptată a Institutului de Învăţământ Superior (1984), Gheorghe Pop a fost neîntrerupt la conducerea acestei instituţii ce devenea din ce în ce mai prestigioasă. Îi este, pe drept cuvânt, recunoscută calitatea de **ctitor de şcoală**, pentru că a fost promotorul, îndrumătorul şi susţinătorul necondiţionat al perfecţionării şi modernizării didacticii, al dezvoltării şi diversificării domeniilor de cercetare filologică. Şi totuşi, niciuna dintre aceste emblematice *zidiri* nu-i poartă numele. Păcat! Uitarea, e scrisă şi ea în legile omeneşti. Poate de aceea, cred eu, l-a învrednicit bunul Dumnezeu cu viaţă lungă şi vioiciune spirituală până la capăt, pentru a-i da cuvenitul răgaz să-şi desăvârşească opera şi să-şi lase moştenire numele înscris pe cărţi, spre folosul generaţiilor viitoare şi spre intrarea lui în nemurire.

M-am întrebat adesea de ce, public, nu şi-a atribuit niciodată meritul personal de ctitor. Din modestie? În niciun caz. Personalitatea sa, aureolată de măreţie, nu rima deloc cu modestia. Aparenta simplitate venea, mai degrabă, din smerenia (în sensul biblic al termenului), conform căreia, aşa cum am notat deja, catedra, cu tot ce îi incumbă, era, în propria-i percepţie, un *sacerdoţiu,* o misiune sacră în numele căreia slujea. Pe de altă parte, nu era genul de *şef* care să taie panglici, nici genul de om care să-şi asume merite atunci când realizările veneau dintr-un efort comun. Un exemplu elocvent pentru probitatea sa profesională şi morală este legat de acordarea premiului „Timotei Cipariu" pentru bine-cunoscuta monografie a zonei Chioarului. Deşi promotor şi coordonator al lucrării, nu s-a dus la Bucureşti să ridice premiul (cum se mai obişnuia). A organizat, în schimb, o sesiune de comunicări cu invitaţi din toate centrele universitare ale ţării, şi, în faţa lor, în mod festiv, secretarul Academiei Române a decernat diplomele fiecărui coautor în parte, dând astfel momentului o anvergură de eveniment ştiinţific naţional.

În ceea ce mă priveşte, activitatea mea universitară a fost jalonată de cele două examene date cu Domnia Sa: în calitate de preşedinte al comisiei la concursul pentru ocuparea postului de asistent la limba franceză (1971) şi, peste ani, în calitate de coordonator al tezei mele de doctorat (2011), susţinută ca un fel de *finis coronat opus.* A fost ultima îndatorire academică a distinsului universitar, într-o apariţie impresionantă, căci, deşi cu sănătatea şubrezită, a ţinut să citească referatul în picioare, drept ca o lumânare. Păstrez cu sfinţenie în suflet această imagine, deoarece ştiu că, în ciuda efortului chinuitor, a ales acea atitudine din respect adânc pentru cei de faţă şi din dorinţa nobilă de a conferi solemnitate momentului.

Câteva luni mai târziu, în 8 octombrie, am fost părtaşă la aniversarea a 90 de ani de viaţă şi îl revăd înconjurat de flori şi de o sală plină de oameni bucuroşi să-i mărturisească prietenia, iubirea, recunoştinţa ori profundul respect.

Şi iată-ne acum, în aceeaşi sală, cu toate locurile ocupate în pofida pandemiei ce ne bântuie, reuniţi să-l aniversăm pe marele nostru cărturar la împlinirea a 100 de ani de la naştere. Fizic, el nu mai e printre noi, dar prezenţa lui spirituală pluteşte în aer. Aceeaşi atmosferă de sărbătoare, aceeaşi bucurie de a-i fi fost în preajmă, de a-l fi cunoscut şi de a evoca momente preţioase petrecute împreună. Doar urările trebuie să îmbrace forme diferite. Drept pentru care eu spun:

Fie ca făclia pe care Domnul Profesor a aprins-o pe altarul culturii neamului să se păstreze vie întru veşnicie!

Gheorghe Pop – un reper moral, o conştiinţă, la un veac de la naştere

Nicolae SCHEIANU
Baia Mare

Anii aceia au fost adevăraţii noştri ani de glorie. Eram aşa de tineri, încât dimineaţa, când ieşea soarele, se vedeau aburi ridicându-se din spinările noastre, ca la cai. „Adolescenţi aburinzi”, cum zicea Ciprian. Eu nu mai eram chiar aşa de adolescent, ei – da!, dar venisem în Baia Mare, la Institutul de Învăţământ Superior de 4 ani, în 1983, plin de avânt … contrarevoluţionar, tolbă de cărţi de poezie citite şi cu o experienţă de viaţă mult superioară noilor mei colegi, încă mânji, încă imberbi. Ne-am întâlnit toţi trei: eu, Ciprian Chirvasiu şi Radu Macrinici, având cam aceleaşi idealuri literare, visând la marea literatură, hotărâţi să facem literatură şi să lăsăm mai la urmă dăscălia, învăţământul, şcolile şi să ne scriem cărţile, „capodoperele” şi să învingem „sistemul”, cum se numeşte acum.

Ne feream de catedre la şcoli, oriunde ar fi fost ele, pentru că ne temeam de ratarea literară care pentru noi era ratarea supremă, dar şcolile de atunci erau, oricum, încă romantice, într-un fel, catedrele suportabile, atmosfera mai „umană” decât cea azi, dacă nu era în vizorul Securităţii.

Nu regret că am venit aici pentru că am avut parte de patru ani de atmosferă studenţească unică, pe care cei care au mai puţin de 30 de ani n-o pot pricepe, liberă, fără constrângeri individuale prea mari (dacă uităm de cele care ţin de libertate), îngrijoraţi doar de viitor şi de climatul politic din ce în ce mai opac, care nu diferea cu mult de cel al unui lagăr prin absurdul social pe care-l practica şi-l apăra cu îndârjire care irita şi mai tare. Dar am putut visa şi citi în voie (fireşte, atât cât aveam acces la unii autori), pentru că puţinii studenţi care mai erau încă la instituţia în desfiinţare trăiam pe un fel de insulă înconjurată de o mare, parcă fără ţărmuri.

Am avut profesori care, cu puţine excepţii, acum ar putea fi mândria oricăror universităţi din ţară; aş zice chiar, dacă am întoarce timpul şi ar fi să fie acum la catedră, universitatea aceea ar fi printre cele mai bune din ţară.

Printre ei, figura profesorului nostru de *limba română* Gheorghe Pop se desprinde într-o lumină aparte, pentru că Ghiţă Pop era fenomenal din toate punctele de vedere, de la figura impozantă, la mers, de la felul de vorbi, la modul în care se exprima, de la profesorul universitar la omul simplu, care se ducea, pe jos, acasă, cu mâinile la spate, ca un boier trecând printre domeniile sale.

Puţini oameni puteau transmite încrederea şi siguranţa lui că suntem **la noi, aici,** pentru că ne uneşte ceva invizibil, ca o promisiune că nimic rău nu ni se putea întâmpla, că lucrurile vor fi bine, deşi situaţia politică din acele vremuri era apăsătoare şi plină de temeri şi de umbre.

Gheorghe Pop este genul de personalitate care a lăsat o dâră de lumină prin viaţa multor studenţi, a multor generaţii de studenţi, şi lumina aceea nu s-a stins niciodată, nici măcar după dispariţia lor fizică.

A ştiut, instinctiv, poate, să comprime laolaltă generaţii întregi de dascăli ardeleni care au afirmat, cât le-a fost îngăduit, spiritul românesc, sufletul românesc, cultura română în acest spaţiu.

El a făcut parte din primele generaţii de după revenirea Transilvaniei la fostul Regat România, care a înţeles profund rolul culturii şi învăţământului românesc în afirmarea noii identităţi statale şi a spiritului românesc aici, unde, în afara folclorului şi a poeziei populare, cultura românească, teatrul, literatura, în special, aproape că nu existau, pentru că nu se dezvoltase o cultură scrisă românească decât firav şi doar de mai puţin de o jumătate de secol. Era conştient de asta şi ne-o spunea adesea, îndemnându-ne să scriem, să afirmăm noi valori româneşti, să devenim, să facem salturi calitative şi cantitative concrete.

Cu ochii minţii îl revăd ca pe un om blând şi lipsit de tarele majorităţii şefilor de azi şi, chiar şi de atunci.

Într-o ieşire pe teren, ne-a dus pe câţiva (eu, Ciprian Chirvasiu, Radu Macrinici şi câteva colege de an) la cules de folclor la Roşiorii de Satu Mare, în satul său natal. Ne-a cazat pe la neamurile dânsului şi ne-a oferit adevărate lecţii de viaţă şi de istorie. Pentru că, pentru noi, istoria de viaţă pe care ne-o însuşeam pe viu, de la dânsul, devenea şi istoria propriilor noastre vieţi.

L-am revăzut şi reîntâlnit de multe ori, cu bucurie, şi, în acelaşi timp, cu nostalgie: a mea, a Dânsului, a vremurilor de atunci, a vremurilor de acum.

L-am întâlnit la redacţia revistei „Nord literar", unde se pregătea un volum aniversar la împlinirea vârstei de 75 de ani. Am scris atunci un text pe care ştiu că l-a citit cu bucurie.

Au mai trecut, de atunci, iată, 25 de ani, cum zice poetul, ca nişte clipe, clipe care se scurg în eternitatea care-i va păstra vii, numele şi memoria. Să-i fie amintirea şi opera în veci binecuvântate! Plecăciune, dom' profesor!

Universitarul maramureşean Gheorghe Pop – emblemă a frumosului şi veşnicului Maramureş

Prof. Ioan SENI,
Preşedinte de onoare al Despărţământului ASTRA Năsăud

La cei peste 75 de ani pe care i-am împlinit de câtva timp, constat retrospectiv că cei mai frumoşi ani din viaţa mea au fost cei în care m-am dedicat ASTREI şi am cunoscut atâta lume bună la nivel de ţară, dar mai ales de regiuni istorice, una dintre aceste regiuni fiind Maramureşul cu specificul său de un falnic inconfundabil, atât prin măreţia sa istorică şi folclorică, cât şi prin cea universitară, căci prin Universitatea de Nord se oferă ţării absolvenţi de bună calitate, inclusiv în judeţul nostru Bistriţa-Năsăud, unde fiica mea Alis, este un astfel de absolvent al Universităţii maramureşene care, lucrând la Liceul Economic din Năsăud, obţine rezultate remarcabile predând limba şi literatura română.

Pe universitarul Gheorghe Pop l-am cunoscut la ASTRA, acolo unde Domnia Sa pleda pentru ASTRA ca pentru o *Academie a veşniciei româneşti, de astru călăuzitor al conştiinţelor, de depozitar al autenticelor valori morale ale poporului român.* Care a fost răsplata celor care s-au dedicat ASTREI prin zel, sacrificiu, muncă nobilă? Ne răspunde tot Domnia Sa: *Conştiinţa că fac parte dintr-un organism de mare prestigiu ce contribuie, într-o formă sau alta, la întărirea solidarităţii neamului.* În felul acesta, când îi ascultai consistentele pledoarii cu şi despre ASTRA, te întâlneai de fapt, nu numai cu universitarul Gheorghe Pop, ci cu toată floarea intelectualităţii maramureşene. Acest adevăr lua amploare când aveai plăcuta ocazie să-i audiezi şi pe colaboratorii astrişti ai distinsului preşedinte al ASTREI Baia Mare, mai ales pe Domnul director al Bibliotecii Judeţene „Petre Dulfu" – dr. Teodor Ardelean care vedea ASTRA ca pe un Panteon naţional în care toate forţele naţiunii îşi pot apăra cu succes *interesul naţional, limba, istoria, unitatea neamului ...* Din delegaţia care-l însoţea pe preşedintele dr. Gheorghe Pop, deseori făcea parte şi preotul Viorel Thira pe care-l admiram cu nesaţ când concluziona: *ASTRA prin preoţii şi învăţătorii ei, cu orice prilej a făcut educaţie naţional-românească şi a trezit conştiinţa naţională, mândria şi demnitatea poporului nostru.*

Ce poate fi mai frumos decât îndemnul profesorului universitar Gheorghe Pop: *ASTRA a reprezentat o forţă redutabilă în lupta pentru culturalizarea poporului român şi că va continua să existe pentru a promova idealul unităţii acestui popor, a vocaţiei sale europene, prin istorie şi civilizaţie,* mergând pe ideea genială a lui Nicolae Iorga: *Acolo unde ne dezbină politica, să ne unească cartea.* Îşi dorea mult profesorul Gheorghe Pop ca ASTRA să funcţioneze ca o *Asociaţiune flexibilă, modernă, inventivă, cu deschidere mai largă spre realitatea pe care o trăim în prezent ..., tineretul să fie educat astăzi în cultul patriei prin limbă, istorie, religie şi tradiţiile neamului* (îndemn pentru cei ce au contact permanent cu tinerii), *să fie susţinută*

lumea satelor prin mijlocirea dascălilor şi a preoţilor – oameni iubitori de neam şi în contact permanent cu sătenii care sunt leagănul ancestral al bunului-simţ de unde înmuguresc şi rodesc inepuizabil omenia, cinstea, virtutea credinţei şi iubirea de adevăr.

Numeroase au fost întâlnirile astriştilor năsăudeni cu cei maramureşeni şi, de fiecare dată, intervenţiile oficiale ale distinsului universitar Gheorghe Pop impresionau prin calitate şi mesaj. Ne stau la îndemână temele abordate la adunările anuale de la Sibiu din octombrie 1995: *Pătrunderea ideilor iluministe în zonele judeţului Maramureş, prin activităţile ASTREI,* de la Sfântul Gheorghe, octombrie 1997: *Lupta pentru drepturile limbii – lupta pentru libertate şi emancipare naţională;* sau de la Şomcuta Mare, octombrie 1999: *Astra în Maramureş. Activitatea Despărţămintelor* ... Observăm o analiză pertinentă a fenomenului astrist, atât pe plan local, cât şi pe plan naţional, urmată de îndemnuri şi soluţii optimiste, încurajatoare. Aşa s-au petrecut lucrurile şi la adunările de la Făgăraş, în septembrie 2000, Braşov-Săcele – septembrie 2002, Dej – septembrie 2004, Sibiu – august 2005, Lipova – mai 2007, Sibiu – noiembrie 2008, Şomcuta Mare – octombrie 2009, Năsăud – octombrie 2010 şi la celelalte adunări la care preşedintele ASTREI Maramureş onora cu prezenţa sa prezidiul.

Prezent la adunarea anuală a ASTREI din anul 2010, găzduită de astriştii năsăudeni, cucerea asistenţa prin tema *ASTRA – ieri şi azi* în care etala valorile câştigate de înaintaşi, insistând în final pe problemele pe care le poate împlini ASTRA astăzi. Eram evidenţiaţi printre fruntaşi, eram felicitaţi de Domnia Sa pentru toate reuşitele, erau încurajaţi toţi delegaţii din ţinutul năsăudean, din ţară şi de peste Prut. Personal simţeam cum, prin prezenţa Domniei Sale şi a celorlalţi delegaţi din ţară cu grade academice sau universitare, se împlinea o idee a unuia dintre străluciţii academicieni năsăudeni, foşti şi ei membri onorabili ai ASTREI. Este vorba de Nicolae Drăganu, fost director al vestitului Liceu năsăudean înainte de Marea Unire, astăzi Colegiul Naţional „George Coşbuc", fost rector al Universităţii din Cluj (după 1918), fost primar al Clujului şi numai puţin, fost *membru corespondent* (1923) şi apoi *activ* (1933) al Academiei Române, care spunea: *ASTRA a fost şi trebuie să rămână poarta prin care Academia şi academicienii coboară în mijlocul poporului de rând, iar ASTRA urcă spre marea şi adevărata cultură naţională.* Nimic mai simplu şi mai eficient, aspect verificat, atât de ASTRA tradiţională, cât şi de ASTRA actuală, rediviva. Depinde totul de calitatea elitelor din Panteonul culturii naţionale şi dacă acestea doresc să coboare în rândul *poporănilor,* cu problemele actuale ale ţării sau naţiunii române, căci *poporănii* îi aşteaptă cu soluţii sau finalităţi inclusiv pentru cele mai acute probleme de azi. Dacă „elita" politică de azi nu mai este şi elita culturală a ţării, atunci, cu atât mai mult, universitarii şi academicienii sunt aşteptaţi în rândul oamenilor de la sate şi oraşe … Acest aspect a fost bine înţeles de universitarul maramureşean Gheorghe Pop şi Domnia Sa a militat după puterile sale, la soluţionarea lui. Dar a fost singur sau au fost toţi universitarii din ţară angajaţi în acest demers? Cred că elita culturală de azi, atâta cât o avem, va fi vinovată de decăderea morală, civică şi creştină a neamului românesc. Această elită indiferentă ar trebui să ştie că *Răul acolo se extinde unde oamenii buni nu fac nimic* (Edmund Burke, sec. XVIII). Profesorul Gheorghe Pop şi toţi cei care l-au însoţit şi cu care s-a însoţit au ştiut bine acest lucru şi de aceea s-au implicat, atât cât le-a permis societatea şi energia personală, iar ca recunoştinţă s-a mulţumit cu c*onştiinţa că face parte dintr-un organism de mare prestigiu ce contribuie, într-o formă sau alta, la întărirea solidarităţii neamului.* Toţi corifeii ASTREI, toţi membrii ei au fost pătrunşi de acest adevăr. Câţi ar mai face-o astăzi ? Doar cei cu o conştiinţă curată, creştină, naţional-românească, de implicare civică, căci societatea de azi e divizată în tot felul de ONG-uri, unele susţinute de stat, altele nu, unele plătite, altele voluntare … Depinde de care parte sau unde se află Biserica, Şcoala, Academia Română, Mediul Universitar etc.

Mă bucur că am cunoscut un astfel de om valoros, că prin ASTRA i-am cunoscut şi pe ceilalţi astrişti intelectuali maramureşeni, iar astăzi, când după 30 de ani (1990-2010) am predat funcţia de preşedinte al Despărţământului ASTRA Năsăud, dar nu mi-am predat îndatoririle şi drepturile de membru activ, mă întreb retoric: *CE MAI ESTE ŞI RĂMÂNE ASTRA PENTRU MINE?* Răspuns: *Cea mai frumoasă amintire, căci în cei 30 de ani am înfiinţat 35 de cercuri ASTRA săteşti şi oră-*

şeneşti, cu sute de membri care activau în numeroase secţiuni; am organizat 30 de adunări anuale ale Despărţământului năsăudean şi două de talie naţională (1991 şi 2010), am lăsat un sediu numit şi Galeria academicienilor năsăudeni (21), un Dicţionar al culturii şi civilizaţiei populare a Ţării Năsăudului, o revistă Astra Năsăudeană finanţată de Consiliul Judeţean Bistriţa-Năsăud prin Biblioteca Judeţeană; am oferit 24 de ani premii şi diplome ale ASTREI elevilor din şcolile năsăudene care obţineau media anuală cea mai mare pe profil: mate-info, filologie, pedagogic, ştiinţe, silvic, economic, gimnaziu; 24 de ani (1995-2019) – un festival anual de colinzi itinerant, cu implicarea a 6 localităţi ilvene în care oferream diplome ASTRA, atât gazdelor, cât şi formaţiilor oaspete; 24 de ani de Tabără internaţională „Acasă la noi", cu sute de copii primiţi şi găzduiţi în familii în Valea Someşului (15 ediţii) şi la Bistriţa (9 ediţii); fără a mai aminti lansările de carte, conferinţele, dezvelirile de plăci şi busturi, aniversările, comemorările... şi multe, multe altele ... pe care PROFESORUL UNIVERSITAR DR. GHEORGHE POP LE CUNOŞTEA ŞI LE APRECIA, pentru că o parte dintre ele le-a inclus în volumul „ASTRA IERI ŞI AZI", volum apărut în anul 2005 la Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu" (p. 189-226), având colaborator pe distinsul prof. dr. Teodor Ardelean, directorul Bibliotecii, astăzi – un intelectual de frunte al Maramureşului şi al ţării.

CE ÎMI DORESC? Răspuns: *Ceea ce şi-ar fi dorit şi universitarul maramureşean Gheorghe Pop: O ASTRA funcţională, vie, în care elitele culturale să întâlnească populaţia satelor şi oraşelor, în care Academia Română, Uniunea Scriitorilor, Biserica şi Şcoala, instituţiile statului să-şi dea mâna în procesul educativ promovat la nivelul comunităţilor ce alcătuiesc această frumoasă grădină a Maicii Domnului, numită România.*

Dumnezeu să-l răsplătească pe distinsul profesor universitar dr. Gheorghe Pop cu cea mai aleasă recompensă pentru cât şi cum a trudit pe tărâmul ASTREI!

Veşnică odihnă şi plăcută aducere a minte!

Profesorul universitar Gheorghe Pop a făcut şi continuă să facă cinste Tătărăştiului

Colonel (r) Voicu ŞICHET
Preşedintele ASOCIAŢIEI FIII SATULUI TĂTĂREŞTI

Satul Tătăreşti este o străveche aşezare românească, situată la confluenţa Câmpiei Someşului cu Zona Codrului, înconjurată cândva de păduri, din care au mai rămas câteva în partea de nord a localităţii. Prima atestare documentară datează de la 1211, iar biserica de piatră a fost ridicată la 1814, fiind unul dintre cele mai vechi lăcaşuri de cult din judeţul Satu Mare.

De-a lungul timpului, din acest sat, relativ mic, s-au ridicat numeroase personalităţi care au activat cu succes în diverse domenii, atât la nivelul judeţului Satu Mare, cât şi în alte zone ale ţării, chiar şi peste hotare. În special, după cel de-al Doilea Război Mondial, deschizându-se, oarecum, mai larg porţile şcolilor superioare pentru copiii de ţărani români, dar şi mânaţi de nevoia de a-şi găsi un alt rost în viaţă, dat fiind că pământul nu mai era al părinţilor şi bunicilor pentru a constitui, ca pentru atâtea şi atâtea generaţii anterioare, principala sursă existenţială, chiar de supravieţuire, tinerii tătărăştenilor s-au îndreptat spre liceele şi şcolile profesionale din Satu Mare, calificându-se în diverse meserii, iar unii, cu mai multă dragoste şi aplecare spre învăţătură, şi-au încercat şansele la instituţiile de învăţământ superior, cu precădere la Cluj sau Timişoara.

Nu puţini sunt inginerii, profesorii, medicii, juriştii, economiştii, ofiţerii, oamenii de cultură originari din Tătăreşti care şi-au exercitat profesia cu conştiinciozitate, cu pasiune şi respect pentru muncă, pentru ţară, pentru semeni. Au fost şi sunt profesionişti desăvârşiţi,

care şi-au pus amprenta acolo unde viaţa i-a dus să muncească sau să conducă colective de oameni, bucurându-se de respectul şi prietenia mai-marilor sau mai-micilor şefi sau colaboratori. Datorită lor, micul nostru sat a fost cunoscut şi recunoscut în întreg judeţul ca unul cu un potenţial uman deosebit, din care răsar frecvent oameni serioşi, bine pregătiţi profesional, dar şi de caracter, pe al căror cuvânt te puteai baza la bine şi la greu. Desigur, ca orice pădure, a avut şi are şi Tătăreştiul uscăciunile lui, dar peste timp rămân valorile, oamenii care au făcut cinste satului.

În acest cadru, relaţiile umane, în speţă legăturile sentimentale dintre tineri au căpătat alte valenţe, depăşind mult graniţa satului în care s-au născut ori, cel mult, cele ale satului vecin, liceenii sau studenţii cunoscând alţi potenţiali parteneri de viaţă decât cei cunoscuţi în localitatea natală. S-au înfiripat poveşti de dragoste, s-au iscat discuţii cu părinţii, care, conservatori ca tot ardeleanul, îşi făcuseră nişte planuri: „fata o mărit cu feciorul lui cutare că nu ştiu ce avere are, feciorul cu fata lui cutare, că e harnică şi la locul ei” etc.

În acest context, două tinere surori din Tătăreşti, Margareta şi Cornelia Dan, au fost trimise de părinţi la şcolile din Satu Mare şi Baia Mare, la vremea respectivă funcţionând încă Regiunea Maramureş, pentru a învăţa carte şi a-şi croi un drum mai uşor şi mai sigur în viaţă. Ambele s-au calificat în domeniul contabilitate-finanţe, lucrând în această profesie la instituţii sau fabrici existente în acea perioadă, dar şi după 1990, din Satu Mare şi Baia Mare. Margareta, sau Margaretuca, cum îi spuneau cei din familie până la repausare, era o femeie foarte frumoasă şi pedantă. Nu avea cum să scape atenţiei unui tânăr intelectual, la rândul său chipeş, înalt, bine făcut şi … tot dintr-un vechi sat românesc sătmărean – Roşiori, situat pe Valea Someşului. Idila dintre Gheorghe Pop şi Margareta Dan s-a concretizat într-o frumoasă şi îndelungată căsătorie, binecuvântată cu doi feciori frumoşi şi deştepţi, familia stabilindu-se şi rămânând la Baia Mare şi după desfiinţarea Regiunii Maramureş.

Cealaltă fiică a lui Băciucu Loaţi Şirului şi a lui Nănuca Moari Şiranca, aşa cum erau cunoscuţi în sat părinţii lor, s-a căsătorit la Satu Mare cu inginerul Keresztesi Alexandru, un om deosebit de aşezat şi cumpătat, care, deşi era reformat, venea frecvent la biserica din Tătăreşti, în special de sărbătorile de iarnă şi pascale, când familia se reunea pentru a le petrece împreună, decedat prematur, la 60 de ani, când îndeplinea funcţia de inginer-şef la fosta Fabrică de Lapte din Satu Mare. Au avut un singur copil, pe Alexandru, de profesie tot inginer, care mi-a fost coleg de clasă paralelă la Liceul „Mihai Eminescu”, ocupând acum o funcţie de conducere la Electrolux Satu Mare.

Dar să revin la familia Pop, aceste rânduri, pe care mi le-a solicitat domnul Teodor Ardelean, având menirea de a întregi imaginea despre Gheorghe Pop şi cu o poveste din satul soţiei sale. I-am cunoscut destul de bine pe părinţii doamnei Margareta încă din copilărie, iar mai apoi am devenit şi rude: tatăl său era frate cu bunicul soţiei, Dan Ioan, iar Cornelia şi Alexandru Keresztesi ne-au fost naşi de cununie. Băciucu Loaţi era o fire foarte blândă, calculată, molcomă, în timp ce soţia era o femeie mică de statură, foarte aprigă, pusă „pă găzdălit”, mai ales după 1990, când a reintrat în posesia/proprietatea pământului, preocupându-se mult de administrarea acestuia, dar, fiind deja destul de în vârstă, a angrenat-o pe fiica Cornelia, Nelicuţi, cum îi spuneau cei apropiaţi. Avea şi o vorbă, *Ţucu-ţi căpucu!,* pe care o folosea frecvent în dialogul cu semenii, în special cu neamurile mai tinere.

Tot în acest context al reintrării pământului în proprietatea ţăranilor, l-am cunoscut mai bine şi pe unchiu‘ Ghiţă Pop. Cum socrul său şi bunicul soţiei erau fraţi, aveau viile una lângă cealaltă, astfel că ne întâlneam frecvent la lucrările specifice. Imediat după 1990, se apucase chiar să replanteze o parte din teren cu viţă nobilă, eu mirându-mă că un om cu pregătirea sa, cu funcţiile pe care le deţinuse şi încă le mai deţinea, care în mod sigur nu avea nevoie de bani sau alte avantaje din lucrarea pământului, fie aceasta şi pentru a produce un vin bun, se înhamă la astfel de munci la vârsta senectuţii. Am realizat atunci că la pruncii de ţărani care au fost crescuţi în gospodăria părinţilor şi învăţaţi de mici cu munca specifică, oricâte şcoli ar urma, orice funcţii ar ocupa, oricâtă avere ar avea, dragostea de pământ, plăcerea de a-l scormoni pentru a da roade, nu pier niciodată. Am trăit şi trăiesc şi eu această experienţă, acest sentiment: abia aştept sâmbăta (peste vară şi alte zile) să merg la Tătăreşti şi să mă ocup de

Cu **soţia Margareta,** la un eveniment în 2011

grădină, de viţa-de-vie, de pomii fructiferi şi să mă simt obosit fizic, dar relaxat mult psihic, intelectual. Atunci am aflat mai concret cine este Gheorghe Pop şi am luat contact direct cu vasta sa cultură, dar şi cu frumosul său caracter ca om, manifestat la fel faţă de oamenii de seama lui ca şi faţă de cei fără pregătire, rămaşi „la coarnele plugului" sau la „munca de jos".

Pe mătuşa Margareta, deşi ea era din Tătăreşti, pot să spun că am cunoscut-o mai puţin, ea neparticipând la activităţile „viticole" ale soţului, doar la reuniunile de familie intrând în contact cu dânsa, de fiecare dată rămânând cu sentimentul că am fost în prezenţa unei „adevărate doamne", întotdeauna elegantă, pedantă şi cu vorbă bună.

I-am cunoscut destul de bine, încă din copilărie, şi pe cei doi feciori, în special pe Radu, care, fiind mai apropiat de vârstă, ni se alătura în vacanţe sau duminica, dacă se nimerea să fie la bunici, la bătutul mingii în curtea şcolii. De altfel, casa bunicilor fiind chiar vizavi de şcoală şi de căminul cultural, de la fântâna lor ne ostoiam setea, direct din *vidyere* (găleată), şi ne spălam în *valău* (jgeabul pentru adăpatul vitelor) de transpiraţia şi praful adunat în 3-4, poate chiar mai multe ore de fotbal … O, Tempora!!

Referitor la cei doi băieţi, dar mai cu seamă la cel mare, medicul Daniel Pop, trebuie să subliniez ataşamentul lor faţă de bunici, atâta timp cât aceştia au trăit fiind aproape de fiecare dată alături de ei de Paşti şi de Crăciun, întâlnindu-i sau doar văzându-i lângă coşul pentru sfinţit în curtea bisericii sau în casă cu ocazia Stelei şi a Viflaimului cu care am bătut satul 6 ani la rând, pe vremea când nici nu visam că o să devenim rude prin alianţă!! De altfel, Daniel a legat o frumoasă prietenie cu regretatul preot al satului din perioada 1979-1995, Orha Alexandru, ajutându-l mult pe acesta când boala s-a instalat nemiloasă în corpul încă tânăr … Şi eu l-am vizitat destul de des într-o anumită perioadă, la cabinetul din Baia Mare, unde-l consulta pe tatăl soţiei mele, în fapt unchiul său, care avea acelaşi nume cu bunicul său – Dan Vasile. De asemenea, şi Radu, fiind un om de afaceri băimărean important, m-a sprijinit financiar de câteva ori pentru editarea revistei „Eroii neamului".

Întorcându-ne la familia Dăneştilor din Tătăreşti, trebuie să scot în evidenţă şi faptul că, la fel ca ramura lui Băciucu Loaţi Şirului din care se trage doamna Margareta Pop, aceasta a dat numeroase personalităţi ce au făcut şi mai fac cinste Tătăreştiului, dar au şi adus ca soţi/soţii oameni de prestigiu la nivel judeţean, şi nu numai, în plus copiii rezultaţi din aceste mariaje le-au călcat în multe cazuri pe urme, nu neapărat în aceleaşi domenii de activitate. Desigur, prin pregătirea, cultura, funcţiile şi realizările sale de-a lungul îndelungatei sale cariere didactice, unchiul Ghiţă Pop poate fi considerat un vârf, fără a diminua cu nimic meritele celorlalţi, dintre care amintesc – sper fără să supăr pe cineva – pe colonelul Mihai Mareş, pe preotul greco-catolic Gheorghe Condor, pe profesoara Angela Negreanu şi pe regretatul său soţ, colonelul Petre Negreanu, pe economistul Virgil Ienci, fost director al Băncii Agricole din Baia Mare, pe medicul Donca Vasile de la Cluj, pe inginerul Marian Stoicovici, fost director al Fabricii de Bere din Satu Mare, pe inginerul Dorel Piţu, fost director al Centrului de Calcul Satu Mare, pe Radu Mareş, fost director al ICRA Satu Mare ş.a.

Aceste nume au adus un plus important pentru prestigiul satului nostru, Tătăreştiul putându-se mândri atât cu fiii săi, cât şi cu cei pe care i-a adoptat de-a lungul anilor. Printre aceştia din urmă se află la loc de cinste **domnul profesor dr. Gheorghe POP**

Model fascinant şi ispititor

Prof. Lotica VAIDA
Baia Mare

La Centenarul naşterii Marelui Profesor Gheorghe Pop, eu văd oraşul Baia Mare purtând *aura luminii.*

Această aniversare e o sărbătoare care îi înnobilează pe organizatori şi oraşul în care a trăit şi pe care o vedeam culminând în amfiteatrele universitare. Acolo/aici a fost *ctitor, întâiul!*

Avea 40 de ani de viaţă, iar noi 18 sau 18+. Prin 1961 a făcut posibil să se adune la Baia Mare absolvenţi de licee, cu vocaţie de dascăl, din nordul şi nord-vestul de ţară, pentru a studia spre a se întoarce apoi la satul/comuna/oraşul care le aştepta dăruirea, încât acolo „în brazdă" să se cultive iubirea de carte, de sat, de neam, de cultură. Mă număr între cei care am răspuns prezent la inaugurarea Institutului Pedagogic de 3 ani în Baia Mare şi am sărbătorit deschiderea anului de învăţământ superior 1961/1962 pe şantierele abia deschise – strada G. Coşbuc de la Colegiul „Vasile Lucaciu" spre Victoriei devenea cale către clădirea nouă a Institutului Pedagogic, aşadar spre instituţia care avea să se cheme UNIVERSITATE. O străbăteam spre şi dinspre oraş cu grijă şi atenţi unde punem piciorul. Centrul oraşului, cu sedii ale instituţiilor culturale, era, încă, Piaţa Libertăţii şi spre acesta, toamna, în mireasma castanelor coapte pe jar la colţuri de stradă, ne îndreptam pentru Bibliotecă, Teatru, Cinematograf, Cinematecă … Toate se aflau în arealul Centrului Vechi.

Institutul Pedagogic de 3 Ani – anterior a existat şi un institut de doi ani, care a pregătit învăţători – s-a dotat şi dezvoltat repede cu bază materială pentru studiu şi pentru existenţă/ condiţii de viaţă studenţească, ceea ce presupunea cantină şi cămin pentru ca noi să nu mai servim masa şi să fim cazaţi în improvizatele „anexe" de pe strada Victoriei, tocmai jos, în zona Uzinei „Petre Gheorghe", cum se chema atunci.

Fără-ndoială, domnul Gheorghe Pop a ştiut să creeze şi să coordoneze echipa, să deschidă uşi din pragul cărora venea sprijin. Judeţul – şi ţara – aveau nevoie de dascăli, iar *marele dascăl* a ştiut să ne iubească şi să ne formeze în iubire. Eram copiii săi – măricei –, dar trebuia să devenim mari. Pentru asta ne-a învăţat de toate. Să fim studioşi şi să-i cinstim pe creatori. Să-l recităm pe Eminescu – şi nu numai – culegând din minunata-i poezie şi substantive şi adjective … şi propoziţii şi fraze, modele de exprimare clară, concisă, expresivă. Să ştim ridica pălăria – băieţii – ori înclina fruntea spre a rosti reverenţios salutul. Ne-a însoţit în excursii de studiu şi ne sugera să cunoaştem ţara cutreierând-o.

S-au răsfrânt raze ale „şcolii" Domniei Sale în câmpul activităţilor mele. Când, la Ipoteşti fiind, am trecut „pădurea de argint" şi-am poposit pe malul lacului albastru „încărcat cu flori de nufăr", iar o elevă a exclamat „aici aş scrie şi eu ca Eminescu", am primit un feedback fericit la străduinţele mele. Eram cu elevi din Cenaclul „Clopoţel", de la Şcoala „Petre Dulfu" din Baia Mare, pe urmele scriitorilor noştri.

Am avut revelaţia bucuriei pe care o trăia în bucuriile noastre, deveniţi dascăli la catedră sau antrenaţi în alte activităţi. Ne-a onorat, împreună cu Doamna Margareta, soţia devotată, cu prezenţa la lansările, urmate de concerte corale de pricesne şi colinde, ale cărţilor publicate în colaborare cu soţul meu, profesorul de muzică Simion Vaida – „Veniţi să ne bucurăm Domnului" şi „Izvor, izvoraş". A scris recenzii la lucrările publicate de noi, ne-a solicitat colaborarea cu materiale pentru „Astra maramureşeană" – foaie volantă – şi pentru Buletinul Societăţii de Ştiinţe Filologice – Filiala Baia Mare.

Mereu tonic, activ, *un model fascinant şi ispititor* şi, reiterez cu o completare: *efigie de aur pe arcada timpului!*

Plăcute aduceri aminte

Dr. Ana VARNA

Mi-amintesc cu plăcere de prof. univ. dr. Gheorghe Pop, pe care l-am cunoscut la 1 octombrie 1963. Era şeful Catedrei de limba română a Secţiei de filologie din cadrul Institutului Pedagogic de 3 Ani din Baia Mare, iar eu – noul cadru didactic al acestei catedre.

N-a trecut mult timp ca să constat ca profesorul Pop se confunda cu şcoala superioară băimăreană pentru care s-a luptat să o înfiinţeze, să prospere şi să se afirme în învăţământul superior românesc.

A predat cursul de *limba română contemporană* caracterizat prin ţinută ştiinţifică, prin claritate şi coerenţă, curs actualizat permanent cu noutăţile din domeniul ştiinţei limbii. Pe lângă aspectele practice ale gramaticii, profesorul Pop a acordat atenţie ortografiei, considerând că însuşirea şi aplicarea regulilor ortografice şi de punctuaţie reprezintă unul din scopurile studierii limbii romane în şcoală. Studenţii au învăţat de la dascălul lor că a scrie corect înseamnă respect faţă de cel căruia i te adresezi şi faţă de tine.

Ca profesor, a fost preocupat dacă studenţii şi-au format deprinderea de a studia şi dacă ştiu să-şi caute sursele de studiu. De asemenea, a urmărit dacă studenţii dovedesc curiozitate ştiinţifică. Pe cei interesaţi i-a iniţiat în cercetarea ştiinţifică, i-a încurajat şi i-a susţinut să participe la sesiunile ştiinţifice studenţeşti. N-a fost doar profesorul de la catedră, ci a fost mereu alături de cei care îl ascultau la curs. S-a interesat tot timpul de studenţii săi, i-a urmărit cu sfatul, cu inima şi cu gândul.

Activitatea de cercetare ştiinţifică a profesorului Pop s-a concretizat în studii şi articole apărute în periodice de prestigiu printre care: „Limba română", „Cercetări de lingvistică", „Limba şi literatura română" şi în volume. Lucrarea *Elemente neologice în graiul maramureşean*, publicată în 1971, reprezintă teza de doctorat şi tratează îmbogăţirea lexicului graiului maramureşean cu neologisme, prin intermediul limbii literare.

A fost coautor şi coordonator la volumul *Graiul, etnografia şi folclorul zonei Chioar,* publicat în 1983, lucrare care sintetizează o parte din materialul cules, cu ajutorul unor chestionare, de cadre didactice şi studenţi ai Secţiei de filologie din cadrul Institutului de Învăţământ Superior Baia Mare. În 1985, Academia Română a acordat acestei opere premiul „Timotei Cipariu".

Profesorul Gheorghe Pop a fost preocupat mereu să înscrie activitatea de cercetare ştiinţifică a învăţământului filologic băimărean în context naţional, organizând anual sesiuni ştiinţifice cu participare naţională. Graţie profesorului Gheorghe Pop, colectivul Catedrei de limba română şi studenţii filologi s-au întâlnit cu personalităţi ale lingvisticii – academicieni: Iorgu Iordan, Alexandru Rosetti, Emil Petrovici, Alexandru Graur, Ion Coteanu şi profesori universitari: Dimitrie Macrea, Boris Cazacu, Matilda Caragiu Marioţeanu, Romulus Todoran, Ioan Pătruţ, Ştefan Munteanu, Gheorghe Tohăneanu, Pompiliu Dumitraşcu.

Ca preşedinte al filialei Maramureş a Societăţii de Ştiinţe Filologice din România, profesorul Pop s-a preocupat de activitatea ştiinţifică, didactico-metodică pe plan judeţean şi a iniţiat şi coordonat buletinul „Studii şi articole", destinat, în primul rând, perfecţionării cadrelor didactice din învăţământul preuniversitar.

Despre omul Gheorghe Pop. Omenia, bunătatea, generozitatea, prietenia, respectul au fost valori în care a crezut şi care l-au definit. Având multe funcţii, în care şi-a dovedit din plin abilităţile manageriale, de la şef de catedră, la decan, prorector şi rector, a trebuit să ia nenumărate decizii, dar a făcut-o întotdeauna cu gândul curat şi cu dorinţa de a nu nedreptăţi pe cineva, având mereu în minte: *A fi domn nu-i de mirare, a fi OM e lucru mare*. Cultul prieteniei, al respectului şi sufletul său generos i-au adus mulţi apropiaţi şi reputaţia de dascăl îndrăgit şi foarte popular.

Acum, la o sută de ani de la naşterea profesorului stimat şi respectat, Gheorghe Pop, şoptesc privind spre cer: *Dumnezeu să îl aibă în pază!*

RESTITUIRI[1]

Un reper major şi un referenţial esenţial

Dr. Teodor ARDELEAN

Ce minunate şi provocatoare sunt clipele în care simţi că nu-ţi mai sunt suficiente superlativele limbii române. Vrei să vorbeşti sau să scrii despre o persoană absolut deosebită şi constaţi cu surprindere că vocabularul general al limbii este sărac la acest capitol, iar uzanţele de combinare lingvistică reduse.

Este şi cazul de faţă. Personalitatea complexă a Profesorului Gheorghe Pop întrece în anvergură, altitudine şi amplitudine toate unităţile convenţionale de măsură axiologice. În consecinţă, devine chiar foarte greu să găseşti *cuvântul* care să exprime *adevărul* pe potriva realităţii! Din acest motiv simplu panegiricul de faţă va uza de elemente din spectrul de rezonanţă interpersonal.

L-am cunoscut întâi din ecourile şi reverberaţiile operei sale de o viaţă, din relatările absolvenţilor Institutului Pedagogic sau Institutului de Învăţământ Superior Baia Mare, care duceau vestea despre lucrarea sa peste tot unde ajungeau să profeseze. Apoi, personal, în 1979, când am fost angajat la Institut ca director al Clubului studenţesc. Un om împlinit, dar plin de prospeţime în conceperea perspectivelor, activ permanent, însă nu lipsit de profunzimea meditaţiei, sobru pentru a impune linia înălţimilor de atins, dar vesel şi disponibil pentru colegi şi studenţi, probabil cu scopul de a-i proteja de stresul firesc al zilelor, puternic pe poziţiile cheie ale activităţii didactice, dar şi în relaţia cu ministerul sau cu autorităţile locale, plăcut în dialog, fascinant în exerciţiul de conducere … M-a cucerit definitiv, irevocabil şi iremediabil! Dacă valoarea socială a expresiei *Magister dixit* s-ar fi putut împroprietări, Profesorul Gheorghe Pop ar fi devenit cel mai bogat om din nord-vestul României! Şi ce putea fi mai frumos decât să poţi să ai zilnic parte de un astfel de *„maestru”*!

L-am iubit din primele clipe de dialog. Şi o iubire dintre acelea rare, nestăpânite uşor, care se aşează la inimă sub forma unei greutăţi plină de responsabilităţi şi asumări, ca o piatră de moară ce nu se erodează nici în măcinişul vremurilor.

Ca să fiu bine înţeles în dragostea mea autentică pentru Profesorul Gheorghe Pop o să mărturisesc aici câteva situaţii pilduitoare despre *rectorul rectorilor!*

Când cercetam, bunăoară, viaţa şi activitatea marelui bărbat al neamului românesc şi Părintelui Naţiei, George Pop de Băseşti, din documentele vremii, spre a-l cunoaşte şi a-i face cunoscută exemplara-i şi istorica-i viaţă, nu mi-l puteam închipui pe Badea George decât cu *chipul şi asemănarea* Domnului Profesor. Când rosteam discursuri publice de analiză contemporană în care ideea ducea spre *nevoia de personalităţi cardinale* şi-n vremurile noastre (şi, Slavă Domnului, viaţa mi-a dat numeroase astfel de ocazii, între ai mei sau în străinătăţi importante!), îmi sărea din sertarul de memorie al chipurilor aceeaşi imagine standard a Profesorului Gheorghe Pop. Când evocam propria-mi viaţă, nu spre o fragilă laudă de sine, ci mai ales spre a sădi copiilor sau tineretului *nevoia de modele*, pe ideea marilor bărbaţi care mi-au marcat devenirea, în listă Profesorul Gheorghe Pop stătea alături de academicienii Constantin Daicoviciu, Camil Mureşan, Ştefan Pascu, Mircea Maliţa … Când scriam despre ASTRA, pe filmul lucrurilor remarcabile înfăptuite, mitropolitul Andrei Şaguna, George Bariţiu, Timotei Cipariu, Vasile Goldiş şi alţi bărbaţi cu statură naţională parcă îşi întindeau aripile protectoare şi provocatoare în **Lucrarea cea Mare a Limbii Române** până spre vremurile noastre, căci în galeria figurilor ilustre ale celei mai ilustre construcţii de suflet a românilor premergătoare

1 Publicăm în continuare texte dedicate de-a lungul timpului prof. univ. dr. Gheorghe Pop.

Academiei, dintre contemporani Profesorul Gheorghe Pop constituie un reper major şi un referenţial esenţial, bun de aşezat în icoana cea tainică a inimii bune.

Am fost alături, atât în cele mai faste momente ale Domniei Sale, ca decan, prorector sau rector, cât şi în cele în care, ca un tribut plătit zilelor a trebuit să cedeze o porţiune de *„teren”* pentru a nu pierde *bătălia* în ansamblu. Şi am fost amândoi fericiţi, nu doar pentru rezultatele lui sau ale mele, ci mai ales pentru titlurile dobândite de *alma mater* băimăreană, pentru studenţii pe care-i îndrumam spre performanţe, pentru colegii care obţineau recunoaşteri oficiale ale muncii în mediul universitar.

Pe vremea când era Decan, mă deranja parcă şi faptul că li se spunea şi altora *domnule Decan*, de parcă acest titlu reprezenta o formă de *Bene Merenti***.** Când a ajuns Rector mi se părea că Institutul e prea mic pentru un om atât de mare şi ulterior am aflat că nu doar eu păcătuisem în gândul acesta, ci şi celebrii Alexandru Graur, Gheorghe Bulgăr, Boris Cazacu, Alexandru Roseti, Ion Coteanu … Când timpul a adunat lucrurile la o altă matcă şi am devenit pentru scurtă vreme *decan* la o altă universitate, Domnul Profesor mi-a stat alături cu toată deschiderea posibilă, fapt ce a determinat conducerea acestei universităţi să-l desemneze *Doctor Honoris Causa*.

Îi datorez mult şi multe. L-am avut şi mentor şi model, şi şef şi coleg, am fost împreună la sute de evenimente culturale. Era cel care dădea tonul aristocraţiei cuvântului, cel ce aducea aerul necesar de mobilitate intelectuală, cel care împăca părţile în discordie, cel care aşeza morala şi acolo unde unii o alungaseră. Cu frazele sale bine accentuate pe idei de forţă, cu glasul său puternic şi bine modulat pentru a specifica sensurile vorbelor de duh, Profesorul Gheorghe Pop s-a impus în toate cercurile intelectuale pe care vremurile i le-au aşezat înainte. Tocmai de aceea am fost determinat să-l citez atât de des, să-l pun în lumină şi să-l valorific. Tocmai de aceea l-am gratulat de multe ori cu titlul de *academician*, pe care şi azi simt că l-ar fi meritat cu prisosinţă.

La 90 de ani figura monumentală a Profesorului Gheorghe Pop ne umple un gol. Acela de a ne putea imagina cât mai aproape de realitate *patriarhii cuvântului ales*. Acela de a putea vedea cum Dumnezeu ni-i oferă pe unii dintre aleşii săi ca repere morale şi culturale, spre a nu ne pierde în hăţişul îmbrâncelilor fără de o cardinalitate precisă.

La mulţi ani şi multă sănătate, alături de familia sa aleasă! Şi mulţumirile mele şi ale familiei pentru tot gândul său cel bun, care m-a determinat să-i fiu discipol. Sper că i-am adus suficiente bucurii pentru ca aceste mulţumiri să nu fie goale în conţinut. Iar titlul meu de doctor în litere este pecetea pe relaţia mentor – discipol.

Gaudeamus igitur ... Să ne bucurăm, aşadar, împreună de destinul fericit al Profesorului Gheorghe Pop!

Gheorghe Pop – 90. Documentar biobibliografic aniversar,
Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu” Baia Mare, 2011.

„Patriarhul tinereţii noastre”

Dr. Teodor ARDELEAN

Valoarea unui om poate fi dată, printre altele, şi de numărul şi calitatea definiţiilor atribuite acestuia pentru performanţele vieţii sale. Mai ales atunci când e vorba de plecarea definitivă spre ceruri a sufletului unui seamăn fiecare găseşte mai potrivită câte o sintagmă despre care crede că este mai elocventă, mai cuprinzătoare.

Aşa a fost situaţia şi zilele trecute când l-am condus pe ultimul drum pe renumitul profesor universitar Gheorghe Pop. S-au scris elogii prin ziarele locale, s-au rostit panegirice la ceremonia funerară, au fost transmise mesaje interpersonale, s-au comunicat verbal sentimente, toate într-o manieră ieşită din haina lucrurilor comune. Pentru unii Gheorghe Pop a rămas

„profesorul”, simplu şi cuprinzător, pentru alţii expresia umană cea mai potrivită a profilului public de tip „magister dixit”. Unii îl gratulează cu definiţia de „mentor”, alţii de „creator al învăţământului superior băimărean”. Şi tot aşa, în alternanţe conjunctive, lipsite de opoziţii în sensuri: cărturar – părinte spiritual, rectorul rectorilor – academicianul spiritualităţii maramureşene, spiritul lucid – naţionalistul profund, figură istorică – omul unic, dascălul de suflet şi simţire românească – căutătorul de comori culturale, lingvistul eminent – apostol al neamului ş.a.m.d.

Cel mai minunat lucru mi s-a părut a fi competiţia dintre noi, „epigonii” lui Gheorghe Pop, pentru a declara public marea dragoste ce i-am purtat-o. Dar nu ne-am făcut decât datoria, ar trebui să spunem, pentru că acest spirit uriaş, ce ne-a marcat existenţa a reuşit nu doar performanţa de a ne iubi pe toţi, ci şi aceea de a nu ne mai tulbura unii pe alţii cu invidii şi rivalităţi, adversităţi şi pertractări nocive, animozităţi şi duşmănii culturale, polemici sterile sau gratuităţi excesive ...

P.S. Iată ce mesaj am primit în timpul ceremoniei de înmormântare de la fostul student Ion Pop, azi cel mai mare poet român în viaţă, Ioan Es. Pop, discipol al domnului profesor (şi al meu!): „Dragă Teodor, am aflat abia acum, de la domnul Bozga, de plecarea dintre noi a iubitului nostru profesor şi a marelui Gheorghe Pop. O lacrimă de neuscat şi o amintire de neuitat pentru patriarhul tinereţii noastre. Cu nesfârşit regret!”

Deci încă o definiţie în catastif: „patriarhul tinereţii noastre”!

„Gazeta de Maramureş” Biblioteca de idei, 14 iulie 2012

Prof. univ. dr. Gheorghe Pop – o personalitate cardinală

Dr. Teodor ARDELEAN

Se împlineşte un an de când Profesorul Gheorghe Pop nu ne mai însoţeşte fizic în lucrurile pe care le facem sub oblăduirea gândurilor bune pe care ni le-a lăsat moştenire. Un an fără Magistrul cuvintelor, fără Sfetnicul ideilor, fără Mentorul activităţilor. Un an în care amintirile se înfiripă repede, memoria suferind de prea mare prospeţime şi totul riscă să fie inundat de comparaţii faptice, de interpretări diacronice, de analize repertoriale. A fost pentru zeci de generaţii personajul real ce corespundea ideal Portretului de *Magister dixit*. A fost prototipul generic şi genetic cultural al sintagmei *Homo doctus in se semper divitias habet* (*Omul învăţat are întotdeauna averea cu el*). A fost cel ce ridica ţinuta întâlnirilor literare, cel ce sporea în zestre culturală manifestările evocative, cel ce aducea plusul de calitate şi de valoare în atmosfera lucrurilor de natură intelectuală, urcând ştacheta şi construind anvergura.

A fost conducătorul cel mai prestigios al incintei academice băimărene – Universitatea – şi lucrul acesta astăzi se vede cu mai multă lumină. Fără oameni ca Gheorghe Pop, evoluţiile stagnează iar vârfurile performanţelor spirituale se estompează. Fără tipul său de dăruire pentru Lucrurile Înalte, plutim în mediocrităţi evidente şi eclatante. Fără vocaţie, profesionalismul în acest domeniu nu se poate evidenţia.

Acum, la un an fără Gheorghe Pop, simţim cum se aşază sărăcia prin portofolii lipsite de consistenţă şi cum pălesc incongruenţele în faţa exerciţiilor şi problemelor rezultate din încercările de edificare cultural-spirituală.

Şi cum firescul se impune, e foarte evident că o personalitate cu o astfel de cardinalitate şi unghiularitate nu poate fi uitată. În consecinţă, zicem precum s-a mai rostit la un alt mare Gheorghe – Pop de Băseşti – „Fie-i memoria binecuvântată din genunche în genunche!”

„Gazeta de Maramureş” Biblioteca de idei, 13 iulie 2013

„Darul” profesorului Gheorghe Pop

Dr. Teodor ARDELEAN

A trecut mai bine de un an de când Profesorul Gheorghe Pop s-a dus să „predea” gramatică la îngeri. De vreo zece ani îl prezentam în public prin expresia „domnul academician”. N-a fost să fie. Cu toate acestea, ca discipol al său, ca prim-absolvent al şcolii sale doctorale filologice de la Baia Mare, eu rămân convins că apropierea sa şi a operei sale publice de cea mai distinsă instituţie de ştiinţă şi cultură a Ţării nu trebuie uitată. Motiv pentru care am solicitat familiei sale (Doamnei Margareta, fiilor Răducu şi Daniel) cumpărarea cărţilor de specialitate din Biblioteca personală a Profesorului. N-au vrut acest lucru! Adică n-au fost de acord cu varianta de „cumpăra”. Ni le-au dăruit!

Sunt peste 1.200 de volume de strictă specialitate. La preluarea lor, Doamna Margareta a plâns pentru fiecare. „Aceasta i-a fost dăruită aici în casă de Academicianul Graur...”, „Pe asta i-a trimis-o cu dedicaţie Rosetti!”, „Asta e de la Congresul de dialectologie!” etc. Deci fiecare carte cu viaţa ei, cu partea ei de viaţă din marea lucrare ce o fac aceste „cărţi de limbă” în hotarele limbii române, când cărţile slujesc în altarele de creaţie ale marilor educatori, cum a fost şi Profesorul Gheorghe Pop.

Veţi vedea în curând aceste volume într-o secţie specială a Bibliotecii Judeţene „Petre Dulfu”, numită „Fondul Documentar al Academiei Române”. Şi va veni la inaugurare, sunt convins de asta, chiar Preşedintele Academiei, acad. Ionel Valentin Vlad. Iar pentru că sala ar putea fi botezată cu numele Profesorului Gheorghe Pop, îi voi putea spune încă o dată „patronului sălii” ACADEMICIAN. Aşa aş vrea să fie!

„Gazeta de Maramureş” Biblioteca de idei, 10 mai 2014

Gheorghe Pop - dascălul, cercetătorul şi mentorul truditor pe multiple fronturi

Pamfil BILŢIU
Baia Mare

Gheorghe Pop, iată, un nume cu o rezonanţă aparte în istoria învăţământului universitar, în ştiinţele filologice şi în istoria culturii maramureşene. În dreptul numelui său a stat întotdeauna mentorul, de neîntrecut, de care era atâta nevoie şi care a înscris realizări pe multiple fronturi. A vorbi despre Gheorghe Pop înseamnă a pune în lumină o personalitate marcantă şi complexă. Drept urmare este prea dificil de conturat această personalitate în cuvinte puţine, deoarece în ea se contopesc organic foarte multe aspecte ale activităţii sale: profesorul a nenumărate generaţii şi generaţii de studenţi, conducătorul neîntrecut de instituţii de învăţământ superior, iniţiatorul şi conducătorul de instituţii culturale, iniţiatorul şi conducătorul de instituţii ştiinţifice, iniţiatorul şi conducătorul de publicaţii periodice ştiinţifice şi culturale, lingvistul de fineţe şi profunzime, teologul, folcloristul, publicistul, mentorul cultural şi ştiinţific. Iată, atâtea laturi ale activităţii Domniei Sale! În toate a înscris rezultate remarcabile, pentru că a ştiut trudi cu tact şi pricepere în toate direcţiile. Asta şi pentru că, în tot ce a întreprins a investit pasiune, dăruire şi un spirit de iniţiativă de neegalat.

L-am cunoscut imediat, după absolvirea facultăţii, prin 1968. M-a impresionat de îndată omul de caracter, cald şi prietenos, mereu preocupat de valorificarea potenţialului de cercetare, antrenând la aceasta elita dăscălimii maramureşene. M-a cooptat în cadrul **Societăţii de**

ştiinţe filologice, iar filiala băimăreană, sub conducerea inimosului dascăl, se făcuse remarcată în toată ţara. În scopul valorificării rezultatelor membrilor ei în domeniul cercetării, a editat anuarul „Studii şi articole", care de la primul număr s-a dovedit o publicaţie prestigioasă, asta pentru că dascălul a ştiut atrage colaboratori din diferite domenii ştiinţifice: literatură, limbă, folclor, istorie, pedagogie, etnografie. Rămân memorabile simpozioanele naţionale, organizate prin aportul dascălului, la Baia Mare, la care noi, tinerii cercetători, am avut prilejul să cunoaştem o serie de personalităţi ale filologiei româneşti, ceea ce a fost pentru noi un câştig aparte: Ion Coteanu, Boris Cazacu, Mioara Avram, Gavril Istrate, Romulus Vulcănescu, Pavel Ruxăndoiu, etc.

În scopul perfecţionării procesului instructiv-educativ al studenţimii maramureşene, şi-a pus din plin priceperea şi dăruirea. Ne amintim de activitatea laborioasă a **Cercului de folclor**, la şedinţele căruia uneori participam. A manifestat un interes aparte pentru practica studenţilor desfăşurată pe teren, atât pentru studenţii atraşi de folclor, cât şi pentru cei atraşi de dialectologie. În acest sens, echipele studenţeşti s-au familiarizat cu cercetarea de pe teren, adunând şi un bogat material care a constituit fondul celor două arhive de folclor şi dialectologie ale Facultăţii de Litere.

Au rămas memorabile întâlnirile studenţilor cu o serie de mari personalităţi ale filologiei şi folcloristicii româneşti, organizate de dascăl, la care au fost invitaţi: Iorgu Iordan, Mihai Pop, Gavril Istrate. A sprijinit apariţia revistei studenţeşti „Nord", care de la început a fost o publicaţie notabilă. A sprijinit şi organizat sesiunile anuale de comunicări ale studenţilor şi cadrelor didactice, la care am şi participat, şi care rezumau o activitate laborioasă de cercetare. Prin grija dascălului şi colaboratorilor săi, a apărut şi publicaţia „Buletin Ştiinţific", în cadrul căruia şi-au valorificat cercetările cadrele didactice. O atracţie irezistibilă pentru studenţi au constituit-o excursiile de studii, al căror adept era, organizate în Maramureş, pe care uneori le ghidam. Ele au avut menirea de a face cunoscute studenţilor valorile etnografice şi de artă populară ale Maramureşului.

Ca cercetător, Gheorghe Pop a înscris realizări notabile. Nu putem omite coordonarea a două lucrări de referinţă în cultura maramureşeană: *Antologie de folclor din Judeţul Maramureş,* la care am colaborat şi noi, şi mai ales *Graiul, Etnografia şi Folclorul zonei Chioar,* o lucrare cu care s-a mândrit întotdeauna şi pe bună dreptate. Aceasta a fost distinsă cu premiul „Timotei Cipariu" al Academiei Române.

Ca lingvist, a înscris realizări prin cercetarea unor compartimente ale limbii române, puţin studiate: *Terminologie minieră din bazinele maramureşene, Elemente neologice în graiul maramureşean, Structuri şi evoluţie în vocabularul limbii române,* iar *Sintaxa Limbii române: Teorie şi aplicaţii* este o lucrare de căpătâi a dascălului, care ne revelează un cercetător modern, temeinic documentat şi meticulos.

Folclorul a constituit pentru dascăl o pasiune nemărginită. A scris numeroase articole, unele legate de importanta problemă a nevoii de conservare şi tezaurizare a patrimoniului folcloric maramureşean. În accepţia sa, folclorul era o inestimabilă avuţie care se cerea valorificată. Ca mentor, a depus strădanii pe linia orientării cercetărilor de folclor. În acest scop a organizat simpozioane naţionale iar comunicările susţinute le-a publicat în *Studii şi articole, volumul V*, rezervat în întregime metodologiei cercetării pe teren a culturii populare. Un spaţiu amplu al acestui volum a fost rezervat chestionarelor de toate categoriile, menite a înarma cercetătorii cu instrumente de lucru. Dascălul a fost o prezenţă activă la sesiunile de comunicări pe teme de etnografie şi folclor, cele mai multe prezenţe avându-le la *Festivalul de Datini şi Obiceiuri de iarnă,* de la Sighetul Marmaţiei. Comunicările sale pe teme de folclor au fost, totdeauna, apreciate datorită varietăţii tematice şi noutăţii conţinutului.

Gheorghe Pop a fost un animator spiritual exemplar al cetăţii, o prezenţă extrem de activă la toate manifestările culturale şi ştiinţifice din Baia Mare, din judeţul Maramureş şi alte localităţi din ţară. La toate a avut meritul de a-şi fi ştiut mobiliza colegii universitari. Îmi amintesc cum ne deplasam în echipă la Sighetul Marmaţiei, Borşa sau Şomcuta Mare, dar şi la Dej, Oradea, Satu Mare, Cluj Napoca, etc. La lansările cărţilor noastre, ne-a onorat ca prezentator versat, cu păreri autorizate şi cu prestanţa sa de dascăl academic. Oare de câte ori?

După anul 1989, Gheorghe Pop a înfiinţat **Despărţământul Baia Mare al ASTREI**, pe care l-a condus şi care prin activitatea susţinută rivaliza cu marile centre astriste din ţară. Asociaţia, datorită mentorului ei, a activat şi pus la

treabă potenţialul cultural şi ştiinţific al cetăţii. Rămân memorabile Reuniunile naţionale ale Astrei, de la Baia Mare şi Şomcuta Mare, prin amploare, bogăţia programului şi organizarea impecabilă. În cadrul Asociaţiei, conducătorul ei a organizat tot felul de manifestări, multe sub egida Primăriei Baia Mare, la care a antrenat dascălii universitari şi pe ceilalţi membri astrişti. Pe deasupra, mentorul a editat revista „Astra Maramureşeană", al cărei director a fost, revistă ce se reţine prin varietatea conţinutului şi mai ales prin cercetările legate de trecutul vieţii culturale a Maramureşului.

Mentorul a fost tot timpul activ pe toate fronturile, acţionând cu acelaşi elan, fiind acelaşi foc nestins, aşa încât nici nu ne vine să credem că dascălul, colaboratorul nostru se află în prag de a deveni nonagenar. Tinereţea lui derivă din tinereţea fără bătrâneţe a spiritualităţii şi ştiinţei, cărora le-a închinat întreaga viaţă. Acesta este drumul vieţii dascălului, mentorului şi omului Gheorghe Pop, un om minunat, al cărui nume în istoria culturii, învăţământului universitar şi ştiinţelor filologice din Maramureş se înscrie la loc de cinste.

Este prilejul, la împlinirea acestei frumoase vârste, să-i întoarcem omagiile noastre, urări de multă sănătate şi La Mulţi Ani!

Gheorghe Pop – 90. Documentar biobibliografic aniversar,
Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu" Baia Mare, 2011.

Omagiu fratern: Profesorului dr. Gheorghe Pop

Prof. univ. dr. Gheorghe BULGĂR
Universitatea Bucureşti

Prietenul de o viaţă, profesorul emerit Gheorghe Pop, împlineşte 8 decenii de muncă rodnică şi de realizări durabile... Am străbătut împreună mulţime de timp şi de împrejurări care nu ne-au alintat, căci ne-am aflat, cum zice Mircea Eliade „sub teroarea istoriei": adolescenţi, mai mulţi dintre noi am trăit în refugiu, departe de casă, de familie şi de prieteni, din cauza Dictatului de la Viena, opera diabolică a doi dictatori care au râvnit atotputernicia; am petrecut prin tranşeele ultimului mare război care ne-a adus apoi dictatura stalinistă de o jumătate de secol, cu toate servituţile robiei spirituale şi materiale de care încă nu ne-a scăpat tranziţia balcanică în care ne zbatem ...

O genială mică poemă a lui Goga începe cu aceste versuri memorabile, potrivite într-un ceas aniversar, mai ales când e octogenar: „Cărbunii când ţi-or arde-n vatră/ În ani târzii şi goi,/ Tu, stând la lespedea de piatră/ Să te gândeşti c-am ars şi noi ..."

Cu toate mizeriile secolului blestemat care a fost zguduit de două războaie mondiale şi de două feluri de dictaturi nimicitoare, pe care le-am trăit împreună, anii vieţii noastre nu au fost goi pentru că râvna spre ştiinţă, profesiunea noastră de dascăli, pasiunea cercetării şi scrisului literar ne-au învrednicit să lăsăm ceva, cât de cât, tezaurului culturii naţionale, confirmând adevărul maximei lui Vergiliu:„toate bucuriile vieţii se risipesc, afară de una: dorinţa de a şti".

Această sacră dorinţă a noastră a rodit prin credinţă, stăruinţă şi zel statornic între cele bune şi prielnice spiritului şi minţii.

Cele câteva zeci de studii şi articole, câteva cărţi de învăţătură îţi dau dreptul să spui, cu modestie creştină, precum străbunii dascăli ai noştri: *Non omnis moriar!*

Este câştigul cel de mare preţ, care-ţi aduce urările noaste cordiale la ceas aniversar, la o vârstă venerabilă, cu bilanţul luminos al împlinirilor ...

La mulţi ani, iubite Ghiţă Pop!

Gheorghe Pop – la ceas aniversar,
Editura Universităţii de Nord, Baia Mare, 2011.

Un dascăl o vocaţie culturală

Prof. univ. dr. Gheorghe BULGĂR

Colegul şi prietenul nostru, prof. Gheorghe Pop, se află la un bilanţ luminos, octogenar, căci şi-a împlinit viaţa cu devotament faţă de şcoală, faţă de tineretul studios pentru care a muncit, trecând prin calificări succesive, tenace şi biruitor, prin toate treptele învăţământului, până la gradul superior de profesor universitar. Mai mult: a condus instituţii de învăţământ, a fost ani la rând în fruntea Filialei din Maramureş a Societăţii noastre de filologie, în care am lucrat încă de la început, din 1949. Paralel, prof. Gheorghe Pop a desfăşurat o bogată activitate de cercetare ştiinţifică cu specific filologic, literar şi publicistic, tipărind succesiv studii şi articole şi mai ales cărţi de învăţătură pentru iubitorii de cultură, limbă şi literatură, iar în ultimii ani, cărţi şi reviste de cultură creştină, având şi o formaţie teologică de înaltă clasă, legat de tradiţiile nobile, ardelene ale Şcolii de la Blaj, care acum trei secole a creat curentul de renaştere naţională şi ne-a întors cu faţa spre Occidentul latino-romanic prin corifeii Şcolii Ardelene.

Studiul şi cultivarea limbii au stat în centrul activităţii profesionale, a muncii cultural-ştiinţifice desfăşurată de-a lungul unei jumătăţi de secol de colegul prof. Gheorghe Pop despre care se poate spune că a fost şi este şi azi un stâlp al mişcării spirituale din nordul ţării, din Maramureş, în special din Baia Mare, prin iniţiative şi realizări pilduitoare pentru tinerele generaţii, credincioase principiului formulat de Eminescu: „Cultura este puterea popoarelor”, dar am adăuga: şi puterea omului, căci cu cât pregătirea intelectuală e mai întinsă, mai solidă, cu atât munca devine mai rodnică, mai preţuită.

În funcţiile de conducere ale învăţământului general şi universitar, colegul nostru a stimulat consecvent şi dinamic devotamentul şi afirmarea prin cultură a tineretului studios, oferind pilde de meditaţie şi de aplicare vie a înaltelor principii de viaţă creatoare prin lecţiile, studiile şi cărţile sale, înscrise în istoria umanismului maramureşean, în cultura naţională a ultimei jumătăţi de secol. Lângă moştenirea didactică şi ştiinţifică, realizată prin muncă şi credinţă de către prof. Gheorghe Pop, cititorii, elevii, studenţii şi oamenii de bine îşi vor aminti de adevărul spuselor lui Vergiliu: „Toate bucuriile vieţii se ofilesc, afară de una: dragostea de a şti”.

Din paginile acestei cărţi aniversare se vede ce poate face „dragostea de a şti” în viaţa unui om: o îmbogăţeşte şi o înnobilează, pas cu pas, oferind semenilor pilde de înălţare a cugetului, lumini călăuzitoare pe drumul afirmării şi al împlinirilor, la care subsemnatul s-a asociat şi le-a susţinut, bucuros de orice adaos la tezaurul spiritual al comunităţii noastre naţionale.

La bilanţul aniversar al venerabilului dascăl octogenar, cu lunga şi rodnica vocaţie culturală, sporind prestigiul universitar şi intelectual al Maramureşului, al capitalei sale, unde mi-am început cariera didactică la reîntoarcerea mea din tranşee, adaug calde urări de bine, sănătate şi noi împliniri ...

La mulţi ani!

Gheorghe Pop, *Tainele vocaţiei,*
„Vasile Goldiş” University Press, Arad, 2001.

Profesorul Gheorghe Pop *magister perpetuus*

Prof. univ. dr. Ion BUZAŞI
Blaj

Pe unii oameni, pe care-i preţuieşti, ai impresia că i-ai cunoscut chiar înainte de cunoştinţa propriu-zisă. Când l-am văzut prima dată pe profesorul Gheorghe Pop, la un concurs de literatură română „Mihai Eminescu" la Botoşani, am fost convins că scrisul şi activitatea sa cărturărească mi-1 făcuseră cunoscut dinainte. Am avut atunci revelaţia „profesorului de vocaţie", ca să folosesc titlul uneia din cărţile sale, din pleiada vechilor dascăli ardeleni. Căci fără să facem un „regionalism forţat", dascălul ardelean şi-a înţeles menirea în primul rând ca un apostolat. În cazul profesorului Gheorghe Pop acest apostolat este confirmat şi întărit şi prin cele două licenţe ale sale: una în litere şi filosofic de la universitatea clujeană şi alta în teologie de la Blaj. A optat, datorită vremurilor pe care le-a traversat, pentru cariera didactică, desfăşurată pe parcursul a peste cinci decenii în învăţământul secundar şi universitar. Adăugând că au fost ani grei, ai instaurării totalitarismului, vom înţelege şi greutăţile unei asemenea cariere, în care se cerea o rezistenţă psihologică deosebită pentru menţinerea unui standard al învăţământului şi al prestigiului profesional. Funcţiile de conducere pe care le-a avut, multe şi felurite, adeveresc opinia împărtăşită de toţi cei care-1 cunosc, că profesorul Gheorghe Pop a ştiut să fie dascăl şi îndrumător, colegial şi ferm, stimulând iniţiativele didactice şi creatoare ale mai tinerilor colegi, ale studenţilor şi elevilor săi, coordonând sesiuni de comunicări, simpozioane ştiinţifice, aniversări şi comemorări literare. Am participat eu însumi la unele şi am fost plăcut surprins de preţuirea afectivă şi plină de gratitudine a acelora care se considerau învăţăceii Profesorului.

Catedra şi îndrumarea învăţământului sunt dimensiunile principale ale trudei didactice a profesorului Pop. Un om al cărţii şi al condeiului, cum este profesorul Pop, a înţeles şi faptul că scrisul ştiinţific şi publicistic sunt complementare şi necesare unei autorităţi catedratice. Specializarea sa filologică s-a consolidat prin publicarea multor lucrări de profil şi a unor cursuri universitare de gramatică, morfologie, sintaxă şi limba română contemporană care l-au impus ca un nume de referinţă în filologia românească actuală.

Ca dascăl blăjean m-am bucurat când am aflat că Gheorghe Pop este, prin licenţa sa în teologie, legat sufleteşte de marea tradiţie religioasă şi culturală a Micii Rome ardelene. După 1990, nu numai că şi-a publicat licenţa sa în teologie, cu un titlu atât de frumos şi de adevărat, *Religia suport şi sens al existenţei* despre care am şi scris o recenzie elogioasă, dar a devenit, cu înţelepciune şi înţelegere un luptător pentru recunoaşterea drepturilor unei Biserici îndelung urgisite, probând prin faptă şi scrisul său că „ştiinţa nu exclude şi nu este adversara credinţei", că ecumenismul nu trebuie să fie o lozincă demagogică afişată în diverse ocazii festive, ci o normă de viaţă într-o lume civilizată.

Acestor sumare linii de portret al dascălului şi cercetătorului ştiinţific trebuie adăugate cele ale omului: colegial şi afabil, generos şi îndatoritor, profesorul Pop este, în ciuda vârstei, un prieten care a înţeles că roadele muncii ştiinţifice şi educative sunt mai bogate şi mai trainice fără acea respingătoare atitudine rigidă de tipul „magister dixit". La capătul acestor rânduri m-am gândit că sunt potrivite şi câteva cuvinte de preţuire rostite de un mai tânăr coleg, care la sărbătoarea aniversară a Profesorului Gheorghe Pop vine cu urarea pe limba vechilor dascăli blăjeni, dragă sărbătoritului:

Ad multos annos!

Gheorghe Pop, *Tainele vocaţiei,*
„Vasile Goldiş" University Press, Arad, 2001.

Fidelitate, consecvenţă, încredere

Augustin COZMUŢA
Baia Mare

Egreu de cuprins în cuvinte personalitatea unui om, viaţa, activitatea şi cariera lui profesională, mai ales când tinde să devină vecină cu exemplaritatea. Adică acel model demn de urmat şi de continuat peste generaţii şi nu excepţionalitatea, care înseamnă abatere de la reguli comune şi chiar ignorarea acestora. Profesorul Gheorghe Pop este, în multe privinţe, o fiinţă exemplară, caracterizată prin fidelitate faţă de profesia de dascăl, prin consecvenţă în acţiunea de promovare a unui ideal educativ şi prin încredere în reuşita susţinerii unui proiect didactico-ştiinţific. Longevitatea doar îi confirmă valoarea demersului său, iar a-l situa între ctitorii învăţământului superior băimărean apare drept un truism şi în rândul celor care nu cunosc în detaliu metamorfozele prin care a trecut Universitatea de Nord actuală ajunsă la sărbătorirea unei jumătăţi de secol de la fondare (1961-2011). Şi au fost şi etape dificile, dar profesorul Gheorghe Pop nu şi-a pierdut nici un moment speranţa, ştiind să pledeze cauza învăţământului superior băimărean în faţa oricăror autorităţi, fie şi obtuze sau chiar răuvoitoare la adresa instituţiei cu aură academică. Şi pentru că Baia Mare era centru universitar într-o zonă tradiţional minieră, lingvistul Gheorghe Pop a introdus în circuit ştiinţific studiul terminologiei miniere şi al neologismului în graiul maramureşean, ca argument că domeniile nu sunt incompatibile. Şi tot aşa, prin consecvenţă, a dovedit că ştiinţele filologice îşi au rostul lor creator specific într-o epocă prea marcat preocupată de tehnologie şi de industrializare, iar preocupările Astrei pentru cunoaşterea istoriei, limbii şi culturii naţionale nu sunt deloc revolute. Acum că mineritul nu mai e ce a fost nu însemnă că studiul său, fie şi istoric, n-ar avea actualitate. Pasărea Phoenix bântuie pe undeva în subteranele maramureşene, căutându-şi resurse pentru o nouă viaţă şi civilizaţie poate mai puţin poluantă ca în trecut. Învăţământul superior a ajutat şi e menit să ajute şi în viitorul globalizant al omenirii la supravieţuire prin progres perpetuu, deşi nelipsit de perioade de criză. Profesorul Gheorghe Pop, la 90 de ani de viaţă, oferă un exemplu de credinţă statornică în devenire, din care, prin forţa lucrurilor, nu putem pretinde mai mult decât să fim parte. Parte mai însemnată sau mai puţin, după cum vrea destinul. Pentru Dânsul, în multe privinţe, cei care îl cunosc şi recunosc că partea sa de contribuţie e una însemnată în analele învăţământului superior băimărean. Personal, ca ziarist martor la evenimente şi avându-l în atâtea împrejurări colaborator, nu mă îndoiesc şi subscriu acestor merite, chiar şi în faţa unei posterităţi ingrate.

Gheorghe Pop – 90. Documentar biobibliografic aniversar, Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu” Baia Mare, 2011.

Prof. univ. dr. Gheorghe Pop

Profesorul de … profesori

Dr. Mircea FARCAŞ
Baia Mare

În învăţământul filologic maramureşean, când pomeneşti numele profesorului univ. dr. Gheorghe Pop, constaţi că toată lumea îl cunoaşte. Cine nu-l cunoaşte? Exceptând generaţiile mai tinere de profesori, care nu au avut onoarea de a le fi profesor, filologii din Maramureş au o stimă deosebită pentru acest mare profesor şi la propriu şi la figurat.

L-am cunoscut în 1991, când învăţământul superior băimărean îşi relua activitatea după o întrerupere de vreo 3 ani. Era prezent şi acum, cum de altfel fusese şi la fondarea, în 1961, a Institutului Pedagogic de 3 ani din Baia Mare. Toţi am fost impresionaţi de statura impozantă a profesorului care ne preda Gramatica. Vocea sa răsunătoare îţi pătrundea prin toţi porii când ne vorbea despre latinitatea limbii şi a poporului român, când ne expunea părţile de vorbire la Morfologie şi mai ales când îţi explica situaţiile confuze. Cu simpaticul său tic verbal, prin care îţi atrăgea atenţia asupra unor probleme: „Pentru aceasta, fiţi cu atenţie!”, nu puteai să nu fii atent la ce spune. A ocupat, rând pe rând toate funcţiile şi gradele didactice posibile, de la şef de catedră până la decan şi rector, de la simplu profesor până la profesor universitar doctor şi conducător de doctorat, alături de un alt ilustru profesor băimărean, regretatul prof. univ. dr. Victor Iancu, care-a plecat mult prea devreme dintre noi.

De numele şi activitatea sa, se leagă mai multe studii şi o carte despre subdialectul maramureşean, căruia i-a dedicat mulţi ani de cercetare. Cartea sa, *Elemente neologice în graiul maramureşean* (Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1971) o vedeam mereu în biblioteca mea, acuma când am căutat-o din nou cu privirea, mi-am dat seama că de vreo 4 ani aceasta se află în Germania, la un alt doctor în dialectologie, un neamţ, Stefan Sasenberg, de la Universitatea din München, care a venit să ne cerceteze limba noastră scumpă românească. Numele profesorului Gheorghe Pop apare mereu la bibliografiile de specialitate, mai ales în dialectologie, dar nu numai. Menţionez în acest sens că este citat în impresionantul *Tratat de dialectologie românească* (1984), la partea dedicată subdialectului maramureşean, p. 349, dar şi la bibliografia generală (cu 10 studii citate la p. 820), unde cu cinste ne reprezintă încă doi colegi de-ai domniei sale: regretaţii profesori Victor Iancu şi Gheorghe Radu. Acestor mari profesori, le-am călcat pe urme, continuând cercetările lor dialectale, ajungând şi eu doctor în dialectologie cu o teză despre subdialectul maramureşean.

La un calcul simplu, în acea vreme avea 70 de ani, vârstă la care unii de abia se mai pot mişca în scurte plimbări prin parc. Domnul profesor Gheorghe Pop ţinea cursuri strălucite. Întâmplarea face că şi după 20 de ani, fostul său student Mircea Farcaş, actualmente profesor la aceeaşi prestigioasă instituţie de învăţământ superior, îl întâlnea frecvent pe culoarele Facultăţii de Litere cu servieta mergând la cursuri, atât la nivelul licenţă, cât şi la masteratele nou-înfiinţate. Toţi am fost mereu impresionaţi de vigoarea şi energia acestui OM-PROFESOR. Pentru aceasta, am acceptat cu bucurie, în 2001, să mă ocup de redactarea şi publicarea unui volum omagial cu ocazia împlinirii vârstei de 80 de ani *Gheorghe Pop – la ceas aniversar* (Editura Universităţii de Nord, 2001, 218. p.).

La un simplu semnal, au „curs” materiale din toate părţile din ţară pentru volumul profesorului Gheorghe Pop. La partea I, *Gratulatoria*, foştii săi studenţi i-au adresat calde urări şi gânduri deosebite, iar cine nu l-a omagiat în prima parte a cărţii, a trimis un studiu ştiinţific, căci ce poate omagia mai mult un om de ştiinţă decât cu un studiu ştiinţific? Acuma mi-a venit rândul să trec în prima parte, printre cei ce-l gratulează, încercând să-i scriu câteva rânduri, de aleasă consideraţie şi recunoştinţă pentru tot ce-a făcut pentru învăţământul superior maramureşean, românesc şi implicit pentru mine. Mă simt dator să-i urez şi eu un cald „La Mulţi Ani!”, acum, la cei 90 de ani pe care îi împlineşte profesorul de … profesori.

Gheorghe Pop – 90. Documentar biobibliografic aniversar, Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu” Baia Mare, 2011.

Elogiu spiritului creator: Gheorghe Pop

Prof. univ. dr. Nicolae FELECAN
Baia Mare

În urmă cu o jumătate de secol lua fiinţă la Baia Mare Institutul Pedagogic de 3 Ani, cea dintâi ctitorie de învăţământ superior din nord-vestul ţării, numită atunci, cu o ironică afecţiune, „Sorbona de pe Săsar”. Cu timpul, acesta a crescut, s-a împlinit prin potenţialul acumulat şi prin realizările avute, devenind, mai ales pentru aceia dintre noi care şi-au identificat întregul parcurs profesional cu viaţa lui, o entitate de care ne simţim legaţi prin puternice fibre. Cel dintâi care a avut în grijă organizarea şi demararea Institutului, dar mai ales a Facultăţii de Filologie, nu a fost altul decât profesorul Gheorghe Pop. Prin urmare, parcursul acestei citadele a învăţământului superior din Baia Mare se împleteşte organic cu personalitatea profesorului Gheorghe Pop.

În funcţiile de conducere pe care le-a avut – şef de catedră, decan, prorector şi rector –, s-a implicat cu elan şi dăruire în formarea unui colectiv de cadre didactice capabile să facă faţă devenirii Institutului, să organizeze primele manifestări ştiinţifice cu participarea colegilor de la Universităţile mari din ţară, Cluj, Bucureşti şi Iaşi, să ajute mai tinerii colegi în activitatea de publicare a rezultatelor muncii lor ştiinţifice în revistele de specialitate şi să-i călăuzească spre găsirea unor teme potrivite pentru a fi dezvoltate în teze de doctorat.

În întregul demers pe care l-a făcut în consolidarea şi dezvoltarea Instituţiei pe care o conducea, am desluşit în profesorul Gheorghe Pop şi o stare de încordare a sufletului, un adânc sentiment de responsabilitate intelectuală, o implicare cu toate puterile minţii cuprinzătoare şi limpezi cu care Dumnezeu l-a înzestrat.

Cu o pasiune pedagogică nedezminţită, Profesorul şi-a asumat, în condiţiile dificile ale începutului, responsabilităţi majore şi în formarea studenţilor, impunându-se prin sobrietatea şi ţinuta elevată a prelegerilor din care se desprindea o gândire profundă şi originală, întemeiată pe un larg orizont filozofic şi lingvistic.

Cu timpul, ideile născute la cursuri sau seminarii au căpătat relief în articolele, studiile şi cărţile Profesorului, care, la ora actuală, se numără cu zecile şi sutele.

Suportul echilibrului pe care l-a arătat întotdeauna profesorul Gheorghe Pop rezidă într-o concepţie solid articulată, izvorâtă din mediul în care s-a născut şi a copilărit, în studiile solide de teologie şi filologie, în viaţa pe care a trăit-o. De altfel, în tot ce a făcut, nu numai social, ci şi în viaţa personală, a avut în vedere Ideea, pentru că aceasta nu are vârstă, ca omul ai cărui ani nu interesează atât de mult, fiindcă ceea ce contează este ceea ce facem în aceşti ani, sau cum însuşi mărturiseşte „viaţa este răspundere, onoreaz-o!”.

Faptele Domniei Sale, profesionale sau obşteşti, majore ori mărunte, dar necesare Instituţiei pe care a reprezentat-o, au devenit o carte de suflet ce o recitim acum, într-o ediţie nouă, cu un comentariu bogat, luminat de experienţa vieţii.

Nonagenar, Domnul Profesor Gheorghe Pop ne oferă pilda reconfortantă a omului, a profesorului, a cercetătorului, a conducătorului, dar şi al acelui *pater familias*, în care harul vieţii provoacă o necontenită bucurie, pe care, de când îl ştim, reuşeşte să o transmită celor din jur. Şi dacă senectutea este asemuită uneori cu iarna, să nu uităm că şi gerul cel mai cumplit zugrăveşte pe fereastră flori de primăvară.

Fie aşadar, ca şi această zi să fie asemenea celor multe pe care le-aţi parcurs, încărcate de energie tumultuoasă şi sprijin generos. Să aveţi şi acum acel zâmbet optimist şi mobilizator cu care vă ştim, ca să se îndeplinească cuvintele pe care le-aţi rostit la împlinirea vârstei de 80 de ani: „Ferice de noi dacă încercările mai grele ale vieţii, în loc să ne descurajeze, ne întăresc şi mai mult lumina credinţei şi ne mobilizează pe traseul îndeplinirii corecte a tuturor îndatoririlor familiale şi profesionale. Vom rămâne mereu tineri dacă ne vom înălţa pe piscurile acestor împliniri prin virtutea credinţei şi iubirea de adevăr”.

Gheorghe Pop – 90. Documentar biobibliografic aniversar, Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu” Baia Mare, 2011.

Întru desăvârşirea limbii române un ziditor şi un apostol: Gheorghe POP

Prof. univ. dr. Victor V. GRECU
Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu

A scrie despre oameni este un act care înnobilează şi înalţă. Un examen al demnităţii şi nobleţei umane. Căci scriind despre alţii îţi primeneşti sufletul, scrii despre tine însuţi. În felul în care scrii despre alţii eşti tu însuţi. Când scrii despre oameni te contopeşti şi te oglindeşti pe tine însuţi, în puritatea şi măreţia firii umane. Dar poţi, tot atât de bine, să îţi etalezi faţa hidoasă, firea făţarnică şi meschină, sfidând curăţenia gândului şi demnitatea spiritului, ruinând piscurile şi întinând caratele facturii umane. Or, a scrie despre oameni este a rosti, înfiorat şi smerit, o rugăciune, în tăcerea încremenită a unui templu imens, ale cărei ecouri se prelungesc până la porţile veşniciei tinzând să o biruie şi să o supună.

Iar aici a scrie despre Omul, dascălul, cercetătorul, ctitorul şi educatorul, prof. univ. dr. Gheorghe Pop, este, deopotrivă, un privilegiu şi o cutezanţă de grea încercare sub povara omenescului şi sfinţeniei unei asemenea misiuni.

Căci, aici, Omul are o statură – cu dimensiuni morale, intelectuale şi sufleteşti – în faţa căreia cuvintele, oricât de împodobite, rămân sărace şi nevolnice.

Am cunoscut cândva, fi-vor 35 de ani de atunci, un Om. Un Om în structura căruia fuzionau, arzând, deopotrivă, harul şi patosul creaţiei cu crezul slujirii şi dragostea pentru oameni. Un Om având agerimea şi isteţimea minţii lui Ulisse şi înţelepciunea lui Nestor, a cărui dominantă şi raţiune supremă de a fi era una ce nu-i prielnică oricui: jertfirea şi patosul arderii până la capăt, până la neantizarea în delirul triumfului, pentru a renaşte într-un alt destin, cu o traiectorie mai anevoioasă, dar mai ispititoare şi fascinantă în împlinirea lui. Un Om de o personalitate copleşitoare, ale cărei virtuţi şi tezaure sufleteşti erau, ca şi acum, o neasemuită, stenică şi însufleţitoare iubire de oameni, de o omenie izbăvitoare, o jovialitate cuceritoare, o căldură sufletească tămăduitoare, un altruism dus până la ignorarea de sine, o prietenie regeneratoare, o vrednicie molipsitoare, o demnitate şi corectitudine pilduitoare, toate aureolate mirific de credinţa în Dumnezeu, de binecuvântarea speranţei, de tonica şi fortificatoarea credinţă în izbândă, care nu zăbovea să se arate.

A fost îndelungă vremea când Omul Gheorghe Pop, cu toate virtuţile personalităţii şi componentele prestaţiei sale fecunde şi multilaterale, era cunoscut, aşa cum este şi astăzi, de autorităţile remarcabile ale literelor româneşti, şi Iorgu Iordan şi Boris Cazacu şi Alexandru Graur şi Dimitrie Macrea şi Alexandru Rosetti şi Ion Coteanu şi Vladimir Robu şi Gabriel Ţepelea şi Gheorghe Bulgăr şi Theodor Hristea ca şi de Romulus Todoran, Gavril Istrate, Ştefan Munteanu, Flora Şuteu, Gh. I. Tohăneanu, Ileana Oancea, Victor Iancu, Vasile Ţâra, D.D. Draşoveanu, Pompiliu Dumitraşcu, Marius Sala, Viorica Pamfil, Elena Dragoş, Nicolae Saramandu, Mircea Anghelescu, Mioara Avram, Ion Gheţie, Gheorghe Ivănescu, Vasile Arvinte, Ion Hangiu, Mircea Frânculescu, Marin Petrişor, Radu Sp. Popescu, Marin Beşteliu, Ion Pătruţ, Mircea Zdrenghea, Maria Vulişici Alexandrescu, Mircea Borcilă, Mihaela Mancaş, Ştefan Găitănaru, Nicolae Rotund, dar de câţi alţi confraţi, nu numai lingvişti, laolaltă cu toţi dascălii, de pe întreg cuprinsul ţării, cu care, fie în activitatea universitară, fie în cadrul Societăţii de Ştiinţe Filologice, al cărei oştean şi sfetnic de taină este, fie în alte organisme şi instituţii, colaborează şi se întrece în acţiuni. Toţi îl cunosc, ca pe un devotat şi desăvârşit camarad, toţi îl preţuiesc, toţi îl iubesc, căci iubirea este belşugul preţuirii, încununarea ei şi semnul perenităţii umane. Iar numele Omului Gheorghe Pop este, în realitate, cunoscut la noi, nu numai în lumea filologilor şi literaţilor ci şi în aria vastă a culturii noastre, pe întreg cuprinsul românesc şi este rostit cu evlavie şi veneraţie, este un nume drag tuturor! Cuvântul, îmbărbătarea, fapta românească, credinţa sa adâncă, mângâierea privirii şi vorbei, întotdeauna calde şi binevoitoare, vibrează în minţile şi inimile discipolilor, ale generaţiilor de studenţi, prietenilor şi cunoscuţilor săi, care se mândresc să

aibă un asemenea coleg, de nobleţea, dăruirea şi însufleţirea lui, viguroase şi reîntineritoare, ca Gheorghe Pop, un camarad, un prieten, dar, mai presus de toate, un Om.

Nobleţea Omului s-a împlinit în vocaţia de dascăl, a cărei incandescenţă s-a rotunjit patetic şi pilduitor în cartea *Profesor şi vocaţie*, care este, în fapt, cartea vieţii lui. Este un simbol al universitarului care şi-a îngemănat iubirea de Limbă cu iubirea de oameni, căci ce poate fi mai definitor pentru oameni decât limba, dar şi har ceresc, un triumf al divinităţii, un talisman prin care aceştia, unindu-se, să se deprindă a se înfrăţi, a se ajuta şi a se iubi unii pe alţii şi, iubindu-se, să mulţumească lui Dumnezeu. Profesorul Gheorghe Pop şi-a găsit în limbă mireasa spirituală a vieţii lui, căreia mirele i-a împodobit veşmintele şi i-a desăvârşit strălucirea, cu o statornicie şi pasiune unice.

De peste 50 de ani o jumătate de secol! profesorul oficiază, cu religiozitate şi har, liturghia vocaţiei sale, predicând iubirea de limbă şi de oameni, urcând, înţelept şi tenace, cu alese merite şi împliniri, dar cu modestie, cu devotament şi pasiune, toate treptele ierarhiei universitare: lector, 1961, conferenţiar, 1970, profesor, 1974, profesor consultant, 1987 şi conducător de doctorat ca recunoaştere şi consacrare supremă a valorii şi eficienţei prestaţiei sale didactice şi ştiinţifice. Dar şi pe cele de răspundere, de păstorire şi diriguire a rânduielilor, de aşezare a temeiurilor didactice, pedagogice, ştiinţifice şi culturale, până în vârful piramidei conducerii academice: profesor, 1948, inspector şcolar regional, 1952, director al Institutului Pedagogic, 1960, şeful Catedrei de Limba şi Literatura Română, 1964, decan al Facultăţii de Filologie, 1970, prorector, 1980, rector al Institutului de învăţământ Superior din Baia Mare (Universitatea de Nord), 1981 până în 1984, ale căror izbânzi şi-au găsit resursele şi fundamentele în priceperea, dinamismul, discernământul, clarviziunea şi creativitatea profesorului, contopindu-se, fecund şi propăşitor, cu abilitatea, tactul, iniţiativa, previziunea şi hărnicia conducătorului.

Vocaţia profesorului a triumfat, plenar şi apoteotic, în cea a cercetătorului, care a înţeles şi a crezut, cu tăria pietrelor de la temeliile unei catedrale şi cu puterea făgăduinţei unui sacerdot, că unica, autentica, veritabila fericire este munca creatoare, iar aceasta pusă, cu pietate şi har, în slujba semenilor. Şi în această jertfă şi-a ghicit marea bucurie de a fi, tâlc şi împlinire a poruncilor dumnezeieşti. Nobleţea acesteia a fost împodobită cu jubileul susţinerii tezei de doctorat la Cluj, în 1969, cu tema: *Elemente neologice în graiul maramureşean*, imediat publicată la Editura Dacia din Cluj şi acordarea titlului de doctor în ştiinţe filologice, care îi întregea chipul cu noi dimensiuni şi perspective magistral împlinite.

Rodul trudei sale nobile şi înălţătoare s-a pârguit din belşug într-o operă care, prin bogăţie şi valoare, impune şi consternează, consacrându-1 în peisajul ştiinţific naţional şi internaţional. Patosul cercetării şi creaţiei s-a convertit în 10 cărţi sau cursuri universitare, 14 volume editate în calitate de coordonator şi coautor, 2 volume de traduceri, 92 de studii şi articole în periodicele de profil, 35 de recenzii şi dialoguri esenţiale şi peste 60 de comunicări ştiinţifice prezentate la manifestări ştiinţifice pe întreg cuprinsul ţării, la sesiuni ştiinţifice ale universităţilor sau instituţiilor de lingvistică din Cluj, Iaşi, Bucureşti. Timişoara, Craiova, Galaţi, Constanţa, Oradea, Piteşti, Suceava, Bacău, Petroşani, Baia Mare; la simpozioane şi colocvii ştiinţifice organizate de societăţile ştiinţifice sau instituţiile de cultură la Baia Mare, Sighetul Marmaţiei, Satu Mare, Seini, Şomcuta, Ulmeni, Ploieşti, Oradea, Chişinău, Iaşi, Alba Iulia, Sibiu, Braşov, Arad, Dej, Orăştie, Blaj, Deva, Sfântul Gheorghe, Târgu Mureş, Tulcea etc., ori la congrese internaţionale, Bucureşti, 1969 şi Bruxelles, 1998.

Patima şi izbăvirea creaţiei ştiinţifice, slujită consecvent şi fără zăbavă, şi-a oferit cu dărnicie roadele bogate şi a fost răsplătită pe măsură, cunoscând cea mai înaltă validare prin acordarea, în 1985, a premiului „Timotei Cipariu" al Academiei Române, pentru lucrarea *Graiul, Etnografia şi Folclorul zonei Chioar,* precum şi prin distincţiile de „Profesor fruntaş" şi „Profesor universitar evidenţiat" care venerează o chemare, o împlinire şi o jertfa.

Consacrarea energiei creatoare, a dăruirii şi a experienţei a cunoscut şi o altă întruchipare, cum nu se putea mai prielnică şi grăitoare, alăturând Omului, dascălului, cercetătorului ctitorul, neodihnit în împliniri, stăpânit de febra făptuirilor, fără preget şi răgaz, arzând şi zidindu-se în fiecare realizare, renăscând şi întrupându-se în fiecare. În care şi-a sădit ceva din preaplinul inimii şi din nobleţea sufletului, căci fiecare poartă pecetea plăsmuirii sale. Gheorghe

Pop este ctitorul Institutului Pedagogic de 3 ani, al Facultăţii de Filologie şi, mai apoi, al Universităţii de Nord, căreia i-a urzit ivirea, ctitorul „Buletinului ştiinţific" (6 volume), al culegerii „Studii şi articole " (7 volume), oferind şanse de valorificare şi publicare, de vitală însemnătate pentru ascensiune şi promovare, unui număr impresionant de autori cea mai vibrantă şi înalt umană ofrandă adusă colegilor şi specialiştilor şi mărturie, de mare frumuseţe morală, a slujirii idealului uman, a dăruirii pentru oameni şi pentru împlinirea lor. Iar acestea, pe lângă atâtea alte făptuiri şi ctitorii de şcoli, de instituţii, de edificări şi împliniri patriotice şi culturale, de oameni. Ele vor dăinui peste ani şi vor vorbi celor viitori despre cel care a vegheat, cu cuget clar şi ochi ager, cu dragoste de neam şi de oameni, la înălţarea noastră în înţelepciune, în adevăr şi în credinţă, prin tot atâtea pietre puse la temeinicirea veşniciei noastre româneşti.

Travaliul fascinant şi ademenitor, didactic şi ştiinţific, cu valoroasele sale creaţii, noianul de împliniri factuale în multiple domenii, l-au impus, au sporit virtuţile şi caratele personalităţii sale, ca şi recunoaşterea aportului atât de bogat şi util, şi i-au adus onoarea prezenţei sale, cu diverse atribuţii, în diferite organisme şi foruri ştiinţifice şi culturale, preşedinte şi apoi preşedinte de onoare al Filialei Baia Mare a Societăţii de Ştiinţe Filologice din România şi membru în Consiliul Naţional de Conducere, preşedinte al Despărţământului Baia Mare al Asociaţiunii ASTRA şi membru în Consiliul Central, vicepreşedinte al AGRU (Asociaţia Generală a Românilor Uniţi), redactor şef al revistei „Tinereţe creştină", director al revistei „Astra maramureşană" etc., în care se dăruiesc dascălul, savantul şi Omul.

Numai cine nu îl cunoaşte pe prof. univ. dr. GHEORGHE POP nu poate crede în veridicitatea încă neîndestulător ilustrată aici, a acestor adevăruri ale OMULUI care s-a înălţat pe piscurile împlinirii „prin virtutea credinţei şi iubire de adevăr", cum o spune însuşi. Iar discipolii cinstesc în el un model, un ideal, un Magistru. Din asemenea fapte şi izbânzi ne culegem luminişurile, în ele trăim patosul despicării văzduhurilor cunoaşterii şi tăria credinţei în curcubeul vremurilor mai bune, prin ele ucenicim ademenirea şi vraja urcuşului şi sorbim incandescenţa piscurilor.

Şi ce poate fi mai firesc, dar mai nobil, mai demn şi uman, decât să ne unim inimile şi cugetele într-un glas, primenit în rugăciune, şi să ne înălţăm gândurile şi sufletele, pentru a aşterne, cu smerenie, cuvânt de românească şi creştinească cinstire Dascălului, Cercetătorului, Educatorului, Ctitorului, dar, mai presus de toate, OMULUI, rugând pe Dumnezeu să îţi dea sănătate şi cerească binecuvântare pentru jertfa slujirii la altarul iubirii de oameni!

La mulţi, fericiţi şi rodnici ani, iubite prieten, confrate şi Magistru!

Gheorghe Pop, *Tainele vocaţiei,*
„Vasile Goldiş" University Press, Arad, 2001

Profesorul Gheorghe Pop – cetăţean de onoare al Băii Mari

Prof. univ. dr. Victor IANCU
Baia Mare

O onoare pe care colegul Gheorghe Pop o merita de multă vreme. Pentru că puţini locuitori ai acestui oraş au făcut atâta pentru prestigiul şi progresul lui ştiinţific şi cultural.

Sunt aproape 50 de ani de când Gheorghe Pop a venit la Baia Mare, ca inspector la secţia de învăţământ a regiunii. Nenumăraţi dascăli de limba română din această parte a ţării s-au bucurat de îndrumarea inspectorului Gheorghe Pop, de sfaturile şi de experienţa sa, fără a fi vreodată umiliţi sau bruscaţi, aşa cum se mai întâmpla în acele timpuri. Gheorghe Pop i-a privit întotdeauna ca fiind nişte colegi care au nevoie de sprijin şi de o vorbă de încurajare.

Acest mod de a-şi înţelege responsabilităţile diriguitoare profesorul Gheorghe Pop l-a perpetuat şi în activitatea sa în cadrul Institutului Pedagogic de 3 ani, Institutului de învăţământ Superior şi Universităţii de Nord Baia Mare. Mă număr printre martorii siguri ai acestui adevăr. Alături de Gheorghe Pop am

pus, în urmă cu aproape 40 de ani, bazele învăţământului superior pedagogic băimărean. Profesorul Gheorghe Pop, promovat lector universitar, a îndeplinit, din prima zi a existenţei Institutului Pedagogic de 3 ani, funcţia de şef de catedră de limba şi literatura română, pentru ca în 1964 să devină decanul Facultăţii de Filologie, până în 1974, când prin unificarea Institutului Pedagogic cu Institutul de Subingineri s-a creat Institutul de învăţământ Superior. Atunci a fost numit decan al Facultăţii de învăţământ Pedagogic, pentru ca în 1979 să devină prorector, iar între anii 1981 şi 1984 rectorul Institutului de învăţământ Superior.

M-am aflat permanent alături de dânsul în efortul extraordinar de creştere calitativă a învăţământului superior băimărean, bucurându-mă de prietenia şi colegialitatea sa constantă. În 40 de ani de colaborare între noi nu a existat nici un conflict major, dar a existat întotdeauna solidaritate şi dorinţa de a face împreună ceea ce nu se putea realiza de unul singur. Ne-am înscris deodată la doctorat, ne-am dat în aceleaşi zile examenele şi am obţinut la date apropiate titlul de doctor în filologie. Apoi am animat, cât de cât, viaţa ştiinţifică a Institutului, organizând sesiuni de neuitat, la care au participat, de-a lungul anilor, cei mai mari filologi ai ţării: Iorgu Iordan, Alexandru Rosetti, Alexandru Graur, Emil Petrovici, Dimitrie Macrea, Boris Cazacu, Ion Coteanu, Ion Pătruţ, Gavril Istrate, Romulus Todoran, Iosif Pervain, Mircea Zaciu, Dumitru Pop, Alexandru Dima şi mulţi alţii. Toţi aceştia au venit la Baia Mare şi pentru că gazdă primă a fost Gheorghe Pop. I-am fost alături cei trei „cofondatori" ai Filologiei băimărene, adică cei ce ne-am aflat aici încă din 1961: regretata Monica Lazăr, Tănase Filip şi semnatarul acestui articol omagial. Nouă ni s-au alăturat alţi iluştri colegi, dintre care unii au plecat la cele eterne: Vasile Ştirbu, Gabriel Georgescu – dispăruţi prematur, Ion Chiş-Şter, Nicolae Felecan, Gheorghe Radu, Valer Oros, Valeriu Palaghiţă, Ana Varna, Eugenia Nistorică. Toţi cei menţionaţi s-au bucurat, de-a lungul timpului, de generoasa colegialitate a octogenarului de azi.

Acum, în prag de nou secol şi mileniu, îi urăm profesorului de vocaţie, filologului cunoscut şi recunoscut pe plan naţional, omului de rară nobleţe Gheorghe Pop, mulţi ani de viaţă, sănătate şi putere creatoare, pentru a ne dărui în continuare cărţi de valoare şi mărturii ale unei existenţe exemplare.

Gheorghe Pop, *Tainele vocaţiei,*
„Vasile Goldiş" University Press, Arad, 2001

Gheorghe Pop dascăl şi prieten de excepţie

Prof. univ. dr. doc. Gavril ISTRATE
Universitatea „Al. I. Cuza" Iaşi

Din Baia Mare mi-a venit o veste aducătoare de bucurie: prietenul meu Gheorghe Pop va împlini, în curând, 80 de ani. Sunt aproape 40 de ani de când l-am cunoscut şi este tot tânăr, în slujba şcolii pe care a servit-o şi o serveşte în mod exemplar.

El face parte din acea categorie de oameni de care te simţi aproape din clipa cunoaşterii, iar colaborarea cu el este un neîntrerupt prilej de bucurie. L-am văzut la Baia Mare. În rândul colegilor de la fostul Institut Pedagogic, înconjurat de simpatia şi preţuirea colegilor pe care i-a îndrumat, ani în şir, şi i-a ajutat să crească. El a fost acolo, la un moment dat, un adevărat factotum, în sensul că şi-a dedicat toată priceperea şi toată puterea de muncă institutului şi studenţilor lui. N-a fost numai un profesor exemplar, un cadru didactic de excepţie, ci şi un prieten al colaboratorilor de toate vârstele, cu care a realizat o serie de lucrări şi a sporit numele bun al şcolii româneşti din Maramureş. Ca decan şi ca rector al institutului a procedat ca un frate mai mare, dintr-o familie numeroasă, aşezând la baza relaţiilor dintre oameni armonia şi respectul pentru munca fiecăruia. N-a fost profesor numai la catedră, ci peste tot pe unde a trecut a lăsat să se vadă devotamentul lui pentru şcoală, pentru om şi pentru cultura şi istoria naţională. Am străbătut împreună cu el Maramureşul, cu popasuri caracteristice, la Sighet şi

la Negreşti, la Şişeştii lui Vasile Lucaciu, ca şi la Săpânţa devenită celebră în lume prin cimitirul lui Stan Pătraş. L-am cunoscut, prin el, pe Vida Geza, căruia i-am făcut o vizită acasă şi i-am văzut şi colecţia de cactuşi, apreciată în multe părţi peste hotare. L-am cunoscut, în Vad, pe Gheorghe Borodi, şeful echipei de specialişti care au confecţionat celebra poartă din anul 1967, anul turismului.

Datorită lui Gheorghe Pop am făcut un popas şi la Sâmbra oilor, unde m-au depistat doi foşti studenţi de la Universitatea din Iaşi, care m-au invitat să fac o conferinţă la Negreşti, unde ei îşi aveau locurile de muncă. Acolo am întâlnit-o pe doamna Veturia Goga, pe care prietenii mei au „prins-o" în câteva fotografii şi am avut o întâlnire de neuitat cu profesorii de la liceul local. Am făcut, apoi, un popas în Cămârzana, unde ne-am pozat în costume oşeneşti şi, în felul acesta, am devenit şi eu maramureşean.

Cunoşteam, într-o oarecare măsură, Maramureşul încă din vremea când eram elev (1932). L-am mai vizitat de câteva ori după anii '50 şi am făcut cercetări dialectale la Borşa, la Vişeu şi la Moisei, prin anii 1954. Dar adevărata cunoaştere a „ţării" respective i-o datorez prietenului Gheorghe Pop, cu care am văzut şi alte părţi de lume, împreună. Ne-am întâlnit la diverse colocvii şi sesiuni ale ţării. Am participat împreună la Seini, la „Zilele Eminescu", la sesiunile Universităţii din Baia Mare, la mai multe adunări anuale ale ASTREI, el în calitate de preşedinte al despărţământului Maramureş, precum şi redactor şef al revistei „Astra maramureşeană". Ne-am întâlnit, de asemeni, în diverse comisii de doctorat.

Dar 1-am văzut şi pe drumuri mai îndepărtate, dincolo de Prut, la Chişinău şi în alte centre. Ne-am plecat, amândoi, frunţile în faţa statuii lui Ştefan cel Mare, ne-am înfiorat de ecourile pe care el le-a răspândit în lume. Am traversat aleea clasicilor, numai moldoveni până ieri, îmbogăţită, acum, cu chipuri de pe tot pământul românesc, cu George Coşbuc, cu Lucian Blaga, cu Octavian Goga, cu George Călinescu, Mircea Eliade şi alţii. Peste tot, colegul meu a dus Maramureşul cu el, a dus, adică, sănătatea şi vigoarea poporului nostru, încrederea în steaua care ne călăuzeşte şi credinţa că eforturile pe care le facem în vederea ieşirii dintr-o noapte care părea fără sfârşit nu pot fi zadarnice.

Îţi mulţumesc, Gheorghe Pop, pentru prietenia de care mi-ai făcut parte, pentru optimismul cu care m-ai însoţit pe toate drumurile. Fie-ţi drumul, în continuare, luminat de bucurii reale şi de succese tot mai mari, în toate întreprinderile cu care te vei confrunta.

Gheorghe Pop, *Tainele vocaţiei,*
„Vasile Goldiş" University Press, Arad, 2001

O viaţă închinată învăţământului şi ştiinţei

Prof. univ. dr. doc. Ştefan MUNTEANU
Universitatea de Vest din Timişoara

N-aş putea spune cu certitudine de când îl ştiu pe prof. univ. dr. Gheorghe Pop. Am însă impresia vie că ne cunoaştem de când lumea. Şi totuşi, „evenimentul" a avut loc, dacă nu mă înşel, cu câteva bune decenii în urmă, când ne-am întâlnit pentru prima dată cu prilejul uneia din numeroasele manifestări filologice iniţiate şi organizate de Societatea de Ştiinţe Filologice de către marele animator care a fost regretatul profesor Boris Cazacu. Cu Gheorghe Pop ne cunoşteam până atunci doar indirect, din revistele unde semnam nu o dată, şi unul şi celălalt, cam în aceeaşi vreme, articole din domeniul nostru comun de preocupări. Abia în ziua întâlnirii la un simpozion la Bucureşti ne-am pomenit, într-o pauză a lucrărilor, faţă în faţă, când el mi s-a adresat pe tonul cel mai natural, folosind forma de salut cea mai familiară şi tradiţională în Ardeal şi adăugând: „Gheorghe Pop din Baia Mare...". Nu m-a surprins deloc gestul, ca şi cum am fi fost vechi prieteni care se revedeau acum după mult timp. De fapt, aşa şi era, lucru inedit şi spontan, stând parcă sub semnul unei

amiciţii tăinuite, lipsite până atunci de posibilitatea de a se fi dat pe faţă.

Din acea zi contactele noastre directe s-au înmulţit, prilejuite mai ales de participările la sesiuni ştiinţifice, între acestea şi cele organizate de el la Baia Mare, ca şi la alte manifestări de acest gen ce aveau loc în ţară cu participarea cercetătorilor, profesorilor din învăţământul superior şi în special cu masiva prezenţă a profesorilor de liceu, acţiune întrutotul profitabilă, vreau să cred, atât pentru unii, cât şi pentru ceilalţi.

L-am cunoscut cu timpul mai îndeaproape, deşi sporadic, de fiecare dată, pe profesorul, colegul şi prietenul Gheorghe Pop, şeful catedrei de limbă română contemporană de la fostul Institut Pedagogic din Baia Mare, ulterior decanul Facultăţii de Filologie şi apoi prorector şi în cele din urmă rector al Institutului de învăţământ Superior, azi Universitatea de Nord din Baia Mare.

Profesorul Gheorghe Pop şi-a câştigat din vreme autoritate pedagogică şi ştiinţifică prin activitatea sa iniţială în învăţământul liceal, ca profesor şi organ de îndrumare, apoi în cel universitar, unde s-a dezvoltat vocaţia sa de cercetător al limbii române, căreia i s-au pus pe umeri, rând pe rând, numeroase funcţii de conducere.

Dar, paralel cu aceasta, Gheorghe Pop s-a afirmat pe plan ştiinţific prin studiile şi articolele publicate în revistele de profil şi nu mai puţin prin lucrări fundamentale, dintre care amintesc: *Graiul, Etnografia şi Folclorul din zona Chioar* (Baia Mare, 1983), monografie complexă şi originală, distinsă cu premiul Academiei Române; *Terminologia minieră din bazinele maramureşene* (Cluj, 1996), contribuţie valoroasă, bazată pe fapte numeroase, consacrată unui sector important şi mai puţin cercetat din punct de vedere lingvistic. La acestea se adaugă lucrările de gramatică a limbii române, cursuri universitare, precum şi mai multe volume de studii filologice, coordonate şi editate de autor sub egida Universităţii sau a Societăţii de Ştiinţe Filologice, Filiala Baia Mare, al cărei preşedinte a fost de-a lungul a peste trei decenii (1964-1995).

Căci profesorul Gheorghe Pop este prin excelenţă ceea ce numim un „om de acţiune", a cărui activitate s-a extins şi s-a exercitat în cursul vremii mult dincolo de tărâmul strict didactic. El este, în afară de cele amintite mai înainte, preşedinte al Despărţământului Baia Mare al Asociaţiunii ASTRA, iar din 1994 vicepreşedinte AGRU (Asociaţia Generală a Românilor Uniţi), este şi redactor-şef al revistei „Tinereţe Creştină" şi director al revistei „Astra maramureşeană".

Am consemnat foarte succint, deci numai o parte din ceea ce constituie conţinutul şi sfera largă a preocupărilor profesorului, filologului şi omului de cultură Gheorghe Pop. Trebuie să recunoaştem că pentru a-ţi lua asupra ta atâtea obligaţii şi a le duce cu bine până la capăt este nevoie de energie şi pasiune, de pricepere şi consecvenţă, virtuţi cu care profesorul atâtor generaţii de studenţi a fost dăruit din plin. Aşa se explică faptul că de mulţi ani profesorul Gheorghe Pop nu este numai un slujitor de prestigiu al şcolii din Baia Mare, ci şi o personalitate publică, aş zice, înconjurată de stima, preţuirea şi simpatia celor din jur, profesori, studenţi, ca şi oameni de bine. Nu e lucru de mirare, fiindcă Gheorghe Pop, profesorul, îndrumătorul şi organizatorul este, alături de filolog, omul de un optimism robust şi contaminant, cu vorbirea francă şi savuroasă, colorată de agreabilul accent maramureşean, este, zic, omul care a fost chemat şi a răspuns chemării, nu fără sacrificii, acolo unde era nevoie de un prim pas, de o iniţiativă din partea cuiva cu imaginaţie şi voinţă, însoţite de sentimentul răspunderii nu numai profesionale, ci şi morale faţă de sine şi ai săi. De aceea îmi exprim credinţa, care nu este numai a semnatarului acestor rânduri, că numele profesorului maramureşean Gheorghe Pop rămâne înscris în peisajul intelectual al acestei binecuvântate şi străvechi părţi de ţară şi izvor de cultură românească, unde contemporanii îl vor aşeza, pe bună dreptate şi recunoştinţă, în rândul înaintaşilor săi în ale culturii.

La mulţi ani, teferi şi rodnici, iubite coleg şi prieten!

Gheorghe Pop, *Tainele vocaţiei,*
„Vasile Goldiş" University Press, Arad, 2001

La ceas aniversar

Prof. univ. dr. doc. Dumitru POP
Universitatea „Babeş-Bolyai” Cluj-Napoca

Îmi face plăcere să evoc într-un moment aniversar personalitatea profesorului Gheorghe Pop. Evocarea mea are un caracter sentimental şi afectiv. Aceasta pentru că activitatea didactică, ştiinţifică, culturală, organizatorică etc. a octogenarului de azi este bine cunoscută în lumea specialiştilor şi asupra ei şi-au spus şi vor continua să-şi spună cuvântul oameni competenţi ai fiecăruia din domeniile în care s-a implicat.

Este adevărat, tărâmul activităţii mele profesionale de strictă specialitate s-a intersectat uneori cu cel al profesorului Gheorghe Pop. Noi ne-am întâlnit însă şi am colaborat îndeosebi în planul organizării diverselor forme de activitate filologică şi am avut satisfacţia să constatăm că ceea ce s-a înfăptuit prin această colaborare s-a răsfrânt durabil şi pe plan afectiv, cimentând o prietenie sinceră şi discretă, care măsoară câteva decenii.

Lingvistul băimărean, preocupat de aproape toate compartimentele lingvisticii române, precum şi de particularităţile graiului maramureşean, în orizontul căruia a trăit şi şi-a desfăşurat activitatea (*Elemente neologice în graiul maramureşean, Terminologia minieră din bazinule maramureşene* ş.a.) transpuse în cărţi, studii şi articole, a avut un rol important în dezvoltarea învăţământului superior filologic şi umanist din mai tânărul centru universitar Baia Mare. Ca decan al Facultăţii de Filologie a Institutului Pedagogic de 3 ani (1970-1980), ca prorector (1980-1981) şi rector al Institutului de învăţământ Superior care stă la baza Universităţii de Nord, profesorul Gheorghe Pop a înţeles să dezvolte relaţii strânse cu alte universităţi şi institute de învăţământ superior din ţară, în special cu universitatea clujeană, aceea în care s-a format şi s-au specializat apoi majoritatea membrilor corpului didactic care ilustrează azi una din instituţiile de învăţământ superior foarte necesare şi totodată de reală perspectivă ale ţării. Începând cu cercetările întreprinse pe teren de cercurile ştiinţifice studenţeşti de specialitate şi de sesiunile ştiinţifice studenţeşti şi terminând cu sesiunile ştiinţifice anuale şi ocazionale organizate independent de cele două institute de învăţământ superior, dar la care participau de regulă colegi din amândouă.

Aceeaşi colaborare strânsă s-a realizat şi între filialele din Cluj şi Baia Mare ale Societăţii de Ştiinţe Filologice. Datorită tactului cu care proceda profesorul Gheorghe Pop şi prestaţiei sale ca gazdă îndatoritoare, invitaţiile lansate de organizatorii de la Baia Mare nu puteau fi refuzate de colegii din celelalte centre academice. Atmosfera în care se desfăşurau aceste activităţi, tutelate de regulă de sărbătoritul de azi, lăsau de fiecare dată nu numai urme bine marcate în planul activităţii de cercetare, ci şi în amintirea participanţilor.

Excelent organizator, profesorul Gheorghe Pop a condus timp de aproape două decenii Filiala Baia Mare a Societăţii de Ştiinţe Filologice, izbutind să valorifice în cele şapte volume de „Studii şi articole” o parte însemnată din cercetările întreprinse de membrii acesteia, aşa cum, la Universitate, a reuşit să valorifice, în alte şase volume ale „Buletinului ştiinţific”, rezultatele activităţii colegilor.

Pentru cel ce va scrie cândva o istorie a Universităţii de Nord, de la stadiul ei incipient de „Institut Pedagogic Superior” până azi, contribuţia de suflet şi efortul îndelungat depus de profesorul Gheorghe Pop se va impune de la sine.

Cât priveşte spiritul de colegialitate al sărbătoritului de azi, profunzimea şi căldura ce-1 învăluie, voi aminti aici faptul că aproape toţi colegii săi filologi clujeni, mai tineri sau mai vârstnici, care în decursul anilor au trecut Styxul, au fost conduşi pe ultimul lor drum şi de profesorul Gheorghe Pop, care apărea discret şi dispărea tot aşa de discret, la sfârşitul ceremonialului, cu sufletul vizibil răvăşit de împuţinarea rândurilor celor cu care odinioară visase la mai bine.

Felicitări, iubite coleg şi prieten, pentru ceea ce ai dăruit învăţământului şi cercetării filologice româneşti şi pentru forţa sentimentelor ce le-ai dăruit cu generozitate colegilor tăi, inclusiv celor din universităţile surori! La mulţi ani!

Gheorghe Pop, *Tainele vocaţiei,*
„Vasile Goldiş” University Press, Arad, 2001.

Cu dascălul Ghiţă Pop în teritoriul sacru al amintirilor

Prof. univ. dr. doc. Valeriu RUSU,
Universitatea „Provence” din Aix-en-Provence, Franţa

Nu l-am mai văzut pe dascălul Ghiţă Pop de peste 13 ani, nu i-am citit vreun rând de peste 10 ani!

Dar, ca şi azi, îl văd alergând pe Obcinile Ţării Maramureşului – căreia i-a rămas fidel, cu toată fiinţa sa, totdeauna, ceas de ceas, lună de lună, an de an – când, noi doi, tineri universitari aveam misia culturală de „excepţie” de a organiza primirea în Maramureş a participanţilor (profesori şi studenţi) la Cursurile de vară ale Universităţii Bucureşti, organizate prin anii 1965-1969, la Sinaia.

Alerga cu dăruire şi era ascultat în tot ce spunea, căci Ghiţă Pop, de pe atunci, tânăr şi frumos ca un brad şi voinic ca un stejar, era pentru toată suflarea maramureşeană, Dascălul. Era un reper care nu putea fi ocolit sau înlocuit de altceva. Nu puteai trece pe poarta Maramureşului de la intrarea în judeţ şi nici pe miile de porţi maramureşene, fără ca oamenii să nu te întrebe: dar îl ştii pe dascălul Ghiţă Pop? L-ai cunoscut?

Îl văd şi acum, parcă ar fi astăzi, cum m-a primit şi m-a sfătuit când am venit să facem monografia celebrului „Cimitir vesel” de la Săpânţa, pe care şi-a pus pecetea cu atâta dăruire şi artă regretatul Stan Ion Pătraş.

Îl văd şi acum însoţindu-mă (şi descurcându-mă cu simţul lui practic şi cu curajul său unic, din zeci şi zeci de probleme delicate, pe atunci), când am avut plăcerea să-i fac cunoscut distinsului coleg Jean-Claude Bouvier, profesor la Universitatea Provence din Franţa, şi familiei sale, această Ţară de vis şi de dor, Maramureşul.

Şi cum aş putea uita orele de taină ştiinţifică, petrecute la Centrul de Fonetică şi Dialectologie al Academiei, sub „protecţia” profesorilor Al. Rosetti şi B. Cazacu, sau, după ce colindase ministerele bucureştene pentru a se întoarce la fraţii săi maramureşeni cu traista niciodată goală, să discutăm vreun capitol din teza sa de doctorat (dialectologie maramureşeană) sau cine ştie ce alt articol sau comunicare ştiinţifică ...

De când valurile vieţii m-au dus pe alte meleaguri – fără să uit de Maramureş nici o clipă, făcând mereu, la cursuri şi seminarii, în conferinţe, referiri tot mai vii şi mai nostalgice, la acest colţ de pământ românesc îmi lipsesc multe aici, mi-e dor de multe şi de mulţi...

Cu deosebire când scriu aceste rânduri pentru plăcuta aniversare a tânărului dascăl Ghiţă Pop, dorindu-i viaţă lungă, sănătate, prosperitate, în toate cele materiale şi spirituale, să se bucure de iubirea şi preţuirea distinsei sale Familii, a tuturor oamenilor de bine din Ţara Maramureşului şi din toate Ţările româneşti pe care Domnul le-a presărat aşa de frumos pe Pământ.

Şi la „bună vedere”, Frate Ghiţă, cât mintea-mi, sufletul meu şi braţu-mi, puţin obosite deja, puţin necăjite, niciodată însă abătute, mai pot să te îmbrăţişeze cu deosebită afecţiune

Gheorghe Pop, *Tainele vocaţiei,*
„Vasile Goldiş” University Press, Arad, 2001

Expoziţie cu autografe celebre primite de prof. univ. dr. Gheorghe Pop, Baia Mare, 8 octombrie 2021

Ctitor de şcoală, lingvist de excepţie, profesor de aleasă omenie

Dr. Ştefan VIŞOVAN
Baia Mare

Învăţământul superior maramureşean ar trebui să-şi sărbătorească zilele acestea ctitorul – pe distinsul profesor universitar, doctor în ştiinţe filologice Gheorghe Pop, cel din iniţiativa şi cu eforturile căruia a luat fiinţă în urmă cu cincizeci de ani Institutul Pedagogic, care, prin transformări succesive, a devenit Universitatea de Nord de astăzi.

Viaţa academică, culturală şi socială a acestui nord de ţară poartă şi azi amprenta valorosului om de ştiinţă, care este profesorul Gheorghe Pop, manager neîntrecut şi creator de şcoală lingvistică. Mulţi dintre slujitorii învăţământului maramureşean universitar şi preuniversitar s-au format ca dascăli şi profesionişti la instituţia ctitorită şi păstorită cu aleasă pricepere decenii întregi de venerabilul lingvist.

Profesorul Gheorghe Pop a îmbinat întotdeauna exigenţa didactică cu grija pentru promovarea celor cu adevărat merituoşi, n-a agreat nepotismul sau alte legături de acest gen. Aşa se face că învăţământul superior maramureşean s-a impus pe vremea păstoririi Domniei Sale prin calitate, competenţă şi competitivitate.

Sobru, extrem de manierat, calculat, maiestuos prin ţinută şi aură profesională, Profesorul a împrumutat din calităţile Domniei Sale şi instituţiei pe care a condus-o, conferindu-i credibilitate şi plasând-o printre universităţile de prestigiu din ţară. Parafrazând versurile unuia dintre primii noştri poeţi, ctitorul de şcoală superioară maramureşeană, pe care-l sărbătorim astăzi cu dragoste şi recunoştinţă, ar putea spune: „V-am dat universitate, păziţi-o şi dezvoltaţi-o ca pe un veritabil locaş de ştiinţă”. Cum s-au priceput cei care i-au urmat Profesorului la cârma universităţii să o păstreze şi să o dezvolte se va vedea în curând, la vremea clasificărilor…

Lingvistica noastră are în profesorul Gheorghe Pop un specialist de referinţă. Lucrările Domniei Sale despre dinamica vocabularului, despre structura gramaticală a limbii, studiile cu caracter etnologic, etnografic sau cele confesionale îl situează în zona de vârf a ştiinţei lingvistice româneşti. A format nu doar profesori practicanţi de mare valoare, ci şi cercetători, lingvişti şi literaţi de prestigiu, fiind conducător de doctorate şi membru în zeci de comisii de acordarea titlului ştiinţific de doctor în filologie.

Profesorul Gheorghe Pop a lăsat mereu loc de *Bună ziua!* peste tot pe unde l-au purtat cărările ştiinţei şi arta conducerii. Dacă pe unii rectori sau decani lumea universitară nu i-a regretat niciodată, ba mai mult, s-a bucurat la trecerea lor în rezervă, Profesorul Pop Gheorghe a rămas în mintea tuturor celor care au avut privilegiul să-l cunoască şi să colaboreze cu Domnia Sa ca un model de om, de dascăl şi de manager. A fost, este şi va rămâne un etalon de demnitate academică şi de colegialitate.

Suntem mulţi, foarte mulţi cei care îi datorăm câte ceva Profesorului: dacă nu un sprijin ştiinţific direct, atunci, fără îndoială, o vorbă bună spusă la ceas de cumpănă, un sfat dat cu inima deschisă şi cu iubirea de aproapele – stare sufletească specifică doar caracterelor mari şi principiu de viaţă de la care Domnia Sa nu s-a abătut niciodată.

De aceea, astăzi, la acest minunat ceas aniversar, ne bucurăm din tot sufletul pentru Profesorul nostru şi îl rugăm să primească gânduri de aleasă admiraţie şi preţuire.

Fie ca Bunul Dumnezeu să-i dea în continuare ani mulţi, liniştiţi şi frumoşi, plini de bucurie şi pace! La mulţi ani, Domnule Profesor!

Gheorghe Pop – 90. Documentar biobibliografic aniversar, Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu” Baia Mare, 2011.

IN MEMORIAM MIHAIL DIACONESCU

A plecat la ceruri „cel mai reprezentativ scriitor al spiritualității românești”

UNIUNEA ZIARIŞTILOR PROFESIONIŞTI DIN ROMÂNIA
Departamentul de comunicare

A încetat din viaţă, la 25 martie 2020, marele scriitor român **MIHAIL DIACONESCU**, membru marcant al Uniunii Ziariştilor Profesionişti din România, cel despre care părintele Dumitru Stăniloae spunea că este cel mai reprezentativ scriitor al spiritualităţii româneşti, începător al scrisului nostru viitor.

S-a născut la 8 noiembrie 1937, în comuna Priboeni din judeţul Muscel. A absolvit în 1955 Liceul „Gheorghe Şincai” din Bucureşti, iar în 1960 a absolvit Facultatea de Filologie a Universităţii din Bucureşti. În 1972 a obţinut titlul de doctor în filologie la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iaşi cu teza „Gib I. Mihăescu. Prezentare monografică”, publicată în volum în 1973, în colecţia Universitas a Editurii Minerva. Între 1972-1975 a fost conferenţiar oaspete la Institutul de Romanistică al Universităţii Humboldt din Berlin, unde a ţinut cursuri, a condus seminarii şi a îndrumat elaborarea unor teze de licenţă cu subiecte româneşti. Este autorul unei monumentale opere literare, publicând zece romane: *Visele au contururi precise* (1963), *Culorile sângelui* (1973), *Adevărul retorului Lucaci* (1977), *Umbrele nopţii* (1980), *Marele cântec* (1982), *Călătoria spre zei* (1982), *Speranţa* (1984), *Depărtarea şi timpul* (1986), *Sacrificiul* (1988), *Nopţi şi nelinişti. Pseudojurnal metafizic* (2008). Fapt inedit în cultura română, celor zece romane le-au fost consacrate şase volume monografice. A avut bucuria, cu puţin timp înainte de a pleca dintre noi, de a-şi vedea tipărit, în limba italiană, romanul său din 1986, *Depărtarea şi timpul*, la Editura Rediviva din Milano.

Mihail Diaconescu a fost distins cu premiul Academiei Române „Mircea Florian”, secţiunea filosofie, pentru tratatul său *Prelegeri de estetica Ortodoxiei*, publicat la Editura Doxologia a Mitropoliei Moldovei şi Bucovinei, din municipiul Iaşi, în anul 2009, bucurându-se de Prefaţa acad. Alexandru Surdu. Scriitorul şi profesorul Mihail Diaconescu a fost propus la Premiul Nobel pentru Literatură în anul 2013 de către Academia DacoRomână.

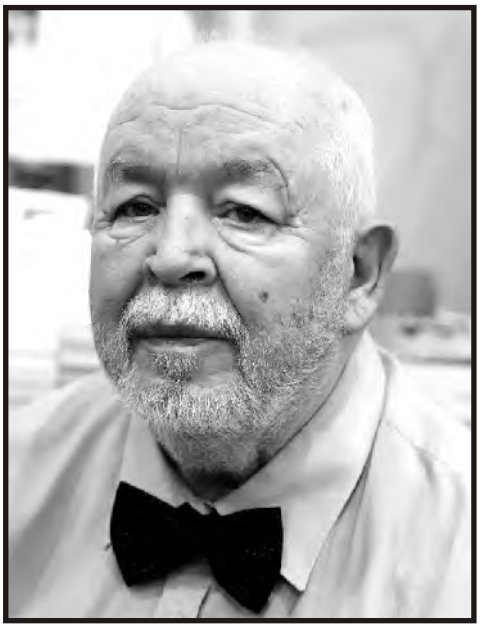

Mihail Diaconescu
(8 nov. 1937-25 mart. 2020)

A fost membru titular al Uniunii Scriitorilor din România şi al Uniunii Ziariştilor Profesionişti din România. O mare parte din proza sa a fost tradusă în limbile germană, franceză, engleză, rusă, italiană.

Referinţe critice

Romanul lui Mihail Diaconescu ***Speranţa*** *reînvie fenomenologia unei mari speranţe colective în Europa Dunăreană. Aceasta este speranţa naţională. De ea se leagă hotărâtor tot viitorul acestor popoare. Aceasta reprezenta forţa şi formula sufletească colectivă pe care se vor rezema toate proiectele politice ale Europei*

Dunărene. Un roman istoric are forţă şi valoare de îndată ce reuşeşte să surprindă cercurile din care se naşte o geografie sufletească neconfundabilă […]. Acest proces complex este evocat de romanul lui Mihail Diaconescu. Fiind primul roman al Unirii din istoria literaturii române, interesul nostru pentru o asemenea operă capătă o semnificaţie specială. Momentul Unirii este de o atât de covârşitoare însemnătate pentru istoria acestui ,,neam latin de la Dunărea de Jos'', încât este de mirare că până astăzi beletristica s-a arătat atât de prudentă în raport cu un asemenea eveniment crucial .

Ilie BĂDESCU,
Drama istorică a omului creştin în literatura lui Mihail Diaconescu. De la sociologia literaturii la fenomenologia narativă. Contribuţii antropologice, Editura Magic Print, 2010

Într-o anume privinţă, s-ar putea ca ***Depărtarea şi timpul*** *să fie cel mai bun roman al lui Mihail Diaconescu. Autorul s-a oprit la personalitatea de prim rang a spiritualităţii creştine patristice: Sfântul Dionisie. El este produsul cel mai ilustru al Şcolii Literare şi Teologice de la Tomis din opera daco-romană, trăitor, apoi, la Constantinopol, iar în cea mai mare parte la Roma, sub zece papi. Dacă aş utiliza conceptele vizionarismului eminescian analizate de Edgar Papu, aş zice ca Mihail Diaconescu are vibraţie, în primul rând, pentru categoria de partea lui, spre a ajunge, finalmente, la cea a aproapelui.*

Theodor CODREANU

Domnul Profesor Mihail Diaconescu este cel mai reprezentativ scriitor al spiritualităţii româneşti, începător al scrisului nostru viitor.

Dumitru STĂNILOAE, 24 noiembrie 1989

Mihail Diaconescu lucrează în coordonate documentare aproape fără fisuri. El nu răstoarnă, nu modifica şi nici nu modelează altfel datele fundamentale de cadru şi de atmosfera … Este apoi, pe lângă evocare, puterea inventivităţii epice şi este, mai cu seamă, elementul decisiv al viziunii caracterologice, care transfigurează, ambele, materia istorică, o depăşesc si o transcend.

Florin MIHĂESCU,
„Arges", Piteşti, An. XII, nr. 4 (110), decembrie 1977

Proza plină de pitoresc şi de tensiune dramatică a lui Mihail Diaconescu se dovedeşte a fi o foarte personală interpretare a lumii ideilor, a întrebărilor de maximă generalitate ale omenirii.

C. Ervin TIVIG,
„Histoire Litteraire Comparée", Bucarest, An. V, 1978

Trebuie să-i mulţumim romancierului de prestigiu Mihail Diaconescu pentru fidelitatea cu care rămâne, în lucrul sau literar, ataşat eroilor culturii noastre.

Virgil CANDEA, „Luceafărul", Bucureşti, An. XXIV, nr. 7 (981), sâmbătă, 14 februarie 1981

Mihail Diaconescu a înţeles să surprindă epocile în situaţiile lor de criză … În aceste medii trăiesc şi creează artişti care … devin simbolurile unei atitudini în faţa istoriei şi, implicit, a artei pe care o slujesc.

Sergiu I. NICOLAESCU, „Familia", Seria a V-a, Oradea, An. XVII (117), nr. 3 (187), martie 1981

Toate aceste calităţi de excepţie ni-l recomandă pe Domnul Mihail Diaconescu ca pe unul dintre prozatorii cei mai importanţi ai literaturii române de azi şi realizatorul unui nou tip de roman istoric, explorând zone inedite, într-un stil şi cu mijloace absolut proprii şi originale.

Ion ROTARU, „Argeş",
Piteşti, An. XVII, nr. 128, martie 1982

Cu fiecare apariţie editorială, este tot mai evident că Mihail Diaconescu tinde să ocupe un spaţiu aparte în cadrul prozei noastre contemporane, ducându-şi cu consecvenţă la îndeplinire un foarte ambiţios proiect epic de largi şi îndrăzneţe dimensiuni: să dea, cu mijloacele specifice artei romanului istoric, o frescă a devenirii fiinţei spirituale româneşti, prin ,,radiografia'' conştiinţelor unor intelectuali, artişti, oameni de cultură, reprezentativi ai timpului, în care se oglindesc şi îşi află numele, frământările şi dramele fiecărei epoci, urmărind, totodată, astfel surprinderea unei esenţe a fenomenului spiritual românesc. … Privită în ansamblu, construcţia impune şi rezistă privirii critice: problematica etică are dramatism, documentaţia ştiinţifică şi filozofică, imensă, este prezentată fără note false, deşi cu unele lungimi obositoare, naraţiunea are, însă, dinamism şi descrierea farmec, iar episoadele amoroase sunt dintre cele mai izbutite pasaje ale cărţii.

Alexandru CONDEESCU,
„Argeş", Piteşti, An. XXI, nr. 8, august 1986

Genul de roman istoric cultivat de Domnul Mihail Diaconescu facilitează invazia documentului în ficţiune. Munca de preparaţie, investigarea arhivelor şi a locurilor trebuie să fie copleşitoare. Nevrând să deformeze adevărul istoric, prozatorul se supune cu bună ştiinţă acestei asceze. Este admirabilă în acest caz voinţa de construcţie, fiindcă pare incomparabil mai dificil să ordonezi un vast material decât să struneşti telegarii fanteziei … Autorul îmbracă, în funcţie de nevoile eposului, când hainele protocolare ale istoricului, când straiele familiale ale povestitorului. Dinamismul povestii provine din mişcările interioare/ exterioare ale personajului (…). Apoi intervine procesul devenirii interioare a personajului, aşa cum se reflecta în oglinda timpului. Însăşi dispunerea secţiunilor romanului învederează etapele mişcării insesizabile în raport cu istoria. Atare procedură este decelabilă, la rigoare, şi în celelalte cărţi semnate de Mihail Diaconescu, dovedind, în ultimă instanţă, întemeierea unei maniere epice inconfundabile.

Nicolae OPREA,
„Astra", Braşov, An. XXI, nr. 1, ianuarie 1987

Eroism şi jertfire peste puterile lumii găsim mai peste tot în romanele lui Mihail Diaconescu …. Sunt … un eroism şi o tărie de jertfa sub care toate puterile lumii cad şi se spulberă.

Aurel Ion BRUMARU,
„Argeş", Piteşti, An. XXII, nr. XI (194), nov. 1987

În descendenţa lui Sadoveanu (din care se străvăd, în stil, reminiscenţe involuntare), dar cu abatere de la temele eroice, cu orientarea spre cultural, cu tendinţa expresă de a evoca şi reabilita, a dezgropa din uitare, figuri ale trecutului care ne aşază printre cele mai civilizate popoare ale lumii, Mihail Diaconescu s-a specializat într-un nou tip de roman istoric. Documentarea se face minuţios şi este pusă în cărţi aproape în întregime, dar şi dreptul la invenţie este exercitat pe larg, în pagini cursive, atrăgătoare, cu tablouri de epocă adecvate şi lucrate după tradiţie, reconstituite muzeistic la faţa locului.

Ion ROTARU, *O istorie a literaturii române*, Vol. III, 1944–1984, Editura Minerva, Bucureşti, 1987

***Sacrificiul**, ultimul roman al lui Mihail Diaconescu, este un roman despre spaţiu şi spaţii. Drumuri, centre culturale şi de civilizaţie europeană, contacte între reprezentanţi ai acestora, mişcări pe ,,verticala locului'' ,dar şi investigări ale situaţiilor … Călătoria spre zei şi a Speranţei. De la prima unire a locuitorilor din această zonă sub sceptrul lui Burebista – până la Unirea definitiva a românilor şi la crearea celorlalte state naţionale pe ruinele fostului Imperiu Austro-Ungar: replica se impune de la sine în interiorul operei lui Mihail Diaconescu. Prin urmare, Domnul Mihail Diaconescu reformulează, oarecum, romanul istoric. Nu numai mişcarea propriu-zisa a personajelor, cu dramele, intrigile, destinele lor îl interesează pe autor – ci, în egală măsură, ideile-forţă, scenariile mari după care se face istoria, teoriile epocii, gândurile ei.*

Nicolae GEORGESCU, „Flacăra", Bucureşti,
An. XXXVIII, nr. 5 (1754), 3 februarie 1989

*Monumentala lucrare **Istoria literaturii dacoromane** de Mihail Diaconescu este o contribuţie fundamentală la edificarea istoriei noastre spirituale.*

Acad. Alexandru SURDU, „Argeş", Serie nouă,
Piteşti, An. II (36), nr. 7 (238), aprilie 2002

Mihail Diaconescu, care a schimbat definitiv modul nostru de a percepe realul istoric transfigurat artistic, nu este singur pe drumul sau literar. În istoria culturii romane şi europene el este, însă, printre cei mai importanţi. Pentru opera epica, teoretico-estetică şi istorico-literară pe care el a edificat-o este la înălţimea celor mai importante înfăptuiri ale culturii romane si europene. El este mereu comparat cu marii clasici ai literaturii române şi universale, dar este, de fapt, un autor singular, profund original, inclasabil. Este foarte important pentru noi, românii, că această operă există şi că produce variate efecte benefice pe plan estetic, moral, ştiinţific şi civic. Este ştiut că opera de artă generează în cei ce o contemplă noi atitudini şi noi impulsuri creatoare … Este sigur faptul că pe drumul pe care el a mers vor veni în viitor tot mai mulţi creatori.

Preot prof. univ. dr. **Dumitru RADU**,
Fundamentele teologice
ale fenomenologiei narative, 2005

Curriculum Vitae
Mihail Diaconescu

Corina VLAD DIACONESCU
Senior editor „Cronica Timpului", Bucureşti

Mihail Diaconescu (n. la 8.11.1937 în comuna Priboeni din judeţul Muscel ca fiu al preotului şi învăţătorului Aurelian Diaconescu) a absolvit în 1955 Liceul „Gheorghe Şincai" din Bucureşti. În 1960 a absolvit Facultatea de Filologie a Universităţii din Bucureşti. În 1972 a obţinut titlul de doctor în filologie la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi cu o teză intitulată *Gib I. Mihăescu. Prezentare monografică,* publicată în volum în 1973, în colecţia Universitas a Editurii Minerva.

A debutat în publicistica literară în 1960. Editorial a debutat în 1963 cu romanul *Visele au contururi precise*.

Între 1960-1964 a fost profesor de limba română, limba latină, logică şi psihologie la Liceul „Şt. O. Iosif" din Rupea, judeţul Braşov.

Între 1965-1985 a fost asistent, lector şi conferenţiar, şef de catedră la Universitatea din Piteşti. În 1966 a înfiinţat revista literară şi culturală „Argeş", pe care a condus-o până în 1969. Este cofondator al revistelor „Astra" (1966), „Noua revistă română" (1996) şi „Analele Universităţii Spiru Haret", Seria Filologie, Limba şi Literatura Română (1999). În octombrie 2001 a reînfiinţat revista „Argeş".

Alături de alte personalităţi din ţară şi străinătate, face parte din consiliul ştiinţific al publicaţiei „Philosophia militans", revistă de filosofie şi gândire socială, care apare sub egida Asociaţiei de cultură „Argedava", a Universităţii din Piteşti şi a Bibliotecii Judeţene „Dinicu Golescu" Argeş. Este, de asemenea, membru în colegiul de redacţie al revistei de cultură „Familia română" (Baia Mare).

Între 1972-1975 a fost Gastdozent (conferenţiar oaspete) la Institutul de Romanistică al Universităţii Humboldt din Berlin, unde a ţinut cursuri, a condus seminarii şi a îndrumat elaborarea unor teze de licenţă cu subiecte româneşti.

La Berlin a colaborat cu studii, articole, eseuri, cronici şi recenzii pe teme ştiinţifice, literare şi culturale româneşti la revistele „Sitzungsberichte der Akademie der Wis senschaften", „Der Morgen", „Beitraege zur romanischen Philologie", „Sonntag", „Zeitschrift für Geschichtwissenschaften", „Börsenblatt für den Deutsche Buchhandel", „Horizont" şi altele.

Între 1985-1995 a lucrat în calitate de cercetător ştiinţific principal la Institutul de Istorie şi Teorie Literară „G. Călinescu" al Academiei Române. Ulterior a ţinut prelegeri la Facultatea de Limbi Străine a Universităţii „Spiru Haret" şi la Facultatea de Sociologie şi Psihologie a Universităţii „Hyperion" din Bucureşti. A ţinut, de asemenea, cursuri la Facultatea de Sociologie a Universităţii din Bucureşti precum şi la Facultatea de Filologie şi Istorie şi la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universităţii din Piteşti. În calitate de profesor universitar, a făcut parte din numeroase comisii care au acordat titlul de doctor în filologie sau teologie unor eminenţi doctoranzi.

Este autorul romanelor *Visele au contururi precise* (1963), *Culorile sângelui* (1973), *Adevărul retorului Lucaci* (1977), *Umbrele nopţii* (1980), *Marele cântec* (1982), *Călătoria spre zei* (1982), *Speranţa* (1984), *Depărtarea şi timpul* (1986), *Sacrificiul* (1988), *Nopţi şi nelinişti, Pseudojurnal metafizic* (2008) concepute drept părţi ale „fenomenologiei narative a spiritului românesc", pe care a teoretizat-o în diferite studii, eseuri, articole şi interviuri. Romanele sale au apărut în numeroase ediţii.

În 2007 romanul *Marele cântec* a apărut într-o ediţie specială (a III-a; o ediţie de lux) la recomandarea Comisiei Naţionale UNESCO, cu ocazia proclamării oraşelor Sibiu şi Luxemburg capitale ale culturii europene.

De-a lungul anilor a publicat în ţară şi în străinătate numeroase studii, comunicări, articole, cronici, recenzii şi eseuri de teoria literaturii, istoria culturii, filozofia istoriei, estetică şi istoria literaturii. O parte dintre ele au fost adunate în volumul *Istorie şi valori* (1994).

A prezentat comunicări la reuniuni ştiinţifice internaţionale desfăşurate la Bucureşti, Piteşti, Berlin, Leipzig, Halle, Sofia, Bonn, Chişinău, Paris, Roma.

A efectuat călătorii şi stagii de studiu în arhive, muzee şi biblioteci din Ungaria, Austria, Slovacia, Siria, Germania, Bulgaria, Polonia, Cehia, Belgia, Luxemburg, Franţa, Cipru, Elveţia, Cetatea Vaticanului, Italia, Israel, Palestina, Iordania, Egipt, Suedia.

În 1996 Universitatea din Oradea i-a acordat titlul de *Doctor Honoris Causa* pentru întreaga sa operă literară şi ştiinţifică. *Laudatio sollemnis* a fost rostită de părintele prof. univ. dr. Dumitru Abrudan, eminent savant ebraist, decanul Facultăţii de Teologie Ortodoxă

În 2011 Universitatea din Piteşti i-a acordat al doilea titlu de *Doctor Honoris Causa*. „pentru întreaga sa activitatea literară, ştiinţifică şi teoretică pusă în serviciul valorilor reprezentative ale culturii române". *Laudatio sollemnis* a fost rostită de doamna prof. univ. dr. Alexandrina Mustăţea, decanul Facultăţii de Litere.

Din partea Academiei Dacoromâne, tot în 2011, Mihail Diaconescu a primit titlul şi diploma de *Doctor Honoris Causa* „pentru întreaga activitate ştiinţifică, didactică, pedagogică şi de creaţie literară". Diploma este semnată de dr. Geo Stroe, preşedintele Academiei Dacoromâne, şi de dr. Aurel David, secretar.

În 2005 a primit titlul de cetăţean de onoare al municipiului Brad din judeţul Hunedoara „pentru prestigioasa sa activitate literară, publicistică, filozofică şi didactică".

În 2007 a primit titlul de cetăţean de onoare al comunei Vultureşti din judeţul Argeş (este comuna unde a copilărit şi a scris o parte din cărţile care l-au făcut cunoscut).

Tot în 2007 a primit titlul de cetăţean de onoare al judeţului Argeş „pentru întreaga activitate depusă".

Mihail Diaconescu este membru titular al Uniunii Scriitorilor din România.

Este, de asemenea, membru al Uniunii Ziariştilor Profesionişti din România.

O parte din proza sa (romane şi fragmente de romane) a fost tradusă în limbile germană, franceză, engleză, rusă.

Mihail Diaconescu a făcut parte din Comitetul Ştiinţific European al Societăţii Ad Fontes. Alle Fonti Dell'Unita D'Europa aflate sub patronajul Secretariatului General al Consiliului Europei, al Preşedinţiei Republicii Italia şi al Preşedinţiei Consiliului de Miniştri al Republicii Italia. Din Societate mai fac parte actuali şi foşti şefi de state, prim-miniştri, miniştri, deputaţi, senatori, episcopi, mitropoliţi, cardinali, ambasadori, universitari, teologi, istorici, scriitori, intelectuali de mare prestigiu, cunoscuţi pentru promovarea valorilor creştine şi europene. Societatea organizează importante reuniuni ştiinţifice internaţionale pe tema unităţii spirituale europene. Participarea lui Mihail Diaconescu la reuniunile Comitetului Ştiinţific European al Societăţii Ad Fontes. Alle Fonti Dell'Unita D'Europa este deosebit de activă.

Mihail Diaconescu a fost primit în Comitetul Ştiinţific European al Societăţii Ad Fontes. Alle Fonti Dell'Unita D'Europa la recomandarea Excelenţei Sale Monseniorul Jean-Claude Perisset, arhiepiscop titular de Justiniana Prima, fost nunţiu apostolic în România, ulterior decan al corpului diplomatic acreditat la Berlin.

Criticii şi istoricii literari de cele mai diferite orientări sunt de acord că îmbinarea specifică de date documentare, flux narativ plin de tensiune dramatică, descrieri pitoreşti alternând cu cele fantastice, dezbateri morale, simboluri etnospirituale şi particularităţi stilistice din romanele lui Mihail Diaconescu au marcat profund şi definitiv evoluţia prozei artistice româneşti.

Tratatul *Prelegeri de estetica Ortodoxiei* (vol. I, *Teologie şi estetică;* vol. II, *Ipostazele artei*), pe care l-a publicat în 1996, este o lucrare realizată pe o largă bază interdisciplinară. El nu are o anticipare în ştiinţa românească şi europeană. Adoptarea metodei dialectico-speculative, amploarea viziunii, spiritul analitic, dar îndeosebi structurarea sistematică şi integratoare a fiecărei expuneri asigură perspectiva transdisciplinară a demonstraţiilor. Ediţia a II-a revizuită şi adăugită a acestui tratat, apărută în 2009, cuprinde cinci capitole noi precum şi 112 planşe color imprimate pe hârtie cretată, apte să ilustreze principiile teoretice expuse. Acest tratat a fost distins cu Premiul pentru Filosofie „Mircea Florian" al Academiei Române.

Prefaţa *Terra mirabilis* la albumul de artă *Bisericii şi mânăstiri ortodoxe. Orthodox churches and monasteries. Romania* (1998) este o ilustrare a tezelor şi demonstraţiilor cuprinse în *Prelegeri de estetica Ortodoxiei.* Creaţiile artistice realizate în istoria Ortodoxiei româneşti sunt interpretate stilistic şi estetic pe o largă bază documentară, comparatistă şi teologică.

O altă aplicaţie a principiilor teoretice afirmate în tratatul *Prelegeri de estetica Ortodoxiei* se află în amplul album monografic pe care Mihail Diaconescu l-a intitulat *Lainici, capodoperă a artei româneşti şi europene* (2011). Istoria Mânăstirii Lainici, arhitectura originală de inspiraţie neobrâncovenească a bisericii mari „Izvorul Tămăduirii", dar mai ales frescele ei realizate de pictorul Grigore Popescu-Muscel, una dintre cele mai importante personalităţi din evoluţia culturii române şi europene, sunt discutate din perspectivele oferite de teologia dogmatică şi liturgică ortodoxă, istoria artei bizantine şi postbizantine, teoriile estetice construite de Mihail Diaconescu şi critica de artă.

Şi trilogia *Teologia ortodoxă şi arta cuvântului. Introducere în teoria literaturii* (Vol. I *Aspecte generale. Personajul în literatură;* Vol. II *Genul epic. Genul liric;* Vol. III *Genul dramatic. Receptarea operei literare,* 2013) este o aplicare a principiilor afirmate în *Prelegeri de estetica Ortodoxiei.* Literatura, ca fenomen artistic şi ca mod de comunicare între scriitori şi public, respectiv între popoare, culturi şi civilizaţii, este interpretată din perspective artistice, istorice, tipologice şi comparatiste, dar mai ales spiritualiste.

Tratatul *Istoria literaturii dacoromane* (1999; ediţia a II-a 2013) este o sinteză ştiinţifică cu caracter fundamental, unică în cultura română şi europeană. El constituie o noutate într-un domeniu de strictă actualitate datorită prezentării scriitorilor dacoromani de valoare universală din secolele I-VI – Aethicus Histricus, Sfântul Ioan Cassian, Sfântul Niceta de Remesiana, Sfântul Dionisie Smeritul şi Areopagitul, Leontius Byzantinus, Ioan Maxentius şi alţii. Aceştia sunt incluşi în programele analitice ale cursurilor de literatură română pentru licee şi facultăţile de filologie.

Volumul *Antologie de literatură dacoromană. Texte comentate* publicat în 2003 la Casa de Producţie şi Editură Corifeu este o completare necesară la tratatul *Istoria literaturii dacoromane.*

Textele antologate şi prezentările care le preced sunt în măsură să demonstreze rolul catalizator al operelor literare dacoromane în timp, de-a lungul civilizaţiei umane. Prin mesajul moral şi constanta lor creştină-ortodoxă, aceste lucrări poartă în lume sufletul (*paideuma*) poporului român încă de la începuturile sale.

Volumul *Farmecul dialecticii şi fenomenologia narativă* (2001) conţine teoriile lui Mihail Diaconescu despre roman, natura specifică a epicului şi „fenomenologia narativă a spiritului românesc".

Ca scenarist şi regizor de filme documentare Mihail Diaconescu a realizat serialul *Dobrogea creştină. Harta spirituală* în 13 episoade a câte 30 de minute fiecare. Serialul a fost difuzat la Postul de Televiziune România de Mâine din Bucureşti în perioada octombrie 2006-februarie 2007 (la cererea publicului unele episoade au fost difuzate de mai multe ori).

Pentru romanele sale, pentru tratatul *Prelegeri de estetica Ortodoxiei,* pentru lucrările de istoria literaturii şi pentru filmele documentare dedicate mânăstirilor româneşti dintre Dunăre şi Mare, Mihail Diaconescu a fost distins cu Crucea Dobrogei (Crucea Sfântului Apostol Andrei) acordată de Arhiepiscopia Tomisului.

De-a lungul afirmării sale literare, teoretice şi ştiinţifice Mihail Diaconescu a primit, de asemenea, numeroase alte distincţii, premii, diplome, titluri şi medalii.

În tot ceea ce a scris, Mihail Diaconescu a militat în mod consecvent, cu argumente artistice, teologice, filosofice, morale şi politice pentru unitatea europeană, pe care o pune în relaţie cu ceea ce este reprezentativ şi convergent în specificul spiritual al diverselor popoare

de pe continentul nostru, cu imperativele istorice ale epocii în care trăim şi cu valorile creştine. Fiind un autentic reprezentant al valorilor naţionale ale românilor, Mihail Diaconescu este, totodată, un spirit european exemplar.

Personalitatea şi opera lui M. Diaconescu sunt obiectul unor ample prezentări în numeroase lucrări de critică şi istorie literară precum şi în dicţionare de autori elaborate în România şi în alte ţări.

Cele mai importante dintre aceste lucrări sunt volumele monografice: *Gh. Bulgăr, Stil şi artă literară în proza lui Mihail Diaconescu* (Bucureşti, 200l; Ediţia a II-a, cu un Cuvânt-înainte de Liviu Bulgăr, Bucureşti, 2004); Valeriu Filimon, *Critica arhetipală şi fenomenologia narativă* (Bucureşti, 2004); Theodor Codreanu, *Mihail Diaconescu. Fenomenologia epică a istoriei româneşti* (Bucureşti, 2004); Preot prof. univ. dr. Dumitru Radu, *Fundamentele teologice ale fenomenologiei narative* (Constanţa, 2005); Ilie Barangă, *Noi contribuţii bibliografice la studiul operei lui Mihail Diaconescu,* cu o introducere „Bibliografia ca operă", de Ion Stoica, director al Bibliotecii Centrale Universitare Bucureşti (Oneşti, 2009); Ilie Bădescu, *Drama istorică a omului creştin în literatura lui Mihail Diaconescu. De la sociologia literaturii la fenomenologia narativă. Contribuţii antropologice* (Oneşti, 2010); Monica Duşan, *Simbolic, metafizic şi monumental în proza lui Mihail Diaconescu* (Oneşti, 2014). Rodica Subţirelu, *Mihail Diaconescu,* în colecţia *Personalităţi contemporane* – fondatori: Rodica Subţirelu, Mihaela Rusu, Doru Dinu Glăvan, Uniunea Ziariştilor Profesionişti din România, Bucureşti 2015; Aurel V. David, *Naţiunea în stare de veghe, Note şi comentarii sociologice la romanul Marii Uniri* (Oneşti, 2017).

Academia DacoRomână, prin Decizia Senatului l-a propus pe Mihail Diaconescu la Premiul Nobel pentru literatură în anul 2013.

Volume publicate de Mihail Diaconescu

- *Visele au contururi precise,* Roman, Editura Pentru Literatură, Bucureşti, 1963;
- *Culorile sângelui,* Roman, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1973;
- *Gib I. Mihăescu*, Monografie critică, În colecţia Universitas, Editura Minerva, Bucureşti, 1973;
- *Die Farben des Blutes*, Roman, Übersetzung aus dem Rumänischen von Elga Oprescu, Union Verlag, Berlin, 1976;
- *Adevărul retorului Lucaci,* Roman, Editura Eminescu, Bucureşti, 1977;
- *Umbrele nopţii,* Roman, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1980;
- *Marele cântec,* Roman, Editura Eminescu, Bucureşti, 1980;
- *Călătoria spre zei*, Roman, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1982;
- *Speranţa*, Roman, Editura Eminescu, Bucureşti, 1984;
- *Emissarâ,* Perevela na russkii iazâk Nataşa Bogdan, Biblioteka Rumâniia, Bucharest, 1985;
- *Magnus Cantus*, Roman, En francais par Anca Cosăceanu, Editura Muzicală, Bucureşti, 1985.
- *Depărtarea şi timpul,* Roman, Editura Eminescu, Bucureşti, 1986;
- *Marele cântec,* Roman, Editura Muzicală, Bucureşti, 1987;
- *Sacrificiul*, Roman, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1988;
- *Adevărul retorului Lucaci*, Roman, Editura Eminescu, 1977, ediţia a II-a, Editura Cartea Moldovenească, Chişinău, 1991;
- *Sacrificiul*, Roman, Ediţia a II-a, Vol. I, *Iluzia*, Prefaţa – „Drama opţiunii" de Monica Joiţa, Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1993;
- *Sacrificiul*, Roman, Ediţia a II-a, Vol. II, *Tenebrele*, Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1993;
- *Sacrificiul*, Roman, Ediţia a II-a, Vol. III, *Lumina*, Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1993;

- *Speranţa*, Roman, Prefaţa – „Romanul Unirii” de Monica Joiţa. În colecţia Columna, Editura Universitas, Chişinău, 1993;
- *Istorie şi valori*, *Studii, comunicări, eseuri, articole*, Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1994;
- *Speranţa*, Roman, Ediţia a III-a, Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1996;
- *Prelegeri de estetica Ortodoxiei, Vol. I, Teologie şi estetică,* Editura Porto Franco, Galaţi, 1996;
- *Prelegeri de estetica Ortodoxiei, Vol. II, Ipostazele artei,* Editura Porto Franco, Galaţi, 1996;
- *Istoria literaturii dacoromane,* Editura Alcor Edimpex, Bucureşti, 1999;
- *Farmecul dialecticii şi fenomenologia narativă,* Editura Viitorul Românesc, Bucureşti, 2001;
- *Antologie de literatură dacoromană. Texte comentate,* Casa de Producţie şi Editură Corifeu, Bucureşti, 2003;
- *Depărtarea şi timpul,* Roman, Ediţia a II-a, Colecţia Biblioteca şcolarului, Editura Litera Internaţional, Bucureşti – Chişinău, 2003;
- *Culorile sângelui,* Roman, Ediţia a II-a, Postfaţă de Cristi Pantelimon, Editura Alcor Edimpex, Bucureşti, 2004;
- *Marele cântec, Roman*, Ediţia a III-a, Cu un „Argumentum” de Romică Moise şi un studiu introductiv „Romanul Pan Europei” de Ilie Bădescu, Editura Ministerului Internelor şi Reformei Administrative, Bucureşti, 2007;
- *Visele au contururi precise*, Roman, Ediţia a II-a, Editura Magic Print, Oneşti, 2007;
- *Nopţi şi nelinişti, Pseudojurnal metafizic*, Editura Magic Print, Oneşti, 2007;
- *Nopţi şi nelinişti, Pseudojurnal metafizic.* Ediţia a II-a revizuită, Editura Magic Print, Oneşti, 2008.
- *Prelegeri de estetica Ortodoxiei*. Ediţia a II-a, Vol. I *Teologie şi estetică*. Cu un studiu-prefaţă „Filosofie, teologie şi estetică în perspectiva raţiunii speculative”, de Acad. Alexandru Surdu. Carte tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfinţitului Teofan mitropolitul Moldovei şi Bucovinei, Mitropolia Moldovei şi Bucovinei, Editura Doxologia, Iaşi, 2009
- *Prelegeri de estetica Ortodoxiei.* Ediţia a II-a, Vol. II *Ipostazele artei.* Carte tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfinţitului Teofan mitropolitul Moldovei şi Bucovinei, Mitropolia Moldovei şi Bucovinei, Editura Doxologia, Iaşi, 2009
- *Sacrificiul*, Roman. Ediţia a III-a, Cu studiul prefaţă „Amurgul unui imperiu” de Ilie Bădescu, Editura Magic Print, Oneşti, 2010

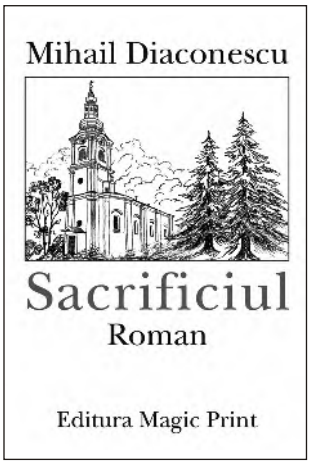

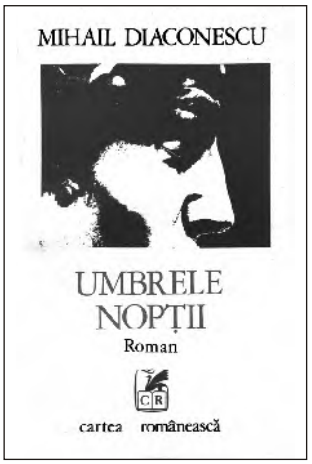

- *Lainici, Capodoperă a artei româneşti şi europene*. Se tipăreşte cu binecuvântarea Î. P. S. Dr. Irineu Popa arhiepiscop al Craiovei şi Mitropolit al Olteniei, Editura Evanghelismos, Bucureşti, 2011.
- *Istoria literaturii dacoromane.* Ediţia a II-a revizuită şi adăugită. Carte tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfinţitului Irineu arhiepiscop al Craiovei şi Mitropolit al Olteniei, Editura Fundaţiei Internaţionale „Mihai Eminescu", Bucureşti, 2013.
- *Teologia ortodoxă şi arta cuvântului, Introducere în teoria literaturii, Volumul I, Aspecte generale, Personajul în literatură.* Carte tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfinţitului Teofan mitropolitul Moldovei şi Bucovinei, Editura Doxologia, Iaşi, 2013.
- *Teologia ortodoxă şi arta cuvântului, Introducere în teoria literaturii, Volumul II, Genul epic, genul liric.* Carte tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfinţitului Teofan mitropolitul Moldovei şi Bucovinei, Editura Doxologia, Iaşi, 2013
- *Teologia ortodoxă şi arta cuvântului, Introducere în teoria literaturii, Volumul III, Genul dramatic, Receptarea operei literare*, Carte tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfinţitului Teofan mitropolitul Moldovei şi Bucovinei, Editura Doxologia, Iaşi, 2013.
- *Serile la Vultureşti, nuvele şi amintiri sentimentale*. Volum publicat sub egida Uniunii Ziariştilor Profesionişti din România, Bucureşti, 2016.
- *Serile la Vultureşti, nuvele şi amintiri sentimentale.* Volum publicat sub egida Uniunii Ziariştilor Profesionişti din România. Ediţia a II-a revizuită, Bucureşti, 2016.
- *Dialoguri şi meditaţii metafizice despre literatură, muzică şi artele plastice.* Volum publicat sub egida Uniunii Ziariştilor Profesionişti din România, Bucureşti, 2016.
- *Icoane din trecut şi de azi, Portrete, evocări, mărturii,* Editura Magic Print, Oneşti, 2017.
- *Discursuri*, Editura Magic Print, Oneşti, 2017.
- *Nicolae Băciut – Încercare de profil literar*, Editura Vatra Veche, Târgu-Mureş, 2018. Volum apărut în colecţia 10/100, dedicata centenarului Marii Uniri şi celor zece ani de existenţă a revistei „Vatra Veche", Seria de autor, Nr. 2.
- *O nouă luptă literară*, Vol. I, *Atitudini necesare*, Editura Magic Print, Oneşti, 2019.
- *O nouă luptă literară,* Vol. II, *Acţiunea revistei Argeş,* Editura Magic Print, Oneşti, 2019.
- *Speranţa*, Roman, Ediţia a IV-a. Cu studiul-postfaţă „Romanul Unirii Principatelor – Perspectiva sociologică", de Ilie Bădescu, Editura Magic Print, Oneşti, 2019.
- *Lo spazio e il tempo,* Traduzione Anca Rodica Similea, Rilettura del testo: Giorgio Giacomello, Renzo Peressini, Culture e civilita, © 2019 by Rediviva, Milano.

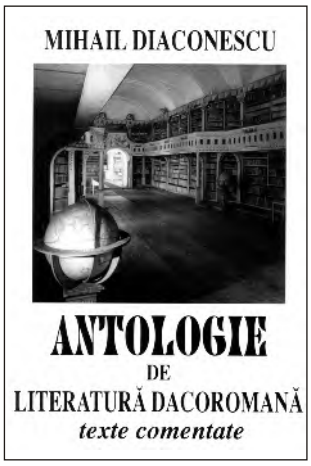

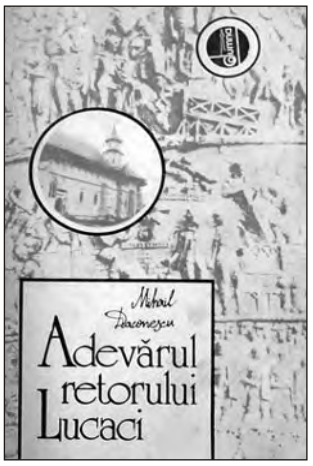

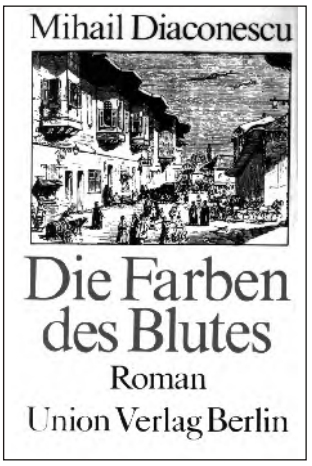

In Memoriam Mihail Diaconescu

Prof. univ. dr. Aurel V. DAVID
Bucureşti

În 25 martie 2020, în Bucureşti, s-a stins din viaţă tainic şi tăcut, unul dintre oamenii-simbol ai culturii româneşti contemporane: scriitorul romancier şi publicist Mihail Diaconescu, critic şi istoric literar, distins profesor universitar şi cetăţean implicat activ şi conştient în viaţa cetăţii. S-a născut la 8 noiembrie 1937, de marea sărbătoare a Sfinţilor Mihail şi Gavriil şi a plecat la Domnul în seara zilei de Buna Vestire. Destinul i-a hărăzit imboldul lăuntric şi priceperea de a lucra cu mintea şi cu condeiul, în întreaga sa viaţă, pe ogorul apărării cu toată fiinţa a memoriei sociale a neamului nostru.

Pe Mihail Diaconescu l-am cunoscut îndeaproape în primăvara anului 1990, când, datorită duşmăniei dintre românii aflaţi pe poziţii ideologice antagonice, ajutaţi de străini interesaţi să-i învrăjbească, am fost surprins şi luat pe sus de valul devastator al mâniei umane şi de tăvălugul doctrinelor politice ireconciliabile.

Chiar din primele clipe am înţeles că acest român falnic şi sfătos, cu chipul de muntean coborât „pe Argeş în jos" în cetatea de scaun a ţării, era un luptător pentru cauza naţională, un exemplu tipic de român ale cărui minte şi faptă au fost puse în serviciul naţiei sale. L-am simţit „cugetând româneşte" în pofida constrângerii impuse de un univers cultural împestriţat de imperative ideologice, turnate peste memoria agresată a neamului nostru, bântuit de nevoi şi pândit de rele.

Acest om, care a creat o operă literară inegalabilă prin întindere, profunzime şi bogăţie de idei, şi-a pus pecetea cugetului său asupra devenirii mele. Pentru mine a fost şi a rămas, în primul rând, dascăl, un dascăl de conştiinţă. Acest atribut îl defineşte şi astăzi, când sufletul său a urcat la cer. În inima cetăţii a rămas spiritul său identitar, strălucitor, cu care a străbătut ca o săgeată o lume antagonizată de forţe malefice. Mihail Diaconescu a fost şi a rămas dascălul la care m-am raportat în momentele în care viaţa mi-a oferit şansa de a apăra, atât cât am putut şi m-am priceput, reperele gnoseologice şi simbolurile etnospirituale ale neamului românesc. L-am admirat şi l-am preţuit pentru înţelepciunea care-l caracteriza şi pentru armonia pe care o crea în jurul său. Acest om inteligent, cu mare dăruire faţă de neamul nostru, aflat astăzi la o nouă răscruce a identităţii şi suveranităţii, a fost şi un mare caracter, de care Ţara Românească are atât de mare nevoie în aceste vremuri de cumpănă istorică.

Pe Mihail Diaconescu l-am admirat şi pentru dârzenia cu care apăra, în orice împrejurare, cu gândul, fapta şi condeiul, identitatea locului natal şi a oamenilor locului.

Pentru mine, copil de ţăran din valea Someşului sălăjean, ajuns în anii 70 ai secolului trecut la oraş, din nevoi de propăşire profesională, precum şi de salvare de la coada sapei şi de la coarnele plugului, dânsul a devenit şi părinte spiritual. I-am admirat cultura acumulată în timp, printr-un efort de voinţă şi inteligenţă, care i-a conturat mintea şi caracterul, punându-şi amprenta asupra personalităţii sale.

I-am înţeles cugetul, faptele şi caracterul atunci când i-am cunoscut obârşia, şcolile pe care le-a urmat, treptele profesiei pe care a îmbrăţişat-o, precum şi locurile vetrei neamului pe care le-a călcat cu piciorul, le-a admirat cu mintea sa ageră şi sclipitoare, întâlnind chipuri sau simboluri care au devenit ulterior personaje ale operei sale.

Pe măsură ce l-am cunoscut în profunzime, am înţeles că Mihail Diaconescu era un artizan generos al cuvântului, un apologet al credinţei creştin-ortodoxe, precum şi un promotor al adevăratei spiritualităţi româneşti. Dânsul s-a autodefinit ca un român optimist, cu dragoste de viaţă, pe care a considerat-o un dar ceresc. A considerat familia drept icoana vieţii, iar soţia Corina, „moaţa" cum îi plăcea să spună, stăpâna casei, căreia i-a acordat respectul şi preţuirea pe care numai cei ieşiţi din aluatul gliei

străbune sunt capabili să-l acorde. A avut mare încredere în semenii săi, cărora a încercat să le insufle dragostea faţă de neam şi de limba română, a cărei frumuseţe şi importanţă socială a relevat-o în toate creaţiile sale literare.

Acelaşi devotament faţă de limba română l-a manifestat oriunde l-au dus cărările vieţii: din satul său natal, Priboieni (comuna Vultureşti), judeţul Argeş –, unde a parcurs treptele şcolii generale; la Bucureşti – unde a urmat liceul, apoi Facultatea de Filologie, efectuând ulterior cercetări de istorie şi teorie literară; la Rupea (judeţul Braşov) –, unde a activat ca profesor de limba română şi latină, logică şi psihologie; la Braşov –, unde a funcţionat ca muzeograf; la Piteşti –, în calitate de universitar.

Romanele sale, apărute în peisajul publicistic românesc începând cu anul 1963, încorporează idei care conservă şi readuc în memoria socială evenimente şi fapte de un dramatism fără seamăn din istoria zbuciumată a neamului românesc. Simpla enumerare a titlurilor acestora, respectiv: *Visele au contururi precise* (1963), *Culorile sângelui* (1973), *Adevărul retorului Lucaci* (1977), *Umbrele nopţii* (1980), *Marele cântec* (1980), *Călătoria spre zei* (1982), *Speranţa* (1984), *Depărtarea şi timpul* (1986), *Sacrificiul* (1988), *Nopţi şi nelinişti, Pseudojurnal metafizic* (2008), dovedeşte complexitatea universului cercetat cu rigoare de istoric, dar şi spiritul său creator de imagini care exprimă o realitate etnospirituală desluşită prin cercetări şi interpretări cu instrumente sociologice. La acestea se adaugă studiile sale de istorie a spiritualităţii româneşti, încorporate în *Istoria literaturii dacoromane,* precum şi în studiile de estetică a ortodoxiei, unde şi-a adus o contribuţie fundamentală la edificarea istoriei spirituale a neamului românesc. Aceeaşi bogăţie de idei, cu mesaj etnospiritual şi patriotic se regăseşte şi în cercetările de istorie şi teorie literară, precum şi în studiile sale riguros elaborate şi publicate în reviste, precum „Argeş”, „Astra”, „Noua revistă română”. Cu fiecare apariţie editorială, Mihail Diaconescu a ocupat un spaţiu aparte în cadrul prozei româneşti contemporane. În pofida multor greutăţi şi piedici din partea unor semeni prinşi în menghina şi slujba perfidei globalizări, dânsul şi-a dus cu consecvenţă şi tenacitate la îndeplinire ambiţiosul proiect epic, de mari dimensiuni.

Dintre operele literare create de Mihail Diaconescu am ales, sub imboldul şi în spiritul profesiunii urmate de mine, romanul *Sacrificiul*, tipărit în anul 1988 la Editura Cartea Românească. Autorul a surprins societatea în situaţie de criză profundă, provocată de forţe ostile neamului nostru, aducându-i în prim-plan pe fruntaşii români ardeleni aflaţi în lupta lor pe viaţă şi pe moarte pentru Marea Unire a tuturor românilor. Printr-o documentare riguroasă şi sistematică, precum şi printr-o imaginaţie scriitoricească demnă de admirat şi de urmat, Mihail Diaconescu a realizat un nou tip de roman istoric, în care a explorat zonele fierbinţi ale istoriei naţionale într-un stil şi cu mijloace originale.

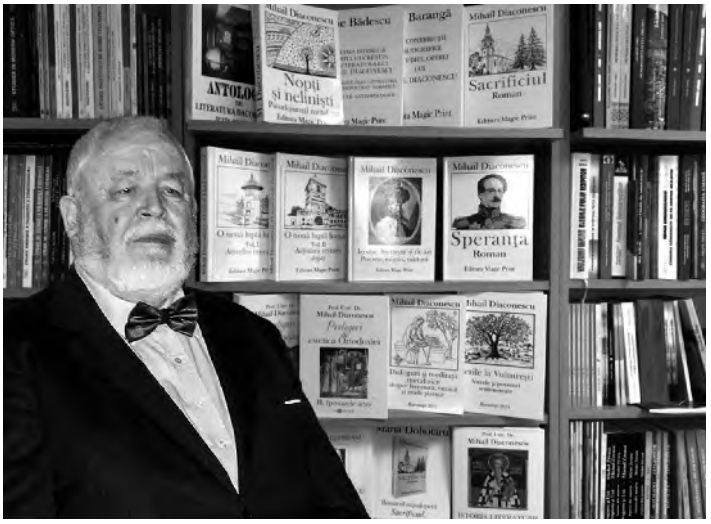

Mihail Diaconescu şi cărţile sale.
Sursa foto: amprentadeonesti.ro

Despre acest roman, apărut în urmă cu peste 30 de ani, s-a scris mult şi din diferite perspective teoretice şi aplicative, respectiv exegetice, iar lista studiilor de înaltă ţinută intelectuală însumează o mulţime de titluri, gândite şi exprimate de personalităţi de mare valoare şi simţire românească. *Sacrificiul*, romanul Marii Uniri a românilor, i-a confirmat autorului atributele de filosof al istoriei – prin atenţia acordată documentelor de arhivă şi informaţiilor obţinute „pe teren” sau în biblioteci –, de sociolog –, prin puternica vocaţie de analiză şi sinteză, care străbate cu rigoare filele cărţii, dar şi de psiholog –, prin puterea de a evoca şi analiza „conştiinţa de sine” a unei naţiuni într-un context geopolitic incandescent, dar şi a unor personaje-simboluri ale neamului românesc.

Cititorii cufundaţi în lectura acestui ro-

man au descoperit o atmosferă socială incandescentă, desfăşurări epice tensionate, rezolvate în momente explozive, dezbateri scânteietoare de idei, personalităţi istorice devenite personaje literare, simboluri istorice nebănuite, dar şi variate aspecte ale infinitei drame a relaţiilor conflictuale dintre oameni.

Romanul *Sacrificiul*, este, în esenţă, o creaţie literară care-şi menţine actualitatea prin ideile susţinute, prin selecţia faptelor puse în prim-planul amplelor desfăşurări epico-epopeice, prin simbolurile etnospirituale presărate în text, prin numeroase aspecte de ordin artistic, dar şi prin argumentele de ordin cultural, diplomatic, emoţional, militar, psihologic, politic sau religios. Cu mijloacele specifice artei epice, fondate pe documente, Mihail Diaconescu a reuşit să-şi convingă cititorii de forţa pe care o degajă o naţiune conştientă de sine, precum şi de permanenta stare de veghe în care trebuie să se afle naţiunile aşezate de Pronie la intersecţia unor interese geopolitice, cu tentă imperială, mereu active, mereu tensionate. Dânsul a dat o formă epică vie războiului de dezrobire a românilor de sub stăpânirea, demersul său constituind un suport organic al studiilor de sociologia naţiunilor.

În ultimii ani, descoperirea relevanţei sociologice a romanului a impus noi exegeze şi evaluări, exprimate, mai ales, pe fundamentul redefinirii naţiunii române ca organizare socială perenă, construită de oameni conştienţi de sine pe „dreptul ginţilor". La rugămintea autorului, vreme de câţiva ani m-am implicat în acest demers evaluator cu comentarii sociologice, scrise pe baza ideilor încorporate în cartea mea *Sociologia naţiunilor,* publicată în anul 2005 la Editura Tempus Dacoromânia Comterra din Bucureşti. O parte dintre acestea au fost publicate în revista „Vatra veche" de la Târgu-Mureş, iar la sugestia autorului, respectivele comentarii sociologice (50 la număr!) au fost adunate cu rigoare într-o carte intitulată *Naţiunea în stare de veghe. Note şi comentarii sociologice la romanul Marii Uniri,* tipărită în anul 2017 la Editura Magic Print, din Oneşti. Pentru acest fapt, prin care am devenit autorul unei cărţi care vorbeşte despre nevoia de a apăra naţiunea română în aceste vremuri tulburi, îi mulţumesc şi pe această cale lui Mihail Diaconescu.

Cei care astăzi parcurg cu ochii minţii filele acestui roman nu pot să nu se gândească cu emoţie la acele vremuri de mare primejdie pentru naţiunea română, dar şi cu îngândurare la epoca dramatică trăită de generaţia actuală. De aceea, mă alătur aprecierii părintelui Dumitru Stăniloae, potrivit căreia Mihail Diaconescu „este cel mai reprezentativ scriitor al spiritualităţii româneşti, începător al scrisului nostru viitor", precum şi cugetării criticului şi istoricului literar Nicolae Georgescu, care l-a numit pe Mihail Diaconescu „magul de la Vultureşti".

Mihail Diaconescu alături de prieteni şi colaboratori

Cărturarul Mihail Diaconescu – nume aureolat în literatura şi cultura română

Vasile GHIŢESCU
Profesor, jurnalist, Piteşti

L-am cunoscut pe marele cărturar Mihail Diaconescu încă de la începuturile afirmării sale, în anul universitar 1965-1966, când eram student, în anul al III-lea, la Facultatea de Filologie a primului Institut de Învăţământ Superior din Piteşti. Domnul Diaconescu venise ca asistent universitar la Catedra de istoria literaturii române – cursul prof. univ. dr. şi academician Şerban Cioculescu, ulterior al prof. univ. dr. Augustin Z. N. Pop.

Ne-a cucerit din primul moment, pe mine şi pe toţi colegii mei, studenţi filologi, dar şi pe studenţii de la celelalte facultăţi. Radia tinereţe şi prospeţime, avea ţinuta sobră şi elegantă, zâmbetul luminos, privirea sinceră şi deschisă, vocabularul seducător. Orele de curs, dar mai ales cele de seminar cu Domnia Sa erau o încântare, o revelaţie. În decursul anilor, aveam să aflu că este fiul preotului Aurelian Diaconescu din Priboieni – Vultureşti – Muscel, familie de mare prestigiu, lucru care explică adeziunea sa la romanul istoric şi la lumea ţărănească, a cărei rânduială străbună era sfântă.

Venise la Institutul din Piteşti prin strădania primului rector, Marin Z. Mocanu, sprijinit cu bună-credinţă şi de primul secretar al judeţului de-atunci, Gheorghe Năstase. Domnul Mihail Diaconescu era foarte tânăr, avea 27 de ani, dar prezenta o „carte de vizită" cuprinzătoare: la 18 ani, în 1955, absolvise Liceul „Gh. Şincai" din Bucureşti, apoi Facultatea de Filologie a Universităţii din Bucureşti, în 1960, an în care a şi debutat în publicistica literară. După absolvirea facultăţii, şi-a început activitatea profesională ca profesor de limba română, limba latină, logică şi psihologie, la Liceul „Şt. O. Iosif" din Rupea, judeţul Braşov. Este vorba despre perioada 1960-1964. Devine apoi asistent, lector şi conferenţiar, şef de catedră la Universitatea din Piteşti, între anii 1965-1985. Este fondatorul, în 1966, şi redactorul-şef (1966-1969) al revistei literare şi culturale „Argeş".

În acest răstimp, de formare a echipei redacţionale a revistei „Argeş", domnul Mihail Diaconescu a făcut demersuri pentru a-i găsi pe foştii săi studenţi – Mihai Golescu şi subsemnatul – spre a-i coopta în redacţia revistei. În octombrie 2001, reînfiinţează revista „Argeş", care apare şi în zilele noastre.

Între anii 1972-1975, a fost conferenţiar-oaspete (Gastdozent), la Institutul de Romanistică al Universităţii „Humboldt" din Berlin; era un bun cunoscător al limbii germane. Acolo a ţinut cursuri, a condus seminarii şi a îndrumat elaborarea unor teze de licenţă cu subiecte româneşti.

A susţinut, deopotrivă, o intensă activitate publicistică, a colaborat cu studii, articole, eseuri, cronici şi recenzii pe teme ştiinţifice, literare şi culturale la numeroase reviste din ţară, din Germania şi de pe alte meleaguri. O parte dintre ele au fost adunate în volumul *Istorie şi valori*, publicat în 1994. A prezentat, de asemenea, comunicări la reuniuni ştiinţifice internaţionale, în peste 24 de ţări!

În ceea ce priveşte volumele publicate în timpul vieţii, numai simpla lor enumerare ar ocupa, cu siguranţă, pagini întregi. De-a lungul afirmării sale literare, teoretice şi ştiinţifice, a primit numeroase premii, distincţii, diplome, titluri şi medalii. M-am simţit onorat să fiu invitat la festivitate, când i s-a conferit titlul de *Doctor Honoris Causa* de către Universitatea din Piteşti, în anul 2011, pentru întreaga sa activitate. Academia Dacoromână, prin Decizia Senatului, l-a propus pe Mihail Diaconescu la Premiul Nobel pentru Literatură, în anul 2013.

Un moment aparte l-a constituit participarea sa, în august 2016, la revederea – după 50 de ani – cu promoţia 1966 a absolvenţilor Facultăţii de Filologie din Piteşti. Printre foştii studenţi, evident, eu şi Mihai Golescu. Revederea a avut loc în Amfiteatrul „Gabriel

Ţepelea”, din localul de pe str. Gh. Doja, nr. 41, în prezenţa primului rector-ctitor, Marin Z. Mocanu, care tocmai împlinise 90 de ani, dar care era perfect lucid şi, cum se zice, încă verde. Cu această ocazie, domnul Mihail Diaconescu a aflat de la fostele studente, colegele noastre de promoţie, acum mame, bunici, chiar străbunici, de ce „pseudonim-calificativ” avea parte în anii 1965-1966 – *Frumuşelul*. A fost o revedere memorabilă, a durat o zi întreagă şi, graţie colegului Ion C. Hiru, a fost tipărit, în anul 2017, la Editura „Alfa” din Iaşi, un volum inspirat de acest eveniment – *Icoanele marilor noştri dascăli*. Volumul are peste 160 de pagini şi conţine şi un album de suflet.

Personalitatea şi opera lui Mihail Diaconescu, născut în ziua de 8 noiembrie a anului 1937, la Priboieni-Vultureşti, judeţul Argeş, constituie obiectul unor ample prezentări, în numeroase lucrări de critică şi istorie literară, precum şi în dicţionare de autori, elaborate în România şi în străinătate. Pentru părintele Dumitru Stăniloae, romancierul, esteticianul şi istoricul literar Mihail Diaconescu este „cel mai reprezentativ scriitor al spiritualităţii româneşti, începător al scrisului nostru viitor”. Bibliograful operei sale, prof. Ilie Barangă, îl consideră „unul dintre ultimii polihistori contemporani”.

Trecerea Styxului, de către Domnia Sa, la 25 martie 2020, ne-a umplut sufletele de tristeţe.

Amintirea sa va rămâne una tonică şi luminoasă. Pios omagiu!

Vine o vreme ...

Monahia CECILIA
Mănăstirea Aninoasa, Argeş

Vine o vreme, când putem să tragem linia şi să facem socoteala: câteva momente când era să fim fericiţi, câteva momente când era să fim frumoşi, câteva momente când era să fim geniali ... Din jos de linie, rămân singure clipele petrecute în comuniune cu Iisus Hristos: sfintele slujbe, clipele de reculegere dinaintea unei icoane şi ... – De ce nu? – momentele din timpul cursurilor de literatură medievală ori de estetica Ortodoxiei, dacă pronia a făcut să-l ai ca dascăl pe bunul creştin şi, totodată, marele om de cultură Mihail Diaconescu.

Acesta, parcă îţi lua în mână sufletul şi îl cântărea, ca pe un pumn de grâu: Are greutate? E bun de sămânţă? Nu se voia apoi secerător. Rămânea doar ploaie de toamnă, care face să încolţească.

Convorbirile duhovniceşti ale Sfântului Ioan Casian, pe care le-am citit pe nerăsuflate, la recomandarea Domniei Sale, răsfoind tomul gros, purtând ştampila Bibliotecii Judeţene „Dinicu Golescu” din Piteşti, mi-au stârnit interesul pentru viaţa monahală. Şi aşa, am ajuns să fac o jumătate de pas către Hristos. Pe ceilalţi nouăzeci şi nouă şi jumătate, I-a făcut Domnul Dumnezeu spre mine. Şi, iată-mă astăzi, în aleasa slujire, în înalta chemare a călugăriei ...

Cu monahia Cecilia

Îi mulţumesc pentru jumătatea de pas şi profesorului meu din primul an de studenţie, domnului Mihail Diaconescu, acela care, cu doar câteva zile înainte de a pleca la ceruri – de Buna Vestire a Maicii Domnului – mi-a cerut telefonic

să înalţ o rugă pentru sufletul său, din biserica Mănăstirii Aninoasa, unde el însuşi se reculegea cu drag vara, venind dinspre Vultureşti.

Odată cu sacrificiul suprem al Domnului Iisus Hristos, umbrele nopţii au dispărut şi visele, care au contururi precise, au fost înlocuite de visurile şi speranţele diurne ale unei vieţi aflate sub semnul culorilor sângelui Celui Răstignit pe Cruce. Iar când marele cântec a ajuns la final în astă lume, depărtarea şi timpul s-au estompat treptat şi sufletul s-a întors acolo de unde şi-a luat fiinţa.

Îl voi purta mereu în rugăciuni pe robul lui Dumnezeu Mihail, dascălul meu şi al atâtor altor învăţăcei ...

Veşnică să-i fie pomenirea!

O minte atotcuprinzătoare, un suflet ales!

Mihai GOLESCU
Director cotidianul „Argeşul", Piteşti

Da, aşa a fost profesorul şi scriitorul Mihail Diaconescu: o minte atotcuprinzătoare şi un suflet de om ales. De o erudiţie copleşitoare. Un excepţional magister pe care m-am străduit cât am putut să nu-l fac de râs. Că i-am fost şi student, şi redactor la revista „Argeş", unde era şeful meu.

La Şuici, aşezare splendidă, unde eram profesor, mă trezesc cu un telefon: Dragă Golescule, n-ai vrea să vii să lucrezi la revista „Argeş"? Era o invitaţie lansată de cel ce tocmai punea bazele unei publicaţii de cultură în Argeş şi mă avusese student la Litere. Inutil să vă spun că eram gata să ajung la Piteşti a doua zi, dimineaţa, dar mi-a lăsat răgaz o săptămână.

Era firesc să nu-l fac de râs pe tânărul dascăl, acum şi el realizator de revistă pe plaiurile Argeşului mioritic, unde se circula cu spiritul în buzunar. Surprinzător pentru mine, în primul an de gazetărie, oamenii nu erau atât curioşi de cum scriu eu la revistă, cât, dacă sunt rudă cu Goleştii. Primul care m-a întrebat direct a fost Baruţu Arghezi, căruia, la repezeală, i-am spus că sunt ruda săracă şi obscură.

Cu vorba asta am scăpat până-n ziua de azi, când adorata lui soţie, doamna Corina, mi-a mărturisit – solicitându-mi aceste rânduri pentru o revistă din Ardeal – dorinţa lui Mihail, când o fi să treacă la cele veşnice: primul pe care să-l anunţi e Golescu, că ştie el ce trebuie să facă. Şi, amărâtul de mine, n-am făcut mai nimic, fiindcă, în această primăvară, era stare de urgenţă, iar la slujba de înmormântare nu erau permise decât 8 persoane. Ori Mihail Diaconescu avea mult mai multe rude, ca să nu mai vorbesc de prieteni, de sătenii din Vultureşti care l-au socotit întotdeauna ca fiind al lor. Cum l-au socotit şi pe Ţutea, cei de la Boteni.

Stau şi acum şi mă întreb ce să fac în memoria strălucitului meu dascăl, un înalt reper uman, civic şi moral, care, într-una din dedicaţiile sale, mă socotea „camaradul lui de idealuri, coleg şi prieten drag"? Păi, întâi de toate, ar trebui, în ce scriu, să fiu „scurt şi îndesat", cum zicea Arghezi. Iar eu deja m-am lungit. Motiv pentru care ar trebui să nu iau în seamă dihotomia pe care ne-o făcea la seminar când trebuia să ne prezinte un scriitor: omul şi opera. Opera lui Mihail Diaconescu e monumentală. Pentru ea a fost propus la Premiul Nobel. Ce să mai spun eu aici, un jurnalist de duzină – chiar dacă M. D. scria: „de mare vocaţie" – care şi-a publicat şi el câteva cărţi în siajul lui Mihail Diaconescu, urmându-i îndemnurile şi sfaturile utile?

Păi, dragul de Mihail Diaconescu, profesorul, scriitorul, filozoful, esteticianul ş.a.m.d. mi-a luminat calea în viaţă. Cu inteligenţa şi bunătatea sa. Cu elocinţa sa. Cu capacitatea sa euristică, cu modelul său sincer de a trăi şi gândi româneşte. Cu erudiţia sa copleşitoare şi molipsitoare. Mereu te uimea. Orice subiect, orice temă îi erau la îndemână. Mereu era gata să facă o incursiune doctă în istoria artei ori în teologia creştin ortodoxă. Aşa mi-a marcat viaţa, căci eu nu pot să spun creaţia, cum se poate spune despre cea a marelui om de cultură, ale cărui cărţi nu încap într-o bibliotecă. Cărţi de profunzime, de esenţă, rafinate, de vibraţie patriotică, de mare calitate, care n-au cum să nu te cucerească vorbindu-ţi, de pildă, despre feno-

menologia spiritului. Cărţi de rigoare, aşa cum i-a fost şi viaţa. Care viaţă stă acum pe temeiuri de cărţi morale, cele mai multe, contra lichelelor care-l atacau pe Eminescu, „încrâncenaţi în atitudinile lor antinaţionale, antitradiţionale, anticreştine, antiromâneşti”.

Cum să nu mă simt atras şi ataşat sufleteşte de un asemenea giuvaer uman, care mi i-a predat pe Blaga şi Arghezi, pe Constatin Rădulescu Motru? Cu tainele şi minunăţiile lor! Şi pentru care mult îi sunt dator.

P.S. N-o să mă credeţi, culmea! Pun capăt acestui text şi mai scot o carte din raft *Icoane din trecut şi de azi. Portrete, evocări, mărturii*, editată în 2017 la „Magic Print”. Să văd cum evoca, cum portretiza Mihail Diaconescu. Şi, uite aşa dau peste patru pagini cu titlul „Mihai Golescu şi Mihai Ungheanu – forţa revelatoare a dialogului”. Citesc şi tare mă uimesc. Cum să nu fiu dator unui asemenea om, cum să nu te rogi pentru el. Acum când el a plecat, dar numele şi cărţile i-au rămas pentru eternitate?

Omagiu domnului profesor Mihail Diaconescu

Rodica SUBŢIRELU
Redactor-şef „Cronica Timpului”, Bucureşti

Pentru mine domnul profesor Mihail Diaconescu a fost un înger îndrumător într-ale scrisului – ca poetă şi jurnalistă. Îi mulţumesc pentru tot ce m-a învăţat şi sfătuit, îi mulţumesc pentru dialogurile noastre în care îmi destăinuia, ca pe o taină, învăţându-mă, ce înseamnă adevărata scriere.

A citit tot ce am scris… A fost alături de mine şi m-a îndrumat în realizarea publicaţiilor, criticându-mă, dar şi apreciindu-mi creaţia, când considera că merit.

M-a ajutat să mă înţeleg şi să descopăr menirea scriitorului în a folosi harul talentului dăruit de Dumnezeu.

M-a învăţat să mă ridic, atunci când cad, şi de câte ori cad, de atâtea ori să mă ridic învăţând, Viaţa devine astfel o scară. Când mi-a propus să accept a fi autoarea acestui remarcabil volum, am fost copleşită de emoţie şi speriată de responsabilitatea pe care urma să mi-o asum în realizarea acestei cărţi-monument – *Mihail Diaconescu, scriitorul şi opera în imagini.*

Portretul romancierului, istoricului şi esteticianului **Mihail Diaconescu**. Dragoş Morărescu, desen în tuş negru pe carton alb, 2002

Dar mi-a dat curaj, a insistat să accept sprijinindu-mă întru totul. Şi cum viaţa îşi are drumul ei pentru fiecare om, un început şi o plecare, la vremea sorocită, spre alt tărâm, Mihail Diaconescu a plecat, iar volumul a apărut făcând să fie vie printre noi imaginea celui mai mare promotor al spiritualităţii româneşti autentice, cum este definit de către domnul profesor universitar doctor Narcis Zărnescu în exegeza pe care i-a dedicat-o.

Mihail Diaconescu – portret în rama neuitării

Daniela ŞONTICĂ
Redactor ziarul „Lumina", Bucureşti

Am avut şi eu privilegiul de a-l cunoaşte pe scriitorul Mihail Diaconescu. Mai întâi mi-a fost profesor, iar mai apoi am devenit, după cuvintele generoase ale Domniei Sale, „distinsa mea colegă", referindu-se la faptul că mă aflam în redacţia Ziarului „Lumina" în postura de a-i primi textele spre publicarea în cotidianul Patriarhiei Române. Distincţia despre care vorbea marele profesor, romancier şi eseist venea din generozitatea cu care îşi primea şi privea totdeauna interlocutorii.

Ne vizita uneori la redacţie. De fiecare dată a fost o onoare să-l avem oaspete pe cel care admira şi preţuia atât de mult feţele bisericeşti, ca unul care era fiu de preot. Adăugăm la cele spuse şi binecunoscuta-i contribuţie adusă la hermeneutica teologică prin inegalabila lucrare *Prelegeri de estetica Ortodoxiei* şi ne facem o idee asupra dragostei sale faţă de valorile credinţei strămoşeşti.

Când a împlinit frumoasa vârstă de 80 de ani, i-am făcut un portret de suflet în paginile ziarului „Lumina". Din recunoştinţă pentru cel care mi-a fost profesor şi cu admiraţie faţă de distinsa doamnă Corina Diaconescu, încredinţez acestui spaţiu editorial (cu mici modificări) ceea ce am scris atunci despre Mihail Diaconescu.

Portretul este întotdeauna o sinteză a evoluţiei, a firii şi a manifestărilor unei persoane. Ca sinteză, portretul prelungeşte în chipul, trăsăturile şi gesturile celui înfăţişat elemente pe care artistul le obţine după o prealabilă analiză. Se află aici o unitate a unei personalităţi, respectiv unele dintre trăsăturile ei convergente. De aceea, într-un portret se unesc şi se împacă trecutul şi prezentul unei persoane, contradicţiile şi unitatea modului său de viaţă, ceea ce este concret şi ideal în manifestările sale. Acest fragment din cartea *Icoane din trecut şi de azi – Portrete, evocări, mărturii* de Mihail Diaconescu (Editura Magic Print, 2017) reprezintă un argument în sine pentru apariţia acestei cărţi, dar mai ales ilustrează măiestria cu care se apleacă însuşi autorul spre arta portretului literar. Într-adevăr, cartea aceasta este o culegere de măiestrite crochiuri ale unor mari personalităţi culturale şi spirituale din istoria noastră. Apar aici creionate figuri importante ale neamului, profesori, oameni de ştiinţă, scriitori, oameni ai Bisericii ale căror fapte şi calităţi ne îmbogăţesc prin punerea lor în lumină.

Noi valenţe şi uneori neştiute date a scos în evidenţă despre: Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena, Sfântul Ioan Cassian, Vitalianus, Aaron Florian, B.P. Hasdeu, Ioan Lupaş, Mihai Viteazul, Dimitrie Cantemir, Al. I. Cuza, Nicolae Iorga, Constantin Noica, Ioan Căianu-Valachus, Mihai Eminescu, Octav Onicescu, Stelian Ivaşcu, Urmuz, Paul Anghel, Ion Rotaru, Dan Zamfirescu, Hortensia Papadat-Bengescu, acad. Alexandru Surdu, Gheorghe Bulgăr, Ovidiu Drimba, Ioan Alexandru, Marin Preda, gen. Constantin I. Brătianu, Ilie Bădescu, Aurel Vlad, Rodica Vataman Subţirelu, preoţii profesori Dumitru Stăniloae, Dumitru Abrudan, Dumitru Radu. Şi nu în ultimul rând, apar portretele vrednicilor de pomenire Patriarh Teoctist şi Mitropoliţii Antonie Plămădeală, Nestor Vornicescu şi Bartolomeu Anania.

Dincolo de vocaţia certă de profesor – ca universitar, prin care a insuflat multor promoţii de studenţi dragostea pentru studiu –, Mihail Diaconescu este şi un important romancier, fiind autorul următoarelor: *Visele au contururi precise* (1963), *Culorile sângelui* (1973), *Adevărul retorului Lucaci* (1977), *Umbrele nopţii* (1980), *Marele cântec* (1982), *Călătoria spre zei* (1982), *Speranţa* (1984), *Depărtarea şi timpul* (1986), *Sacrificiul* (1988), *Nopţi şi nelinişti. Pseudojurnal metafizic* (2008).

Temele romanelor sale au respiraţia largă a istoriei, înrădăcinându-se în solul adânc al valorilor perene. *Culorile sângelui* este dedicat pictorului Pârvu Mutu, zugravul de biserici din

secolul al XVIII-lea, recent trecut de Biserica noastră în calendarul sfinţilor. În romanul *Adevărul retorului Lucaci* povestea se petrece în umanismul românesc, premergător epocii brâncoveneşti, personajul principal fiind un profesor din vremea Movileştilor. Romanul *Marele cântec* îl are în centru pe muzicianul şi savantul Ioan Căianu-Valachus din Transilvania. Documentarea istorică temeinică, la care se adăugă imaginaţia scriitoricească, a rodit din pana scriitorului Mihail Diaconescu romanul epocii lui Burebista intitulat *Călătoria spre zei.* Autorul îl portretizează pe principele Grigore Alexandru Ghica al X-lea în lucrarea *Speranţa*. Profund ataşat de valorile creştin-ortodoxe, autorul a abordat şi probleme de teologie în împletire cu cele ştiinţifice, în izvodirea *Depărtarea şi timpul,* roman care îl are ca erou pe astronomul şi teologul Dionysus Exiguus. Un subiect aparte îl are romanul *Sacrificiul*, care îi aduce în atenţie pe luptătorii ardeleni pentru Marea Unire de la 1918.

Ca eseist în domeniul filosofiei artei, Mihail Diaconescu a realizat monumentala lucrare în două volume *Prelegeri de estetica Ortodoxiei.* Abordarea transdisciplinară a cărţii – teologie dogmatică, istoria artelor, culturii şi civilizaţiei, poetică, patristică – face din această lucrare una utilă, atât iubitorilor de artă, cât şi cercetătorilor în varii domenii ale culturii.

Personalitate cu iradieri renascentiste, fiu de preot şi învăţător, scriitorul Mihail Diaconescu a fost şi unul dintre cei mai prolifici autori de studii, comunicări, articole, cronici, recenzii şi eseuri de teoria literaturii, istoria culturii, filosofia istoriei, estetică şi istoria literaturii.

Despre Mihail Diaconescu sau despre cel ce a reuşit să facă pustia roditoare

Prof. univ. dr. Narcis ZĂRNESCU
Redactor-şef „Academica", Bucureşti

Întâlnirile cu Mihail Diaconescu au fost dintotdeauna, pentru mine, sărbători ale spiritului. Post-mortem, întâlnirea cu el devine o sărbătoare astrală.

Mihail Diaconescu a fost unul dintre cei mai activi scriitori români. Apologet al ortodoxiei şi promotor al spiritualităţii româneşti autentice, mereu prezent în marile cetăţi ale ţării. Mereu de pază la fruntariile României eterne. Ctitorind, an de an, încă o mănăstire-carte, încă o troiţă-studiu teologic, încă o capelă-roman.

A trăit, a gândit, a simţit, a scris cât o generaţie întreagă de truditori întru ale cugetului şi logosului. Poate că dispariţia lui fizică dintre noi, în vremuri de pandemie a fost un semn: ne-a spus, pentru cine ştie să tălmăcească mesajele oculte, că de-acum înainte ne-am putea întâlni pe *zoom* sau pe *google classroom*, aşa cum face toată omenirea pandemiotă? Eu îl întâlnesc, însă, mai mereu în reveriile mele, pe pragul cărţilor sale.

Se întâmplă, atunci, să-mi amintesc de scrisorile, multe rămase fără răspuns, scrise de Ion Creangă către Mihai Eminescu. La fel, şi scrisorile mele către Bădia Mihail vor rămâne fără răspuns, dar însemnările lui Creangă îmi vor alina dorul de prietenul meu, Mihail Diaconescu…

„Bădie Mihai,

Ai plecat şi mata […], lăsând în sufletul meu multă scârbă şi amăreală. Să deie Dumnezeu să fie mai bine pe acolo, dar nu cred. […] Această epistolie ţi-o scriu în cerdacul unde de atâtea ori am stat împreună, unde mata, uitându-te pe cerul plin cu minunăţii, îmi povesteai atâtea lucruri frumoase … frumoase … Dar coşcogeamite om ca mine, gândindu-se la acele vremuri, a început să plângă … Bădie Mihai, nu pot să uit acele nopţi albe când hoinăream, fără pic de gânduri rele".

„Bădia Mihai", Mihail Diaconescu fusese iniţiat de Platon şi Aristotel, de părinţii şi scriitorii bisericeşti. Cunoştea bine, în profunzime, că la început a fost Cuvântul – Logos:

„La început era Cuvântul, şi Cuvântul era

la Dumnezeu, şi Cuvântul era Dumnezeu. El era la început cu Dumnezeu. Toate lucrurile au fost făcute prin El". [Ioan 1 :1-3].

Şi tocmai de aceea primise cu umilinţă şi smerenie misiunea de a semăna cuvinte cu noimă; tocmai de aceea avea mare grijă de spaţiul mioritic al Maicii Domnului şi de dumbrava voroavelor din vechime.

Mihail Diaconescu ştia, la fel de bine ca Dumitru Stăniloae, la fel de bine ca mulţi români care redesenaseră harta ţării, de câte ori fusese nevoie, cu sângele, mintea şi înţelepciunea lor, că forţele întunericului, la pândă, conspirau să distrugă rădăcinile identităţii noastre: tradiţia şi credinţa strămoşească:

„Poporul român crescut spiritual în mistica ortodoxă a luminii, nu în mistica occidentală a întunericului, e un popor care se bucură de lumină, căci lumina e în planul fizic expresia rânduielii, iar în planul spiritual, expresia bunătăţii sau a relaţiei armonioase, generoase a omului cu semenul său".

El, primul şi singurul până acum, a introdus în literatura noastră o viziune hegeliană, cartografiind prin opera sa o copleşitoare „fenomenologie epică a spiritului românesc în dezvoltarea sa istorică". Această fenomenologie epică s-a constituit, astfel, treptat, într-o armă subtilă de luptă împotriva scenariilor antiromâneşti. Romanele sale – *Culorile sângelui* (1973), *Adevărul retorului Lucaci* (1977), *Marele cântec* (1980), *Umbrele nopţii* (1980), *Călătoria spre zei* (1982), *Speranţa* (1984), *Depărtarea şi timpul* (1986), *Marele cântec* (1987), *Sacrificiul* (1988) rescriu sinusoidele Istoriei noastre, zbătându-se între Orizonturile zbuciumate, răscolite de tranşee, înroşite de sângele ostaşilor şi Verticalele credinţei, susţinută de bisericuţe din lemn, de troiţe, de mânăstiri şi catedrale, care prind rădăcini – adevărate păduri spirituale – şi nu încetează să se înalţe ca nişte stele călăuzitoare la marile şi micile răscruci ale neamului.

Mai târziu, în volumul *Farmecul dialecticii şi fenomenologia narativă* (2001), Mihail Diaconescu va relua şi sintetiza teoriile sale despre roman şi natura specifică a epicului, lucrare post-Lukács-ană (*Specificul literaturii şi al esteticului*).

Privită din depărtare, din 2021, *Opera magna* mihail-diaconesciană are, metaforic vorbind, forma predestinată a unui *trifolium*, un trifoi, simbol al Treimii, al echilibrului şi armoniei. Forţând poate puţin logica şi răbdarea metaforei, se poate spune că opera mihail-diaconesciană poartă discret stigmatul pur al Întrupatului divin.

Mihail Diaconescu

Astfel, *primul folium* al acestui macrosimbol treimic este conturat de „fenomenologia narativă a spiritului românesc", care va prinde trup şi va primi argumente ontologice prin cele nouă romane. *Farmecul dialecticii şi fenomenologia narativă* (2001), lucrare apărută în perioada hermeneutică a autorului, va sintetiza cu rigoare şi calm experienţele epice ale romancierului.

Al doilea folium se instituie din studiile de estetică a ortodoxiei şi artei (*Prelegeri de estetica Ortodoxiei*, I-II, 1996).

Al treilea folium marchează o eternă întoarcere *ad originem,* adică la istoria sacră sau sacralizantă: *Istoria literaturii dacoromane* (1999), *Antologia de literatură dacoromană. Texte comentate* (2003), *Lainici. Capodoperă a artei româneşti şi europene* (2011), *Teologia ortodoxă şi arta cuvântului. Introducere în teoria literaturii* (I-III, 2013).

Primul folium, care poate fi citit fie cronologic, fie urmând traseele subiective impuse de autor, ne dezvăluie că istoria sacră se în-

trupează şi este reprezentată de „oameni care au fost” şi a căror energie modelatoare ne incendiază încă memoria: Arhidamos, ambasador al lui Burebista în Roma lui Cezar; astronomul şi teologul Dionysus Exiguus, discipol la schola unei mânăstiri tomitane; retorul Lucaci, truditor la imaginea Renaşterii pre-brâncoveneşti, din vremea Movileştilor; Pârvu Mutu, pictorul oficial al lui Constantin Brâncoveanu ; muzicianul şi savantul Ioan Căianu-Valachus, episcop romano-catolic, în Transilvania; Principele Grigore Alexandru Ghica al X-lea, aflat subt vremurile romantismului; Marea Unire şi luptătorii ardeleni angajaţi în această misiune.

Principii de estetica Ortodoxiei (1995-1996, 2009) deschide al doilea folium, sub forma unui diptic: *Teologie şi estetică* şi *Ipostazele artei*, la care se adaugă un triptic, format din volumele I-III ale *Teologiei ortodoxe şi artei cuvântului* (2014).

Estetica ortodoxiei, aşa cum o concepe Mihail Diaconescu, pe baza unor categorii clasice (frumosul, mistagogia şi caligogia, jertfa, cateheza, simbol şi analogie, antinomie şi anagogie etc.) a fost nu de puţine ori comparată cu marile modele standard, datorate lui Hegel, Hartmann, Croce sau Vianu. O comparaţie superficială, deoarece baza inspiraţională şi argumentativă a demonstraţiilor mihail-diaconesciene este complet diferită de fundamentele iluştrilor săi predecesori. La Mihail Diaconescu, temeiul şi rostul discursului estetic sunt asigurate de teologia dogmatică şi liturgică ortodoxă, ca şi de patrologia ortodoxă. Operele Areopagitului, ale Sfântului Maxim Mărturisitorul (*Ambigua*), dar şi ale scriitorilor stră-români sau daco-romani din secolele I-VI (Aethicus Histricus, Ioan Cassian, Niceta de Remesiana, Dionisie Smeritul, Leontius Byzantinus, Ioan Maxentius) conturează o replică ortodoxă, care, din perspectiva istoriei ideilor, completează şi nuanţează *mutatis mutandis* estetica teologică, scrisă în registrul catolic şi heideggerian de Hans Urs von Balthasar (1905-1988), autor a 85 de lucrări fundamentale, a peste 500 de articole, considerat în unanimitate drept unul dintre cei mai mari teologi ai veacului XX, dacă nu chiar cel mai important, după spusele cardinalului Henri de Lubac, numit peritus, teolog expert, de către Papa Ioan Paul al VI-lea; membru în Comisia Teologică de Pregătire a Conciliului Vatican II (1965), autorul din umbră al textelor programatice esenţiale propuse de acest Conciliu reformator şi „postmodern”, şi anume: *Lumen gentium* (*Lumina popoarelor*), despre Constituţia dogmatică a Bisericii, şi *Gaudium et spes* (*Bucurie şi speranţă*), despre reformarea Bisericii în şi pentru lumea modernă. Dar ca să se înţeleagă limpede şi coerent, exigenţele acestei comparaţii, precum şi superlativele argumentate şi bine temperate, care redefinesc estetica ortodoxă a lui Mihail Diaconescu, prea puţin cunoscut de contemporani, în ciuda sutelor de recenzii şi prezentări, e nevoie de o schiţă măcar a trilogiei balthasariene.

Hans Urs von Balthasar este autorul unei trilogii teologice sistematice în şaisprezece volume (1961-1987), parţial tradusă şi în limba română. Cele trei părţi ale trilogiei urmează tripla autodescriere a lui Isus: „Eu sunt calea, adevărul şi viaţa” (Ioan 14:6), care corespund triadei transcendentalia, atribute care exced toate categoriile: *bonum, verum şi pulchrum* (binele, adevăratul şi frumosul).

[A] *Herrlichkeit* (*Gloria Domnului*) este o lucrare de estetică teologică, în şapte volume.

[B] *Theodramatik* (*Theo-Drama*) este o lucrare în cinci volume despre „teoria dramatică teologică”, în care autorul finalizează principalele sale teze privind soteriologia, hristologia şi escatologia, analizând etica şi bunătatea, aşa cum transpar din praxis-ul divin, dar şi din răspunsul omului, ilustrate faptic şi evenimenţial de reprezentările şi ritualurile din Vinerea Mare, Sâmbăta Mare şi Duminica Paştelui.

[C] *Theologik* (*Theo-Logica*) este o lucrare în trei volume despre „teoria logicii teologice”, în care se descrie adevărul despre relaţia naturii lui Iisus Hristos (cristologie) cu realitatea însăşi (ontologia sau studiul fiinţei).

Spre deosebire de Hans Urs von Balthasar, Mihail Diaconescu aduce în prim planul dezbaterii, alături de părinţii fondatori ai dogmaticii şi învăţăturilor ortodoxe, şi filosofia vieţii, aşa cum a fost înţeleasă şi practicată de trăiriştii români: Nae Ionescu, Mircea Eliade, Dumitru Stăniloae, Nichifor Crainic, Mircea Vulcănescu, Vasile Băncilă, Constantin Noica, Traian Brăileanu, Virgil Bogdan, Petre Ţuţea, Octav Onicescu, Arşavir Acterian şi alţii.

Al treilea folium ar putea cuprinde volumele *Biserici şi mănăstiri ortodoxe* (1988), *Istoria literaturii dacoromane* (1999) şi *Antologia de literatură dacoromană. Texte comentate* (2003).

Fiind o sinteză ştiinţifică cu caracter fundamental şi monumental, unică în cultura română şi europeană, *Istoria literaturii dacoromane* constituie o noutate într-un domeniu interdisciplinar, compus din elemente istoriografice, teologice, arheologice, literare, estetice, puncte de plecare care deschid perspective multiple asupra unor autori ignoraţi până atunci sau pierduţi prin arhive, din care Mihail Diaconescu construieşte temelia pentru o nouă revoluţie intelectuală, o răsturnare controlată a ierarhiilor valorice, necesară periodic, şi care confirmă, de fapt, vitalitatea energiilor naţionale, geniul românesc, care se adaptează Istoriei, păstrându-şi, însă, pe mai departe, identităţile profunde. Mihail Diaconescu invită în agora şi îi pregăteşte pentru Judecăţile de Apoi ale Istoriei pe strămoşii daco-romani, pe care îi purtăm cu toţii, chiar dacă nu suntem întotdeauna conştienţi, în sânge, în cuget şi simţiri. Şi în destin, mai ales în destin: Gaius Noster, Aethicus Histricus, Laurentius Mellifluus de Novae, Sfântul Ioan Cassian, Sfântul Niceta de Remesiana, Sfântul Dionisie Smeritul, Dionysius Exiguus, Dionysius Areopagita, Auxentius de Durostorum, Leontius Byzantinus, Sfântul Martinus de Bracara, Ioan Maxentius şi alţii.

Contemporanii, nu toţi, din păcate, l-au considerat pe Mihail Diaconescu, „reputat profesor, romancier, estetician, critic şi istoric literar", autor al unei „ample lucrări de sinteză, intitulată *Istoria literaturii dacoromane* (...). Este cea mai amplă sinteză ştiinţifică dedicată literaturii dacoromane din câte au fost elaborate până acum în cultura română", crede Pr. acad. prof. univ. dr. Dumitru Popescu. Altcineva, Theodor Codreanu, scrie: „Un asemenea cărturar, care merge împotriva cursului postistoriei (…), este şi Mihail Diaconescu, personalitate de anvergură hasdeiană, cu cel puţin două proiecte ciclopice împlinite: e vorba de cele două volume de *Prelegeri de estetica Ortodoxiei* şi de recenta *Istorie a literaturii dacoromane,* însumând 830 de pagini. Atributul monumental devine inevitabil pentru ambele lucrări". Un alt contemporan, latinistul Liviu Franga, plusează: „Adevărul despre primordiile culturii române a fost ţelul cărţii pe care ne-a dăruit-o profesorul Mihail Diaconescu în unul din ultimii ani ai secolului şi mileniului. O carte, i-am spune, milenară, în ambele sensuri ale termenului". Un celebru filosof, Alexandru Surdu, şi un cunoscut istoric, Ion Scurtu, subliniază, şi ei, monumentalitatea proiectului mihail-diaconescian: „În 1999, a văzut lumina tiparului (...) o lucrare monumentală – *Istoria literaturii dacoromane,* semnată de domnul Mihail Diaconescu (...) Această carte fundamentală este o expresie vie a faptului că românii – prin strămoşii lor din secolele I-VI d.Hr. – au realizat opere durabile, prin care au sporit zestrea intelectuală a umanităţii". Şi: „Monumentala lucrare *Istoria literaturii daco-romane* de Mihail Diaconescu este o contribuţie fundamentală la edificarea istoriei noastre spirituale".

Printre primii învăţaţi, care au remarcat noutatea, rigoarea şi multidisciplinaritatea operei sale, s-a numărat şi un redutabil comparatist, Ovidiu Drimba, ucenic al unor mentori de prestigiu (Lucian Blaga, Tudor Vianu, D. Popovici), autor al *Istoriei culturii şi civilizaţiei* (I-IV, 1984-1995): „Vasta sinteză *Istoria literaturii daco-romane* este o noutate absolută în cultura română şi europeană. Ea oferă lectorului date istorice, repere biografice, prezentări de texte, interpretări estetice, analize comparatiste, stilistico-lingvistice, teologice şi sociologice, într-un demers critic, analitic şi sintetic multidisciplinar, pe cât de amplu, pe atât de riguros conceput şi realizat. (...) Dominantă în vasta sinteză a domnului Mihail Diaconescu este metoda istorică. Faptele literare sunt grupate şi ordonate cronologic, în funcţie de succesiunea lor în timp. Ordinea cronologică face posibilă urmărirea unor constante, dar şi a unor influenţe de la o etapă la alta, respectiv a descendenţelor literare. Şase secole de cultură literară echivalează cu o perioadă de lungă durată. În răstimpul duratelor lungi din istorie, evenimentele, inclusiv cele literare, sunt totdeauna de o mare diversitate".

Se adunaseră, la un moment dat (2009), aşa cum a confirmat Ilie Barangă, bibliograf cu răbdare benedictină, peste două mii de „intrări", cuprinzând exegeze, studii, recenzii, asupra vastei creaţii a lui Mihail Diaconescu. Printre semnatari se numărau patriarhul de fericită amintire Teoctist, mitropolitul Antonie Plămădeală, ÎPS Nicolae Corneanu mitropolitul Banatului, ÎPS Teodosie, arhiepiscopul Tomisului, ÎPS Andrei Andreicuţ, mitropolitul Clujului, Maramureşului şi Sălajului, PS Sebastian, episcopul Slatinei şi Romanaţilor, pr. acad. prof. univ. dr. Mircea Păcurariu, pr. prof. univ. dr. Dumitru Abrudan, pr. prof. univ. dr. Dumitru Radu, pr.

acad. prof. univ. dr. Dumitru Popescu, pr. prof. univ. dr. Gheorghe I. Drăgulin, pr. conf. univ. dr. Ioan Stancu, pr. prof. Vasile Boholţeanu, pr. prof. univ. dr. Gheorghe Bogdan, pr. dr. Valentin Bogdan, pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă, arhidiacon dr. Sebastian Barbu Bucur, pr. Nicolae Crângaşu, ieromonah Cristofor Dancu, pr. Iosif Zoica, pr. Ion Ionaşcu, pr. Ion Marin Mălinaş, pr. prof. univ. dr. Vasile Nichita, pr. Dorel Octavian Rusu, pr. Dumitru Sandu, pr. Cornel Paiu, arhidiacon dr. Teodor Savu, pr. Sabin Vodă, pr. Florin Croitoru şi mulţi alţii. Elită intelectuală a României se constituise într-un cor antic de binecuvântare. O *laudatio* colectivă, rarisimă în spaţiul carpato-danubiano-pontic şi, acum, european.

Aşa cum remarcam undeva, Mihail Diaconescu ţine locul mai multor generaţii, care au fost cenzurate, blocate, exterminate sau nenăscute încă. El a încercat să umple golurile din memoria şi conştiinţa istoriei şi istoricităţii noastre. Acum, la un an de la dispariţia sa, încep să înţeleg că şi el, a fost „glasul celui ce strigă în pustie: «Îndreptaţi calea Domnului», precum a zis Isaia proorocul”. (Ioan 1:23). Dar, continuând să visez şi să-l recitesc pe Isaia, mă gândesc că porunca de Sus a fost poate mai aspră, mai greu de îndurat, aproape imposibil de împlinit: „Un glas strigă: «În pustiu gătiţi calea Domnului, drepte faceţi în loc neumblat cărările Dumnezeului nostru»”. (Isaia 40:3).

Pe o scenă încărcată cu semne şi simboluri, îl văd parcă pe Mihail Diaconescu cum este trimis într-o Ţară pustiită de comunism, într-un timp golit de miez şi rosturi. Ştie că trebuie să înalţe o *opera magna,* ştie că prin opera sa va găti Calea Domnului şi va face drepte, în loc neumblat, cărările Dumnezeului nostru. Acesta a fost destinul lui sau cel puţin aşa îmi place să cred.

Am vrut să scriu iniţial că zborul acestui spirit elevat şi subtil – l-am numit încă o dată pe Mihail Diaconescu – s-a frânt neaşteptat ca zborul lui Icar, cel îndrăzneţ şi necugetat, care ţinea cu orice preţ să se apropie de Soare. Aş fi greşit, căci Mihail Diaconescu nu era un Icar orbit de lumina cunoaşterii. El a fost, mai degrabă, un Prometeu, care a furat focul sacru al cunoaşterii din Olimpul zeilor ca să îl dăruiască oamenilor, iar vulturul mitic care îi sfâşia ficatul, sediu al sufletului şi al divinaţiei, după Platon, va deveni la Mihail Diaconescu vulturul voinţei de a crea, de a ctitori idei, de a le lăsa moştenire neamului său.

A reuşit să facă Pustia roditoare. A reuşit să găsească miezul teologic din străfundurile Istoriei noastre. A reuşit, cred, să întrezărească la orizont primele semne ale unei soteriologii posibile, după modelul sfântului Atanasie din Alexandria, o soteriologie a neamului românesc, rămasă nescrisă.

Supranumit „Magul de la Vultureşti – Argeş”, considerat „un adevărat titan al culturii române” şi „cel mai important prozator al spiritualităţii noastre”, propus la Premiul Nobel pentru Literatură, profesorul erudit, esteticianul, filosoful, intelectualul complet **Mihail Diaconescu** (1937-2020) a fost, de departe, cel mai activ colaborator al revistei „Familia română”, onorând-o şi în calitate de membru al colegiului de redacţie. A impus revista în mediile academice bucureştene, atrăgându-ne colaboratori de mare valoare, care, prin articolele Domniilor Lor, au ridicat prestigiul publicaţiei noastre, făcând-o şi mai cunoscută în ţară şi în lume.

REDACŢIA REVISTEI „FAMILIA ROMÂNĂ”

IN MEMORIAM
Prof. univ. dr. George Achim

27 februarie 1960-3 octombrie 2021

REDACŢIA REVISTEI „FAMILIA ROMÂNĂ”
Baia Mare

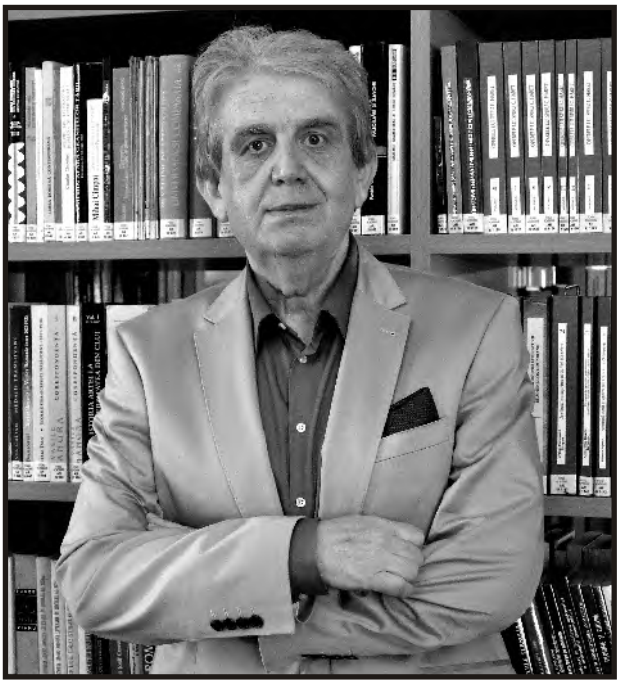

George Achim, unul dintre cei mai distinşi intelectuali ardeleni ai momentului, a părăsit prematur lumea aceasta, trecând DINCOLO şi lăsând un gol imens în sufletele celor care l-au înţeles, iubit şi admirat. Distins profesor universitar, critic literar, eseist şi poet, sociolog, conducător de doctorat, directorul şcolii doctorale băimărene de ştiinţe umaniste, George Achim a fost un colaborator apropiat al Bibliotecii Judeţene „Petre Dulfu”, un coleg exemplar, împărtăşind cu generozitate din vasta lui cultură şi încre dinţându-ne spre publicare materiale de înaltă ţinută ştiinţifică.

***

Născut la 27 februarie 1960, în localitatea Valea Chioarului, judeţul Maramureş • Studii liceale şi universitare la Cluj-Napoca • Absolvent al Facultăţii de Litere, specializarea română-spaniolă (1983) • Redactor la revistele literare studenţeşti *Universitatea* Bucureşti şi *Echinox* Cluj • Doctor în Filologie al Universităţii Bucureşti, cu teza *Utopie şi distopie în cultura română* (2001) • Bursier al Consiliului Europei (1993-1994) • Redactor-şef al revistei *Epoca*, Bucureşti (1990-1992) • Profesor universitar doctor la Universitatea Tehnică Cluj-Napoca, Centrul Universitar „Nord” Baia Mare • Gastlektor la universitatea din Viena (2008-2012) • Senator PNŢCD în Parlamentul României (1996-2000) • Membru al Uniunii Scriitorilor din România.

Dintre cărţile publicate:

- *Dinspre ieri spre nicăieri*: poeme, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1994.
- *Iluzia ipostaziată. Utopie şi distopie în cultura română*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2002.
- *Un vis curioz. Pagini de utopie românească selectate şi prezentate de George Achim*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2003.
- *Revolte şi consimţiri. Scriitori români din secolul XX*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2004.
- *Răsfăţuri şi melancolii. Scriitori români din secolul XX*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2007.
- *Experimente şi formule poetice româneşti din secolul XX* – Curs, Editura Universităţii de Nord, Baia Mare, 2009.
- *Dulceţuri din fructe târzii de pădure*, Editura Brumar, Timişoara, 2010.
- *Sita de ceară – Istorii din istoria unui ţinut transilvan*, Editura Şcoala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2018.

Traduceri:

- Reuben Markham, *România sub jugul sovietic*. Traducere de George Achim, Editura Academiei Civice, Bucureşti, 1996.

Alte publicaţii:

- Zeci de articole, studii, recenzii publicate în Analele/Buletinele/Anuarele Universităţilor/Academiei, volume colective ocazionale, omagiale, in memoriam; în volume de comunicări la manifestări ştiinţifice interne şi internaţionale, cu comitete ştiinţifice în ţară.
- Zeci de studii, eseuri, articole pe teme literare publicate în reviste de specialitate cu ISSN.
- Membru în colective de redacţie ale unor reviste de specialitate cu *peer review* din ţară şi străinătatea.
- Referent ştiinţific şi coordonator de colecţii la edituri sau reviste acreditate din ţară şi din străinătate.
- Granturi ştiinţifice finanţate instituţional, obţinute prin competiţie internaţională sau naţională, pe bază de proiecte de cercetare – director de proiect, respectiv membru.
- Comunicări prezentate la manifestări ştiinţifice (conferinţe, congrese, simpozioane, colocvii, workshopuri etc.) cu comitete ştiinţifice sau sistem de selecţie peer review în ţară şi străinătate.
- Multiple recenzii în publicaţii cu ISBN sau ISSN.
- Conferinţe susţinute în plenul unor colocvii, simpozioane, conferinţe, congrese internaţionale.

Stagii de cercetare în străinătate:

- Visiting professor documentat ca atare, prin contract sau invitaţie 2008-2012.
- Prezenţa în baze de date şi biblioteci din ţară şi străinătate: Thomson Reuters/Web of Science. Scopus, ProQuest Central.
- Membru al unor comisii de experţi de evaluare de proiecte, de susţinere a tezei de doctorat sau de concurs pentru ocuparea unei funcţii didactice sau în cercetare.

Premii şi distincţii:

- Premii şi distincţii academice oferite de universităţi, institute de cercetare, academii, Uniunea Scriitorilor din România, asociaţii profesionale de nivel naţional.
- Premiul pentru critică, revista „Poesis”, Satu Mare, 2008.
- Premiul pentru promovarea culturii române în străinătate, USR/Revista Poesis, 2011.
- Premiu pentru Monografie-Istorie locală, în cadrul Premiile Anului Editorial Sătmărean, 9 martie 2018/ Asociaţia Scriitorilor Satu Mare şi Biblioteca Judeţeană Satu Mare.
- Titlul de *Cetăţean de onoare* al oraşului Ardud, judeţul Satu Mare, 2018.
- Premiul „I. E. Torouţiu” pentru studii culturale, în cadrul Zilelor Convorbiri literare, Iaşi, 2020.

Un gând tardiv

Academician Ioan-Aurel POP
Preşedintele Academiei Române

În 2 decembrie 2009, primeam de la Viena următorul mesaj: „Onorate Domnule Profesor, Zilele trecute, colegul Hans Dama (un şvab bănăţean, cu generoasă inimă românească) îmi face o mare surpriză, când scoate din geanta şi îmi dăruieşte un număr din T[ransylvanian] R[eview], numărul de toamnă. Sunt deosebit de onorat de prezenţa în revistă şi vreau să vă exprim întreaga mea gratitudine pentru apariţia textului. Sper să fie un început. Vă evoc cu afectuoasa prietenie şi mă gândesc cu drag la scurtele, dar întotdeauna plăcutele şi agreabilele noastre întâlniri. Când mai reveniţi pe plaiuri vindobonense? Acum, aici e soare melancolic şi toamnă târzie, dar curând, cu siguranţă, atmosfera va deveni foarte „Weichnachtliche" şi va pluti în aer duhul sărbătorii. Eu rămân aici, la sfârşitul ăsta de an, aşa că, oricând, bucuros de oaspeţi ... Vă doresc, cu toată prietenia, să aveţi, alături de toţi cei dragi, un Crăciun fericit şi un An Nou cu sănătate şi împliniri! Al Dumneavoastră, George Achim".

Textul acesta scurt reflectă bine sufletul curat şi generos al unui om şi al unui intelectual rafinat, la care am ţinut enorm şi care nu avea de unde să ştie că, peste circa zece ani, în plină forţă creatoare, avea să fie chemat la Domnul. Profesorul George Achim s-a împărtăşit din valorile filologiei şi ale literaturii române la Alma Mater Napocensis, iar apoi şi-a vărsat preaplinul temeinicelor sale cunoştinţe de specialitate în oraşele Satu Mare şi Baia Mare, centre universitare mai recente, dar organizate cu temei şi seriozitate. În acelaşi timp, însă, câştigând postul temporar de lector de limbă şi civilizaţie românească la Universitatea din Viena, a ajuns să predea graiul lui Eminescu la o şcoală superioară de mare tradiţie, în capitala unui imperiu care a fost nu numai al politicii, ci şi al spiritului. L-am revăzut destul de des, dar nu îndeajuns, în întâlniri scurte, nu întotdeauna foarte dense, dar era cumva de la sine înţeles că vorbim acelaşi limbaj, că ne bucurăm de aceleaşi valori, că apreciem acelaşi stil de viaţă intelectuală.

Cu **acad. Ioan-Aurel Pop** – 2018

Am înaintea ochilor un om discret, grijuliu cu interlocutorul, de o delicateţe adesea excesivă, dornic să nu tulbure nimic din mersul lumii şi nici al celor cu care se întâlnea pe drum. Politeţea îi venea natural, ca şi cum i-ar fi fost emanată fără voie, ca o mireasmă dulce, din propria fire. S-a prelins cătinel, ca o lacrimă ascunsă lăsându-ne mai săraci. Să-i fie amintirea eternă!

George Achim, trecut în amintire

Academician Ion POP
Cluj-Napoca

Dispariţia neaşteptată a confratelui George Achim, învins de duşmanii nevăzuţi care circulă de la o vreme printre noi, mă întristează profund. Boala fulgerătoare l-a surprins într-un moment de vârf al energiei sale creatoare, de poet, critic literar, dascăl eminent al Universităţii de Nord din Baia Mare. Îl evoc, la această oră neagră, cu inima strânsă, fiindcă m-a legat de el şi o foarte afectuoasă prietenie, încă pe când era, ca student al Facultăţii de Filologie clujene, redactor al revistei *Echinox*, într-un moment în care intra în scena literară noua generaţia „optzecistă". Versurile lui, adunate cu o oarecare întârziere în remarcabilul volum *Dinspre ieri spre nicăieri* (1994), puteau fi situate chiar pe un fel de prag ale acestor schimbări de atitudine şi de limbaj: tânărul poet era o fire sentimentală în fond, iubind „ceremoniile fastuos celebrate ale însingurării", prelungite dinspre vârsta primei promoţii echinoxiste, căutând în metaforă „caligrafia discretă a clipei de graţie". O anumită tensiune între această căutare şi contextul deloc propice caligrafiei poetice se vedea încă de atunci, o sugerează, în fond, şi titlul cărţii, semnalând o descumpănire, un dezechilibru conştientizat între starea lirică ideală şi trecerea ei în scrisul atent la realităţi: „Zilnic scrii poeme şi speri/ că vei supravieţui încă puţin/ că-ţi vor răsări duios din coaste aripi de înger/ şi te vei înălţa deasupra pustiei"... Se făcea referire atunci, în mod semnificativ, şi la o Istorie care „în spatele tău rânjeşte", notându-se amar că „Numai dispreţul te mai poate salva"... „Sublima mea mică preţiozitate", despre care se scrie la o pagină, nu putea fi, astfel, decât ironizată, reliefând o criză deopotrivă existenţială şi de retorică a poeziei. Propria tentaţie manieristă era respinsă astfel, cu o conştiinţă critică prin care poetul comunica solidar cu alţi confraţi de generaţie ca Petru Romoşan, Aurel Pantea, Emil Hurezeanu ori Mariana Marin. Am scris cândva despre aceste poezii, notând faptul că „neutralizarea prin estetism a unor posibile tensiuni existenţiale, acel soi de cinism în raport cu datele pe care îl conţine orice exces de ornamentică a trăitului este, poate, tema fundamentală a acestei poezii care-şi descoperă în actul transfigurării un soi de păcat originar"; dar care nu poate omite faptul că zisa „retorică" e şi un paliativ pentru starea de tensiune mocnită a subiectului: „Atât de singur, încât mi s-a făcut frig/ atât de discursiv, că deodată mi-e bine"...

Cu **acad. Ion Pop** – 2017

Am răspuns cu plăcere peste câţiva ani solicitării autorului de a-i prefaţa volumul publicat sub titlul *Dulceţuri din fructe târzii de pădure*, tipărit în 2010, în care am redescoperit un poet autentic, cu o şi mai accentuată conştiinţă a convenţiilor literare cu care lucra, substanţial alimentată de Bibliotecă, dar întorcându-se, totuşi, cu un fel de nostalgie greu de reprimat, spre lumea naturii, cu sevele şi culorile ei proaspete. Continuitatea faţă de prima carte era însă evidentă în libertatea acum şi mai accentuată în jocul cu clişeele poetice ajungând la un rafinament de factură manieristă în sens tipologic, pe care îl califică el însuşi ca „arabesc livresc" al emoţiei, căci fondul sentimental nu e doar atenuat aici de deplasarea atenţiei pe grafia imaginii. E o observaţie valabilă mai ales pentru prima secvenţă a volumului, cu tematică erotică, tratată însă foarte liber, tocmai datorită acestei dedublări, ca să zic aşa, între

poet şi ipostaza sa, mai discretă ori manifestă, şi criticul care-şi supraveghea în subtext discursul. Dar George Achim se întorcea aici şi la rădăcinile sale strămoşeşti, ardelene, evocând oarecum pe urmele lui Marin Sorescu din *La Lilieci*, universul rural trăit în copilărie, cu figuri pitoreşti, profiluri emblematice, în cadrul local, natural ori în ambianţa familiei tradiţionale, însă şi în aceste poeme limbajul era unul al actualităţii noastre, cu inserţii de vocabular regional, montate voit în micile „naraţiuni".

George Achim se născuse, de altfel, în Valea Chioarului, s-a stabilit apoi cu familia la Şomcuta Mare – la vreo zece kilometri se satul meu natal, Mireşul Mare, şi am putut aprecia, cumva de la faţa locului, autenticitatea transcrierii epico-lirice a acestei lumi ţărăneşti în noua sa carte. N-a mai apucat să publice şi alte poeme, dar cele tipărite ilustrează un talent autentic, care ar fi avut încă multe de spus în poezie.

Dar George Achim este şi autorul unor consistente volume de critică şi eseistică literară a publicat în anul 2002 *Iluzia ipostaziată. Utopie şi distopie în cultura română*, urmat de eseurile din *Revolte şi consimţiri. Scriitori români din secolul XX* (2004), *Experimente şi formule poetice româneşti din secolul XX* (2009), la care orice cercetător al literaturii române moderne şi actuale poate recurge cu mare profit intelectual. Ampla cercetare întemeiată pe date de „istorie orală" şi pe atente analize sociologice *Sita de ceară. Istorii din istoria unui ţinut transilvan* (2018) a lărgit substanţial spaţiul investigaţiilor sale, oferind un document de referinţă în domeniu.

Nu pot să trec cu vederea nici preţuita sa activitate de profesor universitar, îndrumător inspirat şi exigent al multor tineri, studenţi, doctoranzi, colaboratori cu care a comunicat mereu cu o mare competenţă şi generozitate. A fost şi un foarte apreciat lector de Română la Viena, timp de mai mulţi ani.

Personal, am avut în George Achim un cititor foarte pătrunzător al poeziei mele, unul dintre cei mai comprehensivi ca spirit analitic şi de elevată expresivitate. Am fost onorat şi de propunerea pe care a făcut-o Universităţii Tehnice clujene, sub tutela căreia se află de la o vreme Universitatea din Baia Mare, de a mi se acorda titlul de *doctor honoris causa* al acestei instituţii, ocazie cu care a făcut o generoasă prezentare a scrisului meu. Dar am fost adeseori alături în viaţa academică, participând la juriile sale de doctorat, regăsindu-ne la colocvii şi întâlniri ştiinţifice, cu aceeaşi deschidere sufletească şi intelectuală pe care o asigurase între noi un număr bun de ani.

La atât de neaşteptata şi dureroasa despărţire, trimit un gând tulburat, dar şi indestructibil luminos, spre acest om cu spirit frumos, cu atâtea înzestrări remarcabile, superior valorificate, atât cât l-a lăsat viaţa. Să-i fie somnul lin şi cerul aproape...

George Achim O efigie cu marcă de blazon

Prof. univ. dr. Cornel MUNTEANU
Baia Mare

Începe să bată tot mai mult şi neiertător o boare evanescentă, care ne amână, pentru cât timp oare, întâlnirea cu George. Colegi, studenţi, doctoranzi îl tot aşteaptă, ca din când în când, să intre în sală, senin şi zâmbitor, umplând amfiteatrul cu aerul dens al ideilor năstruşnice prin ineditul lor. Greu cuvintele se lovesc unele de altele, ca să-nchege acum şi aici profilul-efigie al unui om, coleg şi prieten, dascăl şi slujitor al scrisului, George Achim, de acum la timpul trecut. Amintirile parcă ne refuză prezentul atât de dur şi dureros deopotrivă al celui absent acum din sălile de curs ori de la masa de scris. Tot mai des parcă ne dă târcoale să ne spună tăcut că e pe aici, pe-aproape. Plurivalenţa personalităţii sale a rodit proteic, matur şi responsabil în toate frumoasele sale risipiri cu asupra de măsură.

Poetul melancoliei roditoare, orchestrate pe o dinamică a existenţei peremptorii, cu toate dilemele şi convulsiile care ne împovărează lumina diurnă şi crepusculul nocturn, George

Achim şi-a scris cărţile în taina căminului său, discret şi trăind la modul ludic poezia. Azi, cântecul său de lebădă rănită ne învredniceşte pe noi ieri cu el, azi fără el , să-i deschidem filele cărţilor sale, ca să-i prindem sensul adânc al meditaţiei despre viaţă şi moarte, despre iubire cu toate urcuşurile şi coborâşurile sale, despre credinţă şi tăgadă, despre a avea şi a da, a înainta şi a se retrage, pe lustrul cuvintelor neputincioase ca să ne mai încapă în trupul firav al poeziei. I-a fost furat momentul sclipirii marelui poem, în care să fi topit tensiunea gândului său scormonitor, dezmărginind cuvintele până la sâmburele de adevăr lucrător.

Criticul şi eseistul prob, a cărui erudiţie intelectivă îndrăznea să spargă tiparele interpretative, au jucat pe diapazonul ideilor de largă respiraţie culturală, cu o ideologie literară postată în plin modernism actual, mizând pe un dans al ideilor, până acolo unde şi discursul său critic adulmecă esenţa, iar ipoteza se scaldă în prinosul entuziast al certitudinii. E o critică a unui condei de vocaţie, în care ideile se-nlănţuie progresiv spre un adevăr al lecturilor de adâncime, lecturi recuperate, fie prin continuitate, fie prin revolte şi distanţări critice. Iar dacă lucrarea sa magistrală despre utopie şi distopie a devenit curând reper bibliografic şi de cercetare academică, semnul acestei rodiri a spiritului său ne provoacă la un dialog al cărţilor de raftul întâi al oricărei biblioteci. Şi aici ar trebui să-l căutăm pe George Achim, ca să-i adulmecăm spiritul ideii cuibărite printre cuvintele cărţilor sale, căci prezenţa lui contaminează lectura, trimiţându-ne semne roditoare de lectură în termenii propuşi de propriile lecturi critice.

Cu prof. univ. dr. **Cornel Munteanu** – 2018

Profesorul George Achim a complinit toate celelalte dimensiuni ale fiinţei sale. Exigenţa sa critică, grija pentru cuvânt în care să-mbrace emoţia lirică au început cu sine însuşi, apoi au impus şi o exigenţă a profesorului faţă de elevii şi studenţii săi. Ucenic atâţia ani la marile concursuri de literatură şi aflat în preajma unor iluştri dascăli, cum au fost Zoe Dumitrescu Buşulenga ori Eugen Negrici, profesorul George Achim a strălucit în întreaga carieră profesională, de la învăţământul preuniversitar sătmărean la nou reînfiinţata Filologie băimăreană. A proiectat lumina pe şcoala Literelor din Baia Mare şi a fixat, prin prezenţa şi ambitusul critic, piatra din capul unghiului. Cele peste 35 de promoţii pe care le-a însoţit, cărora le-a format şi le-a insuflat gustul şi interesul pentru lectură asiduă, alături de doctoranzii şi doctorii în litere pe care i-a promovat, au avut ce câştiga din întâlnirea cu Profesorul: o erudiţie intelectuală rafinată de lecturi ample, dezinvoltura cu care mânuia teoria şi critica literară, plăcerea şi entuziasmul jocului ideilor, curajul de a înfrunta şi a confrunta locuri neumblate de cercetare, uvertura largă a demonstraţiei, extinderea cercetărilor academice până la limitele întregului şi, mai ales, bazele cercetării printr-o documentare tenace şi perseverentă, ca primă condiţie de a empatiza cu subiectul tezei. Generozitatea sa bonomă, zâmbetul său de înţelegere sau de mustrare, spiritul solidar colegial, căutând portiţe să ne deschidă sufletul spre destăinuire, o etică a exigenţei cumpănite, s-au însoţit de un model comportamental exemplar şi de un entuziasm comunicativ care l-au făcut plăcut şi dorit printre noi. A construit o şcoală doctorală de ştiinţe umaniste de calitate şi probitate intelectuală recunoscută la Baia Mare, căreia i-a dat strălucire şi prestanţă academică. Mă întrebam, adesea, de ce George a căutat să iasă din spaţiul pereţilor din facultate şi să caute unul mai confortabil, unde să se simtă el însuşi, să iradieze în preajmă, neîncorsetat şi dezinvolt, de câte ori ieşeam cu doctoranzii la o terasă sau un local de bună rodire. Uşoare delicii gastronomice, un pahar de vin nobil şi, parcă, neterminate dialoguri, au arătat că avea nevoie de comunicare ca de aer respirabil. Prezenţa lui tonică, la catedră sau la întâlnirile cu studenţii, emanând simpatie şi empatie, nu ne-a dat jumătăţi de măsură, căci

George Achim era un om al întregului uman, dăruit întru totul semenilor săi. Respectul colegial, urbanitatea intelectuală cu efigie aristocratică, umorul fin şi subtilităţile limbajului susţinut în registrele nobile, apetenţa pentru dialogul interactiv cu studenţii, deveneau cartea de vizită a inconfundabilului George Achim.

În acest debut de an universitar, sălile pline de studenţi aşteaptă, şi aşteaptă să intre Profesorul, care, plecat pentru un timp nemăsurat, parcă a uitat să mai vină. Volumul său de poezii dă semne, semne palpabile chiar dacă evanescente, unde este George, plecat *dinspre ieri spre nicăieri.*

George Achim – expresia sentimentului naţional

Prof. univ. dr. Mircea PLATON
Iaşi

George Achim făcea parte din specia rară a oamenilor care sfinţesc locul, a celor care duc cu ei rădăcinile unei zone. De aceea, mi-e foarte greu să scriu despre el la timpul trecut, pentru că partea de lume pe care o definea el nu a dispărut. Dar el definea acea parte de lume tocmai pentru că se definea prin ea, pentru că o iubea. George Achim nu era „ardelean", ci român din Ardeal, unul dintre românii de tip vechi care îşi iubesc şi ţara, locul de obârşie, şi Ţara, raza de libertate şi conştiinţă de neam. Era şi un european adevărat, cu iniţialele „eu" mici, legat de vechea tradiţie culturală a Europei, nu de nefericitele ei avataruri birocratice contemporane. Era pasional şi riguros în acelaşi timp. Nu voi uita niciodată cum, pentru conferinţa pe care am ţinut-o la invitaţia lui în 2018 la Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu" din Baia Mare, a insistat la telefon să vin cu un text scris. M-am mirat, pentru că, de obicei, la astfel de conferinţe, din afara spaţiului universitar, sunt mai apreciate discursurile libere. L-am întrebat surâzând: — Deci să vin cu un teanc de foi pe care să le citesc? — Da, mi-a răspuns el, cu un teanc de foi. Am făcut după cum mi-a cerut, el era amfitrionul şi trebuia să ţin cont de coordonatele pe care mi le transmitea: la urma-urmelor, el ştia mai bine ce vrea publicul. La Baia Mare, după conferinţă, am mers a doua zi şi la un seminar cu studenţii lui de la Şcoala Doctorală. Şedinţa de seminar a avut loc la foarte frumosul Muzeu al Ţării Oaşului, într-una din casele Muzeului Satului Oşenesc. Acolo, profesorul Achim s-a lansat într-o diatribă împotriva kitschului care copleşeşte satele

Cu prof. univ. dr. **Mircea Platon** – 2018

româneşti, de la arhitectură, la obiceiurile de nuntă. Dar diatriba era perfect controlată retoric pentru că nu era *ex tempore*, ci scrisă. Şi atunci mi-a apărut în faţa ochilor minţii imaginea unui George Achim memorandist, un om al scriiturii interioare, asimilate, parte din fiinţa lui, şi am înţeles că voise să vin cu un text scris nu pentru că aşa o cereau rigorile academice sau pentru că era „ardelean" (ceea ce eu, moldoveanul, eram gata să accept), ci pentru că era obişnuit, era în natura lui, să extragă tot ce se putea extrage din cuvinte, să nu iasă în public decât cu expresia cizelată la maximum. Era un perfecţionist pătimaş şi un pătimaş perfecţionist. Acest lucru l-am putut observa şi în acribia cu care comenta o colecţie de costume populare, identificând imediat falsurile, şi în bucuria cu care îi asculta pe ceteraşi. Era un om care căuta autenticul. Într-o epocă de industrială minciună şi betonată sfruntare, genul lui de vibraţie interioară te tri-

mitea la oamenii vechi, interbelici şi mai vechi, la oamenii tradiţiei, ai rânduielii.

Nu întâmplător, George Achim a fost un înfocat ţărănist şi monarhist, fiind senator PNŢ între anii 1996-2000, în epoca de mari speranţe şi mari dezamăgiri a guvernării Convenţiei Democrate. El activase şi ca ziarist la *Dreptatea*, reînfiinţatul organ de presă al PNŢ. Discutând cu el despre acei ani – împărtăşeam monarhismul, conservatorismul creştin şi susţinerea faţă de ceea ce în anii 90 se numeau „partidele istorice" PNŢ şi PNL , am descoperit un cap politic care îmbina lectura atentă şi fără iluzii a realităţii la zi cu fidelităţile, aproape scoţiene le-aş zice, în orice caz ardeleneşti, pentru cauze care par pierdute. Nu voi uita niciodată cum, discutând despre Alexandru Papiu-Ilarian, care se opusese lui Simion Bărnuţiu din anumite motive, George mi-a zis: — Cum? Nu, linia Bărnuţiu-Maniu, pe asta trebuie să o ţinem, linia Bărnuţiu-Maniu.

Nu ştiu alţii cum sunt, dar pe mine aceste fidelităţi medievale, nu faţă de contemporani care ţi-au dat o funcţie, ci faţă de mari oameni din trecut care ţi-au dat demnitate, m-a cucerit complet.

Am scris despre *Sita de ceară*, o carte unică în felul ei, cu mare entuziasm. Din păcate, nu am apucat să ne mai vedem. La ediţia din 2020 a Zilelor *Convorbiri literare*, unde a primit premiul „I. E. Torouţiu" pentru studii culturale, nu a putut să participe din cauză că totul s-a petrecut online. Ne-a trimis un video. Astă-vară, m-a sunat exact când eram în catedrala catolică din Alba Iulia. L-am sunat înapoi şi, auzind unde sunt, m-a îndemnat: — Păi, în drum spre Iaşi, nu treci pe la noi? Nu aveam cum. Dar i-am promis că ne vedem în toamnă, că pregătesc ceva, o surpriză de felul celor, cărturăreşti, care-i plăceau lui. Surpriza însă ne-o pregătea altcineva.

Un om care a construit, care nu şi-a plâns de milă, care nu a acceptat un destin minor nici pentru el, nici pentru România. Un bun creştin şi un adevărat patriot. Aşa îmi va rămâne în memorie şi aşa îl voi pomeni pe George Achim cât voi trăi. Dumnezeu să-l ierte şi să-l odihnească!

Cu **Mircea Platon** şi **Natalia Lazăr** la Muzeul Ţării Oaşului în 2018

Amintiri cu George Achim

Prof. univ. dr. Otilia HEDEŞAN

L-am cunoscut, sau, poate e mai aproape de adevăr să spun, l-am văzut prima dată pe George Achim în primăvara rece a lui 1978, la Arad, la olimpiada naţională de literatură română. Era unul din premianţii claselor mari, specializate în studii umaniste, venea de la unul din liceele bune din Cluj, citise enorm şi ştia să-şi formuleze ideile tranşant, dar şi seducător totodată … Era un băiat înalt, blond, nici conformist, dar nici rebel de-a binelea. Acum mi se pare uimitor că, deşi, la mulţi ani după aceea, am devenit buni prieteni, n-am apucat niciodată să-i povestesc despre imaginea aceea fulgurantă a sa din tinereţe, despre intuiţia mea de atunci că îl privesc pe unul dintre cercetătorii importanţi ai generaţiei mele.

Cândva, după anii 2000, l-am reîntâlnit pe George Achim la Viena, unde el era lector român în vreme ce eu eram într-o foarte scurtă trecere pe la Institutul de Romanistică, invitată de Michael Metzeltin. Eram, practic, în aceeaşi clădire, fiecare cu propriul program, fiecare cu propriul proiect de viaţă, unul mai ocupat decât celălalt … Ne-am dus pripit la masă, la un restaurant din apropierea universităţii, am comandat automat, fiecare în parte, aceeaşi supă, acelaşi şniţel şi acelaşi ştrudel … Ca într-o duminică la noi acasă, în copilăriile noastre … Şi am povestit îndelung, despre de toate, de la sistemul universitar din România şi lecturile recente, până la drumurile noastre în Maramureşul de dincolo de Tisa.

În ultimii ani am vorbit ades cu George Achim. Pe de o parte, era unul dintre puţinii profesori de literatură care nu priveau de sus studiile de folclor, ci le înţelegea locul, configurându-l nuanţat, în funcţie de perioadele istorice şi culturale. Aşadar, pot fi foarte subiectivă când îl evoc aici. Pe de altă parte, m-au impresionat mereu privirea lui senină şi vocea lui ponderată. Avea privirea celui care ştia de ce e important ceea ce face, drept care nu era dispus să facă niciun fel de concesii. Avea vocea clară a celui care nu se dădea înapoi să spună lucrurilor pe nume, cu eficienţa ardeleanului care trăise la Viena şi învăţase dozajele fine ale eleganţei cu hotărârea.

TATA

Mi-apare tata în vis, în cămaşă albă, tânăr de tot,
Ce mai faci tu, măi pruncule? zice duios, aşa cum îl ştiam de demult.
Ai vârsta mea de atunci, ai mai încărunţit, ţi s-a mai încreţit fruntea,
că te-ai bătut şi tu de deal şi de vale.

Din cele multe ce tu ai făcut, mie unele nu mi-au fost la-ndemână,
pe altele poate că le-aş fi întors şi răsucit în alt fel,
dar asta-i ca şi până acum, grija ta de bărbat, nu de tufă.
De ţi-o fi scris să-l urmezi în toate pe moşu-tău – cu care de altfel aduci la făptură –
de abia ai trecut de mezzo del camin *– şi vorba asta sună ciudat rostită de dânsul,*
că ăsta a fost lemn tare şi verde, a întins-o drept până aproape de sută,
pe la 80 de ani călărea, chiuind ca flăcăii, cât despre anume alte fapte mi-e şi nu ştiu cum să le pomenesc, măcar că vorbim ca bărbaţii.

De ţi-o fi dat să îi semeni, ţine-te tare de torţile lumii, că mi se pare că a cam luat-o la vale,
iar de cumva o să se întâmple să semeni cu mine – căci asta nu mi-e îngăduit să o ştiu –
să ai inima uşoară, băiete!

George Achim, *Dulceţuri din fructe târzii de pădure*,
Editura Brumar, Timişoara, 2010

Istoria unor preţuite clipe

Prof. univ. dr. Liviu ZĂPÂRŢAN
ex-ambasador al României în Luxemburg,
ex-ambasador extraordinar şi plenipotenţiar al României pe lângă
Sfântul Scaun şi pe lângă Ordinul Suveran Militar de Malta

Scriu cu destulă greutate emoţională aceste gânduri evocatoare despre profesorul George Achim, pentru că mintea se obişnuieşte, cu multe dificultăţi, cu ideea că o personalitate ca a lui a rămas doar în

Cu profesorul **Liviu Zăpârţan**, la Roma în 2020

cărţile pe care ni le-a lăsat şi în amintirea faptelor şi manifestărilor de om al cetăţii, de dascăl şi prieten. De-a lungul anilor, am avut numeroase întâlniri în care ne-am împărtăşit unul altuia reflexiile despre cultură, despre literatură, artă, filosofie, dar, mai ales, despre unicitatea spaţiului maramureşean căruia îi aparţine prin toată fiinţa lui. Copil al Văii Chioarului, avea, în acelaşi timp, o privire largă asupra spaţiului cultural european, în care era ancorat printr-o bună cunoaştere a spiritualităţii austriece, spaniole, italiene.

Aici şi acum, doresc să evoc trei momente din întâlnirile noastre, care mi-au consolidat aceste aprecieri. Unul dintre ele este mai vechi şi se leagă de o întâlnire pe aeroportul din Viena, fiecare dintre noi călătorind spre manifestări academice. Era foarte mândru de faptul că urma să participe la o conferinţă în care să prezinte valenţele europene ale spiritualităţii româneşti, nu printr-o înşiruire abstractă a valorilor care le exprimă, ci printr-o ilustrare bogată în referinţe la personalităţi şi creaţii. Privea cu ochii în zarea Vienei şi parcă trăia legăturile dintre români şi instituţiile de învăţământ pe care le frecventaseră copiii acestora, de-a lungul secolelor, manifestându-se apoi pe meleagurile noastre, construind şcoli, scriind manuale, elaborând lucrări ştiinţifice. Era ataşat de aprecierea rolului fruntaşilor Şcolii Ardelene pentru contribuţia lor la elaborarea lucrărilor de istorie şi gramatică, două discipline care susţineau cel mai clar latinitatea românilor şi identitatea lor în timp, păstrată peste toate vicisitudinile istoriei.

Al doilea moment al apropierii dintre noi îmi este oferit de colaborarea la şcoala doctorală pe care a condus-o la Baia Mare, profilată în mod generos pe studiile umaniste, în cadrul căreia am apreciat profunzimea analizelor sale, precizia cu care se raporta la un anumit spaţiu ideatic şi dorinţa de a fi cât mai riguros în determinarea a ceea ce trebuia să fie munca şi ideile doctorandului şi ceea ce constituia materialul de referinţă, sursele şi poziţiile diverşilor autori utilizaţi pe parcursul cercetării. Profesorul avea mare grijă să se afirme personalitatea candidatului, într-un cadru riguros de manifestare a priceperii lui de a se informa.

Al treilea moment, din păcate marcând ultima noastră întâlnire, este legată de vizita sa la Roma, împreună cu o delegaţie a Universităţii băimărene pentru a cinsti personalitatea preotului Vasile Lucaciu, „leul de la Siseşti”. Într-o sesiune de comunicări, organizată de Ambasada României pe lângă Sfântul Scaun şi Colegiul „Pio Romeno”, a avut o intervenţie remarcabilă, într-un stil ce proba o adevărată exuberanţă

intelectuală, fruct al unei maturităţi de spirit şi al unei depline stăpâniri a instrumentelor de lucru.

O astfel de personalitate ne părăseşte în plină putere creatoare, în condiţiile în care se manifestă o frământare fără un orizont clar în spiritualitatea românească. Cu el alături am fi fost mai curajoşi în a ne afirma identitatea, continuitatea seriozităţii în materializarea valorilor care ne-au susţinut în istorie. Amintirea lui va fi, însă, un sprijin temeinic în acest efort.

Gânduri de apreciere şi preţuire

Prof. Patrick VALDRINI,
Rector emerit al Universităţii Catolice din Paris şi
profesor emerit al Universităţii Pontificale Lateranense din Roma

Cu stupoare şi imensă durere am aflat de moartea profesorului George Achim. Scriu aceste rânduri, cu inima înfrântă, în semn de afecţiune şi respect, ca ultim salut colegului erudit, ale cărui cultură şi seriozitate le-am putut aprecia în lucrările studiate şi în discursurile pe care am avut onoarea să le ascult.

Cu profesorul **Patrick Valdrini.** Roma, 2019

Cariera sa universitară este una de excepţie. Apărător al identităţii româneşti, s-a implicat în promovarea autorilor români peste hotare, cu dorinţa reală de a da României locul pe care îl merită în Europa, având o admiraţie deosebită pentru cele două ţări cărora le aparţin: Franţa şi Italia. Cunoştea perfect limbile, tradiţiile, cultura, civilizaţia şi literatura acestor ţări, împărtăşindu-le celor pe care i-a pregătit.

Profesorul Achim a pus bazele unui acord cu Universitatea Catolică din Paris, un proiect foarte important pentru Domnia Sa, întrucât se înscria pe linia relaţiilor istorice dintre România şi Franţa. Acesta a fost şi unul dintre motivele prieteniei noastre, care nu era doar între doi profesori universitari, ci între doi intelectuali, ce reprezentau un trecut glorios pe care am dorit să nu-l pierdem.

A fost un admirator al istoriei şi culturii italiene. Relaţiile dintre cele două ţări derivă şi din prezenţa cetăţenilor în ambele teritorii şi văd un semn în faptul că ultima noastră întâlnire a avut loc la Roma, unde profesorul Achim a ţinut o conferinţă despre imigranţii români în Italia.

Centrul Universitar din Baia Mare, respectiv Şcoala doctorală au pierdut un pilon, un mare intelectual şi trebuie să-i promită că vor continua munca sa. În acest fel, ceea ce a semănat cu atâta pasiune şi convingere va creşte şi va aduce beneficii generaţiilor mai tinere care ne-au fost încredinţate.

Mă bucur şi îi mulţumesc lui Dumnezeu pentru că a aşezat acest MARE OM în calea mea.

Moartea unui dascăl. In memoriam prof. univ. dr. George Achim

avocat Dan Mihai ŞUTA
Satu Mare

Nu-i plânset amar pe cuprins, nu e tângă
O tâmplă fierbinte se stinge încet
Doar morţii şi pana tresar câteodată
Când moare-un poet.

Florin Pîndaru, *Când moare poetul*

În data de 3 octombrie 2021, în Baia Mare s-a stins George Achim. A murit omul George Achim; a murit dascălul George Achim; a murit scriitorul şi poetul George Achim; a murit părintele George Achim; a murit prietenul George Achim. Adică, a murit un univers creat de cel ce a fost **George Achim**.

A plecat dintr-o lume cu o înfăţişare din ce în ce mai hidoasă, nu atât prin înfăţişare, cât prin nepăsarea ei faţă de om, faţă de durere şi nevoie, faţă de suferinţă, creând, astfel, suferinţă peste suferinţă, continuă, nemiloasă şi copleşitoare. A plecat răpus de nepăsarea societăţii, a semenilor săi care l-au lăsat singur în faţa bolii şi, în cele din urmă, a morţii, răpus de un sistem sanitar găunos, mult deficitar faţă de pacient, din ce în ce mai străin de scopul, fals şi ipocrit declarat!, al salvării sănătăţii şi vieţii oamenilor, un fel de morişcă cinică a vieţii şi a morţii care macină nu numai vieţi ci şi bani, foarte, foarte mulţi bani. Bani, cel mai adesea, pătaţi de sângele victimelor nevinovate ale nepăsării, indolenţei şi prostiei. Ca mai peste tot în societatea românească, destrămată şi tutelată de un stat care dă semne din ce în ce mai vizibile de destructurare. Nu numai a autorităţii, ci şi a unităţii şi integrităţii sale!

George Achim a plecat dintr-o lume cu un prezent urât pe care, El, Ilustrul Dispărut, a încercat din răsputeri s-o înfrumuseţeze, s-o lumineze cu gândul, cu pana-i inconfundabilă, s-o îmbuneze în nebunia ei şi, în cele din urmă, să o salveze de la metastaza generală. Adică, din lumea care l-a răpus, precum pe mulţi alţii, fără milă şi fără drept de apel, precum călăul care îşi decapitează victima. Lumina, bunătatea şi iubirea date de George nu i-au fost suficiente pentru a-i împiedica propriul sfârşit, nu au fost adecvate pentru a devia fatalitatea propriului destin, pentru a sfida implacabilul morţii mult prea timpurii.

Omul George Achim a dăruit iubire, bunătate, sensibilitate, înţelegere şi empatie. A fost discret, însă esenţial pentru cei apropiaţi, pentru prietenii de calitate pe care a înţeles să şi-i aleagă. Când te întâlneai cu George, ziua ţi se lumina! Cu zâmbetu-i inconfundabil te bine-dispunea instantaneu, transmiţându-ţi încrederea, atât în ceea ce eşti, cât şi în ceea ce faci. Bunătatea şi sensibilitatea au fost trăsăturile esenţiale ale omului George Achim. Rezona profund şi necondiţionat cu cei racordaţi la valorile autentice, la estetica lumii şi la revelaţia adevărului.

George a fost tipul de intelectual rasat, cu un discurs profund şi esenţial, dar atent şi receptiv la cuvântul celuilalt, temeinic, însă fără a sufoca, elocvent, însă ponderat, academic, dar direct, sofisticat, însă limpede. A avut capacitatea de a-l asculta pe celălalt fără să intervină şi tactul de a-l corecta cu eleganţă, cu o frază aleasă sau cu un cuvânt bine plasat. A avut eleganţă academică, maniere şi discurs pe măsură, adecvate a înnobila auditoriul cu vraja firească a elocinţei şi verticalitatea disertaţiei. Stăpânea magia cuvântului şi frumuseţea gândului zidit din „cuvinte potrivite". Prin farmecul său academic inconfundabil, profesorul universitar dr. George Achim a inspirat generaţii întregi de studenţi şi a înnobilat spiritul învăţământului universitar.

Destinul a hotărât ca părintele-tată George Achim să nu fie prezent la nunta fiului său

Mihai, plămadă fidelă a personalităţii sale, devastat de durerea morţii (în ziua consecutivă nunţii sale!) celui care i-a dat o educaţie aleasă şi i-a transmis valorile în care George a crezut cu toată fiinţa: omenie, cinste, adevăr, bunătate … Acelaşi destin nedrept a făcut ca fiul George Achim să fie petrecut pe ultimul drum de mama lui în vârstă de 81 de ani. Câtă durere! Câtă nedreptate!

Prietenul George Achim a fost o poezie, o mângâiere şi un senin, cum se spune despre oamenii adevăraţi „numai bun de pus pe rană". Discuţiile cu prietenul meu au fost îndelungate, nu neapărat relaxante ori vesele, însă, în mod sigur, pline de esenţă, ştiinţă şi conştiinţă. Felul în care rezonam laolaltă cu George mă ducea cu gândul la puţinele persoane cu care am atins cote ale împreună-simţirii în aşa fel, încât ziceam că suntem „de-o făptură şi de-o seamă" de când lumea. M-au frapat la acest om inteligent şi profund, cu un vocabular vorbit atât de frumos româneşte şi cu o dicţie impecabilă, pe care cei mai mari actori ar fi invidiat-o, sensibilitatea, iubirea de frumos, simţul estetic, empatia şi entuziasmul la întrezărirea binelui. A fost pozitiv în cel mai înalt grad! În mod sigur a luminat intens, chiar orbitor pentru bezna înconjurătoare, după cum tot sigur este că a dat lumii mult mai mult decât a primit. Iar dacă era dezamăgit se ferea să te contamineze, restrângând în limitele propriei conştiinţe efectele sentimentului. Nu năvălea peste tine cu furia dată de vreo neîmplinire ori de vreun eşec, fiind discret, atât de discret, încât refuza să te inoportuneze până şi cu un gând sau cu vreo suflare. George a trăit discret, a creat discret, a iubit discret şi s-a stins discret, în discreţia unei tăceri asurzitoare, precum flacăra unei lumânări. Însă fără să-şi fi terminat creaţia!

Iată de ce tâmplele-mi zvâcnesc într-o „tângă" fără leac, iar lacrimile despărţirii de acest om şi prieten, precum ale tuturor celor care l-am condus pe ultimul drum în Şomcuta Mare, s-au revărsat fără zăgaz. A plâns preotul, au plâns prietenii, au plâns colegii universitari, a plâns familia, a plâns universul. Doar Soarele a luminat o zi tristă şi a încălzit lespedea rece care s-a lăsat peste mormântul dascălului George Achim.

Nu poate fi un cuvânt de despărţire mai frumos decât cel pe care l-a rostit, la căpătâiul Ilustrului Dispărut, un prieten şi doctorand al acestuia, **profesorul Gavril Ardusătan** din Baia Mare. Este, probabil, cel mai frumos gând de rămas bun care mi-a fost dat să aud vreodată:

CĂLĂUZA
(În Nord s-a prăbuşit o Catedrală)

Drd. Gavril ARDUSĂTAN
Baia Mare

Călăuza mi-a desfăşurat harta şi mi-a indicat drumul!

Călăuza mi-a poruncit să nu mă abat din drum, indiferent de obstacole!

Călăuza mi-a tălmăcit limbile ce trebuie înţelese la vămile de pe cale!

Călăuza mi-a recomandat să merg în picioare pe drum, niciodată târâş, coloana vertebrală fiind cea care dă postura de a observa impostura!

Călăuza m-a conjurat să nu uit niciodată de unde începe drumul, pentru că originea te poate face original!

Călăuza m-a învăţat să preţuiesc cuvintele limbii materne, pentru că doar limba română se poate vorbi dumnezeieşte!

Călăuza mi-a dat ceara de pe ochi pentru a observa că, pe acelaşi drum, vin şi ceilalţi din neamul nostru, iar din când în când trebuie ajutaţi cei cu vederea slabă!

Călăuza m-a avertizat că adevăratul chip uman se poate vedea atent doar atunci când nu poartă mască!

Călăuza mi-a sugerat să mă ataşez de cei cu riduri de expresie provenite din surâs, niciodată din încruntare!

Călăuza m-a conjurat sever că, asemenea vinului dulce, şi cupa de amar trebuie sorbită până la fund!

Călăuza mi-a relevat cum binele, adevărul şi frumosul, împreună sau separat, nu pot triumfa înafara demnităţii celui care le caută sau celui care le clamează!

Călăuza, prin puterea exemplului, mi-a arătat dimensiunea eleganţei ca regulă de conduită. Eleganţa scoate omul din fotografia alb-negru şi-l colorează natural!

Călăuza mi-a spus că exigenţa este o formă de iubire, rară, dar temeinică!

Călăuza mi-a spus cum politica poate fi politicoasă! Cum încrederea se câştigă greu şi se pierde atât de uşor!

Călăuza m-a făcut să înţeleg că acea credinţă autentică, moştenită, nu e deloc caducă sau medievală! Dimpotrivă, este originară!

Călăuza mi-a relevat adevăratul sens al prieteniei: trăirea în aceeaşi vibraţie!

Călăuza mi-a dovedit că antropologia este o ştiinţă serioasă. Fără ea, nu înţelegem sensul expresiei „savoir vivre”. De asemenea, mi-a dovedit că umanioarele umanizează!

Călăuza mi-a explicat că fără cuvinte nu putem respira. Cuvintele bine alese sunt precum aerul de munte: mai hrănitoare şi mai aproape de Dumnezeu!

Călăuza mi-a mai spus că pe drum, din când în când, este nevoie de câte un popas. Să-mi caut tovarăşi de popas şi să ne tragem sufletul cu nişte cântece vesele şi ghiduşii!

Călăuza mi-a mai spus: când ai de spus ceva, vorbeşte liber, dar gândeşte înainte, treci gândurile prin inimă şi-abia apoi să deschizi gura! Şi, dacă pot, să nu uit că ritmul versurilor îmi va cadenţa paşii!

Călăuza ne-a lăsat pe cale, dintr-o dată, fără niciun avertisment! S-o fi dus la festinul cuvintelor alese din castelul Marii Călăuze?

Acum, rămas fără călăuză, oare cât voi orbecăi? Oare am să mai pot vedea limpede?

Manualul Călăuzei trebuie scris degrabă, pentru a nu rătăci aiurea! Cei care i-am fost pe cale, putea-vom oare să-l scriem? Putea-vom să ne ridicăm la înălţimea exigenţelor maestrului nostru?

Călăuza, cred că ne-ar aduna din nou împreună pentru a ne re-pune pe cale. Şi ar zâmbi când ne-ar vedea şchiopătând şi inima i-ar râde!

Să căutăm semnele timpului şi ale pământului şi să deschidem cutia poştală din inimă. Ne-a lăsat o temă/teamă pentru acasă: 40 de zile ale jelirii, să citim acea poezie a lui Nichifor Crainic: „Unde sunt cei care nu mai sunt?”. Apoi, poate vom înţelege!

Fără călăuză, deocamdată nu ştiu unde-i Nordul!

În nopţile senine voi cerceta cerul şi voi aştepta licărirea aceea care-mi va indica Nordul. Şi calea!

Sleit de puteri şi orbit de furie, mai spun doar atât: George, lasă-mă să blestem „pasărea cu clonţ de rubin!”.

Rămas bun, George Achim! Dumnezeu să-ţi lumineze calea în veşnicie!

Magister dixit, discipulus audit

Prof. dr. Alina DORLE
Baia Mare

Marile întâlniri de destin nasc acele clipe mirabile de existenţă, în stare să schimbe traiectorii de viaţă sau să împlinească revelator deziderate sufleteşti, de cele mai multe ori neînţelese şi ascunse sub multiplele straturi profane de existenţă, dar al căror sens se vrea implacabil urmat.

O astfel de clipă de graţie a început să licărească subtil, într-o toamnă studenţească din Nord, aflată sub auspiciile timpului încă fast şi rodnic din primii ani ai promiţătorului 2000, când viaţa se mai desfăşura dezinvolt în matricea-i firească de nevoi şi realizări, ghidată însă, în mod infailibil, de forţa abia perceptibilă a predestinărilor. Şi fără nicio anticipare, clipa inefabilă începea să-şi creioneze conturul terestru, într-o după-amiază chihlimbarie de joi, când, în amfiteatrul plin ochi de studenţi foşnitori, *Profesorul* nostru apăru impetuos şi distins, un avatar – am spune noi astăzi – al habzburgului nobil de odinioară. Cu rafinament clasic şi eleganţă aristocratică în înfăţişare, în gestică, şi mai ales în cuvântul rostit, George Achim avea capacitatea de a iradia magnetic suflul ideaţiilor prodigioase. *Privirile* sale *albastre şi-nalte de tot* anunţau imponderabile trepte ale iniţierii.

Se deschidea negreşit un nou drum al cunoaşterii, al experienţelor, în care valoarea devenea principiu ineluctabil, iar exigenţa, în toate nuanţele ei, criteriu suprem al afecţiunii. Ochii noştri întrebători, intimidaţi firesc de elocinţa discursului profesoral, se dilatau treptat, iar percepţia se difracta în tot atâtea imagini acaparatoare. Personalitatea inedită a *Profesorului*, controversată, uneori excentrică, dar invariabil scăpată din banalităţile amorfe ale dascălului blazat, ni se contura, mai întâi, prin ilustrarea vie a *vocaţiei* sale. Dialogurile provocatoare, subtilităţile asociative, ideile fecunde ridicate la rang de problematizare filosofică, şirurile lungi de versuri care dansau în aerul îmbibat de parfumul masculin, fin şi persistent, laolaltă cu privirile scrutătoare care ştiau deja ce se ascunde în tăcerea noastră perplexă, toate acestea generau un adevărat spectacol al predării inspirate care îi nimba prezenţa. Am putea spune că stilul său inconfundabil de a ne transmite şi totodată de a ne modela viziuni artistice era indisolubil legat de *personalitatea sa creatoare*, din care se desprindea, în largi volute de pasiuni literare, o retorică *ex-cathedra* revelatoare şi deosebit de incitantă. Se devoalau aici ingredientele aparent paradoxale ale unei gândiri-simţiri cuprinzătoare şi exaltate: fluiditatea nestăvilită a metaforelor se îngemăna cu riguozitatea conceptelor teoretice, spiritul ludic al versurilor avangardiste, cu dicţiunea înalt academică, ingenuitatea fanteziei creatoare, manifestată spontan şi hrănită din permanentele pendulări între culturi şi civilizaţii, cu temeinicia cunoştinţelor vehement şi organic asimilate.

Avea – fapt observat de-a lungul întregului traseu al formării noastre profesionale, de la primele cursuri şi până la examinarea lucrărilor de licenţă şi disertaţie, iar pentru unii dintre noi, a tezelor de doctorat – *o conştiinţă certă a valorii* pe care o manifesta natural prin erudiţia sa, dar pe care o şi clama în activităţile noastre, ca un imperativ emergent al autoexigenţei sale intelectuale. Se contura ferm poziţia unui veritabil mentor, care, parcă, deţinea tainele alchimice ale *slovei de foc* şi care intuia cu uşurinţă sensibilitatea şi capacitatea intelectuală a discipolilor săi, provocându-le creşterea. Cu nostalgie privesc acum în urmă şi îmi amintesc de dubitaţiile pe care le trăiam când *Profesorul*, cu judecata intransigentă, ne respingea paginile logoreice, în urma operaţiei critice de decantare pe care o aplica fără menajamente pe lucrările noastre. În fond, era o binecuvântată probă de iniţiere al cărei rost aveam să-l descoperim ulterior. Ştia, însă, să dozeze bine aprecierile, astfel încât descurajarea simplismului să nu alunece în deznădejde şi renunţare, iar calificativele înalte, rarissime, de altfel, să nu dea iluzia arogantă a exhaustivităţii. Era un mentor autentic, de talia

celor care şi-au exercitat, în alte epoci istorice, influenţa asupra celor mai productive generaţii de intelectuali români.

Acele cadre fertile de valorizare a culturalului au început, totuşi, să se estompeze vizibil, odată cu precipitarea ritmurilor existenţiale pe care le trăim, diluându-se şi acaparând din ce în ce mai mult invazia derizoriului. Încătuşat oarecum într-un sistem social perfid ce aluneca invariabil pe panta decadenţei şi a răsturnării valorilor, deopotrivă morale şi estetice, *Profesorul* lupta din răsputeri pentru a menţine standardele înalte în activitatea sa universitară, cu precădere în cea care viza coordonarea doctoratelor şi a proiectelor de cercetare ştiinţifică. Mai mult decât atât, aşezat fiinţial, ca într-o epură cognitiv spirituală, împotriva curentului ce pervertea bunul mers al lumii, George Achim îşi păstra, chiar până la abnegaţie, principiile valorice de existenţă ce îi defineau imperturbabil raportarea la lume. Privirea vie, pătrunzătoare în conturul sprâncenelor stufoase, i se cutremura uneori revoltător, în fulgerări sentenţioase, când condamna dezacordurile sistemelor sociopolitice sau, alteori, aceeaşi privire albastră i se adumbrea nostalgic de vagul crepuscular al presimţirilor imanente, ca şi în strania anticipare din versurile sale: *Însă nici nu ai timp să te gândeşti că poate asculţi, cu toate că pătimaş ţi-ai dori să fie doar o părere,/ ultimele arpegii în acorduri majore din sonata, acompaniată de mari jubilaţii virile ale unei vârste fecunde/ şi că nimic altceva nu are să vină de acum decât poate prelungi exerciţii de încenuşare....* Ultimele şiraguri de clipe i se scurgeau, însă, implacabil în clepsidra invizibilă ce-şi urma neiertător mecanismul, până la ultimul segment al firului ce i-a fost tăiat, în mod deconcertant, în această fatidică toamnă, când *Profesorul* nostru păşea inopinat, în toată puterea vârstei creatoare, pe *eterica scară de urcare la cer,* în timp ce *octombrie iluzoriul se risipea evanescent declinând...".*

Acum, resimţind plenar despărţirea, în tonurile-i fireşti de încrâncenare dureroasă, când încă ne e grea acceptarea, rostim şi noi, în taina spiritului eminescian, meditaţia gravă asupra inexorabilului: „*Nu e păcat/ ca să se lepede/ clipa cea repede/care-a trecut?*" Nu ne rămâne decât, cu sfială şi inima strânsă ca de închinăciune, să lăsăm seminţele sădite să rodească şi să le dăm magnanim mai departe, prelungindu-le în inspiraţii şi crâmpeie de iluminare, în onoarea a ceea ce a reprezentat cu adevărat, pentru mulţi dintre noi, inegalabilul *Profesor George Achim.*

Cu prof. **Alina Dorle** la Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu"
Baia Mare, decembrie 2018

Alf Lombard – un mare prieten al românilor şi al limbii române

Dr. V. BREBANU
Cluj-Napoca

Marele lingvist romanist (şi-n egală măsură românist), membru al mai multor academii europene şi nu numai, Alf LOMBARD, s-a născut la Malmöhus Iän în 8 VII 1902, trăind o viaţă lungă şi tihnită până la 1 III 1996 în micul oraş, dar mare şi veche citadelă universitară, Lund (Suedia).

Date fiind distanţările obiective de timp şi spaţiu – cărora trebuie să le-o includem şi pe cea politică, a existenţei cumplitei „cortine de fier" de după Cel de-al Doilea Război Mondial – ne-am întâlnit personal, şi foarte târziu, şi foarte rar. Abia, ca participanţi, la cele două mari evenimente ştiinţifice mondiale: Al X-lea Congres Internaţional Jubiliar al Lingviştilor (1967) şi Al XII-lea Congres Internaţional de Lingvistică Romanică (1968), care au avut loc, din fericire, ambele, la Bucureşti[1]. O a treia a avut loc chiar la Cluj, unde o altă „minte descuiată" (Rectorul Universităţii „Babeş-Bolyai") a decis „decernarea înaltului titlu ştiinţific de Doctor Honoris Causa marelui savant suedez Alf Lombard" în 1969.

Evident – în măsura în care Biblioteca Centrală Universitară (BCU), al cărei Director era perpetuu în totalitarism, un securist, „deschidea" accesul liber (şi o făcea, dar treptat şi timid!) doar unor „privilegiaţi" la izvoarele bibliografice poprite în sinistra „Secţie de Documentare", care era „secretă" – puteam spune că ne „întâlneam" şi altfel: prin scris.

Dar adevărata noastră „apropiere" s-a produs în 1972, cu ocazia „Întâlnirii la Lund", eveniment „epocal" (pentru mine, desigur!), despre care am produs câteva relatări: în revista clujeană „Steaua" (1975), în ziare locale clujene, respectiv sălăjene, precum şi-n volumul al II-lea de *Articole şi studii*, pe care l-am publicat mai târziu (2006).

Prin prezentul articol n-am de gând a-l „obosi" pe cinstitul nostru cititor cu „grele" probleme de lingvistică romanică (specialitatea marelui savant suedez) şi nici de lingvistică română (specialitatea amândurora), ci doar să-i „pregătim" discipolii şi admiratorii[2] pentru viitorul foarte apropiat mare *OMAGIU de 120 de ani de la naştere* – eveniment mult aşteptat din partea universitarilor şi a Universităţii noastre „Babeş-Bolyai", din Cluj şi din România! Aşteptat de românii din ţară şi, credem, şi de către cei din diaspora.

*

Aşadar, câteva cuvinte despre „epocalul" (pentru mine) eveniment pomenit mai sus.

La câţiva ani după absolvirea studiilor (1958) şi angajarea mea în învăţământul superior (1961)[3], devin lector universitar (1968), deşi încă fără doctorat[4]. Senatul UBB mă propune lector de limba română la Universitatea din Dijon (1970), post vacantabil prin încheierea deja cu un an înainte a stagiului precedentului lector acolo, prof. dr. Gh. Poalelungi de la Universitatea din Bucureşti. Dar, cum familia Poalelungi îşi tot (pre)lungea şederea în Franţa, ministrul nostru de atunci, Niculescu-Mizil, mi-a propus, ca soluţie („de avarie", i-a spus), transferul meu numai pentru un an universitar (1971-1972) la postul similar de la Universitatea Jagjellonă din Cracovia (Polonia), părăsit prematur şi intempestiv de un alt lector bucureştean (prof. M. Mitu), asigurându-mă

1 „Norocul" meu şi-al nostru, al oamenilor de ştiinţă români, consta în faptul că România avea atunci un prim-ministru mai „descuiat" la minte (Ion Gheorghe Maurer – de reţinut etnia: germană!). Din 1.400 de participanţi la Congresul al X-lea, fiind Jubiliar, jumătate cel puţin eram români. Altfel, în orice ţară din Vest ar fi avut loc, participanţii români ar fi fost în număr de câte degete are mâna dreaptă (oameni de ştiinţă), dublat de câte degete are stânga (securişti)!

2 Discipoli şi admiratori, expresii preferate în locul engl. *fan*, fani – specializat, în română, cam prea... „sportiv"!

3 O stagiatură de trei ani am petrecut-o ca profesor de liceu, respectiv şcoală generală „ciclul II" (gimnaziu) la Zalău.

4 La acea vreme nici conferenţiarilor – mai rar, nici chiar unor profesori! – nu li se condiţiona titlul/ gradul didactic universitar cu diploma de doctor.

că în următorul an universitar voi fi la „postul meu”(!) din Dijon. Promisiune la care am îndrăznit să-i cer sprijinul pentru obţinerea extensiei de viză ca turist în ţările Peninsulei Scandinave. Şi-i chiar expun motivul: vizitarea Universităţii din Lund (Suedia) şi a profesorului Alf Lombard de acolo, cu care Universitatea clujeană şi eu personal suntem în corespondenţă şi colaborare. Surprinzător, îmi promite: „promisiuni tovărăşeşti”, mi-am zis. Dar, evident, am acceptat.

*

Cât mai pe scurt. Închei anul universitar la Cracovia. August, 1972. Vacanţa mare. Culmea, primesc extensia de viză turistică. Sunt la şase ore de plutire pe Baltica între porturile Swinoujscie (Polonia) şi Ystad (Suedia), cea mai scurtă cale maritimă; Ystad, portul cel mai apropiat de Lund, spre care iau un tren local. Drum de cca o oră.

— Bună ziua, domnule academician. Sunt în gară...

— În gara Cracoviei?

— În gara Lund-ului.

— În 15 minute voi apare cu un Volvo negru în parcarea gării.

Aşa s-a-ntâmplat a patra noastră întâlnire *face to face*, care ne-a apropiat mult mai mult decât întreaga bibliografie şi corespondenţă ce ne-au „legat”. Cu toată modestia, nu puteam să nu mă gândesc la celebra sintagmă datorată marelui Goethe: „afinităţi elective”.

*

Bibliografia savantului scrisă în română (ca şi-n mai multe limbi de circulaţie) despre limba română, elaborată în peste o jumătate de secol, este impresionantă: despre originile ei, despre pronunţia în limba română, despre ortografia românească, despre dialectele şi graiurile ei, despre folclorul românesc, despre analogiile şi diferenţele specifice ale românei faţă de celelalte limbi romanice „surori” etc. Dar cea mai prestigioasă dintre toate este monumentala monografie în două volume de format gigant, *Le verb roumain*, lucrare de căpătâi pentru filologia românească şi romanică în general, cercetare ştiinţifică model pentru lingvistica mondială. Ca să nu mai vorbim de altele, foarte multe, ale Profesorului de la Lund în domeniul limbii noastre!

La o vizită fugară prin vila – mare, zveltă, cât un transatlantic – şi prin biblioteca personală ale savantului, depăşind suprafaţa unui etaj, se pot vedea şi admira multe mărturii ale relaţiilor strânse cu România, cu marii cărturari români: întregi colecţii de cărţi şi reviste româneşti de specialitate, donaţii şi cadouri din operele marilor noştri oameni de ştiinţe umaniste: N. Iorga, S. Puşcariu, E. Petrovici, C. Daicovici, I. Iordan, Al. Rosetti, Al. Graur şi mulţi-mulţi alţii, toate cu dedicaţiile autorilor – adevărat tezaur, pe care gazda îl arată cu mândrie vizitatorului. De asemenea, ca un semn al preţuirii folclorului poporului român, prin toate încăperile se vedeau expuse la loc de cinste obiecte tradiţionale autentice de artă populară românească, cam de prin toate vetrele folclorice româneşti (ceramică, broderii, lemn sculptat, artă textilă (costume populare de copii, femei, bărbaţi), articole din piele frumos ornamentate etc.), articole, unelte, arme, podoabe specifice profesiilor, românilor/ româncelor – cadouri de la colegii din România ai savantului; altele – achiziţii directe, ca semn al numeroaselor călătorii ştiinţifice sau de plăcere, respectiv de documentare în România.

Gazda îşi aminteşte cu mândrie, dar şi cu nostalgie de anii tinereţii când „eram invitatul permanent al marelui istoric al României, Nicolae Iorga, la cursurile Universităţii de Vară, fundată, patronată şi condusă de el la Vălenii de Munte, unde, părinteşte, eu fiind mai tânăr, îmi acorda o atenţie aproape filială, propunându-mi, o dată, chiar căsătoria cu una dintre fetele lui!

După dispariţia marelui Iorga, m-am învrednicit de stima şi aprecierea unor colegi de la Universitatea din Bucureşti, printre care prof. dr. Boris Cazacu, membru al Academiei Române, care-mi adresa sistematic invitaţii la „Cursurile de vară de la Sinaia”; plus alte multe drumuri personale prin ţara dumneavoastră, care m-a fermecat nespus prin frumuseţea oamenilor şi a locurilor”, mărturiseşte Profesorul cu încântare.

Octogenarul Alf Lombard era – în mijlocul verii – la masa lui de lucru, deşi octogenar, deşi pensionar. „Omul de ştiinţă, adevăratul om de ştiinţă, nu-şi abandonează pasiunea, munca sa, decât la capătul vieţii”, mi-a spus. M-a impresionat enorm zisa coincidentă cu fapta sa. L-am crezut total. Şi mi-am propus în clipa aceea (în secretul conştiinţei mele – nu ştiu cât am reuşit!) ca aceasta/ acestea să devină şi crezul vieţii mele. Şi, culmea doritei de către mine coincidenţe, în acele zile fierbinţi de august 1972, pe masa de lucru a marelui savant suedez era în lucru tocmai una dintre cărţile lui importante despre limba română: *La langue roumaine. Une présentation,* comandată de marea Editură franceză „Klincksieck”, carte care a şi apărut la Paris în 1974.

Manuscrisul acestei cărţi se afla atunci în revizie finală, iar autorul ei aştepta cu înfrigurare răspunsuri la unele întrebări pe care le adresase colegilor de la Universităţile din Bucureşti, din Cluj şi de la Academie. Cum acestea nu sosiseră – doar eram în mijlocul vacanţei mari!, iar români ca suedezii, mai rar! – prezenţa unui filolog vorbitor nativ de română la Lund căpăta, bănuiam, valenţe în plus. De aceea, după cină, autorul gazdă – care dorea să mă încartiruiască-n „transatlanticul" său (numai că eu am acceptat cu mulţumire doar o cameră-n căminul studenţesc vecin) – mi-a propus o „noapte albă" de „plimbare" printre problemele cărţii.

Profesorul avea nevoie, în primul rând, „să vadă prin ochii unui român vorbitor nativ, dar şi „avizat", validarea (sau invalidarea) unora dintre presupunerile/ presupoziţiile sale, pe care el le putea „cuantifica" doar „dinafară"; să i se confirme sau infirme anumite interpretări date materialului lingvistic al cărţii; să „simtă" româna ca un român! Un adevărat „front de lucru" la fundaţia „prezentării" unei limbi străine, atât autorului, cât şi cititorilor săi. Un adevărat examen, mare examen, pentru mine, dat în faţa unui atât da „înalt" examinator. Mi-am dat, evident, toată silinţa şi priceperea, de care puteam fi atunci în stare, performanţe care, se pare – judecând (fără falsă modestie) după efectele evidente ale încheierii activităţii, recte „examinării" mele – l-au „mişcat" pe exigentul meu examinator.

După ce autorul/ examinator a considerat că „s-au netezit" multe (chiar dacă nu toate!) dintre „asperităţile" cărţii ce-i creaseră pân-atunci insomnii, s-a purtat, la un pahar de vin, înspre finalul „nopţii albe" – mai „albă", poate, decât autentica şi celebra „noapte" de la Polul Nord, de care nu eram aşa departe – o discuţie largă, relaxantă, în care s-au abordat diferite teme româneşti şi suedeze. Ţin minte intenţia mea sinceră, poate şi puţin naivă, de oaspete „cultivat" şi „îndatorat" de a elogia Suedia ca ţară europeană model – de care eram ferm convins! –, istoria şi civilizaţia ei. Din clasele primare citeam cu uimire şi nesaţ că aici nimeni nu fură, că gospodarul pleacă fără a-şi zăvorî uşile, că orice negustor îşi lasă prăvălia la discreţia cumpărătorilor, fără a pierde niciun ban niciodată, că hoţia a dispărut, închisorile arborând steagul alb – semn că nu mai deţin niciun puşcăriaş etc. etc. Intenţia mea de oaspete politicos a fost, desigur, bine primită de gazde, dar, tot politicos, substanţial corectată. „Da, da, aşa a fost odată, mulţumim pentru aprecierile elogioase, dar acum, de când turismul a luat un asemenea avânt, şi ai noştri îşi iau măsuri..., turbulenţii străini, chiar unii balcanici, precum ştiţi – nu vă supăraţi...[1]. Am „înghiţit în sec", cu regretul profund că „la noi e putred mărul...", ştiţi povestea!

Vrând să mai reduc din handicap, m-am trezit ridicându-l în slăvi pe fabulosul lor rege Karl XII (1682-1718), care, prin vitejia-i legendară, a unit temporar trei regate, încoronându-se, ca Papii de la Roma, cu „trei coroane puse una peste alta", vorba marelui nostru Eminescu...[2]. Aici am fost de-a dreptul învins. „A, da, se vede că l-aţi citit pe Voltaire...! După noi cei de azi, el, Karl, nu mai este „gloriosul" nostru erou naţional; considerăm, chiar, că nu ne mai reprezintă. N-avea ce căuta, nici în Danemarca, nici în Norvegia, şi, evident, nici în Rusia lui Petru cel Mare ...!".

A fost prima dată când m-am simţit – într-o confruntare de idei – un „înfrânt fericit" să aud aşa ceva. „Nicio naţiune n-are niciun rezon să umilească alte popoare!" a fost concluzia gazdelor mele, nesperat de pozitivă, care m-a uluit de-a dreptul! A fost prima oară când m-am întâlnit cu un astfel de avansat patriotism. Ce lecţie sublimă! Oare, astăzi, pe un Putin cum l-am putea „convinge" s-o înveţe?!

În zori, mi s-a făcut cinstea de a semna în „Cartea de Onoare a Casei". Impresionant mi s-a părut numărul mare de autografe ale unor persoane şi personalităţi de la noi, care i-au trecut pragul, dar, mult mai mulţi din Europa, fireşte, şi

1 S-a făcut aluzie la un act terorist al ustaşilor sârbo-croaţi care chiar în acele zile îşi uciseseră ambasadorul în Suedia, la aşa-zişii turişti, care furau „organizat şi sistematic" automobile imobilizându-i pe proprietari, chiar ucigându-i etc., aspecte despre care vuia presa şi televiziunile.

2 Dorind să-mi arăt „întinderea" informaţiei mele istorice asupra regelui lor, le-am furnizat gazdelor „amănuntul" că – elev fiind la Liceul din Zalău – văzusem şi citisem în latină şi maghiară o plăcuţă de bronz cu coroana Suediei, încastrată în zidul unei case nobiliare vechi, care atesta faptul că acolo a dormit o noapte Karl XII, regele Suediei, în drum spre ţară la întoarcerea de la Constantinopol. Sigur, vizita la Sultan o făcuse Karl XII după ce Petru cel Mare al Rusiei i-a făcut zob armata (în războiul din 1707-1709). Ajungând cu speranţa acordării unui ajutor militar împotriva lui Petru, Sultanul l-a primit „ca Sultan", privind de la balcon măcelărirea gărzii personale a regelui Karl, care a rămas unicul supravieţuitor, conform legendei. „Te felicit că te-ai purtat ca un rege", i-ar fi adresat un compliment fals curtenitor Sultanul. „Şi tu te-ai purtat ca un sultan", a fost replica regelui Karl. Şi s-a întors umilit spre ţara sa prin... Zalău.

de aiurea – de la studenţi până la mari savanţi de autentic renume mondial. Am găsit chiar şi semnătura unui coleg oltean (cu nume de sorginte grecească: Sotirios), antrenor al unei echipe sportive studenţeşti de la Universitatea „Babeş-Bolyai din Cluj, român pe care Gazda mea mi-l dăduse ca model, „receptiv" la suma de bani pe care i-o oferise cadou[1].

*

Am lăsat mai spre final apogeul acestei întâlniri, numită supra „epocală" (doar pentru mine – se-nţelege!):

— Tinere, îţi propun să rămâi aici ca asistent al meu, să-mi continui activitatea la Catedra pe care, fiind pensionar octogenar, o voi părăsi.

— Ştiam că aveaţi o asistentă, pe care am cunoscut-o chiar prin Dvs.

— Da, ştiu, te referi la D-na Lang, pe care ţi-am prezentat-o la unul dintre Congresele de la Bucureşti. Nu mă poate urma. Nu vorbeşte corect româneşte, nu iubeşte România, nu şi-a terminat doctoratul... N-are ambiţii, n-are „stofă" de om de ştiinţă.

— Dar, precum ştiţi, doctoratul nici eu nu mi l-am terminat.

— Formal, doar. Realmente, pentru mine, de azi eşti doctor.

(„Ce-aud, nu-i adevărat!", îmi spunea o secretă voce interioară. „Aşa o perspectivă... nici în visurile cele mai fantastice...!).

Răspunsul meu aşteptat – fenomen greu de explicat – nu conştientul, ci, categoric, subconştientul mi l-a turnat în cea mai incredibilă matriţă verbală:

— Prin marii Dvs. prieteni (mă trezesc vorbind), corifeii Academiei de la Bucureşti – unde eu sunt un nimeni! – s-ar putea obţine, cred – ignorând obtuzitatea Securităţii ceauşiste – să mi se acorde oficial extensia de viză din Polonia în Suedia.

Aşa, rămân. Accept din toată inima!

Subconştientul, desigur (m-a trădat, oare?! – m-a salvat?!) a „fabricat" – fără mine şi împotriva voinţei mele – acest răspuns scurt şi... greu, ca de plumb. Nu concepea, refuza categoric ideea de „fugar"/ de „hăituit" al Securităţii criminale, de apatrid; personal nu concepeam ruptura definitivă de glie, de mama mea văduvă de foarte mulţi ani (de foarte tânără)..., nu puteam ignora sinistrul avertisment securisto – kgb-ist („braţul revoluţiei este lung!") proferat de însuşi corifeul terorii comuniste internaţionale (Lenin). Victime ale „lungului braţ..." erau cunoscute: multe, multe...!

Evident, s-au făcut demersurile de rigoare.

Evident, extensia de viză n-a mai apărut nicicând!

Evident, cariera mea universitară suedeză „s-a-ncheiat"... înainte de-a începe!

Eram, se vede, deja, „marcat" ca suspect, ca „duşman al poporului"! Şi, dureros de adevărat – după revenirea în ţară, ţara natală, pe care nu puteam concepe s-o părăsesc definitiv –, intram în colimatorul „organelor" de Securitate, nu pentru un an, nu pentru un deceniu, ci pentru întregul răstimp al „domniei întunericului totalitarist". Astfel încât, deşi (între timp devenisem) doctor în lingvistică, deşi cu o valoroasă activitate ştiinţifică în spate, „organele" Securităţii au obţinut din partea Rectorului comunist[2] (în 1983) alungarea subsemnatului şi din catedra de la universitatea clujeană, şomând, fără nici un fel de drept de şomaj, un întreg an universitar (1983/84).

*

Cu marele Profesor am continuat să stau – fără să-l mai fi putut întâlni personal vreodată – într-o îndelungă corespondenţă: „până la capătul vieţii" lui (1996).

Îi devenisem, astfel – spre onoarea mea, după tipicul academic – dacă nu „membru plin" al Catedrei, în mod sigur, singurul, unicul ei „membru corespondent"!

Încheiem acest scurt omagiu citându-i una dintre „perlele" cu care a înnobilat limba română, pe care a ridicat-o – el, primul! – la cinstea de „egală" celorlalte limbi romanice „surori" – semn indubitabil al unei mari şi sincere iubiri:

„Româna are importanţa celui de-al patrulea picior al mesei; romanistica nu-şi mai putea păstra echilibrul doar prin limbile mult studiate de vechii romanişti: franceza, spaniola şi italiana".

Fie-i eternă memoria!

1 Aflând că-n zilele mele „scandinave" nutream speranţa (irealizabilă, desigur!) de-a ajunge cu autostopul până la „Capul Nord al Europei", generoasa mea gazdă a rămas mirată că refuz suma de bani oferită. „Cu autostopul nu veţi reuşi: sunt peste 800 de km. Dvs. de ce nu puteţi accepta o sumă cadou din partea mea...?". „Fiindcă eu sunt transilvănean... Mulţumesc!".

2 Acelaşi care, tot în acea vreme, o alungase din Universitate şi pe marea disidentă Doina Cornea. Şi nu numai.

Alfabetul veşniciei – cărările Maramureşului

Dr. Ilie GHERHEŞ
Baia Mare

Copilo, pune-ţi mâinile pe genunchii mei.
Eu cred că veşnicia s-a născut la sat.
Lucian Blaga, ***Sufletul satului***

Odată cu consolidarea aşezărilor umane, în special a satelor, pe lângă arterele mari, îndătinate, s-a mai realizat o urzeală de căi de comunicaţie, de legături, care duceau sau se desprindeau, la rândul lor, din unele mai importante. Ele se răsfirau, apoi, până la un „ştruţ de case", la o icoană de loc, la vreun ciuroi sau la izvoare mai importante, la vreo moară, la un schit, la trecătorile de peste dealuri sau munţi şi chiar la cele de peste graniţă ş.a.m.d.

Cărările se desprindeau, se despleteau, în general, din snopul care se aglutina la podeţe, la vaduri sau la trecerile peste nişte pietre, iar apoi, peste vreo punte, care lega ingenios două maluri.

Cărările se încropeau de-a lungul văilor, iar drumurile erau, efectiv, pe firul apei, care era întreţinută şi amenajată sumar, în acest scop; în timp ce drumul de picior, cărarea, urma timidă, îngustă, modestă, anevoioasă şi periculoasă – malul apei, ţărmurele.

Cărările se mai adunau la vadul apei, unde aceasta era mai lată, mai lină şi se lăsa trecută. În general, aceste vaduri purtau numele unor proprietari, dar cele mai multe şi mai frecvente sunt cele de Vadul Lupilor (ca un omagiu adus mobilităţii acestui animal sălbatic totemic care, se spune, că într-o noapte, străbate nouă hotare), de Cărarea Cerbului, de Prihodişte ş.a. De asemenea, vâlcelele, pâraiele sau văile mai mici, în vreme de secetă erau trecute şi pe nişte pietre aşezate de-a curmezişul firului de apă, la distanţă de un pas sau peste trunchiul vreunui copac prăvălit de-a curmezişul apei.

Drumul carelor străbătea, în general, văile principale, între care: Valea Satului, Valea Caselor, Valea Cetăţii, Valea Babelor ca vetre de formare a comunităţii ş.a. Cărările se înfiripau, întotdeauna, pe partea însorită a dealurilor, pe „feţele" lor, pe partea sudică, căci, aici fiind expuse o bună parte din zi, razelor soarelui, acestea (cărările) se zbiceau mai repede, erau mai primăvăratice; iarna zăpada se topea mai uşor, aşa încât deveneau practicabile mai mult timp.

Odată cu domniile împăraţilor Maria Tereza (1740-1780) şi Iosif al II ea (1780-1790), fiul său, Imperiul Austriac, din raţiuni de colectare mai bună a dărilor, a declanşat un amplu proces de sistematizare, inclusiv rurală[1]. În Maramureş *drumurile de cară* au fost semnificativ îmbunătăţite şi, totodată, reproiectate, iar acestea vor deveni, cu timpul, aşa-numitele *drumuri ale ţării*, adică aşa-numitele „drumuri vechi", de astăzi, amenajate de către „Împărăţie".

Din această perioadă a secolului al XVIII-lea, legănată mult în legende populare, inclusiv la noi, aici în Maramureş, datează şi una referitoare la faptul că noile drumuri trasate şi amenajate, după principiul roman, exclusiv pe partea sudică a dealurilor; au adus un serios deranj istoric deţinătorilor locurilor, uneori acestea tăiau de-a curmezişul anumite proprietăţi, după cum indicau măsurătorile inginerilor şi topografilor austrieci. Mai mult decât atât, această perioadă se caracterizează şi prin introducerea în zonă a pomilor fructiferi, plantaţi de-a lungul acestor noi artere de comunicaţie, în ideea că localnicii se vor bucura şi vor aprecia respectivul gest de mărinimie, îngrijindu-i ca pe un dar, ca pe un bonus de civilizaţie. Numai că instinctul local de proprietate al multora a lucrat în alt sens, iar ţăranii s-au dedat la acţiuni compromiţătoare; anume, dacă vedeau că aceştia s-au prins, au început să-i smulgă, să pună sare şi apă fierbinte, doar-doar nu s-ar prinde! Vă-

1 Godea, Ioan, *Arhitectura românească în epoca modernă 1700-1900*, Editura Primus, Oradea, 2012, p. 9-19.

zând cum le-a fost întâmpinată oferta, cu câtă recunoştinţă (!), administraţia a decis ca începând cu anul următor, proprietarul pe suprafaţa căruia vor fi găsiţi uscaţi, cei mai mulţi pomi fructiferi, să fie spânzurat, câte unul în fiecare sat. După acest demers de coerciţie civilizaţională, statală, ţăranii s-au îngrijit de pomi „ca de ochii din cap", pentru ca nu cumva vreun pizmaş să-i distrugă, iar el să sfârşească în ştreangul Împărăţiei.

După cum se ştie, aceste spânzurători se ridicau, de cele mai multe ori, la răspântiile de drumuri şi, de aceea, se spune că acestea erau bântuite de stihiile Necuratului. În drumul ţării, de asemenea, se aruncau tot de felul de vrăji, „de pe oameni", tot pe oameni. Tot în drumul ţării se arunca gunoiul din casă, în fiecare dimineaţă când, parcă, într-un ritual anume, ţăranca găzdoaie ieşea, „de ţâfrăşag", cu lopata cu gunoi, să-l arunce peste gard sau în vreo groapă din drum. Tot în drum se arunca leşia de sub zolniţă, adică acele zoaie care rezultau de la spălatul hainelor cu apă fierbinte (uncrop) şi cenuşă. Tot aşa se practica şi cu apa de podele (de duşumea), rezultată în urma spălării acestora sau gozul strâns de prin ocol când, de sărbători, mai cu seamă, îi venea şi lui rândul să fie măturat.

Răspântiile, aşadar, crucile de drumuri erau bântuite, blestemate; tot aici se aruncau diferite vrăji, cum ar fi banii cu care s-au şters, în prealabil, negii sau alte bube rele, plăgile de pe corp, de pe mâini, mai cu seamă. De aceea, era bine ca din intersecţie „să nu te puie păcatul (!)" să te apleci şi să iei bani sau batiste legate, că nu puteai şti ce ai fi găsit, acolo, ferecat; era, de asemenea, bine să te fereşti să nu calci în vreo vrajă, ca să nu apuce „a se lega de tine". Tot aşa, de câte ori copilul pleca din casă, mama îl săruta, îl igieniza magic cu câte un sărut, cu câte un pic de scuipat, inclusiv de deochi, pentru a-l feri de tot răul, pentru că, ieşind la drum, păşeai într-o altă lume, în afara locului considerat sacru, al casei, al căminului familial, protejat de duhul strămoşilor, de păzitorul casei, de îngerul păzitor, de icoane şi de crucea Bobotezei ş.a.

Tot pe drumul ţării plecau feciorii, în cătane la împărat, veneau armatele cuceritoare ale tătarilor şi/sau turcilor, precum şi alţi cotropitori sau migratori.

O remarcă aparte merită *ciuhele*, adică acele păpuşi sau simboluri antropomorfe, care se aşezau „în poară" şi se puneau atunci când se iniţia, când apărea o nouă cărare care, în principal, ar fi periclitat, ar fi compromis recolta de fân a proprietarului, iar acesta apela la astfel de măsuri de propiţiere. Ciuhele aparţin domeniului magiei negre şi sunt parte a unui ritual sacru, cu siguranţă străvechi; ele străjuiau locul şi erau periculoase, ameninţătoare, prin vrăjile şi blestemele cu care erau învestite.

O remarcă, desigur de context, trebuie făcută şi în cazul porţii de lemn de la drum sau a ieşirii la cărare. Astfel, la drumul mare sau la drumul ţării, omul îşi ridica o poartă, la începuturi doar cu o singură intrare, doar pentru animale şi care, iar toţi ai casei, inclusiv musafirii erau „îmbiaţi" a escalada un *prilaz*, mai mult sau mai puţin ingenios, din lespezi de piatră, în trepte sau din lemn. La cărare, în spatele casei sau pe lateral ocoalele sau proprietăţile erau prevăzute cu tot felul de improvizaţii de acces de tipul vraniţelor, usciorilor, leselor, portiţelor sau, de cele mai multe ori, cu prilazuri.

Prilazul era privit şi ca o redută de cucerit, mai ales pentru nevestele aşa-zis „bune de îndemână" sau pentru fetele „mai emancipate". Acestea, cărările erau legănate seară de seară, până în nopţile târzii, în şuieratul sau horile feciorilor, ale mândriorilor care transmiteau, prin intermediul acestora, mesaje amoroase mândruţelor care îi aşteptau şi care se lăsau sau nu, ademenite, după principiul justificator că: „Boul mândru se deoache/Om hireş pică-n păcate!"[1], apoi filozofând:

„Câci oi trece prilazu'
Mi-oi uita jurământu'!"
sau
„Cucule cu trei glasuri
Du-te cântă-n prilazuri
Unde-s fete cu doruri
Şi neveste cu gânduri;
Unde-s fete celuite
Şi neveste bănuite!"

Uluitor, aşadar, comunicarea se practica, cu preponderenţă, pe cărări, peste grădini sau livezi, iar de-a lungul unui traseu puteai avea parte de mai multe prilazuri, găuri prin gard sau prisacă, punţi. Cărările erau aproape tainice,

1 Bilţiu, Pamfil, Şerba, Maria, Bilţiu, Maria, *Folclor de pe Valea Cosăului*, vol. I, Editura Eurotip, Baia Mare, 2012, p. 264.

conspirative, unele pline de neprevăzut, pândite de tot felul de prilejuri rele, dosnice. Tot ele, însă, ofereau şi posibilitatea unor întâlniri de taină, amoroase, în fapt de seară, la vreun loc numit, la vreun semn anume, cum am spus mai sus.

În pedagogia populară juvenilă, cărarea îşi face loc concomitent cu momentul în care copilul cucereşte fragmentul de cărare de la casa lui, până la cea a vecinului, a prietenului, a primului său prieten, în fapt, poate, cea dintâi descindere a sa în „universul lumii mari". Astfel, că primul cântec învăţat de către mine a fost:

„Cărăruşă prin pădure
Merg fetele după mure,
Eu mă duc după nuiele
Ca să mă-ntâlnesc cu ele!"

De ce să mă întâlnesc cu ele, cu fetele, am înţeles evident, mult mai târziu! Dar versurile şi melodia le-am învăţat, de atunci şi le ştiu până astăzi.

Cărările ne însoţesc de la debutul vieţii noastre pe faţa pământului, ele sunt ridurile acestei feţe, iar unele cărări „dau" la raiul pământesc, iar acestea sunt cele mai cântate şi mai dezmierdate, în opoziţie faţă de cutumele religioase:

„De aici până la Rai
Cărăruşa-i toată scai!
Iar de aici până la mândra
Cărăruşa-i ca oglinda!"

De asemenea, geografia Raiului este mult invocată, dar şi ocolită de către omul din popor, tot prin intermediul cărărilor:

„Măi pretine, eu şi tu
Şohan n-om vede Raiu!
Sie Raiu sănătos
Noi om mere pă din jos!
Sie Raiu cu plăcere
Noi tot pă din jos om mere!"

Capătul unei iubiri abia înfiripate, devine uneori şi capătul unei cărări a îndrăgostitului năpăstuit, abia înfruptat din dulceaţa acesteia:

„Săraci cărările mele
O crescut iarba pă ele!
C-o venit un prăpădit
Cărăruşa mi-o-ngrădit
Şi-o venit un blăstămat
Cărăruşa mi-o ciuntat.
Tot cu spini şi cu nuiele
Supărarea mândrii mele!

Ţăran în faţa porţii în Onceşti, Maramureş, perioada 1919-1940, fotografie de Kurt Hielscher. Sursa: imagoromaniae.ro

D-apoi supărarea mea
Că nu pot mere la ea!"

Cărarea este prezentă şi în inventarul paremiologic al pedagogiei populare; astfel, se spune că: „Nu-i gard fără de prilaz
Nici om fără năcaz!"[1].
sau…
„Nu-i nuntă fără botez -
Cărare, fără gătej!"
şi…
„De moarte şi de năcaz
Nu-i sări peste prilaz!"[2]

Cât timp se mai fac cărări, poteci, drumuri pe lângă ape, drumuri pe văi şi cărări pe lângă acestea, cât timp se vor ridica prilazuri şi se vor înălţa ciuhe, înseamnă că nimic nu este pierdut, căci omul păstrează legătura cu pământul pe care îl calcă. Tot aşa, după cum există un anotimp al plecărilor şi un anotimp al sosirilor, o fericire a celor care pleacă într-o călătorie şi o mare bucurie a întoarcerilor, atât pentru cel care vine, musafirul care este întâmpinat cu „Bine aţi venit!", cât şi pentru cel care „ţine" locul şi cărările, pentru cel căruia i se spune „Bine v-am găsit!", mai există o speranţă, iar speranţa este singura combustie a viitorului.

1 *Ibidem*, p. 268.
2 *Ibidem*, p. 267.

Cele mai înalte biserici de lemn din lume se află în Maramureş

Teofil IVANCIUC
Sighetul Marmaţiei

În Evul Mediu occidental au fost înălţate marile catedrale romanice şi gotice, într-o frenezie şi o competiţie certă între comunităţi, cu eforturi imense, într-un proces de dimensiuni epice.

În răstimpul a trei secole doar, de la 1050 la 1350, Franţa singură a extras milioane de tone de piatră pentru a înălţa 80 de catedrale, 500 de biserici mari şi câteva zeci de mii de biserici parohiale. În acele trei secole, Franţa a pus în mişcare mai multe blocuri de piatră decât Egiptul în oricare perioadă din istoria sa – cu toate că marea piramidă are ea singură un volum de 2.500 m3. Astfel s-a ajuns ca, în Evul Mediu francez, să existe câte o biserică pentru fiecare 200 de locuitori...

Când spui Maramureş, te gândeşti în primul rând la bisericile sale unice de lemn, atât de valoroase încât au fost înscrise în Patrimoniul Mondial al Umanităţii UNESCO.

Acolo există două categorii de biserici, cele vechi (construite între secolul XIV şi începutul secolului XIX), cu un vârf de creaţie în secolele XVII-XVIII, şi cele noi, ridicate după anul 1992.

Din prima categorie fac parte şi două lăcaşuri de o înălţime uluitoare, acestea fiind practic cele mai înalte biserici vechi (înălţate înainte de secolul XX) de lemn din lume.

Desigur, nu înălţimea este calitatea lor principală, ci valoarea arhitectonică şi artistică în ansamblul lor, ceea ce a făcut ca 8 biserici maramureşene să fie înscrise în Patrimoniul Mondial UNESCO, acolo unde stau alături de alte 44 biserici de lemn din: Polonia, Slovacia, Ucraina, Rusia, Chile, Finlanda şi Norvegia (celebrele şi misterioasele „Stavkirke”).

Deşi în România există mai mult de 1400 de biserici de lemn înălţate înainte de anul 1918, doar bisericile maramureşene, adevărate lăzi de zestre ale culturii sacre şi populare, au beneficiat de această înaltă recunoaştere.

Apoi, nicăieri pe mapamondul ultimilor 30 de ani nu s-au ridicat mai multe – şi mai înalte – biserici noi de lemn ca în Ţara Maramureşului românesc (la nivelul anului 2020 acestea erau 50 la număr, fără a socoti capelele), practic în acelaşi stil precum monumentele protejate de UNESCO, într-o adevărată efervescenţă creatoare, care dă de lucru mai multor echipe de constructori de biserici.

Cea mai experimentată echipă – cu 21 de lăcaşuri ridicate atât în Maramureş cât şi în alte părţi din ţară ori străinătate – este cea condusă de meşterul Grigore Hotico Hodâş din Ieud (localitate unde a activat şi marele restaurator şi meşter de biserici Găvrilă Hotico Herenta), urmat de cel ale lui Ioan Ştiopei Buga, Teodor Bârsan, Petru Boris, Ştefan Boris şi Ioan Benţa (toţi din Bârsana), Dorel Petrovan din Sighetu Marmaţiei, Vasile Pop Taina din Deseşti şi alţii.

Ce i-a mânat pe meşterii vechi, ca şi pe cei noi, să înalţe bisericile atât de sus? Odată va fi fost ideea de apropiere de cer, de Scară a lui Iacov, dacă vreţi. Apoi, nu putem nega şi implicarea legendarului „ţâfrăşag” (mândrie) al maramureşenilor, care, chiar şi cu mijloace modeste, au ştiut, dintotdeauna, să impresioneze.

Constatăm că în Maramureş se petrece azi, la o scară mult mai modestă, desigur, ceea ce s-a întâmplat în Occident acum 700 de ani. Istoria se repetă, le place multora să spună.

Atât doar că, dacă vesticii au fost cu piatra, maramureşenii ţin cu lemnul.

Aşadar, cele mai înalte biserici de lemn din lume se află azi în nordul României, 7 dintre primele 10 aflându-se chiar în judeţul Maramureş. Iată lista acestora:

1. Biserica mănăstirii ortodoxe de maici „Sf. Arhangheli Mihai şi Gavril” de la Săpânţa-Peri, Ţara Maramureşului, judeţul Maramureş, 75 m (78 după alte surse) înălţime, a fost ridicată între anii 1997-2003 (partea din lemn de stejar şi şarpantă de brad, fiind ridicată în decursul a trei ani), la iniţiativa parohului

Biserica mănăstirii ortodoxe „Sf. Arhangheli Mihai şi Gavril" de la Săpânţa-Peri

Biserica mănăstirii ortodoxe „Sf. Trei Ierarhi" de la Ieud-Crucişoare

Grigore Luţai, arhitect fiind Dorel Cordoş, avându-l ca meşter principal pe Ioan Ştiopei Buga din Bârsana, ajutat de Petru Vartic, Vasile Ştefanca, Vasile Tibel şi de feciorii lui Ştiopei Buga: Vasile, Ion si Petru.

Biserica mănăstirii a înghiţit 400 metri cubi de lemn, este acoperită cu 200.000 de şindrile şi nu este complet finalizată (lipsind pictura parietală şi mobilierul).

Clădirea depăşeşte ca înălţime, cu mult, toate celelalte biserici de lemn din lume, aceasta deţinând, între anii 2003-2019 şi recordul mondial al construcţiilor de lemn, fiind surclasată recent de un bloc-turn din oraşul Brumunddal (Norvegia), înalt de 85 m, care are, însă, şi o serie de planşee de beton armat.

2. Biserica mănăstirii ortodoxe de maici „Sf. Trei Ierarhi" de la Ieud-Crucişoare, Ţara Maramureşului, judeţul Maramureş, 60 m înălţime, a doua cea mai înaltă biserică de lemn din lume, este construită din lemn de răşinoase. A fost înălţată (pe locul unei vechi mănăstiri dispărute fără urme) între anii 1994-2003, de către meşterii conduşi de Grigore Hotico Hodâş din Ieud şi este complet finalizată (şarpanta de draniţă fiind înlocuită în 2019).

3. Biserica parohiei ortodoxe „Sf. Gheorghe" de la Rozavlea-Şesul Mânăstirii, Ţara Maramureşului, judeţul Maramureş, 58 m înălţime, este construită din lemn de răşinoase. Prima biserică de lemn (ceva mai scundă decât cea de acum) a fost ridicată pe acel loc în anii 2002-2003, aceasta fiind mistuită într-un incendiu survenit pe 7 august 2016, probabil provocat de o descărcare electrică. O a doua biserică, construită, ca şi prima, tot de către meşterul Grigore Hotico Hodâş din Ieud împreună cu fiul său Vasile, a fost ridicată între anii 2017-2018,

Biserica parohiei ortodoxe „Sf. Gheorghe" de la Rozavlea-Şesul Mânăstirii

Biserica mănăstirii ortodoxe
„Soborul celor 12 Apostoli" din Bârsana

fiind acum aproape finalizată (mai lipseşte doar pictura parietală).

4. Biserica mănăstirii ortodoxe de maici „Soborul celor 12 Apostoli" din Bârsana, Ţara Maramureşului – judeţul Maramureş, 57 m înălţime, construită din lemn de stejar şi şarpantă de brad, este complet finalizată (şi reacoperită cu draniţă în anul 2012). Se înalţă pe situl unei vechi mănăstiri desfiinţate în secolul al XVIII-lea, din care s-au păstrat pe loc doar fundaţiile bisericii de lemn din 1711, care a fost mutată în 1795 la 5 km mai la nord, pe dealul Jbâr, fiind astăzi sit UNESCO. Biserica nouă (confundată de mulţi cu lăcaşul post-medieval) a fost construită între anii 1993-1995 de către mai mulţi meşteri locali în frunte cu Ioan Ştiopei Buga, Petru Boris, Vasile Rus, Toader Bârsan, Ioan Bârsan şi Petru Iura, coordonaţi de arhitectul Dorel Cordoş, ctitor fiind parohul local, Gheorghe Urda, lucrările ulterioare fiind săvârşite sub conducerea stareţei Filofteia Oltean. A deţinut recordul mondial de înălţime al lăcaşurilor de lemn începând din momentul edificării şi până în anul 2003. Este biserica celei mai mari şi renumite mănăstiri din nord-vestul României, un complex arhitectonic grandios, în care domină lemnul cioplit şi asamblat în forme maramureşene.

5. Biserica parohială romano-catolică „St. Marie" din Church Point, Canada, 56,4 m înălţime. Cea mai înaltă biserică de lemn din Lumea Nouă, a fost înălţată între anii 1903-1905, în stil neoromanic francez, având aspectul destul de masiv, necesar pentru a rezista puternicelor vânturi din regiune şi pentru a putea găzdui clopotele lăcaşului (cel mai greu are 800 kg). Iniţial biserica a avut înălţimea de 60,5 m, dar un incendiu provocat de un trăsnet în anul 1914, a dus la reducerea uşoară a înălţimii sale. Chiar şi aşa, biserica de lemn din Church Point a fost cea mai înaltă din lume între anii 1905-1993, până când a fost surclasată de biserica Mănăstirii Bârsana. Recent, serviciile religioase de aici au fost suspendate, biserica devenind muzeu.

6. Catedrala ortodoxă „Înălţarea Domnului" din Almaty, Kazahstan, 56 m înălţime (după alte surse, 54 m). Este cea mai înaltă biserică din spaţiul asiatic şi a fost înălţată în stil eclectic între anii 1904-1907. După instaurarea comunismului în U.R.S.S., catedrala a fost confiscată de autorităţi, devenind muzeu, în timp ce turnul clopotniţă a fost convertit în suport pentru antena radioului public. În 1995 catedrala a fost returnată Bisericii Ortodoxe Ruse, care, după restaurări, a redeschis-o, în 1997, pentru serviciile religioase.

7. Biserica parohială greco-catolică „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavril" din Şurdeşti (sit UNESCO), Ţara Chioarului – judeţul Maramureş, 54 m înălţime. A fost construită (din stejar, şarpanta fiind de brad) în mai multe etape, între anii 1721-1766, singurul

Biserica parohială greco-catolică „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" din Şurdeşti

meşter cunoscut fiind un oarecare Macarie. Confiscată de către regimul comunist, a fost dăruită în 1948 bisericii ortodoxe, revenind greco-catolicilor după 1990. A fost înscrisă în Patrimoniul Mondial în 1999 şi este cea mai înaltă biserică de lemn din lume, dintre lăcaşurile ridicate ante 1900. Reprezintă cea mai îndrăzneaţă şi unică săgetare de lemn, o veritabilă scară între Pământ şi Cer, a cărei realizare, într-o epocă fără ingineri de structuri şi fără a beneficia de vreun precedent (!) uimeşte şi astăzi pe oricine. Despre adevărata sa înălţime, v. infra.

8. Biserica mânăstirii ortodoxe de călugări „Sf. Ilie Proorocul" din Dragomireşti, Ţara Maramureşului, judeţul Maramureş, 50 m înălţime. A fost construită cu greu, din lemn de răşinoase, în mai multe etape, între anii 2011-2019, sub coordonarea arhitectului Dorel Cordoş, meşter principal fiind Petru Boris din Bârsana. Aparţine unei mai vechi mănăstiri, reînfiinţată în anul 1990 şi nu este încă finalizată.

9. Clopotniţa mănăstirii ortodoxe de maici „Acoperământul Maicii Domnului" din Dorna Arini, judeţul Suceava, 50 m înălţime. A fost construită începând cu anul 1999 într-un amestec de stiluri: maramureşean şi bucovinean, sub coordonarea arhitectului Victor Păştinaru. Dacă biserica aşezământului are dimensiuni ceva mai modeste, clopotniţa, ridicată între anii 2002-2004 se înalţă precum o săgeată, având una din cele mai impresionante verticalităţi imaginabile.

10. Biserica parohială ortodoxă „Sfinţii Arhangheli Mihai şi Gavril" din Plopiş (sit UNESCO), Ţara Chioarului, judeţul Maramureş, 47 m înălţime, este construită din stejar, şarpanta fiind din brad. A reprodus planul bisericii

Biserica parohială ortodoxă „Sfinţii Arhangheli Mihai şi Gavril" din Plopiş (sit UNESCO)

Şurdeşti, situată la doar 3 km distanţă, diferenţele majore dintre cele două fiind cele legate de înălţimea turlei (mai scundă la Plopiş), respectiv înălţimea pereţilor (la Plopiş aceştia sunt mai înalţi). A fost construită între anii 1796-1798, de către cele 49 de familii ce formau comunitatea locală greco-catolică, fiind consacrată în 1811. Confiscată de comunişti, a fost alocată bisericii ortodoxe, care o utilizează şi în prezent. A fost înscrisă în Patrimoniul UNESCO în 1999 şi este a doua cea mai înaltă biserică de lemn din lume, dintre lăcaşurile vechi ridicate înainte de anul 1900.

În *Guiness Book of Records,* „cea mai înaltă biserică de lemn din lume" figurează ca fiind catedrala anglicană din Georgetown – Guyana, care are înălţimea de doar 43,5 m, niciuna din înaltele lăcaşuri enumerate mai sus nefiind cuprinse în cunoscutul volum.

Concurenta „World Record Academy", însă, a înregistrat Mănăstirea Săpânţa-Peri ca având cea mai înaltă biserică de lemn din lume (78 m în loc de 75 m, după spusele lor).

Adevărata înălţime a bisericii din Şurdeşti

Există voci care susţin, fără a prezenta niciun fel de dovadă, că biserica UNESCO din Şurdeşti nu ar avea 54 m, ci „72 m, din care doar turnul are 54 m" (!), fiind, astfel, prima sau a doua cea mai înaltă biserică de lemn din lume. Iată o parte a probelor care demolează acest mit:

- Celebrul arhitect româno-britanic Sherban Cantacuzino (în *Architectural Conservation in Europe, London,* 1975, p. 116): „Surdesti is the tallest of its type on record (54 m)".

- Istoricul de artă Bogdana Tarnavschi, în „Biserici de lemn din Ţara Lăpuşului şi din Ţara Chioarului" (*Monumente Istorice şi de artă religioasă din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului şi Clujului*, Cluj, 1982, p. 152) spune: „Şurdeşti – cea mai înaltă construcţie de lemn din ţară – 54 m".

- *Geografia României: Geografia umană şi economică* (Editura Academiei, Bucureşti, 1984, p. 480): „54 m, una dintre cele mai înalte biserici de lemn din lume".

- Etnologii şi istoricii de artă Sabin şi Maria Şainelic (*Zona etnografică Chioar*, Bucureşti, 1986, p. 81): „54 m, printre cele mai înalte din Europa".

- Etnologii Georgeta Stoica şi Paul Petrescu, *Dicţionar de artă populară,* Editura

Enciclopedică, Bucureşti, 1997, p. 450): „biserica din Şurdeşti are 54 m înălţime".

- În dosarul de nominalizare pentru înscrierea în UNESCO a bisericilor de lemn din Maramureş (1999), înălţimea bisericii din Şurdeşti apare în patru locuri (p. 12, 271, 276 şi 287) ca fiind de 54 m".

- Preotul arhitect Emil Costin (*Biserici de lemn din Maramureş,* Baia Mare, 1999, p. 64), vede în cei 54 de m înălţime ai Şurdeştiului „cea mai înaltă biserică de lemn din lume".

- Alexandru Baboş, renumit specialist în biserici vechi de lemn din noua generaţie (în *Three centuries of carpentering churches: a chronological approach to the sacred wooden architecture of Maramures*, Lund, 2000, p. 125), spune că înălţimea Şurdeştiului este de 54 m.

- Academicianul Marius Porumb, cel mai titrat istoric de artă român specializat în biserici de lemn (*Biserici de lemn din Maramureş, Editura Academiei*, Bucureşti, 2005, p. 34), spune că Şurdeştiul este: „cea mai înaltă construcţie de lemn istorică din ţară – 54 m".

- Niels Auner, cel mai mare restaurator al bisericilor vechi de lemn din ţară, cel care a efectuat ultima restaurare la Şurdeşti – cea din 2012, este cel care a măsurat şi publicat planurile exacte ale bisericii (*100 de biserici de lemn restaurate,* 1972-2012, Zalău, 2013, p. 136). Pe scurt, conform măsurătorilor sale, acoperişul navei bisericii ajunge la înălţimea de 10,68 m, turnul are încă 10 m (totalul atingând, deci, 20,7 m), iar fleşa are 29,3 m. Turnul întreg are 45,8 m, dacă este măsurat de la baza sa, respectiv 39,3 m – de la acoperişul navei în sus. Biserica de lemn are, aşadar, fix 50 m înălţime, la care se adaugă crucea metalică înaltă de 4 m, totalul final fiind de 54 m.

Ne oprim aici (deşi lista probelor este mai lungă): chiar dacă biserica „Sf. Arhangheli Mihai şi Gavriil" din Şurdeştii Chioarului are „doar" (!) înălţimea de 54 m, aceasta este, totuşi, cea mai înaltă biserică de lemn din lume dintre cele înălţate anterior secolului XX, respectiv cea de-a şaptea în topul mondial actualizat al lăcaşurilor de cult din lemn ...

Evoluţia probabilă, de-a lungul timpului, a primei poziţii în topul celor mai înalte biserici de lemn din lume:

- Biserica Luterană din Heddal (Norvegia), 29 m înălţime (26 m după alte surse). Perioada în care a fost cea mai înaltă: cca 1220-cca 1710.

- Biserica Greco-Catolică „Naşterea Maicii Domnului" din Ieud-Şes (Ţara Maramureşului – Maramureş), 30 m înălţime. Cca 1710-1714.

- Biserica Ortodoxă „Schimbarea la Faţă" de pe insula Kizhi (Rusia), 37 m înălţime. 1714-1766.

- Biserica Greco-Catolică „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavril" din Şurdeşti (Ţara Chioarului – Maramureş), 54 m înălţime. 1766-1905.

- Biserica Romano-Catolică „St. Marie" din Church Point (Canada), 56,4 m înălţime. 1905-1995.

- Biserica Mănăstirii Ortodoxe „Soborul celor 12 Apostoli" din Bârsana (Ţara Maramureşului), 57 m înălţime. 1995-2003.

- Biserica Mănăstirii Ortodoxe „Sf. Arhangheli Mihai şi Gavril" de la Săpânţa-Peri (Ţara Maramureşului, Maramureş), 75 m înălţime. Deţine recordul mondial de înălţime începând cu anul 2003.

Resurse suplimentare:

- Andrei Fărcaş, „Prima Liturghie Arhierească la Mănăstirea Ieud, după peste 300 de ani", în „Graiul Maramureşului", 2 mai 2017.
- Bogdana Tarnavschi, „Biserici de lemn din Ţara Lăpuşului şi din Ţara Chioarului" în *Monumente istorice şi de artă religioasă din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului şi Clujului,* Cluj, 1982.
- Grigore Man, *Biserici de lemn din Maramureş*, Editura Proema, Baia Mare, 2005.
- Marius Porumb, *Biserici de lemn din Maramureş,* Editura Academiei, Bucureşti, 2005.
- Randolph Langenbach, „Better than Steel? The use of timber for large and tall buildings from Ancient Times until the Present", în „Structures&Architecture", 21-23 July 2010, Guimaraes-Portugal.
- Teofil Ivanciuc, „Drumul către Dumnezeu", în „Gazeta de Maramureş", 28 februarie 2005.
- xxx, „Biserică nouă din lemn, construită la Mănăstirea Dragomireşti", în „Graiul Maramureşului", 2 octombrie 2017.
- https://teofil-ivanciuc.weebly.com/home/topul-celor-mai-inalte-biserici-de-lemn-din-lume-despre-adevarata-inaltime-a-bisericii-din-surdesti
- https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_tallest_wooden_buildings
- http://www.museeeglisesaintemariemuseum.ca/en/
- https://visitkazakhstan.kz/en/guide/places/view/509/
- https://whc.unesco.org/uploads/nominations/904.pdf
- https://www.manastireadornaarini.ro/index.php?p=4

La Rohia cu N. Steinhardt

Dr. Mircea POPA
Cluj-Napoca

În vara anului 1985, la sfârşitul lunii iulie sau, mai degrabă, în august, la dorinţa insistentă a fostei mele soţii, am poposit pentru o săptămână spre odihnă la Mănăstirea Rohia. Eu veneam aici mânat de gândul de a regăsi un manuscris care-mi fusese împrumutat temporar de fostul bibliotecar al Universităţii de Medicină (IMF, cum i se spunea pe atunci), Onisim Filipoiu, care lucrase ani buni cu un alt năsăudean, Teodor Ghiţan, în casa cu coloane din Piaţa Libertăţii. Manuscrisul fusese chiar copiat la maşina de scris de Onisim Filipoiu, care dorea de la mine o prefaţă-prezentare în vederea publicării. Era, fără îndoială, vorba de o culegere valoroasă de versuri grănicereşti, datând din 1819, alcătuită de caporalul George Badiu din Tiha Bârgăului şi scrise de Gabriel Lupuşor, locotenent în Regimentul al II-lea Român din Năsăud. Începea cu *Versul Împăratului*, continua cu *Versul ieşirii sufletului*, cu *Versul judecăţii*, *Versul turturelei* şi alte asemenea producţii populare, unele circulând prin viu grai, iar altele fiind compuse de către caporalul amintit. Fără îndoială că manuscrisul comporta interes, doar că voiam să verific transcrierea, mai ales că avea câteva lecţiuni de citire lipsă. Presat pentru moment de alte urgenţe, am amânat să fac operaţiunile propuse, iar când am reclamat o nouă vizualizare a manuscrisului original, deţinătorul mi-a spus că l-a donat bibliotecii mănăstirii Rohia. Nu-mi rămânea, prin urmare, decât să încerc a-l consulta la noua locaţie. Cu acest gând şi scop cărturăresc am pornit la drum spre Rohia, fără a omite împrejurarea unui concediu plăcut în liniştea şi tihna unei mănăstiri, unde, aflasem între timp, se refugiase de o vreme şi scriitorul N. Steinhardt, pe care doream, oarecum, să-l cunosc personal. Mă bătea chiar gândul să cercetez colecţia de carte veche a mănăstirii, cu intenţia de a o prezenta într-o revistă de specialitate, astfel de cataloage fiind extrem de importante pentru a urmări cartea veche achiziţionată în Transilvania şi circulaţia ei în timp.

Drumul până la Rohia l-am făcut cu maşina. Odată ajunşi acolo, m-am adresat unuia dintre călugării care se ocupau cu aceste lucruri şi care, în urma prezentării scopului vizitei mele, ne-a cazat repede şi ne-a familiarizat cu ceea ce trebuia ştiut despre „obiceiurile casei", respectiv cu programul religios şi orele de masă etc. Urma să luăm masa la trapeza mănăstirii şi, ca atare, seara ne-am şi dus la cină, unde am fost invitaţi să luăm loc la masa lungă din cuină şi unde ne-am bucurat de prima cină gustoasă de la mănăstire. Urma să participăm nu peste mult timp la slujba de seară obişnuită a călugărilor de aici. Cum mâncarea ni s-a părut deosebit de gustoasă, am întrebat pe călugărul care s-a ocupat de noi cum se descurcă cu alimentele. Mi s-a spus că în majoritatea cazurilor ele sunt primite din donaţii şi numai în cazuri speciale se mai duc pentru cumpărături în sat sau la Târgu-Lăpuş. *Acum, vara*, mi s-a precizat, *nu mai e nevoie, deoarece grupurile de enoriaşi care vin aici dumineca şi în zilele de sărbători aduc o mulţime de alimente. Mai toţi care vin să se închine, şi nu sunt puţini, veţi vedea asta dacă veţi fi aici duminecă, nu vin cu mâna goală şi ne lasă fel de fel de alimente, la fel ca turiştii care ne cer cazare pentru o noapte sau două. Unii au portbagajul maşinii plin cu astfel de alimente, pe care ni le oferă, deodată cu listele de pomeniri pe care urmează să le facem. Noi*, a accentuat el, *nu luăm nici bani pentru masă, ci fiecare ne donează după posibilităţi, adică după vrere şi putere, şi aşa o să se întâmple şi cu dumneavoastră. Puteţi sta la noi oricât doriţi, că ştim de la fratele Ioan Alexandru, poetul, că unii scriitori şi publicişti găsesc mai degrabă inspiraţie la mănăstiri, unde omul se simte mai aproape de cer şi unde dangătul clopotelor le aduce aminte de responsabilităţile lor pentru ţară. Apoi, nu uitaţi că acest tăpşan de deal, unde se află mănăstirea, are câteva împrejurimi*

frumoase, între care şi Lighetul, grădina şi păduricea noastră naturală.

Am luat cunoştinţă cu Lighetul chiar de a doua zi, când ne-am dus să facem plajă în mijlocul unor tufişuri şi arbuşti înfloriţi. Ne-am dus cât am putut de des şi la slujbele făcute de călugări, iar eu m-am concentrat pe cercetarea bibliotecii mănăstirii, însoţit de părintele Nicolae, pe care l-am reperat din prima seară la cina la care am participat. În timp ce noi, ceilalţi, mâncam din bucatele comune, el era servit separat dintr-o cratiţă anume, unde i se făcea mâncare de regim, pentru stomac sau colită, nu mai ştiu pentru ce anume, unde fierturile aduceau mai mult cu un fel de supe-creme sau cu un fel de terci. Peste zi purta şi el anteriul şi comănacul şi era prezent alături de ceilalţi la slujbele de zi sau de noapte.

Când m-am prezentat, mi-a spus că mă cunoaşte din scris şi că mi-a întâlnit numele prin mai multe reviste literare. Chiar vrea să îmi mulţumească, acum, tardiv, pentru cronica la cartea sa *Între viaţă şi cărţi*, pe care i-am făcut-o la apariţie, în 1976, în revista „Steaua" din Cluj-Napoca. I-am dezvăluit scopul sejurului meu de la Rohia. I-am vorbit de manuscrisul cu pricina şi, apoi, am adăugat că, dacă tot sunt aici, aş dori să studiez mai temeinic fondul de carte veche şi de manuscrise al mănăstirii, cu intenţia de a le face cunoscute într-o revistă de specialitate. Nu excludeam nici posibilitatea unor surprize de ordin documentar, întrucât, cu ocazia unor asemenea sondaje, poţi să ai bucuria să descoperi lucruri neştiute sau inedite, să aduci completări sau precizări de interes bibliografic, iar eu aveam în urma mea câteva astfel de completări la *Bibliografia Românească Veche* (*BRV*) şi mai mizam şi pe altele. Poate că o să găsesc şi aci, spuneam eu, ceva interesant, exemplare unice, nesemnalate, sau, poate, dau peste manuscrisul clujeanului cu pricina. Părintele Nicolae s-a arătat foarte bucuros să mă aibă în tovărăşie în dimineţile pe care şi le consacra inventarierii cărţilor şi revistelor recent primite, fiind aici, deocamdată, singurul călugăr cu preocupări cărturăreşti, majoritatea confraţilor fiind direcţionaţi spre alte sectoare. M-a primit cu multă bunăvoinţă şi, pentru început, m-a invitat la o cafea în încăperea pe care o deţinea la parterul Casei Poetului. O cameră în stil auster, cu o masă, un pat şi un mic raft de cărţi, aduse special de el de la Bucureşti; asta era tot ce conţinea spaţiul respectiv. Mai adaug ustensilele de făcut cafea şi câteva ceşti dintr-un fost serviciu de porţelan.

Chiar de a doua zi de dimineaţă, după micul dejun luat la trapeză, l-am însoţit în drumul spre bibliotecă, care se afla într-o clădire de peste drum. Sala în care am intrat era destul de arătoasă, prevăzută cu o mulţime de rafturi, iar aproape de intrare se afla măsuţa bibliotecarului, acoperită cu o mulţime de volume. Erau cărţile şi revistele nou sosite, pe care trebuia să le treacă în registrul catalog şi să le dea un număr de inventar şi o cotă. Arătându-mi mirarea pentru buna aprovizionare cu presa literară la zi, mi-a spus că a aranjat cum a putut pe la Bucureşti, ca unele publicaţii să-i fie trimise aici, iar dacă nu o fac cei de la redacţia revistelor, o fac prietenii şi cunoscuţii lui din capitală. În orice caz, am putut constata că biblioteca avea suficient de multe cărţi ca să poată astâmpăra setea de lectură a oricărui pretenţios, fiind alimentată cu cărţi din toate domeniile. Nici de cartea veche nu ducea lipsă, fiind înregistrate cca o sută de titluri felurite, cele mai multe cu apariţii după 1830. Vechiul schit ridicat aici pe la 1928 a fost îmbogăţit încontinuu cu noi clădiri, iar în locul bisericuţei, devenite neîncăpătoare, a fost ridicată o biserică de zid frumoasă şi spaţioasă. Punându-mi la dispoziţie catalogul inventar şi arătându-mi unde pot găsi cărţile, părintele Nicolae m-a poftit să iau loc la masă şi să mă apuc de lucru. A zis că, poate, la sfârşit, îi semnalez şi lui exemplarele care meritau atenţie.

Cărţile vechi erau destul de numeroase, unele legate, altele având foaia de titlu lipsă, provenite fiind din oficine tipografice diferite: de la Sibiu şi Blaj la Buda, Cernăuţi, Bucureşti sau Sankt Petersburg. În majoritate erau cărţi de cult şi mai puţin sau deloc cărţi cu conţinut literar. Însemnările mele de atunci (28 de pagini scrise de mână) le-am regăsit recent într-un fund de sertar, unde le pusesem pentru vremuri de restrişte, precum aceasta cu Coronavirus. Ele m-au ajutat să refac, mai în cunoştinţă de cauză, îndeletnicirile de atunci, dându-mi posibilitatea să reconstitui conţinutul cărţilor consultate, lucrând oarecum „cu cărţile pe masă", adică având sub ochi materialul extras atunci din cărţi. Şi, poate, mânat de promisiunea ce i-o făcusem atunci părintelui Nicolae, să mă achit de datoria faţă de memoria lui, de a-i furniza câteva date despre cărţile găsite atunci.

Dar, înainte de a trece la descrierea cărţilor, mai trebuie să amintesc un episod legat de munca mea de atunci la bibliotecă, alături de el. Într-una dintre dimineţi, părintele Nicolae, care îşi începea ziua făcând lectura revistelor literare primite, mi-a atras atenţia asupra unor articole închinate filosofului de la Păltiniş, Constantin Noica, pentru care, la fel ca el, aveam un mare respect. Era vorba de împlinirea vârstei de 75 de ani, vârstă pe care presa noastră ţinea s-o omagieze. I-am făcut mărturisirea că omul de la Păltiniş merita chiar mai mult, o atenţie din partea oficialităţii, şi că i-aş trimite şi eu o urare de mulţi ani, dacă n-aş fi blocat de o anume sfială, întrucât nu-l cunoşteam personal. M-a asigurat că tocmai acest lucru îi va face mai mare plăcere şi m-a îndemnat să trec la fapte, asigurându-mă că gestul meu va fi primit cu mare bucurie de către destinatar. Primind acest imbold, am făcut repede rost de o vedere cu imaginea mănăstirii de la colţul de suveniruri aflat în incintă şi i-am expediat-o pe adresa Păltinişului, unde, desigur, oricine ştia unde locuieşte. Poate că şi acest lucru pare amuzant, dar, la urma urmei, la câte cărţi şi reviste primea acolo „magul de la Păltiniş", era imposibil să nu fi fost cunoscut de oamenii care-l înconjurau. Urmarea a fost că, nu peste mult timp, am primit de la el o cartolină cu imaginea Păltinişului şi cu mulţumirile de rigoare. N-am avut timp s-o caut printre multele mele dosare, dar, oricum, datorez părintelui Steinhardt această nepreţuită epistolă.

Mănăstirea Rohia îşi avea propria ei viaţă şi istorie, la care am avut acces oarecum treptat. Am aflat, astfel, de la câţiva interlocutori cum au fost verile când venea acolo poetul Ioan Alexandru, cu Ulvine şi cu cei patru fii ai săi. Viaţa mănăstirii se mai colora cu câte o întâmplare legată de aceste vacanţe, la care se adăugau inşi sezonieri care veneau să lucreze şi să ajute, sau, mai degrabă, să fie şi ei adăpostiţi cu masă şi casă o vreme. Între cei care s-au mai perindat pe acolo era şi unul căruia îi spuneau Păunescu doi, întrucât era şi el poet, dar scria versuri în care îl încondeia pe bard pentru slujul făcut de acesta perechii prezidenţiale. Poate să fi fost închis sau bătut de către miliţia din satul său pentru atitudinile sale anti-regim, dar, în orice caz, se pare că a mai găsit şi alte dăţi adăpost în caz de primejdie. Se spunea că n-are pe nimeni şi că e un fel de singuratic sadovenian, pro-

N. Steinhardt, la Rohia

ducător spontan de versuri în care persifla automatisme şi racile ale regimului, într-un fel ca tizul său Adrian, dar la modul contrar. L-am întâlnit şi eu într-o zi pe când tăia lemne de foc şi, la rugăminţile mele repetate, a acceptat să-mi redea câteva dintre versurile pe care le scria şi în care poetul de curte era pus într-o lumină cât se poate de ridicolă, într-un limbaj coroziv şi licenţios, cu versuri greu de reprodus. Memoria mea mai păstrează doar începutul uneia dintre acestea, pe care o reproduc cu oarecare reţinere: „N-are atâta păr pe c***e/ Ceauşescu Nicolae,/ ca să-l lingă într-un an/ Păunescu Adrian..." etc. Şi poemul continua în această notă de desfiinţare, la care rămâneai fără replică.

Episodul întâlnirii mele cu părintele Nicolae la Rohia are şi un epilog. Când a venit la mănăstire, părintele era deja destul de betegos şi la o vârstă înaintată, dar Rohia a fost pentru el un loc unde se simţea bine, putând să scrie în voie şi să-şi continue munca obişnuită de critic şi istoric literar. Sunt ani în care a scris cartea de predici *Dăruind vei dobândi*, dar care a putut fi dată la lumina tiparului, ca şi *Jurnalul fericirii*, abia după aşa-zisa revoluţie, el plecând dintre noi fără să mai apuce ziua dezrobirii (martie 1989). Cu un an-doi înainte, a mai fost pe la Cluj-Napoca, unde avea treburi la Editura

Dacia. Într-unul dintre aceste scurte popasuri clujene, aveam să ne mai întâlnim fugitiv, ca să-mi mărturisească marile probleme avute cu sănătatea. Destul de scund în felul lui, umbla acum şi mai adus de spate faţă de când îl întâlnisem ultima oară. Apoi am aflat că s-a stins pe neaşteptate, iar prietenii săi de la Cluj-Napoca au organizat un transport cu microbuz la slujba de înmormântare. Deşi mă înscrisesem şi eu să merg, n-am ajuns să îmi iau un ultim rămas bun, din cine ştie ce motive. Mulţi dintre prietenii şi admiratorii săi clujeni au fost de faţă, între care Virgil Bulat şi Virgil Ciomoş, care au ajuns în posesia manuscrisului *Jurnalului fericirii*, reuşind să-l tipărească în 1991 – o ediţie de mare succes, care s-a repetat în anii următori. Tot ei au pus bazele asociaţiei „Prietenii lui N. Steinhardt", care, în fiecare martie, organiza vizite la Rohia la mormântul celui dispărut. Păstrez undeva printre hârtiile mele o cuvântare de aducere-aminte consacrată acestor întâlniri rememorative. Grupul de scriitori clujeni i-a fost foarte devotat.

Întorcându-mă la scopul vizitei mele la mănăstirea Rohia, pot să vă mărturisesc că ea a fost, fără îndoială, în multe privinţe o experienţă de neuitat. Am avut noroc să pot vedea şi fondul de carte veche, aşa cum mi-am dorit. Notiţele mele vorbesc chiar de un rezultat fructuos, aşa cum l-am consemnat în însemnările făcute la faţa locului. Le-am descoperit zilele acestea şi am găsit de cuviinţă să le împărtăşesc şi altora, aducându-mi-l în memorie pe călugărul Nicolae, cu susţinerea lui de atunci. Era chiar bucuros că am să scot ceva la iveală – anumite aspecte din trecutul mănăstirii, care ar fi meritat mai multă importanţă, după opinia lui. Prin bunăvoinţa sa extraordinară şi beneficiind de îndemnul său direct, în câteva zile am reuşit performanţa să-mi treacă prin mână toate cărţile bisericeşti care s-au adunat aici de-a lungul timpului. Voi enumera, pe scurt, câteva dintre aceste titluri, aşa cum le-am găsit însemnate pe foile consacrate cercetării mele de atunci. Predominau cărţile din perioada tiparului modern, deci după 1830, între care se găseau multe *Mineie*, din seria anilor 1853-1856, tipărite la Sibiu (le avem pe cele ale lunilor Ianuarie 1853, Martie 1853, Iunie 1854, August 1854, Septembrie 1855, Octombrie 1855, Decembrie 1856), *Istoria besericească* a lui Şaguna, din 1860, *Tâlcuirea cărţilor*, Cernăuţi, 1856, *Dreptul canonic*, Cernăuţi, 1896, *Cuvânt la apostolii duminicilor*, Buzău, 1853, *Foaia generală de legi şi de actele guvernului*, apărută la Viena în 1850, ediţie bilingvă, *Octoih*, tipărit la Bucureşti în 1854, *Sfintele liturghii*, apărută la Sibiu în tipografia Gheorghe de Clozius în 1835, *Kiricodromion*, Buzău, 1839, *Acatistul cu multe rugăciuni pentru evlavia fieştecăruia*, apărut la Buda, Andrei Şaguna, *Compendiu de dreptul roman*, Sibiu, 1885, *Tipic bisericesc* apărut la Bucureşti în 1851 în tipografia lui Anton Pann, *Rugăciunile dimineţii*, format mic, cu chirilice, *Acatistul Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu*, Sibiu, 1870, *Cele opt glasuri* sau *Octoihul cel mic*, Sibiu, 1892, *Cărticica de rugăciuni pentru mireni*, Chişinău, 1909, Timotei Cipariu, *Principii de limbă şi scriptură*, *Calendariu pentru poporul român,* întocmit de G. Bariţ pe anul comun 1863, apărut la Braşov în tipografia Romer et Kremner, cu litere latine, *Ceaslovul*, Sibiu, 1870, *Obiceiurile israelitenilor şi ale creştinilor*, traducere din greceşte de Eufrosin Poteca, Bucureşti, 1845, *Istoria sau introducere în cărţile Sfintei Scripturi* de Nifon Bălăşescu, Bucureşti, 1858, *Molitvelnic*, Sibiu, 1874, *A lui Fotie Patriarhul Constantinopolului... şi a lui Palamas*, tălmăcit din elinească de cel de acum mitropolit al Ungrovalahiei, chir Grigore, Buzău, 1832, *Ceaslov*, Braşov, Ioan Gott, 1851, *Cartea Evangheliilor*, Sibiu, 1859, *Ceaslov*, Sibiu, G. Closiu, *Rânduiala sfântului botez, Viaţa şi petrecerea lui Vasile cel Nou, Spirituala fugire de lume. Meditaţii*, 333 p., *Biblia* sau *Testamentul vechi*, Buzău, 1854, *Chiricodromion*, Bucureşti, 1857, *Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură*, Sibiu, 1856-1858. O carte care ar putea stârni interes este cea intitulată *Spirituala fugire de lume*, ale cărei „meditaţii" ar putea să ne ofere material nou de meditaţie şi nouă.

Desigur, de o mai mare valoare sunt cărţile care aparţin *BRV*-ului, respectiv cele care au apărut până la 1830. Aceste cărţi sunt cele care au intrat în fel de fel de bibliografii, inclusiv într-o tipăritură recentă de mare interes, cum este C*artea românească veche în Imperiul Habsburgic (1691-1830*), Cluj-Napoca, Editura Mega, 2016. Am putut confrunta lista notaţiilor mele cu această bibliografie, astfel că am descoperit în biblioteca Mănăstirii Rohia un număr de 19 exemplare de carte veche editate sub auspiciile Imperului Habsburgic şi încă 11 apărute în Ţara Românească şi la Sankt Petersburg. Cu o listă de 30 de cărţi vechi (până în

1985), biblioteca se prezenta destul de bine şi ar fi putut intra în bibliografia amintită mai sus, la fel cum a intrat patrimoniul de carte veche de la Mănăstirea Nicula.

Dau în continuare lista acestor cărţi, cu specificaţia că în paranteză voi da lista numărului de ordine în care ele erau înscrise în inventarul bibliotecii mănăstirii. Lista tipăriturilor cu localităţi aparţinând vechiului Imperiu Habsburgic este următoarea: *Liturghier*, Sibiu, 1798 (17), *Liturghier*, Blaj 1775 (14), *Acatist*, Blaj, 1816 (21), *Triod*, Blaj, 1808 (19), *Acatist*, Sibiu, 1870 (78), *Apostol*, Blaj, 1808 (20), *Psaltire*, Sibiu, 1811 (23), *Evangheliar*, Blaj, 1765 (10), *Teologhie dogmatică*, Blaj 1811 (24), *Psaltire*, Sibiu, 1825 (33), *Liturghier*, Sibiu, 1718 (16), *Evologhion*, Braşov, 1811 (25), *Ceaslov*, Blaj, 1778 (98), *Octoih*, Blaj, 1770 (13), *Catavasieriu grecesc şi românesc*, Sibiu 1817 (30), *Ceaslov,* Blaj, 1766 (11), *Evlohhion*, Blaj, 1815 (69), *Penticostar,* Blaj, 1768 (6), şi Petru Maior, *Prediche,* Buda, 1814 (22). Cele apărute în alte tipografii sunt: *Letopiseţele Ţării Româneşti*, sub redacţia lui Enache Kogălniceanu (1), *Viaţa celui între sfinţi Dimitrie*, /lipsă foaia de titlu/ (3), *Prolog la vieţile sfinţilor*, Sanct Petersburg, 1814 (90), *Noul Testament*, Sant Petersburg, 1819 (31), *Evanghelie*, Bucureşti (7), *Evloghion adecă Molitvelnic* (8), *Acatist* (40), *Grigorie Nazarineanul* (32), *Evanghelie,* Bucureşti, 1697 (5). Ar mai trebui să adăugăm la această listă şi un manuscris, şi anume pe cel numit *Protocolul cununaţilor din parohia Boeriu*, datând din 1828.

Desigur, multe dintre aceste cărţi au diferite însemnări, fie privind provenienţa, fie în legătură cu donatorul lor. Astfel, o inscripţionare care mi-a atras atenţia se afla pe *Liturghierul* din 1798 şi suna în felul următor: „Milostivitu-s-au Hr. de au îndemnat pe acest pravoslavnic creştin, anume Babuţă Savu şi muierea sa, Măria, de au cumpărat acest liturghier cu 8 zloţi şi s-au dat în mâna părintelui Atanasie din Dobricioneşti, ca să fie pomană la tot neamul până al 7-lea neam şi cine s-ar afla să o înstrăineze, sau să o fure, să fie afurisit de 33 de sfinţi sau de sfinţii părinţi (...) şi cine să o rădice de la părinte de lângă acesta şi de la hramu Sfintu, Îngerii Mihail şi Gavril, din sat să n-o mute, anu 7800”. Pe *Mineiul* lunii Septembrie din 1855 stă scris: „Această carte o au cumpărat Damian diacul la anul 1856” şi e confirmată de „I. Pap. Irimie din Rohia”. Pe *Liturghierul* din Blaj din 1775 se află mai multe însemnări, între care şi următoarea: „Această carte o au dezbătutu eu, popa Ioan din Poiana Porcului, de la Cărâtă pentru 6 mărieşi şi 2 pitaci de la Rona Ion din Rohia. Anno 1790, decembrie 21”. Şi se adaugă: „Anno 1828: „Au vinit veste precum din frică mare c-au intrat ciuma în Ardeal. Şi-au vinit porunci multe de la împărăţie. Decembrie 28 zile, Popa Vasile, Aron Cosma, parohul Rohiei şi adm. Poenii Porcului”. Pe *Triodul* din 1808 se oferă explicaţia: „*Triodion* adecă cu cântări care le cântă”. Şi pe *Acatistul* din 1816 găsim această însemnare: „Dintre cărţile lui Vasiliu Ciceu. Această sfântă carte ie a lui George Hotea lui Dumitru lui Ştefan din Hoteni locuitoriu. Cine va ceti într-însa binecuvântat să fie de Dumnezeu şi de toţi sfinţii lui! Şi mi-au dat mie cartea ca să cetesc într-însa, pe câtva timp, în anu 1896, în luna lui august, în 1-lea, Vasile Ciceu, locuitoriu în Sârbi”. Pe *Prologul adecă adunare în scurt din vieţile sfinţilor* se află următoarea însemnare: „Spre pomenire dăruiesc acest *Prolog Sfântului schit Ana*, comuna Rohia, judeţu Someş, Transilvania. Stareţa Evghenia Filipescu, Sf. Mănăstire Coteşti, jud. Rm. Sărat, 1828, februarie 9”.

Cea mai frumoasă însemnare se află, însă, pe *Mineiul lunii august*, apărut la Sibiu în 1854. Credem că, de fapt, e creaţia lui Irimie Pop, cel care a cumpărat mai apoi cartea cu pricina, pe care mai găsim următoarea însemnare: „A sf. biserici gr. răsăritene, din Rohia, prin Sofronie Haragoş şi soţia sa Teodosia”. Iar dascălul Irimie Pop adaugă această *Cântare a sfântului Niculae*, aflată pe penultima pagină a cărţii:

Niculae prea sfinţite,
În care am fost făcătoriu
Cu inime umilite,
De minuni îndreptătoriu
Te roagă spre noi şi te-ndură,
A multor oameni căzuţi,
C-am căzut preste măsură,
Te rugăm să ne asculţi
Făcând mai multe fapte răle,
Tinde-ne ajutoriul tău,
Şi păcate foarte grele.
C-am ajuns cu toţi la rău.
Roagă-te lui Dumnezeu,
Chiar şi acei păcătoşi
Să-ţi asculte baiu tău.
Care de la moarte fuseră scoşi.

De cel rău să ne ferească,
Pre marea cea-nfuriată
Şi să nu ne pedepsească,
Prin mâna ta fu îndreptată.
Că de-acum ne-om pocăi,
Şi te rog neîncetat,
De păcate ne-om feri,
Ca toţi fără de păcat,
Raiul ca să-l câştigăm,
Să fim până s-o sfârşi viaţa
Şi de iad să ne scăpăm,
Şi vom muri ca s-ajungem ca şi tine,
Sus în cer, c-acolo-i bine.
De acum până-n vecie,
Amin Domnului să fie.

Pop. Irimie, Rohia, an 1892

De o importanţă deosebită cred că este cartea de la nr. 24, intitulată *Teologhie dogmatică*, apărută la Blaj în 1811, ca aparţinând lui Ioan Bob şi care avea foaia de titlu, ceea ce ar putea asigura o mai bună descriere, de vreme ce *Bibliografia cărţilor din Imperiul Habsburgic* notează la p. 311, cu regret: „Nu se cunoaşte decât exemplarul de referinţă, cu foaia de titlu pierdută. Cartea nu are un titlu în sensul propriu al cuvântului, ci enunţul-titlu este plasat la începutul primei pagini, ca secvenţă de intrare în materie”. Iată că noi semnalăm aici existenţa unui exemplar cu foaia de titlu intactă, astfel că titlul de *Teologhie dogmatică* se impune a lua locul celui presupus. Din păcate, manuscrisul căutat de mine n-a putut fi găsit, dar asta nu m-a împiedicat să mă bucur din plin de revelaţia acestor ediţii de cărţi rare şi de plăcerea de a fi fost oaspetele părintelui Nicolae.

Am făcut consemnările de mai sus, întru amintirea unui om cu suflet ales, părintele Nicolae Steinhardt, alături de care am petrecut ore bune în biblioteca mănăstirii de la Rohia, într-o vreme în care spiritul său literar se cucernicea întru credinţă, alături de ceilalţi călugări de acolo, cu care trăia într-o caldă şi simţită frăţie. Mi-a fost un fel de Cicerone inspirat, conducându-mă să fac turul micii aşezări, deoarece Serafim, stareţul mănăstirii, se afla într-un fel de recluziune după o boală grea. Am avut multe şi îndelungate convorbiri, ale căror conţinut şi înţeles s-au pierdut în negura timpului. Nu de puţine ori l-am evocat pe Ioan Alexandru şi poezia sa cu substrat religios, iar îndemnul său că „numai dăruind vei dobândi” îşi păstrează şi astăzi întreaga valabilitate.

Mănăstirea Rohia – Chilia monahului Nicolae

Nicolae Iorga – un fals idol

Doru SICOE
Oradea

Motto: *De cele mai multe ori un om are mai multe caractere: unul pe care-l crede el, altul pe care i-l dă publicul şi un al treilea pe care nici unul, nici altul nu-l pot desluşi niciodată, şi care e cel adevărat.* – Nicolae Iorga[1]

A-l iubi sau a-l urî pe Nicolae Iorga – titlu de referat cerut de un profesor universitar senior studenţilor săi – mi se pare un titlu nepotrivit. Orice am face, analizând extinderea operei sale şi moartea de martir cu care l-au aureolat legionarii în 1940, acest om nu poate avea din partea noastră decât un minim respect, nu ură, nu iubire! Mircea Eliade, unul dintre mulţii admiratori dezamăgiţi ai lui Iorga, aprecia cu o subtilă ironie: „E un munte: şi se cade să vedem dintr-însul numai văgăunile?”[2]...

Cert este că Iorga nu suporta să fie criticat, după ce el criticase o viaţă-ntreagă, chiar urând din tot sufletul şi purtând o îndelungată ranchiună multora, dar pretinzând, dacă nu iubire, măcar adorare!... Multe nedreptăţi va genera astfel, victime ale sale ajungând nume ilustre precum A. D. Xenopol, C. Giurescu şi C. C. Giurescu, P. P. Panaitescu, Constantin C. Diculescu, Eugen Lovinescu, Tudor Arghezi, Păstorel Teodoreanu, Mircea Eliade, Lucian Blaga, Liviu Rebreanu, Alexandru Tzigara-Samurcaş etc. Existenţa sa, slăbiciunile, calităţile şi defectele sale pot contura o imagine complexă, dar realistă despre cine a fost, de fapt, Iorga, precum şi întrebarea dacă răul făcut de el nu întrece cumva binele realizat.

Se face că un alt reputat profesor, Sever Dumitraşcu, de la Oradea, ne cere un material în care eul fiecăruia să iasă în evidenţă, iar eu accept să analizez partea întunecată a marelui Iorga, una mult mai interesantă decât partea sa luminată, atât de promovată deja până acum, chiar şi în timpul comunismului...

Despre Iorga autocratul, Eugen Lovinescu face o descriere sugestivă: „Iritabil, autoritar, dominator, d. Iorga nu rabdă în jurul său nici talentul, nici independenţa caracterului, nici măcar demnitatea omenească; meritând, prin atâtea calităţi remarcabile, să fie înconjurat de alţi oameni, el s-a mulţumit cu mediocritatea sau inocenţa”[3]. Acest lucru îl observase anterior şi Sextil Puşcariu care, în *Memoriile* sale, la 19 mai 1919, consemna că Iorga „nu se abate de la părerile lui şi nu primeşte bucuros de la alţii informaţii. Astfel, depărtează de la sine pe oamenii de valoare care ţin cu adevărat la el şi ar vrea să se sfătuiască cu el. Se înconjoară în schimb cu mediocrităţile care îl adulează”.

Constantin Argetoianu, om politic ajuns la demnitatea de prim-ministru al României Mari în 1939, considera că „la obârşia fiecărui act al lui Iorga, fiecărui gest, fiecărui cuvânt al lui, se găseşte un singur şi permanent sentiment: vanitatea. O vanitate atât de copleşitoare, încât a distrus toate celelalte sentimente sădite în sufletul lui ca în orice altul, după cum pinul distruge toată vegetaţia în mijlocul căreia se înfige. Vanitate şi nu mândrie. Mândria poate fi o calitate dacă se sprijină pe însuşiri justificate, vanitatea niciodată, fiindcă nu se sprijină pe nimic. Vanitatea lui Iorga, cât de nemărginită era ea, avea ceva copilăresc în sine. Îndată ce intra în joc, dispăreau până şi ultimele picături de judecată care se mai prelingeau de-a lungul meningelor lui istovite. Era vanitos ca un curcan înfoiat, pe dinăuntru şi pe din afară. Se credea frumos şi irezistibil faţă de femei şi lua drept simpatie curiozitatea oamenilor atraşi de

1 Citatepedia®.ro, online: http://www.citatepedia.ro/index.php?id=106203
2 Mircea Eliade, „Vlăstarul”, revista Liceului „Spiru Haret”, an II, februarie 1925, nr. 3, p. 4-7, articol scris la 18 ani.
3 Eugen Lovinescu, *Memorii*, Bucureşti, 1930, pag. 106.

vicleimul ambulant în care se totalizau diferitele lui aspecte”[1].

Pentru Şerban Cioculescu, Iorga era „un mare nervos, era un jupuit de viu. Singurul mod de a stăpâni demonul lui, şi care era la îndemâna tuturor, era măgulirea. Se lăsa foarte uşor măgulit şi ceda – la el orgoliul era puternic căptuşit cu vanitatea”[2].

Subiectivitatea atinge însă patologicul la Iorga, cenzurându-i nepermis obiectivitatea profesională: „«Printre cusururile lui Nicolae Iorga – ne spune Şerban Cioculescu –, cel mai grav era acela că păstra resentimentul foarte tenace». Odată intrat în conflict cu el şi aflat pe o treaptă social-profesional ierarhică inferioară, practic nu mai aveai nicio şansă să fie imparţial şi să nu te urmărească cu răzbunarea în orice condiţii”.[3]

„Iubirea creştinească”, altruismul şi dăruirea nu puteau fi, deci, printre calităţile lui Iorga, el ripostând chiar la critică într-un mod în care spiritualul face loc vulgarului: „Mulţi critici seamănă cu muştele care, mâncând mierea, cred că o pun la loc, lăsând ce lasă ele de obicei pe fereastră”... C.C. Giurescu va ajunge în prescurtarea lui Iorga „Ca-Ca”, în timp ce P.P. Panaitescu devine „Pi-Pi”[4], adresări revoltătoare, care nu fac, în cele din urmă, decât să diminueze chiar valoarea lui Iorga în ochii noştri, ai celor de azi, care nu pot accepta că marele savant a coborât atât de jos din cauza invidiei şi ranchiunii purtate celor doi mari istorici români, percepuţi ca rivalii săi în materie de scris istoric.

La o primă vedere, astfel de contre ar putea face deliciul unui jurnalist de scandal, iar publicul ar consuma cu nesaţ asemenea dueluri între oameni iluştri, implicaţi la cele mai înalte niveluri în cultura românească sau chiar în conducerea politică a ţării. Ar putea părea chiar ca nişte mofturi superficiale ale savanţilor, puşi pe o creştere de imagine după reţeta miticistă Prigoană-Bahmuţanca...

Din păcate, în cazul lui Iorga, om urcat foarte sus în ierarhia cultural-politică a României, ajungem să vorbim de o atitudine lipsită de etică profesională, chiar criminală prin implicaţiile profunde create de faptele sale. Ego-ul său exagerat ajunge să murdărească adevărul ca valoare morală şi etică supremă.

Analizându-i mai mult viaţa, realizezi că la Iorga nu este neapărat vorba de un narcisism bolnăvicios, cât de o permanentă dorinţă de putere, acest drog absolut. E vorba de acea putere asupra altora, care-ţi permite să te declari în cele din urmă măcar un semizeu, dacă nu zeu de-a binelea, miraj trăit de faraonii egipteni, Alexandru cel Mare, împăraţii romani şi atâţia alţii, până în Coreea de Nord a zilelor noastre! Raportat la morala biblică, acesta ar fi păcatul trufiei, o trăsătură deloc pozitivă şi realmente periculoasă când cel afectat de această boală ajunge să gireze destinele altora de sub el.

Immanuel Kant (1724-1804), această figură centrală a filosofiei moderne, observase, cu mult înainte de epoca lui Iorga, că „deţinerea puterii corupe inevitabil raţiunea”. În caz că Iorga a citit asta, nu a fişat-o niciodată! Cum s-a ajuns, însă, la un caracter corupt şi infect în cazul lui Iorga? De ce un om atât de mare a putut dovedi că este de fapt atât de mic? Sunt întrebări pe care evreul vienez Sigmund Freud, contemporan cu Iorga, le-ar rezolva cu revoluţionara sa descoperire: sursa tuturor problemelor maturului stă în copilăria şi tinereţea lui!... Şi, într-adevăr, dacă urmărim acea parte a vieţii lui Iorga, vedem cum i s-au patentat ca valori slăbiciunile de caracter.

Din păcate noi, azi, încă suntem tributari catalogării comuniste cum că „Iorga este marele nostru istoric, cel mai mare din câţi poporul român i-a dat”[5]. Încremeniţi în acest „proiect”, mare parte dintre istoricii noştri actuali, uitând complet de spiritul critic ce a pus pe baze solide istoriografia românească de odinioară chiar

1 Constantin Argetoianu, *Memorii pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri,* Editura Machiavelli, Bucureşti, 1996, vol. IX, p. 235.

2 Destăinuiri. Şerban Cioculescu: „Acesta era Iorga”, în „Manuscriptum”, nr. 2/1974, Muzeul Literaturii Române, Bucureşti, p. 95.

3 Lucian Nastasă, *„Suveranii” universităţilor româneşti. Mecanisme de selecţie şi promovare a elitei intelectuale. I. Profesorii Facultăţilor de Filosofie şi Litere (1864-1948*), Editura Limes, Cluj-Napoca, 2007, p. 482.

4 Zoltán Rostás, „Se poartă dacii, şi nu slavii” extras din *Monografia ca utopie. Interviuri cu Henri H. Stahl (1985-1987),* Editura Paideia, Bucureşti, 2000, online: http://www.cooperativag.ro/se-poarta-dacii-nu-slavii-interviu-cu-h-h-stahl-din-monografia-ca-utopie/

5 Pompiliu Teodor, *Evoluţia gândirii istorice româneşti,* Editura Dacia, Cluj, 1970, p. 359.

Iorga fiind un critic străveziu n-au îndrăznit să se lege de cel care mai că ajunge, în climatul ortodox nefast al ţării noastre, un sfânt al neamului românesc. Şi, pentru că încă sunt mulţi care îl citează pe Iorga, deşi nu-l citesc, am să mă folosesc din plin de citate din oamenii noştri mari, care l-au cunoscut personal pe savant şi l-au descris fără a avea impresia că distrug un simbol al neamului românesc... Nu de alta, dar adevărul istoric nu poate fi înţeles de mine ca o exacerbare a părţii luminate, trecând complet cu vederea pe cea întunecată!

Caracterizarea genială a lui Caragiale

Puţini ştiu că Nicolae Iorga a beneficiat de o caracterizare chiar din partea marelui nostru Ion Luca Caragiale, cel care, nu întâmplător, va prefera să locuiască în Germania în ultima parte a vieţii! Culmea este că acest fin observator al caracterului românilor, redat atât de savuros în piesele sale de teatru, a creionat în câteva cuvinte şi viitorul tânărului Iorga.

Iată relatarea lui Constantin Argetoianu, care, pentru calitatea burgheză de premier al României, a fost martirizat de regimul sovietic în puşcăria comunistă de la Sighet: „Cea mai bună caracterizare a lui Iorga a făcut-o pe vremuri Caragiale. Tânărul Iorga scrisese pentru «Epoca» o serie de articole încâlcite, dar pline de avânt naţionalist şi încântase pe Nicu Filipescu care se entuziasma uşor. Convins că descoperise un fenomen (era într-adevăr unul, dar nu în sensul pe care-l credea Filipescu), l-a dus într-o seară la berărie, la «Căpitanul», să-l prezinte prietenilor săi Barbu Delavrancea, I.L. Caragiale şi alţii. Iorga, care nu putea să vadă lichide decât în călimări, şi care se găsea la strâmtoare printre oameni care-şi limitau fericirea la un pahar cu bere, a stat câteva minute ca pe ghimpi, a citat câteva date, a evocat un ipotetic Bizanţ şi a fugit. «Ei, cum îl găseşti?» a întrebat Filipescu pe Caragiale. Conu Iancu, care tocmai răsucea o ţigare, a răspuns liniştit: «Bun băiat, dar creşte strâmb!». Genialul observator a pecetluit astfel cu două cuvinte ulterioarele zvârcoliri ale înzestratului tânăr pornit pe cărările vieţii cu un umăr în cer şi cu altul pe pământ”[1]. Remarcabilă radiografia umană făcută de marele nostru Caragiale, pentru că ea se va adeveri pe parcursul întregii existenţe a radiografiatului!

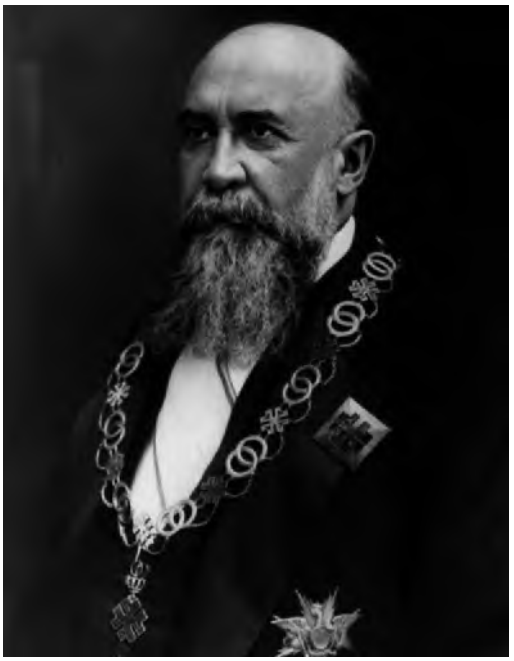

„Cu Iorga se putea înţelege oricine foarte uşor, numai să-i fi spus de trei ori pe zi că era genial, că era cel mai mare istoric, cel mai mare poet, cel mai de seama autor dramatic, cel mai iscusit om de Stat, şi în general orice, precedat de un superlativ. În realitate era un dement. Nu era nebun de legat, fiindcă nebunia lui nu se manifesta prin acces de furie, dar nebun totuşi; o fenomenală vietate cu funcţii cerebrale deformate printr-o dezvoltare anormală a centrelor memoriei şi cuvântului”. C-tin Argetoianu, *Memorii*..., vol. IX, p. 233

Coruperea sufletului...

Ce a stat la baza pervertirii tânărului Iorga, care trebuie să fi fost iniţial ingenuu, ca orice copil? Sărăcia din copilărie, apărută după moartea neaşteptată a tatălui său Nicu, în 1876, dorinţa de parvenire şi vanitatea, la care trebuie să adăugăm descendenţa etnică balcanică (grecească, eventual aromână) – pe care Iorga nu şi-o ştie asuma, preferând „rangul” de român şi ortodox – se pare că au fost ingredientele dezastrului. Copilul Neculai Iorga s-a refugiat în învăţătură, ca o soluţie instinctivă la lipsurile financiare pe care mama sa Zulnia trebuia să le înfrunte. Cărţile îţi pot deschide visul călătoriei în spaţiu şi timp, te pot duce departe, oferind drogul unor lumi extraordinare, cu personaje pe măsură. Problema care rezultă, însă, este una care ţine de sociabilitatea deficitară cu care se alege tânărul, lucru pe care azi îl condamnăm la cei dependenţi de jocurile pe computer şi internet.

1 Constantin Argetoianu, *op. cit,* p. 235.

„Deprins a trăi singur, numai cu prietenia eroilor din cărţile citite, având toată sfiala adusă de lectură, ducând cu sine o parte din feminitatea mamei care-l creşte, copilul era sortit a nu fi sociabil. De aici a venit seria conflictelor, neînţelegerea dintre profesor şi elev. Iorga nu era venit pe lume spre a primi modulările dascălilor aserviţi programelor şi principiilor pedagogice, de aceea şcoala a fost pentru sine un fel de închisoare sau azil, cu ziduri reci şi înalte, cu priviri îngrozite”[1].

Elevul Iorga, în ciuda unor plusuri remarcabile, se dovedeşte deficitar la exerciţiul militar, gimnastică, canto şi desen, discipline pentru scutirea cărora intervine, fără succes, căpitanul Ioanide, devenit tutore nepotului care urma Liceul Naţional din Iaşi. Acasă, uneori, când încerca să cânte din răsputeri de unul singur „Fiii României, toţi voinici de frunte, şoimi de prin Carpaţi, şoimi de prin Carpaţi”, i se dădeau toate bomboanele din casă numai să tacă. În ce priveşte gimnastica, copilul debil şi obişnuit să stea toată ziua aplecat asupra cărţilor sale, privea cu groază la aparatele din sala de gimnastică. Până după vârsta de 25 de ani, mulţi credeau că zilele tânărului savant sunt numărate. El însuşi nu avea încredere în forţele sale fizice şi chiar morale, până ce, într-o zi mântuitoare, puterile lăuntrice învinseră, dându-i tăria trupească şi mândria largilor sale orizonturi în care intrau în tipare precise lumea de pretutindeni şi din toate timpurile[2].

Nici cu matematica nu stătea mai bine, bacalaureatul luându-l la această materie mai mult din mila profesorului, după cum avea chiar Iorga să recunoască mai târziu[3]. Eşecul la aceste discipline care, în antichitatea grecească, ar fi fost elementare, trebuie să fi sădit în sufletul tânărului Iorga gustul amar al înfrângerii şi nerealizării. Eşecul stilului său de a scrie şi concepe o carte sau un material, ca adult, aici ar trebui căutat. Lipsa de disciplină fizică, de organizare a voinţei, de sociabilizare prin sporturi de echipă, precum şi lucratul deficitar cu vizualul – imagini, hărţi, desene – le vom întâlni la maturul Iorga. Ca să compenseze cumva sociabilitatea scăzută printre colegi, Iorga îşi face rost de „protectori”, azi le-am spune „bodyguarzi”: Petre Liciu în liceu şi Petre Fântânaru la Universitate.

Lipsa autorităţii paterne se va reflecta negativ în relaţia cu unii dintre dascălii săi, care-l consideră obraznic şi recalcitrant. Ajunge chiar să fie exmatriculat, dar nu vom insista pe acest subiect, deoarece sistemul de învăţământ de azi este adaptat inclusiv copiilor cu probleme sau hiperactivi... Personalitatea rebelă, contestatară, i se conturează acum, Iorga sfârşind prin a fi considerat, după accederea la funcţii, un dictator! Următorul mare pas pe care Iorga îl face pe calea degradării sale morale este „vinderea sufletului”, celebrul subiect al capodoperei lui Goethe: *Faust*. Astfel, istoricul în devenire îşi trădează iubirea adevărată în favoarea unei căsătorii din interes. Mai mult, Iorga va beneficia de două astfel de căsătorii, care-i vor asigura mai întâi suportul material necesar, iar apoi pe cel al promovării profesionale. Cazul Ponta-Iohannis de la alegerile prezidenţiale din 2014 oferă cea mai bună ilustrare a subiectului. Tânărul procuror Victor Viorel Ponta, cu o descendenţă balcanică şi el, divorţează de prima soţie, cu care avea deja un copil, pentru a se căsători cu Daciana, fiica unui lider al PSD, partid la care ginerele ajunge preşedinte şi apoi prim-ministru al României. Nici măcar Iorga, cu doctoratul lui luat „pe bune” în Germania, nu a avansat atât de rapid în ierarhia României! Câştigător avea să devină, însă, cel care a rămas vertical de la bun început, cel care nu şi-a trădat marea iubire din tinereţe pentru compromisuri profesional-politice şi a cărui forţă interioară îşi trage seva tocmai din fidelizarea faţă de principiile etico-morale, adică Klaus Werner Iohannis. (Deşi azi, după episodul cu jalnicul premier Superman-Cîţu, n-aş mai fi atât de sigur...).

În vremea lui, Iorga era un Ponta, model care vedem că nu mai are priză la poporul român... La fel ca Ponta, proaspătul absolvent de facultate Iorga, se îndrăgostise sincer de o colegă, Ecaterina C. Botez[4]. Dar el visează la studii în Occident – loc în care părinţii săi fuseseră să se distreze de mai multe ori, pe vremea când

1 Ion Galdea, *Repere filatelice – Nicolae Iorga,* online http://www.dacoromania-alba.ro/nr54/repere_
2 http://www.crispedia.ro/Nicolae_Iorga__elev_la_Liceului_National_din_Iasi (pagină dispărută azi).
3 A.P. Samson, *Memoriile unu gazetar. 1927-1937,* Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1979, p. 31.
4 Lucian Nastasă, *Intelectualii şi promovarea socială (pentru o morfologie a câmpului universitar),* Editura Nereamia Napocae, Cluj-Napoca, 2003, p. 64.

financiar stăteau bine. Iorga putea spera deocamdată doar la o bursă dată de statul român, prea mică pentru pretenţiile sale. Aşa se face că, sub persuasiunea lui Xenopol, Iorga va alege o familie cu bani, care avea şi fată de măritat: Maria Tasu. Prietenul Petre Fântânaru îi scrie în legătură cu acest pas, într-o epistolă din 23 martie 1890: „La noi, printre băieţi, se cam cunosc gândurile tale. Mulţi mă întreabă veşnic ce mai ştiu în această afacere de dragoste a ta. Le răspund că nu pricep nimic. Nu tocmai cu ochi blânzi privesc ei lucrurile, ar dori să nu se întâmple aşa cum doreşti; de ce? Răspunsul îl dau fără multă judecată, bazându-se, pretind ei, pe precedente, că totul ce faci este numai o cerinţă în a satisface vanitatea ta”[1]...

Iorga îşi asigura prin această căsătorie nu numai acoperirea cheltuielilor din străinătate, dar şi intrarea în lumea bună a Iaşului şi Junimii. Socrul va asigura traiul lipsit de griji al „porumbeilor” în Italia, Franţa şi Germania. O reţea tipic românească de pile-cunoştinţe-relaţii este pusă apoi la punct de tata-socru. În afara sprijinului material, Vasile Tasu este cel care se pune neobosit în mişcare pentru a asigura un viitor ginerelui său. Corespondenţa dintre cei doi dezvăluie acest lucru: intervine deseori pentru ritmicitatea şi suplimentarea bursei; dă sfaturi în ce priveşte relaţiile lui Iorga cu oamenii influenţi ai epocii; reglează afacerile ginerelui cu diversele reviste în care îşi tipăreşte producţiile; urmăreşte şi influenţează chestiunea concursului la catedra de istorie universală, apelează personal la Take Ionescu, B. P. Hasdeu, T. Maiorescu, J. Negruzzi, D. A. Sturdza, A. D. Xenopol, I. Caragiani, Ionescu-Gion ş.a., în vreme ce proaspăta soţie juca – în peregrinările europene ale cuplului – rolul de „secretar general” al istoricului în formare[2].

Tânăra soţie, aidoma multor fete de „lume bună”, nu excela şi în rolul de gospodină, deoarece Teoharie Antonescu, care vizitează cuplul Iorga la Dresda, în 1893, găseşte multă mizerie şi neglijenţă în locuinţa celor doi. În plus, găsirea unui fir de păr al Mariei în ouăle gătite pentru oaspete, pune capăt apetitului respectivului... Maria era „lipsită de studii superioare şi cu un spirit mult prea casnic şi refractar noilor tipuri de convenienţe sociale în care Iorga se implica tot mai mult”[3] şi, după un deceniu şi cinci copii, nu mai avea nimic de oferit unui mascul care se simţea prea sofisticat ca să nu vrea mai mult de la societatea românească, decât o catedră de profesor universitar (obţinută şi aceea cu destule emoţii!) şi statutul de membru corespondent al Academiei Române...

Promovarea profesională necesita un nou proiect matrimonial, în care nu mai erau importanţi banii socrului, ci susţinerea lui academică! Aşa se face că Iorga ajunge ginerele celui mai mare slavist al istoriografiei româneşti, Ioan Bogdan. Sedus de mediul elevat descoperit în casa lui Bogdan din Braşov (în Austro-Ungaria), Iorga, îi va scrie mai apoi din Moldova noii sale iubiri, Ecaterina (Catinca), fata mai mică a slavistului, cu studii la Budapesta: „Vai, ce oameni sunt românii de aici şi ce puţin vă seamănă vouă de acolo! Ce neprimitori, ce brutali mi se par… Cei mai mulţi nu-ţi pot vorbi zece vorbe fără a-ţi spune o grosolănie… Cu cât păţesc mai multe din acestea, cu atât mi-e mai drag să mă gândesc la şezătorile de seară de la Braşov”[4]. Ardelean şcolit în Occident, Bogdan ajunsese un reputat filolog şi istoric, membru corespondent al Academiei Române, instituţie elitistă, unde statutul lui Iorga se clătina serios la 1900. Decizia lui Iorga de a divorţa, la finele lui 1900, e susţinută de viitorul socru, care vine ca martor la proces de partea viitorului ginere. La începutul anului 1901, Iorga era însurat cu Catinca... De acum înainte, triada critică ce reunea pe Dimitrie Onciul, Ioan Bogdan şi Nicolae Iorga, va da asaltul asupra „bătrânilor” (V. A. Urechia, B. P. Hasdeu, Gr. G. Tocilescu, N. Quintescu ş.a.), care le stăteau în cale, ducând la însuşirea pârghiilor de putere în administrarea domeniului vizat, sfârşind prin a-i face atotputernici în cele mai înalte foruri ştiinţifice româneşti. Gloria lui Iorga, transformat şi în om politic, va atinge în cele din urmă statutul maxim de preşedinte al Consiliului de Miniştri, prim-ministru adică...

Batjocorirea maestrului Xenopol

Citim în *„Suveranii”* lui Nastasă: „Pe la 1890, A.D. Xenopol îi părea lui N. Iorga – care

1 *Ibidem*, p. 65-66.
2 *Ibidem*, p. 66.
3 *Ibidem*, p. 74.
4 Nicolae Iorga, *Scrisori către Catinca. 1900-1939,* Editura Minerva, Bucureşti, 1991, p. 27.

i-a fost student şi i-a datorat în mare parte viitorul – ca fiind «omul mărunt şi pătrat, cu faţa rasă între lungile favorite roşcate, cu ochii sclipitori şi şterşi, care, tremurând din picioarele bolnave, suia încet dealul [Copou], oprindu-se din când în când la băncuţele din poarta caselor». La cursuri «vorbea zdrumicat, fără altă elocvenţă decât a cugetării sale superioare», iar la examene «era foarte larg cu mediocrii, respingând numai pe aceia care nu puteau răspunde nici asupra lucrurilor celor mai lementare»"[1].

Spre deosebire de el, de pildă, academicianul Iorgu Iordan (1888-1986) şi-l aminteşte astfel pe profesorul lui Iorga, în jurul vârstei de 60 ani: „Era un om foarte blând şi de aceea, poate, nu făcea o mare impresie. (…) Era incapabil să jignească pe cineva, oricine ar fi fost. Poziţia lui era însă puternic consolidată; chiar noi, cei de vârsta mea, nu puteam uita fie şi măcar acea *Istorie a românilor* în 12 volume"[2]. Făcând portretul marelui său profesor şi sprijinitor, pe a cărui operă îşi va propune chiar s-o scoată din uz prin propriile-i volume, Iorga a pierdut o bună ocazie de a tăcea...

Alexandru Dimitrie Xenopol (1847-1920) a fost profesorul şi sprijinitorul entuziast al lui Iorga încă din timpul studenţiei. Tânărului Iorga, după insistenţe la ministerul de profil, i se acordă o dispensă specială chiar de la prim-ministrul României, Lascăr Catargi, pentru a-şi da examenele pe anii II şi III în primul an de studiu, lucru care i-a revoltat pe unii profesori, în frunte cu mai rigurosul ardelean Aron Densuşianu (tatăl lui Ovid Densuşianu), însă i-a entuziasmat pe alţii, precum Xenopol. Contestarea lui Iorga atunci, de către o parte dintre profesorii săi, e posibil să fi lăsat sechele în psihicul tânărului, pentru care recunoaşterea valorii sale, fie chiar prin măgulire – cum spunea Cioculescu – va deveni un ţel în viaţă.

Trecând peste piedicile puse de contestatari, tânărul Iorga ajunge, la 18 ani, să fie absolvent de facultate: „o licenţă strălucită, la a căreia lucrări scrise nu s-au găsit în cele cinci coli ale tezei latine nici o singură greşeală, iar în coala întreagă a tezei greceşti numai două greşeli de accente" – după cum preciza admirativ Xenopol despre lucrările examenului scris ale elevului său. Ziarul „Lupta" consemnează cu detalii faptele „de arme" ale micii personalităţi locale, care devenise Iorga. „Xenopol propune sărbătorirea tânărului licenţiat. A doua zi, după examen, la 24 decembrie 1889, a avut loc banchetul prin care profesorii sărbătoreau pe cel care, încărcat de glorie, îşi lua drumul în viaţă, urcând vertiginos calea nemuririi. Au fost de faţă corpul profesoral al Facultăţii, rectorul şi decanul, lipsind numai: Aron Densuşianu şi Ion Găvănescu. Tânărul sărbătorit şi-a aranjat „cu îngrijire bretonul bogat şi moale" care-i acoperea fruntea şi, cu multă demnitate, plin de mulţumire, s-a aşezat între bătrânii încărunţiţi în căutarea adevărului ştiinţific"[3].

Această aşezare a lui Iorga, poate fi simbol, unul nefericit. Pentru că, în loc să fie recunoscător toată viaţa pentru felul cum s-au mobilizat profesorii în favoarea lui, el se considera dintr-odată egalul lor, numai buni de lăsat în urmă! Cum altfel să ne explicăm reacţia deloc elegantă pe care o va avea Iorga mai apoi faţă de binefăcătorul său, Xenopol?... El este cel care face lobby pentru trimiterea elevului său în străinătate, cu bursă plătită de statul român. Apoi, pe vremea când Iorga îşi termina doctoratul în Germania, Xenopol îi cere să se specializeze în istoria universală, „fiindcă istoria românilor o scrisese el şi nu mai era nevoie de documentare în plus"[4].

Solicitarea nu era una subiectivă, de interes personal pentru marele Xenopol, ci una de interes naţional, cu menirea de a da Europei şi Lumii contribuţia noastră originală în acest domeniu, după ce Xenopol reuşise să realizeze prima mare sinteză modernă de istorie a românilor. Dacă urmărim, însă, opera lui Iorga, vom vedea că tocmai acest îndemn al profesorului său nu-l va îndeplini, excelând, însă, în lucrări privind istoria românilor (a cărei cale fusese bătătorită de Xenopol), la care se adaugă câte ceva despre imperiul otoman şi cel bizantin, state profund legate de destinul românilor, la o adică. Istoria universală îi este pasată în schimb lui Gh. I. Brătianu, fost elev de-al său, şcolit în

1 Lucian Nastasă, *„Suveranii" universităţilor…,* p. 489.
2 Dorin Tudoran, *Nostalgii intacte,* Bucureşti, Editura Eminescu, 1982, p. 62.
3 http://www.crispedia.ro/Nicolae_Iorga__student_la_Facultatea_de_Litere_din_Iasi (site azi dispărut).
4 http://www.crispedia.ro/Examenul_de_doctorat_a_lui_Nicolae_Iorga_in_Germania (site azi dispărut).

Franţa, unde îşi ia doctoratul în istorie medievală, în 1929. Nu va apuca nici el s-o facă...

După ce, deci, profesorul său îl ajutase să ardă etapele în absolvirea facultăţii, Iorga, aflat în străinătate, ajunge să scrie o recenzie a impresionantei lucrări a profesorului său în „Revue historique", de aşa natură, încât articolul îl nemulţumeşte pe Xenopol[1]. Se pare că Iorga nu înţelegea la adevărata valoare munca impresionantă a profesorului său, gândindu-se deja că el ar putea face o alta, mai bună... El va ajunge, în anii următori, chiar să-şi critice maestrul în public, fără nicio urmă de bun-simţ! Îl acuză chiar de „ignoranţă" şi de „informaţie neîndestulătoare"!

Iorga îşi continua acţiunea de contestare a istoricului ieşean, în mod public sau ocult. Într-o scrisoare a lui Karl Lamprecht către N. Iorga, bunăoară, din 20 decembrie 1899, istoricul german se interesa în ce măsură A.D. Xenopol ar fi indicat să elaboreze o istorie a românilor, publicabilă la Editura Fr. A. Parthes de la Gotha, în seria *Istoria statelor europene.* Răspunsul lui Iorga este suficient de revelator: „Nu cred câtuşi de puţin că ar fi de aşteptat ceva de ordin ştiinţific, ceva de valoare ştiinţifică de durată de la Xenopol. El e un om foarte inteligent şi, de asemenea, harnic şi sârguincios, dar împrăştiat, fără persistenţă şi răbdare, lipsit de atenţie pentru exactitatea faptelor; întotdeauna neîndeajuns de informat, fără măsură în opiniile de ordin general, fără originalitate veritabilă în gânduri [...]. Pregătire istorică nu are: cunoaşte toate aproximativ şi nu în profunzime". Iar despre *Istoria românilor* a lui Xenopol, „pot să vă asigur că noi nu o putem folosi niciodată, ea fiind mai mult o carte de popularizare"; mai curând, propune Iorga, o prelucrare a cărţii lui I. Ch. Engel, *Geschichte der Moldau und der Walachei* (Halle, 1804). Şi rezultatul nu va întârzia: K. Lamprecht îi va încredinţa lui N. Iorga lucrarea mai sus amintită, finalizată la 1905, în două volume, sub titlul *Geschichte des Rumänischen Volkes in Rahmenseiner Staatsbildungen*, colaborare ce va continua şi în anii următori prin tipărirea celor cinci tomuri din *Geschichte des Osmanischen Reiches nach den Quellen dargestellt (1908-1913).* Aşadar, o compromitere ocultă a lui Xenopol, dar care-i va aduce lui Iorga un profit enorm, îndeosebi prin pătrunderea pe „piaţa" istoriografică europeană, „piaţă" pe care Xenopol o controla de aproape un deceniu şi în cadrul căreia se bucura de un prestigiu fără echivalent printre români[2]... Mai mult, Iorga antrenează în următorii ani toată triada critică împotriva lui Xenopol, aşa făcându-se că socrul Ioan Bogdan, în discursul său de intrare în Academie ca membru plin, în 1905, intitulat *Istoriografia română şi problemele ei actuale,* face în aşa fel, încât să omită orice contribuţie a lui Xenopol pe acest tărâm!

Ceva, „de încălzire", în domeniul istoriei universale, va produce însă Iorga, peste mai bine de trei decenii de la solicitarea dascălului său: *Essai de synthèse de l'Histoire de l'Humanité (Eseuri de sinteză a Istoriei Umanităţii),* lucrare apărută în franceză, la Paris, în patru volume, între 1926-28. Iată cum recepta, însă, tânărul Mircea Eliade primul volum al acestei lucrări, cel dedicat Antichităţii: „În admiraţia mea fără margini faţă de genialul polihistor, fusesem profund dezamăgit de acest prim volum al *Sintezei*. E drept că Iorga nu era un specialist în istoria vechiului Orient, nici în antichitatea greco-romană. Dar, pentru că *Essai de Synthèse* trebuia să devină capodopera marelui nostru istoric, mă aşteptam să fie pregătit şi redactat cu mai multă grijă decât sutele de volume care îl precedaseră. Îmi închipuiam că N. Iorga se va sili să dea în aceste patru volume de sinteză esenţa gândirii lui istorice. Visasem ani de zile această carte, mi-o închipuisem limpede, concentrată, lapidară, adevărat monument ridicat ca să înfrunte secolele. Evident, fusesem amar dezamăgit regăsind aceeaşi proză repezită şi descusută pe care o cunoşteam din celelalte scrieri ale lui N. Iorga; dezamăgit, de asemenea, de notiţa publicată pe versoul paginii de gardă, în care ni se spunea că autorul n-a avut întotdeauna posibilitatea să consulte cărţile pe care le citează; descurajat, mai ales, descoperind că cel mai mare învăţat istoric pe care-l dăduse neamul românesc ignora bibliografia recentă, că folosea monografiile la modă pe vremea tinereţii lui, că – ceea ce mi se părea şi mai grav – nu se ţinuse la curent cu modificările care avuseseră loc în problematica istoriografiei orientale şi antice. Critica era cu atât mai cruntă, cu

1 Lucian Nastasă, *Intelectualii*…, p. 67.
2 *Ibidem*, p. 179-180.

cât eram de mulţi ani un admirator frenetic al lui Iorga. Printre rânduri se ghicea, în articolul meu, furia iconoclastă a celui care se trezeşte deodată înşelat, care descoperă că zeul adolescenţei lui se face vinovat de lipsuri şi slăbiciuni omeneşti. Eşecul *Sintezei* lui Iorga mă lovea, de altfel, personal. Crezusem în ştiinţa lui istorică enciclopedică şi *Essai de Synthèse* trebuia să-mi confirme strălucitor credinţa mea în posibilitatea unui nou tip de Pico della Mirandola. Celor care ar fi criticat diversitatea preocupărilor mele, le-aş fi putut răspunde: Dar iată rezultatul unei asemenea diversităţi, iată Sinteza la care a ajuns Iorga!(…) Paradoxal şi tragic a fost faptul că, abia intrat în Universitate, criticasem violent şi mă rupsesem definitiv de profesorul pe care-l admiram cel mai mult, de omul pe care mi-l alesesem de model şi a cărui viaţă şi operă jucaseră în adolescenţa mea, şi au continuat să joace şi mai târziu, un rol aproape «magic». Într-adevăr, de câte ori mă simţeam obosit sau deprimat, îmi era destul să privesc cele câteva zeci de volume de Iorga pe care le adunasem în rafturile bibliotecii mele, ca să-mi regăsesc forţele intacte. Şi tocmai pe acest uriaş în umbra căruia jinduisem să cresc îl jignisem adânc”[1].

Se pare că prima încercare a acelei istorii universale, planificate în perioada interbelică, va fi reuşită abia de bihoreanul Ovidiu Drimba, în anii ’80, cu a sa monumentală *Istoria culturii şi civilizaţiei*, în patru volume...

Iorga, la rândul lui, nu se va bucura de un respect necondiţionat din partea elevilor săi, atitudinea lor fiind, la o adică, determinată de modelul Iorga-Xenopol. Polemica lui Iorga cu Şcoala Nouă de Istorie, declanşată la începutul anilor ’30 din iniţiativa fostului său student, C. C. Giurescu, mai curând a erodat prestigiul savantului. *Istoria românilor* a lui Nicolae Iorga a fost împinsă pe raftul din spate al bibliotecilor de rivala sa, scrisă mai coerent, mai scolastic, de mai tânărul medievist (şi el cu ambiţia totalităţii şi a vizibilităţii publice). Criticile dure ale Noii Şcoli, interesată de obţinerea legitimităţii prin descalificarea intelectuală (şi chiar umană) a adversarului, au creat un gol în jurul lui Nicolae Iorga.[2]

Cel mai celebru fals din istoria noastră a fost realizat de Iorga!

Un aspect pe care „bravii” noştri istorici de până azi nu au îndrăznit să-l rezolve, cu bărbăţie, este celebrul fals cu „pohta” lui Mihai Viteazul. El dovedeşte tupeul lui Iorga sau prostia lui? Cel mai probabil, şi una şi alta. Dar, minciuna este baza premeditării acestei afaceri mizerabile pe seama sufletului românilor. Prin minciuna asta, putem spune că tânărul Iorga, aflat la începutul carierei de istoric, a comis chiar un înjositor act de trădare, fiind vorba de istoria naţională la cel mai înalt nivel.

Pentru a-şi spori cumva prestigiul, Iorga pune pe piaţă, în 1902, ceea ce lipsea ca povestea de la 1600 să pară într-adevăr reală: documentul programatic al unirii lui Mihai Viteazul. Nu de alta dar, spre deosebire de Alexandru Macedon, care ştia din copilărie ce vrea să facă la maturitate, la Mihai Viteazul nu găsim nicicând vreun proiect cu unificarea celor trei ţări cu populaţie românească, ce ocupau teritoriul vechii Dacii. Un astfel de proiect existase, în schimb, la orădeanul Sigismund Báthory, principe al Transilvaniei, care realizează unificarea în 1595, recunoscută internaţional, dar asta istoriografia română nu vrea încă să accepte. Mihai preluase, practic, proiectul orădeanului, destul de târziu, nefiind vorba, deci, de „pohta ce-am pohtit”, cum scria Mihai despre cu totul altceva. Fiind vorba de documente în limba maghiară aflate la Viena, teribilul fals istoric al lui Iorga avea şanse să nu fie descoperit prea curând. El a rămas, însă, mult prea multă vreme în picioare, până când cineva s-a gândit să facă totuşi o verificare a ceea ce Iorga prezenta în facsimil ca text unitar în alfabet chirilic: *Şi hotaru Ardealului/ Pohta ce am pohtit/ Moldova/ Ţara Românească.*

În volumul *De la Răutu şi Roller la Muşat şi Ardeleanu,* istoricul Florin Constantiniu povesteşte întâmplarea în subcapitolul dedicat revistei periodice de mare succes „Magazin istoric”: „Printre cele mai bune texte citite în *Magazin istoric* s-a aflat rectificarea – dacă o pot numi astfel – unei erori frecvente, nici azi dispărută. Mulţi cred că rândurile scrise de Mihai Viteazul: Şi hotaru Ardealului/Pohta ce

1 *Mircea Eliade – Nicolae Iorga*, în revista literară „Faleze de piatră”, 25.12.2009,

2 Florin Müller, *Nicolae Iorga, executat într-un conflict care nu mai era al său,* revista Historia.ro, Bucureşti, online: https://www.historia.ro/sectiune/portret/articol/nicolae-iorga-executat-intr-un-conflict-care- nu-mai-era-al-sau

am pohtit/ Moldova/ Ţara Românească ar reprezenta, într-o formă concentrată, programul unionist al lui Mihai Viteazul. În realitate, aceste rânduri nu sunt un text unitar, ci însemnări spaţiate de pe dosul unui document în limba maghiară, cuprinzător al negocierilor lui Mihai Viteazul cu comisarii imperiali; Mihai îşi notase, în româneşte, punctele esenţiale ale tratativelor; cârmuirea ereditară a Transilvaniei, stăpânirile sale în Transilvania şi Ungaria (hotarul principatului Transilvaniei nu coincidea cu cel de astăzi al Ardealului); revendicările sale (pohta) într-un şir de probleme; cârmuirea ereditară a Ţării Româneşti şi Moldovei. Nu este vorba de un testament politic pentru toţi românii, ci de un rezumat făcut de voievodul român pe dosul unui document scris în limba maghiară. Legendele au, însă, o viaţă trainică, şi lămuririle colegului Constantin Razachevici[1], care a pus lucrurile la punct cu rigoarea-i caracteristică, nu au avut ecoul cuvenit. E mai frumos să repeţi legenda bine sunătoare decât să spui un adevăr mai prozaic”[2].

Era un detaliu care ar fi schimbat radical totul, distrugând legenda românească a unirii şi strălucirea celebrului film Mihai Viteazul, cu Amza Pellea în rolul principal. Era o minciună pe care se construise un adevărat zgârie-nori în istoriografia română şi apărea ca imposibilă demantelarea lui. Subsemnatul avea în paginile manualului de istorie celebrul fals al lui Iorga, mulţi ani de la aflarea adevărului, fără ca cineva din Ministerul Educaţiei şi Învăţământului de atunci să fi făcut rectificarea. Nici alfabetul chirilic al textului nu mă lămurea cum trebuie despre unirea lui Mihai Viteazul, noi învăţând de zor că eram popor latin, iar latina se folosea de alfabetul pe care îl foloseam şi noi, românii, în anii lui Ceauşescu... Filmul artistic *Mihai Viteazul*, din 1970, ne făcea, însă, să uităm orice nelămurire, umplându-ne de mândrie şi satisfacţie. Minciuna aceasta, ca şi ascunderea originii 100% greceşti a lui Mihai Viteazul, se vor perpetua până azi, din păcate pentru adevărul istoric! De remarcat că Florin Constantiniu nu-l aminteşte deloc pe Nicolae Iorga, sfiindu-se, probabil, să-i distrugă reputaţia ...

Demersul lui Razachevici a fost, totuşi, un act de mare curaj, deoarece el mina tocmai poziţia oficială a conducerii politice, stabilite de Ceauşescu în 1971, după neplăcuta vizită la Moscova din acelaşi an. „Observabilă a fost deplasarea accentului pe cultivarea mai puternică a istoriei naţionale, pe exaltarea luptei pentru independenţă în trecutul român, pe instituirea unui adevărat cult al personalităţii di-

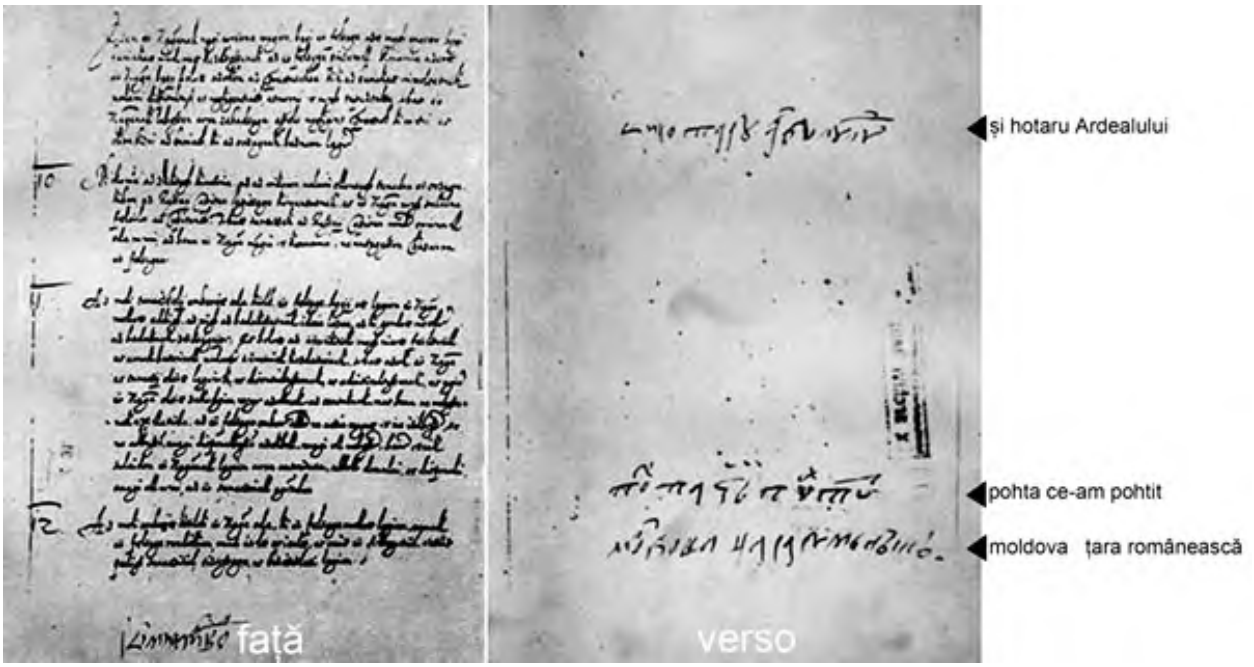

Iată cum apare, pe faţă şi pe verso, ultima pagină a documentului. Se poate observa că notiţele de pe verso corespund unor paragrafe de pe faţa foii. Şi că ele nu reprezintă o singură idee, unică...

1 Constantin Razachevici, *Cele două idei ale însemnării Viteazului*, în Magazin istoric, anul IX (1975), nr. 10, p. 13-15.
2 Florin Constantiniu, *De la Răutu şi Roller la Muşat şi Ardeleanu*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2007, p. 320-321.

verşilor voievozi, pe întâiul loc situându-se Mihai Viteazul, deţinător al unei duble performanţe: luptător victorios – fie şi temporar – împotriva Imperiului otoman, pentru neatârnare şi înfăptuitorul primei uniri a ţărilor române”[1]. Demascarea falsului realizat de Iorga, lovea de fapt tocmai în Mihai Viteazul, a cărui aureolă era la un maxim istoric. Prin urmare, ea poate fi considerată un „accident” care a scăpat cenzurii comuniste şi care trebuia boicotată cu neluarea ei în seamă. Şi, timp de decenii, praful uitării se aşternuse temeinic peste acest caz.

Cel care s-a hotărât să reia demascarea falsului, cu mai multă determinare şi vizibilitate de astă dată, este artistul Radu Oltean. În 2018, pe blogul său Art Historia [2], motivat de faptul că muzeul de istorie din Piteşti promova în continuare acest fals, în 2018, întărindu-l chiar cu o minciună suplimentară, s-a hotărât să explice în detaliu cum stau lucrurile. Astfel, aflăm că descoperirea falsului a fost mai mult întâmplătoare, nu o acţiune premeditată, de verificare a documentului istoric cu pricina. Norocul a făcut că, „în 1968, fuseseră aduse la Arhivele Statului din Bucureşti microfilme după mai multe documente aflate la Viena”.[3] Aşa află Razachevici de cum arată documentul original, falsificat de Iorga, cel proaspăt reabilitat de regimul Ceauşescu, inclusiv cu bust (1976), în faţa Institutului de istorie, redenumit „Nicolae Iorga”...

Iată ce spune Radu Oltean: „Astfel, Rezachevici a observat că vorbele lui Mihai sunt de fapt nişte notiţe scrise pe versoul unui document de patru pagini în limba maghiară. Textul iniţial fusese dictat în româneşte de Mihai şi apoi tradus în maghiară. Documentul, foarte important, cuprindea o listă de cereri şi discuţii pe care Mihai Viteazul, întors din campania din Moldova, trebuia să le aibă cu comisarii imperiali ai împăratului Rudolf al II-lea aflaţi la Sătmar.

Deoarece Mihai nu cunoştea limba maghiară, el şi-a notat pe spatele ultimei pagini câteva cuvinte spre a şti unde erau scrise acele idei. Unul din subiecte era «frontiera de vest a Ardealului» («şi hotaru Ardealului» cum zice voievodul). Deoarece el vroia să re-anexeze Transilvaniei teritoriile Partiumului (Bihorul, Solnoc, Zarandul şi Crasna) aşa cum fuseseră reglementate de un tratat din 1570 şi care fuseseră cucerite şi luate de imperiali. Această însemnare cu hotarul apare în partea de sus a versoului documentului. La baza paginii, pe alte două rânduri, apar restul însemnărilor.

Mihai vroia să îi fie recunoscută oficial de către Rudolf al II-lea şi domnia ereditară asupra Moldovei şi Ţării Româneşti. Adică să poată lăsa moştenire urmaşilor săi acele principate. Când scrie «pohta ce-am pohtit// Moldova şi Ţara Românească» (pe două rânduri) el nu foloseşte cuvântul «pohtă» cu sensul modern de dorinţă sau poftă, ci cu sensul de cerere (hotărâtă). Tradus, textul ar suna «cererea ce-am cerut-o cu hotărâre». Cuvântul apare cu acest sens şi în alte documente ale lui Mihai: «pohta (cererea) ce-am trimes pe Pantazi la păratul (împăratul)» sau «să pohtească (să ceară) de la împăratul».

Practic, Mihai avea de discutat cu diplomaţii imperiali printre altele două probleme majore. Să rectifice frontiera vestică a principatului Transilvaniei încălcat de imperiali şi separat, de a i se recunoaşte stăpânirea şi domnia ereditară asupra Moldovei şi Munteniei. În acest scop şi-a făcut nişte însemnări independente pe versoul ultimei pagini a unui document tradus în ungureşte în propria cancelarie. Însă de la Iorga, şi apoi de-a lungul timpului, aceste însemnări au fost alăturate, în mod artificial, spre a rezulta un text fals, prezentat tuturor ca testamentul politic al lui Mihai Viteazul, dovada clară că el dorea demult Unirea şi că lupta sa a fost dată doar în acest scop.

Adevărul este că nici un istoric nu a reuşit să identifice vreun text de-al lui Mihai Viteazul din care să rezulte că proiectul politic al lui Mihai ar fi fost o unire a celor trei principate. Acea unire de patru luni a apărut într-un context politico-militar specific, care nu fusese prevăzut şi nu a avut în spate o dorinţă motivată naţional sau etnic. Până la urmă, iată, chestiunea a fost lămurită pentru publicul larg de către un artist pasionat de istorie, nu de un istoric pasionat de propriul salariu ...

1 *Ibidem*, p. 341.

2 Radu Oltean, *Pohta ce-am pohtit - istoria unui fals celebru,* pe Art Historia, luni, 21 mai 2018, online: http://art-historia.blogspot.com/2018/05/pohta-ce-am-pohtit-istoria-unui-fals.html

3 Idem.

Lovinescu şi Arghezi

Iorga, cu stilul lui greoi şi nefolositor întru buna comunicare, este repede depistat şi sancţionat de un reprezentant al tinerei generaţii, ce se va dovedi şi el o minte sclipitoare, care se va impune categoric în istoria literaturii române. În 1904, diaconul Ion Nae Theodorescu se pregătea să intre în scenă, iar numele de scenă îi va deveni pseudonimul sub care se ascundea: Tudor Arghezi. Împreună cu un anume Demetrius, înfiinţează revista literară „Linia dreaptă". Iată ce spune Arghezi, în numărul 3 al revistei, din 15 mai 1904, despre una dintre lucrările lui Iorga: „*Istoria lui Ştefan cel Mare*, de care ne ocupăm, e scrisă greoi şi încurcat, cum este tot ce poartă numele: N. Iorga deasupra sau dedesubt. (...) D-sa are o dibăcie permanentă de a întoarce pe dos priceperea citeţului, nu ştiu cum face fraza, nu ştiu cum o strânge de gât, că ea e opacă"[1]. Arghezi îl va demasca, atunci când va avea posibilitatea, pe profitorul politicii de pe Dâmboviţa în care se va transforma Iorga, atrăgând atenţia asupra traficului de influenţă la care se deda academicianul-politician şi obţinerea de foloase necuvenite, cum s-ar spune astăzi. El o va face în deceniile următoare, ca urmare a atacurilor pe care Iorga i le va administra prin presa proprie.

Totuşi, ce alte beneficii suplimentare putea trage Iorga de pe urma calităţii sale de om politic? Felul în care şi-au tras foloase necuvenite de pe urma funcţiei actualii politicieni, în ultimii 31 de ani, este cumva o invenţie recentă?... Hai să vedem ce succes avea Iorga cu adevărat într-un domeniu considerat pe atunci unul de elită în cultura unei naţiuni: teatrul. Nu de alta, dar Iorga credea că e genial şi ca dramaturg... Iată cum descrie Eugen Lovinescu, în *Istoria literaturii române contemporane*, raportul dintre influenţa politică, repertoriul Teatrului Naţional, munca „la normă" pentru artişti şi succesul la public: Mai târziu, după război, odată cu creşterea personalităţii lui politice, Teatrul Naţional a început să-i joace câte o piesă pe an, în condiţii insuficiente: la început de stagiune sau la sfârşit, fără nicio grijă de montare şi cu rolurile neştiute; fiecare reprezentare nu însemna decât îndeplinirea unei simple formalităţi. Cu timpul, reprezentaţiile s-au înmulţit şi îmbunătăţit, dar cu un ritual neschimbat: o premieră răsunătoare în prezenţa tuturor notabilităţilor vieţii politice şi culturale, a doua zi o presă multă vreme ostilă , azi convenţional elogioasă în a recunoaşte „domnului profesor" cele mai eminente calităţi dramatice; la a doua reprezentaţie jumătate de sală e goală, la a treia sau a cincea aproape nimeni, încheind, astfel, cariera piesei, oricare şi oricum ar fi fost ea.

Paralel cu aceste reprezentaţii oficiale, tribut al recunoştinţei publice pentru marile merite culturale ale cărturarului, producţia sa fiind prea abundentă, „domnul profesor" şi-a creat un fel de teatru personal („Teatrul ligii culturale"), cu elemente adunate de oriunde, elevi şi probişti, cu care şi-a reprezentat în condiţiuni inacceptabile o serie de piese sociale cu tendinţe moralizatoare. Toate acestea sunt spuse pentru a arăta insuficienţa de informaţie a criticului în studiul amănunţit al prodigioasei activităţi dramatice a unui autor, care scrie cinci acte în versuri în câteva zile, când nu le dictează stenografului în câteva ceasuri.[2]

Păstorel Teodoreanu, cu fină ironie, surprinde „valoarea" savantului istoric, eşuat în dramaturgie şi politică:

Guvernul Iorga: „Cazul nu-i aşa sinistru,/ Căci părosul demiurg/ Doar pe scenă-i prim-ministru,/ La consiliu-i dramaturg".

Pentru toată familia Teodoreanu însă, „cazul" chiar a devenit sinistru. „Epigramele despre Nicolae Iorga i-a afectat şi pe cei din familia sa. Volumul *Strofe cu pelin de mai, pentru Iorga Nicolai* l-a costat pe Osvald Teodoreanu, tatăl lui Păstorel, funcţia de ministru în guvernul Iorga. Deşi acesta a cumpărat întregul stoc, nu a mai putut da ochii cu prim-ministrul. Nici fratele epigramistului, Ionel Teodoreanu, nu a scăpăt de supărarea lui Iorga. Pe lista scriitorilor propuşi pentru decoraţii se aflau ambii fraţi Teodoreanu, dar Iorga l-a scos pe Ionel, confundându-l cu Păstorel. Această întâmplare a stârnit râsul în cercurile literare, punându-l într-o lumină defavorabilă pe savant".[3]

Improvizaţia, lucrul făcut de mântuială,

1 Linia dreaptă, 15 mai 1904, p. 3.

2 Eugen Lovinescu, *Istoria literaturii române contemporane,* Editura Litera, Chişinău, 1998, p. 323-324.

3 Tănase, Bianca, *Păstorel Teodoreanu, de la umor la conflict,* în revista naţională „Historia", online: https://www.historia.ro/sectiune/portret/articol/pastorel-teodoreanu-de-la-umor-la-conflict

lipsa de priză la public, glorie regizată de-o clipă – aceste baiuri ale lui Iorga sunt caracteristici ale „formelor fără fond", atât de specifice artificialului românesc, dirijat de sus în jus. Aşa înţelegea Iorga să folosească mentalitatea românească balcanică în favoarea sa, în loc s-o corecteze în spirit occidental, pe care-l respirase câţiva ani. Oare ce carieră ar fi avut Iorga în Occident; ar fi ajuns, fără celebrele relaţii matrimoniale şi fără tipografia sa mai departe de titlul de „profesor universitar", eventual „rector"?...

Eliminarea germanicilor din etnogeneza românilor

M-am întrebat, scriind despre germanicii ce au vieţuit în Dacia vreme de peste opt secole (de la bastarni, la gepizi), cum se face că aceştia au fost scoşi definitiv din procesul etnogenezei românilor, deşi, după retragerea romană au întemeiat chiar regate în Dacia! O direcţie de cercetare spre germanici fusese stabilită chiar înainte de primul război mondial de către istoricul Constantin C. Diculescu, primul arheolog român ardelean. După cum afirmă el în *Precuvîntare* la volumul său în germană *Die Gepiden* (Leipzig, 1922), ajunsese dinaintea Primului Război Mondial la convingerea că „istoria Gepizilor are aceeaşi însemnătate pentru noi, Românii, ca cea a Frâncilor pentru Francezi sau cea a Longobarzilor pentru Italieni (pag. V)"[1]. Diculescu îşi publicase, încă din 1918, în Germania Primului Război Mondial, teza sa de doctorat, intitulată *Historisch-topographische Forschungen zur Geschichte der Gepiden in Dazien,* la Friedrich-Wilhelms-Universität Berlin. Această lucrare s-a dezvoltat, patru ani mai târziu, în cea mai amplă, amintită mai sus, suficient de bine făcută, încât să fie citată şi astăzi de specialiştii occidentali. Cum se face că direcţia aceasta de cercetare asupra germanicilor dispare din preocupările istoriografiei româneşti chiar după apariţiile editoriale din Germania? Cum se face că C.C. Giurescu, în a sa de mare succes *Istoria românilor* (vol. I), din 1935, e nevoit să se limiteze la nici patru pagini în ceea ce-i priveşte pe germanicii din Dacia? Această direcţie de cercetare rămăsese, de fapt, nedezvoltată, după promiţătorul început al lui Diculescu.

Şansa de a ocupa o poziţie elevată în ierarhia universitară prin trecerea la un alt stabiliment de învăţământ superior ar fi fost încurajarea lui Diculescu în a-şi continua cu încredere studiile în direcţia germanicilor, exemplu şi pentru alţii. Iată cum lămureşte Lucian Nastasă, autorul excelentului volum *„Suveranii" universităţilor româneşti,* cine şi cum l-a blocat pe Diculescu: Constantin Marinescu era conferenţiar de ştiinţele auxiliare ale istoriei la Bucureşti (din 1923), pentru ca la 29 ianuarie 1925 să devină profesor agregat la Cluj, la catedra de istorie universală, pe baza concursului dat în conformitate cu articolul 83 din Legea învăţământului secundar şi superior. În fapt, competiţia a avut doi protagonişti, pe C. Marinescu, discipol şi om fidel al lui Iorga (care era şi în comisia de concurs), şi pe C. Diculescu, deşi după vacantarea catedrei s-au mai vehiculat şi alte nume (V. Motogna, Marin Dimitrescu, M. Tolu). Acesta din urmă, Diculescu, deşi mai puţin cunoscut actualmente, era autorul unor lucrări interesante despre gepizi, încă citate copios în istoriografia germană, şi aflat în graţiile lui Vasile Pârvan, care cândva ar fi dorit să-l aducă la Cluj în locul lui V. Bogrea. Nicolae Iorga, însă, nu-l dorea pe Diculescu, pe motiv că este „germanofil", iar rezultatele cercetărilor sale „n-ar fi oportune din punct de vedere politic", argumente suficiente pentru temperamentalul profesor chiar de a refuza să vorbească cu candidatul, cel puţin ca pretext.[2] Aţi citit bine: un istoric de talia europeană a lui Iorga a pus deoparte căutarea adevărului istoric, în favoarea unor păreri politice subiective, antigermane, moştenite din studenţie şi întărite ca urmare a ocupării României de către Puterile Centrale, în 1917-1918. Un gest care, din cauza influenţei sporite a lui Iorga în societatea românească, a dus la o minciună istorică, prezentă şi azi în manualele şcolare şi cursurile universitare: aceea că germanicii n-au niciun rol în etnogeneza românească, recunoscându-li-se acest drept doar înapoiaţilor slavi! Aceştia chiar urmau să ne ocupe în 1944 şi să ne slavizeze istoria, pe un teren deja pregătit de Iorga cu iresponsabilitate.

Se găseşte în această atitudine a istoricului

1 Prof. dr. Ilie Gherghel, Dr. Constantin Diculescu: *Die Gepiden, Forschungen zur Geshichte Dazien im fruhen Mittelalter und zur Vorgeschichte des rumänischen Volkes.* Leipzig 1922, I-XIV +262 p. Recenzie, Tipografia Lumina Moldovei, Iaşi, 1924, p. 7.

2 Lucian Nastasă, *„Suveranii" universităţilor…,* p. 395-396.

vreo urmă de etică profesională, este ea una aşa-zis patriotică sau e pur şi simplu o iresponsabilitate crasă faţă de destinul patriei?... Pentru că, prin această atitudine antigermană gratuită, Iorga demonstra că nu învăţase nimic din istorie! Exemplul regelui get Dromichaites, care reuşeşte să-l prindă pe agresorul macedonean Lisimah şi, în loc să-l pedepsească cu moartea, cum i-o cereau geţii săi, îl eliberează în schimbul unei păci foarte avantajoase pentru ţara şi poporul său, se pare că nu l-a influenţat vreodată în gândirea sa politică pe Iorga. Acel Dromichaites din urmă cu 2200 de ani se dovedea a fi fost un politician desăvârşit, dublat de un strateg strălucit, pentru care armata fostului rege Alexandru cel Mare, condusă de unul dintre marii săi generali, nu reprezenta un impediment! Regele get înţelegea foarte bine de pe atunci ce înseamnă „raţiunea de stat", în timp ce Iorga nu putea face saltul de la subiectiv la pragmatic, de la personal la naţional.

România nu avea nimic de împărţit cu Germania, ci cu Austro-Ungaria; în plus noi îi atacaserăm pe ei, nu ei pe noi. Prin urmare, odată rezolvată problema cu teritoriile româneşti stăpânite de Austro-Ungaria până în 1918-19, relaţia cu Germania democratică, de după Trianon, ar fi trebuit să fie o prioritate, România moştenind o importantă minoritate germană. Prin apartenenţa sa la Casa de Saxa-Coburg-Gotta, regina Maria, care şi-a petrecut adolescenţa în Germania, putea fi cel mai bun ambasador al refacerii relaţiilor cu această importantă putere mondială, aşa cum magistral reuşise să ne refacă imaginea de ţară pe lângă reticenta Antantă, după încheierea Primului Război Mondial. Aliaţii ne reproşau aprig acea încheiere separată a păcii cu Puterile Centrale, din 7 mai 1918... Însă declaraţia reginei noastre că, pentru Germania, condiţiile păcii de la Trianon sunt prea grele, i-a atras profundul respect al lui Hitler, viitorul conducător al Germaniei. În consecinţă, aflată pe patul de spital în Germania anilor '30, regina Maria avea tot timpul salonul încărcat cu flori, din partea Führerului!... Importanţa unei bune relaţii cu Germania fusese, însă, bine înţeleasă de fostul elev al lui Iorga, Gh. I. Brătianu, el considerând respectiva ţară ca oferind o contrapondere viabilă la regimul revizionist ungar, patronat de amiralul Horthy, precum şi un garant al graniţei cu URSS[1]. Acest raţionament corect, pragmatic, aparţinea unui soldat voluntar din Primul Război Mondial, căci aşa înţelesese istoricul Gh. Brătianu să-şi apere patria, spre deosebire de Iorga...

Relaţia defectuoasă cu Germania, stabilită imediat după Primul Război Mondial cu oameni precum Iorga, ajuns la un moment dat prim-ministru al României, va duce la dezastrul din fatidicul an 1940, când Hitler hăcuieşte România din toate părţile, impunându-ne şi participarea la noul război mondial alături de el! E adevărat că vremurile erau grele, că ne dispăruseră aliaţii ce ne garantau frontierele, dar parcă exemplul Suediei, neutre, dar afiliată economic Germaniei, ar fi fost o excelentă soluţie pentru România, în locul a ceea ce am avut. Ar fi fost, însă, prea mult ca Iorga să aibă o asemenea clarviziune politică, din moment ce bietul Diculescu e pedepsit practic pentru că şi-a luat doctoratul în Germania, ţară unde şi-a publicat şi volumele despre gepizi şi avari. Fusese taxat ca „germanofil", el, prietenul marelui Pârvan, şi acesta cu doctorat luat în Germania, unde colegii îl numiseră admirativ *der kleine Mommsen* (micul Mommsen)... Culmea este că şi Iorga îşi luase doctoratul în Germania, în 1893, învăţând bine şi limba germană! S-a ambiţionat să-şi scrie teza în germană, noi ştiind-o cu numele ei francez: *Thomas III, Marquis de Saluces.* Cert este că rigoarea, disciplina, militarismul şi, în general, felul german de a fi, la care se adăuga şi clima acestei ţări, nu l-au putut face pe Iorga să iubească Germania, el rămânând ataşat de Franţa şi Italia, pe care le cunoscuse anterior. Să precizăm că tradiţia luării doctoratului în Germania fusese declanşată de un alt mare nume din istoria românilor: Mihail Kogălniceanu[2].

Diculescu, prin lucrările sale recunoscute în Germania, îi demonstrase lui Iorga, de fapt, că te poţi realiza şi fără sprijinul lui, aspect pe care Iorga dorea să-l taxeze chiar cu riscul falsului în istorie! Îi reuşise cu Mihai Viteazul şi „pohta" lui, nefiind prins, o mai putea face de câte ori dorea.

Nemaivorbind că includerea în etnogene-

1 Radu Romînaşu, Constantin-Liviu Demeter, *Istoricul Gheorghe Brătianu – „soldatul", „savantul", „martirul",* în volumul *In Honorem Mihai Drecin,* Editura Universităţii din Oradea, Oradea, 2014, p. 181.

2 Keith Hitchins, *Românii 1774-1866,* ediţia a II-a revăzută, Editura Humanitas, Bucureşti 2004, p. 286.

za românească a germanicilor, ar fi făcut ca teoria roesleriană, promovată insistent de unguri, să devină complet ridicolă!... Subiectivismul josnic al lui Iorga se transformase de această dată într-o atitudine criminală, eliminând din istoria românilor o întreagă etnie bravă, ce fusese în stare să dezmembreze măreţul Imperiu Roman, din care românii se revendică urmaşi, fără a demonstra cu nimic vreo mentalitate imperială... Arc peste timp, nouă decenii mai târziu, românii înşişi vor face un act de dreptate germanilor, alegându-l pe unul dintre urmaşii lor ca preşedinte al României. Reintroducerea germanicilor în etnogeneza românească ar putea fi acum atât un demers etic profesional, cât şi „oportun din punct de vedere politic”... Varianta cealaltă este că strămoşii românilor dispăruseră din Dacia, iar germanicii nu au mai avut pe cine influenţa!

Ca să-şi pecetluiască obtuzitatea şi resentimentele, Iorga se străduieşte să-l desfiinţeze pe Diculescu în a sa monumentală *Istoria Românilor* în zece volume, apărută între 1936-1939. Chiar dacă admite că „e clar că slavii au cunoscut pe români prin germani”[1], Iorga precizează că „teoria că gepizii ar fi avut în formarea naţiei noastre un rol hotărâtor, mai mare decât al tracilor (francilor – corect. noastră) în Galia se sprijină pe interpretarea exagerată a valorii unor fibule care, după socotelile şcolii (lui) Kossina, ar fi neapărat gepide. E uşor să se înţeleagă cât pot trage în cumpănă câteva descoperiri întâmplătoare de obiecte atribuite mai mult abuziv cutării categorii germanice. Textele bizantine au fost rău interpretate de cineva deprins a lucra numai cu traducerea lor. Iar etimologiile, şi pentru râuri, sunt, cum s-a dovedit uşor, cu totul fanteziste”[2].

De observat răutatea lui Iorga care se foloseşte de şcoala reputatului arheolog german Gustaf Kossinna (1858-1931), de la Universitatea din Berlin, pentru a evita pomenirea lui Constantin C. Diculescu, cel care publicase, de fapt, volumul despre gepizi. În plus, Diculescu sugerase pentru gepizi un rol precum al francilor în Galia şi longobarzilor în Italia, nu mai mare, cum incorect exagerează Iorga. Să precizăm doar că bietul Diculescu îşi va încheia prematur cariera şi viaţa, afectat de o boală nervoasă. O stradă din marginea oraşului Cluj-Napoca îi poartă azi numele. Atât.

Obstrucţionarea lui Lucian Blaga la intrarea în Academia Română

Mania grandorii, atât de specifică marelui savant de pe Dâmboviţa, a fost crunt zdruncinată de apariţia în istoria poporului român a lui Lucian Blaga. Apreciat astăzi drept cel mai mare filosof al românilor, Blaga, prin superioritatea profunzimii gândirii sale făcea ca Iorga să apară ca un pigmeu pe lângă un gigant. Istoricul american Keith Hitchins dedică, de pildă, opt pagini neîtrerupte operei lui Blaga în istoria lui *Românii 1866-1947,* în timp ce Iorga este departe de o asemenea performanţă, fiind amintit ici şi colo. Şi cum să te legi tu de destinul acelui gigant, şcolit în lumea germană înainte de Unire, când el nici măcar o pană nu-ţi datorează? Foarte simplu: îi blochezi calea către recunoaşterea academică şi iată că aşa te poţi lega de devenirea respectivului în istoria ţării tale.

Credeţi sau nu, cel mai mare opozant al admiterii ardeleanului Lucian Blaga în Academia Română a fost, în 1936, chiar „marele” Iorga. (La fel făcuse şi cu Constantin Giurescu, primul dintre cei trei Giurescu.) Dacă Traian Băsescu ar fi fost prezent la dezbateri, admiţând că ar fi putut, prin absurd, înţelege opera celor doi, i-ar fi putut adresa lui Iorga celebrele cuvinte: „Nicolae, nici nu ştii cât de mic începi să fii!”. Nu de alta, dar atitudinea marelui savant va convinge pe mulţi, inclusiv pe fostul său elev Carol al II-lea, rege al României, că Iorga este deja istorie, că alţi aştrii, mai puternici, îi răpesc strălucirea, obligându-l să trăiască la umbra lor. Dacă sclipirea inteligenţei sale s-ar fi bazat de la început pe dăruire, ca la Xenopol, nu pe ignobila cuantificare a măreţelor realizări proprii, Iorga nu ar fi trăit durerea realizării altora în afara influenţei sale, dovedindu-ne că ar fi fost un suflet în sufletul neamului său, cum frumos şi sugestiv scria alt ardelean, George Coşbuc.

Iată cum descrie academicianul Lucian Nastasă scena admiterii lui Blaga în Academie, în volumul *Suveranii universităţilor româneşti*: Cu toată opoziţia lui N. Iorga, L. Blaga a fost ales la 28 mai 1936, în urma raportului întocmit de S. Puşcariu, dar abia după al treilea tur de

1 Nicolae Iorga, *Istoria românilor vol. II. Oamenii pământului (până la anul 1000),* Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1992, p. 243.

2 Idem, p. 230.

scrutin[1]. Însă cooptarea lui nu a fost lipsită de incidente, presupunând numeroase negocieri şi aranjamente de culise, avându-se de înfruntat mai ales rezistenţa celui mai sus menţionat, a lui Iorga, care – mărturiseşte Blaga – „de cincisprezece ani se frământă împotriva mea"; „ştiind de unde s-a pornit ura, îmi dau seama (…) că Nicolae Iorga e numele colectiv al unui considerabil număr de monştri"[2].

Numai că puterea aproape discreţionară a acestuia la Academie, şi nu numai, se diminuase considerabil prin pătrunderea în interiorul înaltului for a unei alte generaţii ce nu mai accepta vechile rânduieli şi „crizele" de autoritate ale ilustrului istoric.

De altfel, recepţia oficială a lui Blaga, la 5 iunie 1937, avea să marcheze un moment important nu numai în plan biografic pentru acesta, cât mai ales prin recunoaşterea de către cea mai elevată instanţă a producţiei lui intelectuale. Beneficiind de un elogios *Răspuns,* formulat de I. Petrovici şi bucurându-se de prezenţa lui Carol al II-lea, L. Blaga se putea considera la apogeu. Poate că discursul regelui a cuprins cel mai sistematic semnificaţia intrării poetului-filosof la Academie[3]. Iar pentru a surprinde atmosfera de culise, *Însemnările zilnice* ale Corneliei Brediceanu (soţia lui Blaga – n.n.) sunt, credem, edificatoare prin sinteza faptelor petrecute cu prilejul rostirii de către soţul ei a celebrului discurs *Elogiul satului românesc:* „Triumful de la Academie a fost mai mare decât mi-am putut închipui. Întreaga generaţie tânără, de toate culorile politice, e profund satisfăcută de cuvintele regelui. În schimb, bătrânii din Academie au plecat capetele, când regele a spus că felicită Academia pentru alegerea lui Blaga. N. Iorga a venit la şedinţă cu un teanc de volume noi de-ale lui, pe care voia să le prezinte regelui cu această ocazie. Ulterior, Lucian a aflat de la prieteni că în timp ce-şi ţinea el discursul, Iorga şoptea mereu câte ceva în urechea vecinului, ca să devieze atenţiunea. Dar publicul asculta cu încordare, iar regele sorbea de-a dreptul fiecare cuvânt ce-l rostea Lucian. (…) După ce a terminat regele, Iorga a exclamat: Dacă avem aşa oameni mari în Academie, atunci eu nu mai am ce căuta aici, şi-a luat volumele şi a plecat. (…) Trecând pe lângă el, Lucian l-a auzit spunând: «Am să-i arăt eu acestui domn (regelui) că mai există un Nicolae Iorga în ţară», iar în antreu s-a oprit cu nişte academicieni bătrâni şi le-a spus: «discursul regelui înseamnă apologia pornografiei şi a obscurităţii»; atunci, academicienii, vădit plictisiţi de teorismele lui Iorga, s-au întors spre Lucian şi l-au felicitat călduros"[4].

Felul în care s-a manifestat Iorga în timpul discursului lui Blaga, contrastează dramatic cu ce pretindea Iorga auditoriului la orele sale de curs. Iată cum îl aflăm, graţie aceluiaşi Lucian Nastasă[5]: Pe de altă parte, Iorga era şi foarte capricios şi susceptibil faţă de toată lumea, dar şi foarte sensibil la felul în care reacţiona sala la prelegerile sale. Dacă descoperea printre auditori figuri ce păreau foarte atente şi-l aprobau gestic, atunci Iorga se uita mereu la ei de parcă li se adresa. Însă dacă era cineva neatent, vorbea sau se mişca, atunci se enerva şi-l apostrofa. Iată cum surprinde însă acest aspect Eugen Lovinescu, care l-a avut ca profesor pe Iorga prin 1900-1901: „Faţă de masa nesigură a ascultătorilor, apostolul avea, însă, o atitudine agresivă: nu numai nu ne ademenea pe calea seducţiei personale sau a unei pomeni universitare, dar dimpotrivă, întrebuinţa arma ironiei şi a invectivei; impresionabil şi bănuitor, el împingea nervozitatea până la jicnire. Fără să presimtă simpatiile noilor veniţi, crezându-se înconjurat numai de ostilitate, cerea o linişte sepulcrală; orice şoaptă i se părea un comentariu, orice foşnet de hârtie îl irita; nimeni nu putea intra mai târziu în sală, iar odată intrat, nimănui nu-i era îngăduit decât să asculte sau să ia note; faţă de orice alte preocupări, el avea izbucnirea Nazarineanului faţă de zarafii din templu"[6].

Concluzii: Îţi dau cu Iorga ăsta în cap!

A rămas, peste ani, că Nicolae Iorga a fost un mare cărturar, iar lichidarea lui de către legionari l-a făcut până la urmă frecventabil pentru comunişti, aceştia fiind în stare să-i uite trecutul burghez, antisemit şi implicarea politică

1 *Analele Academiei Române. Dezbateri*, t. LVI, 1937, p. 153-154, 167, 188.
2 B. Munteanu, *op. cit.,* p. 171.
3 *Analele Academiei Române. Dezbateri,* t. LVII, 1938, p. 190-191.
4 Manuscriptum, XII, 1981, nr. 3, p. 162-163.
5 Lucian Nastasă, *„Suveranii" universităţilor…,* p. 480-481.
6 Eugen Lovinescu, *Scrieri, vol. II, Memorii,* ed. Eugen Simion, Bucureşti, Editura Minerva, 1970, p. 30.

de şef de partid şi premier al României (1931-1932)[1]. Iorga se afirmase ca un VIP în cadrul societăţii româneşti, imaginea sa fiind vehiculată în toată mass-media de atunci: presă, radio, film de actualităţi. Aidoma lui Hitler în al Doilea Război Mondial, Iorga a deschis prea multe fronturi pentru a reuşi o finalizare victorioasă a lor. Apreciat ca o personalitate „renascentistă", el a crezut că poate fi istoric, ziarist, critic literar, poet, dramaturg, memorialist, profesor universitar, politician, academician, prim-ministru într-o vreme când nu mai era omeneşte posibil să excelezi în atâtea direcţii, atât de specializate fiecare!... A făcut de toate şi nimic, cum ar spune românul. Ocupându-se de prea multe, n-a obţinut excelenţa în niciun domeniu, arătând că n-a înţeles sensul expresiei latine *non multa, sed multum* (nu multe, ci mult cu înţelesul de nu mult cantitativ, ci substanţial, considerabil)...

„O definiţie a acestui om e foarte grea, fiindcă scapă analizei prin neprevăzutele lui reflexe. Cu toate aparenţele unei adevărate inteligenţe, câteodată chiar cu unele licăriri de geniu, a trebuit de cele mai multe ori, în raporturile mele cu dânsul, să-mi pun întrebarea dacă nu era un prost" – aprecia Constantin Argetoianu[2].

Cel mai mare eşec al său rămâne cel politic: „iniţiator şi animator de scurtă durată al unui naţionalism antisemit, Nicolae Iorga a rămas prizonierul unui autoritarism de/cu motivaţie culturală, respectuos excesiv faţă de instituţia forte a spaţiului public românesc: Monarhia. Chiar dacă a fost o scurtă perioadă de timp prim-ministru, Nicolae Iorga mai curând nu a contat în viaţa politică a ţării.

Marile curente sociale şi ideologice ale ţării (liberalismul, naţional-ţărănismul, fascismul, chiar şi suportul conturat în jurul personalităţii lui Alexandru Averescu la începutul anilor '20) l-au ocolit sau nu le-a putut înţelege. A fost integrat în instituţiile formale ale dictaturii carliste. Fără a calcula riscurile instrumentalizării persoanei sale (şi ale notorietăţii publice de care dispunea), Nicolae Iorga s-a angajat în critica intenţiilor revoluţionare ale Mişcării Legionare şi ale lui C. Z. Codreanu"[3]. Acesta din urmă, confirmându-l practic pe Caragiale, îi scrie personal în 1938: „Din marginile puterilor mele omeneşti, cu care te-am respectat, îţi strig: Eşti un incorect. Eşti un necinstit sufleteşte"[4]. Da, chiar crescuse strâmb, făcând-şi cuculşul în umbra protectoare a regelui Carol al II-lea, fostul său elev.

Trecând peste faptul că Iorga nu era capabil să sesizeze direcţia istoriei pe care o trăia, mişcarea politică legionară, cu aderenţă mare la tineret, ajunge să vadă în el cel mai bun simbol al trecutului care trebuie lăsat în urmă... Aici merită amintit episodul când Iorga ia contact cu jocul numit fotbal, care entuziasma deja mulţimile. Astfel, „pe 11 iunie '33, România câştiga la Bucureşti Cupa Balcanică, sub privirile entuziasmate a 25.000 de spectatori: 5-0 cu Iugoslavia, după 7-0 cu Bulgaria şi 1-0 cu Grecia! La finala disputată pe terenul ONEF, primul gazon cu drenaj din România, asistase şi viitorul rege Mihai", scrie „Gazeta Sporturilor" de duminică, 18 octombrie 2020.[5] La trei zile după meci, în ziarul său „Neamul Românesc", Iorga scrie: „Să-mi fie permis să nu mă bucur ca toată cealaltă lume de marea victorie pe care a repurtat-o România contra Greciei, Bulgariei şi Iugoslaviei la recenta Balcaniadă. Nu înţeleg de ce ne-am bucura de faptul că am jignit, prin demonstraţiile noastre, nu numai nişte presupuşi adversari ca bulgarii, ci un aliat şi un prieten cu care n-avem nimic de împărţit. Nu înţeleg iarăşi de ce succesul unor jucători de minge englezească aruncată în aer cu deosebite părţi ale corpului ar putea fi o dovadă a superiorităţii

1 Silvia Iliescu, *Primul ministru Nicolae Iorga,* RADOR, 20 aprilie 2015: „Iorga a fost chemat de Carol al II-lea să formeze guvernul, devenind Preşedintele Consiliului de Miniştri în perioada 18 aprilie 1931-5 iunie 1932, ministru de Interne ad-interim (până la 7 mai 1931) şi ministrul Instrucţiunii Publice, Cultelor şi Artelor. A fost un an în care criza economică a fost prost administrată, favoritismele, tensiunile mari între FND şi foştii săi aliaţi transilvăneni au făcut guvernul impopular", online: https://www.rador.ro/2015/04/20/primul-ministru- nicolae-iorga/

2 Manuscriptum, XII, 1981, nr. 3, p. 162-163.

3 Florin Müller, *Nicolae Iorga, executat într-un conflict care nu mai era al său,* revista naţională „Historia", online: https://www.historia.ro/sectiune/portret/articol/nicolae-iorga-executat-intr-un-conflict-care-nu-mai-era-al-sau

4 *Scrisoarea lui Zelea Codreanu către Nicolae Iorga*, în revista naţională „Historia", online: https://www.historia.ro/ sectiune/general/articol/scrisoarea-lui-zelea-codreanu-catre-nicolae-iorga

5 GSP, *Mihail Sebastian vs Nicolae Iorga! Cum a „încăierat" o victorie a naţionalei 2 scriitori geniali ai României:* „Oriunde se pot truca valorile şi ierarhiile, numai în sport nu", online: https://www.gsp.ro/gsp-special/diverse/mihail-sebastian-vs-nicolae-iorga-cum-a-incaierat-o-victorie-a-nationalei-doi-scriitori-geniali-ai-romaniei-228126.html

României asupra tuturor vecinilor săi, superioritate aplaudată frenetic de câteva mii de oameni, în frunte cu Prinţul Moştenitor şi cu preşedintele Consiliului (premierul – n.n.). Şi mai ales nu înţeleg unde e dovada vredniciei, fie şi în acest brutal domeniu, copilăresc şi inferior, a echipei tricolore. Şi am crezut că trebuie să arăt şi altora, cari poate sunt în măsură să mă lumineze, de ce nu înţeleg ceea ce mi se pare numai o imensă copilărie a unei lumi uşuratece”[1]. Dacă tot cu atâta „clarviziune” se arunca Iorga şi asupra istoriei, vă daţi seama care e calitatea operei sale. Astăzi fotbalul e numit „sportul-rege” pe toată planeta...

Acceptarea slavilor, prin excluderea germanilor, în procesul etnogenezei româneşti, l-a făcut pe Iorga agreabil şi pentru ruşii invadatori. La 4 ani după moartea sa, el era încă recunoscut de oamenii simpli doar prin emblematica sa barbă, nu prin tonele de scrieri ale sale. Confundarea lui cu Marx, la un miting comunist, vine ca o supremă ironie pentru memoria savantului. Iată cum relatează evreul comunist Silviu Brucan (Saul Bruckner) evenimentul: „La un marş din octombrie 1944, când mulţi purtau opinci sau chiar desculţi, un muncitor de la Vulcan purta o pancartă cu portretul lui Marx, iar din spate, altul îl călca pe picior de câte ori se oprea coloana. Furios, cel de la Vulcan îl apostrofă: «Mă, dacă mă mai calci pe picior, îţi dau cu Iorga ăsta în cap!»” (Silviu Brucan, *Generaţia irosită*)[2].

Republicarea unei bune părţi din opera sa în vremea lui Ceauşescu, când Iorga apărea ca un istoric patriot adoptat de regim, a făcut ca renumele de mare savant să-i crească, fără ca cineva, aidoma lui Lucian Boia cu miturile istoriei românilor, să poată să-l conteste şi să-l pună sub semnul întrebării, din cauza cenzurii comuniste „patrioate”. Celebrele vorbe ale lui Nae Ionescu cum că atunci „când greşeşte Nicolae Iorga este ca un popă beat cu sfântul potir în mână. Dacă îl loveşti, răstorni potirul şi pângăreşti sfânta împărtăşanie”, au rămas valabile prea mult timp.

După 81 de ani de la moartea lui Iorga, avem astăzi detaşarea necesară pentru a-l vedea ca pe un simplu muritor care ne-a populat istoria şi a stabili în mod clar că el nu poate fi un model: de viaţă, de scris, de profesor, de om politic şi de erou al românilor! A fost un om care s-a iubit, în primul rând, pe sine, a scris tot pentru sine, pretinzându-şi gloria cu grăbire, chiar dacă pentru confirmarea ei trebuia să treacă peste cadavre. Trufia de a crede că eşti cel mai bun şi că binemeriţi de la poporul român, fără ca efortul tău să poarte, în ceea ce faci, dragoste şi dăruire, etică şi nobleţe, duce în mod sigur la marginalizare şi uitare. *Istoria românilor* scrisă de C. C. Giurescu (cel hulit de Iorga), apărută într-o sumedenie de ediţii după revoluţia din 1989, este citită şi astăzi cu uşurinţă, plăcere şi emoţie. Acea lucrare este rezultanta altui suflet, mai apropiat poporului, cu un stil în armonie cu această caracteristică. Ca cititul să devină o „plăcută zăbavă”, cum zicea cronicarul, scrisul trebuie făcut cu multă trudă, verificat, şlefuit, într-o muncă devotată, cronofagă, în care rezultatul final să fie unul care să provoace uşor datul paginii una după alta, desprins de curgerea timpului. Lucrările lui Iorga, monumentale prin întindere, sunt greoaie şi dificil de înţeles şi parcurs. Cum glumea un coleg: „Iorga e omul care a scris mai mult decât a citit!”...

Problema din motto fusese rezolvată mai corect de Georges-Louis Leclerc, conte de Buffon, cu 200 de ani înaintea lui Iorga: „Stilul e omul însuşi”. Nicolae Iorga rămâne, deci, un om pe care, dacă l-ai putea cumva respecta, nu l-ai putea iubi! Probabil cel mai celebru lucru lăsat de acest om în conştiinţa publică este felul în care a murit, nu vreo lucrare sau vreo faptă deosebită...

Bibliografie:

- Alexandru, Livia-Irina, *Asasinarea lui Nicolae Iorga, un act de violenţă gratuită,* în revista naţională Historia, Bucureşti, online: http://www.historia.ro/exclusiv_web/general/articol/asasinarea-lui-nicolae-iorga-un-act-violenta-gratuita
- Analele Academiei Române. Dezbateri, 1937-38.
- Argetoianu, Constantin, *Memorii pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri,* Editura Machivelli, Bucureşti, 1996, vol. IX.

1 *Ibidem*.

2 Lavinia Betea, Editorial: *Amintiri despre Marx,* miercuri, 13 octombrie 2004, din ciclul Istoria comunismului românesc, publicat în cotidianul „Jurnalul Naţional” (2004-2008).

- Constantiniu, Florin, *De la Răutu şi Roller la Muşat şi Ardeleanu,* Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2007, p. 320-321.
- Crispedia, online http://www.crispedia.ro/Nicolae_Iorga (site dispărut în momentul tipăririi acestui material).
- Dobre, Ana, *Mircea Eliade-Nicolae Iorga,* revista literară „Faleze de piatră", nr. 1, ianuarie 2010.
- Grigoraş, Nicolae; Buzatu, Gheorghe; Marinescu, C. Gh., *Nicolae Iorga: omul şi opera,* Iaşi, Editura Junimea, 1971.
- Iliescu, Silviu, *Primul ministru Nicolae Iorga,* RADOR Radio România Agenţia de presă, 20.04.2015, online: https://www.rador.ro/2015/04/20/primul-ministru-nicolae-iorga/
- Iorga, Nicolae, *O viaţă de om, aşa cum a fost, I-III,* Bucureşti, 1934; ediţie îngrijită de Valeriu Râpeanu şi Sanda Râpeanu, introducere de Valeriu Râpeanu, Bucureşti, 1984.
- Lovinescu, Eugen, *Scrieri, vol. II, Memorii,* ed. Eugen Simion, Bucureşti, Editura Minerva, 1970. Manuscriptum, XII, 1981, nr. 3.
- Müller, Florin, *Nicolae Iorga, executat într-un conflict care nu mai era al său,* în revista naţională Historia, Bucureşti, online: http://www.historia.ro/exclusiv_web/portret/articol/nicolae-iorga-executat-intr-un-conflict-care-nu-mai-era-al
- Nagy-Talavera, Nicholas, *Nicolae Iorga - O biografie,* Editura Institutul European, Iaşi, 1999.
- Nastasă, Lucian, *„Suveranii" universităţilor româneşti. Mecanisme de selecţie şi promovare a elitei intelectuale. I. Profesorii Facultăţilor de Filosofie şi Litere (1864-1948),* Editura Limes, Cluj-Napoca, 2007.
- Nastasă, Lucian, *Intimitatea amfiteatrelor. Ipostaze din viaţa privată a universitarilor „literari" (1864-1948),* Editura Limes, Cluj-Napoca, 2010.
- Nastasă, Lucian, *Intelectualii şi promovarea socială (pentru o morfologie a câmpului universitar)*, Editura Nereamia Napocae, Cluj-Napoca, 2003.
- Navadaru, Cosmin, *Nicolae Iorga, politicianul huiduit de parlamentari / Un român mai prolific decât Stalin şi Lenin la un loc,* pe HotNews.ro, joi, 8 decembrie 2011, online: https://m.hotnews.ro/stire/10888917
- Oltean, Radu, *Pohta ce-am pohtit istoria unui fals celebru,* pe Art Historia, luni, 21 mai 2018, online: http://art-historia.blogspot.com/2018/05/pohta-ce-am-pohtit-istoria-unui-fals.html
- Oprea, Horia Dumitru, *Nicolae Iorga – portret subiectiv,* blog de istorie: https://istoriiregasite.wordpress.com/2012/03/29/nicolae-iorga-portret-subiectiv/
- Roman, Carol, *Ziaristul şi fascinaţia clipei,* Editura Balcanii şi Europa, Bucureşti, 2012, p. 64.
- Razachevici, Constantin, *Cele două idei ale însemnării Viteazului,* în Magazin istoric, anul IX (1975), nr. 10, p. 13-15.
- Sofronia, Dan, *Istorii mai puţin ştiute despre Nicolae Iorga. A debutat ca gazetar la ziarul „Romanu" condus de unchiul Arghiropol,* în cotidianul „Adevărul de Piatra Neamţ", 11 aprilie 2021, online: https://adevarul.ro/locale/piatra-neamt/istorii-mai-putin-stiute-despre-nicolae-iorga-debutat-gazetar-ziarul-romanu-condus-unchiul-arghiropol-1_606f1aa15163ec4271bf4266/index.html
- Stanciu, Radu Lucian, *Implicaţiile unei aniversări: Nicolae Iorga la 60 de ani,* în Revista română de sociologie, serie nouă, anul XVII, nr. 5-6, p. 559-574, Bucureşti, 2006, online: https://www.revistadesociologie.ro/pdf-uri/nr.5-6-2006/LUCIAN_RADU_STANCIU-8.pdf
- Samson, A.P., *Memoriile unui gazetar 1927-1937,* Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1979.
- Stegărescu, Gabriel, *Războiul condeierilor: Nicolae Iorga vs. Tudor Arghezi,* în revista naţională Historia, Bucureşti, online http://www.historia.ro/exclusiv_web/general/articol/razboiul-condeierilor-nicolae-iorga-vs-tudor-arghezi
- Stoian, Mihai, *Dosarul unei crime politice: N. Iorga,* Muzeul Literaturii Române, Bucureşti, 1974.
- Şeicaru, Pamfil, *Nicolae Iorga,* Bucureşti, Editura Tritonic, 2005.
- Tănase, Bianca, *Păstorel Teodoreanu, de la umor la conflict,* în revista naţională Historia, online: https://www.historia.ro/sectiune/portret/articol/pastorel-teodoreanu-de-la-umor-la-conflict

Secuizarea şi maghiarizarea în arcul carpatic

Octavian CĂPĂŢÂNĂ
Cluj-Napoca

Omână de călăreţi, *sichilii*, au fost trimişi de regalitatea catolică, de osatură germană, la marginea estică a Transilvaniei, cu obligaţia de a-i ajuta pe români la paza trecătorilor. *Sichili* înseamnă păzitori într-o limbă turcică şi nu reprezentau o etnie anume. Originea etnică a foştilor secui a rămas o necunoscută. Pentru că, azi, după două studii ale Institutului de Genetică al Academiei Ungare, ştim că avem în Transilvania, Câmpia Tisei şi Panonia, doar maghiarofoni şi nu maghiari. Conform acestor studii, astăzi, în bazinul Dunării mijlocii, dintre maghiarofoni, sub 1% au gene asiatice, fie ele mongole, turceşti, cumane, avare şi maghiare la un loc, restul au haplogrupul J2, adică al românilor, al daco-romanilor, al tracilor (pe larg în volumul *Cultură, confesiune, etnie şi rasă în Transilvania, Câmpia Tisei şi Panonia,* Cluj-Napoca, Casa Cărţii de Ştiinţă, 2014).

În lumea ştiinţifică e recunoscut faptul că toate recensămintele ungureşti erau de trei ori trucate, în sensul umflării ponderii ungureşti, odată metodologic – dacă vorbeai ungureşte erai automat ungur, a doua oară pe teren, prin intimidare, şi a treia oară la prelucrarea datelor, la institutul de statistică. Dar până să avem informaţii de genetică, aveam şi avem date culturale. De unde învârtita coruptă, ceardaşul, la un popor nomad? Jocul în doi, în pereche, poate fi numai la un popor de multă vreme sedentar şi agricultor. Denumirea de ceardaş – aşa-zisul dans naţional maghiar, de fapt învârtita coruptă, apare pentru prima dată după 1860 sub iniţiativa baronului Bela Wenckheim. (*Dicţionarul Astra* vol. II, p. 58). Mai mult şi mai precis, Ioan Slavici, cel care i-a cunoscut şi i-a înţeles cel mai bine: „Maghiarii au un singur joc comun: *csardas* (crâşmăreasca), afară de acesta încă vreo trei locale. *Csardas* constă din două părţi: *lassu* (lin), şi *friss* (mărunţel). *Linul* (lassu) este Ardeleana română; *mărunţelul* (friss) este o compoziţie din jocurile româneşti Crişana, Bătuta, Pe picior, Lugojana şi Mărunţaua. [...] Românul cântă când joacă, iară maghiarul înjură. [...] În asemenea mod au schimbat maghiarii şi ariile române cântate de către dânşii. Deşi *lassu csardas* este jocul român Ardeleana, aria după care el se joacă nu este a Ardelenei, ci «doina» română. Aria doinei române este, dar, temeiul muzicei populare maghiare. *Friss csardas* se joacă după ariile jocurilor române. [...] Toate aceste arii de către poporul maghiar, propriu zis, îndeobşte sunt cântate foarte urât, în zbierături inarticulate". (Ioan Slavici, *Opere*, vol. VIII: *Scrieri istorice şi etnografice; Scrieri sociale şi economice*, Bucureşti, Fundaţia Naţională pentru Ştiinţă şi Artă, Univers enciclopedic, 2001, p. 795-796).

Aici casele, prelucrarea lemnului, sedentarismul şi muncile câmpului, crestăturile, costumele, ţesăturile, ceramica, cântecele, obiceiurile de botez, de nuntă şi de înmormântare, denominaţiunile şi numele sunt identice cu ale românilor. Cum au venit nişte nomazi de stepă în curbura Carpaţilor cu tradiţia prelucrării lemnului, identică în toate ţările româneşti cisalpine şi transalpine din Maramureş, Ţara Moţilor, Ţara de Sus şi Vrancea, până în Hobiţa, Severin şi Timoc? Casa noastră tipică de la ţară ar fi cea mai veche „formă a casei arice" europene, atât în ce priveşte interiorul, cât şi în ce priveşte exteriorul, cu prispa din faţă şi dispoziţia curţii dimprejur. Acest plan aric e o caracteristică a popoarelor stabile, dedate agriculturii, iar nu vieţii foştilor nomazi, căreia îi corespunde ca tip de casă „casa semitică", al cărei plan, ieşit din cortul triburilor nomade, îşi are dispuse camerele în jurul „unei curţi interioare", susţin învăţaţii germani (V. Drăghiceanu, *707 zile sub cultura pumnului german,* Bucureşti, Saeculum Vizual, 2012).

Haina ţăranului şi a femeii e a vechilor traci, dansurile naţionale de tip „hora" amintesc „Chora" dramelor antice.

De unde olăritul la nişte nomazi care beau apa din burdufuri din piele de cal şi nu

foloseau instrumentar casnic fragil? De unde numele sărbătorii naşterii Mântuitorului *Karacioni* dacă, trecând prin Kiev, la finele secolului al IX-lea, nu slavii, dar nici măcar cneazul lor nu se creştinase încă? De unde organizarea lor în scaune şi a germanilor în Stuhle, dacă nu de la judeţele şi juzii românilor din acel colţ de Daco Românie?

Când s-au deznaţionalizat românii, ei au „plecat" cu tot patrimoniul lor imaterial (credinţe păgâne şi creştine, obiceiuri, colinde, poveşti, strigături, dansuri, cusături, crestături), părăsind doar limba. Recent, Judit Pal recunoaşte că secuizarea în masă a românilor s-a făcut în două etape: întâi lingvistic şi apoi religios. (Ioan Ranca, *Profesioniştii noştri*, p. 161). O altă părere avea, la 1871, Ioan Slavici, care chiar credea că „mai există maghiari", astfel el scria: „Printre figurile povestei din când în când ni se arată câte o figură română în veşmânt străin: «cai năzdrăvani», «Mama pădurii», «S-ta Vineri», «lupte cu smei» şi alte asemenea imagini tainice, proprii numai poporului român ... când maghiarul povesteşte, el adeseori vorbeşte cu sintaxa română". (Ioan Slavici, *op. cit.*, p. 792).

Despre *dal, dana,* cântecul poporal maghiar, scrie Slavici, este acel gen al poeziei în care se află foarte puţine elemente noi (în afară de stridente, ţipătoare), restul fiind Doina. „După firea sa ritmică, limba maghiară nu se poate potrivi la ritmul armonic aflat în limbile europene: pentru aceea ritmul cântecelor populare maghiare, care este mai ales cel popular român, îndeobşte este foarte rău". (Ioan Slavici, *op. cit.*, p. 793)

Excepţionalul om de cultură, care cunoştea „maghiarul" ca nimeni altul, nu putea să adune atâtea informaţii obiective, pentru că acestea nu erau scoase din arhive sau relevate de ştiinţă, încât să ajungă independent de absolutul geneticii la altă concluzie, decât aceea logică, că ar fi existat maghiari, care să preia de la români, muzica, poezia, dansul şi toate celelalte forme ale culturii populare! Încă o dată, românii când s-au maghiarizat au plecat cu toate acestea! La început într-un cadru extrem de ostil, mai apoi şi puşi la zid de aparatul ecleziastic, politic, administrativ, juridic, militar şi, în final, şi şcolar, în condiţiile divizării confesionale a românilor, operate de Viena. La începutul secolului al XVIII-lea, românii din centrul ţării nu aveau decât două posibilităţi: să se maghiarizeze sau să se refugieze în Moldova. Cei rămaşi au împrumutat altă limbă, dar sângele nu l-au putut împrumuta! Până şi etnograful german Paul Hunsdorfer (1810-1891, maghiarizat Hunfalvy), admitea că secuii sunt un amestec cu autohtonii. (I. I. Russu).

Savantul Nicolae Iorga concluziona pe bună dreptate: „Secuii din Carpaţi sunt în majoritate românii deznaţionalizaţi, aşa cum o arată habitatul lor tradiţional, felul de construcţie al caselor şi modul de prelucrare a pământului".

Blocul „secuiesc" este, de altfel, o invenţie recentă, de după 1848 (I. I. Russu), azi „blocul" de după 1848, s-a schimbat în „ţinutul" secuiesc – în mintea ignoranţilor politicieni din Bucureşti.

Casa tradiţională din Harghita. Muzeul Etnografic din Cluj-Napoca

80 de ani de la „Katynul românesc", masacrul de la Fântâna Albă

O tragedie despre care se vorbeşte prea puțin

Antuanela ROŞIOR

Se împlinesc, în 2021, 80 de ani de la tragicul eveniment din 1 aprilie 1941 – ziua Paştelui în acel an de război – când mii de români din nordul Bucovinei, locuitori ai satelor de pe Valea Siretului, au încercat să se refugieze din Uniunea Sovietică în România, dar au fost seceraţi de grănicerii sovietici în pădurea Varniţa, zona cunoscută şi cu denumirea de Poiana Camencei, situată lângă satul Fântâna Albă, care, la acea dată, era limita impusă de ocupanţii sovietici dintre nordul şi sudul Bucovinei şi care a rămas graniţă a României şi cu statul succesor sovieticilor, Ucraina. Un episod negru din istoria noastră, numit şi „Katynul românesc".

Soarta românilor s-a schimbat în contextul în care România a fost obligată să cedeze Uniunii Sovietice trei teritorii (Bucovina de Nord, Basabaria şi Herţa), unde locuiau câteva milioane de locuitori, consecinţă a ultimatumului primit în iunie 1940 şi ca urmare a Pactului Ribbentrop-Molotov din august 1939, care a rezolvat problema delimitării sferelor de interese din Europa răsăriteană. La 10 luni de la instaurarea ocupaţiei sovietice, mii de români din mai multe sate din Valea Siretului şi-au abandonat casele, gospodăriile şi viaţa lor de până atunci pentru a reveni în patria-mamă, nebănuind că vor fi exterminaţi cu sânge rece. Încă din ianuarie 1941, sovieticii au lansat zvonul că, cei care vor, au posibilitatea să treacă liber şi paşnic frontiera spre România.

Astfel, în duminica Paştelui din 1941, 3.000 de români au format o coloană paşnică, purtând în faţă un steag alb şi icoane, prapuri şi cruci din cetină, şi s-au îndreptat pas cu pas spre noua graniţă sovieto-română.

Aproape de localitatea Fântâna Albă (în prezent, parte a regiunii ucrainene Cernăuţi), la circa 3 km de graniţa română, îi aşteptau trupele grănicerilor sovietici.

Cercetătorii spun că masacrul de la 1 aprilie 1941 de la Fântâna Albă a fost orchestrat de sovietici. Cadavrele românilor au fost aruncate în gropi comune săpate dinainte, iar unele victime au fost îngropate de vii. Alţi români, prinşi la Fântâna Albă, au fost arestaţi şi torturaţi. Au sfârşit într-o groapă comună dintr-un cimitir evreiesc peste care ruşii au aruncat var stins.

Ca urmare, sovieticii au declanşat o operaţiune vastă de represalii împotriva românilor din Basarabia şi nordul Bucovinei. În luna iunie 1941, peste 13.000 de români au fost ridicaţi din casele lor şi deportaţi în Siberia şi Kazahstan. Foarte puţini au supravieţuit. Ca urmare a regimului opresiv, românii din Basarabia şi Bucovina s-au împuţinat considerabil. Potrivit statisticilor oficiale, populaţia românească a regiunii Cernăuţi a scăzut cu 75.000 de persoane între recensământul românesc din 1930 şi primul recensământ sovietic în 1959. Unii cercetători susţin că sovieticii au avut un program intenţionat de exterminare a românilor.

Anterior masacrului de la Fântâna Albă, în zilele de 6-7 februarie 1941 a avut loc masacrul de la Lunca, un alt moment dramatic din istoria românilor bucovineni. În luna ianuarie 1941, aproximativ 100 de persoane din satul Mahala au trecut graniţa din nordul Bucovinei în România, fapt care a încurajat, o lună mai târziu, alte sute de români să ia aceeaşi cale.

Astfel că, pe 6-7 februarie 1941, în jur de 450 de români s-au îndreptat spre graniţele patriei mamă. Doar că, probabil fiind avertizaţi de cineva chiar din rândul românilor, sovieticii îi aşteptau la graniţă, tactică folosită şi două luni mai târziu la Fântâna Albă. Au fost seceraţi fără milă de mitralierele sovietice.

Sângerosul masacru de la 1 aprilie 1941 de la Fântâna Albă nu fost recunoscut niciodată de regimul sovietic, iar autorităţile ucrainene au permis abia în anul 2000 oficierea unei slujbe religioase la Fântâna Albă în memoria celor 3.000 de români ucişi în drumul lor spre România.

În ultimii ani, la Fântâna Albă au loc slujbe de pomenire a victimelor masacrului de la Varniţa.

Din cauza restricţiilor de circulaţie impuse pentru combaterea epidemiei provocată de noul

coronavirus, şi în acest an ceremoniile de comemorare a celor care au murit în 1941 la Fântâna Albă, vor fi restrânse.

Arhiepiscopia Sucevei şi Rădăuţilor a anunţat că astăzi, la ora 18.00, la toate bisericile şi mănăstirile din cuprinsul Arhiepiscopiei Sucevei şi Rădăuţilor vor fi trase clopotele în memoria celor ucişi la Fântâna Albă, dar şi pentru pomenirea românilor morţi „în alte zone în urma ocupaţiei sovietice". Parohiile din ţară, care doresc, se pot alătura acestei comemorări prin tragerea clopotelor, în ziua de 1 aprilie, la ora 18, spre pomenirea tragediei din 1941.

De asemenea, la Portalul Memorial Golgota Neamului – „Fântâna Albă" de la Mănăstirea Putna, după-amiază, cu binecuvântarea Înaltpreasfinţitului părinte Calinic, arhiepiscop al Sucevei şi Rădăuţilor, începând cu ora 16:00 va avea loc o manifestare comemorativă, odată cu săvârşirea slujbei Parastasului pentru românii căzuţi la Fântâna Albă de către Preasfinţitul părinte episcop-vicar Damaschin Dorneanul şi cuvânt al Preasfinţitului părinte Damaschin, urmată de alocuţiuni ale arhid. prof. univ. dr. Vasile Demciuc, acad. Alexandrina Cernov, Cernăuţi (membru corespondent al Academiei Române), senatorului Viorel Badea (preşedintele Comisiei pentru cultură şi mass-media din Senatul României) şi Dorin Popescu (fost viceconsul al României la Cernăuţi), între aceste alocuţiuni fiind intercalat un recital comun al formaţiei folclorice „Perla" a Şcolii Populare de Artă şi Civilizaţie Românească „Ciprian Porumbescu" din Cernăuţi şi al grupului „Mlădiţe bucovinene" al Şcolii Gimnaziale nr. 8, Suceava, apoi de recitalurile corului Asociaţiei Studenţilor Creştin Ortodocşi Suceava şi Grupului vocal instrumental „Ai lui Ştefan, noi oşteni" de la Liceul Tehnologic „Ion Nistor" din oraşul Vicovul de Sus. Cuvântul de încheiere va fi rostit de arhim. Melchisedec Velnic, exarh al Arhiepiscopiei Sucevei şi Rădăuţilor şi stareţul Mănăstirii Putna, iar la ora 18:00 va avea loc „În sunetul clopotelor Bucovinei, cu o lumânare aprinsă în memoria victimelor de la Fântâna Albă". Manifestarea comemorativă este organizată de Arhiepiscopie alături de Mănăstirea Putna şi Centrul pentru Conservarea şi Promovarea Culturii Tradiţionale „Arboroasa".

Portalul Memorial Golgota Neamului – „Fântâna Albă" cuprinde o poartă monumentală, o troiţă de piatră, spaţii pentru depunerea de flori şi aprinderea de lumânări, inscripţii cu numele satelor de unde au pornit spre România cei ucişi în masacrul din 1941 (Crăsnişoara Nouă, Crăsnişoara Veche, Budineţ, Davideni, Igeşti, Cireşul, Pătrăuţii de Sus, Pătrăuţii de Jos, Bănila pe Siret, Crasna, Ciudei, Suceveni, Corceşti, Carapciu, Cupca, Dimca, Iordăneşti) şi o fântână. El a fost realizat de mănăstire şi sfinţit în 2 iulie 2018, la Mănăstirea Putna, pe locul unei troiţe ridicate (la iniţiativa Departamentul pentru Românii de Pretutindeni din cadrul Guvernului României) la 1 aprilie 2011 în memoria victimelor Masacrului de la Fântâna Albă,

De asemenea, Grupul civic „Iniţiative pentru Bilca" şi Societatea pentru Cultură şi Literatură în Bucovina – filiala Bilca, alături de cele trei parohii din comuna Bilca, Primăria Comunei Bilca, Grupul „Arboroasa", Şcoala Gimnazială „George Tofan" Bilca organizează, tot astăzi, o acţiune de comemorare.

Asociaţia Centrul pentru Conservarea şi Promovarea Culturii Tradiţionale „Arboroasa" din Vicovul de Jos va elibera în aer 16 lampioane albe, reprezentând cele 16 sate româneşti de unde au plecat românii asasinaţi în pădurea Varniţa: Bănila Moldovenească, Budineţ, Carapciu, Cireşul, Ciudei, Crasna, Crăsnişoara Nouă, Crăsnişoara Veche, Cupca, Davideni, Igeşti, Iordăneşti, Pătrăuţii de Sus, Pătrăuţii de Jos, Suceveni şi Trestiana.

În 1 aprilie este comemorată Ziua naţională de cinstire a memoriei românilor – victime ale masacrelor de la Fântâna Albă şi din alte zone, ale deportărilor, ale foametei şi altor forme de represiune organizate de regimul totalitar sovietic în ţinutul Herţa, nordul Bucovinei şi întreaga Basarabie, instituită prin Legea 68/2011.

Conform articolului 2 din lege, cu prilejul Zilei naţionale de cinstire a memoriei românilor – victime ale masacrelor de la Fântâna Albă şi din alte zone, ale deportărilor, ale foametei şi ale altor forme de represiune organizate de regimul totalitar sovietic, în Ţinutul Herţa, nordul Bucovinei şi întreaga Basarabie – se organizează comemorări oficiale, depuneri de coroane şi alte activităţi menite să cinstească memoria acestor români.

Un martor tăcut al crimelor, ororilor şi al suferinţelor din gulagul românesc

Ioan ŢIPLEA
Baia Mare

Etimologic vorbind, semnificaţia toponimului SIGHET este controversată. Unii, puţini la număr, cum ar fi bunăoară istoricii Constantin Daicoviciu, Silviu Mărginean şi Ioan I. Rusu, găseau obârşiile acestui cuvânt în străvechea limbă traco- dacă, unde elementul *seget* – care se regăseşte în acest toponim – însemna „cetate". Alţii, tot puţini, îi regăsesc originile în slavul *sihot*, adică „târg". În fine, cei mai mulţi opinează că numele îşi are rădăcinile în maghiarul *sziget*, care înseamnă „insulă".

Oricum, indiferent de controversele etimologico-semantice şi indiferent dacă Sighetul a fost mai întâi o cetate a dacilor liberi, mai exact a costobocilor, iar descoperirile arheologice de pe Dealul Solovan confirmă acest fapt, indiferent dacă la începuturile sale a fost un „târg" cosmopolit şi indiferent dacă, în expansiunea lor în Ardeal, maghiarii ar fi creat o insulă etnică într-un spaţiu majoritar românesc, aşa cum a fost şi este Maramureşul voievodal, după cum o probează documentele, este sigur că aşezarea este atestată, pentru prima dată, în anul 1326; e sigur că în 1352 regele Ungariei, Carol Robert de Anjou – cel înfrânt la Posada, în 1330, de voievodul Ţării Româneşti, Basarab I – acordă cele dintâi privilegii, consacrând Sighetul ca oraş regal; că Drag şi Balc – urmaşii lui Dragoş, întemeietorul Moldovei – şi-au stabilit aici reşedinţa voievodală; că din 1385 el devine capitala sau reşedinţa Comitatului Maramureş, unul dintre cele mai mari comitate ale regatului maghiar, cu un teritoriu de peste 10.000 km 2 , situat pe ambele maluri ale Tisei; că după dezastrul din 1526 de la Mohacs, vreme de peste un secol, principii transilvăneni îi confirmă statutul de reşedinţă a Comitatului; că în 1659 împăratul Leopold I al Austriei acorda oraşului drept de stemă, întărindu-i astfel prestigiul; că în anul 1730 curtea imperială vieneză îi dă acordul de înfiinţare a Şcolii Piariste, care este, de fapt,

prima şcoală publică din Maramureş; că în 1802 guvernul imperial confirmă înfiinţarea Liceului Reformat, transformat în 1835 în Facultatea de Drept; că în 1862 tot Viena susţine înfiinţarea Preparandiei Române din Sighet, şcoală în care s-au format zeci de dascăli ai satelor maramureşene care au întreţinut idealul unităţii naţionale; că între anii 1896-1897, sub regimul dualist austro-ungar, guvernul de la Budapesta construieşte în oraş penitenciarul Comitatului; că la 1 Decembrie 1918 un grup numeros de maramureşeni de pe ambele maluri ale Tisei, prezenţi la Marea Adunare Naţională de la Alba Iulia s-au scandalizat exprimându-şi ferm dezacordul atunci când, la finalul discursului său episcopul de Caransebeş, Miron Cristea, a exclamat: Trăiască România Mare, de la Nistru până la Tisa! Şi-aşa că, sesizând nemulţumirea, spontan, viitorul patriarh al României a reformulat urarea: Trăiască România Mare de la

Nistru până dincolo de Tisa!, dând astfel satisfacţie celor nemulţumiţi; că după Marea Unire, în urma cedărilor teritoriale, Sighetul devine capitala noului judeţ Maramureş, redus la o treime din teritoriul de odinioară; că la sfârşitul celui de-al Doilea Război Mondial, din decembrie 1944 şi până în aprilie 1945, când oraşul era ocupat de „trupele sovietice eliberatoare", bolşevicii, conduşi de ucraineanul Ivan Odoviciuc, mai cu forţa, mai cu binişorul, au anexat şi această parte a Maramureşului la Ucraina Subcarpatică, tentativă zădărnicită de ţăranii de pe Valea Izei, mai cu seamă de ieudenii conduşi de primarul Dumitru Pop al Roibului, şi borşenii animaţi de primarul Gavril Mihali zis Ştrifundă; că în 1950, după modelul sovietic de organizare a ţării pe regiuni, din reşedinţă de judeţ, Sighetul devine centru raional; că în acelaşi an nefast penitenciarul de drept comun este transformat într-unul de maximă securitate, destinat exclusiv deţinuţilor politici; că în epoca de aur Sighetul devine oraş muncitoresc, în care domină „mamutul" denumit C.I.L. sau Combinatul de Industrializare a Lemnului, al doilea ca mărime din ţară în acest sector, care în vremurile de glorie avea peste 8000 de salariaţi.

După decembrie 1989, ca peste tot în ţară, şi Sighetul intra în declin, suportând vânzolelile tranziţiei. Se închid ateliere, dispar fabrici şi uzine, se dezintegrează colosul industrial numit C.I.L., creşte ameţitor şomajul etc. Viaţa urbei devine tot mai cenuşie şi mai searbădă, nemaiavând nimic din strălucirea burgului mitteleuropean din vremurile de odinioară. În ciuda acestui fapt, pentru nemeşii-plugari, pentru ţăranii purtători/deţinători de titluri şi blazoane nobiliare de pe cele patru văi ale Izei, Marei, Cosăului şi Vişeului el rămânea capitala Maramureşului, chiar dacă prin reforma administrativă din 1968 reşedinţa noului judeţ – în care au fost încorporate patru ţări: a Maramureşului, a Lăpuşului, Codrului şi Chioarului – este stabilită la Baia Mare.

În 1993, într-o atmosferă economico-socială mohorâtă, nesigură şi deprimantă de care nu-i străin comunistul de omenie Ion Iliescu, începea frumoasa poveste a Memorialului închinat victimelor represiunii comuniste. Artizanii ei sunt poeta Ana Blandiana şi scriitorul Romulus Rusan, ctitorii de fapt şi de drept ai acestui templu emblematic al memoriei suferinţei româneşti, dimpreună cu scriitorul maramureşean Gheorghe Mihai Bârlea. Povestea acestui loc de aducere aminte este, atât povestea grozăviilor săvârşite în acest penitenciar, între anii 1950-1955, cât şi povestea terifiantă a întregului gulag comunist.

Însă, ca să poţi înţelege simbolistica poveştilor întrupate în Memorial, trebuie să ştii povestea acestei închisori. Succint, ea sună aşa: din 1897 şi până în 1918, penitenciarul a găzduit deţinuţi de drept comun, cu unele excepţii, cum a fost de pildă preotul rutean Alexei Kobaliuk, condamnat pentru delicte de natură politică. Apoi, între cele două războaie aici au fost încarceraţi deţinuţi cu pedepse minore, de 2 sau 3 ani, după care din noiembrie 1944 până în mai 1945, când Maramureşul a fost anexat la Ucraina Subcarpatică la Sighet au fost întemniţaţi dezertori şi delincvenţi din Armata Roşie eliberatoare şi stăpânitoare a oraşului, transferaţi apoi în U.R.S.S. Începând cu anul 1948 sunt închişi aici , alături de deţinuţi de drept comun, primii deţinuţi politici: elevi, studenţi, soldaţi, ofiţeri, ţărani ce făcuseră parte din mişcările de rezistenţă din Ardeal, însă din mai 1950 şi până în iulie 1955 la Sighet au fost încarceraţi exclusiv deţinuţi condamnaţi pentru motive politice. Vreme de cinci ani, din toate colţurile ţării au fost aduşi şi întemniţaţi în cel mai mare secret peste 200 de demnitari şi personalităţi emblematice ale României. E vorba de 4 prim-miniştri: Iuliu Maniu, Constantin Argetoianu, Gheorghe Tătărăscu şi Ion Grigurtu; de 4 şefi de partide:

Iuliu Maniu, Ioan Mihalache, Dinu Brătianu şi Constantin Titel Petrescu; de 5 guvernatori ai BNR: Constantin Anghelescu, Dumitru Burileanu, Grigore Dumitrescu, Mihail Manoilescu şi Constantin Tătăranu; de 23 de academicieni: Gheorghe Taşcă, Gheorghe Brătianu, Ioan Lupaş, Constantin C. Giurescu…; de 23 de personalităţi ce au contribuit decisiv la făurirea României Mari: Iuliu Maniu, Pantelimon Halippa, Iuliu Hossu, Ilie Lazăr …; de zeci de profesori universitari, miniştri, secretari de stat, ofiţeri de toate rangurile, ziarişti, preoţi, canonici, dar şi de 16 ierarhi sau viitori ierarhi catolici, dintre care 10 de confesiune greco-catolică: Ioan Bălan, Ioan Cherteş, Tit Liviu Chinezu, Ioan Dragomir, Valeriu Traian Frenţiu, Iuliu Hossu, Ioan Ploscaru, Alexandru Rusu, Ioan Suciu şi Alexandru Todea. Şi astfel un penitenciar oarecare din nordul ţării devine…Închisoarea elitelor României.

În acest interval mor la Sighet peste 50 de demnitari încarceraţi care au fost înhumaţi pe ascuns în locuri necunoscute din Cimitirul Săracilor, situat pe malul Tisei. Printre cei ce-şi dorm somnul de veci în acest ţintirim fără morminte se numără Iuliu Maniu, Dinu Brătianu, Gheorghe Brătianu, Mihail Manoilescu, Gheorghe Tătărăscu, Gheorghe Taşcă, episcopii greco-catolici Valeriu Traian Frenţiu, Ioan Suciu, Tit Liviu Chinezu ori cel romano-catolic de Iaşi, Anton Durkovici…

După acel cincinal întunecat din istoria închisorii, ea revine la statutul anterior, găzduind deţinuţi de drept comun, până în 1977, când Nicolae Ceauşescu desfiinţează o bună parte din penitenciarele României, printre care şi cel de aici, transformat în depozit de materiale. Şi cu toate că se afla în proprietatea Consiliului Local, la începutul anilor ‘90 clădirea părăginită a închisorii devine adăpost pentru vagabonzi, delincvenţi, prostituate… În această stare dezolantă o cunosc … scriitorii Ana Blandiana şi Romulus Rusan. Cu ei şi cu efortul lor generos începe fascinanta poveste de recuperare a memoriei recente şi de edificare a Memorialului. Pe 29 ianuarie 1993, cei doi înaintează Consiliului Europei proiectul Memorialul Victimelor Comunismului.

În primăvara anului următor, în vederea administrării proiectului, se înfiinţează Fundaţia Academia Civică, iar în octombrie 1994, printr-o hotărâre a Consiliului Local, clădirea închisorii este atribuită Fundaţiei. Un an mai târziu, în aprilie, Consiliul Europei preia sub egida sa şi finanţează proiectul… În vara anului 1996 încep lucrările de reabilitare şi amenajare a viitorului muzeu, iar în vara anului următor, odată cu finalizarea acestor lucrări, preşedintele Emil Constantinescu promulgă legea 95/1997 prin care Memorialul, adică Muzeul şi Cimitirul Săracilor din Sighet, precum şi Centrul Internaţional de Studii al Comunismului din Bucureşti, este declarat ansamblu istoric de interes naţional. La 1 martie 2018, Comisia Europeană acordă distincţia Marca Patrimoniului European pentru 9 situri europene ce marchează şi simbolizează lupta pentru istoria, valorile şi idealurile europene, iar Sighetul, cu al său Memorial, se regăseşte pe această onorantă listă.

Fără putinţă de tăgadă, centrul focal şi iradiant al instituţiei este Muzeul. Conform proiectului, în spaţiul muzeal al fostei închisori au fost amenajate 80 de săli tematice: celulele în care au fost încarceraţi Iuliu Maniu şi Gheorghe Brătianu, Neagra sau celula pedepselor, sala ce evocă generaţia Marii Uniri exterminată în gulagul românesc, cea a represiunii împotriva Bisericii, sala numită Rusaliile Negre, sau despre deportările în Bărăgan, cele dedicate partidelor politice, demnitarilor închişi, rezistenţei anticomuniste, poeziei din închisori, scriitorilor interzişi, Solidarităţii poloneze … Curtea interioară a închisorii-muzeu, unde din când în când, pentru câteva clipe de „recreere”, cu lanţuri la mâini şi la picioare, erau scoşi la plimbare deţinuţii politici, a fost transformată într-un spaţiu dedicat meditaţiei, reculegerii şi rugăciunii. Aici sculptorul Aurel Vlad, în mod magistral, a izbutit să realizeze un tulburător ansamblu statuar intitulat Cortegiul Sacrificaţilor, imposibil de ignorat de vizitatori.

Astfel, clădirea închisorii, complet restaurată devine muzeu. Dotat la cele mai înalte standarde în domeniu, odată cu inaugurarea sa oficială din vara anului 1997, Muzeul intră rapid şi lesne pe orbita circuitului turistic intern şi internaţional. Conform datelor oficiale, an de an numărul vizitatorilor a crescut în ritm accelerat, ajungând, de pildă, ca media ultimilor 5 de ani să depăşească impresionanta cifră de 100000. Anul 2019 este, însă, anul recordului absolut, cu peste 150 000 de vizitatori români şi străini, din care o mare parte elevi şi studenţi. În acest fel, împreună cu Cimitirul Săracilor, Muzeul Victi-

melor Comunismului se transformă în adevărate locuri de pelerinaj, de cinstire şi aducere aminte a jertfei şi suferinţei îndurate de cei mai demni compatrioţi, devenind o şcoală unde se învaţă adevărurile netrucate şi se cultivă memoria ca formă de justiţie.

Puţină lume ştie că aceste vorbe memorabile aparţin Anei Blandiana. Ele au fost scrise şi publicate în 1993 în „Frankfurter Runsdchau". În acel text, autoarea pune în discuţie tema justiţiei postcomuniste. Accentuând ideea că justiţia nu înseamnă răzbunarea binelui împotriva răului, ci decantarea şi definirea lor, suntem provocaţi să medităm atât la drepturile omului-călău, ale torţionarului din puşcăriile comuniste, cât şi la drepturile omului-victimă, ale deţinutului politic care a îndurat chinuri inimaginabile în aceste puşcării. În finalul acestui eseu, Blandiana opinează că justiţia poate renunţa la pedepsirea omului-călău, dar nu poate pretinde victimei să uite prin ceea ce a trecut. Cu alte cuvinte, în numele justiţiei, omul-victimă are dreptul să ierte, însă n-are dreptul să uite. Probabil că din asemenea gânduri s-a născut proiectul şi apoi Memorialul, care prezervă şi aduce la cunoştinţa noastră, a contemporanilor, mărturiile victimelor represiunii comuniste. Concluzia e limpede: la noi ca şi aiurea, dacă justiţia instituţionalizată nu poate ori nu vrea să facă recurs la memorie, memoria singură poate fi o formă de justiţie. Aşa că, înainte de orice, Memorialul are vocaţia de a-i reabilita pe duşmanii poporului, pe cei stigmatizaţi de comunism.

Surprinzător, în a doua jumătate a anului 2019, pe baza unui parteneriat încheiat între Fundaţia Academia Civică şi editorul Ştefan Blasko, administratorul firmei Electro Sistem din Baia Mare, un mecena al zonei, în condiţii grafice impecabile a apărut cartea-album *Memoria ca formă de justiţie,* în care este promovat Memorialul. Această bijuterie editorială impresionează cititorul, atât prin cele 4 texte semnate de Ana Blandiana, Romulus Rusan, Robert Furtos şi Gheorghe Mihai Bârle, ce sunt traduse în limbile engleză şi maghiară, cât şi prin cele peste 100 de fotografii, sepia, alb-negru şi color, variabile ca dimensiuni şi convingătoare prin mesajul lor.

În textul ce deschide albumul, printre altele, Ana Blandiana accentuează că această carte prezintă o instituţie a memoriei unică în felul ei, pentru că este în acelaşi timp un muzeu de istorie, dar şi de artă, este institut de cercetare, dar şi de educaţie … Acesta-i Memorialul de la Sighet! Martorul tăcut al suferinţei ce adevereşte crimele şi ororile din gulagul românesc. Iar dacă n-am reuşit să fiu convingător, mergeţi la Sighet sau, cel puţin, consultaţi această carte-album! E o carte de neocolit, la fel ca Memorialul!

(Sursa ilustraţiilor: albumul *Memoria ca formă de justiţie*)

Acad. Ioan-Aurel Pop, *Veghea asupra limbii române*[1]

Dr. Viorel HODIŞ

MOTTO: [...] limba romană, ca să nu [şi-]o părăsească nicidecum,[românii] se împotrivesc cu atâta stăruinţă [năvălitorilor], încât îi vezi că luptă nu atât pentru păstrarea vieţii, cât a limbii. (Antonio Bonfini (1434-1503), secretar al regelui Matei Corvin).

I. Întâmpinat, autorul, întâmpinată, cartea – imediat după apariţie, semn bun – şi cu vorbe-„n doi peri”[2], dar şi cu elogii rar întâlnite – alt semn bun! **–** ***Veghea asupra limbii române*** este „micul tratat despre şi pentru limba română […] rod al unei îndelungi meditaţii, al unei adânci *rumănări* a datelor acumulate […] şi al unei nobile stări de veghe”[3]. Eveniment îndelung şi de mulţi aşteptat, întrucât în învăţământul (pre)universitar „umanioarele”, în primul rând *româna* şi maica sa, *latina* – dar şi *istoria neamului*! – sunt în mare suferinţă. Şi nu de ieri, de-alaltăieri, ci de decenii.

Preocupările privind soarta limbii şi istoriei neamului sunt, pentru marele istoric, nu doar sarcini din „fişa postului” istoricului de meserie ca om de ştiinţă, ci obligaţii de suflet, de conştiinţă, punându-şi, de mulţi ani, în luptă dreaptă întreaga fiinţă, cu nebănuite energii.

Ca tânăr elev, **I.-A. Pop** are marele noroc, dătător de înalte imbolduri, studiind la un celebru liceu („Andrei Şaguna” din Braşov), cu o excelentă tradiţie, cu mulţi „profesori doctori în specializările lor”[4], liceu, azi colegiu naţional, care a dat ţării şi culturii naţionale şi mondiale multe zeci de academicieni.

Viitorul mare istoric fructifică la maximum – ca student la Facultatea de Istorie-Filosofie, secţia Istorie a Universităţii clujene „Babeş-Bolyai” – tot ce aveau mai bun de oferit marii ei profesori Constantin şi Hadrian Daicoviciu, David Prodan, Ştefan Pascu, D.D. Roşca ş.a.

Îşi întregeşte cunoştinţele în bogat periplul său ca bursier, respectiv ca *Visiting Professor* la mari universităţi ale lumii (Pittsburg, Pennsylvania – SUA, Trento, Italia, Ca’Foscari din Veneţia – Italia), ca Dr.H.C. al mai multor universităţi, ca membru a numeroase academii etc.

Drept cel mai apropiat şi mai influent dintre marii lui maeştri – unul care nu i-a fost profesor, doar coleg de Academie – şi-l recunoaşte pe acad. matematician şi logician **Solomon Marcus**, de la care a primit impulsul cel mai curat şi hotărâtor, cel mai vibrant, acela de a declanşa revigorarea învăţământului public umanist, a *limbii* şi *istoriei* naţiunii, dar, în special, de a readuce, pe locul ce i se cuvine, *limba latină*, obiect de studiu uzurpat în perioada comunistă, ignorat în cea post-comunistă.

Şi nu numai atât. Acad. Solomon Marcus i-a insuflat tânărului istoric Ioan-Aurel Pop – ca obligaţie morală de bun cetăţean român – dorinţa de *a ieşi în public* spre a convinge autorităţile să ia cuvenitele măsuri de redresare şi eradicare a acestor carenţe majore, în primă urgenţă, în învăţământul preuniversitar.

Marele matematician nu s-a mulţumit doar cu îndemnuri, ci i-a furnizat tânărului istoric şi „armătura” argumentelor cu care să convingă, nu numai autorităţile statului, ci şi opinia publică din mediul şcolar preuniversitar (profesori, părinţi, elevi) cât de importantă este repunerea la locul ei de mare cinste a predării limbii latine în învăţământul românesc.

Rezumăm, pe cât posibil mai condensat, aceste argumente.

---

1 Editura Litera, Bucureşti – Chişinău, 2020, 240 p. (În continuare*: Veghea...*).

2 „[…] istoricul e un cal breaz, un retrograd din încrengătura zăvorâţilor în convingeri atavice […] de căpos incorigibil […]; cartea este o apologie adusă limbii române” (S. Lavric în „România literară”, nr. 45/2020, p. 12).

3 Irina Petraş, *În contra nimicnicirii de neam şi limbă,* în „România literară”, nr. 45/2020, p. 13.

4 *Veghea...,* p. 5-6.

1. Primul: *apartenenţa noastră la latinitate*. Ar fi un paradox greu de înţeles – şi extraordinar de păgubos pentru şcoala noastră – ca o „limbă-fiică" (neolatină), care este româna, să refuze a-şi cunoaşte „limba-mamă", câtă vreme popoare nelatine ale lumii civilizate *aşază latina la baza învăţământului în sistemele lor educaţionale*. Ca să nu mai vorbim de universul numit „romania" – lumea popoarelor neolatine europene, respectiv nelatine, doar *latinofone,* extraeuropene (numeroasele popoare ale continentului „latino-american", ce vorbesc spaniola şi portugheza) – în ale căror sisteme de învăţământ limba latina este considerată *disciplina princeps.* În sistemul educaţional al landurilor Germaniei *latina se predă*, până astăzi, chiar şi la unele *institute cu profil tehnic*.

2. Marele matematician şi logician român S. Marcus (mare român, deşi etnic evreu!) avea convingerea fermă că *latina* cu *logica impecabilă* a structurii sale *gramaticale* este „cheia" cea mai potrivită pentru studierea celorlalte limbi, nu numai a „limbilor-surori" *neolatine* (franceza, spaniola, portugheza, italiana, sarda, provensala, catalana, retoromana), nu numai a limbilor *nelatine* de uzanţă *internaţională* (engleza, germana, chineza, japoneza...), ci a *tuturor* limbilor cunoscute ale lumii!

3. *Gramatica* limbii latine *disciplinează mintea* oricui o învaţă şi dă *viziune intelectualului*, întocmai cum *geometria* o face pentru cei ce o studiază. Un elev/ student – spunea matematicianul-logician – care „ştie bazele limbii (gramaticii) latine *are premisele formate* ca să devină specialist în multe domenii, de la ştiinţele exacte până la cele sociale şi la disciplinele umaniste"[1].

Astfel pleda acad. S. Marcus pentru *readucerea latinei la prestigiul cuvenit în sistemul nostru de învăţământ* grav afectat încă de la Reforma Învăţământului din 1948. Reformă pe care, alături de multe altele, guvernanţii României de-atunci – România aflată, efectiv, sub ocupaţia trupelor sovietice! – a fost nevoită să o (şi să le) accepte. Şi *aşa a rămas*, în linii mari, şi sub guvernările succesive neocomuniste de după 1989.

Prin aceste argumente acad. S. Marcus pleda, de fapt, şi pentru acurateţea, armonia şi ridicarea *prestigiului limbii române*, în care vedea adevărata *carte de vizită* a poporului român. Mare academician matematician şi logician român şi mare patriot român!

***

II. **„Limba română este cel mai înalt, cel mai preţios bun, cel mai valoros tezaur spiritual produs de poporul român de-a lungul întregii sale istorii".** Acesta este postulatul central de la care se revendică întreaga concepţie istorico-lingvistică a academicianului I.-A. Pop. Pe acest postulat se pliază întreagă cartea *Veghe*[2] *asupra limbii române,* „micul tratat"[3], care conţine în „cuprinsul" său 29 de „meditaţii", adevărate microstudii, concordante cu ultimele concluzii ale cercetătorilor specialişti în materie. Toate aceste meditaţii elucidează una câte una din multiplele faţete ale vastei teme în discuţie:

Vom evidenţia câteva în următoarele noastre pagini restrânse la dimensiunile unei recenzii.

1. **Mărturii lingvistice („interne") ale latinităţii limbii şi ale continuităţii.**

S-a vorbit şi s-a scris mult despre vecinătatea traco-geto-dacilor cu imperiul Romei, despre relaţiile – când mai paşnice, când mai ostile – ale statului centralizat Dacia cu marele Imperiu Roman în continuă expansiune, despre războaiele dintre acestea soldate în final cu ocuparea unei bune părţi din Dacia, despre bilingvismul realizat prin suprapunerea latinei vulgare peste idiomurile vorbite de populaţiile din sudul şi nordul Dunării, romanizându-le. Teritoriu şi perioadă istorică de formare a graiurilor romanice din care a rezultat *lingua romana*, devenită, în secole*, limba română.*

Din perioada *luminismului* românesc, multe şi importante studii privind latinitatea limbii noastre le datorăm marii mişcării cultural-religioase din Transilvania secolului al XVIII-lea, din sânul cărei mişcări s-a născut celebra „***Şcoală Ardeleană***", numită şi „**Şcoala *Latinistă***"[4], constituită în jurul reprezentanţilor ei de frunte: **Samuil Micu, George Şincai, Petru Maior, Ion Budai Deleanu** şi mulţi alţii.

1 V. „Oraşul" XV (2020), 1 (50), p. 60/2/2.
2 Pierderea acestui articol hotărât (-a) sporeşte frumuseţea titlului cărţii (opinie subiectivă, desigur!).
3 V. *supra,* nota 3.
4 *Minerva, Enciclopedie română*, Cluj, 1929 (975 p.), p. 91/1. (În continuare: *Minerva*).

Principalele *direcţii* ale luptelor religioase, politice şi ştiinţifice pe care le-au iniţiat şi condus „corifeii" acestei *Şcoli* de-a lungul secolelor XVIII şi XIX cu mari eforturi, chiar jertfe, sunt următoarele:

a) Lupta pentru dovedirea *originii romane* a poporului român şi a *continuităţii* acestuia pe meleagurile locuite neîntrerupt până astăzi;

b) Lupta pentru dovedirea *originii* preponderent *latine a limbii române*, precum şi tratamentul cuvenit *influenţelor primite* de aceasta din partea limbilor popoarelor conlocuitoare sau vecine, cu care românii au avut relaţii mai mult sau mai puţin îndelungate;

c) Problema *Uniaţiei,* a unirii religiei *ortodoxe* a românilor din Imperiul Austriac cu Biserica Romei (*catolică*), rezultând *Biserica Greco-Catolică,* sau *Biserica Română Unită cu Roma.*

„Prima [direcţie] a făcut posibilă *dezvoltarea istoriografiei române*, continuând[u-l] pe **Cantemir**; a doua *a pus bazele filologiei româneşti*, fireşte sub forma ei speculativă [latinistă, puristă], iar a treia a avut, printre altele, meritul *întemeierii istoriografiei religioase* şi al întrevederii [sic] *originii creştinismului nostru*.

Dar ***meritul suprem*** al *Şcolii Latiniste* este *trezirea*, sub *egida ideii latine*, *a* ***sentimentului unităţii naţionale a poporului român***, lucru care a adus Românismului din Ardeal şi părţile ungurene *energia necesară de a mai rezista* ***asupririlor deznaţionalizatoare*** *ale Maghiarilor*. Astfel opera Şcolii Latiniste are **o *nesfârşit de mare însemnătate*** istorico-culturală […]; în limbă, *purismul* a avut însă urmări nefaste [reprezentând] partea cea mai slabă din tendinţele Şcolii Latiniste"[1].

Vasta bibliografie ce s-a scris de-a lungul secolelor despre contribuţia acestei *Şcoli* la istoria poporului român şi la istoria limbii române l-a convins, credem, pe autor să acorde cărţii *Veghea…,* oarecum de popularizare ştiinţifică, mai puţin spaţiu tipografic, problema constituind, deja, obiectul anterioarelor sale eforturi ştiinţifice, de tratate academice[2].

Mărturii lingvistice indubitabile ale *latinităţii limbii noastre* au scos la lumină şi marii savanţi lingvişti şi istorici din Principatele Române, atât în privinţa lexicului, a ortografiei, folclorului, cât, mai ales, a *structurii gramaticale*, coloana vertebrală a oricărei limbi naturale.

Odată cu înfiinţarea *Academiei Române* (1866), aceasta şi-a propus ca primă sarcină – precum şi-au propus aproape toate academiile europene, la timpul fondării lor – alcătuirea şi redactarea *Vocabularului, a Ortografiei* şi a *Gramaticii* limbii române.

Celebră a rămas *disputa ştiinţifică* stârnită de primul important *Dicţionar academic* realizat de autorii **A. T. Laurian** şi **I. C. Massim**, care – înregistrând „contabiliceşte" fiecare cuvânt, indiferent de frecvenţa, de importanţa lui în vorbire – au ajuns la un *procentaj mic de cuvinte cu etimon clar latin*, majoritar apărând un fond de slavonisme, grecisme şi turcisme, superficiale şi conjuncturale „infiltraţii" mai mult sau mai puţin recente în limbă, oricum, după constituirea ei.

Contra acestei metode de lucru *neştiinţifice* s-a ridicat marele enciclopedist român **B. P. Hasdeu**, care – analizând în marele for academic *o doină* culeasă din Dobrogea, provincia cea mai „penetrată" de aluviuni lexicale slavo-greco-turco-ruso-tătare – a demonstrat indubitabil că *fondul lexical latin* prezent în limba română atinge 80%. Explicaţia, irefutabilă, constă în *circulaţia cuvintelor*, ceea ce a condus – ca „dreaptă consecinţă"[3] la *compartimentarea* ulterioară (de către marele lingvist român **Al. Graur** ş.a.) a întregului volum de aproximativ (azi) 200.000 de cuvinte ale limbii române în FP („fondul principal") şi RV („restul vocabularului"), reactivând o veche opinie schiţată în sec. al XVII-lea de **Simion Ştefan**, mitropolitul Ardealului de la Bălgrad (azi Alba Iulia). Î. P. Sfinţitul albaiulian lupta pentru introducerea limbii române în serviciile divine, căci *slavona bisericească* era pentru marea masă a poporului ca „*o fântână pecetluită […], un întunearec de cuvinte neînţelese"*. Merită citată *comparaţia cuvintelor cu banii*, preţioasă figură de stil, care l-a făcut pe mitropolitul bălgrădean celebru pentru Cultura românească, Biserica însăşi, consacrându-l drept *sfânt* în calendarul ortodox:

„*Bine ştim că cuvintele trebuie să fie ca banii, că banii aceia sânt buni carii îmblă în toate*

1 *Idem*, p.91/1.

2 V. vasta bibliografie a problemei în opera acad. I.-A. Pop şi a multor altor cercetători, istorici, lingvişti, filozofi etc.

3 Expresie dragă autorului acestei cărţi.

ţările, aşia şi cuvintele acelea sânt bune carele le înţeleg toţi"[1].

Mare amator *de etimologii latine*, acad. I.- A. Pop a stârnit vii aplauze *mai anţărţ* într-o conferinţă ţinută la Cluj de Ziua Limbii Latine[2].

Cuvintele româneşti denumind părţile corpului omenesc, operaţiile şi procesele muncii agricole şi artei vânătoreşti, numele plantelor cultivate, respectiv sălbatice, lumea animalelor, păsărilor domestice, respectiv sălbatice, arsenalul uneltelor, mijloacelor de muncă, de transport (jugul, hamul, plugul, carul) etc. – c-un cuvânt tot ce-i legat de viaţa, familia, locuinţa, munca, hrana şi existenţa omului statornic pe pământ reprezintă *denumiri prioritar latine*.

Reţinem din lunga listă a *cuvintelor analizate* doar cîteva mai *speciale*, faţă de care autorul ne-„a sugestionat" c-ar avea motive aparte de o mai specială simpatie, cuvinte cu o mai mare încărcătură istorică:

- adverbul **anţărţ** (frecvent: comparativul **mai anţărţ**), provine din sintagma latină **anno tertius**, însemnând, literal**,** „al treilea an", mai precis, „*cu doi ani înainte* (de acesta, în care ne aflăm)", romanii luând în calcul şi anul (luna şi ziua) „de la care se începe numărătoarea regresivă"; adverbul **mai** (< **magis**) provenind[3], şi el, din latină;

- ai < lat. **al**(l)**ium**, „usturoi"; termenul **usturoi** este , şi el, latin (< **ustulare**, „a ustura"). Mai putem înregistra asemenea cupluri sinonimice, precum

- curechi (< lat. **coliculus** sau **cauliculus,** „varză"); **varză** (< lat. **viridia, viridium, „**verdeţuri", derivat din **verde)**;

- nea, neauă, „zăpadă, omăt**" (**< lat. **nix,** la acuzativ **nivis);**

- amăgire este un termen **f**oarte special, care nu provine dintr-un *cuvânt* latin, ci dintr-o *propoziţie*, evocând o întreagă *etapă* istorică, aceea a creştinării poporului roman, devenit, în secole, român. Nu toţi „craii de la Răsărit" erau *cristofori* (adică „purtători de Cristos/ adepţi ai Lui"), unii erau *magi „*înşelători", dispuşi să atragă oamenii spre alte credinţe, religii vechi, orientale, *amăgind* mase mai numeroase sau mai puţin numeroase. Astfel s-a născut zicerea latinească ***ad magos ire,*** („a merge la magi"), din care – trecând printr-o variantă intermediară ***ad mag ire –** a rezultat >[4] ***admăgire, amăgire.**

Mai reţinem un specimem, unul rarisim prin înduioşătoarea „deplasare semantică" realizată de la etimonul latin la cuvântul românesc. Multă vreme romaniştii se-ntrebau de ce româna este singura dintre limbile romanice care n-a păstrat, n-a moştenit cuvântul latin **merda**, cu sensul originar de „murdărie (de un fel anume). Dar, iată că există în limba noastră verbul **a dezmierda** (< latina târzie **dismerdare**), cu un sens iniţial pe care mulţi l-au uitat: a curăţa copilul mic de [propria-i] murdărie, a-l primeni şi înfăşa [cu afecţiune maternă]. ***Dezmierdarea*** noastră, din *curăţire fizică* a ajuns să însemne *curăţire sufletească*, alintare, dragoste"![5].

Dintre *dovezile gramaticale* – care copleşesc, întrucât prin aproape toate „compartimentele" mari ale *morfologiei* verbului, substantivului, pronumelui şi numeralului din limba română „străvedem" gramatica latină – autorul reţine timpurile verbale: *perfectul simplu* şi *imperfectul*, incredibil de bine conservate de la latina *populară* (sau *vulgară*) până la româna contemporană nouă:

- perfectul simplu (al verbului **sum, esse, fui** „a fi" – cel mai frecvent, şi-n latină, şi-n română):

1. **fui**	**2. fuisti**	**3. fuit;**	**4. fuimus**	**5. fuistis**	**6. fuerunt** (sau **fuere**) **– latină**;	
1. fui	2. fuşi	3. fu	4. furăm	5. furăţi	6. fură	– română[6]

- imperfectul (aceluiaşi verb):

1 **Noul Testament**, tipărit pentru prima dată în limba română la 1648, Reeditat la Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Alba Iuliei – 1988 (908 p.), p. 15 şi 21.

2 V. *supra*, nota 3.

3 Pentru a „condensa" explicaţiile etimologiilor, ce-ar putea interveni mai la vale, vom folosi semnul (<), uzitat frecvent în studiile de limbă cu sensul „provine din…".

4 cu acest sens – de „a rezulta, de unde rezultă"– lingvistica utilizează şi semnul de „sens invers (>)". Asteriscul (*) este semnul grafic care marchează cuvinte sau expresii presupus atestate, mai puţin sigure.

5 *Veghea*..., p. 65/2.

6 Spre scurtarea explicaţiilor aferente diagramelor, cifrele reprezintă pronumele/ subiecte ale verbelor/ predicate: **eu**, **tu, el/ ea; noi, voi ei/ ele**.

1. **eram** 2. **eras** 3. **erat** 4. **eramus** 5. **eratis** 6. **erant**
1. eram 2. erai 3. era 4. eram 5. eraţi 6. erau.

Autorul cărţii *Veghea…* nu scapă din vedere că „se fac uneori glume, în necunoştinţă de cauză, pe seama *perfectului simplu* păstrat aşa de bine [mai ales] la olteni, fără să se înţeleagă ce tezaur lingvistic identitar arhaic reprezintă acesta”[1].

Departe de noi dorinţa de „a lungi” comentariile asupra problemei, credem că aici e, totuşi, locul potrivit, chiar obligatoriu să oferim pe scurt, fireşte, doar nespecialiştilor *câteva precizări* utile.

a) Contrar credinţei unora, întreaga *moştenire* latină a limbii române – ca şi a tuturor celorlalte limbi „surori” (neolatine) – *nu provine din limba latină literară, clasică*, a lui Cezar şi Cicero, ci din limba *populară*, vorbită de *vulg* (de unde epitetul *vulgară*), de masele populare analfabete, convieţuitoare cu băştinaşii noştri, respectiv (extinzându-ne la limbile „surori”) cu cei de pe întreg Imperiul Roman, care vorbeau *idiomuri locale* (italic, franco-germanic, iberic, dalmatic, sardic etc.) cărora li s-a suprapus – respectiv, *singură li s-a impus*, tuturor, printr-un *bilingvism sui-generis*! – susnumita *latină vulgară*, acceptată/ considerată superioară. E încă în vogă teoria conform căreia – în situaţii de bilingvism sau plurilingvism, (care presupun, bineînţeles, multiculturalism), ale unei/ unor comunităţi – înving limba şi cultura considerate superioare. Aşa s-a-ntâmplat în Europa, aşa s-a-ntâmplat – după marile descoperiri geografice din Evul Mediu – şi-n procesul formării limbilor neolatine pe *continentul latino-american*, aşa se-ntâmplă oriunde, oricând[2].

b) Sensul epitetului *vulgar,-ă* trebuie înţeles ca *sinonim* perfect al celuilalt: *popular, -ă;* (latina) *vulgară* înseamnă un idiom vorbit de mase ale populaţiei imperiului neinstruite, neşcolite, care nu cunoşteau limba latină cultă, numită de noi „clasică”, a scriitorilor, nobililor şi patricienilor, nici vocabularul, nici gramatica academică a ştiinţelor vremii. Este uşor de înţeles cum – din această cauză, a ignoranţei vulgului – s-a născut sensul îndeobşte cunoscut *depreciativ*, de astăzi al termenului *vulgar, -ă*, atestat de dicţionare: „lipsit de educaţie, grosolan, necioplit, nesimţit”[3] etc.

c) În conformitate cu o altă teorie, în vigoare de la îmbinarea secolelor XIX-XX – rod al unei mai recente discipline ştiinţifice, numită *geografia lingvistică* (ilustrată magistral de marele lingvist italian **Matteo Bartoli**, 1873-1946) – transformările, „inovaţiile” lingvistice de la latină la oricare dintre limbile „surori” (neolatine) sunt mai *profunde*, mai radicale în *centrul* „*romaniei*” (*franceza, italiana, spaniola*) şi *mai puţin radicale* în „ariile laterale” ale perimetrului romanic european: *româna* (extrema estică) şi *portugheza* (extrema vestică). Aşa se şi explică faptul că *româna* şi *portugheza* sunt „mai apropiate” de limba „mamă”, latina, decât cele din perimetrul central.

2. **Etnonimul ROMANUS > rumân, român.**

Autorul cărţii noastre, acad. I.-A. Pop, elucidează aici, de fapt, două aspecte ale problemei: numele **poporului român** şi numele **limbii** vorbite de el, ambele duplicate: denumiri *interne* (cum ni le numeam şi ni le numim noi) şi denumiri *externe* (cum ni le numeau şi ni le numesc alţii, vecini sau nevecini). Această *duplicitate* (la alte popoare/ limbi, chiar *triplicitate*) nu este deloc o raritate: *ungurii* se numesc, ei înşişi, *maghiari; nemţii* (pentru slavi şi pentru esticii europeni) – (la ei „acasă” sunt) *germani;* limbile lor, derivate de la etnonimele respective – la fel: *ungar**ă***, respectiv *maghiar**ă***; *german**ă**,* respectiv *nemţ**easc**ă* etc.

Rezumând cât se poate, aspectele problemei – care e una dintre cele mai vaste – ar fi următoarele.

În privinţa *numelui* **poporului** *român*, autorul este ferm din capul locului: „românii s-au numit întotdeauna *români (rumâni)*, de când există ei ca popor, adică de la începuturile lor [iar] *vlah* este numele dat românilor (şi altor *latinofoni!*) de către străini”[4]. Deci **vlah/ valah** şi **rumân/ român** au aceeaşi origine: latină.

1 *Veghea...,* p. 53/1.
2 Crezul stalinist – ca, prin forţă (*manu militari*) să impună rusa drept *limbă internaţională* – s-a dovedit a fi o erezie.
3 V. *Noul dicţionar universal al limbii române,* Editura Litera Internaţional – numeroase ediţii [în continuare: NDUR].
4 *Veghea...*, p. 34-35.

Denumirea **limbii**, la fel, e derivată de la etnonimul respectiv: (limbă) *română,* (limbă) *vlahă* sau *valahă. „Latină”* nu e denumirea limbii vorbite de noi, românii, ci denumirea *originii*, a *filiaţiei* ei descendente din (limba) *latină;* precum *francez**a,** italian**a,** spaniol**a...***

Multă cerneală s-a „vărsat” pentru elucidarea (frecvent, până azi, pentru „încâlcirea” intenţionată, alimentată de meschine interese politice ale pofticioaselor noastre vecinătăţi: ruso-ucrainenă (în est), bulgaro-sârbă (în sud), maghiară (la vest), vecinătăţi adepte ale principiului *divide et impera!*[1] în derizorii, inumane şi meschine scopuri politice.

Rămâne de răspuns la întrebarea (pusă de unii romanişti) – pe care acad. I.-A. Pop o formulează dându-i *cu măiestrie* şi răspunsul cuvenit – şi anume, cum se face că, dintre toţi descendenţii marelui popor roman, numai noi, românii, am păstrat până astăzi etnonimul **romanus**, dătător de nume *etniei,* adică *poporului,* şi, de aici, şi *limbii* vorbite de acesta? Problemă „grea”, pe care „cei mai mulţi contemporani nu şi-o explică, o explică rău sau trec peste ea”[2].

Mizând pe argumentele logicii, acestea fiind izolarea, respectiv nevoia de diferenţiere, se poate înţelege uşor că *românii* – total *izolaţi*[3]*,* (*extrema estică*, precum vorbirăm mai sus) de perimetrul central al „romaniei” – n-aveau niciun motiv de renunţare la numele **rumân/ român**[4]**,** care-i *definea* cel mai bine, *diferenţiindu*-i de toţi vecinii. *„*Confraţii*”* noştri din perimetrul central romanic – „corelaţi în vecinătăţi” compacte, strâns uniţi unii cu alţii – da, trebuia să renunţe la acesta (etnonimul **romanus**), spre a se putea *diferenţia între ei* după etnonimele din *substratul preroman* al fiecăruia: **frânci/ francezi, italieni, spanioli**..., ceea ce **romanus** (ei toţi fiind

1 Ruşii şi ucrainenii „dezmembrează” lingvistic comunităţile de români peste care au ajuns vremelnici „stăpâni”, *aceiaşi* români – majoritari în Basarabia şi Bucovina de Nord – în *două* popoare *(moldovenii* şi *românii*), respectiv limba, *aceeaşi* limbă (în *moldoven**easc**ă* şi *român**easc**ă*) spre a le putea *răpi statutul* de *majoritari*, „la ei acasă”, cu toate consecinţele ce decurg de aici! Bulgarii şi sârbii – urmând „modelul” retrograd al îndepărtatelor lor „rude” răsăritene – „divid” comunităţile de români suddunăreni şi limba lor – *acelaşi* popor şi *aceeaşi* limbă: în *vlahi* – *vlah**ă*** şi *români* – *român**ă.*** Toate – spre a le putea restrânge *drepturile lor naturale şi politice* de *comunităţi minoritare*!! „La Vidin – ne spuneau localnicii români – autorităţile bulgare ne permit să organizăm festivaluri de muzică românească, dar *numai instrumentală*, *nicidecum vocală*”. Câtă nimicnicie!

2 *Veghea*..., p. 34/2.

3 „o picătură” (după unii „o lacrimă”) de romanitate într-o mare de slavi

4 V. nota 23, p. 39/1: „*românii* sunt **romanii** de la Dunăre şi Carpaţi [s.n.]”

romani!) îi împiedeca. Este, şi după opinia noastră, cea mai logică „dezlegare" şi explicaţie a enigmaticei probleme[1].

3. **Mărturii „externe" ale latinităţii limbii şi ale continuităţii**.

La dovezile „interne" ale latinităţii, furnizate de *limba însăşi* şi de lingviştii români, vorbitori ai ei, istoricul acad. I.-A. Pop simte nevoia să-şi informeze cititorii şi cu **dovezi „externe"** – concentrându-le într-o bogată listă (câte ne sunt cunoscute) – aduse de mari învăţaţi europeni din secolele XV şi XVI. Lovitură măiastră de istoric de meserie, întrucât *latinitatea limbii noastre* şi *continuitatea noastră, a românilor,* pe aceste meleaguri erau tot timpul contestate de „pofticioasele vecinătăţi" imperiale, pomenite de noi mai sus. Din motive de spaţiu, dăm o scurtă listă de nume ale acestora, mai puţin extrase din operele lor.

- Enea Silvio Piccolomini (1405-1464), devenit **Papa Pius al II-lea** (1458-1464): „Acest popor (românii) are până acum un grai roman […]";

- Nicolaus Olahus*, alias* **Nicolae Românul** (1493-1568), arhiepiscop şi regent al Ungariei, un mare umanist european, cunoaşte şi recunoaşte că moldovenii şi cei din Ţara Românească vorbesc aceeaşi limbă, „cea romană ca unii care sunt coloni ai romanilor";

- **Michael Bocignoli din Ragusa** (astăzi Dubrovnik, Croaţia), (secolul al XV-lea-al XVI-lea): „(românii) se folosesc de o limbă italiană, dar ceva mai restrânsă";

- **Tranchillo Andronico (Andreis),** dalmat din actuala Croaţia (fine de sec. XV- mort în 1571): „(după cucerirea Daciei) romanii şi provincialii *s-au contopit* ca *într-un singur trup* şi acum îşi zic romani, dar nu au nimic roman *în afară de limbă* (…)";

- Felix Petančić (Brutus), (1445-1517): „(…) provincia Dacia (e) colonie a romanilor; băştinaşii ei şi în vremea noastră se folosesc pretutindeni de limba latină";

- Sebastian Münster (1489-1552): „Aceasta este provincia Dacia (…) numită de către antici Colonia romanilor, din care cauză şi în timpul nostru localnicii utilizează peste tot limba latină" etc.

- Dar cititorul va simţi, sperăm, cum inima istoricului nostru autor bate mai tare citând „depoziţia" unuia dintre secretarii regelui Ungariei Matei Corvin – umanistul italian **Antonio Bonfini** (1434-1490) – „cel mai frumos elogiu adus de un străin românilor ca urmaşi ai romanilor şi limbii lor de origine latină:

«Căci românii se trag din romani, ceea ce mărturiseşte până în timpurile de acum limba lor, care, deşi se afla [perpetuu asaltată] în mijlocul unor neamuri barbare felurite, nu a putut fi răpusă [întrucât românii] se împotrivesc cu atâta stăruinţă, încât îi vezi că luptă nu atât pentru păstrarea intactă a vieţii, cât a limbii [lor]».

Ce vorbe de laudă mai măgulitoare ar putea fi adresate de către un străin unui popor întreg decât acestea […]?!"[2].

* * *

Odată puse aceste *fundamente*, autorul înregistrează cu vădită mândrie **locul** ce-l ocupă **româna între limbile lumii,** după *criteriile globaliste* puse la punct foarte recent de marile curente ale lingvisticii mondiale.

1 Încercăm o explicaţie şi mai simplificatoare. *Mutatis, mutandis,* cele de mai sus consună cu *discuţia ştiinţifică* – pe care-o relatez aici foarte pe scurt – avută (dar nepublicată) de regretatul mare lexicograf **V. Breban** (de la Institutul de Lingvistică „Sextil Puşcariu" din Cluj) cu mine pe tema: ***patronime*** derivate de la ***toponime***. Satul lui natal, **Hereclean** (Sălaj) nu cunoaşte nici un patronim *Hereclen**ean**(u).* Logic: acolo toate familiile sunt herecleneni (cu minusculă!), ceea ce-i uneşte, nu-i *diferenţiază*. Satul meu natal, **Brebi** (Sălaj) nu cunoaşte nici un patronim *Breb**an**(u*), pentru acelaşi motiv. Satul Hereclean are o singură familie, ***izolată,*** *familia lui,* cu numele *Breb**an*** (cu majusculă!), patronim apt a o ***diferenţia*** de toate celelalte familii din sat. În schimb satul *Brebi* are multe familii cu patronimul *Bălăn**ean*** (derivat de la toponimul *Bălan* (alt sat din Sălaj). Explicaţia logică se impune de la sine: *statutul de **izolare*** impunând *nevoia* de ***diferenţiere*** în mediul comunitar dat, fie mare, fie mic, hotărăşte *totul* în această materie: atât (auto)impunerea *etnonimelor*, cât şi acordarea (prin recensământ) a *patronimelor*. Asta, desigur, cu coeficientul de relativism de rigoare şi raportat la perimetrele lumii civilizate cunoscute nouă azi.

2 *Veghea*..., p. 76-77.

Astfel, după un ***Barometru al limbilor în lume*** (realizat în 2017) mixând esenţiale criterii (număr de vorbitori, de scrieri, de scriitori, de traduceri în şi din alte limbi, de premii literare internaţionale, de prestigiu universitar şi academic şi mai multe altele) româna se plasează, aproape incredibil, „pe locul 15 între limbile importante le lumii”[1]. Desigur, raportată la numărul enorm de mare de limbi ale planetei (cca şapte-opt mii!) limba noastră ocupă un loc „mai mult decât onorabil”, care ne impune o mult mai mare grijă spre a ne-o păstra curată, expresivă, mlădioasă şi armonioasă, spre a-i cultiva originalitatea şi virtuţile intrinseci*, spre a nu ne-o nimicnici*. Căci „românii – prin unii dintre ei – sunt mari «maeştri» în a se nimicnici singuri”[2]. Temă ce s-ar preta la *vaste comentarii*, dar spaţiul afectat unei recenzii ne-ndeamnă la restrângere. De aceea, în continuare, vom puncta *sumare observaţii*, *distincţii* asupra unor realităţi strâns legate de folosirea limbii, recomandate de autor.

Fond latin moştenit vs. **latină clasică savantă (achiziţionată).**

Credem că această distincţie este utilă cititorilor, care – fără a şi-o conştientiza – ar putea cădea în diverse „capcane etimologice”, confundând *cuvinte şi sintagme latine* din *lumea disciplinelor ştiinţifice* (logică şi lingvistică, istorie şi arheologie, filozofie şi religie, medicină şi farmacie, politică şi artă militară, drept, tehnică, ştiinţele naturii etc.) cu lexicul şi structura gramaticală *moştenite* de limba română.

Astfel*, terminologia juridică* dispune de un fond latin extrem de bogat*,* nu numai în limba română, ci în toate limbile naţiunilor civilizate care au adoptat ***Dreptul roman*** ca fundament al Justiţiei. Toată această zestre a popoarelor este integral sau aproape integral preluată din limba latină clasică. Cităm câteva dintre cele mai cunoscute nouă, românilor, chiar celor care nu suntem jurişti.

Astfel, *captatio benevolentiae, corpus delicti, de facto et de jure, expressis verbis* („în termeni clari”), *flagrante delicto, ius primae noctis, ius primae occupantis* etc. etc. sunt atât de răspândite, încât, cu rare excepţii, nici nu mai trebuie traduse în româneşte – bineînţeles, pentru oamenii cât de cât trecuţi prin şcoală.

De asemenea, în domeniul ştiinţelor naturii, biologiei, farmacologiei, *clasificarea binară* (gen/specie) a *tuturor* plantelor şi animalelor planetei (cunoscute până atunci, desigur!) – opera epocală a marelui savant suedez Carl von Linné (1707-1778) – este integral latină.

În toate universităţile europene ale Evului Mediu limba de predare aproape a tuturor ştiinţelor era latina clasică.

Limba şi aritmetica.

Autorul I.-A. Pop extinde cercetarea, arătându-se doritor să-şi ajute compatrioţii umblaţi mai mult *pe lângă* decât *pe la* şcoli (sau *analfabeţii* numiţi de unii: *funcţionali*, în loc de *analfabeţi functional!*) faţă de care-şi exprimă nu o dată îngrijorarea „părintească”!). Corectează „celebrul pleonasm” auzit/ văzut la multe canale tv., citit în multe publicaţii ale mass-media româneşti („**un procent*/ *procentaj de 30 la sută*), uneori „amplificat” şi cu semnul simbolic respective (%), devenind aberantul „**procentaj de 30% de procente la sută*”, cea mai bună dovadă că sensul cuvintelor *procent/ procentaj* le este multora necunoscut, în ciuda răspândirii semidoct-orgolioase până la saturaţie a prefixului latin PRO-: PROROMÂNIA (partidul *dottore*-lui V.V. Ponta)!, PROtv, PROcinema, generaţia PRO! etc., etc.

Nu se ştie precis nici cum trebuie scrise *numerele mari* („reuniuni de cifre”, cum le defineşte autorul) de *mii, sute de mii, milioane, miliarde…,* pe *grupe de câte trei cifre* pornind *de la coadă spre capul numărului*: grupa *miilor*, a *sutelor de mii*, a *milioanelor* ş.a.m.d. Cum le *scriem* (în

1 *Ibidem*, p. 28/1.
2 *Ibidem*, p. 30/2

cuvinte), respectiv cum le *punctăm*, „separăm”[1] (în cifre)? Unii „lasă câte *un spaţiu* [**blanc** e termenul tipografic şi ortografic consacrat şi acceptat de toţi]” între grupări (cum ni se recomandă, ca membri ai UE, şi nouă, românilor), alţii pun **puncte;** anglo-saxonii au înlocuit mai recent punctele prin **virgule**, provocând confuzia cu *vechea virgulă,* destinată despărţirii „zecimalelor” de numerele numite „întregi” , ca-n „faimosul număr ? (pi) simplificat se scrie la noi **3,14**, iar în lumea anglo-saxonă **3.14**”[2] . E evident că ar trebui să existe *un singur model* de scriere, universal. Dar…

Dacă cifrele şi numerele sunt treaba matematicienilor şi a „finanţiştilor” lumii, iată că ne revine şi nouă, lingviştilor, o problemă de „pus la punct”, una privind *relaţiile dintre cuvinte.* Autorul cărţii „punctează” corect că *„*prepoziţia ***de*** *se pune* după numerele mai mari de 19”[3]. Aşa-i. De ce, oare? Explicaţia ne-o dă *paradoxalul* (din punct de vedere morfologic) ***zece/ zeci***, care face parte din *două modele* de numeral *distincte,* (numerotabile: (1) şi (2)), moştenite, ambele, din latină: în primul model, ***zece*** (dar *numai* la *singular*!) este considerat **numeral,** impunând modelul (1) **„numeral + substantiv”:** ***un*** *om –* ***zece*** *oameni – nouăspre****zece*** *oameni* (nu: *un* ***de** oameni, ***zece*** ***de** oameni, nouăspre***zece*** ***de** oameni). De la 20 (două***zeci***) în sus, ***zeci*** (odată devenit *plural,* deci *numai* la *plural!*) a fost şi este asimilat ca **substantiv**, asemenea celorlalte (dar acestea, şi la singular, şi la plural!): ***sută – sute, mie – mii, milion – milioane*** etc., intrând în *modelul* (2) „**substantiv + prepoziţia DE + substantiv”):** ***zeci*** **de** *oameni*, ***douăzeci*** **de** *oameni,* ***două sute*** **de** *oameni;* ***două mii*** **de** *oameni* etc.[4], întocmai ca şi „sintagmele nominale”: *mulţime* **de** *oameni*, *grămadă* **de** *oameni*; (nu: ****zeci*** *oameni*, **trei****zeci*** *oameni*, ****nouăzeci*** *şi nouă oameni;* şi nicidecum: ****sute*** *oameni,* ****mii*** *oameni;* ****milioane*** *lei,* ***miliarde** *euro* etc.)[5].

Oprindu-ne aici (din motivele menţionate mai sus), nu înseamnă c-am epuizat problema „ortografierii” *numeralului*/ „sintagmelor *numerale*”, respectiv c-am dus la capăt *relaţia limbii cu… aritmetica*. O largă serie de *alte aspecte* ale problemei rămâne a fi elucidată cu o altă ocazie.

Limba şi geografia

Din aceeaşi grijă „părintească” faţă de vorbitorii românei mai puţin informaţi, autorul inserează şi observaţii privind unele *denumiri geografice*, respectiv istorico-geografice importante pentru mulţi dintre noi, românii. Punctăm rapid câteva:

Imperiul Austro-Ungar. Numele ***Imperiului*** Vienei *n-a fost* dintotdeauna ***Austro-Ungar***, cum mai cred unii, ci numai o perioadă istorică scurtă, de 51 de ani, între 1867 şi 1918, când acest conglomerat national s-a destrămat, odată cu încheierea Primului Război Mondial. Sincron, din fericire pentru noi, cu alte două imperii, cel al Rusiei Ţariste şi cel Turcesc. Din 1918, numele celor două state ale Imperiului Bicefal devin **Republica Austria** şi **Republica Ungaria**[6]**.**

Budapesta. Capitala Ungariei n-a fost Budapesta decât din anul 1872 (după alte surse, ca *Larousse*, 1873) încoace, după *unirea* ţării cu Austria în Imperiul bicefal Austro-Ungar. De altfel, numele ***Budapesta***, ca *un singur oraş* nu exista până la acel an. Existau „***Buda*** şi ***Pesta*** […] două oraşe complet separate ca rosturi politice, economice sociale, religioase etc. ***Buda*** era pe malul

1 „Nesepararea” e foarte păguboasă, fiindcă duce frecvent la *„citirea” aleatorică* a numerelor mari şi foarte mari. „România va primi din partea UE 80 de *miliarde* euro”, după unii, 80 de *milioane*, după alţii. Numărul 1000000000, spre ex., la un canal tv. oarecare e, când *milion*, când *miliard; „separat”* prin *puncte* între „grupele de trei cifre” (1.000.000.000) e sigur *miliard* etc.!

2 *Ibidem*, p. 210/2.

3 *Ibidem*, p. 211/2.

4 A se observa *inconsecvenţa ortografică*, oficială (!): *două****zeci*** vs. *două* ***sute***, *două* ***mii, două sute DE mii*** etc. Modelele (1 şi (2) rămân *valabile şi obligatorii* în toate „reuniunile de cifre” mai mari decât cele de *trei*, de *patru*, de *cinci* cifre, adică: de peste *sută – sute, mie – mii, zece mii-zeci* **de** *mii – sută-sute de mii* etc. Luând ca exemple reper „de frontieră” între „modelele (1) şi (2)” numerele 119, 120 – le vom scrie şi citi: (o sută *nouăspre****zece*** oameni), respectiv (o sută două***zeci*** **de** oameni; 1.019, 1.020 (o mie *nouăspre****zece*** oameni), (o mie *două****zeci*** **de** oameni); 10.019, 10.020 (zece mii *nouăspre****zece*** oameni, (zece mii *două****zeci*** **de** oameni) ş.a.m.d.

5 Eventuale „*mii fărâme*”; „*păsările mii*” (pentru *mii* ***de*** *păsările*) , „*miliarde făclii*” (pentru „bolta înstelată”) – ignorând sistemul – vor fi considerate *licenţe poetice,* despre care nu ne pronunţăm aici.

6 Nu „coborâm” pe treptele istoricelor denumiri anterioare.

stâng şi înalt al Dunării, iar ***Pesta*** pe cel drept şi jos[1]. Capitala Ungariei […] a fost **Buda** […]"[2].

Transilvania – Ardeal. Numele provinciei noastre cu „capitala" Cluj, actualmente Cluj-Napoca, ***Ardeal***, spun unii c-ar fi „diferit de numele de ***Transilvania***. Nu există nicio bază ştiinţifică în acest sens, pentru că «Transilvania» este exact traducerea în latineşte a numelui dat de unguri […] *erdö elö* […]. A veni azi cu vechi rădăcini indo-europene pentru ***Ardeal***, cu etimologii dacice, chiar latineşti este *complet neconvingător* şi nu conduce decât la *confuzii grave* pentru populaţia de rând. Pe de altă parte, numele «Ardeal» a rămas ancorat în limbajul popular"[3]. *Autos epha!*

Veneţia. Să zăbovim puţin şi „pe la alţii". Ca să nu se tot repete arhicunoscute epitete şi apoziţionări ca „Oraşul Canalelor", „al Dogilor" sau „*Serenissima* Cetate*",* unii corespondenţi, turişti etc. folosesc, cu referire la **Veneţia**, supranumele de „*Oraşul Lagunelor"*, „care sună bine, dar nu este corect"[4] din moment ce întregul oraş este edificat pe sutele de *canale* şi *canalette* ale *uneia şi aceleiaşi* lagune: „Laguna Veneţiei". Deci expresia corectă ar fi *singularul*, nu pluralul: „Oraşul Lagunei", „Perla Lagunei" sau pur şi simplu „Oraşul Lagunar".

* * *

Capitole şi teme, toate interesante – printre care: „istoria unui cuvânt latin de salut (ardelenescul nostru drag „***servus*!**"), „erori curente de *pronunţare, scriere* şi *accentuare", „*limba şi *bunul-simţ* lingvistic*"* (*„romgleza"*), *„limbajul teologic şi bisericesc",* evitarea „supărătoarelor" *cacofonii*, „păcătosul" obicei de a scrie fără *diacritice* ş.a. – vor rămâne, cu regret, deocamdată, „nepomenite" aici, în această recenzie. Idee „subtilizată" de la însuşi autorul cărţii, că-i „mai bine mai puţin şi pe înţelesul tuturor" (p. 213).

Dar nu putem încheia decât cu un foarte scurt *comentariu adecvat* asupra unei **idei-forţă** pe care o degajă acest atât de frumos „mic tratat despre şi pentru limba română"[5], o „**supra-Veghe…"** având menirea să-ncoroneze orice „**veghere"** (< lat. *vigilare*) şi **„priveghere"** (< lat. *pervigilare*) asupra limbii, scriitorimii şi destinului naţiunii române:

„Noi, românii, avem o particularitate care, pusă *în lumina ei* ***adevărată***, devine şi *un mare* ***avantaj*:** suntem *singurul* popor romanic de credinţă orientală şi *purtăm în noi* deopotrivă *Apusul şi Răsăritul*. […] Nu avem a ne ruşina de niciuna din aceste componente ale civilizaţiei şi culturii noastre şi nu se cade s-o preamărim pe una în detrimentul celeilalte. Această particularitate face din români şi din România *o entitate de* ***interferenţă*** (o punte de legătură) *între cele două jumătăţi* destul de diferite ale Europei [s.n., V.H.]" (p. 199).

Ataşând acestui *nobil statut* ***al poporului*** român şi „poziţia [a 15-a!], *mai mult decât onorabilă* ***a limbii*** române – atestată de *Barometrul limbilor din lume"*[6] – am putea considera că ***româna dispune*** de o foarte favorabilă „***platformă de lansare"*** a unui scriitor (sau a mai multora, de ce nu?) spre mult râvnitul „Premiu Nobel pentru Literatură".

Dar nu-l avem!

O foarte chinuitoare întrebare ne dă – tuturor, pe bună dreptate, de foarte multe decenii – târcoale: de ce, oare?

Iată – drept răspuns – un destin mai mult decât pilduitor.

Româncа noastră de etnie germană, scriitoarea **Herta Müller,** a fost *urmărită asiduu* întreagă viaţa ei de truditoare a condeiului şi *marginalizată* de Securitate (în ţara ei natală ca, de altfel, mulţi alţi scriitori, gânditori, profesori, intelectuali de certă valoare naţională – indiferent de etnie!). *La puţin timp după ce* – primind cetăţenia *germană – îşi părăseşte ţara*, devine laureata

1 După unele izvoare geografice, amplasamentul acestor două oraşe pe cele două maluri ale măreţului fluviu ar fi invers: „***Buda***, la ville haute... établie sur la rive *droite* du Danube... ***Pest***, ville basse, sur la rive *gauche* du fleuve, plus plate,„" (*Larousse*, 1982, I, p.248).

2 *Veghea...,* p. 201/2.

3 *Ibidem*, p. 204/1

4 *Ibidem*, p. 200.

5 V., *supra,* nota 3.

6 *Veghea...*, p. 27

„Premiului Nobel pentru Literatură pe anul 2009!”. Motivarea atribuirii menţionează – printre altele – că-l primeşte şi pentru *opera ei scrisă în limba română*, şi pentru cea *scrisă în limba germană* şi publicată (evident, cât i-a permis Cenzura!) şi în Republica Populară/ Socialistă România, ţara ei natală, şi în Germania, ţara ei adoptivă!

A fost, desigur – după fulminantul succes – întrebată de reporteri din lumea liberă occidentală cum se explică *imposibilitatea atribuirii* Premiului Nobel *scriitoarei* ***românce*** *Herta Müller* decât *după ce a devenit scriitoarea* ***germană*** *Herta Müller*? Şi de ce ***niciun*** *mare scriitor* ***român*** n-a putut fi omagiat cu acest prestigios Premiu până în prezent?

Întrebări la care preafericita proaspăt „nobelizată” era – desigur, de îndelungat timp pregătită – să dea adevărate răspunsuri, adânc gândite, adânc şi dureros trăite şi motivate:

– „Nicidecum pentru că limba română **n-ar avea** ***valenţele*** **şi** ***vigoarea necesare propulsării*** spre importantul titlu a oricărui (oricăror) scriitor (scriitori) de cea mai înaltă valoare; nicidecum pentru că literatura română ***n-ar dispune*** **de** ***multe talente*** **de excepţie**: *de mari valori literare* de talie *europeană* şi chiar *mondială* – ci pentru că ***scriitorii români au*** **fost şi** ***sunt prea hărţuiţi*** **şi** ***prea încurcaţi*** **cu** (şi **de***) **Securitatea comunistă***” (citat din memorie).

Fără alte comentarii.

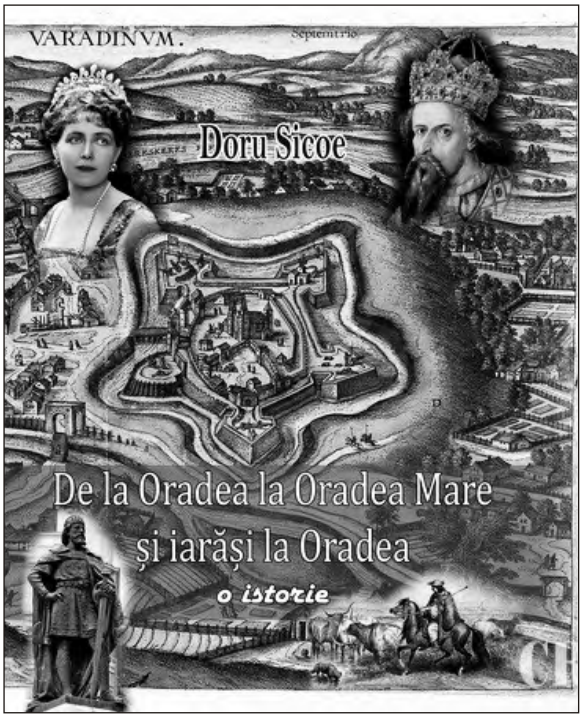

Luminarea unui început neguros

Ciprian BORTOŞ
Oradea

Pe autorul cărţii *Oradea s-a născut oraş înainte de 1100* l-am cunoscut cu mulţi ani în urmă, la Facultatea de Istorie din Oradea, unde am fost colegi de an. Am descoperit în el o persoană care „ardea" pentru pasiunea sa: istoria. Era în stare să vorbească cu patimă ore întregi despre subiectele care-l interesau – la loc de frunte fiind, atât apariţia Oradiei ca oraş, cât şi devenirea Oradiei de-a lungul secolelor. Pasiunea lui iată că a dus la clarificarea unor aspecte foarte importante ale istoriei Oradiei – este vorba, atât despre geneza oraşului, reflectată în lucrarea *Oradea s-a născut oraş înainte de 1100*, cât şi despre tribulaţiile denumirii oraşului şi unificării lui în 1557, explicate în cartea anterioară, *De la Oradea la Oradea Mare şi iarăşi la Oradea.* Ambele cărţi l-au impus pe Doru Sicoe ca pe un deschizător de drumuri în cadrul istoriei vechi a Oradiei, după o activitate anterioară de trei decenii ca jurnalist.

Încă de pe băncile facultăţii l-am văzut preocupat de excelenţă. Dacă alţi colegi mai tineri se limitau la redactarea unor referate *copy-paste* după *Wikipedia*, la Doru Sicoe referatele erau rodul unor săptămâni sau chiar luni de cercetare, cu „măturarea" internetului şi zeci de ore de bibliotecă. Munca sa asiduă l-a propulsat ca şef de promoţie, atât la ciclul de *licenţă* cât şi la cel de *master*, adică cinci ani de *istorie*. Pentru mine personal a fost un exemplu şi un imbold de a-l urma, el încurajându-mă să scriu primele articole de istorie.

În cartea de faţă, Doru Sicoe demonstrează cu argumente nebănuite că urbea de pe Crişul Repede a fost întemeiată încă înainte de anul 1100, devenind oraş în circa un deceniu. Mai precis, de la întemeierea mănăstirii catolice în 1083, până la mutarea aici a episcopiei catolice de la Biharia. Ca pasionat de istorie, am căutat şi eu materiale despre apariţia oraşului. Am observat că mai toţi istoricii români se complac în afirmarea aceleiaşi axiome ridicate la rang de dogmă: Oradea a fost întemeiată odată cu celelalte oraşe ale Transilvaniei, după anul 1200. Este exclusiv meritul lui Doru Sicoe că scoate la lumină întemeierea oraşului Oradea în timpul regelui Ladislau I, pe care o vede cu italieni, nu cu germani! Trebuie să luăm în considerare că, în acele vremuri incerte, imperiul german vecin dorea să controleze Ungaria, aspect care a dus la o anumită animozitate între cele două state şi o apropiere a Ungariei de Roma.

Istoricii români nu acceptau până acum întemeierea lui Ladislau I – cum transmitea tradiţia maghiară – din motive subiective, etnice şi politice, legate de nerecunoaşterea unei neclare întâietăţi a maghiarilor. Istoricii maghiari, în schimb, încearcă să „confişte" întemeierea lui Ladislau I, considerând-o una strict maghiară. Doru Sicoe arată că această întemeiere a fost, mai degrabă, una occidentală şi mai puţin maghiară. Cei care au ridicat Cetatea, mănăstirea şi episcopia au fost, cel mai probabil, italieni din Lombardia, zona cea mai urbanizată a Italiei medievale. Nici românii – plugari şi păstori – şi nici maghiarii – migratori dominatori – nu aveau cunoştinţele necesare construirii unor edificii din piatră, cărora nu le vedeau rostul şi potrivirea cu modul lor de viaţă.

În schimb, în zona lombardă a Italiei de Nord, spre deosebire de restul Europei occidentale, a existat o continuitate de locuire urbană din Antichitate. Mulţimea coloniştilor lombardo-italieni este atestată, mai ales, de denumirile vechilor cartiere ale Oradiei: Olosig, Veneţia (Velenţa), Padua şi Bologna. Mai mult, al doilea rege al Ungariei, după Ştefan I cel Sfânt, fusese Pietro Orseolo, tatăl lui fiind italianul Pietro Ottone Orseolo, dogele Veneţiei, în timp ce mama sa era sora regelui Ştefan I. A fost un episod de istorie maghiară cu circa patru decenii înainte de apariţia Oradiei. Apoi, episcopii de Oradea erau şi ei, nu o dată, italieni, numiţi direct de papa de la Roma. După dinastia arpadiană, pe tronul Ungariei vine dinastia an-

gevină, din sudul Italiei. Aproape tot secolul al XIV-lea îi va aparţine, întărind elementul italian din Ungaria.

Consider că ar trebui să-l evaluăm pe Ladislau I fără a da o conotaţie etnică acestui lucru. El a fost un european al vremii lui şi abia apoi un maghiar. Astfel, acceptând întemeierea lui Ladislau I, Oradea devine, ca vechime, primul oraş medieval înfiinţat de pe teritoriul României. Cu Oradea, parte azi a Uniunii Europene, ar trebui să depăşim sectarismele etnice şi să-i recunoaştem lui Ladislau I statutul de întemeietor.

Un alt lucru pe care l-am observat, este că numele românesc al Oradiei este unanim considerată ca provenind din denumirea maghiară *Várad*. Doar Doru Sicoe vine cu o descoperire uimitoare, afirmând fără dubiu că denumirea veche de *Orade* – folosită şi azi de bihorenii de la ţară – provine de la slavonul *gorod* care înseamnă *oraş*. Provenienţa e mult mai evidentă în cazul Aradului, pomenit iniţial în documente *Orod*, apoi *Orad*. *Orade* nu era altceva, pentru ortodocşii româno-slavi de acum peste nouă secole, decât *gorodul*, la edificarea căruia participaseră şi la care mergeau mai apoi să-şi vândă produsele sau să-şi rezolve actele ori procesele. Şi în ziua de azi ţăranii bihoreni spun că merg la *Orade*, adică la *oraş*, la *gorod*.

În concluzie, citându-l pe Doru Sicoe noi, românii, nu am luat denumirea maghiară *Várad* transformându-o în *Oradea*, ci am luat slavonescul *gorod*, din care s-a obţinut *Orade*. Trebuie să spunem că românii au convieţuit cu slavii timp de sute de ani pe cuprinsul întregii Dacii, inclusiv la Oradea. Ba mai mult, impunerea liturghiei şi a slujbelor bisericeşti în limba slavonă a avut loc cel mai probabil în perioada Primului Imperiu Bulgar, înainte, deci, de cucerirea maghiară a Transilvaniei. Şi în ziua de azi vocabularul limbii române conţine o multitudine de cuvinte de origine veche slavă, iar în cazul termenilor bisericeşti ortodocşi numărul slavonismelor este şi mai mare. Ca să nu mai vorbim de ADN, net în favoarea slavilor!

O altă contribuţie unică a lui Doru Sicoe este afirmarea importanţei mănăstirii catolice de la baza Oradiei, ca oraş. Mănăstirea catolică este mult diferită ca funcţiune de mănăstirea ortodoxă. Dacă cea ortodoxă se axează mai mult pe dimensiunea cultică şi liturgică a rugăciunilor şi slujbelor bisericeşti, mănăstirea catolică era în Evul Mediu o adevărată „uzină", cum zice autorul, în care călugării erau asemenea unor meşteri din cadrul breslelor. Mănăstirea catolică medievală era, de fapt, un „sâmbure" al urbanităţii, iar reşedinţa episcopală catolică presupunea deja existenţa obligatorie a unui oraş – este şi cazul Oradiei.

În schimb, însă, chiar de la începuturile ei, comunitatea monahală răsăriteană (ortodoxă) a fost gândită a fi departe de tumultul lumii, al oraşelor. Prima comunitate monastică a fost întemeiată de Sfântul Antonie cel Mare (250-355)[1] în pustia Egiptului. Această ţară, acum 90% musulmană şi 10% creştină monofizită, era înainte de cucerirea arabă 90% creştin-monofizită şi 10% creştin-ortodoxă, iar monahismul cunoscuse o înflorire deosebită în deşert. Marii călugări ai Egiptului sunt cunoscuţi sub numele de „părinţii pustiei", principala lor operă scrisă fiind adunată în *Patericul egiptean* – o serie de învăţături şi istorisiri, al căror „fir roşu" e dat de nevoia călugărului de a „pleca din lume", de a se îndepărta de orice aşezare omenească. Această „reţetă" va fi preluată şi de comunităţile de călugări din peninsula Sinai – de la care avem ca operă *Patericul sinaitic*, cele din Palestina (Israel) şi Siria – de la care avem cartea numită *Lavsaiconul*, cele de la Muntele Athos de la care avem opera *Patericul aghioritic*, dar şi de cele din România de la care avem scrierea părintelui Ioanichie Bălan – *Patericul românesc*.

Dacă, la catolici, călugărul medieval este un întreprinzător, un deschizător de drumuri şi un ferment al urbanităţii, la ortodocşi călugărul fuge de lume, să se „liniştească" de vâltoarea ispitelor, devenind un sihastru nefolositor societăţii. Astfel, dacă mănăstirile catolice deveneau inima oraşelor, mănăstirile ortodoxe erau construite în zone care rămâneau nelocuite, ca de exemplu pustia Tebaidei în Egipt, pustia Iordanului din Palestina, munţii peninsulei Athos din Grecia sau codrii voievodali ai Moldovei şi Bucovinei din România.

O altă diferenţă fundamentală între monahismul catolic şi cel ortodox este faptul că la catolici există o sumedenie de ordine călugă-

1 Profesor de Drept Canonic, Vlasios Feidas, *Principalele etape ale istoriei monahismului*, în revista „Analekta", numărul 2: Despre monahism, Aprilie 2013, Grecia, p. 22.

reşti: benedectini, carthusieni, cistercieni, dominicani, franciscani, mizericordieni, iezuiţi, premonstratenşi, paulini, augustini, ioaniţi, templieri, teutoni etc., iar de călugăriţe pe: benedictine, tereziene, ursuline, clarise, surorile Maicii Domnului, fiicele Mariei, ajutorul creştinilor, surorile de Notre Dame etc. La ortodocşi există, în schimb, un singur „ordin“ de călugări şi călugăriţe, care se conduce după *Regulile mari* şi *Regulile mici* ale Sfântului Vasilie cel Mare (330-379)[1]. Aşadar, observăm la catolici o puzderie de ordine călugăreşti competitoare, care atrăgeau progresul, în timp ce la ortodocşi, existenţa unui sigur ordin ducea la stagnare şi regres. La catolici se punea accent pe legătura călugărilor cu lumea, în timp ce la ortodocşi se insista pe ruperea călugărilor de lume. O asemenea diferenţă fundamentală este esenţială pentru societate şi, dacă nu este cunoscută, poate duce la greşeli grave de interpretare.

Un mare merit al autorului este şi schimbarea radicală a paradigmei unificării Oradiei, identificată de mai toţi cu episodul din 1850-60. În afară de punerea în lumină a unificării reformate sub un singur jude, din 1557, Doru Sicoe susţine necesitatea pornirii de la existenţa unui singur stăpân al întregului, adică de la episcopul catolic. Împărţirea oraşului între Capitlu şi Episcopie, soldată cu gestionarea teritoriului cu ajutorul mai multor juzi (primari) este o chestiune pur administrativă, care azi s-ar numi „delegare de competenţe”. Nu are, deci, rost să vorbim de orăşele separate care, în cele din urmă, s-au unificat, ci de un oraş aflat în subordinea unui singur şef, episcopul. Pentru asta trebuie, însă, să acceptăm geneza catolică a Oradiei, o realitate care ne-a asigurat integrarea în Europa cu peste nouă secole înainte de cea a României …

În încheiere, putem afirma faptul că într-o mare de ignorare a înceţoşatelor începuturi medievale ale Oradiei, Doru Sicoe reconstituie pentru noi toţi o lume luminoasă, cu migala unui Hercule Poirot al istoriei. Şi face asta pentru un segment al istoriei Oradiei, despre care nu aveam mai nimic! El îşi duce, astfel, mai departe cercetarea începută în timpul facultăţii şi pe care universitarii responsabili nu au fost în stare s-o preţuiască şi susţină la justa ei valoare. Mai ales că facultatea orădeană de istorie, în trei decenii de democraţie, nu a produs nimic notabil despre istoria oraşului.

Prin cele două cărţi ale lui din acest an, autorul creează noi direcţii de cercetare, tocmai prin lămurirea unor aspecte istorice neclare până acum. Să sperăm că domeniul predilect al istoricilor români orădeni – perioada contemporană – va ceda prioritatea în favoarea celei medievale, atât de glorioase şi occidentale.

Doru Sicoe

Stilul lui Doru Sicoe este unul accesibil cititorilor, textul fiind bogat ilustrat cu imagini, gravuri şi hărţi, menite a ne transpune în acea lume. Bogata bibliografie de la final are menirea nu de a impresiona cititorul obişnuit, ci de a ajuta pe eventualul cercetător care şi-ar propune o lucrare despre monahismul occidental, cum încă la noi nu există, şi care să contribuie la evitarea unor formulări păguboase precum „doar o mănăstire”.

Ca un apropiat al autorului, pot certifica că *Oradea s-a născut oraş înainte de 1100* este rodul foarte multor nopţi nedormite, consacrate cercetării şi scrisului, şi soldată cu o panoramă a unei Oradii conectate la civilizaţia europeană încă din vremea Evului Mediu întunecat, dinainte de 1100!

1 *Ibidem*, p. 24.

O carte care va naşte controverse: *De la Oradea la Oradea Mare şi iarăşi la Oradea – o istorie*

Interviu cu **Doru SICOE**
realizat de **Veronica BURSAŞIU**
Oradea

La sfârşitul lunii mai, apărea în chioşcurile orădene de difuzare a presei o carte despre istoria Oradiei, cum n-am mai văzut de mult. Fără o minimă publicitate, cartea se vinde de la sine, unul dintre chioşcurile unde s-a terminat stocul fiind chiar cel din faţa Universităţii din Oradea. Toată lumea care a citit-o spune că avem de-a face cu o carte de excepţie, care aduce extrem de multe lucruri noi despre istoria oraşului de la întemeierea lui, inclusiv o viziune critică asupra lucrărilor de istorie a Oradiei de până acum. Autorul, deşi absolvent recent de Istorie, este la bază un ziarist cu state vechi, încă din 1990. Norocul orădenilor este că el nu s-a înrolat în sistemul istoricilor orădeni, rămânând pe mai departe ziarist, dar pe teme de istorie. Prezentarea proaspătului volum i-a fost făcută de istoricul de artă Ramona Novicov, pe coperta a IV-a. Autorul se numeşte Doru Sicoe, iar cartea este ***De la Oradea la Oradea Mare şi iarăşi la Oradea – o istorie***, ilustrând astfel drumul denumirii oraşului în limba română, una dintre temele principale ale volumului.

Veronica Bursaşiu: *Aţi publicat de-a lungul timpului mai multe articole despre istoria medievală a Oradiei şi acum v-a apărut şi prima carte despre istoria oraşului...*

Doru Sicoe: Da, din păcate, multe dintre articolele de care spuneţi sunt publicate în reviste de cultură din afara judeţului nostru, pentru că aici nu ai unde să publici aşa ceva. Revista „Familia română", a regretatului Constantin Mălinaş, a ajuns de la Oradea la Baia Mare. Ultimul ei număr a avut aproape 450 de pagini chiar! E scoasă de biblioteca judeţeană de acolo, la fel ca „Bibliotheca Septentrionalis". Amândouă pot fi găsite pe pagina de internet al bibliotecii şi descărcate de acolo în format pdf. Revista „Caietele Oradiei", a lui Mircea Popa-Papiu, a dispărut deja de mulţi ani, din cauza neiubitorului de cultură aflat în fruntea oraşului. Am scris articole de istorie la toate aceste reviste şi îi invit şi pe alţii din Oradea şi Bihor să trimită articole la Baia Mare. Cartea *De la Oradea la Oradea Mare şi iarăşi la Oradea* este rodul unei cercetări de mulţi ani de zile şi care ar fi putut fi teza mea de doctorat. Se pare că am speriat tare câteva personaje, foarte bine plătite, de la facultatea orădeană de istorie, care au reacţionat profund neacademic, blocându-mă încă din vremea masteratului. Am început să mă ocup de „opera" deloc impresionantă a respectivilor în cartea mea, dând o nuanţă polemică. N-aş vrea să fie considerată o răzbunare din partea-mi, ci o stimulare a discuţiilor sincere, bine argumentate şi pasionante despre istoria celui mai vechi oraş medieval din România, pentru a depăşi moştenirea comunistă ce domină încă acest subiect şi mentalitatea respectivilor. Toate neîmplinirile istoricilor din Oradea au fost până acum ascunse sub preş, locul unor recenzii critice, profesionale, fiind luat de penibile exerciţii de admiraţie şi perieri linguşitoare. Aşa nu obţinem progrese deloc! Şi cei 31 de ani de democraţie, scurşi în neproductivitate, sunt sugestivi pentru ceea ce afirm.

V. B.: *Susţineţi în carte că denumirea „Oradea" s-a format din slavonul „gorod", cuvânt care înseamnă „oraş". Deci nu provine din ungurescul „Várad", cum se încerca să se acrediteze în ultima vreme. Cel mai vechi oraş al ruşilor este, de pildă, Novgorod (*Oraş Nou*, în traducere). Puteţi detalia?*

D. S.: Desigur. Ruşii, aşa înapoiaţi cum sunt, au avut, totuşi, o istorie înfloritoare începând cu colonizarea vikingă dinainte de anul 900. Acest mare popor slav a dezvoltat un fel de „democraţie medievală" şi o viaţă urbană cu mult înaintea românilor şi ungurilor, pentru că vikingii le organizaseră o economie prosperă, bazată pe negoţ, care facilita aglomerările ur-

bane. Mai trebuie ţinut cont că, pe atunci, o mare de populaţie slavă se întindea de la Marea Baltică până la Marea Adriatică, în Croaţia, Grecia fiind şi ea la un pas de a fi înghiţită de această mare slavă. Toată Dacia din graniţele lui Burebista avea o populaţie amestecată, de protoromâni şi slavi, cum bine o atestă *Gesta Hungarorum* (cea mai veche istorie a ungurilor) şi *Povestea vremurilor trecute*, a lui Nestor (cea mai veche istorie a ruşilor), două izvoare în limbi diferite, în alfabete diferite, din regiuni geografice diferite, care nu aveau nicio legătură între ele decât adevărul istoric. Acestei situaţii din teren îi corespunde şi atestarea iniţială a Aradului, care apare ca „Orod". Pe hărţile tipărite secole mai târziu, când oraşul se denumea „Arad", încă mai avem „Comitatus Orodiensis", Comitatul Aradului adică, nu al Oradiei.

Cea mai veche formă românească a numelui oraşului nostru este „Orade", cum încă se mai spune prin zona rurală a Bihorului. Între „orod" şi „orade" nu e mare diferenţă, făcând posibilă deducţia că ele sunt simple denaturări ale „gorod". Oamenii de atunci numeau, deci, cu termenul „oraş" orice aşezare urbană, fiind un comportament atestat şi în antichitate. Pentru că la noi, în România, au pătruns pentru prima dată, în vremea lui Ceauşescu, copiatoarele Xerox, am ajuns să spunem tuturor copiatoarelor „xeroxuri". Ţine, deci, de natura umană. Ca oraş, Oradea apare înainte de 1100, iar dacă autohtonii slavo-români l-au numit „oraş" în limba lor, o puteau face numai din cuvântul „gorod".

V. B.: *Pare a fi o dovadă a continuităţii noastre pe aceste meleaguri...*

D. S.: Este cea mai bună dovadă a continuităţii! Arheologia să ştiţi că nu poate dovedi o civilizaţie românească veche, separată de una slavă, pe teritoriul fostei Dacii. S-a încercat ceva, în comunism, cu aşa-zisa „Cultură Dridu", dar e irelevant. Ea ar putea fi mai degrabă o cultură a Primului Imperiu Bulgar, dacă avem în vedere întinderea teritorială a acelei culturi. Noi nu discutăm încă normal, deschis, despre astfel de subiecte, un dresaj ceauşist, antirusesc, antimaghiar şi antibulgar, de care istoricii noştri nu ştiu să scape. Trist!

V. B.: *Istoricii universitari orădeni au vreo responsabilitate în nelămuririle de acest fel?*

D. S.: Au, şi încă una foarte mare. Mulţi dintre ei sunt mai tineri decât mine, dar ei sunt, totuşi, produsul profesorilor lor comunişti, cu mentalitatea blocată de Programul PCR din 1975, care stabilea traseul tabu al istoriei românilor. N-au produs nicio istorie a Oradiei, dar s-au aventurat într-o istorie a Bihorului, lansată în 2019, o muncă de hei-rup cu 24 de stahanovişti! Rezultatul, ca la CAP: producţie mare la hectar, dar remorcile-s goale... Îl anunţaseră în ziar, pentru lansare, pe academicianul istoric Ioan-Aurel Pop, dar, semnificativ, dl preşedinte al Academiei Române nu a mai venit. Nu se făcea să-şi lipească el numele de o asemenea lucrare deplorabilă, fără bibliografie, fără indice de nume şi din care fusese exclus tocmai grecul Mihai Viteazul, patriotul favorit al dlui Pop. Nu a participat nici rectorul Bungău (aflat la el în birou, îl vizitasem!), nici primarul Bolojan. Cu toţii şi-au trimis adjuncţii. Era deja un semnal vizibil al calităţii deficitare a acestei lucrări „monumentale", controlate de istoricul cu trei servicii, Gabriel Moisa. Nu veţi găsi niciun portret de ungur prin carte, nici german, italian sau altceva. În loc de mulţime de hărţi cu comitatul Bihor, avem doar o mulţime de hărţi cu Bihorul ceauşist, în timp ce denumirea „Oradea Mare", despre care eu am scris jumătate de carte, nici nu este luată în considerare! Curios, dar acest Moisa, promovat de „autorităţi", fusese temeinic criticat într-un articol, cu mulţi ani în urmă, de reputatul profesor universitar Viorel Faur – singurul act de acest fel în 31 de ani de democraţie! După câte se poate constata, articolul respectiv nu a dus, însă, la îmbunătăţirea muncii de cercetare a respectivului, muzeograf pe atunci. *Istoria Bihorului* a devenit astfel suprema ratare a lui Moisa, făcută, din păcate, pe banii noştri, ai orădenilor şi cu susţinerea personală a primarului. Szabó Ödön, student de marcă al dlui Viorel Faur, deşi ungur care a studiat în româneşte, a demonstrat că-i este net superior profesional lui Moisa.

V. B.: *De ce spuneţi asta?*

D. S.: Pentru că, aproape concomitent, publicase monumentalul volum *Nagyvárad Krónikája (Cronica Oradiei Mari),* cea mai tare carte despre istoria Oradiei de până acum! Din 2000 de bucăţi tipărite la Debreţin, nu se mai găseşte la vânzare niciuna, epuizându-se din chioşcuri şi librării de luni bune. Desigur, nu a

scris-o el. Iniţial a adunat un colectiv de istorici, cum prost l-au învăţat comuniştii de la facultate. Dintre toţi, însă, s-a selectat până la urmă unul, restul fiind pierduţi pe drum. Acest unu este istoricul, şcolit la Cluj, Kormányos László şi el a lucrat temeinic, mai bine de zece ani, la această lucrare. Întregul sistem – intrând aici finanţarea editarea şi tiparul, cu 2018 imagini color! – a fost, însă, opera lui Szabó Ödön. Iată, deci, ce istoric şi manager bun, ungur, a scos şcoala românească!... E o ironie, desigur. Să precizez că, deşi student eminent, după cum spune dl Faur, başkanii comunişti ce dominau facultatea n-au vrut să-i facă un loc de asistent universitar la Istorie, tocmai ca o deschidere interetnică a facultăţii (făcută mai apoi cu „performanta" Edith Emese Bodo), omului rămânându-i doar alternativa intrării în politică, în UDMR ... Azi, el face politică naţională la Bucureşti, văzându-l pe toate ecranele televiziunilor! Să-i mulţumim că în *Nagyvárad Krónikája* i-a făcut loc lui Mihai Viteazul, precum şi multor români legaţi de Oradea. Până acum istoricii unguri nu prea făceau asta.

V. B.: *Aţi rezervat un întreg capitol polemicii...*

D. S.: Aşa pare. Corect este că m-am preocupat de chestiunea primei unificări teritoriale a Oradiei sub un singur jude (primar), cea din 1557, şi am analizat fiecare lucrare în parte în funcţie de asta. Stabilită de Dieta transilvană întrunită la Turda, unificarea venea după un sângeros război civil orădean, dintre reformaţi şi catolici, în care chiar episcopul catolic îşi pierde viaţa. Dacă se merge pe ideea că unificarea dintre 1850-60 a dus la schimbarea numelui în „Oradea Mare", atunci e posibil ca aşa să se fi întâmplat şi în 1557, când Reforma Protestantă pune stăpânire pe oraş şi îl reorganizează, expulzând de aici Biserica Catolică şi confiscându-i proprietatea. Ciudat este cu istoricii noştri nu prea ştiu chestiile astea sau nu le ştiu deloc. În albumul *Oradea*, coordonatorul Aurel Seriogea Chiriac nu pomeneşte deloc de prima unificare, de pildă. Nu m-am sfiit să trec toate aceste necunoaşteri în revistă.

V. B.: *Consideraţi, deci, că Oradea şi-a*

Varadinum vulgo Gros Wardein 1597, gravura de Joris Houfnagel

schimbat numele în Oradea Mare ca urmare a acelei prime unificări din 1557?

D. S.: Nu, dar iniţial aşa am fost tentat să cred. Paradoxal, dar respectiva decizie administrativă şi schimbarea de religie a oraşului nu au fost suficiente pentru schimbarea numelui. A fost nevoie de ceva mult mai puternic, ca emoţie publică, pentru a reboteza oraşul. Părerea mea este că oraşul a devenit „mare", pentru că a reuşit să reziste dramaticului asediu turcesc din 1598. A fost o bătălie aprigă, sângeroasă, cu atacuri turceşti aproape zilnice, cu masive mănări şi detonări ale bastioanelor şi o dură, epuizantă, dar excelentă rezistenţă, organizată nemţeşte de generalul imperial austriac Melchior von Rödern. Au fost momente când singurul lucru pentru care merita să trăieşti era lucrul pentru care merita să mori! Încrâncenarea maximă de atunci şi emoţia disperării, dar şi a reuşitei, au dus la rebotezarea în „Oradea Mare". Era *mare* prin succesul obţinut, nu prin meritele culturale ale perioadei catolice, cum ne spunea dl Chiriac de la Muzeul Ţării Crişurilor. E ca nuca-n perete

Ladislau I al Ungariei, statuie în Oradea

să susţii că oraşul protestant, anticatolic, se rebotează în virtutea gloriei catolice de odinioară. E de noaptea minţii! Oricum, asta e realitatea: Oradea devine Oradea Mare imediat după acel asediu, conform documentelor.

V. B.: *Apropo de documente, pomeneaţi în carte despre „certificatul de botez" cu noul nume ...*

D. S.: Certificatul acesta se compune din cele două gravuri, primele de care ştim şi au ajuns până la noi: una apărută în 1602 şi cealaltă în 1617. Paradoxal, dar prima este de fapt a doua în ordinea realizării desenului. Ea prezintă oraşul plin de trupe turceşti şi tătărăşti angrenate în asediul amintit, cu trei dintre bastioanele noii cetăţi aproape distruse şi cu un şanţ săpat de turci între şanţul cetăţii şi Crişul Repede. Credeau că aşa vor scăpa de apa din jurul cetăţii, dar s-au înşelat, pentru că şanţul cetăţii era adâncit sub nivelul Crişului. Textul german de sub imaginea panoramică a asediului prezintă denumirea oraşului ca *Gross Waradein* (se simte *Varad-ul* unguresc în numele german). Veduta, tipărită în 1617, a fost realizată, de fapt, înaintea asediului, în 1597 mai precis. Se observă absenţa şanţului dintre cetate şi Criş, dar şi prezenţa caselor oraşului şi împrejmuirile fortificate din afara cetăţii, intacte şi cu un bastion în lucru. Decizia de a nu demola vechea cetate, aflată în interiorul celei noi, pentagonale, a fost una excelentă, turcilor fiindu-le aşa aproape imposibilă misiunea de cucerire. Vremea rea, de toamnă, care a venit neaşteptat de repede, a dus la ridicarea asediului şi la gloria celor puţini rămaşi în viaţă dintre apărători. Oradea devenise Mare prin fapta ei de arme, aşa cum Alexandru Macedon devenise Alexandru cel Mare, după strălucita cucerire a Imperiului Persan, în antichitate. Gravura din 1617 (1597) are o explicaţie a imaginii, prezentând ambele denumiri. Cea simplă, în forma latină, ca *Varadinum* şi cea compusă, în forma germană, ca *Gros Wardein.* Prima era încă denumirea oficială, catolică, în timp ce a doua era denumirea populară, a maselor, în germană. Autorul era flamandul reformat Joris Hoefnagel, pictorul curţii Imperiului German (Sfântul Imperiu Roman, oficial), a împăratului catolic Rudolf al II-lea (la care tocmai mergea Mihai Viteazul, trecând prin Oradea Mare). Avem, deci, în original „Varadinum vulgo Gros Wardein..." (Oradea, popular Oradea

Mare...), text scris după asediu, în deplină concordanţă însă cu textul tipărit pe spatele gravurii, în care ne este descrisă tocmai desfăşurarea asediului, care a avut loc după realizarea desenului pentru gravură. Textul a fost conceput cel mai probabil de editor, nu de Joris Hoefnagel, care nu mai apucă să-şi vadă lucrarea tipărită, el murind în 1601.

V. B.: *Spuneaţi că acest text este încă necunoscut istoricilor români...*

D. S.: Da, am rezolvat traducerea lui din latină şi franceză de către regretata profesoară universitară Magdalena Indrieş şi îl voi publica în curând. Dar acest lucru putea fi realizat demult de către „performantul" profesor medievist, liberalul Sorin Şipoş şi subordonata lui Edith Emese Bodo. Din păcate, ei sunt consumatori de străinătate la un cu totul alt nivel... În revista „Oradea – istorie şi actualitate", din 2017, am venit cu încă o noutate în istoriografia românească a Oradiei: publicarea gravurii reprezentând Oradea asediată de imperialii austrieci, în 1691. Acolo avem mândreţe de oraş turcesc, cum nu credeam că ar fi existat vreodată. Acea gravură din arhivele austriece completează perfect descrierea în scris a Oradiei turceşti, realizată de celebrul călător, istoric, geograf şi spahiu turc Evlia Celebi. Unii dintre istoricii noştri contestau fără niciun argument cele scrise de respectivul, care chiar fusese la Oradea în cel puţin două rânduri! Am republicat gravura şi în cartea mea, unde mai sunt şi alte premiere.

V. B.: *Aţi consacrat un capitol regelui Ladislau I al Ungariei, întemeietorul oraşului în tradiţia maghiară.*

D. S.: Da, a fost unul dintre cei mai importanţi regi ai Ungariei şi îşi justifică pe deplin titlul de întemeietor al Oradiei, lucru pe care niciunul dintre istoricii de care vorbeam nu a recunoscut-o în mod oficial! Ca să înţeleg cum a fost cu întemeierea, a trebuit mai întâi să reconstitui perioada acestui rege, care a domnit între 1077-1095, şi măsurile luate de el pentru a-şi pune regatul în rândul statelor civilizate, occidentale. Şi a luat măsuri de mână forte, care ne amintesc de Vlad Ţepeş al nostru, de mai târziu. De fapt, Ţepeş are prenumele de Vladislav, care este varianta slavă a lui Ladislau. Nu este o coincidenţă acest lucru, cultul regelui Ladislau

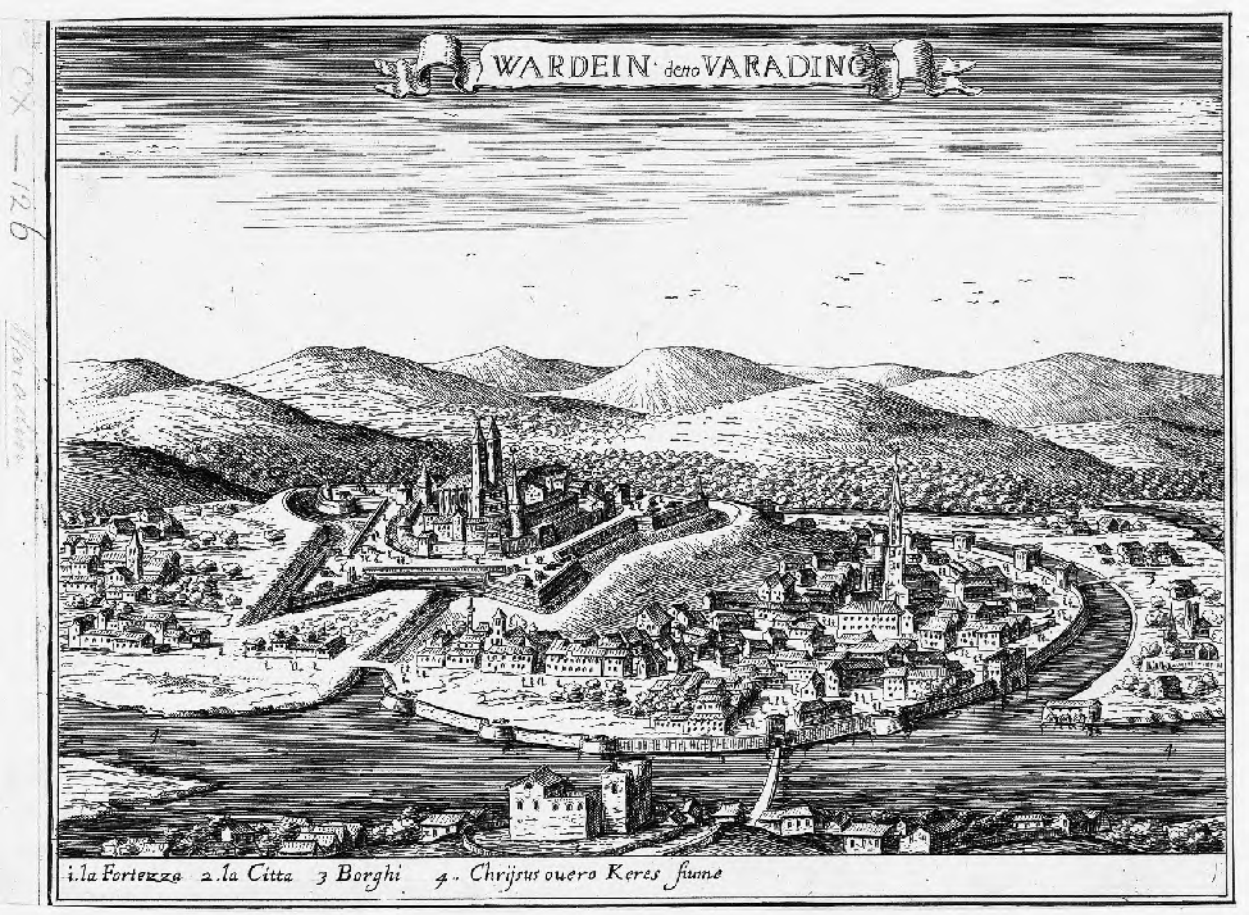

dăinuind peste secole, inclusiv la est şi sud de Munţii Carpaţi.

Cu peste trei secole şi jumătate înainte de Ţepeş, Ladislau I al Ungariei introducea pedeapsa cu moartea pentru furturi care depăşeau valoarea unei găini! Dacă aşa ceva s-ar aplica în România, cred că în 10 ani am fi cea mai tare ţară din Europa, la dezvoltare economică, cercetare şi creaţie! Acest rege a virat-o definitiv spre Roma, după ce fratele său Géza I, anterior, o virase spre Constantinopol, de unde şi-a primit coroana. Ladislau I fost născut în Polonia, la Cracovia, în 1040, tatăl lui, Béla I fiind un refugiat arpadian, un destoinic conducători de oşti, intrat în familia regală poloneză. Poate că tocmai în experienţa poloneză, catolică, şi în sângele amestecat al părinţilor a stat superioritatea lui Ladislau. În Ungaria lucrurile stăteau prost şi numai cineva care ştia bine cum trebuie să arate o ţară, putea lua măsurile potrivite. În acele vremuri ale regelui Ladislau I, Ungaria devine o putere regională, abia atunci începând consolidarea Bisericii Catolice în regatul maghiar. Şi Oradea este legată direct de acest episod, fiind din naştere un oraş proprietate a acestei biserici. Atunci reuşeşte regele, printr-o bună relaţie cu papalitatea, să dea o lovitură de politică externă: sanctificarea a trei personalităţi ale Ungariei şi, deci, intrarea lor în calendarul catolic european. E vorba de regele Ştefan I, fiul lui, Emeric şi dascălul acestuia, veneţianul Gerard, episcop de Cenad, sanctificaţi în 1083. Era un „proiect" care nu putea să nu conţină şi altceva. Trebuie să dăm credit înfiinţării mănăstirii Oradea în acelaşi an, la pachet cu sanctificarea.

Italienii trebuie căutaţi, deci, în istoria oraşului nostru chiar de atunci, călugării fiind specialiştii vremii lor, oameni alfabetizaţi, constructori, agricultori şi organizatori. Ei sunt responsabilii construirii mănăstirii orădene, cu clădirile aferente, şi ai bisericii, calculate de regele Ladislau I ca loc de veci pentru sine. Era o biserică grandioasă, de o mărime cum nu mai era prin zonă. Să precizez că, până atunci, pe malurile Crişului şi Peţei existaseră, încă din Epoca Pietrei, locuinţe din lemn şi chirpici, dar nu din zid. Pentru a se construi din zid, a fost necesar aportul de specialişti străini, veniţi din nordul urbanizat al Italiei, judecând după denumirile lăsate unor cartiere orădene. Altfel nu poate fi explicată amintirea italiană de pe harta oraşului: Veneţia (Velenţa), Olosig (Aşezarea italiană), Padua (dispărută), Bologna (dispărută).

V. B.: *Până acum nimeni nu a mers atât de departe cu vechimea italienilor la Oradea!*

D. S.: Da, aşa este. În interbelic se presupunea că italienii au fost aduşi colonişti după ruinarea mongolă a Oradiei, o ipoteză greu de dovedit. Italienii erau pe atunci un fel de americani, cu o urbanitate şi un nivel de trai net superior Ungariei, ce n-ar fi venit ca simpli colonişti într-o zonă unde trebuiau s-o ia de la zero, pustiită material şi uman, cu o nesiguranţă politico-militară descurajantă. Altele erau condiţiile din 1083, când, în reuşita proiectului numit „Oradea", se implicaseră şi regele şi papa, puterea economică împletindu-se cu fervoarea religioasă şi măreţia proiectului creştin. Ambele părţi puneau umărul ca proiectul să iasă bine. Ladislau I a ctitorit trei mănăstiri, cea mai importantă dintre ele fiind Oradea, care devine oraş în circa 10 ani.

V. B.: *Cum s-a întâmplat asta atât de repede?*

D. S.: Prin mutarea episcopiei catolice de la Biharia lui Menumorut la Oradea lui Ladislau I. În vechea reşedinţă a lui Menumorut, regele Ştefan I înfiinţase o episcopie catolică, după ce hotărâse creştinarea Ungariei la anul 1000. Dar, pentru că aşezarea localităţii era în câmp deschis, cu o expunere prea mare la atacurile pecenegilor şi cumanilor veniţi din est şi sud, a devenit evident că o mutare într-un loc ferit ar fi binevenită. După invazia cumană din 1091, soldată cu devastarea Bihariei iarăşi, episcopia de acolo este reîntemeiată (mutată) la Oradea de către regele Ladislau I. Cel mai probabil că mănăstirea, fortificată natural de cursurile de apă între care fusese construită, dar şi de zidurile de protecţie, trecuse cu bine peste invazie, iar asta trebuie să fi fost un argument decisiv.

Episcopul din Oradea s-a numit „de Bihor" iniţial, ca apoi, doar doi ani mai târziu, în 1113, să devină „de Oradea", aşa cum ne transmite un document din Slovacia, de la Mănăstirea Zobor, care îl pomeneşte pe Syxtus Vvaradiensis. E considerată cea mai veche atestare a Oradiei, asta punându-ne în fruntea tuturor localităţilor medievale din România. Dacă episcopul a hotărât că merită să renunţe la denumirea comitatului în favoarea Oradiei, înseamnă că

localitatea, cu catedrala ei măreaţă, acoperea prin strălucire şi renume întregul Bihor. Era un centru urban în expansiune, împărţit între cele două instituţii catolice: Capitlul şi Episcopia. Episcopul catolic va îndeplini aici şi rolul de nobil feudal, devenind stăpân peste mai tot Bihorul şi întreţinând propriul lui corp de armată, banderia.

V. B.: *Acum apar celebrele „orăşele" din jurul centrului cu Mănăstirea, Episcopia şi Catedrala?*

D. S.: Da, ele sunt o formă organizatorică adaptată la situaţie. Iniţial, prin fondarea unei mănăstiri cu călugări catolici, forma de organizare a respectivilor nu putea fi decât Capitlul. Prin aşezarea episcopului în curtea Mănăstirii, apare şi cealaltă formă de organizare: Episcopia. Cele două sunt concurente şi şi-au împărţit pe felii oraşul care se dezvolta în jurul centrului catolic. Chiar dacă respectivele diviziuni erau conduse de juzi separaţi, ele ar trebui considerate un tot unitar încă de la început. Numele oraşului e dat de Mănăstire, locul fiind botezat *Varad* (cetăţuie) chiar de către rege, după cum o transmit documentele medievale.

V. B.: *Şi-atunci cum rămâne cu unificarea despre care învăţam că se petrece numai între 1850-60?*

D. S.: Este un lucru care trebuie corectat. Unificarea sub un singur jude are loc în 1557, ca urmare a schimbării proprietăţii asupra oraşului, cum spuneam mai sus. El devenise acum proprietatea statului Transilvania, ca urmare a dispariţiei Ungariei în 1541. În 1660, oraşul e cucerit de turci şi dezvoltat la un nivel extraordinar, aici fiind locul de întâlnire al negustorilor de pe trei continente: Europa, Asia şi Africa – adică din Imperiul Otoman, pe atunci a treia forţă economică şi militară a lumii. Veneau aici negustori până şi din Arabia şi India! În 1691, la doar 8 ani după dezastruoasa înfrângere a turcilor la asediul Vienei, austriecii ajungeau la Oradea. După un asediu îndelungat şi greu, în 1692 ei reuşesc să cuc[illegible] Oraşul era însă distrus complet [illegible] mentele artileriei austrice, distru[illegible] de mongoli. Şi, cum Viena rămăsese o curte imperială catolică, împăratul austriac repune Biserica Catolică în vechile drepturi şi proprietăţi, ceea ce duce din nou la segmentarea oraşului. Paradoxal, oraşul se va numi în continuare *Oradea Mare* pe hărţi, în documente şi cărţi, iar diviziunile primesc denumiri de genul *Oradea-Velenţa, Oradea-Olosig* etc. Cu prilejul revoluţiei maghiare din 1848-49, reîncepe procesul de unificare, dus la bun sfârşit de puterea austriacă, revenită la Oradea, după intervenţia militară ţaristă din 1849. Episcopul catolic de Oradea trădase Viena în favoarea revoluţiei maghiare, iar administraţia militară austriacă lua acum măsuri care nu mai ţineau de Biserica Catolică, unificând definitiv oraşul, în două etape.

V. B.: *Cum s-a făcut greşeala alăturării acestei reunificări cu numele de Oradea Mare?*

D. S.: Consider că asta s-a putut întâmpla din cauza faptului că pe atunci nu exista o istorie a oraşului, pe care cineva să o republice din când în când, cum s-a făcut în ultimii 30 de ani. De abia la decenii de la acea reunificare va apărea interesul pentru o istorie a locului, publicându-se mai multe lucrări în maghiară, la graniţa dintre secole. Cel care, însă, face greşeala pare a fi profesorul orădean greco-catolic Petru Dejeu, în prima istorie românească a Oradiei, numită *Aşezămintele Culturale din Municipiul Oradea şi Judeţul Bihor,* apărută la Oradea, în 1926. Pentru că, din acest an, denumirea românească se schimbă oficial din *Oradea Mare* în simplul *Oradea*.

V. B.: *Cum aşa?*

D. S.: Printr-o hotărâre arbitrară a celor de la Bucureşti, care nu s-au consultat cu orădenii deloc, pentru această schimbare. Ea s-a făcut în contextul reorganizării administrative, prin *Legea nr. 95, din 13 iunie 1925, pentru Unificare Administrativă,* cu intrare în vigoare în 1 ianuarie 1926. Ungurii şi germanii, în limba cărora nu se dăduse vreun act, au păstrat denumirea tradiţională de „Oradea Mare" până azi. Practic aceste două etnii sunt implicate în schimbarea numelui din 1598, nu românii. Aceştia folosesc în continuare „Orade" şi în secolul al XIX-lea, cum o dovedeşte corespon- [illegible] i Suciu, cea care a înfiinţat pu- [illegible] literară", în 1897. „Oradia Mare" [illegible] are" e denumirea folosită doar în documentele oficiale, inclusiv pe frontonul de ziar („Familia", „Foaie literară", „Vulturul"). Cu alte cuvinte, parafrazând explicaţia gravurii lui Joris Hoefnagel: „Oradea Mare, popular Orade"!

V. B.: *Ce le spuneţi orădenilor, de ce ar trebui să dea 40 de lei pe acest volum?*

D. S.: Le garantez că nu o să le pară rău după bani, în primul rând. Există acolo o seamă de lucruri noi, însoţite de 170 de imagini de bună calitate, cu explicaţii detaliate şi bine sincronizate cu textul. Nu este o carte părtinitoare cu o etnie sau alta şi sper că am reuşit s-o scriu în deplin respect faţă de adevărul istoric. E scrisă pentru a o înţelege oricine, dar are şi aparatul critic care-i completează valoarea ştiinţifică. La sfârşit, o bibliografie amplă vă poate da idei despre următoarele voastre lecturi, titlurile respective fiindu-mi de un real folos în reconstituirea unei părţi a istoriei Oradiei despre care se credea că nu avem mai nimic. Am rămas impresionat de performanţa generalului Lazăr Cârjan, fostul şef al Poliţiei de la noi şi ministru la Bucureşti, un om cult şi bine pregătit, care mi-a citit cartea în nici două zile. Şi a fost chiar o lectură temeinică, după câte am observat. Dacă sunt doritori, pot să particip la grupuri de discuţii, prezentări ale cărţii, benevol. M-aş bucura mult dacă această carte a mea va contribui la coagularea unei comunităţi orădene a „patrioţilor locali”, cu un spirit civic de calitate şi o creştere a responsabilităţii, dar şi a mândriei de a fi orădean.

V. B.: *Vă mulţumesc pentru timpul acordat.*

***

NOTA AUTORULUI. În a doua parte a lunii iunie 2021, mai vechea mea colegă de la „Jurnalul de dimineaţă” de odinioară, Veronica Bursaşiu mi-a solicitat un interviu pentru „Jurnal Bihorean” din Oradea, despre cartea pe care o ţinea în mână. Ea apăruse pe piaţă în luna mai, fără publicitate în presa locală, şi se vindea de la sine, lucru mare pentru o carte orădeană. Cum ea conţinea destule aspecte „picante” pentru un jurnalist, a devenit ofertantă şi ca subiect de presă. Nu pot decât să fiu recunoscător Editurii Duran’s din Oradea, personal patronului ei, Ovidiu Pop, care mi-a susţinut de la bun început demersul mai deosebit şi a tipărit cartea fără rezerve, în foarte bune condiţii. Materialul scris al interviului ar fi acoperit două pagini de ziar, dar decesul lui Mircea Bradu şi spaţiul mare acordat acestui eveniment a dus la o ajustare şi amânare a interviului, care ajunge să apară în chiar ziua înmormântării respectivului, joi, 24 iunie, în pagina 15. După câte am constatat personal, cotidianul „Jurnal Bihorean”, cu un conţinut de 16 pagini, s-a vândut foarte bine în acea zi, cu greu reuşind să-l achiziţionez. Interviul a fost pus apoi şi pe pagina de internet a ziarului, de unde a dispărut inexplicabil după doar câteva zile. Dar şi aşa a fost destul ca să primesc telefoane din ţară, de la cunoştinţe care l-au prins pe internet şi care doreau să-mi cumpere cartea. Interviul conţine practic o trecere în revistă a temelor principale ale cărţii şi, dacă e parcurs integral, cititorul poate să-şi facă o viziune cuprinzătoare asupra ei. Iată de ce publicăm interviul în varianta lui completă, cu o minimă corectură, fiind încă un material care se adaugă la istoriografia vestului României.

The Weathering Magazine în limba română

Doru SICOE

The Weathering Magazine este o revistă occidentală care a apărut o perioadă şi în limba română, la fel ca şi în alte limbi din estul european. Ţara de origine e Spania, iar numele englezesc sugerează că ediţia de bază este cea în engleză. Primul număr a apărut în 2015, iar între 2016 şi 2017 revista apărea şi în limba română, promovată doar în cercurile de profil de pe internet. Aventura românească a durat doar opt numere, cei mai mulţi dintre români neştiind de acest eveniment editorial. Probabil că acesta este singurul articol dedicat acestei noi apariţii editoriale, pe internet găsindu-se doar o prezentare video, pe Youtube, în cuprinsul canalului *ProModelism România*. Pentru a înţelege mai bine despre ce e vorba, avem nevoie de puţină istorie.

Aceia dintre noi care ne-am trăit tinereţea în vremea lui Ceauşescu, am prins, începând cu 1984, o revistă pentru machetişti, intitulată „Modelism". Era un supliment la revista „Ştiinţă şi tehnică", la fel ca „Tehnium". Ea a apărut destui ani şi după 1989, dispărând odată cu şeful ei, Cristian Crăciunoiu, în 2012. „Modelism" a fost ancorată prea tare în machetismul clasic, aşa cum se practica el pe la casele pionierilor şi şoimilor patriei. Mai precis, machetele erau construite utilizând primordial placajul de traforaj, hârtia, întărită cu lăcuire şi, eventual, materialul textil. Plumbul se adăuga pentru stabilirea centrului de greutate al machetei, mai ales dacă era vreo navă sau vreun avion. Semnatarul acestor rânduri a avut şansa de a fi înscris la un astfel de cerc de modelism. Revista „Modelism" a promovat mai mult planuri de nave, tancuri, avioane etc. şi aproape deloc tehnicile moderne de realizare a machetelor din plastic. Paradoxal, dar această revistă ajunsese totuşi să vândă o sumedenie de *kit*-uri de machete din plastic, din import. Ocazional, oferta conţinea şi machete gata asamblate de câte unul dintre machetiştii din Bucureşti. Acestea le-am putut constata personal în 1993, când i-am făcut o vizită lui Cristian Crăciunoiu, la redacţia situată în Casa Scânteii, din Bucureşti.

În Occident, după al Doilea Război Mondial, se trecuse la producerea de „truse de montaj" sau *kit*-uri din plastic, subiectul devenind foarte popular. Erau un fel de puzzle 3D din zeci de piese, care se lipeau între ele cu un adeziv special pentru plastic. Aşa se puteau realiza mult mai repede machete după tot felul de maşini, avioane, elicoptere, tancuri şi alte blindate, corăbii şi nave moderne, rachete, nave spaţiale, trenuleţe şi figurine. Partea delicată era vopsitoria. Cea mai reuşită nu era cea cu pensula, ci cea la care se utiliza costisitorul aerograf. Nici „sufliciul" nu era rău, dacă aveai plămâni buni... Din păcate, la noi, machetele din plastic au apărut pe piaţă târziu, fiind importuri din Polonia, Republica Democrată Germană şi URSS. Cele germane aveau o calitate superioară, beneficiind de cutii frumos desenate şi oferind inclusiv adezivul şi chiar şi vopseaua necesare construirii machetei, spre deosebire de cele ruseşti. Abţibildurile sporeau autenticitatea cu însemne specifice, inclusiv emblemele naţionale, în funcţie de model. Merită precizat şi că, în acea perioada comunistă, *kit*-urile occidentale, superioare calitativ celor comuniste, reuşeau totuşi să pătrundă la noi, pe căi particulare, dar într-un număr extrem de redus.

Acest hobby, an de an mai sofisticat, a ajuns un sport foarte popular în Occident, existând adevărate competiţii naţionale şi internaţionale, care de care mai prestigioase şi mai ample. O machetă este acum incredibil de sofisticată faţă de una din anii '80, fiind compusă chiar din peste o mie de piese uneori. Vopselele au un grad de autenticitate de neînchipuit în urmă cu trei decenii, iar producţia de accesorii din răşină şi metal îmbunătăţeşte mult detalierea machetei.

Construirea machetelor înglobează mai nou mult studiu (istoric, tehnic, geografic), îndemânare, răbdare, concentrare, cunoştinţe tehnice şi artistice. Tot felul de efecte, utilizate anterior de marii pictori, sunt înglobate acum în vopsirea machetei în aşa fel, încât să fie de un realism covârşitor. De aceea vopsirea a ajuns partea cea mai importantă din construirea unei machete. Pe asta s-a bazat se pare şi Mig (Miguel) Jiménez Martin, spaniolul care a lansat mai multe linii de vopsele şi pigmenţi pentru machete şi, în scopul promovării lor cât mai bune, a scris cărţi şi a lansat şi revista despre care, iată, am ajuns să scriem. În ea sunt redate multe dintre tehnicile cele mai noi, necunoscute

în urmă cu câţiva ani, care măresc realismul machetelor şi dau o valoare crescută noţiunii de „artă“ în acest domeniu.

Mig Jiménez este considerat următorul mare european după belgianul François Verlinden, care s-a implicat „serios“ în industria machetelor[1]. Fiind „tânăr şi neliniştit”, Mig Jiménez are o energie debordantă în promovarea produselor sale, care, printr-o publicitate agresivă, tind să devină numărul 1 mondial. Nici costisitorul divorţ prin care a trecut şi care l-a deposedat de o parte din produse, nu l-a făcut să dea înapoi ci, dimpotrivă, a conceput vopsele mai bune, care să le depăşească pe cele rămase în tolba fostei neveste.

Spre deosebire de revista „Modelism”, care nu a ştiut să treacă la timp către machetele din plastic, revista *Model**Ist*** – cu ultimele trei litere evidenţiate – s-a dorit o combinaţie de machete şi istorie militară, un serios pas înainte faţă de concurenţă. Apărând la Braşov, chiar la declanşarea crizei economice mondiale din 2008, noua revistă va rezista în această perioadă nefastă până în 2014, timp în care au apărut doar 8 numere, astăzi foarte rare. Ele au fost rodul dedicării unui pasionat, Horia Stoica, care a reuşit să surclaseze lipsa de experienţă editorială iniţială. Perioada de criză nu a fost, însă, una propice acestei curajoase iniţiative particulare, la care s-au adăugat calitatea insuficientă a tiparului şi designului, precum şi costurile destul de mari ale editării. Subiectele dezbătute de revistă nu erau neapărat cu priză la public şi nici echilibrul dintre machete şi istorie nu a fost unul optim, ceea ce a făcut pe mulţi să considere că preţul este prea mare în raport cu satisfacţia oferită.

The Weathering Magazine, apărută în româneşte chiar în anul ce a urmat dispariţiei *Model**Ist***, se ocupă, în schimb, numai de machete, cu accent pe vopsire. Astfel, o machetă în viziunea lui Mig Jiménez este o adevărată operă de artă, în care se investeşte nu numai talent, ci şi multă inteligenţă. Numai cineva cu har, complet dedicat acestei industrii, putea ajunge la asemenea performanţe, înglobând atât de multă inovaţie. Pasionaţii acestui hobby sunt unanimi în aprecierea că machetismul de azi este extrem de evoluat faţă de cel al anilor ’80-’90, când Verlinden venea cu excelentele lui accesorii în domeniu (ce permiteau fantastice diorame) şi când turnarea în plastic încă oscila între liniile panourilor în pozitiv (relief) şi cele în negativ (adâncite). Liniile în negativ permiteau o evidenţiere perfectă a panourilor, cu o vopsea închisă, care umplea acele şanţuri fine. De aici, la preumbrire, umbrire, îmbătrânire şi spălături a fost un singur pas. Industria producea substanţe tot mai sofisticate, adezivi ultralichizi, cu uscare rapidă, adezivi speciali pentru piesele transparente, vopselele evoluând şi ele de la cele de tip email la cele acrilice, în timp ce piesele metalice, unele gata vopsite, adaugă o intensitate a detaliului ce umple de admiraţie pe privitor. Cehii şi polonezii au venit cu incredibile contribuţii la această industrie, în timp ce chinezii tind să devină lideri mondiali, eclipsându-i complet pe mai vechii rivali japonezi.

The Weathering Magazine ţine cont de toate acestea şi vine cu abordări inedite care, prin prelucrarea luminii, fac macheta „vie”, chiar dacă ea va fi numită ca şi până acum: statică.

Din zecile de numere apărute până acum în engleză, în româneşte au apărut doar numerele *17: Wash-uri, filtre şi vopsele pe bază de ulei*, *18: Realism*, *19: Pigmenţii*, *20: Camuflaj*, *21: Decolorarea*, *22: Baza*, *23: Die Cast – de la jucărie la model*, *24: Sub management nou. Acelaşi vehicul, proprietar nou*. Astfel, a fost egalat recordul de 8 numere al revistei precedente, *Machet**ist***.

1 ALR-MACS, Interview: Mig Jiménez (*Ammo of Mig Jiménez*), July 10, 2015, online: https://adrianleguina.wordpress.com/2015/07/10/interview-mig-jimenez-ammo-of-mig-jimenez/

Cel care s-a ocupat de acest proiect, fiind, iniţial, importator al produselor lui Mig Jiménez, este Cosmin Ionescu, din Bucureşti. Viitorul rămâne, însă, deschis reluării apariţiilor în limba română, cel care le vinde online azi declarându-ne că l-ar tenta să preia publicarea în româneşte.

Revista, în format A4, are 76 de pagini, incluzând şi coperta celofanată. Este capsată, nu broşată, tiparul, pe hârtie velină, fiind integral color. Tirajul nu este precizat oficial, aflând că el ar fi fost de 250 de bucăţi, de unde şi preţul mare pe bucată. Trecut în colţul din stânga sus, el este *36,5 Ron*, fiind, deci, o revistă foarte scumpă pentru piaţa românească şi, în consecinţă, greu vandabilă. Cu toate acestea, aportul ei ar fi putut fi considerabil la viaţa modelismului românesc, dacă difuzarea ar fi avut o arie naţională. Termenii specifici acestui hobby, dezvoltaţi în ultimii ani, primesc acum suportul imprimat, ei trecând din spaţiul virtual al internetului în cel fizic al bibliotecii.

Apologia iubirii conjugale

Ioan ŢIPLEA

Cu peste trei decenii în urmă, graţie dirigintelui, poetul profesor Ioan Moldovan, actualul redactor-şef al revistei „Familia”, alintat „Blândul Ben”, am avut fericita ocazie de a mă întâlni pentru prima dată cu poezia Anei Blandiana, care, la acea vreme, era cea mai proaspătă laureată a premiului Herder pentru poezie (1982). De la acele ore memorabile de dirigenţie, când, printre altele, citeam frecvent din poeţii noştri contemporani neincluşi in programa şcolară, mi s-au întipărit in minte poeziile „Cruciada copiilor” şi „Eu cred că suntem un popor vegetal”, care, prin mesajul lor, emanau un puternic parfum subversiv, izbutind să mă pună… pe gânduri.

Mai apoi, prin vara anului 1988, an în care scriitoarea a fost cenzurată pentru a treia oară, la o întâlnire cu studenţii ieşeni ce a avut loc la Casa Pogor, în sala în care se întâlneau junimiştii şi unde Ion Creangă ori Mihai Eminescu şi-au citit fragmente din creaţia lor, am avut privilegiul de a o vedea, alături de Romulus Rusan, şi de a-i asculta pe viu pentru prima dată. Cu acel prilej, am auzit-o recitându-şi cu mult farmec propriile-i poezii, printre care, dacă memoria nu mă înşală, şi cea „închinată” *Motanului Arpagi*c, o parodie lirică a „geniului” nostru carpatin Nicolae Ceauşescu, poezie ce şi-a dobândit celebritatea datorită difuzării şi comentării ei repetate la postul de radio Europa Liberă.

În fine, după 1989, fiind de aceeaşi parte a „baricadei”, am avut bucuria s-o reîntâlnesc în Piaţa Universităţii şi, mai apoi, din 1992/1993, în fiecare vară, însoţită de Romulus Rusan, la Sighetul Marmaţiei, cu ocazia simpozioanelor dedicate victimelor comunismului, unde cei doi şi-au asumat nobila misie de cinstire a deţinuţilor politici prin intermediul Memorialului, acest templu al memoriei noastre înălţat în cinstea martirilor noştri din secolul XX, ai cărui ctitori sunt.

Or, cu toate că încă de pe băncile şcolii poeziile Anei Blandiana m-au fascinat, cu toate că deseori am fost ispitit să scriu despre ele, până acum n-am îndrăznit să-mi fac cunoscute impresiile. Numai că ultimul volum, V*ariaţiuni pe o temă dată*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2018, după ce l-am parcurs prima dată, o spun apăsat, efectiv m-a fascinat. Aşa că l-am recitit. Încă de câteva ori. Despre *Variaţiuni*, pe coperta a patra, însăşi autoarea mărturiseşte că e „un poem de dragoste despre nedespărţirea prin moarte. Cea mai metafizică dintre cărţile mele”, iar această apreciere, după gusturile şi judecata mea, este întru totul acoperită şi susţinută de frumuseţea şi profunzimea celor 59 de poeme. Cum puţine cărţi de poezie postmodernă m-au făcut să rezonez ori să meditez la mesajul lor liric, decum să mă încânte, să mă pună pe gânduri ori să mă fascineze, *Variaţiunile*… Anei Blandiana au avut darul de a mă scoate din călduţa rutină existenţială, răscolindu-mi sufletul şi stârnindu-mi cugetul. Nu atât prin formă şi stil, care-s de factură postmodernă, cât, mai cu seamă, prin conţinut si substanţă. Ce ne spun aceste poeme? Că dragostea adevărată e mai puternică decât moartea! Că moartea, cu toată grozăvia şi puterea ei, nu poate să înfrângă iubirea şi nu poate despărţi două suflete-pereche, unite prin dragoste! Că iubirea curată izvorăşte şi sălăşluieşte în suflet, iar dacă sufletul omului este

nemuritor, atunci sigur şi iubirea este nemuritoare! Că fiinţa pe care-o iubeşti cu adevărat, chiar dacă, prin moarte, trece în lumea de dincolo, tu, cel rămas în lumea de aici, eşti incapabil să te desparţi de ea, întrucât o ai în sufletul tău, în tainiţele memoriei şi-n amintirile tale, în lumea ta cea mai ascunsă, ştiută numai de Bunul Dumnezeu.

Dac-aş emite pretenţii de critic literar, ceea ce nu e cazul, şi m-aş încumeta să scriu o exegeză doctă şi subtilă, exprimată prin judecăţi apodictice, despre această carte, aş bate... câmpii. Aşa că prefer să aştern pe hârtie impresiile unui cititor fascinat de *Variaţiunile*... poetei. Cu toate că aproape în fiecare poem Ana Blandiana nu se sfieşte să ne prezinte o admirabilă declaraţie de dragoste post-mortem „către R", şi cu toate că aproape în fiecare poezie este evocată moartea, în fapt, cartea este o frumoasă şi tulburătoare apologie a iubirii adevărate.

Pesemne că tainele, întrucât sunt taine, se leagă unele de altele. Dacă e aşa, atunci taina morţii nu poate fi separată de cea a dragostei. De ce? Pentru că dacă dragostea înseamnă viaţă, atunci ea se opune morţii. Mai mult, dacă iubirea-i în suflet, iar sufletul este veşnic, atunci moartea, ca opus al dragostei şi al vieţii, nu există decât sub forma descompunerii fizice a pumnului de ţărână, care-i trupul nostru. Şi acesta îmi pare a fi mesajul esenţial al poemelor: în raport cu sufletul, moartea nu există! Ori ce poate fi mai tonifiant şi mai fascinant decât să ştii că numai dragostea există?! Că numai ea e veşnică şi absolută! Şi-aşa îmi pare că dezleagă poeta această mare taină, căci după cum ea însăşi mărturiseşte într-un interviu acordat Cristinei Hermeziu, publicat în „Adevărul" din 14 ianuarie 2019: „Ce poate fi mai luminos decât descoperirea că moartea nu există, care-i de fapt ideea principală a cărţii". Aşa că musai trebuie să mă întorc la taina iubirii.

Fără putinţă de tăgadă, ca oameni, pe mulţi dintre noi misterul iubirii, la fel ca cel al morţii, ne-a fascinat din totdeauna. O sumedenie de minţi strălucite, de la filosofi şi teologi, până la scriitori şi oameni de ştiinţă, de la Socrate, Platon ori Aristotel, până la Balzac, Stendhal, Freud ori Nae Ionescu, s-au străduit să desluşească această mare taină, lăsând posterităţii formulări celebre. Îndrăznesc să cred că dacă s-ar încumeta cineva să adune într-o carte toate vorbele memorabile despre dragoste, ar fi obligat să ţină seama şi de poemul de la pagina 41 care sună aşa: *Ce e iubirea, dacă nu imposibilitatea de a fi despărţite două fiinţe care nu ele au hotărât să fie-mpreună? Pur şi simplu, începând dintr-o clipă anume am simţit că totul a fost decis până la moarte. Dar acest ultim cuvânt e doar o convenţie, ca orice frontieră care poate fi glisată mai sus sau mai jos sau poate fi desfiinţată prin lege. Şi ce e iubirea dacă nu legea universală de desfiinţare a frontierelor?* După gusturile şi judecata mea, cred că aceste cuvinte, deopotrivă de profunde şi emoţionante, pot sta alături de cele scrise de Apostolul Pavel în *Epistola sa către Corinteni*... Ce îmi spune mie poemul Anei Blandiana? Printre altele, că IUBIREA E LEGEA UNIVERSALĂ DE DESFIINŢARE A FRONTIERELOR! Această formulare este absolut memorabilă. Şi-mi mai spun încă un lucru fundamental: CĂ IUBIREA E UNICA LEGE DIN UNIVERS! CĂ EA E ABSOLUTĂ! IAR ABSOLUTUL ESTE DUMNEZEU, iar, după cum ne spune Apostolul Ioan, DUMNEZEU ESTE IUBIRE...

Mişcat sufleteşte de calitatea, sensibilitatea şi profunzimea poemelor, nu pot să nu mai semnalez două „variaţiuni" frumoase şi delicate pe aceeaşi temă. Prima poate fi găsită la pagina 11 şi sună astfel: *Ca între spirit şi trup/ Între sens şi cuvântul care-l ascunde/ E o mare confuzie,/ Ca şi când ar fi un singur miracol/ De nedespărţit,/ Când miracolul e chiar despărţirea,/ Clipa când carnea cuvântului cade/ De pe oasele albe, uscate/ Ale înţelesului,/ Şi descoperim/ Că întotdeauna sufletul ne-a legat/ Mai mult decât sângele*. Acelaşi mesaj al unităţii şi iubirii conjugale l-am regăsit şi în extraordinarul poem de la pagina 9: *Ţin minte că m-am întrebat odată/ Dacă noi avem doi îngeri păzitori,/ Pentru că, fiind mereu împreună/ Ar fi fost o risipă./ Unul singur ne-ar fi fost de ajuns./ Nu-mi trecuse prin minte/ Că am putea să ne despărţim/ Şi-atunci îngerul/ Să fie obligat să opteze/ Sau poate unul dintre noi să renunţe./ Spune drept,/ Nu-ţi pare rău că mi l-ai lăsat/ Numai mie?*

Aşadar, cu toate că în încercarea mea absolut gratuită de a vă convinge de farmecul, gingăşia, frumuseţea şi substanţa celor 59 de poeme am fost ispitit să ilustrez calitatea acestora, dacă nu cu alte poeme, cel puţin cu unele versuri ori strofe de aceeaşi valoare, mă opresc aici, nutrind speranţa că cititorul acestei cărţi îmi va da dreptate despre cele scrise în aceste rânduri.

Vasile Bele, Gelu Dragoş, Nelu Danci, *Antologie de texte. Recenzii de cărți. Personalități ale literaturii contemporane,* vol. IV, Editura Mircea cel Bătrân, Olăneşti, 2021, 514 p.

Dr. Ştefan VIŞOVAN
Baia Mare

Proiectul *Antologie de texte. Recenzii de cărţi. Personalităţi ale literaturii contemporane* iniţiat de domnii Vasile Bele, Gelu Dragoş şi Nelu Danci, în cadrul căruia apare acest al patrulea volum, este unul ambiţios, generos şi plin de responsabilitate faţă de cuvântul scris şi faţă de autorii care şi-au încredinţat aici, spre publicare, creaţii originale, în care se regăsesc teme majore ale existenţei, tratate cu sensibilitate şi talent. Harnici şi modeşti, iubitori de bine şi de frumos, dispunând de o tenacitate de invidiat, cei trei coordonatori, în ciuda unor adversităţi de breaslă, fireşti până la un loc, s-au dedicat unui scop realmente nobil, reuşind să ofere multor creatori din toate colţurile ţării posibilitatea de a-şi vedea operele cuprinse în antologii consistente, care se bucură de aprecierea oamenilor de bună credinţă şi în care se simte optimismul şi buna intenţie ale coordonatorilo[illegible] Sale – veritabile cronici de înşişi – iubesc binele şi fru[illegible] le altfel, şi cele ale celorlalţi sunt aproape de semenii l[illegible] unt sincere, pline de preţuire rect, prin aluzii elegante, [illegible] nţiind cu nedisimulată bunerostite pe de-a-ntregul, t[illegible] are ale colaboratorilor, aprecititor al volumului – să-ţ[illegible] lentul, îndemnându-i să conpăreri despre om ca gestic[illegible] i exprime sentimentele alese adeseori nepriceput şi, dir[illegible] ufletul lor.

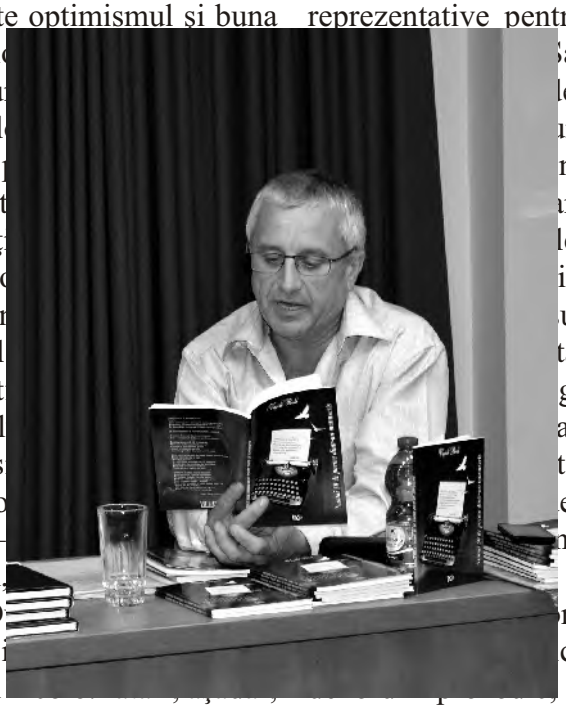

Scriitorul Vasile Bele citind din poemul *Vamin 50 de poeme din Maramureș*, la Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”, Baia Mare, 23 septembrie 2016

rău intenţionat şi incapabil [illegible] tă de Vasile Bele este disa Atotputernicului. De alt[illegible] galantă, lăsând de cele mai drept şi de fapt al proiectul[illegible] ască” înseşi creaţiile în caude neastâmpăr creator Vas[illegible] t, totodată, delicateţea interscrierile numeroase din vo[illegible] e a găsi „cuvinte potrivite”, cincizeci (Gelu Dragoş – [illegible] mulat, încurajările şi admitrei …) – ca un bun creştin, [illegible] a rosti cuvinte frumoase, să aducă mulţumiri lui D[illegible] r drastice, chiar dacă – nu de şitele de până acum şi să-şi [illegible] că (suntem siguri) stângăcii nu va fi uitat nici de acum [illegible] naivităţi, copilării etc. Se pe etnologul [illegible] este valoros, şi poetul Vasile Bele procedând ancestral, [illegible] unic, recenzentul procedând ca un adevărat pedagog. Scrisul lui Vasile Bele pare grăbit, sa-

cadat, presărat cu afirmaţii bruşte, directe, cu avalanşe de determinări, dar în această condensare epică se ascund de fiecare dată idei profunde, judecăţi perene, reflecţii bine cumpănite – toate îmbrăcând haina unei sincerităţi debordante şi a unei atitudini extrem de calde şi binevoitoare faţă de textele luate în discuţie.

În acest context, ţinem să subliniem – fără a opera, însă, cu nominalizări – că am identificat în paginile antologiei de faţă, care cuprinde poezie, proză scurtă, amintiri, literatură ştiinţifico-fantastică, pseudojurnal, texte paremiologice, creaţii de o frumuseţe aparte, în care talentul face casă bună cu sensibilitatea, cu gingăşia expresiei, cu o dexteritate lexicală specifică intelectualului cultivat, excelent cunoscător al limbii române. Nu o dată nostalgia locurilor dragi, natale, îmbracă haina unui autoreproş, de altfel, suav şi plin de lirism, al unei vinovăţii aparente, determinate de trecerea tot mai rară prin locurile fermecătoare ale copilăriei, toate acestea provocând cititorului o stare plăcută, greu de definit, un fel de copărtăşie la sentimentele autorului. Alteori te surprinde bogăţia termenilor tehnici, care, de cele mai multe ori, departe de a deranja, accentuează ideea poetică, conferind un plus de expresivitate demersului liric, prin îmbinarea reuşită a unor elemente lexicale neologice cu sintagme specifice limbajului comun.

Unele texte se referă la manifestări culturale majore, ce afirmă şi accentuează identităţi româneşti, evidenţiind perenitatea noastră cultural-folclorică, punând în lumină aspecte fundamentale ale mentalităţii populare şi ale spiritualităţii tradiţionale româneşti sau marcând cu eleganţă date ce comemorează momente cruciale în devenirea noastră ca neam şi naţiune. Sunt prezente teme majore şi subiecte ce vizează existenţa, natura umană, relaţia om-Dumnezeu etc.

Nu lipsesc nici versurile de dragoste, unele dintre acestea cu evidente inflexiuni stănesciene sau eminesciene, altele purtând „dulcea povară" a folclorului sau „excelând" printr-o naivitate aproape adolescentină. Ne întâmpină, nu de puţine de ori, înduioşătoare declaraţii de iubire, e drept, uneori naive şi rostite cam … la sfârşit de traseu, dar, oricum, dragostea este veşnică, iar binefacerile acestei stări sunt de necontestat. Câţiva autori par a deţine o experienţă apreciabilă în domeniu, neezitând să-şi clameze fericirea produsă de starea de iubire, având pe ici, pe colo chiar puseuri de senzualitate. Îi vezi arzând în flacăra unei iubiri – reale sau închipuite – izvor de bucurie şi speranţă, de fericire şi încântare, de puritate şi dăruire, dar şi de nesiguranţă şi confuzie, de reproşuri şi tristeţe sau de … înţelepciunea de pe urmă … Am identificat, de asemenea, stări de nelinişte, de aşteptare, de dorinţă, de frământări şi visuri, de îmbrăţişări şi destăinuiri, dar şi momente de nesiguranţă, de incertitudine, de teamă că firul iubirii nu va rezista unor posibile încercări dificile.

Impresionante sunt, de asemenea, pasajele în care este exprimată cu intensitate maximă dragostea filială, sentiment ales, care se îmbină cu o duioasă nostalgie, cu un respect profund faţă de realizările înaintaşilor, dar şi cu nemulţumirea şi îngrijorarea generate de direcţia ciudată pe care a luat-o societatea noastră în ultima vreme.

În ciuda unei imaginaţii fecunde şi a reconstituirii – uneori cu surprinzătoare detalii – a unui timp revolut, autorii rămân în permanenţă în contact cu realitatea, sunt impresionaţi de tragedii, de evenimente care schimbă cursul lumii, asistă cu durere la depopularea satelor, sunt apăsaţi de singurătatea cauzată de epidemia secolului, îi neliniştеşte nesiguranţa în lupta cu temutul virus şi nu-şi ascund bucuria şi speranţa într-o reaşezare normală a lucrurilor atunci când află că a fost lansat vaccinul mult aşteptat. Îi

doare imposibilitatea de a-i ajuta pe cei aflaţi în suferinţă. Unii scriu sub imperiul fricii, al dorului de celălalt, suportând greu izolarea impusă şi nu-şi reprimă o pornire de revoltă vizavi de autorităţi, afirmând, parcă, cu resemnare, că scăparea este doar la Dumnezeu şi la îngerii păzitori.

Asistăm chiar la un anumit fel de literatură religioasă, în care lumea este îndemnată la credinţă, la iubirea de semeni, evidenţiind cu mare profunzime importanţa armoniei familiale şi exprimând convingerea că cei dragi nu dispar pur şi simplu în neant, nu pier, ci – plecaţi dincolo, în cer, în stele –, îi veghează cu grijă pe cei rămaşi, încă, pe pământ.

Lectura volumului este reconfortantă şi prin faptul că autorii, dincolo de un talent evident, îşi exprimă dragostea de viaţă, au trăiri înalte, dovedesc un optimism raţional, robust, dar temperat, îşi afirmă decizia de a nu ceda în faţa obstacolelor – oricare ar fi acestea –, dovedesc tenacitate şi spirit de luptă, sunt sinceri în rostire şi neinhibaţi, cred în artă şi în puterea cuvântului, promovează sentimente şi atitudini alese.

Unele dintre scrieri, rememorând anii fericiţi ai copilăriei, recompun lumea minunată, plină de farmec a satului de odinioară, readuc în memorie obiceiuri şi tradiţii de demult, educă şi instruiesc totodată, toate acestea conferindu-le şi un statut de important document etnografic, pe alocuri prezentându-se ca o veritabilă cercetare etnologică, scoţând în evidenţă frumuseţea şi unicitatea folclorului nostru în ansamblu.

Am lecturat cu plăcere texte care ne introduc în laboratorul intim al creaţiei artistice şi care, accentuând menirea şi responsabilitatea scriitorului, învederează capacitatea – magică uneori – a acestuia de a vedea altfel lumea, de a o transfigura şi recrea după cum şi-o închipuie el.

Fără îndoială că, deşi mai puţin cunoscuţi (nouă), scriitorii antologaţi se bucură de un grup consistent de receptori care-i agreează, le pătrund uşor semnificaţia mesajului creaţiilor şi, nu de puţine ori, se regăsesc în trăirile lor.

Volumul de faţă, alăturându-se cu distincţie celorlalte patru ale antologiei, face, pe de o parte, dovada unei lăudabile activităţi creatoare, cu reprezentanţi din multe regiuni ale ţării, constituiţi într-o veritabilă mişcare literară dedicată frumosului, binelui, iubirii şi demnităţii, iar pe de altă parte pune în lumină efortul uriaş de selectare, asamblare, armonizare şi valorizare depus de cei trei antologatori. Tuturor li se cuvin laude şi respect pentru implicare responsabilă, devoţiune şi vrednicie.

Autorul, Dumitru Chiş, vorbind la lansarea cărţii în Săliştea de Sus, august 2021. Foto Mina Stan-Lascu

Dumitru Chiş, *Săliştеni de seamă de ieri şi de azi*, Editura Aska Grafica, Sighetul Marmației, 2021, 364p.

Dr. Ştefan VIŞOVAN

Iată un distins profesor de matematică de un neastâmpăr creator de invidiat, care s-a dedicat cu generozitate promovării localităţii natale – Săliştea de Sus, aşezare celebră a Maramureşului Istoric, care a dat câteva sute bune de specialişti în cele mai diferite domenii, toţi oameni de aleasă simţire, devotaţi profesiei, cu performanţe remarcabile, răspândiţi peste tot prin ţară, ducând cu ei dorul şi dragostea faţă de baştina lor, dar şi mândria şi demnitatea de coborâtori dintr-un neam de voievozi, descălecători de ţară. Despre urmaşii acestor voievozi vorbeşte cartea de faţă. Aceştia, la rândul lor, au „descălecat" în toate marile centre economice şi culturale ale României, conducând institute de nivel naţional sau zonal, creând bunuri materiale şi spirituale de certă valoare, afirmându-se exemplar, făcându-se cunoscuţi şi apreciaţi, atât în cercurile ştiinţifice naţionale, cât şi în cele internaţionale.

Cartea lui Dumitru Chiş – o veritabilă istorie a elitelor săliştene, este scrisă cu pricepere, implicare, dăruire şi simţ civic. Ea conţine aproape o sută de microbiografii, adunate cu grijă şi aşezate magistral într-un veritabil document ce va rămâne mărturie peste veacuri înţelepciunii săliştenilor, care au înţeles, poate mai repede şi mai profund decât alte comunităţi, că se pot salva de tăvălugul comunist prin învăţătură, prin ştiinţă de carte. De aceea, nu de puţine ori, prin mari sacrificii, şi-au trimis copiii la şcoli înalte, unde aceştia – beneficiind de inteligenţa lor nativă şi de tenacitatea specifică maramureşenilor adevăraţi – s-au format ca specialişti de mare clasă. Iar Dumitru Chiş are mare dreptate atunci când afirmă că „personalităţile din această carte, întitulată – nu întâmplător – *Săliştеni de seamă de ieri şi de azi*, conferă comunităţii din care s-au ridicat o identitate admirabilă, unică, cartea plasând Săliştea de Sus într-o companie selectă – cea a localităţilor care au dat foarte mulţi oameni de seamă ţării, fără a socoti ce şi cât au primit de la ea", oameni care, acolo unde-şi desfăşoară activitatea se ilustrează nu doar „pe sine, ci şi comunitatea din care provin".

Săliştеni de seamă de ieri şi de azi, împreună cu o monografie de excepţie a învăţământului săliştean, pe care Dumitru Chiş a publicat-o în anul 2019, sunt rodul unor preocupări constante ale acestuia pe linia promovării aşezării sale natale – proiect generos şi ambiţios în care s-a investit cu spirit de răspundere şi iubire de semeni, reuşind să-i confere Săliştei de Sus o identitate exemplară, făcând-o cunoscută ca o comunitate ale cărei realizări în planul educaţiei şi instrucţiei pot concura lejer cu cele ale marilor oraşe. Pe de altă parte, avem de-a face cu o veritabilă istorie culturală a localităţii, cu o microistorie a neamurilor cu inserţii spectaculoase în genealogie şi în mentalitatea populară, iar faptul că toţi cei prezentaţi în lucrare sunt consemnaţi după criteriile de nominare ale locului, respectându-se specificul sistemului popular de denominaţie personală (care atrage în procesul de identificare a individului, numele înaintaşilor chiar până la a treia generaţie, precum şi alte elemente, cum sunt toponimele, poreclele şi supranumele) conferă lucrării un plus de naturaleţe şi de veridicitate. De altfel, veridicitatea şi caracterul profund autentic ale demersului la care s-a angajat Dumitru Chiş sunt admirabil susţinute de faptul că Domnia Sa îi cunoaşte în detaliu pe majoritatea protagoniştilor, cu unii fiind congener, alţii i-au fost dascăli, iar la formarea şi instruirea celor mai mulţi şi-a adus cu dăruire, dragoste şi responsabilitate contribuţia în cei cincizeci de ani pe care i-a dăruit învăţământului maramureşean din postura de profesor, director de şcoală sau din cea de inspector şcolar.

Parcurgând textele – unele redactate chiar de personalităţile în cauză – recompui o superbă lume a satului, o viaţă cvasipatriarhală, evocată cu nostalgie şi gingăşie, cu oameni de o hărnicie proverbială – unii muncind pe câmp şi noaptea,

alţii fiind mari meşteri, confecţionându-şi singuri, nu doar toate uneltele necesare gospodăriei, ci şi mijloacele de transport specifice. Este, de asemenea, impresionantă solidaritatea ce s-a constituit la nivel comunitar, graţie căreia părinţii, bunicii şi, în general, strămoşii distinşilor intelectuali cuprinşi în lucrare au făcut mai uşor faţă vicisitudinilor vieţii, conservându-şi tradiţiile şi obiceiurile, păstrându-şi nealterat minunatul port popular şi întărindu-se în credinţa lor statornică în Dumnezeu, căci – e bine să se ştie – săliştenii sunt un neam nobil şi credincios. Ei au servit pentru fiii lor drept modele de moralitate, drept exemple de statornicie, tenacitate, ambiţie şi devotament – însuşiri pe care generaţiile de intelectuali sălişteni le-au moştenit, le-au dat strălucire, devenind, la rândul lor, repere pentru cei de azi şi, mai ales, pentru cei de mâine.

Fiecare micromonografie este o poveste de viaţă impresionantă, un destin unic, de cele mai multe ori, exemplar, demn de avut în vedere, demn de urmat, iar toţi cei nominalizaţi în paginile acestei cărţi au contribuit la conectarea Săliştei de Sus la circuitul naţional şi universal al valorilor lumii contemporane.

Faptul că actualul oraş Săliştea de Sus se remarcă printr-o dinamică aparte a vieţii cultural-ştiinţifice, că anual are loc acolo un simpozion naţional la care participă personalităţi de prim rang: academicieni, cadre didactice din învăţământul preuniversitar şi din cel superior, cercetători ştiinţifici etc. se explică, întâi de toate, prin deschiderea către ştiinţă şi cultură a vrednicilor intelectuali ai locului, deschidere ale cărei baze le-a pus şcoala de acolo prin dascălii ei devotaţi, între care trebuie amintit cu distincţie Dumitru Chiş. Cartea însăşi, prin reacţiile multora dintre „săliştenii de seamă”, şi prin notaţiile încărcate de profesionalism şi realism ale autorului, se constituie într-un elegant elogiu adus dascălului, de care, în ultimă instanţă, depinde progresul societăţii.

Virusarea limbii: dubla articulare

Dr. Viorel HODIŞ
Cluj-Napoca

PREAMBULAR

Nu demult, într-o iarnă grea, mă aflam în tratament la celebrele băi de ape minerale Olăneşti (Vâlcea). Bună ocazie de a-l întâlni cu bucurie pe unul dintre cei mai buni absolvenţi ai Facultăţii noastre de Litere clujene, **Gheorghe Voica**, profesor de limba şi literatura română la o şcoală din zonă, poate chiar în Surpatele-Frânceşti, satul său natal.

— Mă bucur să vă revăd, zice, şi, profitând de fericita ocazie, vreau să vă propun o emisiune de – să-i spunem „popularizare" ca universitar clujean pe meleaguri vâlcene – la o televiziune din Râmnicul nostru, cu care colaborez sporadic. Cât timp rămâneţi în Olăneşti?

Stabilim ziua, ora şi „obiectul popularizării". Obiectul, la propunerea lui, era să improvizăm – în chip de „lansare" – o discuţie pe vreo temă a unuia dintre volumele mele din seria „Articole şi studii" (III), pe care tocmai i-l dedicasem.

Sosit-a ziua. Începem. Cum experienţa mea „televizistică" era zero, n-am formulat nicio cerinţă, nu le-am recomandat nicio „pregătire" înaintea… „gongului". Stând ţeapăn încadrat între profesorul Gh. V. şi moderatorul emisiunii televiziunii locale – toţi trei în fotolii masive – eu căutam cu privirea, prin tot studioul, să văd un ecran menţionând un titlu al emisiunii noastre, spre a avea o idee despre ce văd privitorii noştri…

— Ce căutaţi?, întrebă gazda.

— Un monitor, o „burtieră" cu titlul/ subiectul emisiunii, ca să văd şi eu ce văd ce aşteaptă telespectatorii, ce şi despre ce vom „cuvânta". Ce scrie-n ecranele lor?

— Burtiera, da: „VIRUSAREA LIMBII", spune gazda.

— Da? Scuze… Foarte vag. Expresia mi se pare foarte „străină" de publicul telespectator. Foarte abstract. S-o concretizăm. Să pornim de la definirea termenilor. Cred că cei mai mulţi (ba chiar toţi!) dintre Dvs., distinşi telespectatori, aveţi o idee despre ce înseamnă un *virus,* în ce constă o aşa-zisă *virusare.* E vorba, desigur, de termeni medicali referitori la *sănătatea* noastră *trupească* (şi chiar *sufletească*!). Şi nu numai a noastră, a fiinţelor umane, ci şi a oricăror altor fiinţe (plante şi animale)/ organisme vii, dotate de Creatorul Universului/ al Universurilor! cu ceea ce numim metaforic atât de frumos: *fiorul vieţii.* Mai puţină lume, însă, cred c-a auzit de vreun „virus al", de vreo „virusare a limbii". Cu asta cred că trebuie să începem.

Ca orice fiinţă (umană sau extraumană), care posedă *viaţă* – în sensul propriu al cuvântului –, şi limba, orice limbă naturală omenească, posedă, în sens *metaforic*, ***viaţă***: se „naşte" în anumite condiţii social-istorice, se dezvoltă, atinge un apogeu al maturizării sale, după care (în secole şi milenii) „îmbătrâneşte", decade şi moare. Sunt sigur că, mulţi dintre Dvs., aţi auzit vorbindu-se despre „limbile moarte" europene greaca veche (*paleo-elena*) şi stră-strămoaşa românei noastre (*latina clasică).*

Dar să revenim: cum orice vieţuitoare este „pândită" de unul sau mai mulţi *viruşi* (nu zăbovim asupra faptului că unii preferă pluralul *virus**uri***!, referindu-se la multiplele „tulpini", precum aflăm chiar în zilele noastre!) care o pot îmbolnăvi, şi limba poate ajunge, la un anumit moment, *virusată*, respectiv bolnavă.

Apreciez că totul până aici vi s-ar putea părea vag şi prea abstract. Iată un exemplu concret. Şi nu unul banal, din vorbirea omului simplu, din aşa-numitul „limbaj al străzii" – în care viruşii/ virusarea colcăie! –, ci din vorbirea cea mai aleasă, din *limbajul academic,* unde nu te-ai putea aştepta la prezenţa niciunui *virus*. Şi, totuşi… De curând, la cea mai prestigioasă editură din ţară, Editura Academiei (EA), a apărut un superb dicţionar (o *enciclopedie* de peste o mie de pagini)

intitulat **Membrii Academiei Române**. Asta înseamnă: toţi membrii Academiei, de la primii (fericiţii numiţi „membri fondatori”) până la zi. În *Prefaţa* acestui monument editorial (subsemnatul consultând un exemplar din a III-a ediţie), Preşedintele de-atunci al Academiei scrie (cităm din memorie):

„Misiunea cea mai importantă a ***uneI*** *academie**I*** este de-a veghea la puritatea şi sănătatea limbii naţionale…” etc. etc.

Această *dublă articulare* a unui cuvânt la un anume caz, genitiv (ce *pretinde* articulare!), şi cu *articol* ***nehotărât*** antepus (***UNEI*** + *academie*), dar şi cu *articol* ***hotărât*** enclitic postpus *(academie* + *-**I**) – dublare inacceptabilă* sistemului morfologic românesc – reprezintă (numit, desigur, metaforic) un asemenea *virus,* care „îmbolnăveşte” limba română actuală, care acceptă, condiţionat de împrejurări contextuale*, numai **un singur** articol,* ori *nehotărât (**unei** academii**),*** ori hotărât (*academie**I***). *Multiplicarea articolului* ne impune analogia cu definirea celei mai înspăimântătoare (până acum) boli (în sens propriu) a omului, numită în limbaj nepretenţios (nemedical) **cancer**: „tumoare malignă provocată de *multiplicarea anarhică* a celulelor” (a se vedea orice dicţionar explicativ al limbii, orice ediţie).

De ce am luat acest exemplu de „*virusare”* din limbajul academicienilor? Evident, ca să ne dăm seama cu cât mai mulţi *viruşi*, cu cât mai multă *virusare* ne vom putea întâlni în vorbirea simplă, mult mai puţin (sau deloc) îngrijită a „omului străzii” mai puţin instruit, respectiv „analfabet *funcţional”* sau chiar *analfabet.*

Dublarea articulării reprezintă doar unul dintre *viruşii* limbii. Sunt cunoscuţi până acum sute de asemenea viruşi, sute de asemenea „îmbolnăviri” ale limbii vii, doar că până la ora actuală studiile dedicate fenomenului au fost ignorate, multe taxând viruşii drept simple, inofensive „greşeli de limbă”, ori, altele, trecute de gramatici la un *vag conturat şi confuz definit* capitol, numit ***agramatisme.***

Ora televiziunii vâlcene s-a prelungit cu microdiscursuri ale celor doi companioni care mi-au „popularizat”, astfel, cartea, învederând telespectatorilor capitole mai mult sau mai puţin definitorii ale volumului care, deschis, stătea cuminte pe „masa prezidiului”, arătându-şi copertele I şi IV:

- virusarea ***articolelor/pronume*** numite *genitival-posesive*: **al, a, ai ale; alor**: **elevi **A** şcolii, *studente **A** Facultăţii de Litere, *elevi **ALE** clas***elor*** primare etc.;*
- aspecte ale ***şablonizării limbii***: **cEt**E**ţEni ai Rom**I**nIeI, *prOp**O**gandă *Repe**R**cu**R**siune,„ *Dan M**A**hAlAche”, me**S**aj căTRe CoTRoceni > „*me**TR**aj căTRe CoTRoceni”* etc.
- eliminarea ***cacofoniei*** din toate textele : „*potop de *a**PE PE PĂ**mânt”, *se ju**CA CA CO**piii cu fo**CU’** (prea mult) **CA CASA SĂ** nu ia foc, *„Doamna Şoşoa**CĂ CU CU**raj îşi revendi**CĂ CA**litatea **DE DE**molator a-ntreg sistemul…”*
- urbanism şi ***hiperurbanisme*** în limbă: ***piftea** (pentru „chiftea”), ***oprobiu** („oprobriu”), ***transversare** („traversare”) etc. etc.

Seara vâlceană a „deschis” interesul pentru cea mai frapantă („academică”) virusare („dubla articulare”), care impune o cercetare documentată extinsă.

Şi care, astfel, chiar ar putea începe.

Contaminația – Un virus al limbii

Dr. Viorel HODIŞ
Cluj-Napoca

DEFINIŢIE: „**Contaminaţie, contaminaţii** f 1. contaminare, molipsire; 2. Modificare a unui cuvânt sau a unei construcţii gramaticale sub influenţa altor cuvinte sau construcţii [din fr. *contamination*, lat. *contaminatio-onis;* germ. *Kontamination*][1].

Se ştie că viruşii, orice virus patogen, atacă numai fiinţe. Fiinţe vii. Limba, orice limbă naturală[2], este o fiinţă vie. Deci vulnerabilă.

Contaminaţia este, şi ea, printre mulţi alţii, un virus al limbii, căruia şi cărora gramaticile limbii române şi gramaticienii ei nu-i/ nu le acordă suficientă atenţie. Unele şi unii chiar deloc.

Încercăm noi în cele ce urmează. Vă prezentăm pentru început *contaminaţia unor cuvinte* frecvente.

§ 1. SUBSTANTIVE

Renunţând la orice teorii gramaticale, aici, de prisos, dăm un prim set de exemple. Spre a scurta, însă, cât mai mult comentariile ce, *volens-nolens*, vor urma (plictisitoare, ştim, şi indezirabile cititorilor nespecialişti într-ale limbii) preluăm din domeniul aritmeticii elementare – adaptându-l specificului limbii – un *model de operaţiune* simplă, **înmulţirea,** cu terminologia aferentă:

– **deînmulţitul** (numărul *iniţial* propus „de înmulţit", ex. anul revoluţiei: 1989**);**

– × (semnul convenţional al operaţiunii)**;**

– **înmulţitorul** (numărul *secund*, „care înmulţeşte" deînmulţitul, ex.: 30, numărul anilor „scurşi" de-atunci) obţinând drept rezultat/ „producând", deci (=) un *al treilea* număr, numit chiar aşa: **produs** (5.9670)[3].

Avem, deci:

– *Modelul aritmetic:*

1989 (deînmulţitul) X **30** (înmulţitorul) = **59.670** (produsul).

– *Modelul tipic lingvistic,* acceptabil aleatoriu drept *exemplu reper:*

mostră (contaminatul) ¤[4] ***monstru*** (contaminantul) = ***monstră*** (contaminaţia)[5].

Folosit în limbajul diurn de o seamă de vorbitori, cuvântul *mostră-mostre,* fiind şi foarte asemănător fonetic cu *monstru-monştri,* apare adeseori contaminat de acesta la vorbitorii cu educaţie sumară (unii, aşa-numiţi *analfabeţi funcţional*, sau alţii, fără nicio educaţie):**monstră* – **monstre,* după cum remarcam*, avant la lettre,* într-un articol din *Revista Română* (sigla pe care ne-o propunem: RR) din Iaşi cu mulţi ani în urmă[6]. De altfel, (simţim nevoia precizării) *asemănarea* fonetică, uneori şi semantică, este – în cele mai multe contexte – *cauza* principală a *contaminaţiei*.

Alte exemple:

1 Ioan OPREA, Carmen-Gabriela PAMFIL, Rodica RADU, Victoria ZĂSTROIU, *Noul dicţionar universal al limbii române,* Ediţia a III-a, Editura Litera Internaţional, Bucureşti-Chişinău, 2008, 1872 p., 19 x 26 cm. (în cont. NDUR/08).

2 Nu ne vom referi, aici, la limbile artificiale (gen **esperanto)**, la limbajele tehnice de calculator etc.

3 Vezi atestarea termenilor în NDUR/80. Numărul „produs" ne poate servi – conotativ – cui doreşte să afle cam ce-am „produs" pentru ţară în acest răstimp!

4 Semn convenţional, preluat ad-hoc în lipsa unuia specific, semnificând (pentru noi) *contaminaţie*.

5 (*) reprezintă „produsul", rezultat alterat, neatestat lingvistic, dar frecvent.

6 RR, an. XVI(2010), nr. 4(62), p. 18/2/5.

a) **obstinaţie ¤ abstinenţă = *obstinENŢĂ:**

„Ceea ce mi s-a părut de necrezut a fost ***obstinenţa** cu care unii arhitecţi au susţinut proiectul parking-ului [substradal] sau variante ale lui" (internet);

b) **protestatari ¤ protestanţi = *protestataNŢi:**

„Revolta de la Iaşi [din 1987] a fost înăbuşită încă din faşă, când prezenţa trupelor [Securităţii] în Piaţa Unirii i-a descurajat pe ***protestatanţi** să mai înceapă ceva"[1];

c) definiţi**a** ¤ defini**rea** = *definiţi**Ea**:

„[S-a] modificat, ieri, legea privind statutul magistraţilor, printre principalele schimbări fiind ***definiţiEa** 'erorii judiciare'"[2].

§ 1.1. Ne-am aştepta ca unii cititori – făcând cunoştinţă abia de curând cu domeniul ***virusării*** limbii, în general, şi abia acum cu cel al ***contaminaţiei***, în special – să fie tentaţi *a nega însuşi obiectul* cercetării, punând totul în socoteala tiparului: comoda sintagmă, frecvent invocată, „greşeală de tipar"! Şi ne aşteptăm fiindcă ne-am mai confruntat cu o asemenea îngustime de vedere – refuz al analizei – şi-n alte probleme. Mai ales la acest ultim exemplu (c), care oferă – între *definiţi**a*** („contaminatul") şi **definiţi**ea*** („produsul" contaminării) – cea mai mica diferenţiere în „terminaţiile" lor: un singur fonem (- **e** -).

Nu intrăm, nici aici, în vaste teorii asupra problemelor atât de speciale ale limbii[3]. Doar datele minimale. Precum se ştie, substantivele feminine s-au îmbogăţit enorm cu *infinitivele lungi* (substantivizate prin *derivare* cu sufixul **-re**) ale *tuturor verbelor* limbii române, alcătuind gruparea specifică de *substantive* numite *deverbale*, considerate, tocmai de aceea, „active", în paralel cu cele „primare" de la care s-au obţinut (prin *infinitivele* lor *scurte*) şi care pot fi numite, prin opoziţie, „pasive". Iată o ilustrare a celor două coloane, în paralel:

– **substantive „pasive"**: *alarmă, bandaj, cenzură, dor*…, până la finele alfabetului: *zvon...;*

– (infinitive *scurte*: alarm**a,** bandaj**a,** cenzur**a,** dor**i**..., zvon**i...**);

– **substantive „active"**: *alarma**re**, bandaja**re**, cenzura**re,** dori**re**..., zvoni**re*** etc.

Aşa se pune, evident, şi problema cuplului ***definiţie*** – defin**i** – ***definiRE*** (articulate hotărît, ca-n text: *definiţiA – definiR**EA***), de unde se poate deduce fără greş că ultimul **-E-** (din *definiţi**EA***) nu poate fi justificat *accidental,* ca „greşeală de tipar", ci numai *sistemic*, prin *contaminaţie,* conform întregului set de exemple.

Mai considerăm necesară o scurtă precizare vizând „comoda sintagmă *greşeală de tipar".* Suntem de părerea că nu e *nimic ştiinţific* în refuzul analizei „slăbiciunilor" noastre privind deficitul „simţului limbii"[4], punându-l în cârca „Universului Gutenberg" (cum este, pe bună dreptate, omagiat mai nou). „Univers..." care îşi face cu cea mai mare onoare datoria faţă de întreaga omenire de aproape şase secole. Tiparul – o putem afirma fără nicio ezitare – este pentru cultura, civilizarea şi umanizarea planetei *cea mai mare **invenţie tehnică** a mileniului II după Cristos*[5]. Unei atât de mari şi îndelungi glorii e cel puţin *incorect şi meschin* a-i macula strălucirea prin „întunecimea" neputinţelor noastre în materie de limbă!

Cel mai interesant şi regretabil lucru de până aici ni se pare faptul că fenomenul contaminaţiei, atât de frecvent în limbajul comun, s-a „strecurat" până şi-n opera celor mai mari creatori de limbă, marii clasici ai literaturii române, printre care Ion Creangă. Iată un exemplu grăitor:

d) cherestea ¤ fereastră = *fereSTRea:

„[Pe fata Irinucăi] de luni dimineaţa şi până sâmbătă seara n-o mai vedeai; se ducea cu tată-său în munte la făcut ***ferestrea** şi lucra toată săptămâna ca un bărbat pentru nimica toată: doi oameni cu doi boi, la vreme de iarnă, abia îşi puteau scoate mămăliga"[6].

1 Google, interviu semnat de Otilia Iosub.
2 *România liberă*, nr. 8127/11 V 2018, p.4/3/4. (În continuare: *Rolib*).
3 De mii de ani e cunoscută celebra maximă *grammatici certant*: Quintus HORATIUS Flaccus (65-8 î.e.n.)*, Ars poetica.*
4 Vezi serialul nostru de articole intitulat „Simţul limbii... (I)", în RR, an. XVII (2011), nr. 4 şi anii următori.
5 Iohann Gutenberg (1400-1468), inventatorul tiparului cu litere mobile (1440), a editat, în latină, în condiţii tehnice remarcabile, „Biblia" (1450-1455).
6 I. Creangă, *Opere – Oeuvres,* Editura „Meridiane" – Editions „Meridiane", Bucureşti – Bucarest, 1963, (703 p.), p. 68/3.

§ 1.2. S-ar putea să apară vreun inutil „apărător” al clasicului citat aici, contra-argumentând că „nu el a săvârşit *virusarea*”, că-n graiul consătenilor săi humuleşteni „chiar aşa i s-ar şi zice *cherestelei*”, iar genialul autor – doar din respect pentru „limba locului” – a onorat regionalismul **ferestrea**, înveşnicindu-l. Acceptabil! Dar problema, şi-n acest caz, rămâne. Rămâne şi se mută-n *limba populară locală*, căci mai mare creator de limbă, chiar „virusată”, ca poporul nu-i nimeni, nici măcar cel mai genial scriitor. Şi-ntr-un caz, şi-n altul, însă, *limba literară* trebuie să facă peste tot şi „serviciul sanitar” al *devirusării*, al „imunizării”, *distingând* termenul „de contaminat” **cherestea** (< turc. *kereste*), cu semnificaţia „material lemnos brut”, de numele obiectelor finite făcute din acel material: „contaminantul” **fereastră** (< lat. *fenestra),* căruia-i putem adăuga multe altele: **laviţă** (< bg. *lavica),* **scaun** (< lat. *scamnum*), **masă** (< lat. *mensa*) ş.c.l[1]. Distingându-le, *devirusându-le*, nicidecum eternizându-le aşa „întrepătrunse”, aşa „împleticite” prin virusare!

Este ceea ce ne propunem noi prin prezenta lucrare.

§ 1.3. Cel mai interesant aspect la acest capitol îl reprezintă **categoriile gramaticale** specifice părţilor nominale de vorbire: GEN, NUMĂR, CAZ, antrenate, evident, şi ele, în procesul *virusării*.

§ 1.3.1. GENUL. Exemple:

e) „Certificatul autopsiei [trupului neînsufleţit al poetului N. Labiş] reprezintă ultimul episod al ***unui** [MASCULIN/NEUTRU} **tragedii [**FEMININ] învăluite până astăzi în mister [...]”[2];

f) „Cum se face că firmele **unei** (F) **afacerist** (M) [securistul milionar (sau miliardar?!) fugar Sebastian Ghiţă] judecat într-un dosar penal încă din 2002 au încheiat contracte cu statul de peste un miliard de lei din 2010 până în prezent?”[3].

Gândită, cu siguranţă, în două momente succesive distincte ale „anchetării” (literare a) crimei, propoziţia autorului (ex. **e**) s-a axat pe doi *termeni pilot* eterogeni: **asasinat** (N) şi **tragedie** (F):

– ... ultimul episod al **unUI asasinat** (politic);

– ... ultimul episod al **unEI tragedii** învăluite în mister ...,

ambele formulări fiind preconcepute perfect valide gramatical.

Asamblarea, însă, a acestora, a celor doi **termeni pilot eterogeni,** în propoziţia finală a reţinut doar **articolul nehotărât** (fără substantivul **asasinat**), din primul moment de gândire, şi doar substantivul **tragedie** (fără articolul nehotărât aferent, **unei),** din al doilea moment**,** obţinându-se ceea ce vedem: indezirabila *contaminaţie* a genurilor N ¤ F = ***unui tragedii.**

La fel se explică şi inadvertenţa genurilor din exemplul (**f**). Gazetarul de investigaţie îşi formulează „fracturat” interogaţia retorică vizând „firmele ***unei afaceri***...[**F**]”, respectiv ale „***unui afacerist*** [**M**] judecat într-un dosar penal”, obţinând două variante eterogene:

– „... firmele **unei afaceri** [penale a lui S. Ghiţă]”...

– „... firmele **unui afacerist** judecat într-un dosar penal...”,

variante concepute conform sistemelor limbii, neputând renunţa *integral* la niciuna dintre ele în favoarea celeilalte. Preluând *selectiv,* doar **articolul** (F) din prima şi doar **substantivul** (M) din a doua, rezultă (=) contaminaţia genurilor : F ¤ M **=?*unei afacerist.**

§ 1.3.2. NUMĂRUL. Exemple:

Studiind problemele României postcomuniste (perioadă în care şi standardele de acurateţe ale limbii române au fost coborâte de agramaţi nepermis) prodigiosul istoriograf şi scriitor clujean Ovidiu Pecican o citează pe brava gazetară postdecembristă Sabina Fati (în scopul unor proprii „analize istorice”, desigur!), citare pe care cerem permisiunea a o folosi aici, găsind-o interesantă şi dezbaterii noastre privind *contaminaţia*.

Iată mostra:

1 Pentru etimologii, NDUR/08.

2 A. Sasu, *Cum mor scriitorii româ*ni, Casa Cărţii de Ştiinţă, Cluj-Napoca, 2017, (304 p.), p. 190/6. Vom utiliza în continuare siglele din şcoală arhicunoscute: M., N., F.

3 Rolib., nr. 7791/ 13 I 2017, p. 8/6/3.

g) „Monica Macovei a fost **unul** [SINGULAR] dintre puţinii **miniştri** [PLURAL] autohtoni **care** [?] nu **aveau** [PLURAL] cu ce fi **şantajat** [SINGULAR] [...]”[1].

Şi aici, ca-n exemplele conţinând **genurile** contaminate[2], gazetara trebuia să mizeze doar pe unul dintre cele două alternative privind, de astă dată, categoria gramaticală de NUMĂR, alternative conforme, fiecare, standardelor limbii:

– ori SG: … **unul** [SG] dintre… miniştri… **care** [SG] nu **avea** [SG] cu ce fi **şantajat** [SG]…,

– ori PL: … unul dintre… **miniştri** [PL]… **care** [PL] nu **aveau** [PL] cu ce fi **şantajaţi** [PL].

Amalgamând părţile de propoziţie exprimând categoria de număr SG (*unul*... nu *avea*... *şantajat*) cu cele aflate la PL (*miniştri*… nu *aveau*... *şantajaţi*) gazetara obţine involuntar, desigur, agramata contaminare a numerelor SG & PL.

Cheia problemei puse de acest exemplu, este, precum uşor se poate vedea, *pronumele relativ* CARE (subiect al subordonatei atributive), al cărui referent[3], aici, este ambiguu: **unul** (SG) şi, respectiv, **miniştri** (PL). Ieşirea din ambiguitate o poate oferi verbul (***avea***) care, în calitate de predicat al propoziţiei, va selecta – prin *acordul* obligatoriu *cu subiectul* – odată cu persoana, şi NUMĂRUL ambiguului pronume/ subiect, care îşi va identifica, astfel, „referentul”: sau **unul,** sau **miniştri**. O exprimare mai stufoasă, dar neambiguă, ar uza, profitabil, de *apoziţia* numită de noi *„reflexivă”* (ori *ministru,* ori *miniştri*) aplicată ambiguului pronume **care**[4]**:**

– Monica Macovei a fost **unul** dintre puţinii *miniştri* autohtoni, **care *ministrU*** nu ***aveA*** cu ce fi ***şantajaT***;

– Monica Macovei a fost **unul** dintre puţinii *miniştri* autohtoni, **care *miniştrI*** *nu* ***aveAU*** cu ce fi ***şantajaŢI.***

§ 1.3.3. Un ultim aspect demn de elucidat aici se referă la „solidaritatea” în procesul de *contaminaţie*, solidaritate de care dau dovadă categoriile gramaticale, **genul** şi **numărul,** tratate în paragrafele anterioare (2.1. şi 2.2.).

„Disecăm” un asemenea exemplu:

h) „Serialul nostru despre casele memoriale începe cu **Lucian Blaga** [M/SG], **una** [F/SG] dintre ***cei** [M/PL] mai **importante** [F/PL] **personalităţi** [F/PL] **care** [?] **a trăit** [SG] o mare parte din viaţă la Cluj”[5].

Distingem, şi aici, ca valide şi conforme sistemelor limbii române, două preconcepute variante:

– serialul... începe cu Lucian Blaga, **unul** (M/SG) dintre **cei** (M/PL) mai **importanţi** (M/PL) **scriitori (M/PL) care** (SG) **a trăit** (SG)... în Cluj-Napoca;

– serialul... începe cu Lucian Blaga, **una** (F/SG) dintre **cele** (F/PL) mai **importante** (F/PL) **personalităţi** (F/PL) **care** (PL) **au trăit** (PL)... în Cluj-Napoca,

asupra cărora gazeta clujeană – nereuşind să se decidă „100%” pentru care dintre cele două alternative „să voteze dârz şi hotărât”[6] – comite total agramat, *de două ori,* indezirabila *contaminaţie*, atât între cele două (din trei posibile) **genuri** (M/F), cât şi între cele două **numere (**SG/PL).

Se ştie că-n România postcomunistă – odată cu dictatura – a fost abolită *orice formă de cenzură*, inclusiv cea privitoare la „standardele de acurateţe ale limbii”, despre care pomeneam mai sus. Apăreau, imediat după zisa revoluţie, ziare, reviste, buletine de ştiri – pe hârtie, pe suport magnetic, pe unde hertziene şi pe toate „unde”-le posibile – ca ciupercile după ploaie. Oricine putea ţine un pix în mâna dreaptă sau stângă devenea „jurnalist”. Unii, mai puţini, desigur, chiar „jurnalişti 100%”!

1 Ovidiu Pecican (coordonator), *România postcomunistă: istorie şi istoriografie. Analize istorice*, Editura „Limes”, Floreşti-Cluj, 2014 (247 p.), p. 40/1. (În cont.: *Postcomunism*). Vom utiliza în continuare siglele şcolăreşti arhicunoscute: SG, PL.

2 v. *supra,* 2.1.

3 Cuvântul la care „se referă” şi pe care – ca orice pronume – îl înlocuieşte.

4 Pentru „apoziţia reflexivă”, V. Hodiş, *Apoziţia şi propoziţia apozitivă*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1990 (200 p), p. 73 ş. u. .

5 „Cluj 100%”, an. II (2017), nr. 48, p. 10/1/2.

6 Ca-n „limba de lemn” a totalitarismului comunist.

Afirmam cu un alt prilej că respingem *orice formă de dictatură*, în afara *dictaturii legii*[1].

Afirmăm acum că respingem *orice formă de cenzură* în afara celei care „dictează" respectarea *tuturor legilor,* inclusiv a tuturor *înaltelor standarde* lingvistice, estetice şi morale.

„Şi împăratul se supune gramaticii!"[2], ne-au lăsat moştenire stră-străbunii noştri latini.

Fără alte comentarii

§ 1.4. CAZUL

Rezervăm categoriei gramaticale a CAZULUI întreagă secvenţa a II-a a prezentului studiu, prevăzând aici o diversitate de aspecte mai importante, datorită naturii mai *abstracte* a acestei categorii. Spre a nu risca o supradimensionare a explicaţiilor teoretice, ne propunem o suită de exemple elocvente puţin teoretizate, pentru a putea interveni, apoi, cu *minime explicaţii* doar acolo unde vom considera absolut necesar:

§ 1.4.1: NOMINATIV - GENITIV[3]:

a) *„Cei mai mulţi* ***imigranţilor** au fost prinşi în vestul ţării (proveniţi din Libia, Siria, Pakistan, Afganistan)"[4];

b) „Am [sic] rugat pe domnul profesor Iovcev să scrie un eseu **despre** ce înseamnă pentru domnia-sa [sic] **Marii Uniri** de la 1918"[5];

Echivalând corect sintagma *cei mai mulţi* cu „*majoritatea"*, variantele presupus corect preconcepute ale moderatorului tv. vor fi fost, desigur:

– *cei mai mulţi* **imigranţi** (N) au fost prinşi...;

– *majoritatea* **imigranţiLOR** (G) au fost prinşi...

Echivalând, la fel, mintal corect, îmbinarea *ce înseamnă* (ex. (**b**)) cu *însemnătatea* şi transformând, astfel, verbul în *substantiv* (prin derivarea radicalului comun, **- însemn -** , cu sufixul substantival **-ătate** = însemn**ătate**), gazetarul/ gazetara *României libere* „obligă" sintagma *(Marea) Unire* (N) să „accepte" cazul (G), *Marii Uniri*, rămânând, însă, în cadrul aceleiaşi funcţii sintactice: *atribut.* Aşa s-a ajuns la *contaminaţia* despre care vorbim aici

– ... un eseu despre ce *înseamnă* **Marea Unire** (N) ¤

– ... despre *însemnătatea* **MariI Uniri** (G) **=**

– ... un eseu despre ce *înseamnă* ***Marii Uniri (G) !**

§ 1.4.2.: NOMINATIV-DATIV:

c) „Meniul este, aşa cum ***îi*** place să spună ****prietenul Nae,*** [...]: «varză»![6].

Variantele necontaminate, valide, conforme, sunt, fără-ndoială:

– ... aşa cum *spune* cu plăcere **prietenUL** (N) **Nae** (N)...;

– ... aşa cum **ÎI** (D) place **prietenuLUI** (D) **Nae** (N) *să spună*...

Contopindu-le, *contaminaţia* nu mai poate fi evitată.

§ 1.4.3. GENITIV –ACUZATIV

Oferim mai *multe* şi mai *variate* (dar *nu abuziv!*) *exemple*, întrucât aici contaminaţia este cu mult mai „productivă" decât la celelalte, comentate mai sus:

d) „Regele Mihai I era şantajat cu chestiunea Transilvaniei de Nord. Această parte ***de ţării,** ocupată de Ungaria în 1940 fusese eliberată, dar sovieticii alungaseră autorităţile româneşti reinstalate după recucerirea ei în toamna lui 1944, condiţionând restituirea teritoriului către România de instalarea unui guvern prosovietic"[7];

1 *Non est princeps supra leges, sed leges supra principem.*
2 *Caesar non super grammaticos*".
3 Vom uza în continuare de siglele (iniţialele) arhicunoscute în desemnarea cazurilor: (N), (G), (D), (A), (V).
4 DIGI 24 tv./ 20.02.2017, h. 14,00
5 Rolib nr. 7586/ 25.o3.2016, p. 6/1/2. Facem, evident, abstracţie de agramatismul sintactic privind complementul direct dublu (scurt şi lung) al numelor de persoane: ***L**-am rugat **pe domnul** profesor...* La fel vom proceda şi-n alte abateri, din afara obiectivului studiului, marcate prin [sic].
6 „Săptămâna Financiară" din 26.01.2009, p. 38/1/1.
7 V. Rolib. nr. 7950/ 25.08,2017, p. 14/6/3.

e) „Guvernul Statelor Unite a adoptat un nou chestionar pentru solicitanţii ***de vizei** din întreaga lume”[1];

f) „După eliminarea ei din sistemul juridic [românesc, doamna Monica] Macovei a fost invitată ***de premierului** macedonean, Nikola Gruevski, să-l consilieze pe probleme de corupţie”[2];

g) „Potrivit rapoartelor, Curtea Supremă [a Indiei] a interzis minorilor să participe la formarea **de piramide** umane **ŞI** a ordonat să fie limitată înălţarea ***de piramidelor** umane la 6 m.”[3];

h) „Dacă ne uităm cu atenţie la cei 10 ani ***DE domniei ai lui Elţin**, observăm că sunt două perioade ale acestei conduceri”[4];

i) „Boc cheltuie 63.000 [de] euro din bugetul local pentru stăvilare care opresc ***peturilor** de pe Someş”[5] etc.

Câteva COMENTARII:

§ 1.4.3.1. Dată fiind concurenţa acestor două cazuri (G şi A) la exprimarea uneia şi aceleiaşi funcţii sintactice în propoziţie: *atribut genitival* (G)/ *aribut prepoziţional* (în A)[6], contextele în care acestea se contaminează sunt foarte frecvente. Iată: ex. (**d**), (**e**) şi (**f**):

– ... această *parte* **A ţăriI** (G) ¤ ... această *parte* **DE ţarĂ** (A) **=** ... această *parte* ***DE ţăriI;**

– ... *solicitanţii* **vizeI** (G) ¤ ... *solicitanţii* **DE vizĂ** (A) **=** ... *solicitanţii* ***DE vizeI;**

– ... *invitata* **premierULUI** (G) ¤ ... *invitată* **DE** premier**UL** (A) **=** ... *invitată* ***DE premierULUI.**

§ 1.4.3.2. Cea mai simplă analiză a ex. (**g**) ne pune în faţă condiţia neonorantă pentru orice vorbitor/ scriitor de română care – deşi dovedeşte că are resurse – nu-i capabil a *menţine ştacheta exigenţelor limbii* la cel mai înalt nivel. Coordonând două sintagme construite *pe acelaşi „tipar” gramatical*, ori cea din stânga conjuncţiei coordonatoare (ŞI), ori cea din dreapta ei, „se pierde”: una din sintagme (*formarea DE piramide*) este conformă exigenţelor, cealaltă („*formarea *DE piramideLOR*”) – agramată, contaminată cazual: G ¤ A.

§ 1.4.3.3. Ex. (**h**) ne „obligă” a lua în considerare că sintagma *ani **de** domnie* s-a contaminat în *ani ***de** domnie**i**,* virusându-şi cazul *A* (regizat de prepoziţia DE) în G, poate că şi graţie contactului nemijlocit cu G-ul imediat următor (*ai lui Elţin).* Fenomenul de „adaptare fonetică”[7] pare că se manifestă şi-n acest domeniu morfo-sintactic al contaminaţiei:

– ... 10 ani (DE) *domnie* (N/A) ¤

– ... 10 ani ... **AI LUI** Elţin (G) **=**

– ... 10 ani (DE) ****domnie**I AI LUI Elţin.*

§ 1.4.3.4. Sesizând exprimarea pleonastică[8] (în ex. (**i**)), corespondentul/a „Clujului 100%” s-a simţit îndreptăţit/ă (chiar 100%!) a reduce la un substantiv (*oprirea* sau *stăvilirea) „*perla*”* printr-un efort de gând, din păcate nedus până la capăt, substantiv care „cere” legic, logic (şi… morfologic!) cazul G:

– ... stăvilare care *opresc* **peturiLE** (A) ¤

– ... pentru *stăvilireA* **peturiLOR** (G) **=**

– ... stăvilare care *opresc* ***peturiLOR**.

§ 1.4.4. DATIV– ACUZATIV. Exemple:

1 Ibid., nr. 7890/ 2.06.2017, p. 11/2/2.
2 V. *supra,* nota 16 (*Postcomunism*, p. 41/2).
3 Rolib, nr. 7693/ 26.08.2016 (subtitrare foto).
4 „22”, an. XXIX (2018), nr. 35, p. 10/1/4.
5 „Cluj 100%”, an. I (2016), nr. 19, p. 9/ col. 1-4.
6 Distingem un **acuzativ 1**, propriu-zis, al *complementului* (numit *direct*, adică *subordonat direct*, „fără prepoziţii”, PE fiindu-i, numai pentru persoane şi pentru pronume, ***„morfem”** specific*) şi un **acuzativ 2** (numit, mai nou „prepoziţional”, întrucât *nu se poate construi* decât ***cu prepoziţiile** cu regim cazual specific*).
7 Prefixul ÎN- (variantă: ÎM-) este selectat de consoana iniţială a radicalului: *consoana bilabială* a acestuia acceptă numai varianta ÎM-, deoarece şi M este consoană *bilabială: a **ÎM**Bărbăta, a **ÎM**Buna, a **ÎM**Puternici* etc. Celelalte iniţiale consonantice şi, respectiv, toate iniţialele *vocalice* ale radicalelor acceptă *numai* varianta ÎN-: *a **ÎN**Dulci, a **ÎN**Flori, a **ÎN**Turna, a **ÎN**Nopta; a **ÎN**ota a **ÎN**Ainta, a **ÎN**Avuţi, etc.*
8 *„stăvilare care opresc”,* căci toate *stăvilarele* asta fac: *opresc*!

j) „Sesizarea la CCR a fost *înaintată* ***DE AvocatULUI** Poporului, care a reclamat neconstituţionalitatea trecerii institutului [Cultural Român] în subordinea Senatului”[1];

k) „După *Braun 1*, dacă o lucrare [ştiinţifică] primeşte 5 – 10 citări [...] este foarte probabil ca să [sic] fie *integrată* ***ÎN domeniuLUI** respectiv de cercetare” (internet);

l) „La 14 februarie 2012, Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie [CCJ] ***I**-a recunoscut ***PE tatăl** său, Carol Mircea, ***calitatea** de fiu legitim al regelui Carol al II-lea, iar Paul a fost recunoscut, astfel, drept moştenitor al lui Carol al II-lea”[2] etc.

§ 1.4.4.3. Duplicitatea de gândire a gazetarului (ex. **j**), şi-n D, şi-n A, ne impune a reconstitui preconceptele propoziţii suprapuse:

– sesizarea la CCR ... *înaintată* **AvocatULUI** (D) Poporului... ¤

– sesizarea la CCR ... *înaintată* **DE AvocatUL** (A) Poporului... **=**

– sesizarea la CCR ... *înaintată* ***DE AvocatULUI** Poporului (*A +D)...,

care conduc (=), precum se vede, direct spre *contaminare*.

În lipsa exigenţelor de care gazeta şi gazetarul dau dovadă, contaminaţia ilustrează şi aici, ca mai sus[3], fenomenul „adaptării” morfo-sintactice, pe calapodul „adaptării fonetice”, mai ales că aceste două cazuri, D (*Avocat**ului***) + G (*Popor**ului***) par a fi – formal, nu semantic şi nicidecum funcţional-sintactic – „unul şi acelaşi”[4].

1.4.4.4. Cât priveşte ex. (**k**), reţinem *dubla* „forţă” a *regimului cazual* exercitată de verbul *a integra/ a fi integrat(ă)* care poate impune cuvintelor următoare, atât D-ul, cât şi A-ul:

– ... este foarte probabil să (nu: ***ca** să!) fie *integrată* **domeniuLUI...;**

– ... este foarte probabil să fie *integrată* **ÎN domeniuL** respectiv...

E foarte vizibilă aici „concurenţa” între aceste două regimuri cazuale, concurenţă ce duce, de regulă – după opiniile unor cercetători, respectiv simpli „observatori” ai evoluţiei sintaxei româneşti – la „victoria” A-ului, ceea ce se va putea vedea şi din analiza exemplului ultim (**l**) din acest set. Dar, desigur, autorul textului n-are dreptul de a-l lăsa pe cititor în incertitudinea *contaminaţiei cazuale*[5].

1.4.4.5. Exemplul (**l**) complică şi mai mult contaminaţia cazuală în discuţie prin aceea că – ignorând D-ul:

– ...**i**-a recunoscut **tatăLUI** său, Carol Mircea, calitatea de fiu legitim al lui Carol II...– ;

ajunge la *două A:*

– ... ***l**-a recunoscut **pe tatăl** său, C.M., ***calitatea** de fiu legitim...,

creând, astfel, „succesul” pretenţiei lui Paul ca nepot/ moştenitor legal al Regelui Carol al II-lea:

– ÎCCJ i-a recunoscut lui C. M. calitatea de fiu l legitim al lui Carol al II-lea...;

– C. M. este tatăl lui Paul;

– Paul este recunoscut, astfel, drept nepot/ moştenitor legal al Regelui Carol al II-lea[6].

* * *

La-nceputul acestui articol prevedeam nevoia rezervării unui spaţiu mai extins categoriei gramaticale a CAZULUI (1.4.), întrucât aceasta este cea mai *abstractă* categorie, operând cu *relaţii* între cuvinte, asigurând enunţului acea inefabilă „ţesătură” pe care o numim *structura* limbii.

1 Rolib nr.6639/ 29.06,2912, p. 5/1/3.
2 *Ibidem*, nr. 7515/ 15.12.2015, p.5.
3 *supra*, nota 38.
4 Abundă studiile care susţin că, *pro forma*, româna – simplificându-şi cazurile, şi ea, precum limbile-surori neolatine din Occident – ar avea doar două cazuri: „*cazul **drept***” (N/A) şi „*cazul **oblic***” (G/D), **vocativul** fiind acceptat doar ca o relicvă cu „statut special”, nonfuncţional din punct de vedere sintactic.
5 În cele mai multe gramatici româneşti, indiferent de nivelul şcolar/ universitar găsim ilustrată această „decădere” în A a D-ului prin exemple, ca: „dă(-**i**) apă **LA cal**”; „adu(-**le**) mîncare **LA copii”.** Dar nu lipsesc dovezile nici în limba pretenţioşilor: „Flăcările cu care s-a luptat 22 de ani, [sic!] nu **i**-au stins elanul şi pasiunea ***pompierul** clujean, Iosif Vasile Pop” („Cluj 100%”, an. II (2017), nr. 28. P. 10/3-4.
6 Dacă sentinţa a rămas sau nu definitivă nu-i obiectivul limbii, ci, evident, al întortocheatei Justiţii româneşti.

Cine încalcă „ţesătura”, *structura* textului – cu sau fără a săvârşi *contaminaţii* – se cheamă că-i „jertfeşte”*sintaxa*, cel mai important component al structurii de rezistenţă a limbii.

Într-un articol despre genialul Eminescu, G. Călinescu oferea poeţilor contemporani ce se considerau liberi de *orice* constrângeri (chiar *libertariani*!) marea lecţie a genialului poet, „[care trecea] fraza dintr-un vers într-altul ca pe o aţă prin mărgele, fără s-o încurce, […], *fără jertfirea sintaxei*”.

Inspirat de metafora călinesciană afirmam în urmă cu mulţi ani că „«Jertfirea» sintaxei […] îşi are, desigur, cauzele sale, printre care în frunte se situează *ignorarea relaţiilor* dintre elementele constitutive ale mesajului lingvistic, relaţii ce constituie, ele înseşi, elementul fundamental al comunicării.

O anume şcoală lingvistică, cea de la Copenhaga, consideră chiar că «*relaţiile sunt mai importante* decât relatele»”[1].

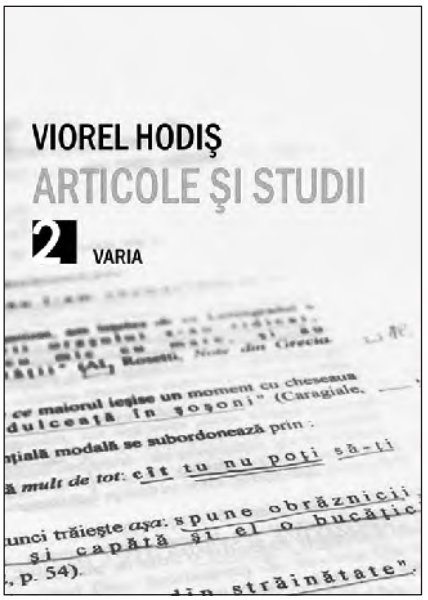

Viorel Hodiş (în centrul imaginii) la o prezentare de carte la Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu” Baia Mare, mai 2014

1 V. Hodiş, *Articole şi studii*. vol. 2. *Varia,* Editura „Risoprint”, Cluj-Napoca, 2006, (coperta IV).

De la iluminismul evreiesc prin Imperiul Habsburgic până la Dualismul Austro-Ungar

O istorie a evreilor din Ungaria, respectiv Transilvania în secolul al XVIII-lea

Drd. BALÁZS-SZÉLES Enikő
Oradea

Moses Mendelssohn şi iluminismul evreiesc

Emanciparea evreilor până la Primul Război Mondial a fost pregătită de ideile iluministe şi de mişcările sociale ale vremii. În ultimele decenii ale secolului al XVIII-lea, evreimea a început să se apropie de noua cultură europeană. Reprezentantul evreilor în această perioadă a fost Moses Mendelssohn (1729-1786). Ca un proeminent filozof şi un credincios evreu, Mendelssohn, în mod natural a devenit un reprezentant al evreilor şi al iudaismului. S-a confruntat în numele comunităţilor evreieşti cu autorităţile pe care deseori le-a influenţat. A fost consultant în materie de legi evreieşti. A trasat teoria politică a emancipării, una dintre lucrările de acest gen este *Jerusalem: or on Religios Power and Judaism,* în care abordează relaţia comunitate-stat într-o societate secularizată. În acelaşi timp, el a servit guvernul prusac. Mendelssohn a fost una dintre figurile foarte rare, a devenit simbol al a unei ere. Integrează şi promovează cultura în care trăieşte ca şi cetăţean; prietenia lui cu Lessing a servit ca model al integrării; reprezintă avantajele emancipării sau nenorocirea asimilării[1]. Este personajul central al iluminismului evreiesc numit *Haskala*. Scopul lui a fost integrarea evreilor în statul-naţiune, integrare care doar acum îşi începea apariţia. Din acest motiv a încercat să apropie comunităţile evreieşti de cele neevreieşti şi a popularizat în cadrul cercurilor evreieşti cultura germană. În acelaşi timp, s-a străduit să armonizeze tradiţiile evreieşti cu cerinţele timpurilor moderne[2].

Influenţa lui Mendelssohn poate fi observată în trei domenii, în mod special: în legile care promovează emanciparea evreiască, în viaţa socială evreiască şi în cadrul învăţământului evreiesc[3].

Cei care au aderat la *Haskala* sunt numiţi „haskilim". Cuvântul „hascala" înseamnă „înţelepciune", „înţelegere" iar în limba ebraică nouă înseamnă „iluminism", „liberalism".

O cunoaştere exactă a limbii germane a fost necesară, desigur, pentru intrarea în cercurile germanilor învăţaţi. O excelentă cale a fost traducerea *Pentateuhului* în germană de către Moses Mendelssohn. *Pentateuhul*, pentru multe decenii, a servit ca manual în şcoli, în etapele anterioare şcolii rabinice, iar acum a devenit un pod peste care tinerii evrei ambiţioşi puteau trece în lumea uriaşă a cunoaşterii seculare[4].

Moses Mendelssohn scrie astfel despre traducerea *Bibliei*: „Nici nu mi-a trecut prin minte, nici nu am sperat vreodată să obţin avantaje financiare ori prestigiu de pe urma acestei cărţi. Nici n-am vrut să-mi pun numele pe ea şi nici n-aş fi făcut-o dacă domnul Dubno („perceptorul", adică învăţătorul copiilor lui) nu m-ar fi îndemnat să fac acest lucru pentru a creşte numărul cumpărătorilor şi pentru a obţine

1 *Encyclopedia of Modern Jewish Culture*, Books.google.ro, p. 575.
2 Moses Mendelssohn, https://www.wikiwand.com/hu/Moses_Mendelssohn
3 *Ibidem*.
4 *Haskalah, Jewish Encyclopedia.* The unedited full-text of the 1906 *Jewish Encyclopedia.* p. 256. online la https://www.jewishencyclopedia.com

sprijinul unor mecena înstăriţi, deoarece costurile de publicare sunt foarte mari, ridicând-se la câteva mii". Iar în alt loc, Mendelssohn scrie că a făcut această traducere a *Bibliei* pentru ca „odraslele cu care m-a binecuvântat Dumnezeu să se folosească de ea"[1].

În acelaşi timp, Moses Mendelssohn avea o speranţă că traducerea *Bibliei* în germană „să servească pentru a răspândi cultura germană printre cititorii evrei"[2].

La Berlin a fost fondată *Juedishe Freischule,* în anul 1778, de David Friedländers şi Daniel Itzic, şcoala privată pentru copii săraci, preluând ideile despre educaţie ale lui Moses Mendelssohn. Materiile predate cuprindeau scrierea, aritmetica, contabilitatea, desenul, citirea în germană şi franceză, de asemenea geografia. Ebraica biblică a fost predată doar între o măsură foarte limitată, cea mai mare perioadă de timp fiind acordată cursurilor comerciale[3].

Bi'ur-ul sau comentariul gramatical, pregătit sub supravegherea lui Mendelssohn, a fost conceput pentru a contracara influenţa metodei exegezei talmudice sau rabinice şi, împreună cu traducerea, a devenit, oarecum, temelia *Haskalei*[4].

Mişcarea Haskala a început să se răspândească în Germania în ultimul sfert al secolului al XVIII-lea. Evreii bogaţi, precum David Friedländers şi Daniel Itzic, au fost sponsorii acesteia, Mendelssohn a fost prototipul ei, iar Hartwig Wessley i-a fost profet. Hartwig Wessely scrie o epistolă *Dibre Shalom veEmet* către evreii austrieci în care aceştia erau sfătuiţi cu privire la cea mai bună modalitate de a utiliza avantajele oferite de împăratul Iosif al II-lea în *Edictul de toleranţă*, devenit programul Haskalei. Atacurile asupra acestei broşuri au fost mult mai severe decât cele făcute la adresa traducerii Pentateuhului de către Mendelssohn şi există dovezi aproape concludente că *Dibre Shalom veEmet* a fost ars public în Vilnius, prin ordinul lui Elijah Gaon sau, cel puţin, cu acordul lui. Aceste persecuţii a avut ca efect sistarea mişcării. Wessely a găsit apărători printre savanţii liberali, judeo-germani şi printre rabinii italieni, iar scrierile sale apologetice au întărit mâinile adepţilor săi. Prietenii literaturii ebraice au format în curând o societate numită „Hebrat Doreshe Leshon Eber" în scopul editării primei publicaţii literare lunare ebraice, care a apărut în 1783 sub numele „Ha-Meassef"[5].

Evreii în Imperiul Habsburgic în secolul al XVIII-lea, în Ungaria şi Transilvania

Evreii în timpul împărătesei Maria Tereza. Taxa de toleranţă

În timpul împărătesei Maria Tereza, fiica lui Carol al III-lea, evreii au fost expulzaţi din Buda în anul 1746, iar „taxa de toleranţă" a fost impusă evreilor maghiari. În anul 1749, reprezentanţi ai evreilor maghiari s-au întâlnit cu o comisie regală la Pressburg, care i-a informat că, dacă nu vor plăti acest impozit, vor fi expulzaţi din ţară. De spaimă, au fost de acord. După mai multe negocieri această sumă a fost scăzută la 20.000 de guldeni pe o perioadă de 5 ani[6].

Tot în această perioadă, evreii mai aveau şi alte poveri. Nu le era permis să locuiască în Croaţia sau Slavonia, în judeţele Baranya şi Heves şi în mai multe oraşe şi localităţi libere şi nu aveau voie să viziteze pieţele de acolo. Trebuia să plătească taxe mai mari pentru poduri şi feriboturi decât creştinii[7].

Deşi reprezentanţii evreilor au depus plângeri pentru a fi uşuraţi de aceste poveri, rareori li se ameliora situaţia. Împărăteasa i-a scutit pe evrei de taxa de toleranţă doar în Ungaria Superioară, iar în restul Ungariei după cei cinci ani, împărăteasa a tot mărit taxa periodic, în anul 1813 ajungând la 160.000 de guldeni[8].

În secolul al XVIII-lea, sarcina fiscală suportată de evreii bănăţeni – Arad, Lipova cât şi

1 Moshe Carmilly-Weinberger, *Cenzură şi libertate de expresie în istoria evreilor*, Bucureşti, Hasefer, 2003, p. 170.
2 *Ibidem.*
3 https://www.encyclopedia.com/religion/encyclopedias-almanacs-transcripts-maps/juedische-freischule
4 Herman Rosenthal, Peter Wiernik, *Haskalah*, https://www.jewishencyclopedia.com/articles/7318-haskalah, p. 256.
5 *Ibidem*.
6 Gotthard Deutsch, Alexander Büchler, *Hungary*,https://jewishencyclopedia.com/articles/3487-boleso, p. 497.
7 *Ibidem*, p. 498
8 *Ibidem.*

în Transilvania istorică, darea pe cap de locuitor era de 2 florini anual. În 1743, Viena dispune ca toate cele 84 de familii evreieşti care locuiesc în Banat să plătească o dare extraordinară de cel puţin 100 de florini, iar „neplatnicul” să fie alungat din ţară. Darea anuală a unui singur evreu, în afară de dările orăşeneşti şi de altă natură, era de aproximativ 100 de florini. Astfel, spre exemplu, un evreu din Arad plătea 110 florini taxă de toleranţă, 120 florini către Camera regească şi 60 florini către comitat. Este normal că ei se adresează autorităţilor comitatului cu cererea „să-şi îmbunătăţească situaţia materială”, deoarece, altfel nu vor putea face faţă obligaţiilor de plată[1].

Există o situaţie a dărilor de plată dintre anii 1780-1786, semnată şi de rabinul-şef din Arad, – Aron Chorin (Aaron Chorin, rabin teritorial – landes rabiner – la Arad şi devine rabin-şef din 1789[2]), în care figurează numele a 12-a evrei rămaşi în restanţă cu 158 florini şi 20 creiţari contribuţie, iar la observaţii se află notat „morţi de sărăcie”. Unul dintre aceşti evrei, Iacob Kurtitsch a fost ucis de tâlhari[3].

Şi evreii „nerezidenţi” plătesc aceste dări, un procent din venitul lor, li se spunea că şi ei sunt obligaţi să contribuie la sarcinile publice ale comitatelor, dar, totuşi, cea mai bună soluţie ar fi ca să nu mai fi admişi în ţară. Mai mult de atât, ar trebui să se recurgă la reducerea numărului de evrei aflaţi deja pe teritoriul ţării „fără ca din aceasta să rezulte, însă, o păgubire a statului”[4].

„Toate acestea au culminat prin „taxa de toleranţă”, „malke-geld” – banii reginei[5].

Împăratul Iosif al II-lea şi atenuarea asupririi evreilor. Edictul de toleranţă

Împăratul Iosif al II-lea (între anii 1780-1790 rege al Ungariei), fiul şi succesorul împărătesei Maria Tereza, încă de la începutul domniei lui şi-a arătat intenţia de atenuare a asupririi evreilor. Această intenţie a lui a şi fost comunicată cancelarului maghiar, contele Esterházy Ferenc, la data de 13 mai 1781. Ca urmare a acestui lucru, guvernul maghiar a şi

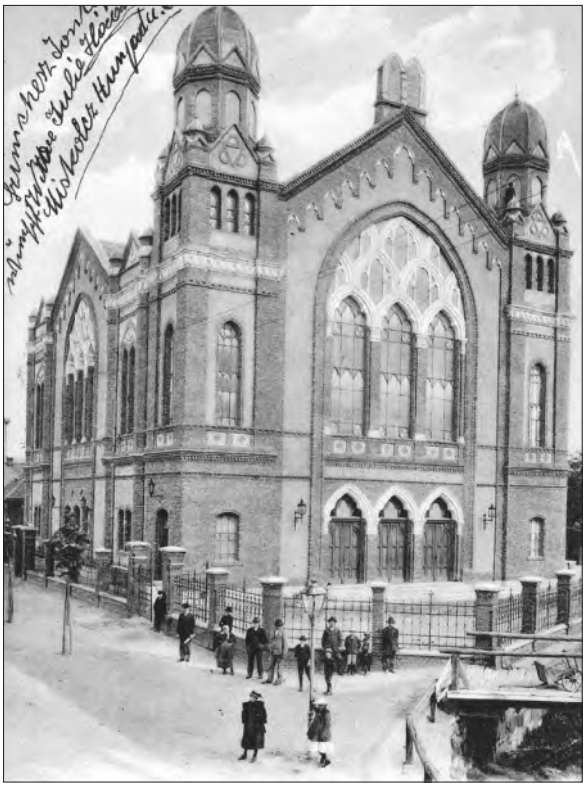

Sinagogă la Miskolc, cca 1900.
Sursa https://yivoencyclopedia.org

emis, la 31 martie 1783 un decret cu numele de „Systematica gentis Judaicae regulatio”, care a anulat acele decrete care i-au asuprit pe evrei de secole. Oraşele regale au fost deschise evreilor, cu excepţia oraşelor miniere şi de la această dată evreilor li s-a permis să se stabilească în toată ţara după propria lor plăcere. Conform acestui decret, documentele legale ale evreilor nu trebuiau editate în ebraică, sau în varianta iudeo-germană, ci în latină, germană sau maghiară. Aceste trei limbi erau utilizate în Austro-Ungaria. Totodată, tinerii evrei a fost obligaţi să înveţe aceste trei limbi în termen de 2 ani. Documentele elaborate în ebraică sau în forma iudeo-germană nu erau valabile. Cărţile scrise în ebraică trebuiau folosite doar la închinare. Ca urmare acestui decret, s-au înfiinţat şcoli elementare evreieşti. În aceste şcoli materiile erau la fel ca şi în şcolile naţionale. Toate şcolile elementare foloseau aceleaşi manuale[6].

În Edictul de Toleranţă sunt reglementate multe lucruri, din diferite domenii. În primii ani,

1 Moshe-Carmilly-Weinberger, *Istoria evreilor din Transilvania (1623-1944),* Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1994, p. 77-78.
2 Aaron Chorin, https://www.encyclopedia.com/religion/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/chorin-aaron
3 Moshe-Carmilly-Weinberger, *Istoria evreilor* ..., p. 78.
4 *Ibidem.*
5 *Ibidem.*
6 Gotthard Deutsch, Alexander Büchler, *loc. cit.*

în şcolile evreieşti erau angajaţi profesori creştini, dar aceştia nu aveau nimic de-a face cu treburile religioase ale acestor instituţii. După 10 ani, un evreu putea să îşi înfiinţeze o afacere sau să se angajeze în comerţ dacă putea dovedi că a terminat o şcoală în domeniu. Inspectorii şcolari trebuia să supravegheze şcolile evreieşti şi să raporteze guvernului activitatea acestora. Tinerii evrei erau acceptaţi în academii şi puteau studia la universităţi în orice domeniu, cu excepţia teologiei. De asemenea, puteau închiria ferme, dacă în activitatea lor nu apelau la ajutorul creştinilor. Le era permis să circule şi să se angajeze în diferite ocupaţii industriale, să graveze sigilii, să vândă praf de puşcă dar excluderea lor din oraşele miniere a rămas valabilă. Purtarea tuturor semnelor distinctive a fost desfiinţată. Evreii puteau să poarte chiar săbii. Dar, pe de altă parte, li s-a cerut să arunce semnele distinctive prescrise de religia lor şi să îşi radă barba. Împăratul Iosif al II-lea nu a permis nimănui să încalce acest decret[1].

Evreii, printr-o petiţie, şi-au exprimat recunoştinţa faţă de împărat pentru favorurile sale. Petiţia a fost înaintată la data de 22 aprilie 1783. În această petiţie, evreii, de asemenea, au amintit împăratului de propriul său principiu, anume că, religia nu trebuie amestecată cu celelalte domenii ale vieţii şi au cerut permisiunea de a purta barbă. Împăratul a acceptat cererea petiţionarilor[2].

Evreii au înfiinţat şcoli la Pressburg, oraşul Buda Veche, Vág-Ujhely, Nagy-Várad (Oradea Mare)[3].

În schimb, în luna iunie 1781, împăratul Iosif al II-lea publica un patent prin care concentra la Alba Iulia pe toţi evreii care se află pe teritoriul Transilvaniei de cel puţin 30 de ani, această relocare având un termen de un an. Ceilalţi evrei urmând a fi expulzaţi în ţinuturile lor de baştină. Între timp, evreii din Alba puteau să înveţe diferite meserii, puteau deschide o şcoală după modelul „şcolilor normale" cu condiţia prezentării manualelor în prealabil autorităţilor şcolare superioare pentru aprobare. De asemenea, ei puteau frecventa şi şcolile de stat[4].

În octombrie 1781, evreii din Alba Iulia înaintează o petiţie împăratului „în numele a o mie de evrei" locuitori în afara oraşului Alba Iulia, cerând salvarea acestor evrei pe baza privilegiului acordat în anul 1727 şi suspendarea proiectului de „concentrare" la Alba Iulia. În luna noiembrie 1781 împăratul Iosif al II-lea comunica amânarea provizorie a proiectului Alba Iulia şi cere, în acelaşi timp, lista evreilor care locuiesc în Transilvania de peste 30 de ani, cu specificarea locului de domiciliu şi a stării lor materiale. Autorităţile încă în aceeaşi lună comunică împăratului că numărul evreilor este de 682 şi că ar fi vorba de strămutarea a 340 de evrei, ceea ce nu reprezintă o problemă, aceştia putând fi aşezaţi în alte oraşe ale Transilvaniei. Autorităţile cer şi o amânare de 3 ani a planului, până în 1784, dar succesorul împăratului, Leopold al II-lea, a dispus ca până când situaţia evreilor nu va fi dezbătută la dieta viitoare, ei să rămână pe loc, iar cei care au fost strămutaţi între timp să aibă dreptul de a reveni la fostul lor domiciliu[5].

Împăratul Iosif al II-lea, în anul 1784 a schimbat sistemul administrativ, împărţind Transilvania în 11 comitate, şi a introdus limba oficială germană, iar între anii 1784-1787 face recensământul populaţiei din Ungaria şi din Transilvania[6].

În 1787, la data de 23 iulie, împăratul a emis o nouă patentă, prin care ordona ca fiecare evreu să îşi aleagă un nume de familie german. O altă patentă a fost ordonată în anul 1789, în care se prevedea că evreii trebuie să îndeplinească serviciul militar[7].

Evreii sub domnia regelui Leopold al II-lea

După moartea împăratului Iosif al II-lea, oraşele libere regale au avut un comportament ostil faţă de evrei. Cetăţenii din Pesta au solicitat Consiliului Municipal ca, după data de 1 mai 1790, evreilor să nu li se mai permită să lo-

1 *Ibidem*.
2 *Ibidem*.
3 *Ibidem*, p. 499.
4 Moshe-Carmilly-Weinberger, *Istoria evreilor ...,* p. 28-30.
5 *Ibidem*, p. 29-30.
6 *Ibidem*, p. 40.
7 Gotthard Deutsch, Alexander Büchler, *op. cit.*, p. 499.

cuiască în oraş. Guvernul a intervenit, iar evreilor li s-a interzis să treacă prin oraş. Cu 7 zile înainte de această dată, a fost emis un decret de expulzare a evreilor la Târnavia (sau cum i se mai spunea Sâmbăta Mare, un oraş care se află în vestul Slovaciei). Evreii din nou au apelat la Guvern, iar în luna decembrie, autorităţile oraşului în cauză, au fost informate că Dieta confirmase fostele drepturi al evreilor, motiv pentru care aceştia nu pot fi expulzaţi[1].

Evreii din Ungaria au înaintat o petiţie regelui Leopold al II-lea (care a domnit între 1790-1792) la Viena, în care au cerut egalitate în drepturi cu ceilalţi cetăţeni. Regele, a doua zi, a trimis-o mai departe la cancelariile din Ungaria şi Moravia. Dieta a decis în favoarea evreilor şi această decizie a fost înaintată regelui. Dieta spunea clar că evreii din Ungaria şi din teritoriile care îi aparţin, incluzând părţile apusene ale Transilvaniei actuale şi Banatul[2], beneficiază de aceleaşi condiţii care a fost stabilite la data de 1 ianuarie 1790, iar în cazul în care au fost expulzaţi vor fi rechemaţi[3].

Astfel a intrat în vigoare legea intitulată *De Judaeis*, care a fost primită cu recunoştinţă de către evrei, deoarece le oferea, atât protecţie, cât şi siguranţa că afacerile lor vor fi reglementate. Deşi, Dieta numise la data de 7 februarie 1791 o comisie pentru studierea problemei, uşurarea situaţiei evreilor maghiari s-a realizat doar după o jumătate de secol, în cadrul Dietei din 1834-1840, sub conducerea lui Ferdinand al V-lea (1835-1848). În petiţia depusă, anterioară acestei Diete, este menţionat faptul că, dacă evreii sunt dispuşi să adopte limba maghiară, atunci trebuie să li se acorde aceleaşi drepturi ca şi celorlalţi cetăţeni[4].

Dezbateri pentru emanciparea evreilor

Dietele din timpul lui Francisc I (1804-1835) şi Ferdinand al V-lea (1835-1848) aveau ca temă principală criza politică şi economică, respectiv unirea Transilvaniei cu Ungaria. Evreii îşi revendicau şi ei dreptul la libertatea umană[5].

Comitatele au cerut, în primul rând, ştergerea taxei de toleranţă şi drepturi civile pentru evrei. De exemplu, comitatul Timiş, în 1839, cere deputaţilor să se lupte pentru realizarea drepturilor cetăţeneşti ale evreilor: „Naţiunea israelită, privată de drepturile civile, care îndeplineşte cu sârguinţă neobosită un rol esenţial în promovarea comerţului ţării şi a industriei naţionale” este vrednică de ştergerea taxei de toleranţă şi de „recunoaşterea statutului cetăţenesc a confesiunii sale”. Pentru aceste lucruri, în schimb, s-a cerut evreilor „ca în scrierea lor să folosească exclusiv caracterele şi limba maghiară, iar sabatul (sâmbăta) să-l celebreze duminica”. În anul 1848, când reapare tema emancipării, oraşul Timişoara decide se acorde dreptul de cetăţean doar evreului „care merită acest lucru ... Şi e dispus să se adapteze obiceiurilor creştine”[6].

Atitudinea duşmănoasă a germanilor din Timişoara s-a mai arătat în 1848, când ei nu au fost dispuşi să facă serviciul militar împreună cu evreii. Alexandru Petőfi (Petőfi Sándor) se mânie şi notează în jurnalul său: „Cetăţeni germani, vă acuz în faţa naţiunii şi a posterităţii ... De ce îi persecutaţi pe evrei, cum îndrăzniţi să îi prigoniţi aici, la noi? Să aveţi măcar atâta onoare, ca, dacă nu iubiţi naţiunea pe pământul căreia va-ţi îngrăşat, cel puţin să n-o murdăriţi”[7].

Serviciul militar ale evreilor „era un punct sensibil şi în ochii maghiarilor”. Ei nu a fost dispuşi să respecte dispoziţia împăratului Iosif al II-lea din anul 1788, care obliga la satisfacerea serviciului militar. Consiliul aulic de război vienez dispune în 1789 ca Ungaria să recruteze 80 de evrei, iar Transilvania 20 pentru serviciul militar auxiliar. Prezenţa evreilor în armata maghiară devine mai accentuată în anii 1848-1849 şi ostilitatea faţă de evrei scade treptat[8].

Simon Dumbraviczky, delegatul zonei

1 *Ibidem*.
2 Ladislau Gyémánt, *Istoria evreilor până la crearea României Mari*, Editori Anca Filipovici, Attila Gidó, *Trecutul prezent: Evreii din România: istorie, memorie, reprezentare,* Cluj-Napoca, Editura Colecţia Minorităţii, 2018, p. 32.
3 Gotthard Deutsch, Alexander Büchler, *Hungary*, https://jewishencyclopedia.com/articles/3487-boleso, p. 499.
4 *Ibidem.*
5 Moshe-Carmilly-Weinberger, *Istoria evreilor* ..., p. 41.
6 Ibidem, p. 41-42.
7 *Ibidem*, 42.
8 *Ibidem.*

Pesta, la data de 9 martie 1840, îşi exprimă dorinţa, în faţa electorilor săi, ca evreii să se bucure de toate drepturile cetăţenilor plătitori de impozite. A fost adoptat un proiect de lege, care se considera că trebuie să fie foarte bine gândită. S-a socotit că trebuie recolectată taxa de toleranţă şi să se acorde următoarele privilegii evreilor: permisiunea de a închiria moşiile nobililor, de a se stabili în orice parte a ţării, de a fi admişi în societăţile comerciale şi de a avea dreptul de a cumpăra bunuri şi din oraşele regale libere şi privilegiate. Astfel, a fost anulat articolul 29 din legea Dietei, pe care Kossuth Lajos l-a numit, pe drept, „micul rezultat al cuvintelor mari". În final, această lege a acordat doar libertatea de şedere, oraşele miniere fiind excepţii, tuturor evreilor nativi sau celor de bună reputaţie şi li s-a permis să fie angajaţi în fabrici şi să studieze pentru a avea o profesie[1].

Maghiarizarea evreilor

Această lege nu a satisfăcut speranţa evreilor, dar atitudinea favorabilă a Dietei i-a determinat să se îndrepte şi mai mult spre limba maghiară. De aici începând, au acordat multă atenţie predării acestei limbi în şcoli; Móricz Ballagi a tradus Pentateuhul în maghiară, iar Móritz Rosenthal a tradus Psalmii şi Perke Avot. Unele comunităţi evreieşti au înfiinţat cercuri de literatură maghiară. Vestimentaţia şi limbajul maghiar au fost tot mai mult folosite. De asemenea, mai multe comunităţi au început să folosească limba maghiară pe sigiliile şi documentele lor, iar rabinii liberali au început chiar să predice în această limbă[2].

În acelaşi timp, Dieta din 1839-1840 a condamnat în unanimitate taxa de toleranţă, aşa cum se numea ea încă de pe vremea împăratului Iosif al II-lea sau „Kummertaxe". Influenţat de Dietă, regele era dispus să renunţe la această taxă dacă evrei plătesc restanţele acumulate de câţiva ani, care au ajuns la o sumă de 2.554.293 de guldeni. În final, evreii l-au determinat să accepte 1.200.000 de guldeni. Reprezentanţii comunităţilor evreieşti din Ungaria s-au adunat în 1846 şi s-au oferit să plătească aceşti guldeni în termen de 5 ani pentru a asigura ştergerea taxei de toleranţă. Oferta a fost acceptată şi, ca urmare, regele Ferdinand al V-lea a şters această taxă pentru totdeauna la data de 24 iunie 1846[3].

Perioada anterioară Dietei din 1839-1840 precum şi reacţia diferitelor oraşe au pus în evidenţă clară o antipatie hotărâtă, uneori activă iar alteori pasivă, faţă de evrei. În contrast cu această antipatie este atitudinea baronului Eötvös József (Iosif Eötvös) – scriitor şi om politic, cel care, în anul 1848, adevărat, pentru o perioadă de câteva luni, urma să devină ministrul Religiei şi Educaţiei Publice din Ungaria, iar între anii 1866-1871, preşedintele Academiei de Ştiinţe, Maghiare[4] a publicat în 1840 în revista culturală, „Budapesti Szemle", pe vremea aceea, ştiinţifico-politică (1840 era anul de apariţie a revistei, care a fiinţat doar un an, după care a urmat o pauză lungă de 17 ani, iar când îşi face din nou apariţia, îşi lărgeşte domeniile)[5] un apel puternic pentru emanciparea evreilor. Această cauză şi-a găsit prieten pe contele Károly Miksa Zay (1797-1871), politician liberal[6], inspector bisericesc, şef al luteranilor maghiari, care cu o deosebită căldură a susţinut interesele evreieşti în 1846[7].

Sesiunea dietei din 7 noiembrie 1847 a fost nefavorabilă din nou evreilor, dar aceştia nu au renunţat să dezvolte limba maghiară. Ba chiar mai mult, au fost dispuşi să îşi sacrifice viaţa şi bunurile în timpul Revoluţiei din 1848-1849. Ei şi-au manifestat patriotismul, chiar dacă au fost atacaţi de populaţie în mai multe locuri, la începutul Revoluţiei. La data de 19 martie, cetăţenii din Pressburg, văzând că evreii şi-au părăsit ghetoul din jurul castelului şi se stabileau chiar în oraş, au început să manifeste o atitudine duşmănoasă, plină de ură. Aceste manifestări au mai continuat după câteva zile, iar apoi au fost reînnoite mai aprig în aprilie, moment în care se cerea expulzarea evreilor din Sopron, Pécs, Székesfehérvár şi Szombathely. În ultimele două oraşe amintite, evreii au fost atacaţi şi, din păcate, nici evreii din Pesta nu au scăpat. Cuvinte amare împotriva evreilor

1 Gotthard Deutsch, Alexander Büchler, *op. cit.*, p. 499.
2 *Ibidem*, p. 500
3 *Ibidem.*
4 József Eötvös, https://hu.wikipedia.org/wiki/ Eötvös_József_(író)
5 „Budapesti Szemle", Revistă, https://adt.arcanum.com/hu/collection/BudapestiSzemle/?decade=1840
6 Zay Károly, https://hu.wikipedia.org/wiki/Zay_Károly
7 Gotthard Deutsch, Alexander Büchler, *op. cit.,* p. 500

s-au auzit şi în Dietă. Unii evrei au preferat emigrarea în America ca mijloc de salvare şi a fost înfiinţată o societate la Pesta în acest scop, cu o sucursală în Pressburg. Şi, într-adevăr, evreii într-un număr redus au părăsit Ungaria, căutând o nouă casă peste mare, dar majoritatea au rămas în ţară[1].

Evreii în armata maghiară în 1848

Evreii au intrat în Garda Naţională încă din martie 1848. Cu toate că evrei au fost excluşi din anumite oraşe, de îndată ce pericolul pentru ţară părea mai mare decât ura cetăţenilor, au reintrat în aceste oraşe. În oraşul Pesta, Garda Naţională evreiască a format o divizie separată, iar în momentul în care Gărzile Naţionale din Pápa a fost mobilizate împotriva croaţilor, rabinul local, Leopold Löw (Löw Lipót) (1811-1875), s-a alăturat rândurilor maghiare şi şi-a încurajat tovarăşii de luptă. Evreii se găseau, atât în corpul voluntarilor, cât şi în cadrul armatei maghiare şi, de asemenea, în cadrul „landstrum"-ului[2]. În ceata „landstrum" erau recrutaţi cei care nu făceau parte nici din armata terestră, nici din marina militară şi care, în cazul unui atac inamic, erau folosiţi ca forţă de apărare[3].

Numărul evreilor a reprezentat o treime din divizia de voluntari de la Pesta care au mărşăluit de-a lungul râului Dráva, pentru a învinge croaţii. Au fost binecuvântaţi de rabinul Schwab la data de 22 iunie 1848. Au fost mulţi evrei care s-au alăturat armatei, printre care Adolf Hübsch – cel care devenise rabin la New York; Schiller-Szinessy, ulterior la Universitatea din Cambridge – şi Ignatz Einhorn, care, sub numele de Eduard Horn, devenise secretar de stat la Ministerul Comercial Ungar[4].

Sârbii rebeli, care simpatizau cu Ungaria, au ucis evreii din oraşul Zenta. Printre cei ucişi au fost rabinul Israel Ullmann şi Iacob Münz, fiul lui Moses Münz, din oraşul Buda Veche[5].

Comportamentul soldaţilor evrei a fost apreciat de generalii Klapka şi Görgey. Ignatz Einhorn a apreciat că numărul soldaţilor evrei care au participat în Revoluţia Maghiară din 1848 a fost de 20.000. Cu probabilitate acest număr este exagerat, fiindcă Béla Bernsten numără doar 755 de luptători evrei, în lucrarea sa *Az 1848-49-iki Magyar szabadságharcz és a zsidók,* apărută în 1898, la Budapesta[6].

Evreii din Ungaria au servit ţara, nu numai cu sabia, ci şi cu fonduri contribuind, atât individual, cât şi ca şi comunitate. Printre societăţi s-a numărat Chevra Kaddisa şi altele societăţi evreieşti. Au contribuit cu aur, argint, arme, provizii. De asemenea, au îmbrăcat şi hrănit soldaţi, au aprovizionat cu medicamente lagărele maghiare[7].

Reforma religioasă în speranţa câştigării emancipării

În acord cu părerile rostite în diete şi în presă că evreii nu ar trebui să beneficieze de drepturi civile egale până când nu-şi reformează religia, mulţi dintre evrei s-au gândit să deschidă calea spre emancipare printr-o reformă radicală a vieţii lor religioase. Cerinţa acestei reformări apăruse prima dată în sesiunea Dietei din 1839-1840, când nevoia unei reforme a cultului evreiesc a fost susţinută în presă şi în adunările generale, într-un spirit de prietenie. În mai multe judeţe, reprezentanţii au fost instruiţi să nu voteze pentru emanciparea evreilor până când aceştia nu renunţă la practicarea acelor părţi a religiei lor care vizează îndeosebi exteriorul[8].

Cu mare probabilitate, Kossuth Lajos, atunci când a declarat în „Pesti Hírlap" (1841-1944, ziar moderat, conservator)[9] că este nevoie să se convoace un Sanhedrin evreiesc pentru a institui reformele în rândul evreilor, a exprimat în mare măsură, dorinţa naţiunii maghiare. Dar evreii nu erau dornici de această schimbare în acest moment, cei mai dornici erau cei din oraşul Pesta. În acest oraş, doritorii reformei erau din rândul studenţilor, profesorilor, medicilor şi al unor negustori care au organizat o societate de reformă similară cu cea din Berlin la data de 8 mai 1845, de către Samuel Holdheim. Aceştia îşi răspândeau viziunea prin

1 *Ibidem*.
2 *Ibidem*.
3 Landstrum, https://ro.wikipedia.org/wiki/Landsturm
4 Gotthard Deutsch, Alexander Büchler, *op. cit.*, p. 500.
5 *Ibidem*, p. 501.
6 *Ibidem*.
7 *Ibidem*.
8 *Ibidem*.
9 Pesti Hirlap, Revistă, https://adt.arcanum.com/hu/collection/PestiHirlap/?decade=1880.

săptămânalul german „Der Ungarische Israelit" (Israelitul Maghiar), fondat de Ignatz Einhorn la data de15 aprilie 1848. Se avea în vedere nu doar emancipare evreilor şi reforma cultului, ci, de asemenea, a promovat apropierea de cetăţenii maghiari şi de cultura maghiară. S-a încercat şi propagarea reformei în provincii, dar răspunsurile au fost minime, cu excepţia Aradului, Oradiei, a oraşelor Pécs şi Nagy-Becskerek[1].

Rabinul teritorial al societăţii de reformă de la Oradea, doctorul Leopold Rockenstein, a ajuns la gradul de sublocotenent în timpul Revoluţiei, iar Moise Bruck din Nagy-Becskerek a participat la Revoluţie ca ofiţer[2].

Înfiinţarea societăţii de reformă

Reformatorii de la Pesta, încurajaţi de Holdheim şi de presa maghiară, au convocat o Adunare Generală la data de 8 iulie 1848 în care au hotărât înfiinţarea definitivă a „Ungarischer Israelitischer Central-Reformverein" (Asociaţia Reformei Centrale Israelite Maghiare). Sâmbătă, la data de 23 septembrie, societatea reformistă a informat congregaţia din Pesta că l-au ales pe Ignatz Einhorn rabin teritorial. El a fost trimis la Berlin pentru a cerceta instituţiile şi obiceiurile societăţii de reformă locală. Totodată, Ignatz Einhorn şi-a preluat sarcinile pastorale odată cu începerea marilor sărbători[3].

Emanciparea evreilor a fost acordată de Adunarea Naţională de la Szeged, sâmbătă, la data de 28 iulie 1849. Proiectul de lege a fost foarte repede dezbătut şi devenise lege. Evreii au obţinut cetăţenia deplină. Ministerul de Interne a primit ordin de a convoca o convenţie a miniştrilor evrei şi a evreilor laici, pentru a redacta o mărturisire de credinţă şi pentru a-i îndemna să îşi organizeze viaţa conform cu cerinţele vremii[4].

Proiectul de lege includea şi clauza referitoare la căsătoriile mixte, idee care a fost susţinută, atât de Kossuth, cât şi de reformişti[5].

O nouă tragedie, libertate civilă doar două săptămâni

Evreii s-au bucurat de libertatea lor civilă doar două săptămânii. Armata maghiară s-a predat la Világos (localitatea Şiria din judeţul Arad)[6] trupelor ruseşti, care au venit să îi ajute pe austrieci în suprimarea luptei, iar evrei au fost

Elevi şi profesori în faţa seminarului evreiesc (yeshiva) din Săcueni, Bihor, 1925.
Sursa https://yivoencyclopedia.org

1 Gotthard Deutsch, Alexander Büchler, *Hungary*,https://jewishencyclopedia.com/articles/3487-boleso, p. 501.
2 *Ibidem*.
3 *Ibidem*.
4 Gotthard Deutsch, Alexander Büchler, *op. cit.*, p. 501.
5 *Ibidem*.
6 Világos, https://hu.wikipedia.org/wiki/Világos.

aspru pedepsiţi pentru că au participat la Revoluţie[1].

Capitularea a avut loc la 13 august 1849 şi a pus capăt Revoluţiei. Tratatul de pace a fost semnat de generalul maghiar Arthúr Görgey, reprezentantul revoluţionarilor maghiari, şi de contele Theodor von Rüdiger, el fiind reprezentantul Armatei Imperiale Ruse. După capitulare, generalul austriac Julius Jakob von Haynau a fost numit guvernator imperial al Ungariei, înzestrat cu puteri depline, putere de care s-a şi folosit cu brutalitate[2].

Haynau a impus despăgubiri grele de război evreilor, în special comunităţilor din Pesta şi Buda Veche, care deja a fost amendate de prinţul Alfred Windischgrätz la intrarea lui triumfală în capitala Ungariei, la începutul anului 1849. Haynau tot aşa a pedepsit comunităţile din Kecskemét, Nagykőrös, Cegléd, Irsa, Szeged şi Szabadka, ba chiar mai mult, a pus mâna pe evrei, pe unii i-a executat, pe alţii i-a închis. Au fost evrei care ş-au găsit refugiul în emigrare[3].

Unele comunităţi au solicitat să fie scutite de acest impozit, dar în ciuda acestui fapt, ministrul de Război a decis ca următoarele comunităţi din Pesta: Buda-Veche, Kecskemét, Cegléd, Nagykőrös şi Irsa să plătească acest impozit în monedă, în valoare de 2.300.000 de guldeni şi nu în natură. Dar, pentru că comunităţile nu au putut colecta această sumă, au cerut guvernului să o şteargă. Rezultatul a fost că nu numai aceste comunităţi în cauză, ci şi comunităţile din întreaga ţară au primit ordine să participe la colectarea acestor sume, pe motivul că cei mai mulţi evrei din Ungaria au sprijinit Revoluţia. Excepţie au fost comunităţile din Temesvár (Timişoara) şi Pressburg, fiindcă acestea au rămas loiale guvernului existent[4].

Mai târziu, Comisia militară a introdus o clauză în care se specifica că în cazul în care o persoană sau o comunitate poate dovedi, prin documente sau martori, că nu a participat la Revoluţie, aceste persoane sau comunităţi vor fi scutite de pedeapsă. Evreii au refuzat acest mijloc de a fi scutiţi de impozit. În final, evreii a fost dispuşi ca în locul impozitului să strângă fonduri pentru o şcoală naţională. Prin urmare, împăratul Franz Iosef (Ferenc József) a şters această taxă de război, la data de 20 septembrie 1850, dar, în acelaşi timp, a ordonat ca evreii din Ungaria, fără excepţie, să participe la un fond şcolar evreiesc de 1.000.000 de guldeni. Această sumă a fost strânsă de evrei în câţiva ani[5].

De îndată ce pacea a fost restabilită, guvernul austriac a distrus toate semnele Revoluţiei, iar societatea de reformă din Pesta a fost dizolvată în anul 1852. Ignatz Einhorn a emigrat, iar succesorul său, David Einhorn a plecat în America[6].

Reînvierea mişcării de emancipare

În perioada în care Casa de Habsburg deţinea conducerea absolută în Ungaria, lupta pentru emancipare nu s-a mai continuat. În schimb, când trupele austriece au fost înfrânte în anul 1859 în Italia, cabinetul, având în frunte pe împăratul Franz Iosef, a decretat ca statutul evreilor să fie reglementat în concordanţă cu vremurile şi cu condiţiile obţinute în diferite localităţi şi provincii. Împăratul, la data de 2 aprilie 1861, a convocat Dieta, dar aceasta a fost dizolvată şi, din acest motiv, împăratul nu a mai putut lua măsuri[7].

Perioada absolutismului din Ungaria (1849-1859) a fost benefică evreilor, deoarece i-a obligat să înfiinţeze şcoli unde era nevoie de profesori instruiţi. Guvernul, împreună cu şcolile evreieşti, a creat fonduri şcolare în localităţile Sátoralja-Ujhely, Temesvár (Timişoara), Pécs şi Pesta. La Pesta a fost înfiinţat în 1859, Seminarul de Stat al Profesorilor Israeliţi la care au participat persoane ca: Abraham Lederer, Henrich Deutsch şi József Bánóczi. Absolvenţii acestei instituţii au prestat servicii de valoare, datorită patriotismului şi educaţiei religioase[8].

Perioada dualismului Austro-Ungar

Sub domnia împăratului Franz Iosef ia fiinţă dualismul austro-ungar în anul 1867, iar Transilvania este inclusă din nou Ungariei. Se

1 Gotthard Deutsch, Alexander Büchler, *op.cit.,* p. 501.
2 Pacea de la Şiria, https://ro.wikipedia.org/wiki/Pacea_de_la_şiria.
3 Gotthard Deutsch, Alexander Büchler, *op. cit.,* p. 501-502.
4 *Ibidem*, p. 502.
5 *Ibidem.*
6 *Ibidem*.
7 *Ibidem*.
8 *Ibidem*.

deschide o nouă epocă în viaţă evreilor. Baronul Eötvös József, „om de stat cu gândire liberală", convoacă în 1868 liderii evreilor din Ungaria la un congres în Budapesta, unde se iau decizii privind reorganizarea comunităţilor evreieşti şi structurarea vieţii interne. Baronul Eötvös publică în anul 1840 o lucrare cu titlul *Emanciparea evreilor* în periodicul „Budapesti szemle", în care se pronunţase pentru emanciparea evreilor, emancipare care va fi legiferată în Parlament în anul 1867[1].

Anterior, în anul 1866, între 10-14 mai şi 7-8 iulie, şi reprezentanţii comunităţilor evreieşti din Transilvania decid să ţină adunare la Cluj pentru a discuta propunerile iniţiate de Baronul Eötvös şi pentru a lua o decizie în raport cu acestea. Pentru a alege delegaţii la adunarea de la Cluj şi pentru a determina numărul lor a fost necesară conscrierea evreilor din Transilvania. Principatul a fost împărţit în 8 districte cu centrele: Deva – 703 suflete; Alba Iulia – 2.237 suflete; Braşov – 741; Mediaş – 1.410; Târgu-Mureş – 2.232; Năsăud – 2.394; Dej – 4.521 şi Cluj 2.821. În aceste districte erau 3.646 de familii evreieşti cu 17.029 suflete. Din această statistică lipseşte populaţia evreiască numeroasă a comitatelor Maramureş şi Satu Mare[2].

Decretele elaborate de József Eötvös în anul 1868, referitoare la organizarea comunităţilor şi şcolilor evreieşti au fost discutate ulterior la Congresul General Evreiesc convocat de împăratul Franz Iosef (14 decembrie 1868-23 februarie 1869). Preşedintele Congresului a fost medicul Ignatz Hirschler, el fiind preşedintele Congregaţiei de la Pesta în 1861. El a fost foarte apreciat pentru activitatea sa, pentru studiile sale şi curajul său. Vicepreşedinţii Congresului de la Budapesta au fost Leopold Popper şi Moritz Wahrmann. Moritz Wahrmann a fost primul delegat evreiesc în Parlamentul Maghiar[3].

Din păcate, Congresul nu a dat roadele dorite, dimpotrivă, a creat neînţelegeri amare şi o divizare a evreimii maghiare. Regulile şi regulamentele elaborate de congres şi aprobate de rege urmau să fie puse în aplicare de comisarii comunali, dar care nu au reuşit acest lucru din cauza opoziţiei multor comunităţi provinciale. Societatea ortodoxă „Şomer Hadat" a încurajat multe comunităţi să ceară Camerei Inferioare să suspende aceste reglementări, căci erau ostile spiritului antic al iudaismului. Parlamentul a decretat la data de 18 martie 1870, având în vedere libertatea religioasă, că petiţionarii nu sunt obligaţi să se supună unor reglementări care erau contrare convingerilor lor[4].

Separarea în acest mod, a evreilor ortodocşi, nu era unica problemă din cadrul iudaismului maghiar în acele vremuri. Erau comunităţi care nu acceptau nici decretele Congresului şi nici punctul de vedere al evreilor ortodocşi, adoptând o poziţie neutră. Bazându-se pe vechile lor statuturi comunale, au format gruparea status quo ante[5].

Aceste discordanţe au slăbit iudaismul şi i-au afectat prestigiul. Seminarul Teologic de la Budapesta (aşa cum se numea acum, deoarece, au fost încorporate oraşele Buda şi Pesta) a fost deschis la data de 4 octombrie 1877, în ciuda opoziţiei comunităţii ortodoxe. Faptul că în corpul de profesori erau numeroşi cărturari evrei importanţi şi studenţi care au beneficiat de pregătirea acestei instituţii a justificat aşteptările fondatorilor săi[6].

După ce evreii maghiari, în cele din urmă, au obţinut emanciparea, s-au străduit ca credinţa lor să fie recunoscută în ţară în mod legal. Această dorinţă a mai fost exprimată de Congres în anul 1848 de către Leopold Löw. La data de 26 aprilie 1893, ministrul Cultelor şi Educaţiei, contele Albin Csáky (1841-1912)[7], trimite un proiect de lege în acest sens, la Camera Inferioară, fiind acceptat aproape în unanimitate. Camera Superioară acceptă proiectul de lege doar în 16 mai 1896. Legea spunea: „Prin prezenta, religia evreiască este declarată o religie recunoscută legal"[8].

După emancipare, evreii au participat activ la viaţa politică, industrială, ştiinţifică,

1 Moshe-Carmilly-Weinberger, *Istoria evreilor din Transilvania* ..., p. 43.
2 *Ibidem*.
3 Gotthard Deutsch, Alexander Büchler, *op. cit.*, p. 502.
4 *Ibidem*.
5 *Ibidem*, p. 501-502.
6 *Ibidem*, p. 502.
7 Csáky Albin, https://hu.wikipedia.org/wiki/Csáky_Albin
8 Gotthard Deutsch, Alexander Büchler, *op. cit.,* p. 503.

artistică a Ungariei şi în toate aceste domenii au ajuns apreciaţi[1].

Tot astfel, au fondat mari instituţii religioase. Progresul lor nu a putut fi oprit nici măcar de antisemitismul care a început să ia amploare în anul 1883 – momentul acuzaţiei de crimă rituală de la Tiszaeszlár[2].

Istoricul german Imanuel Geiss (1931-2012) scrie următoarele: „Una dintre monstruozităţile pe care le-a comis naţiunea iluminată în iluziile sale deşarte este antisemitismul – ura faţă de evrei ca nouă mişcare de masă apărută după industrializare. Dialectica Luminilor (Horkheimer/Adorno) nu a oprit proiectul modernităţii (Habermas) în faţa evreilor, ci le-a pregătit acestora catastrofe inimaginabile: emanciparea, asimilarea, antisemitismul, Auschwitz, sionismul. Statul Israel şi conflictul din Orientul Apropiat sunt legate între ele printr-o serie complexă de cauze şi efecte dialectice (care interacţionează neintenţionat), niciun factor neputând fi explicat fără ceilalţi. Istoria evreilor după 1789 trimite, mai mult decât oricare alta, la anumite tonalităţi de un tragism aparte ale istoriei universale. Dialectica progresului i-a aruncat pe evrei peste procesul de emancipare, de asimilare şi peste antisemitism spre monstruozitatea crimelor în masă, comise la scară industrială, monstruozitate întruchipată de Auschwitz”[3].

Revoluţia industrială şi naţionalismele noi vor genera tensiuni explozive. Evreii prin succesul înregistrat în plan economic, câştigă respectul celor din jur, dar acest lucru duce la extinderea treptată şi tot mai rapidă a resentimentelor antievreieşti. Aceste resentimente ajung la modelul de ură ideal, respectiv, la lupta de clasă: evreul bogat, capitalist, speculant la bursă şi antreprenor era văzut ca duşmanul de clasă înnăscut şi „sabotor al poporului”, tonul antisemit fiind întărit şi de tradiţionalele reproşuri de „camătă”[4].

Accentuarea antisemitismului german a fost generată de Primul Război Mondial şi de criza economică mondială din anul 1929. Iudaismul şi socialismul internaţionalist secularizat, numite împreună „complotul mondial al iudeo-bolşevicilor”, reprezentau pentru naţional-socialişti rivali la scară mondială, într-o luptă pentru supremaţia absolută asupra lumii. Hitler, după anul 1933, răspândeşte antisemitismul tradiţional până la nivelul genocidului la scară industrială simbolizat prin Auschwitz, el formându-şi despre sine imaginea celui care a izbăvit umanitatea de răul „evreimii mondiale”[5].

În Cimitirul Evreiesc din Vişeul de Sus, Maramureş, 1930.
Sursa https://yivoencyclopedia.org

1 *Ibidem*.
2 *Ibidem.*
3 Imanuel Geiss, *Istoria lumii. Din preistorie până în anul 2000,* Bucureşti, All Educational, 2002, p. 455.
4 *Ibidem*, p. 458.
5 *Ibidem*, p. 259.

Timpul marilor transformări

Dr. Vlad I. BONDRE
Baia Mare

Sub clepsidra timpului, vectorul definitoriu al întregii lumi, singurul adevăr necuprins de raţiune rămâne veşnicia. Ea cuprinde eternitatea lui Dumnezeu, mişcarea spaţială a lumii, transcenderea timpului sau, altfel spus, sfera tuturor celor văzute şi al celor nevăzute, freamătul şi bucuria lumii, energia şi lumina Universului.

Potrivit referatului biblic, se poate constata că veşnicia şi lumina sunt dintr-un început inseparabile. Elementul lor comun este dat de Energia Necreată care le-a însufleţit în aşa măsură, încât omul să-şi dorească să trăiască veşnic în lumină. Pentru aceasta, chipul celui zidit după poruncă a fost ridicat la gradul cel mai înalt al îndumnezeirii prin dragostea Preasfintei Treimi. Contextul acesta a determinat ca omul să fie părtaş vederii luminii celei neapropiate, primind în dar calitatea de moştenitor al Împărăţiei Cerurilor. Dar odată cu acest atribut fiinţial, Dumnezeu a sădit în inima omului responsabilitatea de a transmite prin propria-i purtare toate elementele necesare chivernisirii acesteia de către generaţiile viitoare. Pe baza acestui considerent, omul trebuia să păstreze în mod nealterat calitatea sa de chip şi asemănare, pentru a nu ştirbi integritatea raiului în care a fost pus.

Măiestria creaţiei acestei lumi, incomensurabilitatea frumuseţii cerului şi a pământului nu putea fi socotită o manifestare a dragostei lui Dumnezeu, dacă nu era desăvârşită de coroana creaţiei, de către om. În acea stare în care „toate erau bune foarte” (Facere 1,31), armonia era criteriul general al guvernării. Fericirea nu primise fundamente ideatice, ţinte şi scopuri, ci era un dat, un principiu static şi hieratic. Omul se împărtăşea neîncetat din Izvorul vieţii şi al nemuririi, iar viaţa lui era simbolul tuturor darurilor şi harurilor. Ceea ce este cu adevărat paradoxal este maniera în care omul le-a guvernat pe toate acestea şi, în special, cum s-a raportat asupra timpului veşniciei sale. Potrivit exegeţilor creştini, Adam a murit spiritual în ziua în care a păcătuit. În cartea Psalmilor 89,4 se afirmă că pentru Dumnezeu o zi este echivalentul a o mie de ani, fapt întărit de concepţia epocii antediluviene în care longevitatea umană se apropia de un mileniu. Deşi Septuaginta traduce cuvântul „*zi*” prin ἡμέρα *(hemera),* adică timpul celor 24 de ore, limita superioară genetică a lui Adam a fost de 930 de ani, ceea ce demonstrează că moartea lui Adam a fost mai întâi spirituală şi mai apoi materială sau fizică.

Prin păcatul neascultării, Adam şi Eva transformă într-un spaţiu temporal veşnicia, nu în sensul în care ea nu ar mai exista pentru Dumnezeu, ci în sensul în care ea devine un eon, un efort al timpului pe care omul trebuie să-l consume prin săvârşirea faptelor bune care i-ar putea garanta starea cea dintâi. Dacă Sfântul Vasile cel Mare defineşte veşnicia ca o „permanenţă în sfinţenie”[1], este clar că prin izgonirea sa din grădina Edenului, omul a pierdut starea harică în care a fost creat. Sub avertizarea „în ziua în care vei mânca, vei muri negreşit” (Facere 2,17), existenţa întregii lumi şi a generaţiilor viitoare de care Adam era răspunzător, şi-a început declinul. Prin încălcarea poruncii de către Adam, abuzul absurd al libertăţii, transformă la nivel energetic καιρός *(kairos-ul)*, adică calitatea timpului, în χρόνος *(chronos)*, o fluiditate a vieţii care divide structura telomerului determinând, astfel, moartea fizică.

Textul de la Facere 3,23 lămureşte raportul fizic pe care omul l-a avut cu veşnicia după căderea sa în păcat: „Iată, Adam a devenit ca unul din Noi, cunoscând binele şi răul. Şi acum, ca nu cumva să-şi întindă mâna şi să ia roade din pomul vieţii, să mănânce şi să trăiască în veci…”. Dumnezeu i-a dat omului poruncă să nu mănânce din „pomul cunoştinţei binelui şi răului” (Facere 2,17), dar nu s-a referit şi la

1 Sfântul Vasile cel Mare, „Despre Sfântul Duh”, în *Părinţi şi scriitori bisericeşti*, Vol. 12, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1988, p. 53.

pomul vieţii care-i garanta lui Adam nemurirea. Dacă Adam gusta din pomul vieţii după căderea sa în păcat, el nu făcea altceva decât să prelungească în veşnicie păcatul neascultării. În acest sens, Sfântul Ioan Gură de Aur spune: „Pentru că omul a dat dovadă de mare neînfrânare, călcând porunca ce i s-a dat, a ajuns muritor; de aceea ca omul să nu mai îndrăznească iarăşi să mănânce şi din pomul celălalt, care îi dădea viaţă veşnică, şi deci să păcătuiască veşnic, e mai bine să fie scos din Rai”[1]. Dar în marea sa iubire de oameni, Dumnezeu nu l-a izgonit pe om în adâncul cel mai întunecos, ci l-a aşezat în faţa raiului şi „heruvimi a pus, şi sabia de pară rotitoare să păzească drumul către pomul vieţii” (Facere 3, 24). Oportunitatea de a sta în preajma raiului, de a trăi dorul paradisiac a aprins inima omului, transformându-o într-un altar al rugăciunii şi într-un foc al pocăinţei, căci în descoperirea cunoaşterii sale prin gustarea din pomul binelui şi al răului, omul a realizat că fericirea vieţii este reprezentată de legătura indisolubilă dintre Creator şi creaţie.

Deşi indisolubil, dialogul dintre om şi Dumnezeu a fost supus într-o oarecare măsură distructibilităţii prin păcatul neascultării. Alarmantă şi de neînţeles este modalitatea în care nesupunerea şi-a făcut simţită prezenţa în structura internă a omului primordial şi inexplicabil este modul în care se raportează omul contemporan asupra neascultării. Încălcarea de către Adam a poruncii lui Dumnezeu a avut ca efect izgonirea lui din rai, dar el a rămas fidel dorului paradisiac şi năzuinţei de a-L privi încă odată „faţă către faţă” pe Ziditorul său. Spre deosebire de Adam, omul contemporan, în propria-i absurditate, refuză a căuta raiul veşniciei sale, transcenderea timpului fizic, mişcarea lumii şi implicit eternitatea lui Dumnezeu. Având la îndemână cunoaşterea supremă, ştiinţa şi puterea, omul modern se arată incapabil a coborî raţiunea în inimă, a transforma plăcerea *Carpe Diem*-ului în trăirea conştientă a firescului *Nihil sine Deo*. Cunoaşterea de către omul contemporan a tainelor lumii în care acesta îşi desfăşoară activitatea i-a transformat conştiinţa, astfel, încât el nici nu mai posedă calitatea de trăitor al timpurilor sale, ci transfigurează vectorii existenţei în formule postmoderne. Cu alte cuvinte, omul nu se mai arată interesat a experimenta fizica timpului prezent, căci pentru el ziua de astăzi este trecutul de ieri. Gândirea sa explorează noi orizonturi de cunoaştere pentru a întregi ceea ce-i caracterizează fiinţa – slava sa deşartă. Această atitudine a primit un nume: *antropocentrism*. Gravitatea acestei atitudini nu constă neapărat în faptul că omul se consideră pe sine măsura tuturor lucrurilor, temeiul şi mecanismul guvernator al palpabilităţii, ci în faptul că Dumnezeu, principiul absolut al lumii văzute şi nevăzute, este ignorat şi negat. Prin antropocentrism, omul capacitează centrul vieţii şi al universului pentru a sluji plăcerii, periclitării şi păcatului. Chiar şi narcisismul, acea conjuncţie a teoriei psihanalitice care se raportează la propria persoană ca la un principiu absolut al frumosului, păleşte în faţa atitudinii antropocentriste. Postmodernul omite elementul antropocentrismului teocentric. Deşi omul este coroana creaţiei, având un rol privilegiat între făpturile zidirii lui Dumnezeu, el nu poate concura cu Creatorul datorită limitelor sale. Încercarea omului de a se numi pe sine un vrednic cunoscător a tainelor lumii acesteia este sinonimă cu deşertificarea naturii sale spirituale, căci în cunoaştere, elementul esenţial nu este determinat de capacitatea cognitivă, ci de aura energetică ce metamorfozează nucleul existenţei.

Secole de-a rândul cercetătorii au dorit să surprindă prin formule mecanismele de funcţionare a Universului, demonstrând celor neavizaţi că prin ştiinţă, utopicul nu are niciun fundament solid. Teoria conflictului a sărăcit raportul dintre ştiinţă şi religie, divizând prin conceptele prezentate pe adepţii tezei naturalului. Pentru aceştia, Dumnezeu era principiul absolut al ştiinţei şi puterii, fapt oglindit prin măreţia creaţiei Sale. Într-o notă prezentă, acest principiu poate fi regăsit în comportamentul generaţiilor de până în anii 80’ care şi-au asumat responsabilitatea de a păstra în mod nealterat frumuseţea credinţei. Aceste generaţii au înţeles că pribegiile vremilor, greutăţile şi ispitele sunt focul curăţitor al sufletului lor, de aceea ele trebuie depăşite prin puterea credinţei adevărate. În gestul plecării genunchilor şi al supunerii prin rugăciune, strămoşii au cuprins întreaga dogmă a credinţei creştine – ascultarea şi

1 Sfântul Ioan Gură de Aur, „Omilii la Facere”, în *Părinţi şi scriitori bisericeşti*, Vol. 21, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1987, p. 211.

iubirea, „căci dragostea de Dumnezeu aceasta este: Să păzim poruncile Lui; şi poruncile Lui nu sunt grele" (I Ioan 5,3). Principiul ascultării este cheia veşniciei. Ascultarea deschide porţile Raiului şi-l umple pe om de lumină: „au doară arderile de tot şi jertfele sunt tot aşa de plăcute Domnului, ca şi ascultarea glasului Domnului? Ascultarea este mai bună decât jertfa şi supunerea mai bună decât grăsimea berbecilor" (I Regi 15,22).

Orice formă de neascultare şi protest indică un mod de comunicare şi relaţionare defectuos. Dacă sub raportul tată-fiu, Dumnezeu se vădeşte ca un bun ascultător al nevoilor oamenilor, atunci, oamenii ar trebui să exprime aceeaşi supunere. Dar iată, că prin supunere, omul modern nu înţelege smerirea sinelui şi înălţarea virtuţilor, ci deşertificarea propriei personalităţii. El trăieşte cu senzaţia că această formă de postire sau de ascultare îl va transpune în imaginea fanaticului religios, în a cărui viaţă culoarea şi forma socială este opacă, seacă, izolată. Reversul acestei concepţii este redat de chipul acelor oameni care, făcându-se pe sine ascultători fideli ai Împăratului Hristos, se bucură de toate darurile şi harurile care vin peste ei. Dacă ascultarea fiilor este răsplătită de către părinţi, atunci şi ascultarea de Dumnezeu va aduce omului câştig. Dar cu toate acestea, se observă uneori că viaţa fiilor ascultării este supusă procesului de oţelire, de trecere prin apă şi prin foc. Dumnezeu îngăduie aceasta pentru a elimina şi cele mai mici particule de impurităţi care ar putea altera stâlpul şi temelia Adevărului din inima lor. Sub imaginea dreptului Iov, a cărui viaţă a fost fortificată prin încercare, trebuie să se regăsească şi aceia care încă nu au înţeles sensul raportului dintre disproporţie şi răsplată, căci, în fond, „Domnul a dat, Domnul a luat. Fie numele Domnului binecuvântat!" (Iov 1,21).

Cu siguranţă, ideologiile societăţii trecute au vizat în mod direct exteriorizarea omului sau năzuinţa spre frumos, direcţionându-i sentimentele spre religios, de aceea generaţiile anterioare au privit cu suspiciune orice formă de abatere de la contextul practicilor liturgice. Astăzi, sincretismul religios face parte din sfera omului postmodern, având la bază o nouă ideologie a valorilor, o compilaţie a datelor istorice. Aşa se face că postmodernismul se adresează omului tehnic şi noilor generaţii de tineri, în special, cerându-le apartenenţa la o nouă cultură sau în termeni ştiinţifici *New-Age*. Acest stil impune fără nicio urmă de libertate emoţională, idei religioase desprinse din contexte diferite, având capacitatea de a-l forma pe tânăr după nevoile sale personale, angrenându-l în diverse domenii de interes uzual pentru generaţiile tehnice. Pus în faţa unor maşinării care vor să simplifice modul de existenţă a omului, tânărul devine el însuşi o maşinărie a intereselor diferitelor grupuri.

Societatea contemporană trăieşte cu frica faţă de trăirea sentimentului religios de către om, de aceea face eforturi ample pentru a induce posibilitatea excluderii religiosului din viaţa lui. Văzută prin alţi ochi, lupta societăţii postmoderne cu slujirea Dumnezeului celui Adevărat a produs, conform lui Daniel Corbu, „destule răsturnări, între care deconstrucţia şi pulverizarea riturilor … se simte nevoia agăţării de brandul numit Dumnezeu"[1]. Acest dezechilibru poate fi înţeles mai bine dacă se iau în calcul acele scrieri cu conţinut religios, în care Dumnezeu poartă chipul unei legende, al unui mit sau, cel mult, al unei puteri, aşa cum este *Codul lui Da Vinci,* de Dan Brown; *Evanghelia Vagabonzilor*, de Brennan Manning; *A Cincea Evanghelie,* de Philip. Vandenberg sau unele filme, precum *Noe*, de Darren Aronofsky; *Îngeri şi Demoni*, a lui Ron Howard; *The Last Temptention of Christ*, a lui Martin Scorsese etc., în care autorii au încercat să redea chipul divinului într-o notă uşor acceptată de societatea desacralizată.

Un alt aspect pus în evidenţă de societatea postmodernă este raportul dintre *res-extensa* şi *res-cogitans*, sau, altfel spus, raportul dintre subiect şi obiect, deoarece uneori nu se face diferenţa dintre cele două, atunci când este vizată viaţa religioasă a omului. Adulţii şi, în mod special, tinerii, se lipsesc în mod cert de dreptul şi valoarea eclezială, deoarece năzuinţa acestora stă în puterea umanităţii, ca una care reprezintă valoarea prin excelenţă[2]. În acest context, se poate observa o decadă a spiritului modern sau o

1 Corbu Daniel, *Postmodernism şi Postmodernitate în România de azi,* Editura Priceps, Iaşi, 2008, p. 126.

2 Petraru Gheorghe, „Paradigme conceptuale moderniste şi postmoderniste şi impactul lor asupra teologiei şi misiunii Bisericii", în *Simpozionul Modernism, postmodernism şi religie*, Editura Vasiliana, Iaşi, 2005, p. 67.

nouă viziune în ceea ce priveşte latura educaţională sau pedagogică. Tinerii sunt educaţi într-un spirit contemporan, fapt ce deschide perspective diferite de înţelegere şi cunoaştere ale aceluiaşi mesaj, trăit şi închegat de predecesori.

S-a spus în numeroase rânduri că secolul XXI va fi un secol religios sau nu va fi deloc. Ceea ce se poate constata este, în schimb, paralela dintre efortul societăţii postmoderne de a-i acorda omului posibilitatea de a experimenta toate realităţile lumii şi efortul Bisericii de a-l conştientiza că orice abatere de la poruncile lui Dumnezeu înseamnă o înstrăinare faţă de Adevăr şi de sinele personal. Atitudinea omului faţă de sine se identifică cu dorinţa de a trăi în ton cu moda vremii, de a cunoaşte toate caracteristicile tehnologiei, de a palpa elementele din sfera viitorului. Pe baza acestor fapte au apărut o serie de consecinţe îndreptate spre sănătatea lui spirituală, psihică şi fizică, care rareori au fost recunoscute ca fiind dezastroase. Lipsa de discernământ este specifică perioadei formării sinelui energetic, de aceea Biserica şi-a îndreptat şi mai mult atenţia spre om, nu doar pentru a-şi exercita misiunea ei responsabilă, ci pentru a forma o generaţie de oameni sănătoşi spiritual, psihic şi fizic.

Răspunsul empiric al misiunii Bisericii contribuie în contextul vremilor actuale la starea de echilibru a societăţii. Dacă natura ei posedă un caracter misionar prin fiinţa Întemeietorului, atunci, în calitatea de fii duhovniceşti, toate persoanele sunt chemate la împărtăşirea cu tainele Sfintei Treimi.

Smerenia misionară a Bisericii este, de fapt, actul prin care aceasta îi ridică pe oameni la cunoştinţa adevăratei credinţe, căci odată cu integrarea acestora într-un sistem spiritual, moral şi psihic, Biserica îşi începe misiunea de restaurare a fiinţei lor. Poziţia Bisericii faţă de membrii ei atestă faptul că ea dintotdeauna a purtat sarcina responsabilităţii cu demnitate, încercând prin mijloacele pastorale să deschidă orizontul aperceptiv al celor ce mai posedă o fideitate a credinţei. Natura şi profilul ei misionar nu încearcă o abolire a celorlalte forme instituţionale, ci conturează ideea conform căreia, în cadrul comunităţii ecleziale, membrii pot deveni cu uşurinţă moştenitori ai Împărăţiei Cerurilor. Întreaga misiune a Bisericii sub diversele ei forme poate fi considerată de bun augur, motivul fiind determinat de scopul urmărit de aceasta, adică propovăduirea Cuvântului lui Dumnezeu, ca astfel toţi să cunoască slava Lui, chiar dacă deschiderea unor culte spre această misiune nu este direct proporţională cu autenticitatea dogmelor.

Încorporarea oamenilor în fiinţa lui Dumnezeu prin întreitul act al întrupării, jertfei şi învierii duce în mod constant la permanentizarea sentimentului religios în om, ca astfel el să redevină *domn al universului*. Acest proces se face prin grija Bisericii, care este extensiunea Mântuitorului Iisus Hristos şi care cheamă la Sine pe toţi care doresc a se împărtăşi din izvorul harului.

Consolidarea caracterului organic al Bisericii deschide spaţiul nevăzutului care poartă năzuinţa unei comuniuni permanente. Din acest considerent, noile generaţii sunt percepute ca fiind viitoarea generaţie de creştini, care, puşi în slujba lui Dumnezeu, vor putea ca prin simpla lor purtare să facă din lumea aceasta Raiul cel gătit tuturor spre veşnicie. Puterea acestora stă în practica credinţei, motiv pentru care, prin atributul ei apostolic, Biserica se îngrijeşte să aibă în permanenţă adevăraţi slujitori ai altarelor. Frumuseţea conslujirii clericilor şi a mirenilor atestă faptul că Biserica îşi îndeplineşte fără cusur responsabilitatea socială faţă de membrii ei.

Împlinind funcţiile misionare ale încorporării Împărăţiei Cerurilor pe pământ, ale evanghelizării, mărturiei şi slujirii, Biserica se îngrijeşte ca mesajul pe care îl transmite să restabilească în omul decăzut starea paradisiacă. Implicarea organică în misiunea Bisericii cuprinde în acest sens prefacerea omului ca mesager al Adevărului. Impermeabilitatea misiunii Bisericii caută să arate că ea nu este compusă ca o definiţie având note de subsol, ci reprezintă fapta în sine, adică lupta cea bună pentru câştigarea sufletelor membrilor ei.

Sfânta Scriptură învaţă că misiunea poartă fundamentul apostolic bazat pe împlinirea cuvântului lui Dumnezeu. Aşadar, misiunea este acţiunea Mântuitorului Iisus Hristos, iar El este acţiunea iubirii. Mesajul misionar impus în acest context poate avea sensuri multiple, pornind de la salvarea lumii prin Jertfa Mântuitorului până la iertare.

În relaţia pe care Biserica o are cu ideologia noii societăţi, se observă că aceasta nu acceptă mereu adevărul, dar se găseşte obligată să îl verifice. Membrii societăţii contemporane sunt înfometaţi pentru implicare în diversitate,

de aceea, Biserica, prin misiunea ei, îi îndrumă spre implicarea personală în relaţia cu Sfânta Treime, spre scopul pe care Evanghelia îl propune. Acceptarea misiunii Bisericii de către noua generaţie face posibilă introducerea misionarismului în societate, studierea şi aprofundarea lui prin practica exemplului. Prin această caracteristică, se pot consolida şi crea noi relaţii la nivel social.

Contribuţia educativă a Bisericii oferă toate premisele necesare dezvoltării, instruirii şi îndrumării noii generaţii de tineri, ca, astfel, învăţătura Sfinţilor Părinţi şi a Sfintei Tradiţii să fie împlinită prin puterea exemplului. Exigenţa răspunderii faţă de membrii Bisericii determină o extensiune socială a acesteia. Desigur, ea poate începe din cadrul familial şi se poate amplifica până la măsura instituţională determinată de multitudinea programelor cultural-filantropice şi social-misionare. O astfel de implicare socială începe întotdeauna prin cuvântul pe care Biserica îl adresează lumii, ca mai apoi, aceasta să descifreze tainele cunoaşterii prin propria trăire. Caracterul organic al Bisericii ca model al educaţiei religioase exprimă legătura dintre viaţa comunităţii şi întreita slujire a Mântuitorului. În acest sens, ea se continuă ca o responsabilitate, fiind un spaţiu al credinţei, fapt ce atestă că se oferă ca dar spre metacunoaştere. Importanţa credinţei în viaţa membrilor Bisericii indiferent de vârsta lor, creionează ideea conform căreia ea simbolizează un limbaj comun cu cel al Creatorului. Dialogul purtat va oglindi ceea ce lipseşte societăţii de astăzi – ascultarea. Din acest considerent, năzuinţa Bisericii este de a conştientiza că educaţia nu reprezintă trăirea sinelui, ci deschiderea spre celălalt.

A cuprinde *erga omnes* întreaga fiinţă a aproapelui poate reprezenta o analogie a misiunii Bisericii care se deschide spre întreaga lume pentru a o cuprinde în energia sa ziditoare. Oamenii sunt îndemnaţi a se lăsa absorbiţi de puterea sfinţitoare a Bisericii, ca astfel ei să devină moştenitori ai Împărăţiei Cerurilor. Pentru realizarea acestui ideal, ei trebuie să fie convinşi că realitatea societăţii postmoderne în care îşi desfăşoară activitatea nu este altceva decât un câmp de luptă care are ca personaje-simbol: sufletul şi provocările lumii contemporane. De aceea, responsabilitatea pe care Biserica o poartă faţă de noua generaţie socială nu reprezintă doar o sarcină misionară, ci expresia dragostei infinite a trupului tainic faţă de întreaga zidire, ca astfel *toţi oamenii să se mântuiască şi la cunoştinţa adevărului să vină* (I Timotei 2,4).

Preasfinţitul părinte Justin în mijlocul copiilor, la sărbătoarea lor – 1 Iunie 2021, Catedrala „Sfânta Treime" Baia Mare. Sursa www.episcopiammsm.ro

Amintiri din totalitarism. Coada la benzină

V. BREBANU
Cluj-Napoca

MOTTO: Dialog „la înălţime" (în helicopterul prezidenţial):
— Ia, uite, Nicule, ce frumoase sunt râurile patriei!
— Taci, proasto, că nu-s *râurilii*!
— Nu? Da' ce-s?!
— *Cozilii* patriei"[1]. *(Din folclorul politic românesc antitotalitarist)*

Evident, şi *cozilii* – mai ales, ele! – erau „ale patriei". Şi „patria" – a lui. Şi a ei. Ca „*tot* ce mişca-n ţara asta, râuri, ramuri". Nu ne-o spunea el răspicat mereu: „*totu'*?! Să facem *totu'*, dragi tovarăşi!".

Prin anii '80 de tristă glorie a apogeului dictaturii ceauşiste (care a durat, nu glumă: 1965-1989), *fabricilii* şi *uzinilii* atât de dragi lui, energofagele şi total depăşitele moral din start (din anul/ luna/ ziua tăierii panglicii de inaugurare!) ajunseseră să lucreze – 7 zile-n săptămână, 365 de zile pe an! – cam în gol, producţie mai mult „pe stoc", expresie-ncetăţenit-atunci. Câmpuri enorme în jurul lor deveneau „baze de stocare şi desfacere", (pe cinstite, mai mult *stocare* decât *desfacere!*). Serii întregi de „Dacii" (şi nu numai) rugineau în aceste „baze" în aşteptarea unor comenzi mari dinafară, care s-aducă ţării valută, dar care întârziau... Din Occidentul capitalist („putred şi muribund", în concepţia întregului „lagăr socialist"; adevărat „lagăr"!) al Europei – nici vorbă! Se mai vindeau, e-adevărat, ici-colo prin vecini, pe pieţe din „*ţărilii* socialiste frăţeşti" întolocate din voinţa Moskovei în zisul „Tratat de la Varşovia" (replică militară la NATO!), dar nu cine ştie ce. Şi asta, din cauza că nu rezistam concurenţei, mai ales a firmei „Škoda" cehe, cunoscută din perioada interbelică, recunoscută şi acceptată şi-n Apus. Se mai exportau prin ţările africane, prin unele ţări arabe, subdezvoltate, prin unele ţări bananiere ale lumii a treia, dar marii comanditari întârziau ...

Se miza mult pe marea Republică Populară Chineză, cu peste miliardul ei (atunci) de populaţie, mult mai săracă decât noi la acel timp. China de dinaintea marelui reviriment din acest secol XXI, căreia-i făceam adânci plecăciuni, temenele şi lobby politic în Europa şi nu numai, dorindu-ne-o, pe bună dreptate, cu toată puterea, parteneră comercială. Cică noi, România Socialistă, am fi fost „mediatorii" principali în câteva conflicte politico-ideologice, chiar teritoriale (de frontieră) ale chinezilor cu sovieticii, soldate, din fericire, cu pace, graţie, se zicea, „marii diplomaţii a micii României". Şi, recunoaştem cu toţii, acesta era un real motiv de mândrie naţională, în măsura în care era şi reală. Cel puţin asta era autoflatarea noastră şi „linia" propagandei naţionale şi internaţionale a regimului politic al ţării, a cărui credibilitate ştiam cât valora. Atâta ni se „servea" nouă, celor din ţară, care n-aveam – exceptând popularul „Radio-Şanţ" („Europa Liberă", „Vocea Americii" şi alte „voci" din Vest), ascultat pe-ascuns de teama Securităţii – nicio altă sursă credibilă de informare dinafară. Iar din interior, tot ce puteam accesa era „Scânteia", organul oficial de presă al partidului/ stat, şi toată mincinoasa propagandă comunistă pe toate canalele. („*Iepocă*" mai sinistră ca-n „lumea jivinelor orwelliene[2] făcea zilnic, televiziunea naţională, de fapt, privată, a casei Ceauşescu: cu doar *două personaje* centrale, ea şi el...!, în doar *două ore* pe seară!)

Ca atare, sosea din când în când câte o delegaţie a marii Chine, cu comenzi uriaşe, nu de mii, ci zeci de mii de unităţi, la Uzinele „Dacia". Dar şi cu nişte pretenţii şi condiţii!

1 Cursivele redau pronunţia incultă, specifică preşedintelui Ceauşescu.
2 A se revedea G. Orwell „fabula satirică *Ferma animalelo*r (*Animal Farm*, 1945) şi romanul politic *1984* (1949)"; cf. *Encyclopaedia Britannica,* Editura Litera, Bucureşti, 2010, vol. 11, p. 268 -269.

Pretenţii privind calitatea, preţul pe unitate şi altele. Chiar şi condiţii mai speciale, privind, spre exemplu, carburantul aferent exploatării pe câţiva ani înainte pentru fiecare automobil vândut.

Pretenţii privind calitatea ... Se ştia doar că muncitorimea română era începătoare în acest pretenţios domeniu; nefiind robotizată, producţia noastră auto, la tot ce-nseamnă standarde şi precizie stătea foarte modest. „Dacia" încorpora multă muncă manuală. La montajul pieselor se ajustau din baros multe nepotriviri şi imprecizii, astfel încât producţia de serie aproape devenea producţie de „unicate", motiv pentru care pe poarta uzinei ieşeau zilnic doar sute, nu mii, necum zeci de mii de unităţi, ca la „alţii".

Chinezul, cu fineţea-i multiseculară arhicunoscută, cu simţul acurateţei în sânge, cunoştea acest **specific naţional românesc** – emblematicul „mere ş-aşa, mere oricum"!, care făcuse deja înconjurul globului – şi ni-l scotea ingenios în evidenţă la testarea fiecărui lot comandat, mizând, desigur, pe scăderea preţului, negociat cât mai jos. Unul din procedeele (am putea zice: „şmecheroase", dar eficace ale) chinezului: pretindea demontarea, să zicem, a uşilor unor maşini şi remontarea lor, inversându-le, încrucişându-le: uşa stângă/ faţă a maşinii cu numărul 1 din lot „trece" la maşina numărul 1001 şi invers. Şi aşa, cu multe alte piese componente supuse acestui „test aleatoriu" ... Nu-i greu de înţeles că – asamblate mai mult sau mai puţin din baros, rareori (şi doar întâmplător) la milimetru, sau zecimi de milimetru (căci de **milimicron**, pe-atunci, se vorbea doar pe-acolo, prin „putreda lume capitalistă, aflată într-un avansat grad de descompunere" din Vest!) – remontarea pretindea alte multe „ajustări din baros", ridicând preţul de cost pe unitate, respectiv scăzând dramatic preţul de vânzare al întregului lot. Pagube peste pagube!

Condiţii mai speciale... Printre acestea figura carburantul, cum afirmam mai sus, dar şi altele. Chinezul, deştept, condiţiona importul uriaşului lot comandat şi de livrarea „la pachet" a benzinei aferente consumului pe un număr de ani de exploatare a maşinii. Noi, ca să nu pierdem clientul „cel mai gras", mult aşteptat, neavând încotro, acceptam.

De aici venea marea criză de benzină pe piaţa noastră internă, de aici – respectiv, şi de aici, dar şi din alte cauze, desigur – raţionalizarea „la sânge" a cotei de benzină la 20 de litri/ lună/ maşină; de aici *cozilii* (comparabile şi confundabile cu *râurilii*) de kilometri la pompele de livrare.

Raţionalizarea benzinei era, de altfel, efectul tot atât de „firesc" ca şi raţionalizarea alimentelor, respectiv a tot ce se-nţelegea prin „bun de consum" – coada la benzină, ca şi interminabilele cozi la orice, „coada la ouă, coada la lână" ale unui cuplu fabulos (din cupletul satiric al unui mare actor comic, Vasilache, mi se pare) – toate erau „*râurilii* patriei", care izvorau din aceeaşi inconturnabilă cauză obiectivă: falimentul real economic şi politic al socialismului „ştiinţific triumfător"!

Dar de aici venea şi incredibila întârziere a livrării automobilului către cumpărătorul din ţară: până la şapte ani după achitarea integrală a celor 70.000 de lei, care era preţul intern pe unitate. Fatidicul an 1989 i-a prins pe mulţi cumpărători români cu banii integral plătiţi, dar fără maşina livrată[1].

În acest răstimp, deie-şi seama fiecare cititor cam cât avea de suferit (şi de ruginit!) nu numai caroseria mult aşteptatei sale maşini, care – spunea acelaşi „Radio Şanţ", ceea ce ştiam bine cu toţii – era, oricum, finisată şi vopsită de mântuială. Tabla, ridicată direct dintr-un depozit (în aer liber!) trecea, absolut neprelucrată[2] (ceea ce-nseamnă ruginită de tot!), direct la ambutisare, la banda de montare şi la cea de vopsire cu un singur strat de vopsea românească. Românească, desigur, din moment ce industria noastră chimică, „patronată ştiinţific" de însăşi „tovarăşa A.D.I."[3], era „în plin avânt" după lim-

1 Mii de români s-au judecat cu statul român după „loviluţia" decembristă, care n-au mai primit „Dacia" plătită cu mulţi ani înainte, în iepoca „glorioasă" ceauşistă!

2 Ca termen de comparaţie – doar ca termen de comparaţie pentru înţelegerea noţiunii „prelucrare"! –, caroseria automobilului „Rolls-Royce" primeşte, după „baia" de deruginire, 14 straturi de diferite chituri înainte de vopsirea cu mai multe straturi din cea mai bună calitate de vopsele.

3 Sigla cu care o „onorau" (doar în particular!) colaboratorii pe şefa lor, director al Institutului de Chimie al Academiei Republicii Socialiste România, tovarăşa A(cademician) D(octor) I(nginer), Elena Ceauşescu, „savant de renume mondial", membru titular al Academiei Republicii Socialiste România (alături de soţul său – preşedintele de onoare" al acesteia!), precum şi al Academiilor tuturor ţărilor lumii a treia cu care România avea

bajul de lemn al propagandei de partid (respectiv „în vânt”, într-o „traducere liberă” în limba realităţii!). Cât priveşte arderea acestei vopsele în cuptoare speciale pentru a se realiza osmoza vopsea-metal putem doar deduce cum se făcea, respectiv dacă se mai făcea ...

Merită ilustrată prin câteva exemple această dureros de reală stare de fapt în *iepocă*, aproape imposibil de imaginat pentru cititorul de azi.

După ani de aşteptare, un bun prieten şi vecin, îşi primi, în fine, „Dacia”. Preferă culoarea albă. Albă ca laptele. De dragă ce-i era, o spăla în propria parcare din curtea casei după fiecare drum („drumurile noastre toate...”, precum le ştiam: noroioase, cum nu se mai putea!), adică aproape zilnic. Până a observat că apa, după spălare, băltea albă ... ca laptele!

În perioada de-nceput, motoarele „Daciei” erau importate din Franţa, noi preluând fabricarea caroseriei şi montajul. Primii români posesori ai unor asemenea exemplare s-au dovedit cei mai fericiţi: motoarele erau fără cusur. Chiar dacă piesele de caroserie, sistemele de suspensie, de frânare, de lumini, semnalizatoarele etc. făceau multe probleme, nu era cine ştie ce, căci la şurubărit şi „ajustat cu barosul” văzurăm că românu-i „mare meşter”. Sub această stare de spirit – favorabilă, în general! – s-a „împiciorogat” (după originala expresie a unuia din miniştrii vremii) industria noastră auto „în plin avânt”!

A venit, însă, momentul preluării fabricării şi a motorului, când acest „avânt” a luat-o razna. Atunci s-a deschis „gloriosul” drum al implementării multor „inovaţii româneşti”, la care partenerul francez (care ne vânduse licenţa, dar care abia acum ne-a „dat-o pe mână” integral) nici n-a visat. Doar una din aceste „inovaţii”: montajul motorului cu piese noi la un loc cu piese vechi, ruginite, „recuperate din dezmembrări” ale celor accidentate, unele chiar defecte – la grămadă.

În sfertul de veac ceauşist („Epoca de Aur” a României, după V. C. Tudor şi alţi „aplaudaci”, poeţi de curte, mult prea mulţi şi-nghesuiţi!) mi-au trecut prin mână pe puţin zece „Dacii”[1]. Până la „loviluţia”[2] decembristă, după care, ca-n toate ţările „scăpate” din lagărul comunist, şi noi, românii, am făcut cunoştinţă cu „instituţia second-hand”-ului german, care oferea la preţuri derizorii exemplare – cele mai multe considerate de nemţi „terminate”! – cu sute de mii de kilometri parcurşi la bord, dar realmente mai bune decât ale noastre „nou-nouţele”. Dovadă că soseau în ţară, de-atunci şi până azi, nu cu miile, ci cu zecile de mii anual! Până azi Polonia e considerată „cimitirul maşinilor germane”.

Merită a ilustra pe scurt, cu câte un exemplu, unele triste „păţanii” din cele trăite personal (de mine, dar şi de mulţi alţii!) cu „Daciile” pe care le-am avut şi le-am condus, mai precis (la ce costuri) „m-au condus” ele pe mine. Căci, dacă la prima n-am dat deloc dovadă de bun „manager” al cheltuielilor prin *autoservice*-urile pe la care am fost obligat să trec, la a doua „Dacie” mi-am propus să fiu, deschizându-mi un registru al defecţiunilor-intervenţiilor-preţurilor şi-un dosar/ plic de „stocare” a facturilor şi chitanţelor tuturor reparaţiilor ce s-au impus. Şi am constatat că încă nu parcursesem integral echivalentul legendarului etalon („cercul ecuatorial”: 40.000 de km.) până am totalizat (la cei 70.000 de lei – preţul „Daciei” noi), alţi 70.000, cu chitanţele pe masă, de la toate autoservice-urile ţării!: îmi plătisem, astfel, în câţiva ani, a doua oară maşina! A se reţine că („autoservice-urile) **ţării**” nu-i deloc o precizare futilă (superfluă): maşinile de care vorbim n-au părăsit „drumurile noastre toate...”, (vorba şlagărului arhicunoscutului Dan Spătaru),

relaţii diplomatice. Numai pentru că, noi, românii, „am ajuns” astăzi în cel mai ruşinos top naţional şi mondial al doctoratelor plagiate (având câţiva miniştri la Învăţământ, la Interne, la Externe, la Justiţie etc., ba chiar şi un prim-ministru, V. V. Ponta – toţi dovediţi oficial plagiatori!), adăugăm că total analfabeta „tovarăşă A.D.I.” a fost, în lumea nomenclaturii comuniste, prima care deţinea această „onoare”, deschizându-se, astfel, apetitul multor VIP-uri din aparatul conducătorilor partidului/ stat comunist, „nedezinfectat” până-n zilele noastre, ale aşa-zisului „stat de drept”, mai precis, stat de „Drepţi!”.

1 De unde bani? Din prima „Dacie”! Dezamăgit, i-o vindeai unuia care nu mai avea răbdare să-şi aştepte rândul. Şi tot aşa.

2 „lovi(tură de stat) + (revo)luţie”, perlă folclorică satirică vizând activitatea lui I. Iliescu în revoluţia decembristă. Vezi Gr. Cartianu, *Crimele revoluţiei. Sângeroasa diversiune a KGB-iştilor din FSN,* Editura Adevărul Holding, s.l., s.a., 544 p.

fiind extrem de puţini românii care puteau, atunci, vedea un paşaport... Şi ştim cauza: *organilii* Securităţii şi vigilenţa! Deci, nu era vorba de lungi „drumuri europene” (continentale), ci doar aşa, „p-ici pe-aproape”, de colea până colea!

Zic „păţanii personale”, pentru că nimic nu poate fi mai credibil – nu-i aşa?! – pentru cititorul de azi ca relatarea unui eveniment trăit, văzut, bine cunoscut, „păţit” de tine însuţi sau de-ai tăi.

Iată „debutul” istoric al primei.

Ridicată din „baza de desfacere” din Baia Mare, centru pentru aprovizionarea mai multor judeţe din N-V-ul Transilvaniei, „Dacia” câştigată la „CEC-ul/LOTO de 5.000 de lei” („libret de economii cu câştiguri”) – oprită după 2 km la o trecere de nivel CFR – nu mai porneşte. Nu mai avea curent în instalaţie, bateria era „pe zero”. Remorcare. „Dacia-service”. Demontare. Diagnostic: instalaţia electrică – total învechită, alternatorul neavând niciun electrod. Prima din iubitele mele „Dacii”! Prima factură şi prima chitanţă plătită, căci aşa-numita „garanţie” urma abia după. Prima intervenţie după cca 2 km parcurşi!

A doua maşină. Am ridicat-o de la „baza bazelor” de desfacere (din Bucureşti), evident „nou-nouţă”, şi am adus-o acasă, la Cluj. Trecând Carpaţii era să-ngheţăm cu toţii-n habitaclu: sistemul cel mai primitiv de încălzire (nu ceea ce-nseamnă azi „climă/ aer condiţionat”!) lipsea cu desăvârşire.

A treia. O distinsă doamnă, juristă a unei instituţii judeţene, cu relaţii la Ministerul de atunci al Comerţului Interior (dar cu mai modeste deprinderi la volan) mă roagă s-o însoţesc la *Baza de Desfacere* din Timişoara, de unde urma să i se ofere un exemplar de „Dacie” de excepţie, la care s-a „meşterit” două săptămâni: din „lotul ministerial”, ce mai! De unde, evident, urma să i-o aduc acasă.

Ora predării: apare „excepţionala”, superverificata, „ministeriala”! Prima cheie. Motorul porneşte, dar cutia de viteze, manuală, nu „primeşte” treapta de viteză-ntâi. Cerem o alta. Şeful *Bazei* se codeşte. Nu ni se oferă. Motivul: toate celelalte existente-n Bază au mult mai mari „hibe” ca aceasta. „Asta, măcar, **poate merge!** Vă sfătuim s-o acceptaţi: se poate circula şi **fără treapta de pornire,** ni se spune. Demaraţi direct dintr-a doua; dacă doriţi, chiar dintr-a a treia, **ca la raliuri!**”!?

Poate c-am fost mai ghinionist. Poate că alţii au fost mai norocoşi. Nu ştiu. Dar câte „mi-au trecut prin mână”, cum spuneam mai sus, toate-şi aveau „poveştile” lor foarte asemănătoare cu cele de mai sus. Sunt sigur că şi ale altora. Cum se rezolvau „poveştile” altora? Ca-n cazul alor mele, bănuiesc: „cu barosul” la *autoservice*. Cu cheltuieli suplimentare. Doar nu degeaba erau toate *autoservice*-urile tot timpul arhipline! Ne vom opri, însă, căci ne paşte gândul de a deschide, printre viitoarele „amintiri din totalitarism”, şi un titlu mai adecvat: **„Daciile” mele, toate...”**[1]. De aceea o scurtăm.

Dăm, totuşi, spre rotunjirea temei, înc-un esenţial detaliu, cu un caz mai special.

Se spunea că exemplarele ce se cumpărau **pe valută Vest** (care pe-atunci, spre „umilirea” monedei noastre naţionale, se numea „valuta-forte”!) erau mult mai bine lucrate, mai îngrijit montate, mult mai aproape de perfecţiune. Ca-n Vest! Iată o „dovadă” în acest sens.

Lucra de câţiva ani buni la o universitate din Germania de Vest ca lector de limba română unul din foştii mei profesori (căruia i-am devenit între timp coleg de catedră). Putea, deci, să vină-n „Mercedesul” lui personal, nou-nouţ, cum au procedat alţi norocoşi ca el. Dar cred că-l „chinuia” mult un fel de „dragoste de patrie”, recurgând la gestul pe care l-a făcut. Şi anume, şi-a cumpărat la sfârşit de mandat didactic vest-german, ca niciunul altul, în ţară, o „Dacie” din valuta-forte economisită acolo. Era, desigur, dreptul lui, opţiunea lui.

Se instalase la noi, ce-i drept, la un anumit moment, cu un anumit scop, o interesantă concepţie mercantilă (mai mult *securistă/ protecţionistă*, după opinia mea) cum că „e bine să ai maşina ţării tale”, ca să nu depinzi de străinătatea producătoare pentru orice defecţiune, pentru orice piesă de schimb, găsibilă doar pe valută-forte! Opinie căreia bunul meu dascăl şi coleg compatriot (şi bun patriot!) îi devenise partizan. Poate că prin aceasta, bănuim doar, profesorul nostru a vrut şi să ne dea nouă, mai tinerilor lui colegi – care-am fi putut avea norocul să-i urmăm parcursul didactic vestic – chiar o veritabilă „lecţie de patriotism”, spre a încuraja „industria noastră socialistă în plin

1 Pe şablonul vestitului şlagăr „Drumurile noastre, toate...!”

avânt", cum ne îndoctrina toată propaganda *iepocii.* Posibil şi de admirat exemplul dat!

Zis şi făcut. El o cumpără şi era tare mândru s-o aducă în parcarea Facultăţii, ca s-o admire toţi. Dar n-apucă să facă un drum ceva mai lunguţ şi-l vedem fără „Dacie". Ce se-ntâmplase? Ambele roţi din dreapta ale maşinii se blocaseră. Ce era de făcut? Simplu: platformă de remorcare, „Dacia-service", demontarea tuturor roţilor. Diagnostic: griparea rulmenţilor roţilor din dreapta, cărora le lipsea banala unsoare (vazelina), ermetic închisă (capsulată), care, de regulă, „trăieşte" cât maşina.

Iată „dovada irefutabilă" a perfecţiunii „ Daciei" cumpărate-n ţară pe valută de-afară!.

Dacă tot ne-am propus să vorbim **numai despre ce cunoaştem sigur**!!

* * *

Aşa era şi cu piesele de schimb ale „maşinii ţării": nu se găseau în magazinele de specialitate, nu se găseau în „service"-uri[1]. Adică nu se găsea totdeauna **piesa ce-ţi trebuia!**

În schimb, de-a lungul drumului de centură al oraşului-fanion „Dacia", Piteşti, muncitorii ce produceau „Dacia" vindeau ca prazul, direct de pe trotuar, toate piesele maşinii (furate, desigur, din fabrică!) la preţuri derizorii!

Ajung odată-n Bucureşti cu o a nu ştiu câta „Dacie" din câte-am condus. Nu-mi dau seama după comportamentul sistemului de frânare de-a lungul drumului (afişaj electronic la bord inexistent) dacă şi unde voi fi pierdut vreo componentă a acestui sistem. Un accident mortal, vai!, putea surveni oricând. Intrând în Capitală pe unul din bulevarde, unde „zebrele" te opresc des, menţinându-te la viteze mici – din fericire, în cazul meu! –, simt o mică-ntârziere a frânării la viteze mici, una mai mare la viteze mai mari. Maşina mea era o veritabilă „bombă pe patru roţi". Numai Cel de Sus m-a ferit să nu devin criminal fără voie la vreo trecere de pietoni! Ajung la destinaţie cu chiu cu vai, în viteza melcului. Împreună cu inimosul meu prieten Sălăjan, al cărui oaspete eram, imediat intrăm sub maşină să vedem ce e: pierdusem pe drum un banal şurub de la sistemul de frânare. A doua zi cutreierăm toată Capitala, din magazin în magazin de specialitate. Din taxi în taxi. Şurubul cu pricina – nicăieri. Repetăm periplul, în căutarea unui „service" care să aibă acel şurub. Zadarnic. Nici cel mai mare atelier din toată Capitala nu-l avea! Ni se spunea acolo: „nici nu-l mai căutaţi, căci acesta-i un caz rarisim, unul la un milion!". Disperare! Urma ca maşina să ajungă pe platformă CFR la domiciliu, ba mai bine la Fabrica „Dacia" Piteşti, să le-o lăsăm „cadou" dracu' s-o ia! Cu această disperată decizie dăm să ieşim.

– Domnilor, staţi puţin, auzim o voce. O voce a speranţei. Numai fiindcă sunteţi sălăjeni ca mine, vă rog să veniţi puţin în atelierul meu. Eram pe-aproape: am ascultat toată tevatura. Nu sunteţi primul caz de acest fel. Aşa-i la noi! Luaţi loc să vă servesc cu-n pahar „de Zalău" până-mi fac puţin de lucru.

Şi-şi porneşte strungul. Sau raboteza, ce-o fi fost. N-ajungem noi la al doilea pahar până el – al treilea din „triumviratul" nostru sălăjean (ad-hoc constituit între „mitici") – îmi pune, cald încă, în mână un banal şurub cu un banal filet.

– Ăsta-i!

Uimire totală. Dau să scot un „Bălcescu" (suta de lei ceauşistă), dar sunt refuzat:

– Sunt foarte bucuros să v-ajut, dar n-am nicio pretenţie ... Ba, scuzaţi, am una: mai serviţi şi cu mine un păhărel! Aşa, simbolic. Ca sălăjeni. Şi s-ajungeţi sănătoşi acasă!

Mulţumiri. Îmbrăţişări. Schimb de adrese. Promisiuni de revedere!

Minunat prilej de meditaţie: oricât de mare era dezastrul material şi moral comunist, acesta nu reuşea să distrugă spiritul „omeniei omeneşti", solidaritatea frăţească românească, ardeleană – şi mai, iar cea sălăjeană şi mai şi! – speranţa renaşterii noastre spiritual-naţionale.

În toată perioada totalitaristă mă miram – şi mă mir şi astăzi – cum de-a putut funcţiona această ţară în asemenea condiţii, cu asemenea conducători. Dar, despre aceste aspecte, mai încolo.

* * *

Revenim, dar, la oile noastre: *cozilii* la benzină.

Această stare de fapt, a cozilor, „invenţie comunistă" de import (de la „fratele mai mare", sovietic) era una din probele „genialului sistem de dezorganizare" a producţiei şi a comercializării carburanţilor, ca şi a oricărei forme de

1 Cuvânt străin (francez şi englez) pronunţat, însă, de marele public, româneşte: ca plural al singularului servici.

energie, ca şi a oricărui bun de consum. Cota lunară pe maşină, de 20 de litri, însemna mai puţin de 1 l./ zi! Practic, o puteai consuma într-o călătorie de o jumătate de zi, respectiv în două ieşiri cu familia la aer, duminica. De altfel, nici n-aveai drept de a circula mai mult de două duminici pe lună, instituindu-se, la un moment dat, acea inimaginabilă interdicţie ce înjumătăţea lotul de maşini în circulaţie după numărul de înmatriculare: par – impar: în prima duminecă **nu circulă numerele pare**, în următoarea – **nu circulă numerele impare**. Incredibil! Nu cunosc pe-ntregul mapamond o asemenea amputare a dreptului elementar al omului: dreptul de a circula, de a se mişca!

La slujbă nu-ţi puteai permite să „navetezi" cu maşina, rămânându-ţi numai mijloace publice, întotdeauna arhipline (până la suta de suflete înghesuite într-un autobuz de 20 de locuri pe scaune. Scaune julite, jerpelite şi rupte din cauza supraîncărcării şi „răfuielii" revoltaţilor, care le crestau cu bricegele şi le dezmembrau. Niciun controlor de bilete nu-şi mai putea exercita funcţia. Niciun miliţian. Raiul hoţilor de buzunare!). „Ciorchine" călătoreau bieţii pasageri atârnaţi cu un braţ de-o bară, dar cu trupurile afară, fie vară, fie iarnă, cu uşile larg deschise, adeseori scoase din balamale; accidentele se ţineau lanţ; vehiculele se degradau, se rupeau de-a dreptul, într-un timp record ...

Dar cota benzinei de 20 l./ lună nu puteai să ţi-o consumi toată. 2 l., cel puţin, trebuia să-i „cruţi" ca să ai cu ce-ţi duce maşina la pompa de distribuire pentru cota aferentă lunii viitoare. La fiecare staţie de PECO (acesta era numele companiei distribuitoare)[1] se adunau zeci, uneori sute de maşini. Fiecare stătea zile, uneori săptămâni în coadă. Multe zile-n săptămână pompa nu distribuia nimic, stând în aşteptarea cisternei de alimentare cu carburant, despre care nimeni nu putea şti dacă şi când va apărea. Atunci tu o închideai, o lăsai acolo şi plecai acasă fără maşină, care trebuia să-şi păstreze „locul la coadă", şi fără tine. Veneai zilnic să ţi-o vezi, rupându-te din *cozilii* formate foarte de dimineaţă la alte bunuri de consum (la alimente, de exemplu), la care-ţi rezervai locul punându-ţi copilul, soacra, sau soţia, sau „prin înţelegere amiabilă" cu cel din spatele tău ca să nu pierzi rândul nici acolo. A-ţi pierde rândul era bai mare, fiindcă, în acest caz, reîncepeai de la „coada cozii", riscând să stai degeaba, deoarece coada putea dispărea când nu mai era nimic de distribuit... şi-atunci n-aveai ce pune pe masă copiilor în seara aceea, ba şi-n ziua următoare.

Astfel, „omul muncii" îşi investea tot timpul liber, al lui, al soţiei şi al copiilor lui, în cozi. Noţiunea de „timp liber" n-avea altă accepţiune decât aceasta: „statul la cozi"!

Revenind la maşina din coadă, era absolut necesar să ţi-o vezi zilnic: dacă-i acolo, dacă-i întreagă[2], dacă a sosit cisterna şi dacă a început distribuirea. Nu puteai sta liniştit acasă. Riscai să-ţi pierzi preţiosul, şi aici, „loc la coadă". Pierzându-l, riscai să ajungi la pompă când aceasta era, din nou, „moartă" până la cealaltă cisternă, care putea întârzia oricât, pân-n luna următoare. Iar când se distribuia, tu cu locul tău în coada de 1 kilometru (sau mai mulţi) îţi pierdeai ziua şi cei doi litri „cruţaţi pentru coadă" absolut iraţional pornind/ oprind motorul pentru fiecare 8-10 metri parcurşi o dată cu toată coada, respectiv împingând-o ca să mai cruţi câteva picături de benzină. Împingând-o unde o puteai împinge, desigur, pe loc orizontal sau puţin înclinat (în rampă uşor urcătoare). Dar „unde-i unul nu-i putere" dacă rampa e puţin mai urcătoare. Atunci „colegii de coadă"[3] îşi uneau puterile, dând dovadă cu toţii că înţelegeau „Hora Unirii", al cărei sens politic le era mai accesibil decât cel al... „cozii" în sine şi al „înaintării glorioase a ţării spre comunism"!

Puteai, desigur, muta maşina în coada altei pompe din localitatea ta sau din oricare alta, care încă mai avea ceva de distribuit. Statul socialist îţi dădea acest drept. Dar nu-ţi putea da şi siguranţa că ţi-a mai rămas în rezervor (din cei doi litri de benzină „cruţată") atâta cât să nu rămâi în pană, numită cu o altă perlă folclorică a vremii, „pana prostului". Dovadă că românul are simţul umorului! Mai puţin metaforică, dar adevărată ar fi fost o alta, să zicem: „pana lui Ceauşescu"! Dar românul nu era chiar prost de tot. Era doar ... îngenunchiat!

Sigur că – în scopul economisirii ultimei picături de benzină – ar fi fost mult mai logic şi

1 „pe(trol) + co(merţ)"?

2 Întrucât închiderea electronică nu exista, broaştele uşilor fiind „şurubărite"-n ton cu toată caroseria, aproape orice maşină se putea deschide cu aproape orice cheie de la alta şi aproape orice motor se putea porni cu două cabluri conectate sub bord. Raiul hoţilor de maşini!

3 Altă creaţie folclorică a vremii: „colegii de coadă", alături de „colegii de şcoală", colegii de armată" etc.

mai util să vii cu canistra de 20 de litri goală în mână şi s-o duci plină la maşina de acasă. Dar era ordin să nu se dea în canistră, ci numai direct în rezervorul maşinii. Pentru a se înlătura orice tentative de „fraudă”, se spunea. Fraudă, care se derula, bineînţeles, într-o veselie, în „cealaltă România”, a „nomenclaturii” partidului, a securiştilor, a miliţienilor şi a tuturor colaboraţioniştilor şi lingăilor ce se-nvârteau în jurul acestora, care – indiscutabil – aveau toată „ţara pe mână”. Aici era „păşunea mănoasă” a actualilor zişi „nostalgici”, câţi au mai rămas! Cum să nu regrete ei acele vremuri?! Când la magazinele, hanurile şi restaurantele lor – unele chiar secrete (fără firmă) – procurau/ chefuiau la preţuri derizorii, respectiv gratis (se zicea „pe veresie”!) orice avea ţara! Acestora ţara li se „oferea” gratis! Acesta şi doar pentru aceştia era zisul „rai comunist”!

Dar coada ne aşteaptă. Având, se vede, IQ-ul mai dezvoltat, clujenii „dacişti” au fructificat aşezarea colinară a *muncipiului*[1] lor şi s-au îndreptat, cei mai mulţi, în amonte de staţia PECO din Calea Turzii, aşezându-şi maşinile „pe drumul de costişă” cu botul în pantă. Scopul vizibil şi ingenios era ca, la orele distribuirii carburantului, „daciştii” să nu fie nevoiţi să şi le tot pornească/oprească pentru fiecare avans minuscul de 8-10 metri, nici să şi le-mpingă, din moment ce ele „alunecă” atât de elegant (şi silenţios!) la vale şi... gratis, fără motor! Astfel, aici cozile deveneau enorm de lungi, cât ţine versantul (vreo 8-9 kilometri), până-n vârful dealului şi al satului Feleacu, sat istoric, în care Ştefan cel Mare şi Sfânt a zidit o catedrală. Fie-i iertate toate păcatele!

Privit din helicopter, acest cârnăţoi de maşini inerte „bot în fund”, cu multele lui meandre, chiar că-i putea sugera „Sinistrei” soţii a „Odiosului” preşedinte, la „înalta”-i cultură, imaginea schizoidă de „frumuseţe a râului patriei”! Cred că aici s-a creat perla folclorică antiprezidenţială citată ca MOTTO, noi, clujenii, având şi acest motiv de mândrie şi de „patriotism local”, că am îmbogăţit cu ceva folclorul politic al patriei.

* * *

Doamne, prin ce vremuri i-a fost dat acestui blând popor român să treacă! Mă tot mir cum am putut supravieţui! Dintre tinerii de astăzi – pentru care mă strădui să scriu aceste „amintiri”, dacă s-ar întâmpla să-şi propună să citească pagini precum acestea – nu ştiu câţi ar înclina să creadă că asemenea lucruri s-au chiar putut întâmpla! Mult mai sigur ar fi ca unii dintre ei, poate cei mai mulţi, să le califice drept „stranii fantezii, bolnave închipuiri” sau, în cel mai bun caz, „literatură s.f.”.

Cred cu tărie că una din condiţiile supravieţuirii noastre o constituie sănătoasa moralitate românească. Şi credinţa: „nu-i da, Doamne, omului cât poate duce!” O alta: simţul umorului sănătos, fortificant, de nezdruncinat, cum s-a văzut, cu care e dotat acest popor.

Mă gândesc – în încheierea acestei secvenţe – la sindrofiile noastre de familie. Familie în cadrul căreia gradul de încredere a oricărui membru în toţi ceilalţi era şi este maxim, iar „dezlegarea limbilor” ducea la o vâlvătaie de bancuri politice de o forţă de inspiraţie şi de o violenţă greu de descris. Toate îndreptate împotriva „odiosului” şi a „sinistrei” sale soţii, despre care unii-alţii credeau că ea, numai ea, e capul tuturor atrocităţilor pe care le trăiam!

Unul dintre înţelepţii clanului nostru familial, uncheşu’ sau bădiucu’ Văsălie – luându-le, aparent, „odioşilor”, apărarea – tare ne *probozea* în stilul lui părintesc, subtil ironic:

– „Mă, prunci, mă, daţi-vă de rând cum *voroviţi*, mă, doară aiştia-s oameni de samă, nu-s feştecine. Aiştia stau amu în capu’ ţărî, mă!”.

– Cum, tată/ bunicule/ unchiule/ bădiucule …, dumneata ce altceva le-ai putea dori la unii criminali ca ăştia?

– „D-api, drajilor, io nu le-aş dori nicion rău; **numa’ să nu ‘bătrânească. Măi rău mnică!**”

* * *

„Api, mintenaş s-o şî ‘tâmplat *ptiar* aşa: n-o trecut mult tîmp, c-o şî vinit „loviluţia” ‘ceie c-on tovarăş de la ruşî la cârmă, bag samă, Ion Ilici, care-o şî dus la-mplinire urarea bădiucului Văsălie în sfânta Zî de Crăciun. De-atunci **ăi doi n-o măi ‘bătrânit nicî batăr c-o zî**!”[2].

1 Nume derivat, se vede, în mintea incultului dictator, de la muncă > muncipiu.

2 În graiul curat al unui narator sălăjean.

„Hoţi de biciclete”

V. BREBANU
Cluj-Napoca

*MOTTO: „Între noul SRI şi vechea Securitate văd un cordon ombilical cât o autostradă. Între Poliţie şi vechea Miliţie, la fel”! (*Roşca-Stănescu. *Antena 3)*

Ce titlu de răsunet al filmului neorealist italian! Din nostalgie, desigur, acordăm articolului acest titlu în speranţa că nu ni se va considera „plagiat”.

Există, precum ştim (de 28 de ani!), un săptămânal intitulat cifric, semnificativ, desigur: „22”, considerat de aproximativ toţi comentatorii drept „revistă a intelectualilor implicaţi”!

Citim în „22”, nr. 42/2017 cum „doi detectivi/ poliţişti olandezi au venit la Bacău pe urmele unei biciclete furate din ţara lor [ţara cicliştilor; ambasadorul Olandei la Bucureşti refuza, în favoarea bicicletei, limuzina diplomatică (blindată!), chiar şi-n anii şi-n zilele tulburi ale „loviluţiei” tovarăşului I. Iliescu, 1989/ 90], bicicletă care avea încorporat un cip uşor detectabil prin GPS, iar poliţia noastră s-a făcut că plouă” (reporter: P. Tomegea, p. 15).

Fapt banal, veţi spune. Şi veţi avea dreptate. S-au furat de către „specialiştii” noştri cu miile, nu rable, ci maşini de mare lux, s-au furat averi! Şi „din ţara lor”, şi dintr-ale altora; din toată Uniunea. O, dar din ţara noastră?! Şi-ncă cum: munţi de păduri, bucăţi de ţară, zeci de mii de ha de pământ, sate-ntregi, insule/ peninsule (istmuri şi golfuri, oare, încă nu?). Şi poliţia (=miliţia) noastră în continuare „se face că plouă”! Avem „eroii” noştri de talie mondială-n domeniu: Drăgneşti, Popoviceşti, Becăleşti…! Şi mulţi-mulţi alţii, care-şi vor crea-n curând chiar „paradisuri fiscale” proprii. DNA-ul nu mai „joieşte” (nu mai răzbeşte) a-i depista, ancheta şi deferi Justiţiei. Ajunşi la putere, hoţii se dovedesc „mai hotărâţi” ca oamenii Dreptăţii, Procurorii, Judecătorii, mai hotărâţi ca toată Justiţia, în lupta „care pe care”. Zadarnic avertizează Consiliul UE şi ambasadele „ţărilor de-afară”, de pomană-ndură frigul, strigă şi scriu pancarte protestatarii străzii: „Nu suntem toţi/ O ţară de hoţi!”: „Vrem o ţară/ ca afară!”, „Vă rugăm să ne iertaţi/ Nu producem cât furaţi!” Precum uşor observăm, se evidenţiază – spre sublimă, dar naivă cinstea lui – că poporul român iubeşte… rima. Şi cam cu-atâta rămâne! Ştim, doar, de peste un secol şi jumătate, că „românul e născut poet”, precum a zis-o marele cântăreţ al Unirii!

* * *

Dar să nu părăsim „pista”; modesta noastră „pistă de biciclete”.

A fost o vreme când – în urma lecturilor despre Olanda şi Ţările Nordice (pe unele le-am chiar vizitat ca turist) – mi-am dorit şi eu o bicicletă (prin anii de vârf ai „epocii de aur”) ca să merg la serviciu fără a mă-nghesui în autobuzele – rar aşa autobuze! – ale „epocii”.

— Aşteaptă până la toamnă, îmi zise prietenul meu Săcară, şeful „Fierului”, magazin vânzător pe-atunci a tot ce-i făcut din metal, din orice metal. Se anunţă un lot de import din „Ukraina”; bicicleta „ukraineană”, e-hei…!, e „cea mai tare din parcare”!

Dar, urlând patriotismul în mine, îl surprind cu întrebarea:

— Româneşti, la ora actuală, n-aveţi?

— Cum nu, dar…

— Dar ce?, i-am retezat-o scurt. Cât mă costă una?

— Vrei „de curse”, cu cinci viteze?

— Cinci? Fantastic! (maşinile noastre n-aveau pe-atunci decât patru). O, desigur, cum nu?!

Mă şi vedeam schimbând, mândru, vitezele la urcuş, lăsând în urmă fumegândul autobuz. De ce să cobor, când pot să-l depăşesc?!.

O plătesc pe loc. O-ncalec. Dus am fost, ca din puşcă! Fluturându-mi bluza subţire, simţeam un straniu, dar foarte plăcut „vânt de libertate”! Nu mă-ntrecea nicio maşină. Urcând panta spre cartierul meu, dau să schimb, ţanţoş, viteza. Dar sistemul se blochează. De tot. Încerc în fel şi chip o redresare, dar nu reuşesc: conicul butuc al vitezelor *se jimbase* (cum se spune pe la

noi), discurile dinţate se deformaseră (ce oţel de c…!). Neavând ce-i face, o iau „la umăr” şi – înapoi la Săcară!

— Ţi-am spus. Las-o aici. Nicio problemă. Nu-i singura cu probleme. Doar că banii nu-i mai pot returna. Ţi-i păstrez pentru „ukraineanca” ce vine. Păstrează chitanţa, factura şi mai economiseşte de-o diferenţă de preţ. Cunoscându-l şi, mai ales, neavând alternativă, mă supun.

„Ukraineanca” mea a venit, desigur, dar mult prea târziu. Intrasem deja într-o iarnă grea: zăpezile „de-altădată!”, vorba ceea. N-o mai puteam încăleca. O puteam, însă, admira: era o frumuseţe. Îmi fugea gândul aiurea, la câteva studente din Kiev, pe care le cunoscusem în studenţie într-o excursie făcută la universitatea de-acolo (dar şi la cele din Moskova, Leningrad şi Riga). Ucrainencele băteau toate recordurile; mi s-au părut de-o frumuseţe rară. Revenindu-mi – până şi ambalajul bicicletei mele, actele însoţitoare, „passport”-ul ei, gresarea/ conservarea ei pentru transport, toate m-au impresionat atât de tare, încât am decis ca – spre a „petrece” iarna mai în siguranţă – să nici n-o despachetez/ deconservez decât la primăvară, când voi putea circula cu ea. Aşa că (eu neştiindu-mă feri, toată viaţa, de hoţi!) o depusei pentru iarnă sub scara blocului (la noi în sat numele i-ar fi: „gârliciul pivniţei”!), un „garaj” numai potrivit pentru aşa un minunat „vehicul”. Îi cumpărai şi un lanţ de blocare chinezesc, „cu cifru”, strălucitor, să nu mi-o poată „viola” nimeni: o bijuterie! De dragă ce-mi era, coboram zilnic să-mi văd „iubita ukraineancă” şi-abia aşteptam primăvara s-o-ncalec! Şi-o văzui azi, o văzui mâine, vorba Poetului nepereche… Iarna, luuungă…!

Între timp, la „îndemnuri” din Vest (cam ca şi-n vremea de-acum cu „drepturile” umanitare ale tâlharilor şi criminalilor încarceraţi!) Ceauşescu tocmai „liberase” un contingent masiv de deţinuţi „de drept comun” („politicii” fuseseră eliberaţi toţi de Dej în 1964!), printre care se aflau, desigur, mari „specialişti” în tot felul de vehicule (şi nu numai!), mai ales, noi-nouţe. Aşa că „ukraineanca” mea-ntr-o noapte a fost, nu „sedusă”, ci pur şi simplu „dusă”: „şi-a găsit naşul” şi mirele. Şi-ntr-o următoare „bună dimineaţă” n-o mai văzui şi n-o mai admirai! Profundă tristeţe!

Reclamai furtul la Miliţie, normal, predând toate actele (inclusiv „passport”-ul ei, scris frumos „pe ruseşte”).

A doua zi chiar, sosind acasă, mama-mi spune c-a primit vizita a doi miliţieni care-l căutau pe „tov. profesor” (care aram eu!), „să vină la sediul nostru din Karl Marx să-şi ridice bicicleta ucraineană şi actele ei”.

Mare bucurie mare! Felicitări Miliţiei noastre populare pentru eficienţa şi promptitudinea dovedite!

Ajung a doua zi la sediul din K. Marx. Mă legitimez, aducând laude Miliţiei. Ofiţerul de serviciu neagă tot:

— Ce miliţieni, tovarăşe?! Numele, ***pronumele***, gradul! Cum îi cheamă? N-avem nicio bicicletă ukraineană aici. În cartierul dvs. nici *n-avem afectaţi* doi miliţieni, numai unu! La revedere!

Vina noastră: nu le ştiam, nici numele, nici **pro**numele”!

(Ştia vreun român pe-atunci c-ar fi având el, „civilul”, *dreptul* să-l legitimeze pe-un miliţian, pe-un securist, pe-un mahăr, oricare? Sau c-ar fi având *vreun drept, orice drept*?! „Dreptul la muncă”, da, ştiam. Şi cam atât!).

Fine il primo tempo!

* * *

Secondo tempo! Ceva mai „consistent”…

Eram deja în anii de după decembrie 1989. Miliţia devenise „poliţie”. Tovarăşii, toţi, deveniseră „domni”. Tovarăşul I. Iliescu devenise, şi el, „*Domnul* Preşedinte”, ales cu peste 80% din voturi.

Germania (cea Federală, desigur!, dar şi tot „putredul” Vest european; „putred de bogat”, poate!) ne deschisese nouă, „sărăntocilor” comunişti ai Europei *paradisul automobilului* „second hand/ zweite Hand”. Automobilul la care un bugetar român (şi pân-atunci toţi eram bugetari ai statului comunist, respectiv ai partidului/ stat!) nici nu putea visa. Îţi trebuiau *economiile (!) a sute de salarii lunare* ca să faci 70.000 de lei (preţul unei rable de „Dacie”) pe care puteai s-o primeşti cam *după 7 ani* de la depunerea sumei integrale la CEC![1]. Cu preţul a două biciclete ca nou-nouţa şi virgina (nedespachetata, nedegresata) mea „ukraineancă”, din „Federală” te-ntorceai pe patru roţi, maşină care – la noroc! – te putea servi cât „Dacia” nouă! O puteai găsi în ***Schrot*** („vechitură”; „cimitir de

1 Prin „*economiile (!)”* înţelegem, nu salariul, ci „părticica”aceea, „procentuţul” acela ce putea fi „pus(ă) la o parte” din salariul unui „om al muncii socialiste”!

maşini”) cu cheia-n broască şi cu benzină-n rezervor cât s-ajungi la prima „alimentare”. Erau, desigur, de vânzare şi din alea mai pretenţioase, germanul „din Vest” schimbându-şi, de regulă, maşina o dată la patru ani. Şi, cum ştim, maşina germană, robustă, te „duce” zeci de ani! Aşa se explică concurenţa „Dacia”– maşina germană[1].

Ştiind că printre studenţii noştri de la secţia „fără frecvenţă” îi aveam şi pe unii miliţieni deveniţi poliţişti, inginerul C.V. îmi dădu o întâlnire şi iată ce-mi relată.

— Puneţi-mă-n legătură cu un grad mai mare dintre ei ca să mă poată ajuta c-un sfat. Căci sunt la ananghie! Iată ce-am păţit. Cumpăr mai deunăzi de la unul (să-i zicem „geambaş” de maşini *second hand*) un VW de la „Piaţa de maşini” ce se ţine-n fiecare sâmbătă şi duminică. Maşina arată perfect, actele, aparent, în regulă. Banii – pe loc, în palmă!, cu contractul încheiat *ad-hoc,* acolo, cum se face. La R.A.R.[2] specialistul constată că maşina-i furată din Germania şi *seria-şasiu* (cel mai important detaliu dovedindu-i *identitatea*) – falsificată. Nu se-nmatriculează. Apelez la vânzător să-l informez, să-i predau „opera”, să-mi recuperez banii. Nu recunoaşte nimic, refuză cu seninătate: „Târgu-i făcut, contractu-i semnat. N-am ce vă face. Salut!”. Cer sprijinul poliţiei, fără a-l înştiinţa pe „geambaş”. În dimineaţa zilei următoare, deschid garajul. Maşina – nicăieri. Niciun semn suspect: nici lacăt spart, nicio urmă de violenţă – nimic. Lucrat perfect, vorba ceea: „ca la carte”!

Întâmplarea are, şi ea, un rol în viaţa noastră. Printre cunoscuţii mei de-acolo îl şi „selectez” în gând pe unul, proaspăt „uns” maior, chiar de la „Serviciul circulaţie”, pe care-l cunoşteam prin familia sa originară dintr-un sat al comunei noastre sălăjene. Îl pun pe păgubitul inginer în legătură cu proaspăt „unsul maior” de la „Circulaţie”, rugându-l să binevoiască să... Acesta promite că se va ocupa de „caz”, ordonând o „anchetă”. Rezultatul acesteia – cum şi era de aşteptat – zero! Păgubaşul rămâne cu paguba, iar VW-ul, („corp delict”, confiscat, evident) rămâne în parcarea Poliţiei. Dar nu pentru mult timp. Era şi „păcat”! De ce să ruginească degeaba acolo, o aşa frumuseţe de „volvaghen” (după „germana” poliţienească)?!

Se poate uşor presupune – din moment ce maşina a dispărut elegant din parcare – c-a şi apărut (uşor sau mai grosier „pomădată”), tot aşa de elegant, în „circulaţie”. Că între Poliţie şi R.A.R. (rar aşa poliţie!) există relaţii mai „intime” (precum toată lumea ştie: s-au adeverit la tv. atâtea!) decât între cetăţean şi respectivul Registru! C-aşa-i la noi!

* * *

Concluzia ce se desprinde de la sine din ambele *tempo*-uri (cel pe 2 şi cel pe 4 roţi!) este că „logistica” poliţiei, ca şi a miliţiei, e, în fond, aceeaşi. Poliţistul, ca şi miliţianul, face „blatul” cu hoţul, pe care deja îl are „în mână” (evident, ales dintre cei mai „răsăriţi”, mai şcoliţi în puşcăriile prin care „s-a calificat”, n-a trecut degeaba!; ales dintre cei mai „de cuvânt”, pe care tu, poliţist, să te poţi baza!): eu îţi asigur „spatele”, iar tu „operezi” în siguranţă. Şi-mpărţim!”.

E-ntr-un fel şi „normal”, şi „logic”: dintre cei doi actanţi ai jafului, *păgubaşul* şi *hoţul*, cu *primul* tu, poliţist detectiv, n-ai ce „discuta”. Chiar dac-ai reuşi să-ţi faci *cinstit* datoria, după Regulament, rămâi cu *cinstea.* Eventual, fericitul pe care l-ai repus în posesia bunului recuperat de la hoţ te pofteşte, bărbăteşte, „la o bere”, adresându-ţi *mii de mulţumiri*. Pe când, cu *al doilea* (cu hoţul, pe care-l ai „la mână”!) discuţi altfel, îl „instrumentezi” *cum vrei*: în loc de *mii de mulţumiri* (cu care n-ai ce face) te poţi alege doar cu *mii,* mai multe sau mai puţine, după caz. Poate – dacă „afacerea-i groasă” – chiar cu *milioane,* cum aflăm zilnic de la harnicele noastre televiziuni pe urmele „harnicei” noastre Poliţii.

* * *

„Revenim la oile noastre”, adică la modesta noastră „pistă de biciclete”.

„E clar că în veci-pururea Olanda (şi nu numai ea) nu va fi de acord cu admiterea României în spaţiul (mult râvnitului) Schengen” încheie reporterul nostru, P.T. Câtă vreme – vorba „preacinstitului” comentator politic demn de „Antena 3”, dl. Roşca-Stănescu – cordonul ombilical ce leagă Poliţia de Miliţie e cât autostrada. Cordon pe care n-avem acum „scula” cu care să-l tăiem, ca „să-i înnodăm buricul”.

1 N-o lungim, având în vedere dezvoltarea acestei probleme în articolul precedent, intitulat *Coada la benzină.*

2 Registrul Auto Român.

Călători prin meleaguri româneşti din Banatul Sârbesc (Voivodina, Serbia)

Dr. Ioan GOGOTA
Baia Mare

În perioada 5-7 noiembrie 2021, o delegaţie mixtă (poeţi, scriitori, bibliotecari), reprezentând Consiliul Judeţean Maramureş, Centrul Judeţean pentru Conservarea şi Promovarea Culturii Tradiţionale „Liviu Borlan" Maramureş, Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu" Baia Mare şi Uniunea Scriitorilor din România, Filiala Cluj Reprezentanţa Maramureş a efectuat o deplasare în Serbia, provincia Voivodina (Banatul Sârbesc) în localităţile Marmorac şi Uzdin în vederea intensificării legăturilor culturale cu comunităţile de români de acolo şi a afirmării identităţii şi conştiinţei de neam a acestora. Din delegaţie au făcut parte: poetul Gheorghe-Mihai Bârlea, consilier judeţean, poetul Nicolae Scheianu, cercetător în cadrul Centrul Judeţean pentru Conservarea şi Promovarea Culturii Tradiţionale „Liviu Borlan" Maramureş, prof. dr. Delia Munteanu, dr. Ioan Gogotă, bibliotecar, poetul Vasile Morar. Toţi şi-au exprimat solidaritatea vizavi de românii din satele Uzdin şi Marmorac, implicaţi în afirmarea şi propăşirea culturii şi spiritualităţii noastre din acest spaţiu.

Cu această ocazie, au fost transportate, pentru a fi donate, un număr de 4 troiţe din lemn de stejar, opera artistului popular, cioplitor în lemn, Alexandru Perţa-Cuza[1] şi o donaţie de cărţi, pusă la dispoziţie de prof. dr. Teodor Ardelean, directorul Bibliotecii Judeţene „Petre Dulfu" Baia Mare, care au fost primite cu mult entuziasm. Facilităţile privind trecerea graniţei româno-sârbe au fost intermediate de omul de cultură Vasile Barbu[2] (fiica acestuia stabilită în Timişoara a asigurat toată mentenanţa documentelor necesare acestui demers).

Delegaţia maramureşeană alături de membri ai comunităţii româneşti din Voivodina, nov. 2021

La sosirea în satul Marmorac, grupul de maramureşeni a fost aşteptat de o delegaţie numeroasă, reprezentând comunitatea românească din localitate, printre care reprezentanţii Societăţii Literar-Artistice „Tibiscus" din Uzdin, în frunte cu poetul Vasile Barbu a cărui conştiinţă vie este dedicată cauzei naţionale a tuturor românilor din localităţile de sorginte romă-

1 **Alexandru Perţa-Cuza**, meşter popular, sculptor în lemn care trăieşte în oraşul Târgu-Lăpuş, legendă vie a meşterilor populari din Maramureş şi autor a peste 4.000 de troiţe împrăştiate prin toată Europa.

2 **Vasile Barbu** – poet, publicist şi editor, preşedintele Societăţii Literar-Artistice „Tibiscus" din Uzdin şi preşedinte al Uniunii Scriitorilor în Grai Bănăţean. Este fondatorul Festivalului Internaţional de Poezie „Drumuri de spice" de la Uzdin, al Simpozionului Internaţional „Oameni de seamă ai Banatului", precum şi al altor manifestări culturale româneşti din Serbia. Este redactor-şef al publicaţiei „Tibiscus" (fondată în anul 1990) şi redactorul-şef al revistei „Floare de latinitate", editată de Consiliul Naţional al Românilor din Serbia.

nească din Serbia, bibliotecarul Victor Simu, preoţi şi alţii.

La masa rotundă, cele două delegaţii au realizat un bogat schimb de idei privind cultura şi identitatea românească, context în care ne-au fost prezentate datele şi informaţiile referitoare la convieţuirea etnicilor români pe teritoriul sârbesc şi parteneriatele culturale dintre instituţiile de cultură din România şi Serbia. În semn de recunoştinţă pentru implicarea acestora pe palierul culturii şi identităţii româneşti, Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu" Baia Mare (prin dr. Teodor Ardelean), şi-a propus să sprijine toate demersurile iniţiate de reprezentanţii comunităţii româneşti din Banatul Sârbesc pe linia promovării patrimoniului cultural şi a conservării şi afirmării identităţii etnice, lingvistice, culturale şi religioase a românilor de pretutindeni, oferind donaţii de cărţi, facilitând tipărirea de publicaţii, manuscrise etc. Ca o recompensă morală pentru sprijinirea comunităţii româneşti din Serbia, poetul Vasile Barbu, preşedintele Societăţii Literar-Artistice „Tibiscus"[1] din Uzdin a acordat Premiul „Mecena Românilor", prof. dr. Teodor Ardelean, respectiv dr. Ioan Gogota, bibliotecar. Totodată, am reîntâlnit operele unor oameni de cultură maramureşeni (poeţi şi scriitori) care au participat la diferite festivaluri sârbeşti şi care au fost onoraţi cu premii, diplome şi distincţii.

Satul Marmorac[2] este o localitate mixtă din Banatul Sârbesc situată în preajma Dunelori Deliblăţii şi aparţine administrativ comunei Cuvin (Kovin). Până la cel de-al II-lea Război Mondial, satul Marmorac a fost locuit de români, sârbi (din Konak şi Srpska-Neuzina) şi germani (din Provincia Hesse şi Bačka). Ulterior, cetăţenii germani s-au repatriat în Germania, locul lor fiind ocupat de sârbii din sudul Serbiei, regiunea Sangeak. Prima menţiune a localităţii datează din anul 1358, când era înregistrată sub numele de Bercheş, din comitatul Caraş aflat sub autoritatea unui comite regal. În anul 1660, în Catastiful Patriarhiei din Peći (când călugării au organizat colecte), apare sub denumirea de Marmorac.

Între anii 1902-1903, în localitate a fost ridicată Biserica Ortodoxă Română cu hramul „Pogorârea Duhului Sfânt", care a necesitat pe parcursul anilor mici renovări. Relevant este faptul că, până în anul 1873, serviciile biserceşti pentru locuitori s-au făcut în ambele limbi, română şi slavă, în vechea biserică, care ulterior a fost revendicată de sârbi, locul ei fiind luat de o construcţie nouă în care a slujit primul preot român Simeon Popovici (cu o contribuţie substanţială la construirea noii biserici). De asemenea, cetăţenii de sorginte germană au avut propria biserică care a fost demolată când aceştia au părăsit localitatea. În anul 2017, la Marmorac, pe lângă casa parohială, se construieşte o sală încăpătoare pentru anumite manifestări (de circa 80 de persoane), binecuvântată de Preasfântul părinte Siluan, episcopul Eparhiei Ortodoxe din Ungaria şi administrator al Episcopiei Daciei-Felix din Vârşet, cu ocazia vizitei din 13 mai 2018 la parohia Marmorac.

În cadrul bibliotecii din Marmorac au loc lansări de carte, conferinţe şi serate literare. Filosoful stoic roman Lucius Annaeus Seneca spunea: *Nu importă cât de multe cărţi ai, ci cât de bune.* În momentul înfiinţării bibliotecii săteşti din Marmorac, au existat 2.500 de cărţi, iar în prezent peste 6845 de exemplare (foarte puţine din ediţii vechi), dintre care 1725 în limba română, iar restul în limba sârbă. Este frecventată de circa 187 de cititori, majoritatea fiind elevi. Biblioteca a fost înfiinţată în anul 1888 pe lângă Biserica Ortodoxă Română. De la despărţirea celor două biserici, în anul 1873, cărţile sârbeşti rămân în Biserica Ortodoxă Sârbă, iar cele româneşti sunt preluate de învăţătorul Adam Bojin, care, împreună cu preotul Nicolae Bojin (fondatorii Societăţii „Bisericeşti şi Lumeşti a Românilor din Marmorac", transformată în anul 1945 în „Romanţa"), au înfiinţat, în 1916, şi Biblioteca Românească. Aflată sub îngrijirea

1 **Societatea Literar-Artistică „Tibiscus"** din Uzdin are o importantă contribuţie la afirmarea culturii, limbii şi spiritualităţii româneşti din Republica Serbia.

2 **Marmorac** (pe harta lui Mersy din 1723 este trecută Mramorak, iar între anii 1770-1773, din ordinul împărătesei Maria Teresa, satul este cedat grănicerilor de sorginte germană şi sârbă veniţi în aceasta zonă. În anul 1717, în localitate erau înregistrate 12 case, iar un an mai târziu figura ca un loc pustiu. Localitatea Marmorac este datată mai recent, între anii 1805-1819, când acolo are loc o afluenţă de familii de români veniţi din localităţile Dejan, Fizeş şi Bocşa. În registrele stării civile se regăsesc 110 familii numai din comuna Dejan, care întăresc elementul românesc din zonă. La ultimul recensământ din Serbia, numărul cetăţenilor sârbi de naţionalitate sârbă din localitate s-a ridicat la circa 300 de persoane.

preoţilor, biblioteca din Marmorac a avut un rol însemnat în dezvoltarea spirituală şi culturală a românilor din localitate. La sfârşitul anului 1928, în bibliotecă se aflau un număr de 437 de volume, fiind vizitată de peste 360 de cititori. În anul 1958, în localitate are loc unificarea societăţilor culturale române şi sârbe şi, implicit, a celor două biblioteci. Din 1966, biblioteca din Marmorac a intrat în componenţa Bibliotecii „Vuk Karadžic" a Centrului Cultural Comunal Cuvin, unde funcţionează şi în prezent, devenind centrul evenimentelor culturale din localitate. În cadrul discuţiilor purtate, bibliotecarul din localitate, Victor Simu, a vorbit despre conceptul european de dezvoltare a satului, care, raportat la localitatea Marmorac, vizează asigurarea şi menţinerea comunităţilor naţionale, păstrarea şi cultivarea tradiţiilor şi, în acelaşi timp, dă posibilitatea tineretului să avanseze profesional fără a fi nevoit să trăiască la oraş. În prezent, satul sârbesc şi cel voivodinean românesc au fost supuse unei depopulări sistematice, care a dus la „îmbătrânire", iar destrămarea comunităţii româneşti din această localitate – şi nu numai –, înseamnă „slăbirea entităţii minoritare şi dispersarea forţelor creatoare care au ţinut vie cultura, tradiţia, şcolarizarea şi creaţia în limba română, iar actele de generozitate pentru comunităţile de români reprezintă o importanţă deosebită, deoarece contribuie la păstrarea identităţii noastre culturale şi naţionale pe teritoriul sârbesc".

În satul Uzdin, o altă localitate aflată pe agenda vizitei delegaţiei din Maramureş, se află „Casa Românească[1]" un veritabil centru cultural românesc, unde, în permanenţă, se succed acţiuni şi manifestări din calendarul spiritual al românilor de pe aceste binecuvântate plaiuri. Poetul Vasile Barbu vorbeşte cu plăcere despre „Casa Românească" de la Uzdin, care funcţionează la nivelul comunei Uzdin (Banatul sârbesc), unde se derulează multiple evenimente culturale, majoritatea dintre ele cu o îndelungată tradiţie, la care au fost prezenţi de-a lungul anilor poeţi, scriitori şi oameni de cultură din România şi, implicit, din Maramureş. În scopul promovării folclorului şi a tradiţiilor – deoarece cunoaşterea şi păstrarea folclorului, precum şi valorificarea sa sub diferite forme devine o preocupare importantă în lumea artistică –, în programul organizatorilor de la „Casa Românească" din Uzdin este prevăzut, pentru luna decembrie a.c., şi un festival de colinzi la care sunt invitate cete şi grupuri de colindători din Maramureş. Totodată, periodic, aici se organizează mai multe manifestări culturale, precum: Concursul de Recitatori „Buna Vestire", Simpozionul Internaţional „Oameni de seamă ai Banatului", Festivalul de Creaţie Literară în Grai Bănăţean etc.

Itinerarul a cuprins şi vizitarea bisericii „Sfântul Mare Mucenic Gheorghe" din Uzdin[2] de sorginte ortodoxă, care „ne apropie de Dumnezeu prin prezenţă şi prin rugăciune". Biserica aparţine canonic Episcopiei Daciei Felix a Bisericii Ortodoxe Române şi se află pe lista monumentelor culturale de importanţă deosebită ale Republicii Serbia. Statul român a finanţat, până la sfârşitul celui de-al Doilea Război Mondial, atât Şcoala Primară Românească Mixtă, cât şi Biserica Românească din Uzdin, în calitate de obiective culturale ale comunităţii româneşti din Serbia, pentru că „nimic nu este întâmplător în viaţă în ce priveşte situarea omului şi clădirilor în spaţiu". În arhiva bisericii se află un manuscris în limba română intitulat *Protocolul*

1 **„Casa Românească" de la Uzdin**, din str. Mihai Eminescu nr. 104 a fost inaugurată oficial la 21 mai 2005 de către consulul României la Belgrad, Radu Băjenaru şi este prima casă naţională românească din afara graniţelor patriei mame. „Casa Românească" a fost donată în scopuri culturale Societăţii Literar-Artistice „Tibiscus", în memoria tatălui lor, dr. Petru Dimcea, pictor şi scriitor, de către fraţii dr. Dorel Dimcea, medic specialist cardiolog din Nicosia (Cipru) şi Dan Dimcea, cercetător ştiinţific la marele concern IBM din Paris (Franţa) în domeniul inteligenţei artificiale. Obiectele expuse aici reprezintă o valoare spirituală deosebită, fiind legate de sufletul românului de o viaţă întreagă. În incinta „Casei Româneşti" se află: Biblioteca „Petru Mezin", cu un fond de circa 4.000 de cărţi, Galeria „Torna, torna, fratre", Terasa poeţilor „Târgovişteа", Camera muzeală „Sportul la Uzdin prin veacuri", precum şi o bogată colecţie de piese muzeale folosite, cândva, în viaţa şi activitatea ţăranului uzdinean de zi cu zi, o colecţie de port popular românesc şi tradiţionala „sobă" (cameră) uzdineană.

2 **Biserica „Sfântul Gheorghe" din Uzdin** a fost construită în stil baroc în perioada 1800-1801. Nava bisericii are formă dreptunghiulară şi este prelungită în partea de est cu absida semicirculară a altarului. Faţada de pe latura de vest are un fronton sprijinit de pilaştri monumentali, este decorată cu stuc şi conţine mai multe nişe. Deasupra ei se află un turn-clopotniţă. Iconostasul este format din 69 de icoane de dimensiuni mici, pictate în perioada 1833-1836 de pictorul bănăţean sârb Constantin Daniel (Konstantin Danil); icoanele se înscriu prin tematica şi aranjamentul lor neobişnuit în tradiţia iconografică din secolul al XVIII-lea.

morţilor, care datează din 1779 şi conţine, la pagina 2, o însemnare făcută în 1833 de Nestor Onciul cu privire la întemeierea localităţii Uzdin de către ţăranii români. După 1990, biserica şi-a revendicat patrimoniul de 3,7 ha. Datorită condiţiilor de mediu şi, mai ales, gradului mare de poluare, exteriorul bisericii este supus periodic unor operaţiuni de degradare ce necesită operaţiuni de restaurare.

Vizita acestei delegaţii şi a celor precedente, derulate de-a lungul anilor anteriori, prin troiţele pe care le-a dăruit, prin schimbul de cărţi, de idei şi, mai ales, prin prieteniile statornicite între oamenii de cultură din Maramureş şi cei din satele româneşti din Voivodina (Banatul Sârbesc), întăresc „punţile" necesare susţinerii valorilor culturale şi spirituale ale neamului românesc din acest spaţiu.

Aspecte din vizita delegaţiei maramureşene în Voivodina, 5-7 noiembrie 2021

Patrimoniul industrial minier şi metalurgic din Regiunea minieră Baia Mare

Ing. Lazăr-Aurel PANTEA
Baia Mare

Conservarea şi protejarea valorilor de patrimoniu industrial este o obligaţie a tuturor cetăţenilor ţării, spre folosul generaţiilor actuale şi viitoare. România se înscrie printre ţările cu un bogat patrimoniu tehnic. Cu multe secole în urmă, mineritul a constituit ocupaţia de bază a locuitorilor din nord-vestul ţării. În anul 1748, în urma măsurilor pentru sporirea producţiei de aur şi de argint, este înfiinţat Inspectoratul Superior Minier Baia Mare, în subordinea căruia se aflau: Monetăria din Baia Mare, Oficiul Minier din Baia-Sprie, Oficiul Minier şi al Topitoriei din Cavnic, Oficiul Minier şi al Topitoriei din Nistru, Oficiul Minier Lăpuşul Românesc, Oficiul Minier din Borşa, Oficiul Topitoriei şi al Pădurilor din Ferneziu, Oficiul Topitoriei de Cupru şi al Pădurilor din Băiţa, patru laboratoare de analize, fierăriile din fostul Comitat Solnocul Interior, teritoriile Cetăţii Chioarului, precum şi judecătoriile rurale miniere din Baia-Sprie, Cavnic şi Borşa.

Regiunea minieră Baia Mare, având forma unui pentagon neregulat cu vârfurile la Halmeu, Ilba, Răzoare, Rodna, Borşa, cuprinde în interiorul său localităţile miniere din judeţele Satu Mare, Maramureş şi Bistriţa-Năsăud, cu centrul de gravitate Baia Mare, unde, indiferent de orânduirile politice şi administrative, s-a aflat Direcţia Minelor şi Uzinelor Statului în diverse denumiri şi structuri organizatorice, azi Compania Naţională REMIN S.A., deţinătoare a unui bogat patrimoniu industrial. Din păcate, după anul 1989 şi, mai ales, după 31 decembrie 2006, data încetării activităţii miniere în nord-vestul ţării, patrimoniul industrial minier a început să se degradeze, înstrăinat şi în mare parte demolat sau devenit „fier vechi". Prin Legea nr. 73/1974, au fost înfiinţate Oficiile Judeţene pentru Patrimoniul Cultural Naţional. Protecţia patrimoniului industrial este reglementată prin Legea nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor istorice şi Legea nr. 182/2004 privind protejarea patrimoniului cultural mobil. În sensul legii, prin patrimoniu industrial se înţeleg mărturii ale culturii industriale, de la primele manifestări preindustriale până în prezent, având semnificaţie istorică, tehnologică, socială, arhitecturală sau ştiinţifică.

Despre protejarea minelor, a carierelor, a lucrărilor vechi (galerii, puţuri, plane înclinate) şi cele care mai erau în funcţiune în anul 2004, m-am referit detaliat în prelegerea la al patrulea Atelier internaţional de arheologie industrială, pe tema „Protejarea valorilor de patrimoniu industrial", organizat la Baia Mare de către Ministerul Culturii şi Cultelor, la care REMIN S.A., alături de Direcţia Judeţeană pentru Cultură, Culte şi Patrimoniul Cultural Naţional, Muzeul Judeţean Maramureş, Muzeul de Mineralogie, Muzeul Satului Maramureşean din Sighetul Marmaţiei, Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu" Baia Mare, R. G. Holz, a participat în calitate de coorganizator. Programul a cuprins şi vizitarea, în perioada 29 septembrie-3 octombrie 2004, a expoziţiei „Istoria mineritului maramureşean", organizată la Muzeul Judeţean de Arheologie şi Istorie, apoi vizită de studiu la minele şi flotaţia din Cavnic şi la Muzeul de Mineralogie Baia Mare. Atunci, împreună cu colegi de la Exploatarea Minieră Cavnic, am prezentat vizitatorilor din ţară şi străinătate: Flotaţia Cavnic – construcţie în cascadă, realizată în anul 1954; Obeliscul „Piatra Tătarului", ridicat în amintirea luptelor cu tătarii, pe care în limba latină este inscripţionat „*Anno 1717 usque hic fuerunt tataris*", adică „Anul 1717 până aici au ajuns tătarii"; Galeria Ferdinand; galeria de acces în mină din colonia de muncă a foştilor deţinuţi politici; clădirea care a fost sediul minelor din Cavnic, cu sigla 1717, cea mai veche clădire din localitatea Cavnic; incinta suprafeţei minei Bolduţ, Puţul Kuemburg, 127 m adâncime, turnul metalic şi maşina de extracţie; staţia de compresoare; clă-

direa veche şi pompele de căldură, precum şi ruinele Topitoriei Logolda. Experţii în arheologie industrială, străini şi români, prezenţi la timpul respectiv în Cavnic, au apreciat că asemenea obiective, în cazul în care nu vor mai fi utilizate în producţie, ar putea constitui un muzeu de arheologie industrială inclus în circuitele turistice. Din anul 2006, la Baia Mare s-a iniţiat proiectul „Studiu de potenţial privind patrimoniul industrial minier al judeţului Maramureş şi al oportunităţilor de valorificare a acestuia în scopuri muzeal-turistice", ai cărui parteneri sunt Consiliul Judeţean Maramureş, Consorţiul Comunitar Minier Maramureş, Compania Naţională REMIN S.A., Centrul Universitar Nord Baia Mare, Muzeul Judeţean de Arheologie şi Istorie, Muzeul de Mineralogie, Clubul de Speologie Montana Baia Mare, Direcţia Judeţeană pentru Cultură, Culte şi Patrimoniu Cultural Naţional. Lucrarea a demarat de mai mulţi ani, dar se bate pasul pe loc, ştiut fiind că încă nu a fost aprobată „Strategia industriei miniere pe perioada 2017-2035", precum nici cea a modificării şi completării Legii minelor. După 12 ani de la încetarea activităţii miniere în nord-vestul ţării, minele fiind în curs de închidere, multe inundate, unele cariere fiind avute în vedere spre reintroducere în circuitul productiv, nicio mină sau lucrare magistrală nu mai pot fi atrase în circuitul turistic sau muzeal. De la data respectivă, am scris şi publicat trei cărţi privind istoricul mineritului şi al metalurgiei din nord-vestul României, privind zestrea subsolului Maramureşului şi, implicit, despre patrimoniul industrial miniero-metalurgic, care cuprinde:

Construcţii, clădiri, coşuri de fum

O serie de construcţii, clădiri vechi sunt în funcţiune şi la această dată: clădirea Monetăriei Baia Mare, fost sediu al Cămării, Oficiului Minier, Inspectoratului Superior Geologic Minier şi al Direcţiei minelor până în 1940, iar după anul 1945 Direcţiunea minelor şi metalurgiei neferoase Baia Mare, din 1949 Combinat al Metalurgiei Neferoase, apoi din anul 1952 Trust Minier, Combinat Minier, Centrală a Minereurilor şi Metalurgiei Neferoase. În clădire, la parter, s-a amenajat din anul 1925 şi a funcţionat până în 1970 Secţia de afinare a aurului şi argintului. O parte din clădire (aripa dreaptă), începând din 1956, a servit ca sediu social al Întreprinderii de Explorări Geologice Baia Mare – Maramureş şi al Inspectoratului Geologic Minier zonal Baia Mare-Satu Mare, până la transferul întregului imobil la Consiliul Judeţean şi amenajarea actualului Muzeu Judeţean de Arheologie şi Istorie.

Clădiri deosebit de vechi mai sunt: fostele birouri şi vestiare ale minelor Valea Roşie, situate la gura Galeriei Cuza-Vodă şi Dealul Crucii din Baia Mare; Brainer-Băiuţ; Secţia I.P.E.G. Baia-Borşa; clădirea fostei Şcolii miniere Baia Sprie (1873); Şcoala de Conductori Tehnici Minieri Baia Mare (1929), devenită sediu al Institutului de Subingineri Baia Mare, apoi al Centralei, Regiei, Companiei REMIN Baia Mare, imobil neutilizat în prezent.

„Centrala minelor" Baia Mare în anii '70 (pe atunci Centrala Minereurilor şi Metalurgiei Neferoase Baia Mare). Foto: colecţia Bibliotecii Judeţene „Petre Dulfu" Baia Mare

Casa maşinii de extracţie şi turnul puţului la mina Lăpuşna-Galbena – E. M. Nistru (1986). Staţia de compresoare elicoidale a E. M. Baia Sprie (2000).

Uzina electrică Baia Borşa (1952-1962), cu 4 grupuri generatoare tip SKODA de 240 CP, un grup MAN de 500 CP şi un grup Schultzer de 2.850 CP.

Uzina electrică veche Baia Mare, din strada Mihai Eminescu, având două agregate funcţionale cu gaz cu o capacitate totală de 400 CP (1908) şi Uzina Electrică Nouă din Baia Mare, strada 8 Martie, cu generatoare de 3.200 CP. Până în anul 1960, uzinele electrice din Baia Mare şi alte 15 uzine de mai mică capacitate care alimentau minele şi uzinele metalurgice din regiunea Maramureş şi iluminatul public au aparţinut de Trustul Minier Baia Mare. Atunci, Întreprinderea de Reţele Electrice din subordinea Trustului Minier a devenit unitate independentă, Întreprinderea de Reţele Electrice Maramureş în structura Ministerului Minelor şi Energiei Electrice.

Clădiri şi instalaţii ale Uzinelor de Preparare a Minereurilor şi Metalurgice

Şteampuri şi topitorii au existat în toate localităţile miniere, dar urme se mai văd doar la Ruinele de la Logolda din Cavnic. Prezintă importanţă, din punctul de vedere al patrimoniului industrial, toate uzinele de preparare a minereurilor (clădiri, instalaţii) puse în funcţiune la Dealul Crucii-Baia Mare (1931), Baia-Sprie (1931) – amplificată pentru linia de preparare Cavnic (1936), aşezată foarte aproape de staţia de cale ferată Baia-Sprie, flotaţia în Cavnic (1954), Băiuţ (1935), Săsar (1937), Baia-Borşa (1954), Flotaţia Centrală Tăuţii de Sus (1962), Flotaţia Nistru (1937-1965), Flotaţia Băiţa (1938-1963), Rodna Veche (1973), judeţul Bistriţa-Năsăud şi Uzina de Preparare Făget din comuna Şanţ, fostă Rodna Nouă (1984). Cele două flotaţii au funcţionat în paralel până în anul 1992, când a încetat activitatea la mina Valea Vinului. Instalaţia de sfărâmare, granulare de fier-mangan de la Răzoare-Târgu-Lăpuş (1988). În decursul anilor, toate uzinele de preparare au fost dotate cu utilaje moderne, au fost aplicate noi tehnologii de prelucrare şi amplificate capacităţile de producţie, ceea ce a necesitat noi construcţii. Este inexplicabilă graba de demolare a unora şi transformarea în fier vechi a utilajelor. Flotaţia Centrală, aflată în conservare, a fost şi încă este apreciată ca cea mai modernă din sud-estul Europei.

Prezintă interes staţiile de epurare chimică a apelor de mină de la exploatările Baia-Sprie, Herja şi Nistru, puse în funcţiune în perioada 1966-1969. Uzina Metalurgică Romplumb S. A. Baia Mare, proprietate a statului, se află în conservare, Uzina Metalurgică Cuprom S. A., cu instalaţiile aferente, acum proprietate privată, se află într-o stare avansată de degradare şi dezafectare, cu excepţia coşului de dispersie a gazelor. Coşul de dispersie a gazelor de la Cuprom, înalt de 351,5 m, cu diametrul de 70 m la bază şi 6 m la coronament, cea mai înaltă construcţie din ţară, pus în funcţiune în anul 1995, elogiat la timpul respectiv în Europa şi America de Nord, merită să constituie obiectul unui proiect de amenajare în scop turistic. O realizare tehnică şi istorică pentru comunitatea băimăreană.

Strâmbu-Băiuţ, Lăpuşul Românesc, centru de topitorii şi uzine metalo-chimice

Primele date despre extragerea minereului la Băiuţ sunt cunoscute din secolul al XIV-lea, când, prin anii 1327-1328, guvernatorii Transilvaniei au luat măsuri de căutare şi exploatare a bogăţiilor subsolului. Din punct de vedere administrativ, la timpul respectiv Băiuţul aparţinea de comuna Lăpuşul Românesc, unde se afla şi sediul Oficiului Minier Lăpuşul Românesc. La Băiuţ existau mine, şteampuri, precum şi topitoare pentru minereul neferos, iar la Strâmbu-Băiuţ şi Poduroi-Lăpuşul Românesc topitoare pentru minereul de fier (azi amplasată Mănăstirea „Naşterii Maicii Domnului" Ruoaia), perioadă în care a început o exploatare intensivă a minereurilor. Datorită creşterii extracţiei de metale neferoase şi insuficienţei apei pe văile Băiuţului, în anul 1822 topitoarele de la Băiuţ au încetat să funcţioneze, utilajele au fost mutate la Strâmbu-Băiuţ şi o parte, în anul 1850, la topitoria de fier de la Poduroi-Lăpuşul Românesc, topitorie care a fost scoasă din funcţiune în anul 1892.

Topitoarele de la Strâmbu au fost modernizate şi transformate pentru metale neferoase; astfel, din anul 1850 Strâmbu-Băiuţ a devenit unul dintre cele mai mari centre de topitorii şi uzine metalo-chimice de acest gen din Transilvania, care au funcţionat până în luna mai 1933, când, prin decizia Direcţiei Minelor şi

Metalurgiei Baia Mare, au fost scoase din funcţiune. La 1 august 1933 a fost pusă în funcţiune Flotaţia din Băiuţ, an în care s-a dat în funcţiune şi funicularul pentru transport de minereu de la mina Văratec.

Materia primă pentru topire provenea de la minele Băiuţ, Văratec şi Cavnic. Din documentele vremii rezultă că producţia anuală a topitoriei era de 16 mii chintale, din care 76% provenea din concentrate sulfuroase de la Băiuţ, 7% din minereu cuarţos-piritos Văratec şi 17% din minereu de plumb şi concentrate de la Cavnic. Topitoria avea 16 cuptoare de calcinat tip „Bode" cu alimentare manuală cu lopata, un cuptor înalt, două cuptoare mai mici, un ciuruitor de plumb, instalaţie de dezargintare, un furnal pentru separarea seleniului, precum şi un laborator de analize pirometrice şi chimice.

Pentru căptuşirea cuptoarelor de ardere (prăjire) se foloseau marne argiloase de culoare roşie-violacee, din zăcământul Poiana Botizii, situat pe versantul stâng al Văii Botizului. Drept combustibil pentru topire se utilizau cărbunii de lemn. Şi azi, cei care circulă pe drumul Cavnic-Băiuţ, în apropriere de Strâmbu, pot vedea bocşele fumegând sau mangalul rezultat, graţie muncii şi tradiţiei unor familii de localnici, mangal utilizat doar în atelierele de fierărie şi cu ocazia serbărilor câmpeneşti „ieşirea la iarbă verde", barbeque şi nelipsiţii mititei, mai nou patent românesc etc.

În Strâmbu-Băiuţ a existat şi o fabrică de cărămizi, un atelier de fierărie şi unul de tâmplărie. Aici există un zăcământ de argilă refractară, un silicat de aluminiu hidratat care conţine 7-8% oxid de potasiu. Zăcământul de la Strâmbu-Băiuţ, deschis în Dealul Rotunda, poate fi folosit în industria materialelor refractare, decoloranţilor şi pentru lucrările de artă plastică, iar argilele din zona Lăpuş, unsuroase la pipăit şi cu aspect lucios, pot fi întrebuinţate în industria ceramică şi a materialelor refractare. De altfel, Lăpuşul Românesc, aşa cum se denumea până prin 1968, anul desfiinţării regiunilor şi raioanelor, este un străvechi centru ceramic. În Lăpuşul Românesc a funcţionat şi o fabrică pentru sobe din fontă şi un atelier de pipe pentru fumat.

Lucrări miniere magistrale

După anul 1955, ca urmare a perfecţionării tehnologiilor de săpare şi susţinere şi a creşterii continue a capacităţilor de producţie, au fost executate şi unele lucrări miniere magistrale (galerii, tuneluri) – catalogate, prin lungime, secţiuni, legături, scop –, lucrări pentru transport de minereu, materiale şi de personal, aerajul minelor, evacuarea apelor de mină etc., printre care: tunel de 8,5 km Baia-Borşa–Novăţ, pentru hidrotransport sterile de flotaţie la Iazul Novăţ, pus în funcţiune în anul 1994, leagă Valea Novăţului-Vaserului cu Valea Cisla din Baia-Borşa; Gura BăiiMăcârlău; Văratec–Botiza; Băiuţ-Cisma-Poiana Botizei; galeria magistrală (tunel) Baia-Sprie–Şuior–Cavnic, dat în funcţiune în anul 1972; Galeria Bulat între Siloz Puţ extracţie mina Herja şi Flotaţia Centrală Tăuţii de Sus, având pe întreaga lungime transportor de minereu cu bandă pe cabluri de tracţiune; în anul 1974 s-a dat în funcţiune tunelul rutier de 4,5 km lungime pentru transportul minereului din subteranul minei Şuior la suprafaţa minei cu autobasculante de mare tonaj, unic în mineritul din România.

Funiculare de mină, pentru transport de minereu şi materiale

În anul 1918, s-a construit, pentru transportul peste munţii Rodnei a piritei bulgări de la mina Anyeş (Rodna), judeţul Năsăud, la instalaţia de sfărâmare de lângă Gara Borşa, judeţul Maramureş, un funicular în lungime de 18,2 km. Fundaţiile din beton se mai văd şi astăzi. De aici, minereul sfărmat (concasat) se transporta pe calea ferată cu ecartament normal, la fabrica de produse chimice din Bocicoiul Mare.

La Baia-Borşa a funcţionat, în perioada anilor 1919-1924, un funicular pentru transport de minereu de la mina Gura Băii la Platforma din Baia-Borşa, unde minereul se încărca în vagoane de cale ferată îngustă şi se transporta la instalaţia de concasare din Borşa–Gară. Între mina „Socolescu" şi Flotaţia Baia-Borşa, în perioada 1954-1965, a funcţionat un funicular în lungime de 3.310 m, cu o diferenţă de nivel de 458 m, iar între Mina Cota 1300 şi incinta „Emerik" un funicular cu o diferenţă de nivel de 300 m.

Alte funiculare pentru transport de minereuri au funcţionat: între anii 1928-1962, de la mina Herja la Flotaţia Herja din incinta Uzinei Chimico-Metalurgice din Baia Mare; un funicular între mina Văratec–Flotaţia Băiuţ în lungime de 4 km; între mina Săsar (Sofia) şi Uzina de preparare Săsar, un funicular cu o capacitate mare de transport, însă de lungime mică, 800 m;

funicular Nistru–Băiţa (1948-1963) pentru transport minereu de la mina Nistru la flotaţia Băiţa.

Funicularul Băiuţ–Cavnic–Baia-Sprie–Uzina chimico-metalurgică Firiza transporta minereu şi alte produse până la cuptoarele din Firiza. După punerea în funcţiune a Flotaţiei din Băiuţ, s-a renunţat la funicularul Băiuţ-Cavnic. În perioada 1936-1972, de la mina Cavnic la Flotaţia Cavnic din Baia-Sprie, minereul se transporta cu un funicular în lungime de 9 km, an în care s-a trecut la transportul minereului prin magistrala Cavnic-Şuior-Baia Sprie.

Odată cu punerea în funcţiune, în anul 1984, a Uzinei de Preparare Făget, în prima fază pentru transport de minereu de la mina Valea Blaznei la flotaţia Făget (zonă muntoasă acoperită cu pădure de foioase), s-a amenajat un funicular forestier (arbori-stâlpi de susţinere cabluri), apoi s-a trecut la transportul cu autobasculante prin finalizarea drumului modernizat Valea Blaznei-comuna Şanţ-Uzina de preparare Făget.

Pentru transport de persoane, în 1963, în premieră în mineritul din ţară, s-a construit şi a funcţionat un teleferic din incinta Secu Baia Borşa la incinta minei Toroiaga, care, în 1968, a fost dezafectat şi transferat pentru agrement la Lacul Herăstrău-Bucureşti.

Căi ferate înguste destinate activităţii miniere, acum dezafectate

Căile ferate înguste au avut un rol esenţial pentru transportul de sare, iar după încetarea activităţii salinelor numai pentru transportul a diverse mărfuri, materiale lemnoase şi de persoane, între: Cămara Sighetul Marmaţiei–Rona de Jos–Rona de Sus–Salina Coştiui; Cămara Sighetul Marmaţiei–Vadul Izei–Berbeşti–Fereşti–Salina Ocna-Şugatag, dezafectate în perioada 1971-1973. În anul 1916, odată cu reînceperea exploatării zăcământului din Valea Cufoaia, s-a construit calea ferată cu ecartament îngust pentru transport de mangan, mărfuri şi persoane Răzoare–Cufoaia–Cerneşti–Dumbrăviţa–Baia Mare–Fabrica Phoenix, cale ferată abandonată şi dezafectată după Primul Război Mondial. Calea ferată îngustă Firiza–Ferneziu–Baia Mare (staţia terminus fiind în spatele clădirii Trustului Minier din str. Bicaz nr. 1-3 Baia Mare) pentru transport persoane la mina Herja şi Uzina Ferneziu a funcţionat până în anul 1962. Odată cu începerea lucrărilor pentru

Mină de pe Valea Borcutului, Baia Mare, la început de secol XX. În dreapta, Alexiu Pocol (1872-1935), proprietar de mine. Fotografie din colecţia Bibliotecii Judeţene Petre Dulfu" Baia Mare.

amenajarea lacului de acumulare Strâmtori–Firiza şi construcţia barajului, calea ferată a fost demolată.

Calea ferată îngustă din incinta 9 Mai-Arinieş a Minei Burloaia-Flotaţia Baia Borşa-Baia Borşa Centru-Rotundu-Borşa Centru-Borşa Gară, însumând 27 km, a fost utilizată pentru transport de minereu, concentrate, de materiale pentru mină şi flotaţie, transport de persoane şi circulaţia unui tren forestier pe zi, pentru transport de buşteni la Întreprinderea Forestieră Borşa. A fost dezafectată în anul 1968, odată cu trecerea la transportul auto al minereului, concentratelor şi al personalului din minerit.

Calea ferată industrială pentru transport de minereu incintă Tunel Baia-Sprie–Şuior–Cavnic la Flotaţia Centrală Tăuţii de Sus a fost dezafectată împreună cu calea ferată cu ecartament normal Baia-Sprie–Triaj Flotaţia Centrală–Baia Mare Sud, în perioada 1998-2000. Parte din terasamentele acestor căi ferate sunt vizibile, alte porţiuni au fost redate foştilor proprietari sau transformate în poteci, drumuri comunale etc.

Amenajările pentru captare, acumulare de ape industriale. Obiective turistice şi de agrement

Barajul şi lacul de acumulare Strâmtori-Firiza, destinat alimentării cu apă industrială a minelor, uzinelor de preparare a minereurilor şi uzinelor chimico-metalurgice din municipiul Baia Mare, cât şi pentru alimentarea cu apă potabilă a municipiului Baia Mare şi a oraşului Baia-Sprie, în urma tratării în Uzina de Apă Ferneziu (proprietate a municipalităţii), a fost dat în folosinţă în anul 1965 de către Trustul Minier. Barajul constituie o lucrare de artă, lacul cu o capacitate de acumulare de peste 19 milioane mc de apă prezentând interes şi din punct de vedere turistic şi prin practicarea de sporturi specifice. Din anul 1971, întregul obiectiv a fost transferat la Apele Române.

Lacul Bodi-Mogoşa asigura apa necesară minei şi flotaţiei Baia-Sprie, transportată fiind printr-o conductă construită din doage. Azi, lacul prezintă interes doar din punct de vedere turistic.

Lacul Bodi-Baia Mare a deservit cu apă industrială mina şi flotaţia Dealul Crucii, până la sistarea activităţii acestora. Pe alocuri şi în prezent se mai pot vedea părţi din canalul care avea o lungime totală de 14 km prin care apa curgea prin cădere liberă spre flotaţia de la Dealul Crucii.

A fost pusă în funcţiune priza de captare apă din râul Lăpuş în zona Cătălina cu reţeaua de conducte, staţii de pompe, bazine de stocare a apei pentru alimentarea cu apă industrială a Flotaţiei Centrale Tăuţii de Sus şi, în caz de secetă, a municipiului Baia Mare.

De asemenea, s-a construit un sistem de captare, acumulare şi aducţiune a apei industriale din râul Cisla la flotaţia Baia-Borşa, precum şi captarea de apă industrială la Nistru, Săsar, Cavnic, Băiuţ (1974).

Localităţi miniere devenite staţiuni balneare şi climaterice

În urma lucrărilor executate de Regia Monopolurilor Statului şi Casa Autonomă a Monopolurilor Statului (canalizări, trotuare, împrejmuiri, plantaţii de arbuşti, o sală de cinematograf, un club cultural, precum şi instalaţie de băi sărate cu cabinele necesare), din anul 1924, comunele Ocna-Şugatag şi Coştiui au fost ridicate la rangul de staţiuni balneare şi climaterice. În acest mod s-a dat posibilitate localnicilor de a realiza venituri pe timpul verii, de la vizitatorii staţiunilor, prin servicii de cazare şi masă. În anul 2018, Primăria din Ocna-Şugatag a reuşit să obţină din nou statutul de staţiune balneo-climaterică a comunei şi, prin atragerea de fonduri europene în valoare de 5 milioane de euro, în cadrul Programului Operaţional Regional 2014-2020, s-a trecut la execuţia lucrărilor de investiţii în scopul creşterii potenţialului turistic. Consiliul Local al comunei Rona de Sus, în anul 2011, anunţa concesionarea unui teren din satul Coştiui pentru reabilitarea şi amenajarea bazei de tratament şi agrement, precum şi construirea unei fabrici de produse naturale pe bază de nămol şi sare, în Coştiui. Ar fi interesant să vedem finalizarea!

La Cămara-Sighetul Marmaţiei a funcţionat o instalaţie de măcinat sare, cu capacitatea de 54 tone/8 ore; o instalaţie de brichetat sare cu capacitate de 12 tone/8 ore, precum şi depozitul central de sare şi liniile de triaj cale ferată, care deserveau Salinele Ocna-Şugatag, Ocna Rona-Coştiui şi, până în 1920, şi Salina Ocna-Slatina situată în partea dreaptă a Tisei. Cele trei saline aparţineau de Direcţiunea Salinelor România. Instalaţiile au fost scoase din funcţiune în anul 1952, odată cu încetarea activităţii de extracţie a sării la Ocna-Şugatag.

Bibliografie

- *Analele Minelor din România,* nr. 10, 1941.
- Bălănescu, Staicu; Achim, Valeriu; Ciolte, Aurel, *Istoria conducerii mineritului, a metalurgiei neferoase şi preţioase din nord-vestul României,* Editura Gutinul, Baia Mare, 2002.
- Pantea, Lazăr-Aurel, *Din istoricul mineritului, metalurgiei şi al vieţii oamenilor adâncurilor din nord-vestul României,* Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2015.
- Pantea, Lazăr-Aurel, *Să nu uităm mineritul, oamenii şi bogăţiile subsolului din nord-vestul României*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2013.
- Pantea, Lazăr-Aurel, *Zestrea subsolului Maramureşului*, Editura Enesis, Baia Mare, 2017.
- Serviciul Judeţean Maramureş al Arhivelor Naţionale, Fond 26, Inspectoratul Geologic Minier Baia Mare, Fond Direcţia Minelor şi Uzinelor Metalurgice ale Statului, Baia Mare (Exploatări miniere, Uzine chimico-metalurgice).

Caliban şi Găman – spirite chtonice primordiale

Liana POGĂCIEŞ
Baia Mare

Cele două personaje din *Furtuna* de Shakespeare şi respectiv *Meşterul Manole* de Lucian Blaga au în comun mai multe trăsături, ce permit tratarea lor într-o paralelă.

Ambii au vârste neprecizate, dar care sugerează existenţa lor din timpuri mitice. Dacă la Caliban se cunoaşte mama: „ticăloşita cotoroanţă Sycorax" şi posibil, tatăl „Setebos, zeul", Găman pare a fi venit de nicăieri şi din străvechi timpuri.

Sunt nişte troglodiţi, prin aspectul lor şi prin viaţa pe care o duc. Spre deosebire de Ariel, spirit eteric şi parţial ignic, căruia Prospero îi zice cu infinită dragoste, „spiriduş" şi „eşti aer, o boare", Caliban îi prilejuieşte magicianului exprimarea unei avalanşe de invective: „jigodie bălţată", „un prostănac", „robul care nu arată nici strop de bunătate niciodată", „slugoi mincinos", „os de zgripţuroaică", „mătrăgună", „sălbatecule", „otravă de rob ce eşti", „Mă pământ, mă"; în plus, îl socoteşte „Un diavol născut diavol, natura lui/ Nu îngăduie creştere, nici îndreptare". Triuculo, măscăriciul, îl vede ca pe un peşte, „monstru", „pocitanie", mirosind îngrozitor.

Găman beneficiază de un portret chiar din începutul piesei: „figură ca de poveste, barba lungă împletită, haina lungă ca un cojoc". Manole îl denumeşte cu duioşie „zmeul nostru bătrân", „zmeul meu nebun şi sfânt". Îl îndeamnă patern să se întoarcă în locurile de baştină: „Întoarce-te, iar, de unde-ai venit. În pădurile cu bărbi şi cu iezere – e locul tău, unde sălbăteciuni îşi bagă botul în siciul apelor. În bruma ochiului vârsta ţi-e scrisă şi-n glas! Numeri mult peste o sută de ani? Zmeule, pădurosule, bunule ..." Pentru Manole, Găman e un simbol al eternităţii, dar şi, prin comparaţie, al efemerităţii fiinţei umane, al zădărniciei văzute ca praf şi pulbere. „E din cojocul lui Găman (nisipul). Când se scutură, ies din el colb şi nisip ca dintr-o vânturătoare". Bogumil, nemilos: „Păcat că are doi ochi în loc de unul la rădăcina nasului, altfel căpcăunul ar fi întreg şi fără meteahnă!".

Manifestările lor verbale sunt pline de interjecţii, strigăte, suspine, imprecaţii. Caliban înjură, ameninţă, blestemă: „Să vă lovească/ Broaşte, libărci, lilieci …", „O-ho, O-ho!". „M-ai învăţat vorbirea şi eu ce-am câştigat/ Ştiu să înjur …". E plin de răutate, violenţă şi resentimente; de n-ar fi fost împiedicat de Prospero, ar fi violat-o pe Miranda: „Umpleam eu insula de Calibani". Pentru alcool îşi vinde stăpânul şi pune la cale asasinarea lui Prospero. Are, totuşi, un puternic instinct de conservare când îşi dă seama că trebuie să se supună pentru a nu fi pedepsit. Stăpânul îşi reproşează că toate eforturile sale civilizatoare sunt în van: „ … doar mugeai ca o dihanie/ Ţi-am dat cuvintele pentru gândurile tale,/ Prin care să le faci ştiute. Neam rău ce eşti,/ Deşi ai învăţat, aveai în tine – acel ceva/ Nepotrivit cu o natură bună".

Găman e un spirit bătrân, captiv între două lumi: cea veche, păgână, cu care e consubstanţial, şi cea nouă, creştină, pe care nu o poate reconcilia cu prima. Mişcările lui spasmodice reproduc cutremurele pământului ce refuză o nouă lume, străină de valorile străvechi, animiste. Manifestările lui exprimă revolta unei întregi lumi arhaice: Mira îl provoacă: „Scutură-te, Gămane, voiniceşte, ca zmeii tărâmului celuilalt, încă o dată – aşa – scutură-te! Tu eşti pământul marele, eu sunt biserica, jucăria puterilor". Indicaţiile scenice evidenţiază mişcări telurice transmise prin zbaterile lui Găman: „sare dintr-o dată în picioare, cuprins de panică…"; „se scutură enorm", „sare în panică", „agitat" etc. Interjecţiile folosite încearcă să reproducă sunetele subterane, numai de el auzite: „A-ù, a-ù, a-ù!!! Râcâie sub pământ, a-u, departe subt munte!!! Şi în împărăţia de subt picioare, vr-vr, vr-î-î-î!" etc. În plus, foloseşte, singurul, expresii în limba slavă/bulgară, ca semn al noii lumi ce stă să se nască: „Pomilui nas, Bòje moi!"; „O, o, o! Izbóvi nas, Gòspodi!"; „Gòre mi, gòre nam!"; „Preblàghi, gòspodi!" etc.

Ambele entităţi folosesc somnul ca o evadare dintr-o lume conflictuală şi potrivnică lumii dinlăuntrul lor. Aici identificăm afirmaţia lui Heraclit, potrivit căreia aezii şi mistagogii „se comportă în starea lor de veghe, ca oamenii adormiţi, care privesc fiecare către lumea lor personală, în timp ce oamenii treji au o singură lume, care le e comună". „Oamenii treji" sunt extro-

vertiţi; privind în afara fiinţei lor, câtă vreme „cei adormiţi sunt introvertiţi, privind înlăuntrul lor, spre un univers cu circuit închis”, impenetrabil, simţind şi judecând realitatea după criterii onirice. Somnul, simbol al izolării, permite luarea de contact cu izvoarele vieţii ca sursă a creaţiei, a reculegerii, a concentrării pe esenţe, ca modalitatea de acces la zonele arhetipale, profunde şi definitorii ale fiinţei umane. Nu degeaba Lucian Blaga îşi intitulează unul dintre volume *Laudă Somnului*. Dacă stării de veghe îi corespund undele beta, stării de visare, hipnogogică, generatoare de inspiraţie şi sensibilitate, îi corespund unde alpha, având între 14-7 cicli/s. Undele theta (7-4 cicli/s) marchează o profundă stare a percepţiei extrasenzoriale, caracteristică somnului cu vise (REM). Nivelul deplinei sugestibilităţi este datorat undelor delta, ce definesc nonrezistenţa (total recall), eliberarea de orice legătură cu lumea fizică şi accesul în plan spiritual.

Aşadar, somnul e un portal spre o întoarcere la unitatea organică primordială, spre starea paradisiacă a increatului, spre originile arhetipale. În egală măsură, el permite aflarea soluţiilor la problemele cotidiene, prin accesul la un determinism divin ce poate fi treptat dezvăluit, pe măsura cristalizării sensurilor dezvăluite prin simboluri; cel ce accesează această cunoaştere o dezvăluie prin azvârlirea privirilor în afară, scrutând spaţiul şi timpul şi prevestind marile evenimente istorice.

Pentru Caliban insula e plină de „sunete şi dulci melodii”, generate de Ariel şi spiritele eterice pe care acesta le coordonează, încât „chiar şi trezit dintr-un somn bun,/ Mă adorm la loc: atunci văd în vis/ Cum norii se deschid şi-arată bogăţii/ Gata să cadă peste mine – şi când mă trezesc/ Plâng de dorul să mai visez”.

Găman e într-o cvasistare de somn neliniştit, de coşmaruri revelatoare de sensuri adânci: „Găman … doarme într-un colţ mişcându-se neliniştit în somn, când şi când scoate sunete ca un horcăit şi ca un suspin în acelaşi timp” (indicaţii scenice – Actul I). Manole însuşi îl îndeamnă „Culcă-te sau întoarce-te iar … de unde ai venit”, „Culcă-te şi dormi”. Găman e tolerat în proximitatea lui Manole pentru originalitatea fiinţei sale şi unicitatea sa, dar şi pentru că, alături de Manole şi Bogumil completează o trinitate determinantă pentru fiinţa umană: Manole reprezintă raţiunea, luciditatea, calculul sec; Bogumil – credinţa incipientă şi eterică de secol X, importată din sudul Dunării, iar Găman – iraţionalul şi instinctul primar şi profund, ce leagă fiinţa umană de lumea organică, interioară. Prin somn Găman are acces la lumea subterană şi la cea celestă simultan, simbolizând omul ce e presat nu numai de jos, ci şi de sus. I se dezvăluie, treptat şi simbolic, soluţia la problema lui Manole: „Se deschid porţile fără de chei … Tăria albastră a lumii plesneşte, bul-bul-bul se suge balta! Iată stihii frecate una de alta şi pietre sfărâmate în fălci subpământene. Huruie moara smintelilor dedesubt şi se învârte. De acolo, în pofida noastră, şi de mai departe se dă drumul sorţilor. Ce staţi? Ce întrebaţi? Puteri fără noimă n-au de lucru şi macină din stâncă făină pentru gurile morţilor. E o învârtire. E un vârtej. Şi auie trist, cu ameninţare, ca în noapte de început, ca în noapte de sfârşit! Pomilui nas, Boje moi”. Deşi încă criptat, mesajul e receptat de Manole: „Zmeul nostru bătrân visează rău şi ghiceşte faptele depărtărilor”. Deşi după şapte ani de încercări nereuşite, biserica tot nu se înalţă, meşterul se încăpăţânează să dovedească faptul că raţiunea umană, matematica pură trebuie să învingă forţele obscure ale iraţionalului.

Manole ştie că alegerea locului a fost, din start, o provocare la adresa puterilor păgâne, întrucât orice zidire presupune întemeierea unei lumi noi, „act de creţie şi organizare similar actului prin care haosul a fost transformat de zei în Cosmos” (Mircea Eliade). Primul contact e fatal, pentru că obiectul îşi trage energia din sol, dar atunci când energiile telurice refuză acordul, construcţia trebuie să absoarbă un spirit din viaţă, pentru a-şi asigura durabilitatea. Actul de construire imită arhetipul cosmic al creaţiei lumii, acesta trebuind să aibă loc în „centrul lumii” – timp şi spaţiu mitic validat metafizic, pentru că nimic nu poate fi înfăptuit în real, decât dacă e în conformitate cu arhetipul cosmic al Creaţiei. Deci, construirea e un act demiurgic ce presupune reiterarea acţiunilor de la începuturi, înfăptuite de zeii ce aduceau sacrificii menite să le asigure durabilitatea. Aceste începuturi sunt asociate haosului, iar orice nouă construcţie, cu atât mai mult o biserică, reprezintă un act ordonator, civilizator; de aici lupta contrariilor. O biserică reprezintă nu doar „imago mundi”, ci are şi un scop apotropaic (să ţină afară duhurile rele), să asigure un loc propice teophaniei să ofere apărare împotriva morţii, opunându-i acesteia ideea de durabilitate, o întoarcere la centru, revenire adică în inima realităţii limpezind drumul către mântuire şi contact nemijlocit cu sacrul. Drumul către „centru” presupune dificultăţi, suferinţe ritualice şi inevitabili „monştri” care păzesc comoara.

Găman este cel care exprimă toate aceste idei într-o stare de transă, folosind un limbaj me-

taforic, aluziv, menit să pună în gardă meşterul, asupra unicei căi de urmat: „Că sunt puteri fără grai … fără măsură. Le alungi cu crucea, ele răspund cu ură"; „Râcâie subt pământ…, departe, subt munte!!! Şi în împărăţia de subt picioare …"; „ … Şi nu sunt friguri de născare, ci friguri de prăbuşire". După o descriere a lumilor chtonice adverse, Găman, epuizat, îşi reia şedinţele de somn: „Dorm, dorm. Cu urechea pe sorbul pământului", pentru a dezvălui apoi, oracular, paşii următori: „Biserica ta astăzi încă nu e nimic – dar cineva ne numără paşii". Îi cere meşterului să nu respingă ideea sacrificiului la care toţi se gândesc, dar pe care nimeni nu o formulează verbal: „Ce gânduri, Manole? Cu adevărat de niciun folos nu este să ne tot întrebăm. Meştere, să nu mai tâlcuim …". Îşi presimte sfârşitul: „Manole, sunt mai bătrân decât… Manole, de sfârşit nu sunt departe". Se oferă jertfă el însuşi: „Meştere – biserica ta, mă vreau clădit în ea, eu! Sufletul meu s-o tot ocolească, abia şoptind şi abia mişcându-se, ca o boare bătrână şi fără de moarte".

Spirit ludic, Mira închipuieşte transformarea ei în biserică: „Dar cel puţin turlele, turlele s-ar ridica atunci mai subţiri, cerându-mă înapoi cerului. Pe urmă, mare păcat n-ar fi, dacă cerul nu ţi-ar da niciun răspuns. Tu ţi-ai avea în veşnică frumuseţe – biserică". Femeia ştie că moartea ritualică e creatoare când e sacrificiu şi nu accident, pentru că sacrificiul declanşează o forţă ce asigură transmiterea vieţii în perenitatea creaţiei. Îndârjirea lui Manole exprimă doar ideea că e conştient de iminenţa sacrificiului. Continuarea jocului Mirei se face cu Găman, pe spatele căruia se urcă; acesta dezvăluie oracular şi persoana ce urmează a fi sacrificată: „În văzduh a crescut pe spatele meu – o biserică. Vino fiinţă tânără, viaţă fără pereche, la zmeul nostru, vino". Regretul pentru cele dezvăluite se exprimă prin cuvintele: „O, o, o, de ce nu m-ai luat, Doamne, un ceas mai devreme? ... Mare durere simt şi oboseală ca de sfârşit". Bătrânul anticipează sfârşitul confruntării, acceptând, resemnat, soarta: „Mersul întâmplărilor nu se poate schimba … Lasă-mă să-ţi sărut picioruşele tu înger, tu copil, tu piatră … Să tăcem, să tăcem. Visul se izbândeşte, dar liniştea, liniştea n-o mai găsim". Indicaţiile scenice subliniază acalmia sfârşitului: „(Găman) Recade cu capul la pământ într-un sughiţ şi plâns bătrân", pentru ca mai apoi „(Se linişteşte de tot)".

Când zidarii vor să renunţe la munca sisifică, Mira îi cere ajutorul, pentru ca nu cumva destinul să nu se îndeplinească: „Zmeule, trezeşte-te, că oamenii vor să se lapede". Găman renunţă la somn, pentru a se implica decisiv în concret „(oftând şi şuierând, se ridică, se scutură sinistru)": „Cu glas tare până la cer, cu lacrămi mari pân'la pământ, lângă zid să staţi …". Bătrânul, îndurerat, se solidarizează cu Manole: „Vai nouă, meştere", anticipându-şi şi propria dispariţie, odată cu acceptarea jertfei de sânge şi liniştea entităţilor chtonice. Prin clarviziune, Găman, deşi plecat pe perioada zidirii Mirei, ştie tot ce s-a întâmplat şi, la fel ca Manole, aude „sunetul înalt şi lung, depărtat ca o chemare", ce continuă să vină din zid. Potolit definitiv, Găman nu mai e entitatea răzvrătită dinainte, ci un om învins, căruia i s-ar potrivi citatul shakespearian: „The rest is silence", când spune „Alt nimic".

Tot lui Găman îi revine sarcina de a rezuma soarta lui Manole: „Cântecul din zid te cheamă spre alt tărâm, unde lumea e albastră şi unde se duc toate vieţile. Dintre turle priveşti şi ţi se pare jalnică lumea şi toată frumuseţea". Fără a privi, descrie moartea meşterului: „Sufletul tău se desprinde din trup, lumina se învârte, cerul îţi pare jos ca un scut. Gândul tău zboară, trupul tău cade ca o haină care te-a strâns şi mult te-a durut". O ultimă tresărire a puterilor telurice marchează instaurarea liniştii sinonime cu moartea pentru entităţile păgâne primordiale: „(s-a scuturat sinistru, pe urmă se linişteşte tot mai mult). În zid un cântec a contenit. Slava tebe, Gospodi, slava tebe! Primeşte-l de-a dreapta puterii!". O nouă eră s-a instalat.

Caliban îşi găseşte şi el liniştea în eterna postură de sclav: „Da, se execută; şi mă fac mai cuminte pe urmă,/ Să-l iau pe beţivanul acesta drept dumnezeu/ Şi să mă-nchin la un aşa dobitoc!".

Cele două personaje de aceeaşi speţă, aduc în literatură bogăţia şi complexitatea spiritelor chtonice atât de aproape de structura primară, nealterată a fiinţei umane, capabilă, altădată, de profunde conexiuni cu Pământul.

Bibliografie

- William Shakespeare, *Furtuna*, Fundaţia Culturală „Camil Petrescu", revista „Teatrul azi" (supliment), Bucureşti, 2009.
- Lucian Blaga, *Teatru*, Editura Minerva, Bucureşti, 1977.
- Mircea Eliade, *Meşterul Manole. Studii de etnologie şi mitologie. Antologie*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2008.

Faurul Pământului – divinitate providențială

Liana POGĂCIEŞ
Baia Mare

Personaj secundar al basmului *Greuceanu*, povestit de Mihalache Constantin din Mahalaua Delea-Veche, Bucureşti 1876 şi publicat pentru prima oară în „Calendarul Aurora", Faurul Pământului este un personaj straniu ce îmbină trăsături amintind de zeităţile htoniene Vulcan/Hefaistos, precum şi de elemente specifice Fârtatului din mitologia dacă.

În calitate de zei ignici, atât Vulcan, cât şi Hefaistos, precum şi vedicul Tvástar, stăpânesc deopotrivă focul ceresc (meteoritic), cel htonic al vulcanilor, precum şi cel artizan şi tehnic drept mijloc eficient de modelare a metalelor. Fierarul apare cu semnificaţii simbolice multiple, datorate importanţei pe care a avut-o în istoria omenirii descoperirea prelucrării metalelor, în special a fierului. Acest metal e socotit ambivalent, întrucât creează unelte de fier folosite pentru modificarea materiei inerte (plug, cuţit, ciocan etc.), dar şi instrumente satanice ale războiului şi ale morţii. Din acest motiv, fierul e socotit un metal impur, vulgar, dur, agresiv, sumbru, diabolic, asociat morţii în credinţele păgâne. În consecinţă, în mitologiile lumii, cu prelucrarea fierului se ocupă, de regulă, divinităţi secundare, intermediare între divinitatea majoră şi om, variind între geniu benefic şi demon malefic, întotdeauna, însă, temut de simplii muritori şi respectat de eroi.

Forja la care lucrează „făurarul" are un aspect cosmogonic şi creator, asuric şi infernal, precum şi unul iniţiatic; stăpânirea focului ceresc şi a apei, două dintre elementele fundamentale ce se unesc în prelucrarea fierului, reprezintă Marea Operă alchimică, ducând la refacerea unităţii primordiale ce asigură întoarcerea la starea edenică şi dobândirea nemuririi.

Fierarul are, totuşi, puteri supraomeneşti. În afară de capacitatea de a crea făpturi vii din materie nonvie, mai poate isca generaţii spontane din substanţe semiorganice (plasmogenie).

Astfel, Faurul Pământului „porunci calfelor să facă lui Greuceanu o căruţă cu trei cai, cu totul şi cu totul de fier. După ce fură gata, suflă asupra lor şi le dete duh de viaţă". La fel Vulcan crease femeia, pe Pandora (Pan = toţi/tuturor + Dora = dar), ca o scuză pentru lipsa de vigilenţă în păzirea focului furat de Prometeu şi căreia Minerva, zeiţa înţelepciunii i-a dat suflet. El a executat, de asemenea, cutia de zestre a primei femei, în care a pus toate relele pământului.

Fierarul are, de obicei, un aspect de temut, infernal, deoarece activitatea lui e înrudită cu magia şi vrăjitoria. Din acest motiv e exclus din societate, trăind departe de aşezările omeneşti, iar activitatea lui e însoţită de ritualuri de purificare (întrucât arta prelucrării focului e socotită un secret regal sau sacerdotal), de interdicţii sexuale sau exorcisme. În plus, în multe situaţii, păzeşte şi comori subterane. Faurul Pământului, fierar prin excelenţă, trăieşte într-un spaţiu utopic, accesibil doar celor aleşi. Doar când sunt împreună, cei doi fraţi au acces în acest loc: „Greuceanu luă cu dânsul şi pe fratele său şi merse, merse cale lungă, depărtată, până ce ajunse la Faurul Pământului; cu care era frate de cruce… Aici se opriră şi poposiră". Atât spaţiul în care trăieşte fierarul, cât şi tărâmul zmeilor asigură contacte limitate cu omenirea, accesibilitatea acolo fiind permisă în condiţii excepţionale ce presupun contacte nemijlocite şi doar persoanelor ce intră în rezonanţă cu ele: „Fratele Greuceanului, umblând, umblând mai multă vreme în sec, se întoarce la locul de despărţire. Iar Greuceanu se duse, se duse pe o potecă care-l scoase tocmai la casele aşezate unde-şi înţărcase dracul copiii".

Fierarul participă, deopotrivă, la opera cosmogonică şi la civilizarea lumii, de obicei în calitate de ajutor al zmeului – demiurg sau al eroului civilizator şi e capabil să creeze cosmosul, dar nu e Dumnezeu. Fiind deţinătorul unor secrete cereşti, are darul de a aduce sau opri ploaia, de a vindeca bolile şi de a ajuta la vrăjile de dragoste cu obiecte din fier. (De aici folosirea

fierului în scop apotropaic prin punerea unei bucăţi de fier în faşa copilului sau plasarea unor obiecte de fier în leagăn pentru a-l feri de deochi sau boli).

Sursa puterilor fizice neobişnuite, inexplicabile doar prin exercitarea meseriei, este dezvăluită şi eroului care este capabil la rândul său să ia „în mâna dreaptă soarele şi în cea stângă luna" pe care „le aruncă pe cer şi se bucură cu bucurie mare …". Îşi măsoară puterile fizice şi cu zmeii, învingându-i. Gradual, cei trei zmei au puteri din ce în ce mai mari; dacă primii doi preferă trânta „lupta, că e mai dreaptă", cu cel de-al treilea se înfruntă cu săbii şi suliţe şi doar când acestea devin inutilizabile: „în săbii se bătură şi se rupseră săbiile; în suliţe se loviră şi se rupseră suliţele; apoi se luară la luptă", recurg la luptă: „în săbii să ne tăiem, în suliţe să ne lovim ori în luptă să ne luptăm", propune Greuceanu. Lovitura de graţie se dă în toate cazurile cu paloşul: „îi tăie capul cu paloşul". (Se observă inconsecvenţa povestitorului în folosirea termenilor sabie şi paloş).

Capacitatea de premoniţie îl ajută să anticipeze faptul că zmeoaica bătrână îl va urmări pe Greuceanu, motiv pentru care „îndată după plecarea Greuceanului, Faurul Pământului se apucă şi făcu chipul lui Greuceanu numai şi numai din fier, apoi porunci să arză cuşniţa ziua şi noaptea şi să ţină chipul acesta fără curmare în foc".

Glosolalia, capacitatea de a înţelege şi vorbi o limbă până atunci necunoscută, în cazul acesta, graiul păsărilor, se manifestă într-un moment crucial al luptei cu tatăl zmeilor: „Corbule, corbule, mie să-mi aduci un cioc de apă dulce, căci eu ţi-oi da de mâncare trei leşuri de zmei şi trei de cal. Auzind corbul aceste cuvinte, aduse lui Greuceanu un cioc de apă dulce şi îi astâmpără setea …". În mod evident, această însuşire extraordinară i-a fost transmisă eroului de către Faur.

Tot el îi dezvăluie lui Greuceanu taina metamorfozei, stăpânită doar de forţele malefice; „Dacă ajunse aici, Greuceanu se dete de trei ori peste cap şi se făcu un porumbel", trădându-l doar ochii; apoi „Greuceanu numaidecât se dete iarăşi de trei ori peste cap şi se făcu o muscă şi intră în cămara zmeilor". În afară de fiinţe, eroul se poate transmuta şi în obiecte; „Atunci Greuceanu se dete de trei ori peste cap, se făcu un buzdugan cu totul şi cu totul de fier şi unde începu, nene, a lovi în stană de se cutremura pământul". Zmeoaicele se metamorfozează, la rândul lor, într-un „păr plin de pere de aur", o „grădină foarte frumoasă cu flori şi fluturei şi cu apă limpede şi rece", iar „muma zmeoaicelor" devine „un nor … ca un vârtej", ca, mai apoi, să arate „ca o flăcăraie", valenţă a „focului-fiinţă, capabil să se deplaseze şi să devoreze tot ce-i iese în cale".

Fierăria pare aidoma unei cetăţi inexpugnabile, întrucât ea oferă o deplină protecţie celor din interior, fiind în egală măsură un loc de tainică iniţiere în mistere: „Trei zile şi trei nopţi au stat închişi într-o cămară Greuceanu cu Faurul Pământului şi se sfătuiră. Şi, după ce se odihniră câteva zile şi mai plănuiră ceea ce era de făcut, Greuceanu şi fratele său o luară la drum". Dovada că fierăria e un spaţiu sacru, inviolabil de forţe malefice o avem în incapacitatea zmeoaicei de a-i penetra zidurile: „Aici, cum descălecară, se închiseră în făurişte…", „De-i ajungea, îi prăpădea. Acum, însă, (zmeoaica) n-avea ce le mai face".

Focul iniţiatic sacru e, probabil, cel folosit de Faurul Pământului în „cămara" în care se închide cu Greuceanu pentru a-i transmite puteri şi cunoştinţe esenţiale în îndeplinirea salvatoarei misiuni căreia îi este destinat; efectul asupra eroului e radical, capacităţile lui supraomeneşti fiind detectate în plan subtil de zmeoaice care-i percep lumina/aura protectoare numindu-l pe parcursul misiunii sale „Greuceanul de Aur". Intuiesc, totodată, că sfârşitul lor nu e departe: „Până aici ne-a fost şi nouă! D-aici înainte numai Dumnezeu să-şi facă milă de noi şi d-ai noştri"; la fel zmeii afirmă „Pe lumea asta nu mi-e frică de nimeni; numai de Greuceanul de Aur …".

Focul artizan/tehnic de origine htoniană este cel ce dă fierarului atributele „făurarului" de obiecte magice, prin unirea lui cu focul ceresc, meteoric. Astfel, Tváshtri şi Ptah făuresc zmeilor lor Indra, respectiv Horus, trăsnetul şi tunetul, arme reprezentând „unealtă" cosmogonică prin excelenţă. Piticii făuresc ciocanul lui Thor, iar păpăluda, securea lui Konas. Hefaistos, cea mai complexă întruchipare a valenţelor mito-simbolice ale fierarului, făureşte arme pentru cei mai mari dintre eroii legendari greci: sceptrul pentru Zeus, tridentul pentru Poseidon, scutul pentru Heracles şi platoşa pentru Ahile, arme ce le confereau invulnerabilitate destinatarilor. Vulcan, locuitor al adâncurilor vulca-

Greuceanu, bandă desenată de Adrian Barbu.
Sursa ilustraţiei: graphite-illustrator.blogspot.com

nului Etna, unde îşi avea şi atelierul, a făurit arme de luptă lui Enea. Fiind destinat unui anumit erou, obiectul pare să fie intim legat de persoana acestuia, primind un nume, în cazul săbiilor Excalibur şi pierzându-şi puterile odată folosit de alţi indivizi, fapt pentru care, încă din epocile preistorice, aceste arme se puneau în mormânt cu deţinătorul, alături de uneltele şi podoabele ce-i aparţinuseră războinicului. Legătura dintre Faurul Pământului şi Greuceanu pare să fi fost pecetluită de trei obiecte magice: un cuţit care, înfipt în pământ şi găsit ruginit, ar fi semn al morţii celuilalt frate, (la fel ca basmalele rupte la mijloc) şi, mai ales, un paloş magic ce-i permite să învingă zmeii şi să dezvăluie adevărata identitate a zmeoaicelor metamorfozate în vegetale şi obiecte.

Al treilea obiect magic e un buzdugan ce apare după ce diavolul şchiop şi „un mangosit de sfetnic de-ai împăratului Roşu” (acolit demonic al primului), fură paloşul în speranţa primirii recompensei pentru salvarea umanităţii, în persoana fiicei împăratului. Fie ca starea de graţie indusă de Faurul Pământului lui Greuceanu în vederea confruntării cu zmeii dispăruse, fie că ea era întreţinută de posedarea paloşului, cert e că „împieliţatul ştia că Greuceanu fără paloş era şi el un om ca toţi oamenii. Puterea lui în paloş era; fără paloş era necunoscut”; şi într-adevăr, împăratul, confuz, „nu ştia între care să aleagă. Credea că acesta să fie Greuceanu, dară nu-şi putea da seama de cum paloşul lui Greuceanu se află în mâna sfetnicului”. Şi totuşi, inconsecvenţa povestitorului face ca paloşul să fie supus bilocaţiei, fiind în acelaşi timp în mâna „sfetnicului celui pălăvatic”, şi în acelaşi timp în pulberea drumului după distrugerea necuratului metamorfozat teriomorfic în stană de piatră; ori, prin capacitatea fiinţelor supranaturale de a crea materie nonvie din materii semiorganice, diavolul făurise o replică fără valoare a paloşului miraculos.

Paloşul realizat de Faurul Pământului are uimitoarea capacitate de a transforma totul în praf, aidoma unei arme contemporane cu laser ce aneantizează obiectele atinse. Paloşul transformă părul, ce era fiica mică a zmeoaicei, în „praf şi cenuşă”, ceea ce-l miră pe fratele eroului: „iar frate-său încremeni de mirare, neştiind ce sunt toate acestea”; fata cea mare, metamorfozată în fântână şi grădină, deveni „praf şi ţărână”. Greuceanu îl ameninţă pe dracul metamorfozat în stană de piatră, cu transformarea lui în praf, dar de data aceasta prin folosirea forţei fizice: „dă-mi paloşul ce mi-ai furat, că de nu, praful nu se alege de tine”, ameninţare materializată în cele din urmă: „şi dete, şi dete, până ce o făcu pulbere”, doar paloşul rezistă loviturilor buzduganului ce pare că nu avea aceleaşi puteri ca arma creată de fierar: „şi-şi găsi Greuceanu paloşul ce-i furase Satana”.

Călătoria spre tărâmurile Faurului Pământului şi ale zmeilor se face pe jos, doar la întoarcere Greuceanu cumpără (?!) doi cai ce mergeau „ca săgeata de iute” şi „repede ca vântul” cu care fuge din faţa zmeoaicei ce zbura „ca vântul şi lin ca gândul” câtă vreme luase forma unui nor, pentru ca mai apoi să arate „ca o flăcăraie”. Fără a se face nicio referire la viteza cu care puteau călători caii făuriţi de fierar şi înzestraţi cu viaţă, nu putem, totuşi, să nu observăm că, indiferent de mijlocul de locomoţie, acesta aduce izbitor în deplasarea sa cu descrierile contemporane ale O.Z.N.-urilor – viteză supersonică, lumină puternică, camuflaj în nor, lipsă de zgomote.

O Enciclopedie şi erorile ei

Dr. Florian ROATIŞ
Baia Mare

Apariţia unei *Enciclopedii a identităţii româneşti* (Editura Litera Internaţional, Bucureşti, 2011), probează astăzi un curaj mai rar întâlnit[1], ştiind că, de regulă, astfel de lucrări sunt rodul unor *colective de cercetători, întrucât se cer acoperite mai multe domenii.*

Autoarea acestei temerare întreprinderi este Ecaterina Ţarălungă, un istoric literar cunoscut prin monografiile consacrate lui Tudor Vianu (1984) şi lui Dimitrie Cantemir (1989 şi 2004), precum şi prin îngrijirea celor trei volume de *Opere* ale lui Petru Dumitriu (2004)[2].

Aceasta a riscat mult concepând o asemenea lucrare, fapt confirmat de cele aproape 200 de erori detectabile în cele 864 de pagini ale cărţii. Unele sunt erori grave, flagrante, altele sunt mai puţin relevante, regăsibile şi în alte lucrări, dar nu într-un număr atât de mare.

Este vorba de nume şi titluri greşite, confuzii – unele regretabile –, ani de naştere greşiţi, inconsecvenţe şi disproporţii în tratarea personalităţilor şi omisiuni acestea din urmă ca expresie a unei axiologii extrem de subiective. Şi toate cele enumerate, în pofida unei bibliografii impresionante, întinsă pe 15 pagini, alcătuită din dicţionare, enciclopedii, monografii şi sinteze. Anumite erori sunt preluate din chiar această bibliografie şi ca atare perpetuate, altele au ca sursă Wikipedia, care ne oferă informaţii neverificate[3], iar unele nu pot proveni decât dintr-o documentare deficitară, superficială, suplinită uneori de imaginaţie!

Ne propunem, în cele ce urmează, evidenţierea şi corectarea unor astfel de erori, nu atât dintr-o pornire critică (tardivă, după 10 ani), cât din dorinţa de a veni cu alte opinii, posibil de luat în considerare la o nouă şi necesară ediţie a cărţii.

Trebuie să remarcăm de la început ineditul metodei de lucru promovate de autoare: şi-a propus să evidenţieze contribuţiile aduse la identitatea românească de familii şi dinastii din toate provinciile româneşti, făcând trimiteri la profesorii şi, unde este cazul, la discipolii personalităţilor abordate. Lăudabilă şi interesantă, metoda nu este aplicată cu consecvenţă: în cazul unor familii cu rezonanţă culturală sunt omişi reprezentanţi cu contribuţii deloc neglijabile. Aşa este cazul familiei Ciorănescu, din care nu sunt amintiţi Ioan (poet şi traducător din lirica franceză) şi George (poet, eseist, istoric, traducător). Din familia lui Duiliu Zamfirescu, autorul lui Tănase Scatiu, lipsesc fiul acestuia, Alexandru Duiliu, diplomat şi scriitor şi nepoata, Sanda Stolojan, cunoscută reprezentantă a exilului românesc, critic literar şi traducătoare în limba franceză a unor volume de L. Blaga şi E. Cioran.

Apoi, este prezentat Horia Bernea, nu şi tatăl acestuia, Ernest Bernea (1905-1990), sociolog şi etnograf, reprezentant al Şcolii monografice de la Bucureşti, conduse de Dimitrie Gusti, Theodor Sperantia, nu şi fiul său Eugeniu Sperantia (1888-1972), poet, estetician şi sociolog, profesor la Universitatea din Cluj şi exemplele ar putea continua.

Nu sunt omişi doar cei pe care i-am amintit, reclamaţi de însăşi metoda propusă, ci şi mulţi alţii recomandaţi de opera lor: Vasile Băncilă, Eta Boieriu, Iordan Chimet, Nina Façon, Ionel Jianu, Alice Voinescu etc.

În ceea ce priveşte spaţiul acordat unor personalităţi există nedrepte disproporţii. La unele avem câte o pagină, deşi nu s-ar impune (Maria Filotti, Pop de Popa, Ioan etc.), la alţii doar câteva jumătăţi de rânduri (Sergiu Al-George, Dan Bădărău, Nicolae Filimon etc.).

Este de apreciat diversitatea promovată – actori, balerini, compozitori, cântăreţi, fotba-

1 O precursoare celebră ar fi Enciclopedia Cugetarea a lui Lucian Predescu din 1940.
2 Ecaterina Ţarălungă s-a manifesta şi în critică (*Secvenţe critice*, 1979) şi în roman (*Misiunea de investigare*, 1987).
3 E posibil şi ca unele erori să fi trecut din această Enciclopedie pe Wikipedia!

lişti, oameni politici etc., dar credem că se exagerează cu enumerarea de roluri, cântece, filme[1], funcţii, premii etc. Sigur, selecţia este subiectivă, dar s-o omiţi pe Alice Voinescu şi să-l reţii pe Bogdan Olteanu (trebuia prezentată şi bunica acestuia, Ghizela Vass, conform metodei!) ni se pare o mică…nedreptate! Şi aceasta în condiţiile în care la Antonie Plămădeală, Lucreţiu Pătrăşcanu sau Ecaterina Andronescu nu se aminteşte nici o lucrare (probabil din lipsă de spaţiu!).

Dacă toate aceste pot fi explicate prin concepţia autoarei şi nu sunt negreşit imputabile, există multe alte lucruri care deformează realitatea şi se cer corectate, pentru a nu fi perpetuate. Sunt de amintit, mai întâi, zeci de erori „mărunte": ani de apariţie greşiţi, titluri greşite la anumite volume, lucrări atribuite altor autori ş.a, care puteau fi evitate printr-o documentare mai serioasă. Sunt prea multe, aşa că ne vom opri doar la câteva.

Astfel, Nicolae Balotă, născut în anul 1925, nu putea debuta în 1929! Cartea lui Sergiu Al-George, *Arhaic şi universal* a apărut în anul 1981şi nu 1971, iar teza de doctorat a lui Petru Comarnescu, *Kalokagathon*, în 1946, nu în 1964, iar a doua ediţie în 1985! Cartea aceluiaşi, intitulată *Chipurile şi priveliştile Americii* nu a văzut lumina tiparului în anul 1980, ci a cunoscut câteva apariţii anterioare. După luarea doctoratului american în estetică şi revenirea acasă, Comarnescu a publicat volumele *America văzută de un tânăr de azi* (1933) şi *Homo americanus* (1933). Aceste două cărţi le va retipări în anul 1940 într-un singur volum, cu titlul *Chipurile şi priveliştile Americii*, reeditat în anul 1947 cu alt titlu, *America. Lume nouă-Viaţă nouă* . Postum, completată cu pagini de jurnal din 1968, aceasta va apare, sub îngrijirea lui Mircea Filip, cu titlul *Chipurile şi priveliştile Americii* la Editura Eminescu în 1974. Apoi, Ion Caraion a publicat *Antologia orăşelului Spoon River*, traducere după Edgar Lee Masters în anul 1968 şi nu în 1979, cum se afirmă la p. 153.

Este exagerat să-l numim pe Eugen Ionescu „studentul lui Nae Ionescu", căci el nu a urmat filosofia, ci şi-a luat licenţa în limba şi literatura franceză. Probabil că l-a audiat, era ceva la modă atunci, dar nu a făcut parte din cercul studenţilor care au gravitat în jurul Profesorului (Vulcănescu, Eliade, Noica, Haig Acterian etc.). Dimpotrivă, el s-a distanţat de ei, începând cu 1938, când unii dintre aceştia s-au lăsat cuceriţi de legionarism. Şi apoi, nu toată generaţia a fost subjugată de fascinantul profesor[2]. E. Ionescu nu s-a stabilit în Franţa în anul 1939 (p. 395), ci în iunie 1942, când a plecat ca secretar de presă (şi apoi cultural) la Vichy, rămânând apoi la Paris.

Cartea lui Dumitru Stăniloae, *Poziţia dlui Lucian Blaga faţă de creştinism şi ortodoxie* a apărut în anul 1942 şi a declanşat o polemică de amploare –, ea fiind reeditată în anul 1993 la Editura Paideia. Este vorba de o insuficientă acribie. O abordare serioasă ar fi trebuit să arate întotdeauna ediţiile prime şi apoi reeditările, evident cele ştiute, având în vedere cum circulă astăzi cărţile la noi, altfel cititorul poate confunda reeditarea cu prima ediţie! Spre exemplu, cartea lui N. Bagdasar, *Din problemele culturii moderne* apărută în 1998 este o reeditare a celei din 1931, deci nu este postumă! În ceea ce priveşte traducerea lui Kant *Critica raţiunii practice. Întemeierea metafizicii moravurilor*, ediţia din 1999 vine după cea din 1972, iar traducerea *Criticii raţiunii pure* (1969) de către Bagdasar şi Elena Moisuc, reeditată în 1998, nu este amintită. Tot la N. Bagdasar se afirmă (p. 52) că acesta ar fi întemeiat Editura Filosofică! O editură cu acest nume nu a existat la noi niciodată. Cărţi de filosofie au apărut în perioada interbelică sub egida Societăţii Române de Filosofie, al cărei secretar a fost N. Bagdasar. Aceluiaşi harnic exeget şi editor al filosofiei româneşti i se atribuie cartea lui David Hume *Cercetare asupra intelectului omenesc*, carte tradusă de S. Cătuneanu (S. Katz), Bagdasar semnând doar introducerea! În schimb este omisă lucrarea acestuia intitulată *Filosofia contemporană a istoriei*, din 1930, iar la *Teoria cunoştinţei,*

1 La Nicolai Degetari, spre exemplu, sunt amintite 40 de filme, cu deosebire documentare, la care acesta a semnat imaginea!

2 Se cunoaşte, din scrisoarea lui Eugen Ionescu către Tudor Vianu din 19 septembrie 1945, trimisă de la Paris, asprul rechizitoriu făcut colegilor de generaţie pe care îi consideră drept „victimele odiosului defunct Nae Ionescu". Vezi *Scrisori către Tudor Vianu*, *II (1936-1949),* Ediţie îngrijită de Maria Alexandrescu Vianu şi Vlad Alexandrescu, Editura Minerva, 1994, p. 274.

ediţia a III-a din 1995, de la Editura Univers Enciclopedic!

Cartea lui Alexandru Claudian, *Antisemitismul şi cauzele lui: schiţă sociologică* a fost publicată de acesta în anul 1945, deci nu a apărut postum, cum se afirmă la pagina 194.

Esteticianul clujean Liviu Rusu a murit în 1985 şi nu în 1966, cum scrie autoarea la pagina 689, deci cele două opere amintite nu sunt apariţii postume. Şi exemplele de acest fel ar putea continua ...

Sunt apoi titluri greşite, care pot deruta pe posibilii cititori. Aşa este, spre exemplu, lucrarea aparţinând lui Ştefan Neniţescu, apărută în trei volume în 1925 şi într-un singur volum în 1985: ea se intitulează *Istoria artei ca filosofie a istoriei* şi nu *Istoria artei ca istorie a filosofiei* ! Sau istoricul A. D. Xenopol a publicat *Istoria românilor din Dacia Traiană* şi nu „din Dacia Romană" (vezi p. 835)! Cartea lui Ion Călugăru apărută în 1926 şi reeditată postum, în 1971, se intitulează *Paradisul statistic* şi nu *Paradisul static*!

Titlul cărţii lui Vasile Pârvan este *M. Aurelius Verus* (nu Versus!) *Caesar şi I. Aurelius Commodus* (p. 599). Iar cartea lui Cioran este *Istorie şi utopie*, iar nu *Istoria utopiei*! (p. 184). În sfârşit, dar nu în ultimul rând, la titlul cărţii lui Andrei Bârseanu intervenţia autoarei schimbă total sensul şi destinaţia, înlocuind denominaţia *gr.or* (greco-orientală, adică ortodoxă, cum se scria în secolul al XIX-lea) cu cea de greco-catolică! Corect, titlul este *Istoria şcoalelor centrale române gr. or. din Braşov: scrisă din incidentul jubileului de 50 de ani al gimnaziului* şi a fost publicată în anul 1902 şi nu 1912! A fost scrisă de viitorul director al Astrei cu ocazia serbării, în anul 1900, a unei jumătăţi de secol de la înfiinţarea, la iniţiativa protopopului Ioan Popassu, în 1850, a gimnaziului român, devenit apoi liceu, astăzi Colegiul „Andrei Şaguna" din oraşul de la poalele Tâmpei.

Un alt tip de eroare, dar mai puţin frecventă, este atribuirea greşită a unor lucrări. Astfel, cartea *Cosmologia elenă* din 1929, a lui Mircea Florian este atribuită lui Dimitrie Gusti, iar *Logos şi ethos* (1968) a lui Athanase Joja este considerată drept operă a lui Dan Bădărău. Iar *Viitorul trecutului. Utopie şi literatură*, cartea lui Alexandru Ciorănescu apare la ...Cioran!

Ion Al. Lapedatu (1844-1878), tatăl fraţilor Alexandru şi Ion Lapedatu, fost profesor la gimnaziul român ortodox din Braşov, mai sus pomenit, dar şi redactor la revistele „Albina Carpaţilor" şi „Orientul latin" este, se afirmă la pagina 432, autor al unui volum de *Mélanges d'Histoire Générale* din 1927, în realitate scos la Cluj în coordonarea istoricului Constantin Marinescu.

Henri H. Stahl nu este autorul, ci coordonatorul volumului *Dimitrie Gusti. Studii critice* din 1986, care cuprinde 15 studii, semnate de Traian Herseni, Ion Drăgan, Stanciu Stoian şi alţii. Se confundă, apoi, cărţi originale cu traduceri. Cazul cel mai eclatant îl întâlnim la pagina 779, unde antologiile *Dialectica spiritului ştiinţific modern (*2 vol., 1986) de Gaston Bachelard şi *Filosofia deschisă* (2 vol., 1995), de Ferdinand Gonseth sunt atribuite lui Vasile Tonoiu, acesta fiind, în realitate, traducătorul operelor antologate. Vasile Tonoiu este, în schimb, autorul unor cărţi omise de Ecaterina Ţarălungă precum *Idoneismul, filosofie a deschiderii*. *Studiu asupra gândirii lui Ferdinand Gonseth* (1972), *Spiritul ştiinţific modern în* viziunea lui *G. Bachelard*. *O viziune epistemologică* (1974), *Înţelepciune versus filosofie* (2007), *Trei eseuri asupra imaginarului* (2014), *Reflecţii asupra meditaţiilor carteziene* (2015) şi altele.

Sunt apoi o serie de erori punctuale. Luate în mod aleatoriu, iată câteva dintre ele: Pavel Petru Aron s-a născut în Bistra, pe Valea Arieşului (judeţul Alba, astăzi) şi nu în Maramureş; Ioan Lemeni nu a fost episcop de Blaj, ci de Făgăraş şi Alba Iulia, cu reşedinţa la Blaj; Alexandru Papiu Ilarian nu a avut un frate Ioan, cum scrie autoarea la pagina 586, ci doar trei surori; Dionisie Romano (prezentat de două ori, la literele D (!) şi R) nu a fost membru fondator al Academiei Române (p. 680), fondatorii fiind exclusiv din anii 1866 şi 1867, adică de până când instituţia şi-a început efectiv activitatea, iar D. Romano a fost primit ca membru de onoare în anul 1868, după ce a donat Academiei colecţia de cărţi (6000 de volume) şi manuscrise (400) a căpitanului Constantin Cornescu Oltelniceanu (şi nu Olteneanu). La fel, nici Nicolae Kretzulescu nu putea fi membru fondator în 1871! George Pop de Băseşti nu a murit la Arad, ci în conacul său de la Băseşti (Sălaj atunci, Maramureş astăzi); Ştefan Neniţescu nu a fost secretar economic, ci

secretar de presă şi apoi consilier economic la Legaţia română din Haga; Dan Pavel, autorul lui *Urcan bătrânul*, nu a făcut studii universitare la Bucureşti, ci la Cluj, iar Lucian Blaga nu „a absolvit Facultatea de Teologie din Cluj" (p. 97), ci a urmat, de la distanţă (!), studii de teologie la Oradea, unde s-a refugiat Facultatea sibiană.

Barbu Slătineanu nu a absolvit Academia Militară la Paris (p. 715), ci a început studiile la Politehnica din München, la care a renunţat şi a urmat Şcoala de Ofiţeri de Artilerie în Bucureşti, a luptat în Primul Război Mondial, ca să devină în 1941 profesor la Şcoala de Război, iar din 1952 şi la Institutul de Arte Plastice, unde a predat istoria ceramicii. Cartea sa, *Ceramica românească*, din 1938, a luat Premiul Academiei Române. El a preluat şi îmbogăţit colecţia de artă adunată de tatăl său, Alexandru Slătineanu (1872-1939), medic bacteriolog, fost profesor şi rector al Universităţii din Iaşi. Postum, lui Barbu Slătineanu i-au fost publicate *Studii de artă populară* (1972), romanul *Sub semnul paloşului* (1989) şi volumele de nuvele şi povestiri *Coasta lui Adam* şi *Oglinda*, ambele în anul 2004.

Alexandru Husar nu a urmat studii la Cluj, ci la Bucureşti, la Cluj a predat la Universitate, înainte de a se transfera la Iaşi. Ioan P. Culianu nu şi-a dat doctoratul cu Mircea Eliade, ci la ambele doctorate conducător i-a fost Michel Meslin. Într-adevăr, la primul doctorat de la Sorbona, din 17 iunie 1980 – cu lucrarea *Expériences de l'extase et symboles de l'Ascension de l'Hellénisme* à *l'Islam* – în comisie a fost, alături de Michel Meslin, *raporteur* şi prof. L. Arnaldez şi Jaques Flamant, Mircea Eliade, dar în mod onorific[1].

Ana Cantacuzino(?) şi Ion Negoiţescu nu au făcut parte din lotul Noica-Pillat; Mihai Şora nu a început filosofia în 1938, ci atunci a absolvit-o. Alexandru Paleologu nu a avut domiciliu forţat la Câmpulung Muscel, ca Noica, ci s-a ascuns acolo sub numele de Ion Crăifăleanu, câţiva ani, după care a intrat în legalitate etc.

Sunt apoi afirmaţii care dau naştere la dubii, ambiguităţi. Se spune că Titu Maiorescu a demisionat şi se dă şi motivul, dar nu se înţelege când s-a petrecut plecarea sa din Academie. Într-adevăr, Maiorescu, numit prin decret în 1867 membru al Societăţii Academice Române, s-a retras în anul 1868, dar a fost rechemat în 1879, când, prin decretul din 29 martie/10 aprilie, Societatea Academică a primit numele de Academia Română, iar anul următor a devenit vicepreşedinte al acesteia.

Cititorii vor fi derutaţi şi de existenţa a două Societăţi Academice Române: denumirea sub care a existat Academia Română între anii 1867 şi1879 şi cea înfiinţată în 1996, de către Alina Mungiu Pippidi, Sorin Ioniţă, Zoe Petre, Andrei Pleşu şi alţii. Derutaţi vor fi şi de alte afirmaţii fără acoperire. Astfel, la p. 63 aflăm că George Bariţiu „a editat colecţia Enciclopedia României, 10 vol."! Există o asemenea colecţie? Sau la p. 54, se afirmă că profesorul Constantin Balmuş a „lăsat *o Antologie latină* în 10 volume"! Nu ni se spune, însă,că acesta a tradus cartea lui Diogene Laertios, *Despre vieţile şi doctrinele filosofilor*, apărută la Editura Academiei în 1963, cu un studiu introductiv şi comentarii de Aram Frenkian! Necunoscuţi îi sunt autoarei şi cei doi fraţi Acterian, de vreme ce la pagina 9 afirmă că Marietta Sadova, actriţă şi regizoare, a fost soţia lui Arşavir, iar la pagina 690, a lui Haig Acterian! O confuzie nevinovată, dar ce va crede cititorul neinformat ? În schimb, la pagina 295 ni se livrează o gafă impardonabilă când se spune că opera „Oedip" este dedicată de George Enescu „Mariei Tescanu Rosetti (născută Cantacuzino, fiica lui Gh. C. Nababul)"! În primul rând, numele corect al prinţesei iubită de Nae Ionescu şi George Enescu este Maria Rosetti-Tescanu, fiind fiica lui Dumitru Rosetti-Tescanu, jurist, deputat şi prefect, cu studii la Paris, prietenul lui Vasile Conta, traducător al unor lucrări ale acestuia în franceză. Deci nu este fiica lui Nababul! A fost căsătorită cu Mihai Cantacuzino (mort în anul 1928, într-un accident de automobil, pe traseul Călimăneşti-Sibiu), fiul cel mare al lui Gh. Grigore Cantacuzino, fost preşedinte al Partidului

1 A se vedea Tereza Culianu-Petrescu, „O biografie", în *Ioan Petru Culianu. Omul şi opera*, Vol. coordonat de Sorin Antohi, Editura Polirom,Iaşi, 2003, p.73. Ioan Petru Culianu susţine al doilea doctorat, cel care îi conferă titlul de Docteur d'État čs Lettres et Sciences Humaines, la Sorbona (Paris IV) în 10 ianuarie 1987, cu teza având titlul *Recherces sur les dualismes d'Occident. Analyse de leurs principaux mythes*, condusă tot de Michel Meslin. Vezi *Ibidem*, pp. 75-76.

Conservator, ministru şi prim ministru, supranumit Nababul din cauza averii sale fabuloase!

Insuficienta informare, suplinită de imaginaţie o determină pe autoare să facă şi alte aprecieri eronate. Astfel, la pagina 586 afirmă că Edgar Papu ar fi fost închis întrucât „păstrase legături epistolare cu Mircea Eliade, Eugen Ionescu ş.a". Cu Eugen Ionescu a fost bun prieten din 1931 până la plecarea la Paris a acestuia (1942), dar cu Eliade n-a fost în relaţii apropiate. Cum putea purta corespondenţă, în obsedantul deceniu, cu „fugarii" de la Paris, cum erau numiţi Eliade, Cioran, Ionescu şi alţi români care au ales exilul? După cum se poate constata din corespondenţa primită de Mircea Eliade publicată de Mircea Handoca, Edgar Papu i-a trimis doar trei scrisori, în anii 1979-1980[1], deci mult timp după închisoare (1961-1964). În aceeaşi notă, de unde a aflat Ecaterina Ţarălungă că soţul Margaretei Sterian „a fost ucis ca legionar" (p. 731)? Margareta Sterian (n. Weinberg) a fost căsătorită, între anii 1924-1936, cu Paul Sterian (1904-1984), poet, publicist, economist specialist în statistică şi sociolog. Acesta a urmat simultan Facultatea de Drept şi cea de Litere şi Filosofie, la Universitatea din Bucureşti (1921-1924) şi a devenit doctor în ştiinţe economice la Paris (1929) şi în filosofie la Bucureşti (1933). Nu a fost înscris în mişcarea legionară, dovadă includerea sa în al treilea guvern condus de Antonescu, după rebeliunea legionară (27 ian.-23 august 1944), consilier economic şi apoi secretar general la Ministerul Economiei Naţionale. Deşi a participat la întâlnirile de la Antim între 1945 şi 1948, el nu a fost inclus în lotul Rugul Aprins, fiind închis în perioada 1959-1963. După divorţul din 1936, Margareta Sterian nu s-a recăsătorit, păstrându-şi numele.

Tot la capitolul imaginaţie trebuie trecută şi afirmaţia că C. Diaconovici Loga „a făcut *Enciclopedia Română (A-C),* publicată sub egida Asociaţiunii pentru Literatura Română şi Cultura Poporului Român", de la pagina 256. Ca să întărească această eroare, pe pagina următoare se subliniază că *Enciclopedia Română* în trei volume, la care au colaborat „172 de personalităţi din ţară şi străinătate" este o „continuare a muncii lui Constantin Diaconovici Loga".

Dacă aceste mici erori pot fi explicate fie prin neatenţie[2], fie prin insuficientă informare, altele exprimă nu numai minusuri bibliografice, ci şi încercări de a le compensa prin exces de imaginaţie. Cel puţin atunci când se referă la unii filosofi români, Ecaterina Ţarălungă face dovada că se aventurează pe un teritoriu prea puţin familiar, recurgând la afirmaţii stridente şi ridicole, în care cititorul va recunoaşte ignoranţa autoarei în cele filosofice.

Astfel, deşi Ecaterina Ţarălungă este autoarea unei bune monografii despre Dimitrie Cantemir[3], unde nu aminteşte, deşi avea spaţiu suficient, de relaţia principelui moldovean cu G.W. F. Leibniz, în *Enciclopedie* (p. 147) cedează în faţa unei erori, susţinută de mulţi istorici, literari în primul rând, şi afirmă că primul nostru academician a fost în corespondenţă cu filosoful german! Ba merge mai departe cu fantezia şi ne spune că din această corespondenţă ar rezulta că D. Cantemir a fost şi iniţiator al fondării Academiei Ruse!

S-a susţinut în timp, mai ales în dicţionare, că D. Cantemir a fost primit în Academia berlineză (Societatea Literară Brandenburgică, atunci) la propunerea lui Leibniz, întemeietorul înaltei instituţii germane. Cei doi nu s-au cunoscut probabil vor fi auzit unul de altul, întrucât Cantemir avea o cultură enciclopedică, iar Leibniz era în strânse relaţii cu Petru cel Mare, la curtea căruia se găsea în acei ani principele exilat –, între ei n-a existat nici o corespondenţă şi nu savantul german i-a cerut să scrie lucrarea despre principatul Moldovei. El însuşi afirma că a redactat lucrarea respectivă (*Descrierea Moldovei*), la „cererea unor priatini

1 Vezi Mircea Eliade şi corespondenţii săi, vol.3 (K-P), Fundaţia Naţională pentru Ştiinţă şi Artă, Bucureşti, 2003, p. 253-255. Acum se poate consulta şi Edgar Papu, Memorii dintr-un secol. Ediţie îngrijită şi adnotată de Vlad-Ion Popa, Editura Casa Cărţii de Ştiinţă, Cluj-Napoca, 2015, pp. 122-125 şi 153-155.

2 Numai aşa putem explica apariţia unor poze inversate. Astfel, la pagina 285 avem câteva date despre balerina Corina Dumitrescu, dar poza este a altei Corina Dumitrescu, rectorul perpetuu al Universităţii Creştine „Dimitrie Cantemir" din Bucureşti, iar la pagina 500 apare numele lui Ioan Mihaly de Apşa sub poza fratelui său, mitropolitul Victor Mihaly de Apşa etc.

3 Vezi *Dimitrie Cantemir : contribuţii documentare la un portret*, apărută la Editura Minerva în anul 1989 şi reeditată la Litera internaţional în 2004.

din Berlin". Nu l-ar fi numit el pe Leibniz dacă ar fi fost impulsionat de acesta?

Filosoful german, care înfiinţase Academia în 1700, nu a participat la deschiderea ei oficială din 1710 deşi era preşedintele ei –, şi nici la şedinţele ulterioare. Spre zenitul vieţii era bolnav, trăia retras – în ultimul an de viaţă este imobilizat de gută în fotoliu iar moartea îi este la fel de „discretă": nici curtea regală pe care a slujit-o, nici Academia pe care o înfiinţase nu i-au „observat-o"[1].

D. Cantemir a fost cooptat în Academia din Berlin la propunerea baronului Heinrich Friedrich Hyssen, fost consilier de război, juridic şi ştiinţific al lui Petru cel Mare (şi a urmaşilor săi), care a informat pe fraţii Theodor şi Daniel Jablonsky (primul fiind secretar permanent, celălalt vicepreşedinte al instituţiei respective) de dorinţa „hospodarului exilat al Valahiei" de a fi primit în Societatea brandenburgică. Leibniz a fost informat ulterior, de către Theodor Jablonski, într-o scrisoare din 28 iulie 1714, de cooptarea lui D. Cantemir.[2], ca un gest de politeţe faţă de întemeietorul Academiei germane.

În privinţa lui Cantemir, uimeşte şi afirmaţia autoarei, de la pagina 773, potrivit căreia Grigore Tocilescu ar fi alcătuit „prima ediţie – şi singura completă de *Opere* D. Cantemir, 7 volume, 1878-1900)"[3].

Istoricul Grigore Tocilescu are meritul de a fi cercetat manuscrisele lui D. Cantemir din arhivele ruseşti, aducând în ţară copii ale acestora, dar el a editat doar ultimul volum (VIII), cuprinzând *Hronicul vechimei a Romano-moldo-vlahilor,* în 1901. Celelalte volume au fost editate, sub egida Academiei Române, între 1872 şi 1883, de către Alexandru Papiu-Ilarian, Iosif Hodoşiu[4] şi G. Sion.

Titu Maiorescu nu şi-a luat doctoratul în drept (p. 464), ci doar licenţa, la Sorbona, în 1860, nu în 1859. Doctoratul în filosofie l-a obţinut la Giessen, universitate mică, unde nu se cerea frecvenţă, dar cu o singură teză, cea despre „Relaţie". „Consideraţii filosofice în formă populară" aşa-zisa a doua teză este un articol publicat de Maiorescu la Berlin în anul 1860.

O altă afirmaţie frapantă o întâlnim la pagina 288, unde se susţine –contrar unei logici temporale că Petru Dumitriu a fost coleg de facultate cu Mircea Eliade[5], şi ambii elevii lui Nae Ionescu! Or, Petru Dumitriu, născut în anul 1924 şi M. Eliade, născut în 1907, nu aveau cum să fie colegi! Eliade a absolvit Facultatea de Filosofie în 1928, iar Dumitriu a devenit student la aceeaşi facultate în anul 1941, când Eliade era, din aprilie 1940, la Londra, secretar cultural, de unde va pleca la Lisabona, va reveni pentru scurt timp în ţară în 1942, ca apoi să rămână definitiv în străinătate. Cât priveşte pe Nae Ionescu, acesta decedase în martie 1940, când P. Dumitriu nu-şi dăduse bacalaureatul! Şi-atunci cum să credem afirmaţia autoarei că lui Petru Dumitriu i-a fost refuzată cetăţenia franceză „în urma denunţului făcut de Mircea Eliade către Gallimard, la sugestia Monicăi Lovinescu"? În 1960, când a avut loc defectarea lui Petru Dumitriu, Eliade se afla de trei ani la Chicago. Şi apoi să credem că Eliade şi Monica Lovinescu aveau o asemenea putere de influenţă la Paris? Greu de conceput aşa ceva, cu atât mai mult cu cât P. Dumitriu nu aminteşte un asemenea incident în interviurile şi în cărţile sale!

Faptul este cu atât mai uimitor, cu cât Ecaterina Ţarălungă a editat scrierile lui Petru Dumitriu în 2004, fără aceste afirmaţii aiuritoare!

La fel de puţin este cunoscut şi Nae Ionescu de către autoare, devreme ce afirmă că „prelegerile sale universitare, strânse de studenţi în volum, sub titlul *Filosofia religiei* sintetizează bună parte din ideile sale" (p. 397). Nae Ionescu a predat la Universitatea bucureşteană, în perioada 1920-1938, cursuri de logică, istoria

1 Vezi cartea lui Wilhelm Weischedel, *Pe scara din dos a filosofiei*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1999, p. 127-128.

2 Vezi Werner Bahner, „Cantermir şi Academia din Berlin", în Secolul 20, nr. 11-12 (154-155), 1973, p.95. Despre acelaşi subiect sunt binevenite alte două studii: „Dimitrie Cantemir şi Academia din Berlin", în „Studii. Revistă de istorie", Bucureşti, 1969, tom 23, nr.5, pp.825-847 de Emil Pop şi „Aspecte inedite privind relaţiile lui Dimitrie Cantemir cu Academia din Berlin", în „Forum", Bucureşti, 1971, nr.10, p. 75-76 de Tiberiu Truţer.

3 La pagina 147 vorbeşte, corect, de 8 volume!

4 Lui Iosif Hodoşiu îi revine meritul de a fi tradus din latină *Descrierea Moldovei* (vol. II, 1875) începută de Al. Papiu-Ilarian şi *Istoria creşterii şi descreşterii Curţii Otomane* (vol. III-IV, 1876), fapt omis de către Ecaterina Ţarălungă, fiind probabil mai importante cântecele Irinei Loghin!

5 Eroarea este reluată la paginile 291 şi 397.

logicii, metafizică şi filosofia religiei. O mare parte din cursurile acestuia au fost litografiate de către studenţi, Theodor Ionescu şi Dumitru C. Amzăr, mai ales. În martie 1940, imediat după moartea profesorului, foştii studenţi au constituit un Comitet pentru Tipărirea Operei lui Nae Ionescu, în frunte cu Mircea Vulcănescu, Octav Onicescu, C. Noica, Constantin Floru etc., care a pregătit şi publicat patru din aceste cursuri, după cum urmează: *Istoria logicii. Al doilea curs*, 1929-1930 (în 1941); *Metafizica I. Teoria cunoştinţei metafizice 1. Cunoaşterea imediată*, 1925-1929 (1942); *Logica I Logica generală. Ultimul curs*, 1934-1935 (1943) şi *Metafizica II. Teoria cunoştinţei metafizice 2. Cunoaşterea mediată,* 1929-1930 (1944)[1]. Cursul de *Filosofia religiei*, la care face probabil referire Ecaterina Ţarălungă, ţinut de Nae Ionescu în anul universitar 1925 a fost publicat de către Marta Petreu în anul 1993, cu titlul *Prelegeri de filosofie a religiei*, la Editura Apostrof din Cluj-Napoca (aceasta a repus pe tapet problema plagiatului din *Mistica* Evelynei Underhill).

Un necunoscut este, pentru autoarea *Enciclopediei*, şi savantul Ştefan Odobleja, care a elaborat cu zece ani mai devreme decât cel considerat părintele ciberneticii, Norbert Wiener, principiile de bază ale noii ştiinţe, în lucrarea *Psychologie consonantiste*, publicată la Paris în două volume, în 1938 şi 1939, iar nu în 1939 şi 1978, cum se menţionează la pagina 565. În limba română, cartea a fost publicată într-un volum masiv (680 p.), în anul 1982, la Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, reprodusă la Tipo Moldova în anul 2012. În 1978, anul morţii sale, a apărut volumul *Psihologia consonantistă şi cibernetica*, la Editura Scrisul Românesc din Craiova.

În acelaşi domeniu, al filosofiei, autoarea mai face câteva păguboase erori. Astfel, despre D. D. Roşca, autorul *Existenţei tragice* (1934, în 1968 este a doua ediţie), afirmă (la pagina 683) că a tradus, la Paris, pe Hegel, din germană în franceză! Într-adevăr, D. D. Roşca a făcut studii de doctorat la Paris, la Sorbona, unde şi-a susţinut, în anul 1928, cu Émile Bréhier teza *L'influence de Hegel sur Taine, théoricien de la connaissance et de l'art*[2]. Teza complementară a fost *Vie de Jésus*, traducerea în franceză a unei lucrări de tinereţe a lui Hegel, *Das Leben Jesu,* însoţită de o pertinentă introducere a lui D.D. Roşca[3]. Filosoful clujean l-a tradus pe Hegel, dar în limba română, înzestrând cultura noastră cu 12 din cele 18 volume care alcătuiesc ediţia germană de Opere a lui Hegel. Neinformată în acest sens, Ecaterina Ţarălungă atribuie lui D.D. Roşca câteva dintre traducerile sale din Hegel: *Istoria filosofiei* (corect *Prelegeri de istorie a filosofiei*, 2 volume), *Prelegeri de estetică*, *Ştiinţa logicii*, *Studii filosofice* şi *Prelegeri de filosofie a istoriei*.

La alt mare filosof, Constantin Noica, autoarea gafează de două ori. Mai întâi, când afirmă că filosoful a fost închis între 1945 şi 1961 (p. 559)! Ca şi cum n-ar fi auzit de procesul Noica-Pillat care a trimis la închisoare 23 de intelectuali, primul arestat fiind Noica (decembrie 1958) şi ultimul N. Steinhardt (ianuarie 1960), amândoi fiind eliberaţi în august 1964.

În al doilea rând, afirmă şocant că *Rugaţi-vă pentru fratele Alexandru*, carte apărută în 1990 s-ar referi la fiul lui Noica, „călugăr catolic aflat în Marea Britanie"(p. 559). De două ori fals! Ecaterina Ţarălungă scrie după ureche despre cartea prin care Noica, abia ieşit din închisoare, ne cere să ne rugăm pentru cei puternici, începând cu Alexandru, comandantul sovietic care a lăsat neatinsă o mânăstire din Moldova la finalul războiului. Iar Răsvan, fiul lui Noica, plecase din ţară cu mama sa, Wendy Muston, în anul 1955 şi, după nu puţine căutări, devenise călugăr într-o *mânăstire ortodoxă* din Essex, Anglia. În 1993 a revenit în ţară şi este călugăr, cu numele Rafail, într-o mânăstire, ortodoxă desigur, din Munţii Apuseni.

Afirmând că Noica a fost liber profesionist, autoarea omite să spună că de la ieşirea din închisoare (1964) şi până la pensionare (1975) el a lucrat la Centrul de Logică al Academiei. Iar *Despărţirea de Goethe,* de fapt trei capitole din

1 Acestea aveau la bază cursurile litografiate de D. C. Amzăr, aflat atunci în Germania.

2 Publicată imediat, cartea sa a făcut epocă, întrucât modifica optica în care fusese receptat Taine până atunci. În limba română va apare în 1968.

3 Cartea lui Hegel a fost tradusă în limba română de către Alexandru Boboc şi publicată la Editura Paideia în anul 1995, iar introducerea lui D. D. Roşca, în traducerea lui Dumitru Ţepeneag a fost cuprinsă de Marta Petreu în volumul *Mitul utilului*, Biblioteca Apostrof, 1999.

manuscrisul lui Noica „Anti-Goethe”, confiscat de Securitate în anul 1958, a văzut lumina tiparului în 1976, nu 1975. Şi, în sfârşit, Noica a tradus dialogul platonician *Lysis* şi l-a publicat în anul 1969, cu o consistentă introducere intitulată „Eseu despre înţelesul grec al dragostei faţă de oameni şi lucruri”, or Ecaterina Ţarălungă îl include printre lucrările nicasiene.

Câteva erori inexplicabile face Ecaterina Ţarălungă şi în prezentarea lui Camil Petrescu. Acesta nu şi-a luat doctoratul cu „o teză despre fenomenologie în opera lui Husserl”(p. 607). Teza sa de doctorat, susţinută la 9 aprilie 1937 s-a intitulat „*Modalitatea estetică a teatrului. Principalele concepte despre reprezentaţia dramatică şi critica lor*”. De ce să inventezi o altă lucrare? Doar pentru a epata cu cunoştinţele de filosofie? Puţina competenţă în domeniul „iubirii de înţelepciune” o duce pe autoare la afirmaţii şi mai grave, unele chiar rizibile! Mai jos, pe aceeaşi pagină, consideră că teza de doctorat cu titlul„ Husserl cu o introducere în filosofia fenomenologică” (titlu inventat!), a devenit un capitol din *Istoria filosofiei române* (1938)! Ce să caute Husserl într-o *Istorie a filosofiei româneşti*? Iar ca o completare, în fapt o altă afirmaţie agravantă, peste câteva pagini, la tratarea lui Ion Petrovici (p. 612), repetă enormitatea: Camil Petrescu, admirator în materie de filosofie al lui Ion Petrovici „a publicat un studiu despre fenomenologie în *Istoria filosofiei române*, 3 vol. 1938[1], omagiu lui I(on) P(etrovici)”.

Într-adevăr, la iniţiativa lui Tudor Vianu şi N. Bagdasar, în 1936, când Ion Petrovici, fost şi viitor ministru al Educaţiei Naţionale, Culturii şi Cultelor, împlinea trei decenii de profesorat, a început pregătirea şi apoi publicarea unui omagiu, conceput iniţial în trei volume, cuprinzând o necesară Istor*ie a filosofiei moderne*, realizată cu colaborarea unui mare număr de specialişti. Primul volum, conţinând evoluţia gândirii filosofice de la Renaştere până la Kant a apărut în 1937, iar volumul II în 1938, ducând istoria filosofiei până la Kierkegaard. Volumul al treilea, care trebuia să prezinte filosofia contemporană, având şi contribuţii ale unor filosofi străini care ţineau să-l omagieze pe Ion Petrovici, s-a extins pe două volume, publicate în anii 1938 şi 1939, iar capitolul de filosofie românească, extins şi el, întrucât cuprindea şi sociologia şi pedagogia, a dat un volum în plus, apărut în anul 1941, cu titlul *Filosofia românească de la origini până astăzi.* Deci, sub egida Societăţii Române de Filosofie a fost publicată o *Istorie* a *filosofiei moderne* în cinci volume, între anii 1937-1941. Camil Petrescu a participat cu studiul consacrat lui Edmund Husserl, publicat în volumul III, din 1938, în cadrul capitolului dedicat Fenomenologiei (pp. 375-427), alături de studiile lui Virgil Bogdan despre Max Scheler, Martin Heidegger şi Nicolai Hartmann. Rezultă, cred, cu claritate erorile autoarei în ceea ce priveşte prezentarea lui Camil Petrescu.

Nici Anton Dumitriu, marele nostru logician, nu are parte de o tratare corespunzătoare, începând de la nume, fiind grafiat Dimitriu! Apoi, *Soluţia paradoxelor* (nu *paradoxurilor*!) *logico-matematice* a apărut în anul 1966, nu 1968. Lucrarea sa fundamentală, *Istoria logicii*, a cunoscut trei ediţii în limba română: prima în 1969, a doua, revizuită şi adăugită, în 1975 şi a treia, singura în trei volume, postum, între 1993 şi 1997. În 1977 a fost publicată în Anglia, în traducerea lui Duiliu Zamfirescu, Dinu Giurcăneanu şi Doina Doneaud.

Erori întâlnim şi în prezentarea marelui nostru clasicist Aram Frenkian. Acesta a absolvit la Bucureşti doar liceul (Gheorghe Lazăr), nu şi facultatea, studiile universitare urmându-le la Cernăuţi (1923-1926), după care s-a specializat la Paris în filosofie, limbi clasice şi orientale. A obţinut doctoratul la Bucureşti, în 1931, cu teza *Cosmologia lui Heraclit din Efes*. Îşi începe cariera universitară la Cernăuţi, ca asistent, de unde se va transfera în 1945 la Universitatea din Bucureşti, conferenţiar şi apoi profesor de elină. Nu are „numeroase studii şi articole” de matematică, dar ca filolog şi filosof al culturii vechi se mişcă dezinvolt în multe din ramurile acesteia. Altele sunt studiile sale care îi circumscriu erudiţia. Din păcate, cu excepţia lucrării *Scepticismul grec şi filosofia indiană*, publicată de autor în 1958, cele mai consistente şi valoroase studii au rămas fie în manuscris, unele nefinalizate, altele publicate în reviste, fie în ediţiile franceze din deceniul patru[2]. În 1969,

1 Din păcate nu avem nici azi o istorie a filosofiei româneşti în 3 volume!

2 Între timp, o parte importantă din ele au fost adunate în două substanţiale volume: Aram M. Frenkian, *Scrieri filosofice. Vol. I.* Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1988 şi Aram M. Frenkian, *Scrieri filosofice.*

la Editura pentru Literatură Universală i-a fost publicată cartea *Înţelesul suferinţei umane la Eschil, Sofocle şi Euripide*, text despre cei trei mari tragici greci pe care autorul îl pregătise pentru tipar încă din anul 1946. Aram Frenkian nu a tradus din autorii menţionaţi de Ecaterina Ţarălungă decât din Sextus Empiricus, un volum de *Opere filosofice*, apărut şi acesta postum, în anul 1965. În schimb a comentat şi adnotat diogene Laertios… Şi nu a fost şeful sectorului de istorie de la Institutul de Logică din Bucureşti, ci şeful sectorului de logică antică de la Centrul de studii logice al Academiei Române!

La sociologul clujean Virgil Bărbat, în patru jumătăţi de rânduri, descoperim două erori. Acesta a urmat studiile universitare la Geneva şi nu în Genova! luându-şi licenţa în ştiinţe sociale în 1905, iar apoi doctoratul la Berna în 1909, cu teza *Nietzsche- tendances et problčmes*, publicată la Zürich în 1911. Profesor de sociologie şi etică la Universitatea din Cluj (1921-1931), acesta nu a scris „un *Curs complet de sociologie generală* cu peste 3000 de pagini", cum afirmă tranşant autoarea (p. 80). Cele 3000 de pagini sunt de fapt conspecte (note şi fişe) conţinând citate şi idei, cu adnotări şi comentarii ale lui Virgil Bărbat, utilizate la cursuri şi seminarii[1]. În schimb, a publicat *Premisele umane ale culturii moderne* (1925), *Exproprierea culturii* (1926), *Dinamism cultural* (1928) etc.

La un alt sociolog, de data aceasta din Şcoala lui D. Gusti, şi anume Alexandru Claudian, creativitatea autoarei te poate stupefia! Cel care a fost scos de regimul comunist de la Universitatea ieşeană, devenind un simplu cercetător la Institutul de filologie al Academiei Române din Iaşi este declarat nici mai mult, nici mai puţin decât „Membru fondator al Facultăţii de Filosofie a Universităţii din Bucureşti după al Doilea Război Mondial"! De ce fondare este vorba? Mister! Şi cu cine? Cu „Mihai Ralea, Petre Andrei şi Ştefan Bârsănescu"! Basme, desigur. Al. Claudian nu a predat la Universitatea bucureşteană, unde a fost student, iar Petre Andrei s-a sinucis în fatidica toamnă a anului 1941, Claudian preluând Catedra de sociologie şi etică a acestuia, până va fi epurat. Iar Ştefan Bârsănescu a profesat numai la Universitatea din Iaşi.

Rămânând tot în domeniul filosofiei, să spunem că prezentarea lui Constantin Rădulescu-Motru (p. 668) este superficială şi limitativă. Este considerat „Gazetar şi specialist în psihologie socială", deşi este unul dintre cei mai mari filosofi români, creator al sistemului numit „personalism energetic". Nu sunt amintite cărţile sale fundamentale, precum *Puterea sufletească* (1908), *Elemente de metafizică* (1912), *Personalismul energetic* (1927*), Vocaţia. Factor hotărâtor în cultura popoarelor* (1932) şi *Timp şi destin* (1940). Se omit cele două reviste conduse de Motru, „Noua Revistă Română" (1900-1916) şi „Ideea europeană" (1919- 1927) ca şi cele opt volume de *Revizuiri şi adăugiri*, apărute între 1996 şi 2001.

Dacă pentru enormităţile din domeniul filosofic am fi tentaţi să-i acordăm autoarei circumstanţe atenuante, când este vorba de istoria literară, aceasta nu mai are scuze!

De exemplu, la pagina 437 afirmă că Grigori N. Lazu l-ar fi acuzat pe George Coşbuc că „l-a plagiat" în volumul *Balade şi idile*! Este adevărat că în vara anului 1893, după apariţia primei cărţi a lui Coşbuc, Grigori N. Lazu a pornit o campanie de denigrare a acestuia, publicând broşura pompos intitulată „Adevărul asupra poeziilor dlui Gh. Coşbuc. Răspuns *Românului literar*". Lazu tradusese din lirica universală şi avea sub tipar două volume cu titlul *451 traduceri literare şi imitaţiuni de poezii antice şi moderne din Orient şi Occident*, cu o prefaţă de A. D. Xenopol, care aveau să apară la începutul anului următor, 1894. Deci Lazu nu putea fi plagiat şi nu această acuză i-a adus el lui Coşbuc. Avocatul din Piatra Neamţ, fost coleg de birou, ca practicant, cu M. Eminescu, la Tribunalul din Botoşani avea ceva veleităţi de poet[2], ca şi de traducător, dar îşi credea

Studii de filosofie greacă şi comparată. Editura Arafat, Bucureşti, 1998, ambele ediţii îngrijite de Gheorghe Vlăduţescu şi Dinu Grama, ambii semnând şi traducerile şi notele. Iar în anul 2012, la Editura Herald, a apărut, în traducerea lui Nicolae Baltă, *Lumea homerică. Eseu de protofilosofie greacă*.

1 Vezi în acest sens Emil Pop, „Virgil I. Bărbat un reprezentant de seamă al sociologiei româneşti", în Anuarul Institutului de Istorie „George Bariţ" din Cluj-Napoca, Series Humanistica, tom. I, 2003, p. 224. Din păcate şi acesta confundă universitatea din Geneva cu cea din Genova. Vezi, Ibidem, p. 223.

2 Va publica un volum de poezii intitulat *Ultime raze* în 1897, la Bucureşti, fără ecou însă, datorită faptului că versurile sale n-au depăşit pragul diletantismului.

ameninţată „gloria”pe care o aştepta de succesul de care s-a bucurat volumul tânărului Coşbuc. El contesta originalitatea idilelor lui Coşbuc din volumul de debut, considerând că acesta a tradus şi a adaptat poezii străine indiene, persane, arabe, germane şi slave, mai ales ruteneşti pe care le-a „românizat cu deosebit talent”, aducând „în sanctuarul poeziei noastre populare” un material străin de viaţa poporului român![1] Lui Lazu i s-au asociat Anton Bacalbaşa şi Alexandru Macedonski, iar mai târziu însuşi Caion, acuzatorul lui Caragiale. După o expectativă de câteva luni, din cercul „Convorbirilor literare” a intervenit Dumitru Evolceanu, analizând cu competenţă volumul lui Coşbuc şi devoalând falsitatea acuzelor lui Lazu[2]. Deci esenţa polemicii declanşate de Gr. Lazu îi scapă autoarei. Apoi, activitatea de traducător a lui Lazu nu este chiar „copleşitoare’ (p. 437), cele 451 de poezii transpuse în limba română ocupă 482 de pagini şi sunt multe versificaţii libere, uneori după poeţi minori şi nu întotdeauna după textul original.

Nici în alte probleme de istorie literară aserţiunile doamnei Ecaterina Ţarălungă nu sunt întotdeauna corecte.

Spre exemplu, geneza Asociaţiei de Litere, Arte şi Filosofie „Criterion” este plasată corect, în anul 1932 (p. 112), ca ulterior să deruteze cititorul, avansând când anul 1930 (p. 204), când 1931 (p. 831). În acelaşi timp, îi rămâne străină esenţa simpozioanelor criterioniste: dezbaterea contradictorie, confruntarea unor puncte de vedere diferite de către mai mulţi preopinenţi (4-5), despre anumite teme sau idoli, în faţa publicului adunat, la început, într-o sală a Fundaţiei Universitare „Carol I”. În toamna anului 1932, când şi-a început activitatea, sub egida Asociaţiei „Criterion” au debutat două cicluri: „Idoli” şi „Cultura română actuală”. Primul ciclu a durat din octombrie până în preajma sărbătorilor de Crăciun[3], fiind abordaţi ca „idoli”[4]Lenin, Freud, Chaplin, Mussolini, Gide, Bergson, Valéry, Krishnamurti, Greta Garbo şi Gandhi. Primul simpozion a avut loc în seara zilei de 13 octombrie 1932, fiind moderat de către Constantin Rădulescu-Motru. Despre Lenin, idol abordat de pe mai multe poziţii ideologice, au vorbit: Mircea Vulcănescu, prezentând teza ortodoxiei leniniste; Petre Viforeanu teza burgheză; H.H. Stahl teza social-democrată; C. Enescu teza ţărănistă şi Mihail Polihroniade teza tacticei politice[5]. Potrivit lui Mircea Eliade, la simpozionul despre Lenin au fost invitaţi Belu Silber şi Lucreţiu Pătrăşcanu, pentru a avea „doi marxişti alături de Mircea Vulcănescu şi Mihail Polihroniade care se pregăteau să critice comunismul în numele democraţiei şi naţionalismului”[6]. Ce să înţelegem din afirmaţia doamnei E. Ţarălungă (p. 724) despre H. H. Stahl că „s-a făcut cunoscut prin poziţia sa marxistă, în 1932 având diferende cu Lucreţiu Pătrăşcanu, care susţinea o poziţie leninistă”? Marxism contra leninism? Este vorba de o discuţie liberă, de pe poziţii ideologice diferite, în cadrul unui simpozion, între doi prieteni, foşti colegi de facultate! Polemica (diferendul!) a avut loc doar cât cei doi şi-au expus punctele de vedere, Pătrăşcanu intervenind din sală. Sau, ce înseamnă că „În 1938, contrar spiritului generaţiei sale, s-a declarat antifascist”? Unde, în ce împrejurări s-a declarat antifascist? Sunt afirmaţii gratuite, doar pentru a aduce ceva nou! Să fi luat aceste idei de pe Wikipedia, unde le găsim aidoma?

Confuzie face autoarea *Enciclopediei* şi între Manifestul „Crinului Alb” şi Manifestul

1 Textul broşurii lui Gr. Lazu şi polemica generată de aceasta sunt reproduse în volumul *Plagiatul la români.* Selecţie de Pavel Balmuş. Prefaţă Dan C. Mihăilescu, Editura Arc; Asociaţia Editorială Noi, Chişinău, 2004, p. 29-51.

2 Textul lui D. Evolceanu, intitulat *Baladele şi idilele d-lui George Coşbuc* a fost publicat în două numere ale revistei „Convorbiri literare”: nr. 10, 1 feb. 1894, pp. 817-838 şi nr. 12, 1 martie 1894, p. 936-962.

3 Asociaţia a mai activat în anul 1933- cu mai puţin succes decât cel avut cu Idolii cu ciclul „Tendinţe”, în perioada februarie-aprilie, iar în toamnă cu „Tendinţe 1933” şi „Marile momente ale muzicii”, ca la începutul anului 1934 criterioniştii să se separe, precum societatea românească, unii îndreptându-se spre dreapta (legionară), iar alţii spre stânga (comunistă).

4 Termenul a fost explicat de către Mircea Vulcănescu în chiar primul symposion, consacrat lui Lenin. Vezi textul în „Manuscriptum”, Anul XXVII, nr. 1-2 (102-103), 1996, p. 212-225.

5 La reluarea simpozionului, în 18 octombrie au vorbit Mircea Vulcănescu, Petre Viforeanu, Mihail Polihroniade şi Mircea Grigorescu, acesta din urmă despre „Lenin în lumina propagandei”.

6 Vezi Mircea Eliade, *Memorii (1907-1960),*ediţie de Mircea Handoca, Editura Humanitas, 1991, vol. II, p. 254.

„Cercului Literar de la Sibiu”. La pagina 269 afirmă total eronat că Ştefan Augustin Doinaş ar fi semnat, ca membru al Cercului Literar de la Sibiu, nici mai mult decât Manifestul „Crinului Alb”! La vârsta de şase ani?

Da, ca membru al „Cercului Literar de la Sibiu”, Doinaş a semnat, alături de Radu Stanca, Ion Negoiţescu, Victor Iancu, Cornel Regman şi alţi câţiva textul „Ardealul estetic. O scrisoare către d. E. Lovinescu”, care va fi denumit ulterior Manifestul „Cercului Literar din Sibiu”, publicat în ziarul „Viaţa” din 13 mai 1943. Cerchiştii îşi declarau adeziunea la ideile promovate de Lovinescu, în speţă la cea privind sincronizarea literaturii române cu literaturile apusene printr-o ardere a etapelor şi purificarea literaturii noastre de elemente neliterare, adică politice şi naţionaliste.

În schimb, Manifestul „Crinului Alb” a fost elaborat de către Sorin Pavel, Ion Nestor[1] şi Petru Marcu-Balş (viitorul „mandarin valah” Petre Pandrea)[2] şi publicat în revista „Gândirea”, anul VIII, nr. 8-9, aug.-sep. 1928, pp. 311-317. Acesta era un articol îndreptat împotriva generaţiei vechi, de fapt a doua încercare a generaţiei tinere de a se defini polemic faţă de generaţia anterioară[3]. Eroarea este amplificată la pagina 580 unde se spune că Manifestul „Crinului Alb” „a închegat în jurul lui o grupare literară: Radu Stanca, Şt. Aug. Doinaş, Nicolae Balotă ş.a”. Ce legătură poate fi între Manifestul din 1928 şi Cercul Literar de la Sibiu? Şi, în sfârşit, de unde are autoarea informaţia că Doinaş nu a terminat studiile din cauza războiului? Se ştie că după ocuparea Ardealului de Nord, în august 1940, Universitatea din Cluj şi Facultatea de Medicină s-au refugiat la Sibiu, până în 1945. După terminarea Liceului Moise Nicoară din Arad, Doinaş s-a înscris la Medicină la Sibiu, facultate pe care a abandonat-o după trei ani, spre a urma Facultatea de Litere şi Filosofie, pe care a absolvit-o la Cluj în anul 1948.

Nici prezentarea, în câteva rânduri, a cunoscutei exegete a lui Eminescu, doamnă a românisticii italiene, Rosa del Conte, nu este lipsită de erori. Perioada în care a predat în România a fost între 1942 şi 1948, iar nu între 1945-1963. Prietenă cu Blaga se pare că ea a făcut propunerea decernării Premiului Nobel pentru Literatură poetului-filosof putea să reziste reformei învăţământului din 1948? De unde are doamna E. Ţarălungă informaţia că Rosa del Conte a fost nominalizată la Premiul Nobel (p. 215) şi încă în 1956, când nu îşi elaborase *opus magnum*, *Eminescu o dell'Assoluto,* tradusă de Marian Papahagi în limba română şi publicată la Editura Dacia din Cluj-Napoca în anul 1990? Şi o altă întrebare: unde şi când a fost Rosa del Conte elevă a lui Roberto Scagno, între ei fiind o diferenţă de vârstă de aproape patru decenii? Născut în anul 1946 la Torino, unde şi-a încheiat studiile universitare, acesta a fost lector de limba italiană la Universitatea Al. I. Cuza din Iaşi în anii 1974-1976, după care a predat la Universitatea din Torino (1976-1993) şi în continuare la cea din Padova.

Or, Rosa del Conte, reîntoarsă din România a predat la Milano şi apoi, până la pensionare, la Universitatea „La Sapienza” din Roma.

Există şi alte afirmaţii care nasc mirare şi întrebări. Spre exemplu, cea despre Monica Lovinescu, declarată „fiică din prima căsătorie a soţiei lui E(ugen) L.”(p. 448). Unii ar putea înţelege că Ecaterina Bălăcioiu-Lovinescu a mai fost căsătorită înainte de a deveni soţia criticului, ceea ce ar duce mai departe la ideea că Lovinescu a adoptat-o pe Monica![4] Ecaterina Bălăcioiu şi E. Lovinescu s-au căsătorit în 19 octombrie 1915 şi au divorţat în anul 1934, iar Monica Lovinescu, fiica lor, s-a născut în 19

1 Şi nu Ion Nistor, cum apare la p.580. Se face confuzie între Ion Nestor (1905-1974), istoric, arheolog, absolvent şi apoi profesor al Universităţii din Bucureşti şi Ion Nistor (1876-1962), istoric bucovinean, absolvent al Universităţii din Viena, om politic, profesor şi rector al Universităţii din Cernăuţi etc.

2 La pagina 112 se afirmă, greşit, desigur, că la elaborare a participat şi Dan Botta!

3 Prima este cea realizată de către Mircea Eliade prin definirea caracteristicilor generaţiei sale în cele douăsprezece articole publicate în revista „Cuvântul” între 6 septembrie şi 16 noiembrie 1927, sub titlul *Itinerariu spiritual*. Eliade ar fi vrut să le publice într-o broşură cu o prefaţă de Mircea Vulcănescu, proiect nerealizat.

4 Într-o carte apărută în anul 2012, deci după *Enciclopedia identităţii*, într-o notă a Securităţii, se face aceeaşi greşeală: „MONICA LOVINESCU, critic literar, este fiica nelegitimă a criticului şi istoricului literar EUGEN LOVINESCU”. Vezi Iulia Vladimirov, *Monica Lovinescu în documentele Securităţii. 1949-1989*. Editura Humanitas, Bucureşti, 2012, p. 163.

noiembrie 1923! Iar dacă Monica Lovinescu doar „a colaborat” la Radio Europa Liberă, aceste colaborări nu se reduc la acel volum amintit, de *Unde scurte. Jurnal indirect*, apărut în 1978 la Madrid, ci trebuie menţionate toate cele şase volume cu acest titlu publicate la Editura Humanitas în perioada 1990-1996, iar la operă adăugate alte şase volume, cu titlul *Jurnal*, la aceeaşi editură, 2003-2006.

O aceeaşi stupoare o provoacă şi „certitudinile” cu care tratează exilul poetului latin Ovidiu. Nu se cunosc nici azi motivele pentru care a fost trimis (relegat) acesta la Tomis de către împăratul Octavian Augustus – nu le-a devoalat nici el, singura explicaţie fiind „carmen et error” –, dar autoarea ne dă, fără nici o reţinere, ca sigur faptul că „scrierile lui anunţau un spirit înnoitor, deschis spre cercetarea naturii”, ceea ce a fost „perceput ca o primejdie pentru chiar existenţa imperiului” (p. 573). Ovidiu, ar fi „considerat precursor al ştiinţelor naturii care vor modela arta Renaşterii, al căutării originilor planetare ale omului”! Ar fi interesant de ştiut care sunt operele poetului – preocupat la Roma mai mult de preamărirea iubirii –, în care a cercetat natura, punând în pericol imperiul?

Discutabil este şi modul de prezentare a studiilor absolvite. Spre exemplu, la George Bariţiu se menţionează că „ A absolvit gimnaziul la Blaj, liceul piarist şi facultăţile de Drept şi Filosofie la Cluj”. La fel, Gavril Munteanu, „A absolvit Dreptul şi Filosofia la Cluj” (p. 528). Facultăţi de Drept şi Filosofie la Cluj în deceniul patru al secolului al XIX-lea? Prima facultate în sensul modern al termenului, la Cluj a fost înfiinţată în 1872 şi anume Facultatea „Franz Josef”, cu predare în limba maghiară. În realitate, Liceul piarist preluat de la iezuiţi de către ordinul piarist în anul 1773 – numit şi „regesc”, era considerat de rang academic, având după gimnaziu clase de liceu cu studii de filosofie şi facultate cu studii juridice de doi ani, cei care învăţau aici erau numiţi „studenţi academici”. Asemănător, în 1831 şi Liceul din Blaj devine instituţie de învăţământ superior, introducându-se un curs de doi ani de filosofie după cele cinci clase de gimnaziu, iar Seminarul se transformă în facultate de teologie de patru ani. Pentru a nu deruta cititorii ar fi corect să vorbim de studii de filosofie, de teologie sau juridice, spre a le deosebi de facultăţile ulterioare.

Şi la denumirea acestora din urmă există ambiguităţi. Astfel, autoarea foloseşte formulările „a absolvit Literele şi Filosofia”, a absolvit Facultatea de Litere şi Filosofie”, „a absolvit Filosofia”, „a absolvit Literele” etc. La universităţile din Bucureşti şi Iaşi, de la înfiinţare, iar în perioada interbelică şi la Cluj, până în 1948 a existat Facultatea de Litere şi Filosofie, în continuare fiind numită Facultatea de Filologie. În perioada interbelică, spre exemplu, la Facultatea de Litere şi Filosofie din Bucureşti existau patru specializări: filosofie, filologie clasică, filologie modernă şi istorie, geografie şi istorie-geografie. De regulă, studenţii se înscriau la una din aceste specializări cu licenţă, dar puteau să-şi ia şi o a doua licenţă, în anumite condiţii. Noica a absolvit, cum corect scrie autoarea, Filosofia, iar Athanase Joja Filologia (limbi clasice). Dar Eugen Ionescu, deşi a „absolvit Literele şi Filosofia”, a luat licenţa doar în filologie modernă! Dacă aceste formulări aduc doar imprecizii, altele sunt de natură să ducă la dezinformare. La Petru Popescu, autorul recentului roman *Supleantul*, se susţine că a absolvit Institutul de Limbi Străine, instituţie inexistentă, în realitate fiind vorba de Facultatea de limbi străine. Alexandru Husar nu a terminat „Filosofia şi Istoria”, şi încă la Cluj, ci a urmat Istoria la Bucureşti. Andrei Marga nu a absolvit „Filosofia şi Istoria” (p. 474), ci doar Filosofia, la Facultatea de Istorie-Filosofie din Cluj. Andrei Pleşu nu a terminat Filosofia (p. 620), ci Institutul de arte plastice „Nicolae Grigorescu” din Bucureşti. Sau Vasile Pavelcu nu putea să absolve Facultatea de Psihologie la Iaşi în interbelic, deoarece nu aveam în ţară atunci o asemenea specializare! Şi exemplele ar putea continua ...

Sunt şi alte aspecte care pot fi luate în considerare la o viitoare reeditare. Astfel, nu se face distincţie între lucrări originale şi traduceri sau ediţii îngrijite; se amalgamează cărţi (volume) cu articole sau studii din reviste; nu se specifică lucrările în colaborare; sunt omise opere fundamentale, reprezentative atât pentru autori, cât şi pentru cultura română etc.

Observaţiile noastre nu provin din spirit polemic, critic, ci au intenţia de a corecta erori care afectează, unele grav, informaţiile oferite de respectiva *Enciclopedie.*

Revăzută şi întregită, această carte ar constitui nu numai un bun mijloc de informare, ci şi un instrument de lucru pentru cercetători.

Banda desenată românească în *Historia Special*

Doru SICOE
Oradea

Ca mulţi alţi decreţei ai epocii Ceauşescu, am crescut sub semnul revistelor franţuzeşti de bandă desenată „Pif" şi „Rahan". Ele sunt cele care mi-au creat dependenţa şi m-au făcut să diger şi rarele benzi desenate româneşti, dosite prin revistele „Luminiţa" şi „Cutezătorii" sau în câteva volume de sine stătătoare. Tiparul şi calitatea poveştii dintre produsul francez şi cel românesc erau evidente. Paradoxal, dar la „Pif" se făceau abonamente la Poşta Română, pentru piloşi. Nu am făcut parte din acea categorie, ceea ce nu m-a împiedicat, însă, să adun o frumoasă colecţie de „Pif" şi suplimentul „Rahan", reviste care intrau în România graţie orientării de stânga a editorului francez, după cum am aflat în anii democraţiei, când „Rahan" a fost tipărit şi în româneşte.

Colecţia mea a fost dublată şi de alte benzi desenate, cu precădere româneşti. Niciuna, însă, dintre publicaţiile româneşti nu avea strălucirea şi talentul celor două franţuzeşti amintite, observaţie pe care mi-am revitalizat-o cu ocazia numărului „Historia Special" din decembrie 2020, intitulat *Benzile desenate istorice – un secol de poveşti nemuritoare.* Cu un tipar color de foarte bună calitate, acest supliment al revistei „Historia" are neajunsul că-şi propune să se ocupe doar de banda desenată cu temă istorică, realizând, totuşi, şi un compromis cu istoria benzii desenate româneşti, pentru a îngloba şi perioada 1891-1947, adică „Vârsta de Aur a benzii desenate în România"[1]. Clasificarea ca vârstă de aur apare ca una evident subiectivă, produsul prezentat cititorilor fiind jalnic, dacă ne raportăm la creaţiile occidentale ale epocii sau chiar la cele ale perioadei comuniste. Aspectul caricatural al benzii desenate româneşti şi textele explicative în versuri sunt hăt departe de rigoarea unor *Tintin*, *Superman*, *Batman* ai perioadei interbelice. În plus, banda desenată a aşa-zisei vârste de aur dă un neplăcut tribut propagandei naţionale, atât după Primul Război Mondial, cât şi în timpul celui de-al doilea...

Acest număr este, de fapt, o scurtă trecere în revistă a benzii desenate româneşti cu caracter istoric, cu foarte multe mostre (imagini) şi câteva texte de prezentare oarecum partizane. Asta în condiţiile în care banda desenată românească a fost şi este, evident, deficitară, dacă o raportăm la cea occidentală, crescută şi înflorită în regimuri democratice. Graţie acestui supliment, putem observa că deficienţa de care vorbeam e vizibilă la noi chiar de la început.

Vreţi, nu vreţi, banda desenată istorică este datorată comunismului de desprindere. În prima parte a comunismului din România, banda desenată fusese ostracizată, pe motiv că ar fi „reprezentativă pentru capitalismul american decadent"[2]. Deşi, cineva spune (probabil coordonatorul Ciprian Stoleru), în cuvântul de deschidere, că „prima bandă istorică din România a apărut la sfârşitul Primului Război Mondial şi s-a concentrat multă vreme pe războaie, de la cele daco-romane la războaiele domnitorilor români contra armatelor otomane şi, evident, la cele două războaie mondiale din secolul XX"[3], nu avem niciunde în paginile următoare ilustrarea acestei afirmaţii. Dimpotrivă, mostrele despre primul şi al doilea război mondial trebuie încadrate la „evenimente contemporane".

Reînvierea benzii desenate, acum şi cu tematică istorică, vine în promovarea politicii de separare de Moscova, îndrăznită de Dej după moartea tiranului Stalin. Evidenţierea unor personalităţi ale istoriei României apărea acum ca o frondă împotriva internaţionalismului proletar al Moscovei. „De-abia în anii '60, când

1 Dodo Niţă, *Vârsta de Aur a benzii desenate în România 1891-1947*, în *Historia Special*, nr. 33, decembrie 2020, p. 10-33.
2 Dodo Niţă, *Banda desenată istorică 1990-2020*, în *Historia Special*, nr. 33, p. 50.
3 *Benzile desenate istorice, un secol de poveşti nemuritoare*, în *Historia Special*, nr. 33, p. 3.

conducătorul României, Gheorghe Gheorghiu-Dej, a început să se desprindă de sub tutela Uniunii Sovietice, afirmându-şi din ce în ce mai mult autonomia, revistele pentru copii de la noi au abordat şi ele, timid, tematica benzii desenate istorice"[1]. În 1957 apare, în ziarul „Scânteia pionierului", în 7 episoade, prima bandă desenată istorică: *Arcaşul Negru*[2]. El este un personaj din 1514, care luptă împotriva baronului ungur Istvan Kardos şi care-l va cunoaşte pe Dozsa (Gheorghe Doja, deh, suntem în perioada Regiunii Autonome Maghiare...). „Luminiţa", tot în 1957, oferă două benzi desenate istorice: *Comoara lui Montezuma* şi *Steaua Robilor*.

Mai apoi, în vremea lui Nicolae Ceauşescu, încep să prindă viaţă Dromichete, Burebista, Decebal, Menumorut, Basarab I, Mircea cel Bătrân, Alexandru cel Bun, Iancu de Hunedoara, Vlad Ţepeş, Ştefan cel Mare, Mihai Viteazul, Ion Vodă cel Viteaz, Constantin Brâncoveanu, Dimitrie Cantemir, Horea, Tudor Vladimirescu, Nicolae Bălcescu, Alexandru Ioan Cuza, Ecaterina Teodoroiu, adică personajele considerate „sănătoase" pentru noua ideologie naţionalistă a Partidului Comunist Român. Ca o paranteză, Ceauşescu se va considera chiar urmaşul demn al marelui Burebista, personaj care va beneficia în 1980 şi de un film plin cu declamări din „documentele de partid".

Un prim important colaborator la elaborarea de bandă desenată istorică este Dinu C. Giurescu (1927-2018), viitorul academician, un consumator consecvent de bandă desenată în copilărie[3], fiu al istoricului Constantin C. Giurescu (băgat de comunişti în puşcărie pentru 5 ani). „Historia Special" republică o parte din banda desenată *Ion Vodă cel Vitea*z, al cărei scenariu a fost scris de cunoscutul istoric. Un alt nume cunoscut, care s-a implicat în banda desenată istorică a fost Radu Theodoru, scriitor de succes al vremii.

Se pare că pauza de un deceniu din banda desenată românească a fost benefică în ceea ce priveşte calitatea desenului şi a textului. Cu toate acestea, calitatea de la „Pif" şi „Rahan" este aproape imposibil de atins. Singurul nume de ilustrator care mi-a rămas în memorie din anii copilăriei este Valentin Tănase. Desenele lui ofereau o frumoasă alternativă la revistele franţuzeşti, el rămânându-mi în memorie mai ales cu temele SF. „Historia Special" îi redă una dintre planşele de început, *Burebista* (apărută în revista „Cutezătorii"), pomenindu-i şi banda desenată *Oştenii lui Mihai Viteazul,* apărută în 1983. Dintre coperţile de albume BD de calitate ale copilăriei mele, le-am recunoscut pe următoarele: *Cavalerul Alb* (text Radu Theodoru, desene Sandu Florea, 1976), despre Iancu de Hunedoara, *Şoimii Moldovei* (text Radu Theodoru, desene Puiu Manu, 1969) despre perioada lui Alexandru cel Bun, *Călugăreni* (text Radu Theodoru, desene Sandu Florea, 1977), despre Mihai Viteazul, *Ion Vodă Cumplitul* (text Radu Theodoru, desene Puiu Manu, 1974), *Neamul Şoimăreştilor* (după Mihail Sadoveanu, desene Nicu Russu, 1972), despre perioada lui Ştefan cel Mare, *Misiune de sacrificiu* (text Radu Theodoru, desene Sandu Florea, 1979), despre al Doilea Război Mondial, faza antifascistă. În afară de coperţi, reproduse la mici dimensiuni, faţă de cele din perioada regalistă, „Historia Special" din păcate, nu dă mostre din albumele amintite. Unele mi-au rămas în memorie de parcă ieri le-aş fi parcurs! Inevitabil, ele mi-au ghidat paşii către Facultatea de Istorie de mai târziu.

După 1989, aflăm că a fost „o explozie de publicaţii de benzi desenate", având, însă, o apariţie meteorică, cauzată, zicem noi, de inflaţia galopantă şi imposibilitatea recuperării cheltuielilor. „Libertatea de exprimare se va manifesta prin abordarea a numeroase noi genuri ale BD: de la banda desenată creştină la cea erotică şi chiar pornografică, de la BD samurai la cea politi-comică etc. Din păcate, au apărut din ce în ce mai puţine benzi desenate istorice"[4]. Cel mai important este, însă, că de acum înainte dispare susţinerea de către stat a unor asemenea creaţii, totul îndreptându-se către iniţiativa particulară.

Vechile interdicţii din vremea comunistă au dispărut, acum putând fi abordată orice temă şi promovat orice erou. Alexandru Şerbănescu, comandantul aviaţiei de vânătoare din timpul războiului contra URSS, este unul. Regii şi

1 Dodo Niţă, *Banda desenată istorică 1990-2020*, în *Historia Special*, nr. 33, p. 50.
2 Dodo Niţă, *Socialismul şi benzile desenate 1948-1989*, în *Historia Special*, nr. 33, p. 34.
3 Dodo Niţă, *Dinu C. Giurescu, scenarist BD şi academician*, în *Historia Special*, nr. 33, p. 38.
4 Dodo Niţă, *Banda desenată istorică 1990-2020*, în *Historia Special*, nr. 33, p. 48.

reginele României, precum şi Primul Război Mondial sunt alte subiecte, odinioară tabu. Braşov 1987, precum şi Revoluţia din 1989 au intrat în banda desenată. S-a continuat şi cu aplecarea către vechi subiecte, precum Decebal, Gelu Dux Blachorum, Iancu Jianu, Peneş Curcanul ş.a. Greu de acceptat, totuşi, de ce Decebal mânuieşte greşit celebra sabie încovoiată dacică, reieşind că el se sinucide cu partea neascuţită a armei! Autorul, Cristian Păcurariu este, însă, primul pe lista câştigătorilor de la *Festivalul de Benzi Desenate Istorice,* Braşov, 2020, 18-20 decembrie. Un detaliu care aruncă totul în derizoriu, spunând totul despre criza benzii desenate cu tematică istorică: insuficienta pregătire istorică a artistului e dublată de slaba pregătire a examinatorului! Şi totul sub egida revistei „Historia", de la Bucureşti, „partener special al festivalului"[1] de la Braşov.

Acest „Historia Special", de 68 de pagini, este o revistă de la care aş fi aşteptat mai mult. 30 de pagini sunt alocate cu dărnicie perioadei regalităţii, deşi calitatea creaţiei artistice de atunci nu justifică acest lucru. Comunismului îi sunt alocate numai 22 de pagini, deşi contribuţia lui la banda desenată istorică românească este una remarcabilă, cu peste trei decenii de realizări constante în domeniu. Ultimele 10 pagini, de fapt mai puţin, sunt alocate perioadei din 1990 încoace, care, prin acest număr redus, spun mult despre alte trei decenii de bandă desenată, domeniu a cărui derivă a devenit evidentă, caracteristică aplicabilă şi celor trei decenii de istorie a României democrate ...

Banda desenată de la noi, istorică sau nu, deşi un domeniu de elită culturală, a intrat într-un nefast con de umbră şi ca urmare a exploziei internetului şi canalelor TV, dar şi ca urmare a lipsei de susţinere din partea statului, cum fusese din 1957 până în 1989. Ea a avut şi are în continuare un rol educativ de primă mână, în Occident rămânând foarte populară.

Organizarea, la Braşov, a unui festival de bandă desenată istorică, începând din 2018, este un pas important în încercarea de stăvilire a căderii acestui domeniu de creaţie. Din păcate nici traducerile din banda desenată străină nu mai sunt de găsit în România, ceea ce este îngrijorător pentru viitorul benzii desenate la noi. Cititul, odinioară o „plăcută zăbavă", cum zicea cronicarul, este azi o neplăcută corvoadă, ilustrată de năucitorul procent de analfabetism funcţional creat de şcoala românească contemporană. Paradoxal, dar banda desenată, însoţită de text, venea în întâmpinarea celor care nu erau mari prieteni ai cititului, imaginile suplinind mult din textul unei cărţi întregi. Fără-ndoială, criza de acum a benzii desenate româneşti este de fapt, o criză a întregului sistem pe care-l numim România. Istoria a fost îngăduitoare cu noi în ultima vreme, însă noi nu suntem pe măsura acestei îngăduinţe …

Bandă desenată de Puiu Manu. Sursa www.igloo.ro

1 Ciprian Stoleru, „Eroii care fac Istorie!", în *Historia Special*, nr. 33, p. 60.

Activități de susținere a vieții culturale şi sociale oglindite în foaia „Chioarul" (1930-1931)

Csilla TEMIAN
Baia Mare

Ţinutul Chioarului face parte din actualul judeţ Maramureş. „Zona ca atare şi-a primit numirea de la o cetate de piatră zidită pe malul stâng al Lăpuşului, între localităţile Buteasa şi Roşia"[1]. Cetatea apare consemnată prima dată în anul 1367, „când regele Ludovic I a donat o cetate lui Drag şi Ioan"), fiind numită pe vremea aceea Kövar (Cetatea de Piatră)[2].

Aşezată în punctul de împreunare a judeţelor Solnoc-Dăbâca, Sătmar şi Sălaj, cetatea avea în jurul ei 96 de comune din imediata vecinătate, grupate în patru plase, formând, în 1682, Districtul „Cetatea de piatră" sau Chioar. Era un district autonom, ca un judeţ, condus de un căpitan, având scaunul la Şomcuta Mare. După 1848, câştigându-şi o oarecare libertate, Chioarul se afla în plin progres, astfel, după ce „în 1861 Sigismund Pop, căpitanul suprem al Districtului Chioar, a decretat introducerea limbii române ca limbă oficială a districtului", „funcţionărimea districtului era recrutată doar din fiii Chioarului"[3]. În această perioadă au reuşit să-şi construiască, cu mari eforturi, „o casă măreaţă a judeţului numită „cetate"[4].

Însă, întărindu-se aici un puternic ţinut românesc, în 1876 stăpânirea pune stăvilare oricăror năzuinţe şi împarte districtul în două: o parte din comune trece la Solnoc-Dăbâca (Someş), iar altă parte la Sătmar, unde trec cele mai multe comune din Chioar, inclusiv Şomcuta Mare. În acest judeţ va rămâne şi după Marea Unire, până la împărţirea administrativ-teritorială din 1950, când va face parte din regiunea Maramureş, iar din 1968 din actualul judeţ Maramureş.

După Unirea din 1918, Chioarul cunoaşte nu numai o dezvoltare economico-socială, dar şi culturală, elementul românesc impunându-se cu fermitate ca în toate ţinuturile româneşti ale României Mari.

De-a lungul timpului, ţinutul a beneficiat de oameni de seamă, „bărbaţi cu durere pentru neamul românesc, care, ca nişte luceferi, au ţinut aprinsă scânteia ideii naţionale"[5]. Micii nobili locali, luptătorii puşcaşi, care au participat la multe confruntări, fie pentru apărarea cetăţii, fie pentru apărarea ţinutului, până la cărturarii care au făcut eforturi deosebite în a se lumina la şcoli din alte zone sau chiar din alte ţări, toţi şi-au pus strădaniile în slujba ridicării materiale şi spirituale a Chioarului. Sunt nume care rămân păstrate în memoria documentelor: Ioan Buteanu (revoluţionar de la 1848), Ioan Popescu de Coaş (întemeietor de şcoli în Moldova), Sigismund Pop (căpitan al districtului Chioar), până la vrednicii luminători ai satelor – dascăli ca Elie Pop, Ştefan Pop, Andrei Grobei ş.a. Aceştia au înţeles că ridicarea economică şi bunăstarea satelor se pot realiza numai prin educaţie şi cultură, punându-şi întreaga pricepere şi abnegaţie în lupta susţinută, atât de la catedră, cât şi prin alte mijloace pentru a conştientiza masele în acest scop. Astfel, au ales să folosească una dintre cele mai eficiente tribune de la care să lupte pentru idealurile dorite, şi anume gazeta *Chioarul*, scoasă în 1920 în Şomcuta prin stăruinţa învăţătorului Ştefan Pop. Din păcate, lipsa susţinerii materiale a făcut ca foaia să aibă o apariţie foarte scurtă.

Un eveniment deosebit de important a avut loc în 1923 în Şomcuta Mare, când au fost

1 Chioarul, 2, nr. 21, 21 iun. 1931, p. 2.
2 Chioarul, 1, nr. 1, 2 feb. 1930, p. 1.
3 Laura Temian, Lazăr Temian şi alţii, *File de cronică: Ţinuturile Chioar, Codru, Lăpuş, Maramureş,* vol. I, p. 390.
4 Chioarul, 1, nr. 1, 2 feb. 1930, p. 1.
5 Idem.

puse bazele unui gimnaziu românesc de stat pentru băieţi, gimnaziu care a funcţionat doar până în 1929, dar „în cinci ani au ieşit 150 inşi, cari, oriunde s-ar afla în cursul vieţii lor, radiază pentru Chioar fiecare o rază de lumină”[1].

Ambiţioşi, dascălii chioreni au făcut o nouă încercare şi reînvie în 1930, la iniţiativa aceluiaşi Ştefan Pop, gazeta „Chioarul”, punându-şi mari speranţe în răspândirea celor mai importante idei ale vremii prin intermediul paginilor acesteia. Munca de redactor-şef este asumată de învăţătorul Andrei Grobei. Foaia apărea duminica la Editura „Mercur” din Şomcuta Mare şi era pusă la dispoziţie chiorenilor care veneau la târgul săptămânal, organizat în zilele de luni la Şomcuta. Gazeta se dorea a fi „un turn de veghe şi o rază de lumină a întregului Chioar”[2].

În primul număr, din 2 februarie 1930, în articolul *Chioarul este titlul gazetei noastre* este exprimat crezul foii: „avem datoria de a păstra cu faimă numele de chiorean şi a munci mult pentru ridicarea pe toate terenele la un nivel omenesc. – Ridicarea culturală, morală şi materială însă se poate face numai prin lumină, prin ştiinţă de carte şi propagandă culturală. – Nevoile acestea le va împlini gazeta noastră...”[3].

Pentru a satisface nevoile publicului chiorean, coloanele foii sunt deschise, după cum menţionează redactorii: „pentru cultură socială, pedagogică, morală, administrative... informaţii importante din judeţ, din ţară şi din străinătate, publicaţii de licitaţie, anunţuri de căsătorie sau de moarte, reclame de tot felul, ştiri politice, dar numai pe cele mai însemnate şi mai recente auzite prin radio, producţii populare a căror adunarea este considerată un act naţional, „folclorul fiind o comoară naţională”[4]. În ce priveşte atitudinea politică, redactorii fac următoarea declaraţie: „ne-am ferit ca foaia să alunece pe panta politicii de partid, mărginindu-ne a face o politică ideală, spunându-ne vederile noastre, criticând cu desăvârşire greşelile şi evidenţiind orice acţiune vrednică”[5].

Din păcate, nici apariţia acestei ediţii a gazetei *Chioarul* nu este de durată. Acelaşi impediment, lipsa susţinerii materiale, cu toate eforturile şi apelurile redactorilor, în august 1931, face să apară ultimul număr, al 30-lea.

Dar în puţinele numere apărute (47 în 1930 şi 30 în 1931), în paginile gazetei „Chioarul” au fost consemnate cele mai importante evenimente care au avut loc în Ţara Chioarului în perioada februarie 1930-august 1931: frecventele dezbateri privind necesitatea reînfiinţării unui gimnaziu, dar acesta să fie mixt, sau a unei şcoli agricole, atât de necesare locuitorilor ţinutului; redactorii fiind dascăli, era firesc să se regăsească articole despre: *Foloasele învăţăturii, Calităţile unui bun învăţător, Rolul excursiunilor şcolare, Rolul educativ al mamei, Salarizarea corpului didactic, Adunarea învăţătorilor din Chioar, Preocupări învăţătoreşti, Dascălii Purtătorii idealismului cultural*, recenzii ale unor cărţi de pedagogie importante recent apărute. În alte articole sunt date sfaturi practice pentru ţărani: *Sădirea, altoirea şi îngrijirea pomilor, Foloasele albinăritului şi cum se începe creşterea albinelor, Instrucţiuni necesare procesului de recensământ, Importanţa asociaţiunilor, cooperativelor de consum şi băncilor populare, Alcoolismul, Ţăranii de vorbă cu un deputat* (printre întrebările puse: „Ce rost au aşa mulţi deputaţi şi senatori? Ce bine fac ei pentru fericirea ţării?”)[6]. Nu lipsesc articole despre semnificaţia marilor sărbători religioase de peste an, despre *Criza economică şi financiară din Chioar, Chioarul economic*, despre *Situaţia pensionarilor* sau despre pericolul defrişărilor masive: *Se distrug podoabele dealurilor noastre.* În articolul *Prin hârtoapele Chioarului* se face apel la politicieni: „Lăsaţi, domnilor, politica şi apucaţi-vă de drumurile care sunt o ruşine naţională”[7] ş.a. Sunt evocate personalităţi ale Ţării Chioarului: Elie Pop, Ioan Popescu de Coaş, precum şi este sărbătorit poetul Petre Dulfu la Tohat. De asemenea, sunt realizate

1 Chioarul, 1, nr. 4, 23 feb. 1930, p. 1.
2 Chioarul, 1, nr. 5, 2 mar.1930, p. 3.
3 Chioarul, 1, nr. 1, 2 feb.1930, p. 1.
4 Chioarul, 2, nr. 6, 8 mar.1931, p. 1.
5 Chioarul, 2, nr. 5, 2 mar.1931, p. 1.
6 Chioarul, 2, nr. 9, 29 mar. 1931, p. 2.
7 Chioarul, 2, nr. 19, 7 iun. 1931, p. 2.

medalioane literare: Vasile Alecsandri, George Coşbuc, Mihail Sadoveanu.

Remarcabil este articolul *Instituţiile culturale din Chioar,* în care sunt prezentate cele mai importante instituţii ce funcţionau în 1930 şi care contribuiau la dezvoltarea vieţii social- culturale a satelor din zonă: Asociaţia pentru Cultura Poporului Român „Astra", Asociaţia Femeilor Române, Asociaţia Învăţătorilor Subsecţia Şomcuta, dar sunt enumerate şi cele pe care chiorenii şi le-ar dori: şcoală superioară cu caracter agricol, comercial şi industrial cu internat şi posibilitatea acordării de „burse pentru fiii de români cu inteligenţă şi moravuri bune", o bancă populară centrală pentru Chioar, o cooperativă „en gross", o tovărăşie de produse agricole: vite şi cereale[1].

În afara articolelor importante, de prima şi a doua pagină, în pagina a treia predomină casetele cu înştiinţări despre evenimentele culturale şi sociale care urmează să se desfăşoare în Chioar şi, în mod special, cele din Şomcuta găzduite în „cetate" (clădirea reprezentativă a zonei) – despre care se menţionează „capitala actualului district al Chioarului, încă din cele mai vechi timpuri a fost vestită în reuşita petrecerilor şi balurilor de vară"[2].

De o atenţie deosebită se bucură manifestările culturale organizate în scop filantropic. Astfel de acţiuni au fost aranjate de Corporaţiunea Pompierilor Voluntari din Şomcuta, Studenţimea Universitară Chioreană, Junimea Sătmăreană, Tinerimea Văleană, Tinerimea Română din Săcălăşeni, Tinerimea Intelectuală din Remetea Chioar, Tinerimea Ardusădeană, dar mai ales de Reuniunea Femeilor Române „Domniţa Ileana" din Şomcuta.

Programul acestor manifestări („serate dansante" sau „ceaiuri dansante") era bine structurat şi cuprindea, de obicei, interpretări dramatice şi muzicale, cor, concurs de frumuseţe, iar la final dans „până în zori". Scopul lor nu era numai de întâlnire, de socializare, ci aveau un important scop cultural, dar şi un scop filantropic: Corporaţiunea Pompierilor şi-a propus completarea şi repararea rechizitelor de pompieri, Corul Bisericii Reformate din Berchez avea nevoie de un armoniu, Studenţii Sătmăreni şi Tinerimea Văleană au dorit să contribuie la zidirea bisericii greco-catolice din Şomcuta şi a bisericii din Fersig. Un grup de „modeşti actori" au prezentat în Culcea un spectacol, iar cu suma adunată vroiau să pună bazele unui cămin cultural, Studenţimea Universitară din Chioar a destinat venitul seratei „reînvierii vieţii culturale şi naţionale a Chioarului"[3], iar iniţiatorii societăţii Tinerimea Văleană şi-au mărturisit scopul „de a răspândi, după posibilităţi, cultura atât de necesară în pătura ţărănească... curăţirea limbii româneşti de barbarismele care alterează atât de mult limba ţăranului..."[4].

Cele mai reuşite şi mai frecvente erau seratele dansante ale Reuniunii Femeilor Române „Domniţa Ileana" din Şomcuta. Gazeta nota: „Nu este chiorean care să nu cunoască zelul şi munca acestei reuniuni din judeţ, care, prin tot felul de mijloace frumoase caută să-şi ajungă scopurile atât de nobile […] şi ne bucură faptul că avem în Chioarul nostru inimi în care încape atâta dragoste faţă de poporul care, în lipsurile şi nevoile lui, nu se poate ridica fără sprijinul celor mai înstăriţi […]. Este cunoscut că această reuniune munceşte să ajute pe copiii mai sărmani ai poporului să poată şi ei să treacă prin şcoalele mai înalte... Încurajează portul naţional... apoi încurajează pe micii copilaşi ai satelor dându-le în tot anul premii în cărţi pentru cei ce au fost mai silitori..."[5].

Răsfoind gazeta „Chioarul" din anii 1930-1931, cititorul poate reface, cu exactitate, cadrul economic, social şi cultural în care chiorenii îşi trăiau viaţa de fiecare zi, cu greutăţile şi cu frumuseţile lor, fiindu-le reflectate ca într-o oglindă toate problemele, dorinţele, durerile.

1 Chioarul, 1, nr. 9, 30 mar. 1930, p. 1.
2 Chioarul, 2, nr. 21, 21 iun. 1931, p. 3.
3 Chioarul, 1, nr. 25, 20 iul. 1930, p. 2.
4 Chioarul, 1, nr. 33, 14 sep. 1930, p. 3.
5 Chioarul, 1, nr. 33, 14 sep. 1930, p. 3.

Unire şi dezbinare creştină. Sinodul Ecumenic Ferrara-Florența din 1438-1439

Ioan ȚIPLEA
Baia Mare

Căutător şi peregrin prin această lume, omul nu poate trăi fără … certitudini. Avem nevoie de ele, aşa cum avem nevoie de aer, apă, hrană, somn ş.a. Unele sunt personale şi subiective, altele impersonale şi obiective. Primele ţin de credinţă, celelalte de ştiinţă. După cum ne asigură Kant, cele dintâi sunt suficiente subiectiv, însă insuficiente obiectiv, celelalte sunt şi subiectiv, şi obiectiv suficiente.

Neîndoielnic, nevoia de a fi sigur de ceva este inseparabil legată de nevoia de a … crede. Până şi îndoiala metodică a lui Descartes are la temelia ei credinţa, întrucât nu putem ajunge la nimic cert dacă ne îndoim de propria noastră îndoială. Aşadar, avem nevoie şi de ştiinţă, dar şi de credinţă. Însă credinţa nu se reduce numai la încrederea noastră în raţiune, în ştiinţă, educaţie şi progres, aşa cum ne încredinţează Kant, marele patriarh al Iluminismului. Ea este mult mai mult. Parafrazându-l pe Apostolul Pavel, care o definea ca fiind *încredinţarea celor nădăjduite, dovedirea celor nevăzute* (Ev.11.1), Goethe sesiza admirabil că credinţa exprimă dragostea de invizibil şi încrederea în imposibil.

Suprarațională fiind, acest soi de credinţă se poate sluji foarte bine de proptelele pe care i le oferă raţiunea, de argumente, probe şi dovezi raţionale, după cum la fel de bine le poate ignora. Pesemne că din asemenea motive, credinţa religioasă e strâns legată de o dogmă, de o învăţătură considerată absolut adevărată de cei care şi-o însuşesc în mod autentic. Indiscutabil, dacă un grup de oameni crede în adevărurile propovăduite de o biserică sau alta şi dacă această credinţă e sinceră, atunci ea nu poate fi decât dreaptă, adică … ortodoxă!

Dogma creştină, după cum se ştie, s-a închegat treptat, de-a lungul multor secole. Oare nu cumva tocmai din pricina credinţei să se fi născut ereziile şi schismele? Şi n-au fost puţine în cele două milenii! Cea dintâi s-a produs la puţină vreme după moartea, învierea şi înălţarea la Ceruri a lui Hristos. Cauza acestei dezbinări dintre evreii şi neevreii din Antiohia Iudeii care au îmbrăţişat **Vestea cea Bună** – unde convertiţii s-au numit pentru prima oară creştini – a fost legată de refuzul neevreilor de a se tăia împrejur. Disputa este închisă în anul 50 la Sinodul Apostolic de la Ierusalim, prezidat de apostolul Petru, care, în cuvântul său de deschidere, le aminteşte evreilor că Dumnezeu … *nimic n-a deosebit între noi şi ei, curăţind inimile lor prin credinţă,* după care au vorbit apostolii Pavel şi Barnaba, iar în final apostolul Iacob, care-i îndemna pe participanţi … *să nu tulburăm pe cei ce dintre alte neamuri se întorc la Dumnezeu. Ci să le scriem să se ferească de întinările idolilor*... (F.A.15.7-20).

Au urmat apoi ereziile mai mult ori mai puţin influente şi schismele mai mari ori mai mici stârnite de Valentinus, Marcion, Mani ş.a., însă marile erezii care au frânt unitatea Bisericii s-au ivit după legalizarea creştinismului prin Edictul de la Milan din 313, emis de împăratul Constantin. Până la sfârşitul veacului al optulea, nu mai puţin de şapte învăţături greşite au produs tot atâtea separări între creştini. Se ştie că cele şapte **Sinoade Ecumenice**, recunoscute de cele două biserici-surori, au fost convocate de împăraţii Bizanţului din pricina ereziilor care subminau, deopotrivă, unitatea Bisericii şi a Imperiului.

Astfel, la Sinodul de la Niceea din 325, unde a fost formulat **Crezul**, a fost condamnată învăţătura lui Arie, un preot din Alexandria, care nega consubstanţialitatea Tatălui cu Fiul; în cel de la Constantinopol din 381 a fost respinsă învăţătura lui Macedonius, patriarhul Constantinopolului, care nega dumnezeirea Duhului Sfânt; în cel de la Efes din 431 a fost condamnată învăţătura lui Nestorius, patriarhul Constantinopolului, care contesta că Maria este născătoare

de Dumnezeu; în Sinodul de la Calcedon din 451 a fost combătută învăţătura lui Euthie, arhimandrit al unei mănăstiri din preajma Constantinopolului, care susţinea că persoana umană a lui Hristos a fost absorbită de cea divină; în al doilea Sinod de la Constantinopol din 553 este condamnată învăţătura lui Origen, care propovăduia recapitularea creaţiei în Hristos la sfârşitul veacurilor; în cel de-al treilea Sinod de la Constantinopol din 680-/681 este combătut monotelismul sau învăţătura despre cele două firi şi o singură voinţă a Fiului lui Dumnezeu, o învăţătură al cărui autor era Sergiu, patriarhul Constantinopolului; în fine, în al doilea Sinod de la Niceea din 787 este condamnată erezia iconoclastă impusă de împăratul Leon al III-lea Isaurul.

Aşadar, cele şapte Sinoade Ecumenice, la care au participat teologi şi ierarhi din toată lumea creştină, au avut menirea de a lămuri/consacra dogmatic adevărurile de credinţă şi de a reface unitatea Bisericii. Numai că în anul 867 Fotie, patriarhul Constantinopolului, unul dintre cei mai străluciţi cărturari ai vremii, aspirând la întâietate în Biserică – acuzându-i pe creştinii din Apus de erezie, că se împărtăşesc cu azimă şi, mai grav, că au introdus filioque în simbolul de credinţă creştin –, rupe legăturile cu episcopul Romei, provocând Mica Schismă, o separare efemeră între Roma şi Constantinopol. Această ruptură devine definitivă în 1054, când se produce Marea Schismă între Biserica Răsăriteană şi cea Apuseană.

În secolele următoare Marii Schisme, forţa politică şi militară a Constantinopolului este şubrezită mai întâi de bulgari şi apoi de turcii musulmani. Ultimii ajung să ocupe o mare parte din fostul Imperiu Bizantin şi să asedieze, pe la mijlocul secolului al XV-lea, Constantinopolul, pe care îl cuceresc în 1453.

În aceste împrejurări, între anii 1438-1439, are loc – mai întâi la Ferrara şi apoi la Florenţa – al optulea Sinod Ecumenic. El este cvasinecunoscut, chiar şi publicului relativ instruit. Este meritul teologului greco-catolic Vasile Alexandru Barbolovici – şcolit la Roma – să îl aducă la cunoştinţa noastră, prin intermediul unei cărţi – teza sa de doctorat – publicate mai întâi în Italia, în 2018. În anul următor, la Cluj-Napoca – sub egida Academiei Române şi a Centrului de Studii Transilvane, aflate sub conducerea lui Ioan-Aurel Pop, care de altfel i-a fost şi îndrumător în elaborarea tezei, alături de profesorul Riccardo Burigana – apare versiunea în limba română, cu titlul **Conciliul de la Ferrara-Florenţa (1438-1439). Istoria şi ecleziologia unirilor.** Din ea aflăm că încă din secolul XIII – când ameninţarea musulmană se accentua – au avut loc mai multe încercări de refacere a unităţii creştine, cum a fost, de pildă, cea a lui Sigismund de Luxemburg, rege al Ungariei şi împărat al Sfântului Imperiu Romano-German, soldate cu tot atâtea eşecuri.

În faţa pericolului otoman, cu un deceniu şi jumătate înaintea ocupării Constantinopolului, la invitaţia papei Eugen al IV-lea, ... *o delegaţie bizantină de cel mai înalt nivel*, în frunte cu împăratul Ioan al VIII-lea Paleologul, însoţit de mari personalităţi teologice şi ecleziastice din Răsărit – mitropoliţii: Isidor al Kievului, Marcu al Efesului, Bessarion din Niceea, Damian al Moldovei, Gemistos Plethon, Giorgios Scholaris ş.a. – semnează la Florenţa, după lungi dezbateri, pe 5 iulie 1439, documentul de unire al celor două biserici. *Împăratul a semnat cel dintâi hotărârea, după care au urmat semnăturile aproape ale tuturor ierarhilor din Răsărit, inclusiv cea a mitropolitului Moldovei, Damian ... Proclamarea solemnă a unirii s-a făcut pe 6 iulie 1439 în catedrala din Florenţa, în prezenţa împăratului Ioan, a papei, a prelaţilor greci şi latini.* (p. 65).

Textul acestui document – **Laetentum caeli/ Euphrainethosan hoi oronoi –** se referă la patru subiecte: **filioque, azima, purgatoriul şi primatul papal**. Chiar şi succint, e necesar să fie cunoscute. Aşa cum scrie în acest text memorabil, după preambulul de rigoare şi după lămurirea controverselor legate de filioque, sinodalii acceptă *acest adevăr de credinţă, anume că Spiritul Sfânt este din veşnicie de la Tatăl şi de la Fiul* (p. 137-138). În privinţa împărtăşaniei cu azimă sau pâine dospită, … *conciliul precizează că materia necesară pentru validitatea sacramentului este pâinea de grâu. Faptul că aceasta este nedospită sau dospită ţine de tradiţiile liturgice* (p. 141). Cu toate că cele dintâi discuţii au avut ca temă purgatoriul, în hotărâre, acest subiect apare pe locul al treilea în Decretul de Unire. În urma dezbaterilor, *grecii acceptă doctrina purgatoriului, dar exclud focul* (p.143-144).

Ultima temă controversată a fost cea a

primatului papal. În vreme ce în ecleziologia bizantină, începând cu Constantin cel Mare, împăratul era **de facto** adevăratul cap al Bisericii Răsăritene, fiind considerat *vicarul lui Hristos pe Pământ*, cu dreptul exclusiv de a convoca sinoade, de a numi şi impune patriarhi, de a interveni în probleme de ordin dogmatic, prerogative şi practici numite **cezaro-papism,** în cea apuseană, începând cu episcopul Ambrozie al Milanului, care intervine în probleme de natură politică, aducându-l la ascultare pe împăratul Teodosie cel Mare, cel care a impus creştinismul ca religie oficială a Imperiului, unii episcopi ai Romei revendicau atribuţii ale puterii seculare, o practică numită **papo-cezarism.** Pesemne că din această pricină *textul decretului de unire nu face vreo referire la puterea de a convoca sinoade, nici căruia îi revine acest drept*, menţionând în schimb că … *Sfântul Scaun Apostolic şi pontiful roman au primatul*…(p.146).

E un fapt istoric că hotărârile Sinodului de la Florenţa nu s-au întrupat. Unirea a fost efemeră, însă nu lipsită de importanţă. Evocând acest eveniment, într-o scrisoare adresată lui Pavel Florenski, Serghei Bulgakov recunoştea că la Florenţa a avut loc … *un conciliu ecumenic autentic, al optulea, cu toată puterea – conferită de Spirtul Sfânt – de a pronunţa o serie de definiţii dogmatice (filioque, primatul papei etc.). Acest conciliu nu a fost numai calomniat cu neruşinare şi impertinenţă, cum numai bizantinii ştiau să o facă, şi care i-au instruit apoi şi pe teologii noştri, dar a fost practic şters chiar şi din cărţile vremii*… (p.150-152).

Cu toate că la Florenţa s-a recunoscut oficial unitatea în diversitate a Bisericii, hotărârile Sinodului nu au condus la unirea efectivă a tuturor creştinilor. Cu mici excepţii: a ucrainenilor, prin unirea de la Brest din 1595, a rutenilor, prin cea de la Ujgorod din 1646, şi a românilor transilvăneni, păstoriţi de episcopii Teofil – în 1697 – şi Atanasie Anghel, în 1798. Aşadar, din aceste mici uniri s-au născut bisericile greco-catolice care dăinuie şi astăzi, cu toate că bolşevicii le-au suprimat. Pe de altă parte, după cum constată autorul, din păcate, *Biserica Latină nu a preţuit niciodată prea mult patrimoniul spiritual oriental. Mereu l-a subestimat şi l-a considerat inferior celui latin şi chiar a încercat sau a sperat să poată absorbi bisericile greco-catolice* (p. 264).

Gândindu-mă la puzderia de confesiuni şi biserici creştine din zilele noastre, mă întreb cum rămâne şi când se va împlini dorinţa Mântuitorului ca toţi creştinii să fie una? Cu înţelepciunea lui proverbială, ţăranul român de altădată ar fi răspuns**: Numai Bunul Dumnezeu poate şti! Poate că la … plinirea vremii şi la sfârşitul veacurilor!**

Papa Francisc şi **Patriarhul Daniel,** în timpul vizitei pe care Papa a făcut-o în România, în perioada 31 mai-2 iunie 2019, sub genericul „Să mergem împreună!". Papa Francisc a devenit al doilea suveran pontif care efectuează o vizită în ţara noastră, la 20 de ani distanţă de la prima vizită a unui suveran pontif, Papa Ioan Paul al II-lea, într-o ţară majoritar ortodoxă.

REVISTA PRESEI

Mass-media despre români

Septembrie 2019 – Decembrie 2020

Selecţie de Laviniu ARDELEAN
Baia Mare

Ordinul de merit bavarez pentru istoricul Horst Göbbel

Agenţia de presă Aşii români, 9 septembrie 2019, www.asiiromani.com

Istoricul Horst Göbbel a fost distins, alături de alte 57 onorabile personalităţi, cu „Bayerischen Verdienstorden" (Ordinul de Merit bavarez), titlu oferit de domnul Markus Söder, prim-ministrul landului Bavaria. Ceremonia de conferire a înaltelor ordine s-a desfăşurat în 22 iulie, în sala „Antiquarium" a Muzeului Residenz din München. În *Laudatio*, Dr. Markus Söder a spus: „Horst Göbbel este implicat în munca voluntară pentru integrarea imigranţilor de peste treizeci de ani. Printre altele, a fost vicepreşedinte federal şi vicepreşedinte de stat al Bavariei al Asociaţiei saşilor transilvăneni. Timp de zeci de ani, Horst Göbbel a transmis importanţa mare a integrării în comunitatea democratică atât profesional, cât şi voluntar". Horst Goebel a mărturisit pentru „Siebenbürgische Zeitung": „A fost foarte înălţător. Am fost deosebit de mulţumit că am fost onorat, ca sas transilvănean, cu această înaltă onoare".

Paradă, cheile oraşului şi o stradă pentru Bianca Andreescu în Mississauga

Pagini româneşti, 13 septembrie 2019, www.paginiromanesti.ca

Oraşul Mississauga va organiza duminică, 15 septembrie, o paradă pentru Bianca Andreescu, prima jucătoare de tenis din Canada câştigătoare a unui turneu de Grand Slam la simplu. Parada „She The North" va avea loc în Mississauga Celebration Square şi va celebra ultimele realizări ale Biancăi Andreescu, care a devenit prima canadiancă ce a câştigat US Open weekendul trecut. Andreescu s-a născut în Mississauga, a locuit, a studiat şi şi-a început cariera sportivă în acest oraş, la Mississauga's Ontario Racquet Club. Primarul oraşului, Bonnie Crombie, va oferi sportivei cu origini româneşti cheile oraşului şi va prezenta publicului indicatorul stradal „Andreescu Way", o stradă din oraş urmând să poarte numele acesteia.

Actorul Jonathan Jackson face un apel public pentru construirea mănăstirii ortodoxe româneşti din Irlanda

Agenţia de ştiri Basilica.ro, 18 septembrie 2019, www.basilica.ro

Jonathan Jackson a făcut un apel public la strângerea de fonduri pentru proiectul mănăstirii ortodoxe româneşti din Shannonbridge, Irlanda. Într-o postare video pe Facebook, actorul american convertit la Ortodoxie, apreciază iniţiativa înfiinţării unui aşezământ monahal în „inima Irlandei" şi îi caracterizează pe promotori drept „nişte oameni minunaţi". Mănăstirea este proiectul Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale şi Meridionale, care se află într-o campanie de strângere de fonduri pentru achiziţionarea terenului. „Au o pagină de strângere de fonduri şi este un lucru minunat ceea ce fac", spune actorul menţionând că îi cunoaşte personal pe cei care se ocupă de acest proiect. „Dacă eşti inspirat de ceea ce fac, dacă ai cât de puţin de oferit, cred cu sinceritate că va fi o comoară", a precizat actorul de la Hollywood.

Bust al poetului Mihai Eminescu, dezvelit la Montreal

Pagini româneşti, 23 septembrie 2019, www.paginiromanesti.ca

Mihai Eminescu are o a doua statuie la Montreal, de această dată într-un loc accesibil românilor. Duminică, 22 septembrie, un bust al poetului naţional al românilor a fost dezvelit în faţa Casei Române „Preot Petre Popescu" de la Catedrala „Buna Vestire" din Montreal. Realizat ca urmare a eforturilor depuse de Leonard I. Voicu, preşedinte Asociaţiei Canadiene a Scriitorilor

Români (ACSR), bustul lui Mihai Eminescu a fost realizat de sculptorul Petru I Birău, din România. Lucrarea a marcat şi sărbătorirea a 18 ani de activitate pentru Asociaţia Canadiană a Scriitorilor Români.

Sfinţirea capelei mănăstirii româneşti din Les Sciernes d'Albeuve, Elveţia

Ziarul Lumina, 1 octombrie 2019, www.ziarullumina.ro

Capela mănăstirii ortodoxe româneşti „Acoperământul Maicii Domnului" din localitatea Les Sciernes d'Albeuve, cantonul Freiburg, Elveţia, a fost sfinţită sâmbătă, 28 septembrie. Slujba de târnosire a Sfintei Mese şi sfinţirea întregului locaş prin ungere cu Sfântul şi Marele Mir şi stropire cu agheasmă, urmată de Sfânta Liturghie, au fost săvârşite de Înaltpreasfinţitul părinte Iosif, mitropolitul ortodox român al Europei Occidentale şi Meridionale, împreună cu Preasfinţitul părinte Ignatie, episcopul Huşilor, Preasfinţitul părinte Timotei, episcopul ortodox român al Spaniei şi Portugaliei, şi Preasfinţitul părinte Marc Nemţeanul, episcop-vicar al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Europei Occidentale. Obştea de maici a Mănăstirii „Acoperământul Maicii Domnului" îşi desfăşoară activitatea într-o casă achiziţionată, iar de curând a fost amenajată o capelă de artişti iconari români şi dotată cu cele necesare cultului ortodox cu ajutor primit de la creştini români, dar şi elveţieni, francezi, greci sau ruşi.

Săptămâna cărţii 2019 la şcoala românească din Amsterdam

Agenţia de presă Aşii români, 9 octombrie 2019, www.asiiromani.com

Anul trecut am răspuns afirmativ invitaţiei de a ne alătura sărbătoririi cărţilor pentru copii din cadrul Kinderboekenweek, lansând o carte deosebită adresată celor mici. Anul acesta aventura continuă! „Reis mee" este tema din 2019, iar noi propunem comunităţii de părinţi români o călătorie literară printre paginile revistei ilustrate pentru copii Fabulafia. Pe 12 octombrie o vom avea ca invitat la sediul Şcolii Româneşti Amsterdam chiar pe Cristina Durică, editorul şi coordonatorul revistei, care ne va prezenta ultimul număr, ne va povesti ce presupune lucrul la o revistă şi ce fel de experienţe pot aduce astfel de publicaţii. Lansată în 2015, Revista Fabulafia s-a remarcat încă de la început prin calitatea şi designul deosebit. Cu povestiri scrise de cei mai cunoscuţi autori pentru copii contemporani, cu rubrici realizate în colaborare cu British Council şi Institutul Francez, cu pagini destinate educaţiei şi culturii vizuale, cu ilustraţii semnate de artişti celebri români şi internaţionali, Fabulafia reprezintă o aventură cu adevărat fabuloasă printre cuvinte şi imagini.

Biserica românească din oraşul lui Cervantes a primit premiul pentru arhitectură

Agenţia de ştiri Basilica.ro, 11 octombrie 2019, www.basilica.ro

Biserica comunităţii româneşti din Alcalá de Henares a primit premiul oraşului pentru arhitectură. Juriul a apreciat modul în care construcţia se integrează în peisajul urban din oraş, se precizează într-un reportaj TVR 1. Alcalá de Henares este oraşul unde a fost botezat, în data de 9 octombrie 1547, Miguel de Cervantes. Pentru a-l evoca pe marele scriitor, primăria oferă anual, la început de octombrie, o serie de premii denumite „Premiile Oraşului Alcalá de Henares în Arte şi Literatură". Premiul a fost înmânat săptămâna aceasta, pe scena Teatrului Cervantes, lui Jose Luis Gonzalez, arhitectul care a coordonat lucrările de construcţie. „Premiul este pentru cei care s-au străduit, care au muncit şi care se bucură acum de acest proiect. Sunt credincioşii parohiei ortodoxe „Sf. Gheorghe" din Alcalá de Henares. Premiul este al lor", a spus Jose Luis Gonzalez.

Să-i ajutăm pe tinerii noştri să înveţe limba română!

Univers românesc, 11 octombrie 2019, www.universromanesc.com

Azi, oriunde te-ai afla în lume, este aproape comun să auzi vorbindu-se româneşte în mijloacele de transport, pe stradă, în magazine, în parcuri. Diaspora românească este a cincea cea mai numeroasă din lume, raportat la numărul total al populaţiei, peste opt milioane de români trăind în afara României. Astfel, conservarea limbii materne a devenit o nevoie legitimă a românilor de peste hotare, aceştia înţelegând foarte bine importanţa învăţării limbii române, ca factor de păstrare a individualităţii spiritului românesc, în contextul unei diversităţi multiculturale şi al globalizării. În sensul acesta, Guvernul României a încheiat o serie de parteneriate cu mai multe state membre ale Uniunii Europene în vederea derulării în comun a unor programe în domeniile culturii şi educaţiei. Cursul de limbă, cultură şi civilizaţie românească este unul dintre rezultatele acestor demersuri.

35 de ani pentru parohia ortodoxă românească din Strasbourg

Ziarul Lumina, 24 octombrie 2019, www.ziarullumina.ro

Înscrisă în Registrul Asociaţiilor de cult la sfârşitul lunii martie 1984, parohia ortodoxă română „Sfântul Ioan Botezătorul" din Strasbourg a sărbătorit duminică, 13 octombrie, 35 de ani de existenţă. Evenimentul a fost marcat prin Sfânta Liturghie săvârşită de Înaltpreasfinţitul părinte Iosif,

mitropolitul ortodox român al Europei Occidentale şi Meridionale, la care au participat şi preoţii parohiilor vecine, Baden-Baden, Offenburg şi Thionville-Saarbrucken. Răspunsurile la strană au fost date de corala parohială, dirijată de teologul Emanuel Dobre. „Cuvântul lui Dumnezeu se împlineşte în viaţa noastră nu numai prin faptele credinţei, dar şi prin rugăciunea sfinţilor, cum este cea a Cuvioasei Maicii noastre Parascheva de la Iaşi. Trebuie, însă, să recunoaştem că depinde în primul rând de noi dacă auzim sau nu auzim Cuvântul lui Hristos“, a spus Înaltpreasfinţitul părinte mitropolit Iosif.

Biserică pentru românii ortodocşi din San Antonio, Texas

Ziarul Lumina, 7 noiembrie 2019, www.ziarullumina.ro

Ziua de duminică, 3 noiembrie 2019, a reprezentat împlinirea unei dorinţe mai vechi a românilor ortodocşi din San Antonio, Texas, SUA. Înaltpreasfinţitul părinte Nicolae, mitropolitul ortodox român al celor două Americi, a săvârşit slujba Aghesmei şi binecuvântarea locaşului de rugăciune şi apoi Sfânta Liturghie, înconjurat de un sobor de slujitori, pentru prima dată în noua biserică a parohiei ortodoxe româneşti aşezată sub ocrotirea Sfântului Cuvios Ioan Casian. După slujbă a urmat un moment artistic în care copiii au recitat poezii şi au interpretat cântece populare. Parohia românească „Sfântul Ioan Casian” din San Antonio continuă o lucrare începută în anul 2002 de un grup de români şi americani ortodocşi din zonă, sub păstorirea părintelui Iulian Aniţei. Misiunea ortodoxă „Sfântul Ioan Casian” a fost înscrisă şi a început să funcţioneze în februarie 2014.

Românul Cristian Măcelaru, numit director muzical al Orchestrei Naţionale a Franţei

Romanian Global News, 14 noiembrie 2019, www.rgnpress.ro

Dirijorul român Cristian Măcelaru a fost numit pentru a-i succeda în 2021 francezului Emmanuel Krivine în fruntea Orchestrei Naţionale a Franţei (ONF), unul dintre cele mai prestigioase ansambluri simfonice din ţară, relatează marţi AFP, preluat de Romanian Global News. În vârstă de 39 de ani, Cristian Măcelaru a devenit cunoscut la nivel internaţional în 2012, atunci când l-a înlocuit pe Pierre Boulez în fruntea Orchestrei Simfonice din Chicago. În prezent director muzical al Orchestrei Radiodifuziunii din Koln (WDR), el a dirijat mai multe concerte în Europa, precum şi Orchestra Naţională a Franţei pentru prima dată în 2018. Una dintre cele două orchestre ale Radio France (împreună cu Orchestra Filarmonică), ONF, fondată în 1934, este prima orchestră simfonică permanent creată în Franţa.

Anka Moldovan, prima româncă aleasă în Parlamentul Madridului

Romanian Global News, 14 noiembrie 2019, www.rgnpress.ro

Anka Moldovan a ajuns în Madrid când avea numai trei ani. Un grup de intelectuali români, exilaţi acolo, au făcut cerere oficială pentru a beneficia de prima biserică ortodoxă românească din Spania, biserică în care să slujească preotul Teofil Moldovan. Arhiepiscopia română a acceptat această cerere, a luat acest preot din Ardeal şi l-a trimis la Madrid împreună cu familia sa. Era anul 1979, se arată într-un reportaj marca Life.ro, preluat de Romanian Global News. Anka Moldovan şi-a petrecut toată copilăria mai mult în biserică, printre picioarele părinţilor ei, printre icoane şi înconjurată tot timpul de români. La început mai puţini, iar după Revoluţie, din ce în ce mai mulţi. Şi dacă ar fi vrut, deşi nu s-a pus nici o secundă problema, nu ar fi avut cum să uite limba şi tradiţiile româneşti. În plus, părinţii ei, au avut grijă să suplinească educaţia pe care ar fi primit-o într-o şcoală românească şi i-au predat limba, istoria, geografia, cultura şi tradiţiile româneşti. Ani mai târziu, Anka Moldovan, fiind pasionată de pictură, şi-a îndreptat paşii către facultatea de Istoria Artelor şi către artele frumoase. Desena de mică, dar la maturitate, din pensulele şi culorile ei au început să iasă adevărate opere de artă.

Nou proiect la TVRI: „Generaţia Următoare” – despre copiii români din diaspora

Agenţia de presă Aşii români, 18 noiembrie 2019, www.asiiromani.com

Pentru ceea ce ne-am obişnuit să numim omenire, mâine nu poate exista decât dacă avem grijă de copiii de astăzi. Datoria românilor este să aibă grijă de toţi copiii cu ADN românesc, indiferent că ei se află între frontierele ţării ori în afara acestora, deoarece identitatea spirituală nu are graniţe. Dar are vârste. Sâmbătă 16 noiembrie şi duminică 17 noiembrie, de la ora 15, la TVR Internaţional, debutează un proiect editorial dedicat copiilor noştri din diaspora, realizat cu sprijinul Ministerului pentru Românii de Pretutindeni. „Generaţia Următoare” este titlul unui serial de 8 emisiuni realizate de echipa TVR Internaţional în cele mai mari comunităţi de români din Spania, Italia, Franţa şi Germania. S-a spus despre diaspora că este o nouă Românie care se reconstruieşte, încercând să îşi păstreze identitatea în spaţiul occidental. Un spaţiu departe de acasă unde copiii românilor, deşi vin la manifestări specifice în ie, vorbesc tot mai greu limba maternă. Dacă, pe de o parte integrarea lor

înseamnă adaptarea la mediul şi modul de viaţă din ţara de adopţie, pe de altă parte păstrarea identităţii înseamnă învăţarea limbii materne şi păstrarea tradiţiilor. Care este rolul familiei, al comunităţii şi al instituţiilor româneşti în acest demers? Proiectul TVR Internaţional îşi propune să găsească răspunsuri la aceste întrebări, dar şi să evidenţieze ce este de făcut pentru cunoaşterea, promovarea, păstrarea, conservarea şi valorificarea identităţii naţionale româneşti în rândul copiilor născuţi şi crescuţi în diaspora.

„Dor de România – Maramureşul şi Diaspora" – sărbătoare românească la Milano, cu tradiţii maramureşene şi gustul deosebit al bucatelor de acasă

Gazeta de Maramureş, 26 noiembrie 2019, www.gazetademaramures.ro

Reprezentanţii Maramureşului au adus bucurie şi emoţie în sufletele românilor care trăiesc şi muncesc în Italia, cu prilejul evenimentului „Dor de România – Maramureşul şi Diaspora", care a avut loc pe 16 noiembrie, la Sala Fabbrica del Vapore din Milano. Peste 300 de români veniţi din diverse zone ale Italiei, special pentru acest demers cultural inedit al Consiliului Judeţean Maramureş, precum şi numeroşi localnici italieni şi străini aflaţi în trecere prin zonă, au fost impresionaţi şi cuceriţi de muzica, portul şi dansurile artiştilor maramureşeni, de măiestria meşterilor populari şi de savoarea preparatelor tradiţionale româneşti. Manifestarea a fost deschisă de Ioan Doru Dăncuş, vicepreşedinte al Consiliului Judeţean Maramureş, care a mulţumit tuturor partenerilor români şi italieni implicaţi în reuşita acestui eveniment care este derulat cu sprijinul Consulatului General al României la Milano, prin proiectul „Dor de România – Maramureşul şi Diaspora" cofinanţat de Ministerul pentru Românii de Pretutindeni. „În cadrul proiectului «Dor de România – Maramureşul şi diaspora» de la Milano, sute de români – majoritatea maramureşeni – dar şi italieni au «ales» să petreacă o după-masă agreabilă cu produse tradiţionale maramureşene, muzică şi dansuri populare interpretate de artiştii Ansamblului Folcloric Naţional «Transilvania». Am revăzut şi am cunoscut oameni frumoşi cărora le pasă de ţară şi se gândesc foarte mult la momentul revenirii acasă. Împreună cu membrii delegaţiei noastre ne-am bucurat că am putut să le aducem Maramureşul şi tot ce are el mai frumos, aici în Italia, la Milano, unde «Fabbrica del Vapore» a fost uneori neîncăpătoare şi a trebuit să ne «răcorim» prin dans, afară.

Prima biserică românească din Africa

Ziarul Lumina, 2 decembrie 2019, www.ziarullumina.ro

Prima biserică românească de pe continentul african a fost sfinţită sâmbătă, 30 noiembrie, la Johannesburg, în Africa de Sud. Slujba de târnosire a fost oficiată de Înaltpreasfinţitul părinte Iosif, mitropolitul ortodox român al Europei Occidentale şi Meridionale, împreună cu Înaltpreasfinţitul părinte Damaschin, mitropolitul ortodox grec de Johannesburg şi Pretoria. Credincioşii români au venit de la mare distanţă pentru a participa la acest eveniment inedit şi emoţionant din viaţa Parohiei Ortodoxe Române „Sfântul Apostol Andrei" din Africa de Sud, moment pe care l-au aşteptat mai bine de două decenii. În tot acest timp s-au rugat în spaţii private sau în bisericile ortodocşilor de alte naţionalităţi. Deşi primiseră în proprietate un teren cu o suprafaţă de 1 hectar în zona rezidenţială Midrand, visul lor de a avea propria biserică părea a fi departe de a se împlini din cauza formalităţilor legale care se prelungeau într-un mod nefericit. Speranţa le-a fost, însă, înviorată în anul 2013, când a fost sfinţită piatra de temelie a viitoarei biserici a comunităţii româneşti, slujba fiind oficiată de Înaltpreasfinţitul părinte Damaschin de Johannesburg şi Pretoria şi de Preasfinţitul părinte Petroniu, episcopul Sălajului, ca delegat al Preafericitului părinte patriarh Daniel. La 3 iunie 2014, au început lucrările de construcţie, cu sprijinul financiar al antreprenorului Ioan Cuemjiev din Bucureşti.

Viorica del Prado, românca din Săpânţa care a ajuns designer de pantofi la Madrid

eMM.ro, 2 decembrie 2019, www.emaramures.ro

Este aproape imposibil ca Mariana Viorica Săpînţan să treacă neobservată. Înaltă, blondă cu ochi albaştri verzui, delicată în aparenţă dar cu o privire pătrunzătoare, Viorica lasă impresia la prima vedere de a fi nordică sau de rasă ariană. Însă dacă eşti român, nu-ţi trebuie multe cunoştinţe etnologice ca să-ţi dai seama că Viorica e din Maramureş. De altfel şi numele o trădează, bunicii şi părinţii ei fiind originari din renumita localitate Săpânţa (Maramureş). Iar dacă o auzi vorbind, ai putea spune că cei 16 ani de Spania nu au reuşit să-i altereze nici vocabularul tipic zonei, nici accentul, deşi s-a născut şi a locuit mai mult în Arad. Plecată pentru trei luni în vacanţă la Valencia pentru a se ocupa de copiii unei familii de români, Viorica hotărăşte să rămână în Spania. Încurajată de nişte prietene spaniole şi ajutată într-o mare măsură de sistemul legislativ spaniol, care permite elevilor străini minori să studieze în Spania, decide să-şi continue liceul în Salamanca, unde primeşte o bursă de studii. Aşa se face că Viorica termină, atât liceul, cât si Facultatea de Filologie la Salamanca.

Noul Ambasador al SUA la Bucureşti a sărbătorit ziua naţională a României

Active news, 9 decembrie 2019, www.activenews.ro

Noul Ambasador al SUA la Bucureşti, E.S. Adrian Zuckerman, alături de E.S. Ion Jinga, Ambasador Plenipotenţiar al României la ONU şi de dl.

Dorian Branea, directorul Institutului Cultural Român din New York au fost prezenţi la Sfânta Liturghie de duminică, 1 Decembrie, celebrată în Biserica Ortodoxă „Sfânta Maria" a comunităţii româneşti din New York. „Duminică 1 Decembrie, comunitatea Bisericii Sfânta Maria a aniversat celebrarea a 101 ani de la Marea Unire a tuturor românilor într-o singură ţară, numită România. Moşii şi strămoşii noştri au meritat o zi de jertfă pentru cinstirea şi comemorarea lor, prin rugăciune şi mulţumire adusă lui Dumnezeu. Manifestările au debutat începând cu ora 9, când am săvârşit Utrenia, urmată de Sfânta şi dumnezeiasca Liturghie. La ora 12, am săvârşit împreună un parastas de comemorare a eroilor neamului şi a ctitorilor Bisericii Sf. Maria. Programul artistic a continuat cu serbarea Zilei naţionale, susţinută de copiii şcolii de Religie a Bisericii Sf. Maria, coordonaţi de profesoarele Simina Bărbos şi Cristina Caciula. Un moment deosebit a fost oferit de soprana Dica Philosophu, acompaniată la pian de doamna profesoara Despina Pestesi.

Peste 300 de români din Chicago au donat împreună 100.000 de dolari pentru Via Transilvanica, ruta de drumeţie care leagă Putna de Drobeta Turnu-Severin

HotNews.ro, 12 decembrie 2019, www.hotnews.ro

Peste 300 de români din Chicago au adunat împreună 100.000 de dolari la un eveniment de strângere de fonduri organizat de Romanian United Fund, pentru proiectul Via Transilvanica, o rută de drumeţie ce străbate 1.000 km din teritoriul ţării, între Putna şi Drobeta Turnu Severin. În urma evenimentului de strângere de fonduri, care a adus împreună peste 300 de membri marcanţi ai comunităţii din Chicago, RUF devine partener principal al proiectului Via Transilvanica, cu o contribuţie financiară de 100.000 de dolari, arată un comunicat al Romanian United Fund, ONG al românilor din SUA, o platformă de fundraising 100% pass-through, ceea ce înseamnă că donaţiile sunt integral direcţionate proiectului beneficiar. Pentru 2020, RUF propune comunităţilor române din SUA zece noi proiecte nonprofit româneşti care merită finanţare, în domenii diverse precum învăţământ, sănătate şi implicare civică. „Avem obiective foarte mari", a declarat Mihai Lehene, Preşedintele Romanian United Fund, într-un interviu acordat revistei „HORA în America", una dintre publicaţiile comunităţii româneşti din Statele Unite.

Şcoala pentru românii/volohi din Poroşcovo, Ucraina prinde contur

Romanian Global News, 16 decembrie 2019, www.rgnpress.ro

Comunitatea izolată de români/volohi din Poroşcovo, o mică localitate din regiunea Transcarpatia, Ucraina, ar putea avea în curând o şcoală. Părintele Eftimie Mitra, sprijinul românilor/volohi din regiune a anunţat despre ultimele lucrări care au avut loc în acest sens, transmite InfoPrut, preluat de Romanian Global News. „Săptămâna trecută, câţiva tineri volohi au pus tavanul la coridor şi cele două săli de clasă (mică şi mare). Sub grinzi s-a podit cu scânduri, iar pe scânduri au fost aplicate plăci de rigips. Manopera a fost făcută voluntar de către volohi, iar cheltuielile au fost suportate de o asociaţie din Oradea. Până în prezent am reuşit să ducem două catedre, o parte din mesele şi scaunele destinate sălilor de curs. Acestea au fost donate de Institutul Eudoxiu Hurmuzachi în vara anului 2018", a informat părintele Eftimie Mitra, sprijinul comunităţii izolate de români/volohi din Poroşcovo, Ucraina.

Un tânăr din Târgu-Jiu, declarat cel mai bun student român din Anglia

Ziare.com, 24 decembrie 2019, www.ziare.com

Andrei Margeloiu studiază inteligenţa artificială la Universitatea din Cambridge, Anglia, alături de cei mai buni studenţi din lume. Tânărul a absolvit Colegiul Naţional Tudor Vladimirescu din Târgu-Jiu, în 2016, iar în timpul liceului a obţinut trei medalii de aur la Olimpiada Naţională de Informatică. Plecat în Marea Britanie, în 2016, Andrei a fost declarat cel mai bun student după primul an de studiu. În 2019 a absolvit Facultatea de Informatică a University College London (UCL) cu cea mai înaltă distincţie, First Class Honours, având a doua medie generală din promoţia sa. „Am plecat după ce am terminat liceul să studiez informatica, la University College London. Am fost primit ca orice alt student, în niciun fel special. Cum am reuşit să mă remarc? A fost faptul că am venit cu experienţa de la Olimpiada Naţională de Informatică. În liceu am obţinut trei medalii de aur la Olimpiada Naţională de Informatică. Şi în timpul facultăţii sunt concursuri de programare şi am reprezentat echipa facultăţii în concursurile de programare".

Un profesor român stabilit în America va fi premiat luni de preşedintele Turciei

Ziare.com, 30 decembrie 2019, www.ziare.com

Profesorul român Adrian Bejan va primi premiul Tuba al Academiei de Ştiinţe din Turcia. Distincţia îi va fi înmânată de preşedintele Recep Tayyip Erdogan. Ceremonia urmează să aibă loc luni, pe 30 decembrie, anunţă Academia de Ştiinţe, pe site-ul său. Profesorul Bejan va fi distins cu un premiu internaţional pentru „ştiinţe fundamentale şi inginereşti", acordat oamenilor de ştiinţă care activează în afara graniţelor Turciei. Acelaşi tip de distincţie, dar pentru Ştiinţe Umaniste, îi va reveni profesorului F. Jamil Ragep, născut în SUA, care îşi desfăşoară activitatea în Quebec.

Uimitoarele poveşti ale gălăţenilor din diaspora

Agenţia de presă Aşii români, 10 ianuarie 2020, www.asiiromani.com

În 2019, pentru al doilea an la rând, o gălăţeancă a fost desemnată cel mai bun student al anului în Europa, iar România a mai câştigat o medalie mondială de bronz datorită unei tecucence. O gălăţeancă este fondatoarea unui spital în Namibia, o membră fondatoare a Fundaţiei „Inimă de Copil" s-a dedicat copiilor sărmani din India, iar prin implicarea unui gălăţean a fost ridicat la Florenţa un monument în memoria domnitorului Cuza. O familie gălăţeană din SUA numără zeci de mii de fani pe YouTube, iar o artistă născută în Galaţi a devenit, în 2019, un simbol al noii Italii. Acestea sunt doar câteva dintre uimitoarele poveşti de succes pe care le-aţi putut citi, de-a lungul anului 2019, în pagina dedicată Diasporei de ziarul „Viaţa liberă", şi pe care merită să vi le reamintim.

Crăciun românesc în Emiratele Arabe Unite

Ziarul Lumina, 10 ianuarie 2020, www.ziarullumina.ro

A devenit tradiţie ca de două ori pe an, la sărbătoarea Paştilor şi a Naşterii Mântuitorului nostru Iisus Hristos, Preafericitul Părinte Daniel, patriarhul României, să îi binecuvânteze pe creştinii ortodocşi români din Emiratele Arabe Unite prin delegarea unui preot român care să oficieze sfintele slujbe şi toate rânduielile în duhul tradiţiilor de acasă. În perioada 19-29 decembrie 2019, a fost delegat părintele protosinghel dr. Iachint Vardianu de la Mănăstirea „Radu Vodă" din Bucureşti, care a desfăşurat în Dubai o frumoasă şi bogată misiune, a săvârşit Dumnezeiasca Liturghie, a spovedit şi a binecuvântat casele multor români. De asemenea, a oficiat Taina Sfântului Botez pentru cinci prunci cu vârste cuprinse între două şi opt luni.

Cei mai mulţi copii care cresc în alte ţări din UE sunt români

Deutsche Welle, 15 ianuarie 2020, www.dw.com

În Uniunea Europeană, în jur de 6,9 milioane de copii trăiesc în altă ţară decât cea a cărei cetăţenie o deţin. România conduce lista ţărilor de origine a persoanelor sub 20 de ani care locuiesc în alte state ale UE. Un studiu recent al Centrului de cunoştinţe pentru migraţie şi demografie al Comisiei Europene arată câţi copii imigranţi locuiesc în Uniunea Europeană şi din ce ţări provin. Autorii studiului estimează că în jur de 7 la sută dintre copiii care trăiesc în UE au cetăţenia unei alte ţări. Două treimi dintre aceştia s-au mutat într-o ţară UE dintr-un „stat terţ", din afara spaţiului comunitar, o treime sunt cetăţeni ai UE care locuiesc în alt stat membru.

Mihai Eminescu a fost evocat peste ocean

Agenţia de ştiri Basilica.ro, 21 ianuarie 2020, www.basilica.ro

În perioada 11-12 ianuarie, la New York a avut loc Simpozionul „Mihai Eminescu". Cea de-a XXVII-a ediţie a reliefat multiple aspecte din creaţia poetică şi jurnalistică a marelui poet român. Evenimentul s-a desfăşurat sub auspiciile Academiei Oamenilor de Ştiinţă din România - filiala SUA, Uniunii Ziariştilor Profesionişti din România, Mitropoliei Ortodoxe Române a celor Două Americi, Institutului Român de Teologie şi Spiritualitate Ortodoxă din New York, Societăţii Române Creştine „Dorul", Bisericii româneşti „Sf. Andrei" din Jamaica, New York. Preşedintele Institutului Român de Teologie şi Spiritualitate Ortodoxă, Pr. prof. Theodor Damian, în calitate de organizator, a deschis lucrările simpozionului.

O româncă din Germania a primit titlul de „şoferiţa de autobuz a anului"

Evenimentul zilei, 31 ianuarie 2020, www.evz.ro

Pasagerii districtul Freising au ales-o pe româncă datorită „stilului de conducere liniştit şi sigur" şi a „ajutorului oferit cu informaţiile". Paula Budaş locuieşte în Germania de mai puţin de un an şi este angajata companiei Dippert Reisen cu sediul în Lerchenfeld, care aparţine companiei-mamă Hadersdorfer. Sibianca conduce, în Freising, pe liniile interioare orăşeneşti 650 şi 651, precum şi un autobuz şcolar. În România, Paula Budaş a fost instructor de conducere pentru autobuze şi camioane, prima şi singura femeie instructor auto din Sibiu.

Afaceri de la zero. Bianca şi Tavi Bolog, doi români stabiliţi în Germania, au adunat peste 600 de cărţi în limba română într-o librărie online din Berlin

Agenţia de presă Aşii români, 7 februarie 2020, www.asiiromani.com

Bianca şi Tavi Bolog au pus bazele „Librăriei lui Andrei", un magazin online, pe teritoriul Germaniei, în ianuarie 2019, şi au adunat până în prezent peste 600 de cărţi în limba română scrise de autori români contemporani sau autori străini cunoscuţi, iar planul celor doi soţi este să deschidă şi o librărie fizică. „Proiectul nostru a debutat la jumătatea lunii ianuarie 2019 şi a crescut firesc. În prima parte a anului a fost mai dificil, dar treptat lumea a început să ne cunoască, să ne susţină proiectul şi să primim încredere pentru a continua pe acest drum. Am pornit iniţial cu suma de 6.000-7.000 euro, iar ulterior toate încasările au fost reinvestite", povesteşte familia Bolog, care a fondat Librăria lui Andrei. Andrei, băiatul Biancăi şi al lui Tavi Bolog, a fost inspiraţia proiectului, mai exact

proiectul s-a născut din nevoia de a-i citi în limba maternă, limba română.

Debut cu succes pentru Alexandru Tutuianu în emisiunea „La Voix”

Pagini româneşti, 17 februarie 2020, www.paginiromanesti.ca

Tânărul Alexandru Ţuţuianu a debutat cu succes în noua ediţie a emisiunii „La Voix”, difuzată de postul de televiziune TVA. În timpul audiţiilor „în orb”, el a interpretat „La bohème”, binecunoscutul şlagăr a lui Charles Aznavour. Tânărul de origine română a convins unul din juraţi, Coeur de Pirate, să se întoarcă pentru el. Alexandru Ţuţuianu este un fost participant la ediţia La Voix Junior, în 2017.

Te rog să îi protejezi pe toţi copiii de acest virus urât, cere un copil Sfântului Nicolae

Agenţia de ştiri Basilica.ro, 19 martie 2020, www.basilica.ro

„Ştiu că eşti ocrotitorul copiilor. De aceea, te rog să protejezi pe toţi copiii, şi pe cei obraznici şi pe cei cuminţi, de acest virus urât”, i-a scris Francesco Iarca Nicuşor patronului său spiritual. Scrisoarea a fost redactată în cadrul atelierului desfăşurat online de comunitatea parohială din Pinerolo, Italia, şi urcată, alături de altele, pe site-ul eparhial. Francesco se adresează Sfântului Nicolae căruia îi spune că se roagă în fiecare seară, însă uneori mai visează urât. „Dar eu cred că rugăciunile mele ajung la Doamne şi la tine, sfântul meu protector”, notează copilul care, în inocenţa sa, îl roagă pe Sfântul Nicolae să aibă grijă de toată lumea, chiar şi de animăluţele lui.

Măştile de protecţie create de românii din Tenerife sunt la mare căutare

Univers românesc, 9 aprilie 2020, www.universromanesc.com

Primii care au început confecţionarea măştilor de protecţie, tip vizieră, în Tenerife au fost cei din familia Cenuşă din oraşul San Isidro. Ideea a fost a soţului meu, Aurel, dar eu sunt cea care a studiat modul de confecţionare şi materialele de care aveam nevoie – declară plină de satisfacţie Florentina Cenuşă. Aşa au ajuns la concluzia că dacă afacerea de familie este închisă din cauza crizei, stând în casă şi deţinând o imprimantă 3D, pot deveni utili. La doar câteva zile de la declanşarea crizei s-au prezentat cu primele viziere la Centrul de Sănătate din oraşul unde locuiesc de aproape trei ani, San Isidro. Cei de acolo au fost foarte încântaţi de cadoul primit şi au început să folosească măştile imediat. Reacţia personalului medical spaniol le-a dat curaj celor din familia Cenuşă, care au continuat să producă măşti de protecţie din rezervele financiare proprii.

Platforma Diaspora Hub pentru românii din străinătate, gata de lansare

Radio România Actualităţi, 13 aprilie 2020, www.romania-actualitati.ro

Românii aflaţi în străinătate vor putea în curând să acceseze platforma Diaspora Hub, dezvoltată de autorităţile din România special pentru ei. Astfel, conaţionalii noştri aflaţi în dificultate vor putea fi ghidaţi uşor către grupurile care le pot oferi sprijin, fie că vorbim despre livrarea unor cumpărături, traduceri, informaţii utile sau alte forme de asistenţă atât de necesară în această perioadă. Platforma Diaspora Hub este rezultatul parteneriatului dintre Autoritatea pentru Digitalizarea României, Ministerul Afacerilor Externe, Departamentul pentru Românii de Pretutindeni şi asociaţia negu-vernamentală Code for Romania, care a lucrat *pro bono* la acest proiect.

O româncă, în Consiliul Consultativ al lui Trump pentru Ştiinţă şi Tehnologie: „Sunt recunoscătoare să pot adăuga perspectiva mea”

Ziare.com, 25 aprilie 2020, www.ziare.com

Românca Daniela Rus va fi membră a Consiliului Consultativ al preşedintelui Donald Trump pentru Ştiinţă şi Tehnologie, conform unui anunţ al Casei Albe. Rus, şefă a laboratorului de robotică al MIT, se declară recunoscătoare să poată adăuga acestui organism perspectiva sa, ca om de ştiinţă în domeniul computerelor. Ea declara pentru Pro TV că în adolescenţa petrecută la Cluj citea Jules Verne cu mare pasiune, iar poveştile lui chiar o inspiră şi astăzi. „Daniela Rus, din Massachusetts, va fi membru al Consiliului Consultativ pentru Ştiinţă şi Tehnologie”, se arată într-un comunicat al Casei Albe. „Sunt recunoscătoare să pot adăuga perspectiva mea, ca om de ştiinţă în domeniul computerelor, la acest grup, într-o perioadă în care atâtea probleme care implică Inteligenţa Artificială şi alte aspecte ale informaticii ridică întrebări importante, ştiinţifice şi politice, pentru naţiune şi pentru lume”, a declarat Rus, conform MIT News.

Emanuel Ciocu face mâncare pentru persoanele vulnerabile

Radio România Actualităţi, 26 aprilie 2020, www.romania-actualitati.ro

Românii din Spania sunt solidari şi se implică voluntari în această perioadă dificilă în diverse proiecte de sprijin pentru persoanele vulnerabile. Este şi cazul lui Emanuel Ciocu, fost jurnalist, scriitor şi de câţiva ani proprietar al unui restaurant în Tenerife. Împreună cu un prieten bucătar a decis să îşi dedice timpul oamenilor în vârstă şi nevoiaşilor, în cadrul unui proiect de sprijin iniţiat de organizaţiile locale.

Face de mâncare din produse donate, după cum a aflat corespondenta RRA, Annamaria Damian.

Românul care a condus o clinică în lupta împotriva Covid-19

Agenţia de presă Aşii români, 5 iunie 2020, www.asiiromani.com

Sorin Grecu este în Italia de 17 ani, de 15 ani lucrează în sistemul sanitar italian, iar de alţi 7 ani este asistent-şef la Institutul Torriglia din oraşul Chiavari. A fost în linia întâi în lupta cu noul coronavirus, iar situaţia de la clinica lui a fost una incredibilă. Toţi cei 60 de pacienţi internaţi atunci aveau covid 19, iar cadrele medicale din institut au luat şi ele virusul fără să aibă habar. La momentul testării colective aveau să afle că doar 3 dintre angajaţii clinicii nu erau infectaţi. Sorin a fost unul dintre cei care nu era pozitiv la virus şi a fost cel care a trebuit să coordoneze absolut tot. Nu a fost uşor, dar nici nu se plânge. Ştie că la fel ar fi făcut oricine altcineva dacă era în locul lui. Timp de aproape două luni el nu a plecat de la clinică. Îmbrăcat alături de colegi în deja cunoscutele costume de protecţie şi pentru că avea foarte mulţi oameni cărora trebuia să le acorde ajutor, nu s-a pus problema să schimbe costumul chiar şi câte 24 de ore şi nu s-au jenat deloc să poarte pamperşi pentru a nu mai merge la toaletă, dar, mai ales, pentru a nu pierde timp preţios.

Mihai Eminescu comemorat la Viena

Agenţia de presă Basilica.ro, 17 iunie 2020, www.basilica.ro

Poetul naţional Mihai Eminescu a fost omagiat în capitala Austriei luni, 15 iunie 2020, la împlinirea a 131 de ani de la trecerea la Domnul. Pr. Nicolae Dura, vicar pentru Austria, a oficiat o slujbă de pomenire la statuia poetului naţional, aşezată în faţa Bisericii „Sf. Ap. Andrei” din Viena. Au participat reprezentanţi ai autorităţilor de stat din România şi Republica Moldova, precum şi ai cercurilor culturale româneşti din capitala dunăreană, informează Mitropolia Germaniei, Europei Centrale şi de Nord. Au fost depuse coroane de flori din partea Ambasadei Române, Ambasadei Republicii Moldova şi a Asociaţiei „Mihai Eminescu” din Viena.

Un matematician român din Viena a câştigat „Nobelul Austriei”

Evenimentul zilei, 22 iunie 2020, www.evz.ro

Cel mai valoros premiu pentru promovarea ştiinţei în Austria – Premiul Wittgenstein – revine în acest an matematicianului român Adrian Constantin, de la Universitatea din Viena. Fondul Ştiinţific Austriac, FWF, i-a acordat cercetătorului Adrian Constantin, miercuri după-amiază, cel mai mare premiu de finanţare ştiinţifică din Austria, cu o subvenţie de 1,5 milioane de euro. Potrivit FWF, Premiul Wittgenstein este destinat să garanteze cercetătorilor excelenţi „cel mai înalt grad de libertate şi flexibilitate în desfăşurarea activităţii lor de cercetare pentru a permite o dezvoltare extraordinară a realizărilor lor ştiinţifice”. Premiul i-a fost acordat cercetătorului român de un juriu internaţional format din opt oameni de ştiinţă de top, dintre care doi câştigători ai Premiului Nobel. Juriul a justificat acordarea premiului lui Adrian Constantin pentru „contribuţiile sale inovatoare la matematica propagării valurilor”.

A fost înfiinţată o nouă parohie ortodoxă românească în Germania

Agenţia de presă Aşii români, 24 iunie 2020, www.asiiromani.com

O nouă parohie a fost înfiinţată pentru credincioşii ortodocşi români din Köln. În Duminica Sfinţilor Români a fost oficiată prima Sfântă Liturghie şi a fost prezentat credincioşilor parohul comunităţii: părintele Teodor Tăbuş. Părintele Teodor Tăbuş a fost hirotonit în preoţie chiar în timpul Sfintei Liturghii oficiate duminică, 21 iunie, de mitropolitul Serafim al Germaniei, Europei Centrale şi de Nord. În cadrul aceleiaşi slujbe, teologul George Ghilaciu a fost hirotonit ca diacon pe seama Parohiei „Sfântul Ierarh Calinic de la Cernica” din oraşul german Mönchengladbach. Mitropolitul Serafim a vorbit în cuvântul său despre necesităţile misionare în diaspora, dar şi despre calităţile preotului care sunt puse în slujba comunităţii.

Hramul Catedralei româneşti din Melbourne, Australia

Ziarul Lumina, 1 iulie 2020, www.ziarullumina.ro

Luni, 29 iunie, Catedrala ortodoxă a comunităţii româneşti din Melbourne şi-a sărbătorit ocrotitorii spirituali, pe Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel. Cu acest prilej, Preasfinţitul părinte Mihail, episcopul ortodox român al Australiei şi Noii Zeelande, a săvârşit Sfânta Liturghie şi a rostit un cuvânt de învăţătură în care a subliniat importanţa activităţii misionare şi a învăţăturii celor doi corifei ai Apostolilor pentru viaţa Bisericii. „Noi îi cinstim pe aceşti doi corifei ai Apostolilor pentru că au fost judecaţi şi au murit împreună. Şi-au dat viaţa, mărturisindu-L pe Mântuitorul Iisus Hristos prin jertfa supremă, prin sângele pe care l-au vărsat în cetatea imperială”, a spus ierarhul. Slujba de hram a fost oficiată cu respectarea condiţiilor de restricţie impuse de guvernul australian pentru limitarea pericolului de infectare cu noul coronavirus. În acelaşi context, a fost marcată festiv şi sărbătorirea a 12 ani de la întronizarea Preasfinţitului părinte Mihail ca episcop ortodox român al Australiei şi Noii Zeelande.

Doamna Maria Brâncoveanu a fost comemorată în apropiere de Rotterdam

Agenţia de ştiri Basilica.ro, 20 august 2020, www.basilica.ro

Doamna Maria Brâncoveanu, soţia marelui Domnitor Martir Constantin Brâncoveanu, a fost

comemorată duminică la Parohia „Sfântul Grigorie Teologul” din Schiedam/Rotterdam – Ţările de Jos. Slujba de pomenire a fost oficiată, după Sfânta Liturghie, de părintele paroh Ioan Dură, cu participarea membrelor Asociaţiei Femeilor Ortodoxe Române „Doamna Maria Brâncoveanu” a Parohiei. La masa de parastas a fost aşezat portretul Doamnei Maria Brâncoveanu, ornat cu flori. La sfârşitul slujbei a fost citit un fragment din Cuvântarea Sfântului Ştefan Brâncoveanu, unul dintre fiii Mariei Brâncoveanu, la Adormirea Maicii Domnului, după care a fost audiată Balada Brâncovenilor.

In memoriam Vlad Pohilă, de Ziua Limbii Române

Radio România Actualităţi, 31 august 2020, www.romania-actualitati.ro

Ziua Limbii Române este sărbătorită pe 31 august. În România este marcată de şapte ani, fiind instituită prin Legea 53/2013. Să nu uităm însă că, în Republica Moldova, se sărbătoreşte începând din anul 1990. Limba română şi grafia latină au revenit nu doar în sufletul românilor de peste Prut, dar au devenit ceva real după jumătate de secol. În aceste zile, gândul se duce cu tristeţe la amintirea unui bun prieten, care a luptat pentru limba română, care ne-a învăţat pe toţi şi mai ales pe jurnalişti cum să ne exprimăm corect. Este vorba despre fratele nostru de condei Vlad Pohilă, care a plecat de câteva luni să le spună şi îngerilor cât de frumoasă este limba română şi cât de mult a iubit-o.

Lansarea celui de-al doilea volum al cărţii „Povestiri despre bunici”

Agenţia de presă Aşii români, 21 septembrie 2020, www.asiiromani.com

La 19 septembrie 2020, în biserica parohiei ortodoxe române „Sfântul Grigorie Teologul” din Schiedam/Rotterdam, Ţările de Jos, a avut loc, după săvârşirea Sfintei Liturghii de către părintele paroh protopop dr. Ioan Dură, lansarea celui de-al doilea volum al cărţii „Povestiri despre bunici”, un proiect al Asociaţiei Femeilor Ortodoxe Române „Doamna Maria Brâncoveanu”, a parohiei. Publicarea cărţii „Povestiri despre bunici” face parte dintr-un eveniment mai amplu, Ziua Bunicilor, zi instituită şi sărbătorită în parohie încă din 2017, în preajma datei în care în Biserica Ortodoxă sunt cinstiţi Sfinţii Ioachim şi Ana, bunicii după trup ai Domnului nostru Iisus Hristos, manifestare prin care parohia şi asociaţia îi omagiază pe bunicii enoriaşilor. Cel de-al doilea volum cuprinde 26 de povestiri în care dorului şi dragostei de bunici i se adaugă respectul şi recunoştinţa, fiind, dincolo de o înşiruire de rememorări personale, o adevărată reconstituire istorică, socială şi etnografică a ultimilor 100 de ani din istoria ţării noastre.

Români de cinci stele: Cătălina Florescu

Radio România Actualităţi, 21 septembrie 2020, www.romania-actualitati.ro

În Statele Unite ale Americii, o româncă licenţiată în medicină umanistă, Cătălina Florescu, a pornit o campanie inedită de prevenire a cancerului de sân, undeva la graniţa dintre medicină şi artă. Este vorba despre o trilogie: două piese de teatru şi un spectacol de dans, care arată stadiile prin care trec femeile bolnave de cancer. După premiera din august, de la New York, piesa de teatru „Ghiocei şi mult clor” („Snowdrops and Chlorine”) urma să vină şi la Bucureşti, în luna octombrie, lună dedicată prevenţiei cancerului la sân, dar pandemia i-a stricat planurile. Acum, piesa „Ghiocei şi mult clor” este disponibilă on-line, pe YouTube.

O asociaţie de români din Madrid donează 5.500 de măşti pentru 3 sate din România

Hotnews, 25 septembrie 2020, www.hotnews.ro

După ce a ascultat într-o dimineaţă o ştire a Radio România Actualităţi despre lipsa protecţiei medicale din oraşul Bisoca, în judeţul Buzău, Asociaţia Socio-culturală RO IBÉRICA 2020 din oraşul madrilen Villanueva de la Cańada a decis să ia măsuri şi să organizeze donaţii de măşti pentru şcoală. Cu mare succes: au strâns peste 5.500 de măşti într-un timp foarte scurt. În primul rând, membrii organizaţiei au contactat Primăria şi Direcţia Şcolii din Bisoca, o localitate de aproximativ 2.700 de locuitori şi aproximativ 330 de elevi, unde mai mult de jumătate dintre familiile lor trăiesc într-o situaţie dificilă din punct de vedere economic. Propunerea a fost întâmpinată de autorităţile române cu mare entuziasm. Mai târziu, asociaţia s-a mobilizat pentru a colecta măşti, făcând apel, atât la entităţile publice şi private din Villanueva de la Cańada, cât şi la partenerii săi şi la societatea civilă.

Misiune în mediul virtual: Episcopia Canadei are cont de Twitter

Agenţia de ştiri Basilica.ro, 5 octombrie 2020, www.basilica.ro

Cea mai nou înfiinţată eparhie din Patriarhia Română, Episcopia Canadei şi-a deschis cont oficial pe Twitter la începutul lunii octombrie. Prezentă pe Facebook din luna iunie a anului 2019, Eparhia condusă de Preasfinţitul părinte Ioan Casian a înfiinţat contul de Twitter pentru o misiune mai eficientă în mediul virtual. În Patriarhia Română există mai multe eparhii care au cont pe platforma de Social Media fondată în anul 2006. Episcopia Italiei (@episcopiaitalia) a fost printre primele care au pătruns în acestă zonă de comunicare digitală care utilizează mesajele scurte (tweets).

La Tunis a fost inaugurată „Piaţeta Regina Maria a României”

Ziare.com, 27 octombrie 2020, www.ziare.com

La Tunis a fost inaugurată marţi „Piaţeta Regina Maria a României”, în faţa secţiei consulare a Ambasadei României în Republica Tunisiană, situată în cartierul Cite Jardins. La eveniment, autorităţile tunisiene au fost reprezentate de doamna Souad Abderrahim, primar al capitalei Tunis şi şeic al Medinei, consilieri din cadrul primăriei şi reprezentanţi ai Ministerului Afacerilor Externe, Migraţiei şi Tunisienilor din Străinătate, informează Ambasada României în Republica Tunisiană, într-un comunicat de presă. La ceremonie a fost dezvelită placa inaugurală care consfinţeşte atribuirea numelui Reginei Maria acestui spaţiu public, situat într-unul dintre cele mai prestigioase cartiere ale capitalei Tunisiei. Ambasadorul României la Tunis, Dan Stoenescu, a citit un mesaj din partea ministrului Afacerilor Externe, Bogdan Aurescu.

Biserica românească din Tokyo a primit veşmântul sfinţeniei

Ziarul Lumina, 7 noiembrie 2020, www.ziarullumina.ro

Biserica ortodoxă a parohiei româneşti din Tokyo, Japonia, a primit marţi, 3 noiembrie, veşmântul sfinţeniei prin săvârşirea slujbei de târnosire de către Înaltpreasfinţitul părinte Iosif, mitropolitul ortodox român al Europei Occidentale şi Meridionale, alături de Înaltpreasfinţitul părinte Daniel, arhiepiscop de Tokyo şi mitropolit al Întregii Japonii. Românii ortodocşi din capitala Japoniei au fost martorii unui eveniment istoric la începutul săptămânii trecute. Marţi, 3 noiembrie, biserica parohială, închinată Sfântului Mare Mucenic Gheorghe, purtătorul de biruinţă, a fost târnosită, slujba fiind oficiată de Înaltpreasfinţitul părinte Iosif, mitropolitul ortodox român al Europei Occidentale şi Meridionale, împreună cu Înaltpreasfinţitul părinte Daniel, arhiepiscop de Tokyo şi mitropolit al Întregii Japonii, aflat sub jurisdicţia canonică a Patriarhiei Moscovei şi Întregii Rusii, se arată pe site-ul orthodoxjapan.jp.

Lecţii online de istorie pentru diaspora

Ziarul Bursa, 11 noiembrie 2020, www.bursa.ro

Şcoala online are şi părţile ei bune, iar cu ocazia „descoperirii” învăţământului de la distanţă au fost lansate mai multe proiecte interesante, care nu presupun costuri ridicate şi se pot adresa unor cursanţi aflaţi la mare distanţă. Reprezentanţii Facultăţii de Istorie şi Ştiinţe Politice (FISP) a Universităţii „Ovidius” au semnat un protocol de colaborare cu şcolile româneşti comunitare din cinci localităţi din Marea Britanie şi Spania, de susţinere a unor cursuri de istorie, limbă şi cultură pentru menţinerea identităţii naţionale a tinerelor generaţii. Potrivit unui comunicat de presă al instituţiei de învăţământ superior, beneficiarii cursurilor online de cultură, istorie limbă naţională, ce debutează pe data de 14 noiembrie, vor fi copiii ce frecventează cursurile şcolilor româneşti „Nicolae Iorga” din oraşele britanice Liverpool, Wirral, Manchester, Birmingham, precum şi cei din Castellon (Spania).

TVR Internaţional sărbătoreşte 25 de ani cu programe speciale

Agenţia de presă Aşii români, 27 noiembrie 2020, www.asiiromani.com

La 1 decembrie 1995, începea să emită primul post de televiziune din România destinat vorbitorilor de limba română din străinătate. De 25 de ani, TVR Internaţional transmite imaginea societăţii româneşti şi este mesagerul culturii şi tradiţiilor noastre autentice. Are cea mai extinsă arie de acoperire, pe 5 continente: Europa, America de Nord, Nordul Africii, Orientul Mijlociu, Australia şi Noua Zeelandă şi a rămas singurul post de televiziune care produce programe adresate special străinătăţii şi care realizează emisiuni în comunităţile româneşti din afara graniţelor ţării. Chiar dacă, în acest an, planurile au fost rescrise de criza sanitară, echipa postului şi-a adaptat producţia, creând o punte mediatică a românilor din toate colţurile lumii.

Copiii români l-au colindat pe preşedintele Maltei

Agenţia de presă Basilica.ro, 23 decembrie 2020, www.basilica.ro

Corul de copii al parohiei româneşti din Valletta a susţinut luni, 21 decembrie 2020, un mic concert de colinde la palatul prezidenţial din Malta. Copiii, îmbrăcaţi în port popular, şi preotul paroh George-Alexandru Popescu, au fost primiţi de preşedintele Republicii Malta, George Vella, şi soţia lui, Miriam, informează Episcopia Italiei. La sosire, preotul paroh s-a adresat preşedintelui Maltei comparând primirea călduroasă a poporului român în insula Malta, la fel cum Sf. Ap. Pavel a fost primit acolo cu căldură, în drumul său spre Roma. Copiii au intonat colindele în limba română, iar gazdele au primit o traducere a versurilor.

Am primit la redacție

Simona DUMUȚA

● „Lumina”, nr. 4-6/2019, revistă de literatură, artă şi cultură transfrontalieră, redactor-şef Ioan Baba. Apare sub egida Casei de Presă şi Editură „Libertatea” din Pancevo, Serbia, dir. Nicu Ciobanu. În acest număr prof. dr. Delia Muntean (Baia Mare) este prezentă cu două articole: la secţiunea „Istorie literară, eseu” cu *Inscripţii pe verticala memoriei – sau panorama lirică românească din ultimul secol în Banatul sârbesc* şi în secţiunea „Cercetări” cu articolul: *Dublă privire asupra literaturii române din Voivodina: Virginia Popovic (Serbia) şi Carmen Dărăbuş (România)*.

● „Lumină Lină”/ „Gracious Light”, nr. 3 şi 4/2019 şi nr.1-4 /2020, revistă de spiritualitate şi cultură românească, publicaţie bilingvă ce apare la New York sub redacţia Institutului Român de Teologie şi Spiritualitate Ortodoxă, Capela Sf. Apostoli Petru şi Pavel, director pr. Theodor Damian. Spicuim din ultimul număr: *Naşterea Domnului, răspunsul divin la căutarea în întuneric* este titlul articolului din deschidere, semnat de Theodor Damian. În secţiunea „Eseu”: *Meditaţii despre Cultură şi neliniştitoarele ei fiinţări* (Dan Anghelescu) şi *Sub pecetea centenarului naşterii. Din studenţia lui Radu Stanca, un strălucit vlăstar al Sebeşului transilvan* (Anca Sîrghie). În „Eminesciana” Tudor Nedelea este prezent cu o analiză asupra operei teologului şi scriitorului Valeriu Anania, în special a opiniei acestuia asupra creaţiei eminesciene. În „Documente şi mărturii”, Dan Toma Dulciu semnează un studiu cu privire la prezenţa poetului Mihai Eminescu în presa americană a secolului XIX. În celelalte secţiuni regăsim multe semnalări editoriale, proză şi poezie, aniversări, reportaje, recenzii.

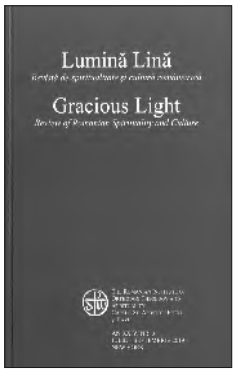

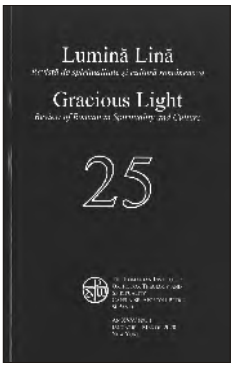

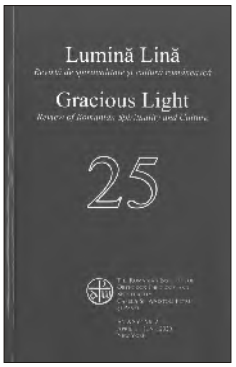

● Curierul „Ginta Latină”, nr. 3/2019, publicaţie a Fundaţiei Culturale „Ginta Latină”, fondator Vlad Bejan, preşedinte Victor Bejan. Din cuprins: *Definirea actului istoric de la 23 august 1944 prin efectele generate,* o analiză semnată I.D. Adumitrăcesei, *Recuperarea memoriei* – o cronică semnată Nicolae Dabija despre cartea-document *Slavă cizmelor de kirză* autor Alexandru-Horaţiu Frişcu, I.D. Adumitrăcesei face o trecere în revistă a multitudinii muzeelor şi caselor memoriale din Iaşi. Numărul se încheie cu problematica păstrării tradiţiilor şi valorificarea satului românesc.

Aniversări/Comemorări

Laviniu ARDELEAN
Adina DOROLŢAN
Alina LEMNEAN

2020

IANUARIE 2020

1 ian. – **Ziua Mondială a Păcii**.

1 ian. – 65 de ani de la naşterea istoricului **Ioan Aurel Pop** (1955), membru titular şi preşedinte al Academiei Române.

5 ian. – 70 de ani de la naşterea lui **Ioan Petru Culianu,** istoric al religiilor, scriitor şi eseist (1950).

6 ian. – 260 de ani de la naşterea filologului, istoricului şi scriitorului **Ioan Budai-Deleanu** (1760).

6 ian. – 120 de ani de la naşterea principesei **Maria a României**, viitoarea regină a Iugoslaviei (1900).

6 ian. – 80 de ani de la naşterea poetului maramureşean **Ion Iuga** (1940).

7 ian. – 105 ani de la moartea folcloristului şi scriitorului **Atanasie Marian Marienescu** (1916), membru titular al Academiei Române.

7 ian. – 70 de ani de la naşterea poetei maramureşene **Ileana Zubaşcu** (1950).

7 ian. – 30 de ani de la moartea folcloristului **Ovidiu Bârlea** (1990).

10 ian. – 60 de ani de la naşterea eseistei, publicistei şi criticului literar **Ioana Pârvulescu** (1960).

11 ian. – **Ziua Mondială a Rezervaţiilor Naturale**.

13 ian. – 65 de ani de la naşterea artistei plastice maramureşene **Cristina Cucu** (1955).

14 ian. – 135 de ani de la naşterea generalului şi omului politic **Constantin Sănătescu** (1885).

15 ian. – **Ziua Culturii Naţionale**.

15 ian. – 170 de ani de la naşterea scriitorului **Mihai Eminescu** (1850), membru post-mortem al Academiei Române.

15 ian. – 40 de ani de la moartea zoologului, biologului şi ecologului **Constantin Motaş** (1980), membru titular al Academiei Române.

17 ian. – 75 de ani de la naşterea artistei plastice maramureşene **Lidia Elena Kozma** (1945).

17 ian. – 20 de ani de la moartea omului politic, avocatului şi diplomatului **Ion Raţiu** (2000).

19 ian. – 130 de ani de la naşterea fizicianului **Ştefan Procopiu** (1890), membru titular al Academiei Române.

20 ian. – 200 de ani de la naşterea matematicianului băimărean **Csanyi Daniel** (1800).

20 ian. – 140 de ani de la apariţia, la Bucureşti, a revistei **Literatorul** (1880).

21 ian. – 135 de ani de la naşterea geografului şi etnografului **George Vâlsan** (1885), membru titular al Academiei Române.

23 ian. – 80 de ani de la naşterea poetei **Ileana Mălăncioiu** (1940), membru corespondent al Academiei Române.

24 ian. – **Ziua Unirii Principatelor Române**.

24 ian. – 115 ani de la naşterea actorului **Grigore Vasiliu Birlic** (1905).

25 ian. – 85 de ani de la moartea mitropolitului greco-catolic **Vasile Suciu** (1935), membru de onoare al Academiei Române.

26 ian. – 95 de ani de la naşterea eseistului, criticului şi istoricului literar **Nicolae Balotă** (1925).

27 ian. – **Ziua Internaţională de Comemorare a Victimelor Holocaustului**.

28 ian. – 140 de ani de la naşterea pictorului **Camil Ressu** (1880), membru titular al Academiei Române.

29 ian. – 125 de ani de la naşterea filosofului **Dumitru D. Roşca** (1895), membru titular al Academiei Române.

30 ian. – 135 de ani de la naşterea episcopului greco-catolic **Iuliu Hossu** (1885), membru de onoare al Academiei Române.

FEBRUARIE 2020

1 febr. – 75 de ani de la moartea poetului maramureşean **Ion Şiugariu** (1945).

3 febr. – 150 de ani de la moartea avocatului, omului politic şi mecena **Emanoil Gojdu** (1870).

3 febr. – 95 de ani de la naşterea actorului **Ştefan Mihăilescu-Brăila** (1925).

4 febr. – **Ziua Mondială de Luptă Împotriva Cancerului**.

5 febr. – 80 de ani de la naşterea profesorului băimărean **Vasile Leschian** (1940).

7 febr. – 105 ani de la naşterea patriarhului ortodox **Teoctist Arăpaşu** (1915), membru de onoare al Academiei Române.

8 febr. – 20 de ani de la moartea diplomatului şi omului politic **Ion Gheorghe Maurer** (2000), membru titular al Academiei Române.

10 febr. – 205 ani de la naşterea juristului şi omului politic **Constantin Bosianu** (1815), membru de onoare al Academiei Române.

10 febr. – 135 de ani de la naşterea juristului **Traian Pop** (1885), membru de onoare al Academiei Române.

12 febr. – 70 de ani de la naşterea sculptorului maramureşean **Gavril Abrihan** (1950).

13 febr. – **Ziua Mondială a Radioului**.

13 febr. – 140 de ani de la naşterea sociologului, filosofului şi esteticianului **Dimitrie Gusti** (1880), membru titular şi preşedinte al Academiei Române.

13 febr. – 85 de ani de la moartea scriitorului şi bibliotecarului **Ion Bianu** (1935), membru titular al Academiei Române.

14 febr. – **Ziua Internaţională a Cărţii Dăruite**.

14 febr. – 85 de ani de la naşterea poetului **Grigore Vieru** (1935), membru corespondent al Academiei Române.

15 febr. – 180 de ani de la naşterea avocatului, criticului literar, eseistului, filosofului şi omului politic **Titu Maiorescu** (1840), membru fondator al Academiei Române.

15 febr. – 90 de ani de la naşterea scriitorului **Romulus Zaharia** (1930).

16 febr. – 110 ani de la naşterea scriitoarei, traducătoarei şi actriţei **Lucia Demetrius** (1910).

16 febr. – 70 de ani de la naşterea artistului plastic băimărean **Mircea Bochiş** (1950).

17 febr. – 145 de ani de la moartea juristului **Vasile Ladislau Pop** (1875), preşedinte al ASTREI.

21 febr. – **Ziua Internaţională a Limbii Materne**.

21 febr. – 215 ani de la naşterea filologului **Timotei Cipariu** (1805), membru fondator al Academiei Române.

21 febr. – 155 de ani de la naşterea ziaristului, poetului şi prozatorului **Anton Bacalbaşa** (1865).

24 febr. – **Ziua Tricolorului Românesc**.

25 febr. – 350 de ani de la naşterea haiducului maramureşean **Grigore Pintea Viteazul** (1670).

26 febr. – 80 de ani de la naşterea sculptorului maramureşean **Mihai Olos** (1940).

27 febr. – 100 de ani de la moartea istoricului **Alexandru D. Xenopol** (1920), membru titular al Academiei Române.

27 febr. – 80 de ani de la moartea pictorului şi graficianului **Nicolae Tonitza** (1940).

27 febr. – 60 de ani de la naşterea profesorului universitar, criticului literar, poetului şi eseistului **George Achim** (1960).

28 febr. – **Ziua Protecţiei Civile din România**.

28 febr. – 235 de ani de la moartea liderilor răscoalei de la 1784-1875, **Horea şi Cloşca** (1785).

28 febr. – 85 de ani de la naşterea coregrafului maramureşean **Valeriu Buciu** (1935).

MARTIE 2020

1 mart. – 95 de ani de la naşterea matematicianului **Solomon Marcus** (1925), membru titular al Academiei Române.

2 mart. – 115 ani de la naşterea poetului **Radu Gyr** (1905).

3 mart. – **Ziua Mondială a Scriitorilor**.

3 mart. – 90 de ani de la naşterea omului politic **Ion Iliescu** (1930).

3 mart. – 90 de ani de la naşterea profesorului maramureşean **Ioan Nădişan** (1930).

3 mart. – 80 de ani de la naşterea rapsodului popular maramureşean **Ştefan Petreuş** (1940).

5 mart. – 110 ani de la naşterea patriarhului ortodox **Iustin Moisescu** (1910).

5 mart. – 100 de ani de la naşterea poetului şi dramaturgului **Radu Stanca** (1920).

5 mart. – 95 de ani de la moartea geologului, mineralogului şi pedologului **Gheorghe Munteanu-Murgoci** (1925), membru corespondent al Academiei Române.

5 mart. – 65 de ani de la moartea prozatoarei **Hortensia Papadat-Bengescu** (1955).

6 mart. – 100 de ani de la naşterea actorului **Ernest Maftei** (1920).

6 mart. – 75 de ani de la naşterea ziaristului şi realizatorului radio **Paul Grigoriu** (1945).

8 mart. – **Ziua Internaţională a Femeii**.

8 mart. – 110 ani de la naşterea prozatorului **Radu Tudoran** (1910).

10 mart. – 164 de ani de la naşterea scriitorului **Petre Dulfu** (1856).

11 mart. – **Ziua Europeană a Victimelor Terorismului**.

11 mart. – 20 de ani de la moartea geografului **Victor Tufescu** (2000), membru titular al Academiei Române.

12 mart. – 95 de ani de la naşterea scriitorului **Constantin Chiriţă** (1925).

12 mart. – 65 de ani de la naşterea sculptorului maramureşean **Ioan Marchiş** (1955).

12 mart. – 55 de ani de la moartea criticului şi istoricului literar, poetului şi prozatorului **George Călinescu** (1965), membru titular al Academiei Române.

13 mart. – 135 de ani de la naşterea fizicianului **Dragomir Hurmuzescu** (1865), membru corespondent al Academiei Române.

15 mart. – **Ziua Mondială a Drepturilor Consumatorilor**.

15 mart. – 165 de ani de la naşterea omului politic maramureşean **Teodor Mihali** (1855).

19 mart. – 155 de ani de la moartea prozatorului **Nicolae Filimon** (1865).

19 mart. – 125 de ani de la naşterea poetului şi matematicianului **Ion Barbu** (1895), membru post-mortem al Academiei Române.

20 mart. – **Ziua Francofoniei**.

20 mart. – 200 de ani de la naşterea domnitorului **Alexandru Ioan Cuza** (1820).

20 mart. – 75 de ani de la naşterea juristului şi politicianului **Gavril Iosif Chiuzbăian** (1945).

20 mart. – 55 de ani de la moartea învăţătorului **Dariu Pop** (1965).

21 mart. – **Ziua Internaţională a Poeziei**.

21 mart. – 110 ani de la naşterea actorului **Ştefan Ciubotăraşu** (1910).

21 mart. – 90 de ani de la naşterea scriitorului maramureşean **Tiberiu Utan** (1930).

21 mart. – 20 de ani de la moartea criticului şi istoricului literar **Mircea Zaciu** (2000), membru de onoare al Academiei Române.

22 mart. – **Ziua Mondială a Apei**.

22 mart. – 80 de ani de la naşterea poetei maramureşene **Rodica Dragomir** (1940).

23 mart. – **Ziua Mondială a Meteorologiei**.

23 mart. – 85 de ani de la moartea omului politic maramureşean **Alexiu Pokol** (1935).

25 mart. – **Ziua Poliţiei Române**.

25 mart. – 135 de ani de la naşterea prozatorului **Mateiu Caragiale** (1885).

27 mart. – **Ziua Mondială a Teatrului**.

28 mart. – 125 de ani de la naşterea pedagogului şi eseistului **Ştefan Bârsănescu** (1895), membru corespondent al Academiei Române.

28 mart. – 105 ani de la naşterea solistului vocal, vioristului şi compozitorului maramureşean **Emil Gavriş** (1915).

31 mart. – 115 ani de la naşterea matematicianului, logicianului şi filosofului **Anton Dumitriu** (1905).

APRILIE 2020

1 apr. – **Ziua Internaţională a Păsărilor**.

1 apr. – 155 de ani de la naşterea avocatului şi omului politic **Ştefan Cicio Pop** (1865).

1 apr. – 120 de ani de la naşterea scriitorului **Alexandru A. Philippide** (1900), membru titular al Academiei Române.

1 apr. – 80 de ani de la naşterea poetului **Gheorghe Pituţ** (1940).

2 apr. – **Ziua Internaţională a Cărţii pentru Copii**.

2 apr. – 105 ani de la naşterea cântăreţului şi compozitorului **Gică Petrescu** (1915).

2 apr. – 95 de ani de la moartea chimistului, fizicianului, mineralogului şi omului politic **Petru Poni** (1925), membru titular al Academiei Române.

3 apr. – **Ziua Jandarmeriei Române**.

3 apr. – 115 ani de la moartea învăţătorului şi folcloristului **Ion Pop-Reteganul** (1905).

6 apr. – 530 de ani de la moartea regelui Ungariei **Matei Corvin** (1490).

7 apr. – **Ziua Mondială a Sănătăţii**.

8 apr. – 135 de ani de la moartea omului politic şi publicistului **Constantin A. Rosetti** (1885), membru fondator al Academiei Române.

11 apr. – 190 de ani de la naşterea fizicianului, chimistului şi matematicianului **Emanoil Bacaloglu** (1830), membru titular al Academiei Române.

12 apr. – **Ziua Mondială a Aviaţiei şi Cosmonauticii**.

13 apr. – 90 de ani de la naşterea regizorului şi actorului **Sergiu Nicolaescu** (1930).

14 apr. – 135 de ani de la naşterea medicului **Iuliu Haţieganu** (1885), membru titular al Academiei Române.

15 apr. – **Ziua Mondială a Artei.**

16 apr. – 85 de ani de la moartea scriitorului **Panait Istrati** (1935).

17 apr. – 125 de ani de la naşterea poetului şi prozatorului **Ion Vinea** (1895).

17 apr. – 75 de ani de la moartea poetului **Ion Pillat** (1945), membru corespondent al Academiei Române.

18 apr. – **Ziua Mondială pentru Conservarea Monumentelor**.

18 apr. – 65 de ani de la naşterea prozatorului maramureşean **Béldi Paul Ladislau** (1955).

22 apr. – **Ziua Mondială a Pământului**.

22 apr. – 170 de ani de la naşterea poetei **Veronica Micle** (1850).

22 apr. – 55 de ani de la moartea arhitectului **Petre Antonescu** (1965), membru titular al Academiei Române.

23 apr. – **Ziua Mondială a Cărţii şi a Dreptului de Autor. Ziua Bibliotecarului din România.**

23 apr. – 240 de ani de la naşterea episcopului greco-catolic **Ioan Lemeni** (1780).

23 apr. – 70 de ani de la naşterea actorului **Geo Costiniu** (1950).

24 apr. – 85 de ani de la naşterea şahistei **Elisabeta Polihroniade** (1935).

24 apr. – 75 de ani de la naşterea inginerului şi omului de afaceri maramureşean **Valer Blidar** (1945).

26 apr. – **Ziua Mondială a Proprietăţii Intelectuale**.

26 apr. – 90 de ani de la naşterea fizicianului, profesorului universitar şi omului politic **Oliviu Gherman** (1930).

28 apr. – 20 de ani de la moartea criticului şi istoricului literar **Ovid S. Crohmălniceanu** (2000).

29 apr. – **Ziua Mondială a Dansului**.

29 apr. – 135 de ani de la moartea publicistului şi omului politic **Visarion Roman** (1885), membru corespondent al Academiei Române.

MAI 2020

1 mai – **Ziua Internaţională a Muncii**.

1 mai – 65 de ani de la naşterea artistului plastic băimărean **Valentin Itu** (1955).

2 mai – 70 de ani de la naşterea publicistului şi poetului maramureşean **Gheorghe Pârja** (1950).

3 mai – **Ziua Mondială a Libertăţii Presei**.

4 mai – 65 de ani de la moartea compozitorului **George Enescu** (1955), membru titular al Academiei Române.

7 mai – 100 de ani de la moartea filosofului şi criticului literar **Constantin Dobrogeanu-Gherea** (1920), membru post-mortem al Academiei Române.

8 mai – **Ziua Mondială a Crucii Roşii şi a Semilunii Roşii**.

9 mai – **Ziua Independenţei României**.

9 mai – **Ziua Uniunii Europene**.

9 mai – 125 de ani de la naşterea filosofului, poetului, dramaturgului, jurnalistului şi traducătorului **Lucian Blaga** (1895), membru titular al Academiei Române.

9 mai – 80 de ani de la naşterea poetului maramureşean **Augustin Botiş** (1940).

10 mai – 95 de ani de la moartea omului politic **Alexandru Marghiloman** (1925).

11 mai – 40 de ani de la moartea sculptorului băimărean **Vida Gheza** (1980), membru corespondent al Academiei Române.

12 mai – 70 de ani de la naşterea economistului **Dan Pascariu** (1950).

12 mai – 45 de ani de la moartea pictorului maramureşean **Traian Bilţiu-Dăncuş** (1975).

13 mai – 80 de ani de la naşterea poetului, prozatorului şi eseistului **Mircea Ciobanu** (1940).

15 mai – **Ziua Internaţională a Familiei**.

15 mai – **Ziua Latinităţii**.

15 mai – 80 de ani de la moartea patriotei şi militantei feministe **Elena Pop Hossu-Longin** (1940).

16 mai – 120 de ani de la naşterea pictorului **Aurel Ciupe** (1900).

16 mai – 90 de ani de la naşterea prozatorului, dramaturgului şi scenografului **Titus Popovici** (1930), membru corespondent al Academiei Române.

16 mai – 40 de ani de la moartea scriitorului **Marin Preda** (1980), membru corespondent al Academiei Române.

17 mai – **Ziua Mondiala a Telecomunicaţiilor**.

17 mai – 165 de ani de la naşterea episcopului ortodox **Nicolae Ivan** (1855), membru de onoare al Academiei Române.

17 mai – 100 de ani de la naşterea poetului **Geo Dumitrescu** (1920), membru corespondent al Academiei Române.

18 mai – **Ziua Internaţională a Muzeelor**.

20 mai – **Ziua Internaţională a Metrologiei**.

21 mai – **Ziua Mondială a Diversităţii Culturale**.

23 mai – 140 de ani de la naşterea scriitorului **Tudor Arghezi** (1880), membru titular al Academiei Române.

24 mai – **Ziua Europeană a Parcurilor Naţionale**.

25 mai – 170 de ani de la naşterea mitropolitului ortodox **Vasile Mangra** (1850), membru titular al Academiei Române.

26 mai – 10 ani de la moartea actorului **Jean Constantin** (2010).

29 mai – 75 de ani de la moartea dramaturgului şi romancierului **Mihail Sebastian** (1945).

31 mai – **Ziua Internaţională a Luptei Împotriva Fumatului**.

IUNIE 2020

1 iun. – **Ziua Internaţională a Ocrotirii Copilului**.

1 iun. – 155 de ani de la naşterea sociologului şi filosofului **Constantin Stere** (1865), membru post-mortem al Academiei Române.

1 iun. – 145 de ani de la naşterea filologului şi lingvistului **Constantin Lacea** (1875), membru de onoare al Academiei Române.

4 iun. – 95 de ani de la moartea compozitorului **Gheorghe Dima** (1925), membru de onoare al Academiei Române.

5 iun. – **Ziua Internaţională a Mediului**.

5 iun. – 155 de ani de la apariţia revistei **Familia** (1865).

8 iun. – **Ziua Mondială a Oceanelor**.

10 iun. – 160 de ani de la naşterea sopranei **Hariclea Darclée** (1860).

10 iun. – 115 ani de la naşterea inginerului **Paul G. Dimo** (1905), membru titular al Academiei Române.

12 iun. – 90 de ani de la naşterea profesorului universitar maramureşean **Valeriu Oros** (1930).

15 iun. – 131 de ani de la moartea poetului **Mihai Eminescu** (1889), membru post-mortem al Academiei Române.

16 iun. – 95 de ani de la naşterea poetului, eseistului, prozatorului şi publicistului **Anatol E. Baconsky** (1925).

17 iun. – 195 de ani de la naşterea doamnei **Elena Cuza** (1825).

17 iun. – 95 de ani de la moartea inginerului, ministrului şi pedagogului **Anghel Saligny** (1925), membru titular al Academiei Române.

17 iun. – 80 de ani de la naşterea actorului **Virgil Ogăşanu** (1940).

20 iun. – 25 de ani de la moartea filosofului şi eseistului **Emil Cioran** (1995), membru post-mortem al Academiei Române.

21 iun. – 100 de ani de la naşterea actorului **Puiu Călinescu** (1920).

22 iun. – 70 de ani de la naşterea omului politic, profesorului universitar şi diplomatului **Adrian Năstase** (1950).

23 iun. – 85 de ani de la naşterea bibliografului şi istoricului literar **Săluc Horvat** (1935).

26 iun. – **Ziua Drapelului Naţional**.

28 iun. – 135 de ani de la naşterea folcloristului şi scriitorului maramureşean **Alexandru Ciplea** (1885).

29 iun. – **Ziua Penitenciarelor din România**.

30 iun. – 75 de ani de la naşterea scriitorului **Dorin Tudoran** (1945).

IULIE 2020

3 iul. – 85 de ani de la naşterea scriitoarei băimărene **Teresia Bolchiş-Tătaru** (1935).

5 iul. – 140 de ani de la naşterea actorului **Constantin Tănase** (1880).

9 iul. – 120 de ani de la naşterea lingvistului **Alexandru Graur** (1900), membru titular al Academiei Române.

11 iul. – **Ziua Mondială a Populaţiei**.

13 iul. – 80 de ani de la naşterea pictorului băimărean **Ilie Cămărăşan** (1940).

15 iul. – **Ziua Mărcii Poştale Româneşti**.

17 iul. – 210 ani de la naşterea lingvistului şi istoricului **August Treboniu Laurian** (1810), membru fondator al Academiei Române.

17 iul. – 40 de ani de la moartea sociologului, psihologului şi antropologului **Traian Herseni** (1980).

18 iul. – 85 de ani de la naşterea impresarului artistic şi directorului austriac de operă, originar din România, **Ioan Holender** (1935).

18 iul. – 10 ani de la moartea poetului **Mircea Micu** (2010).

18 iul. – 50 de ani de la naşterea conferenţiarului universitar băimărean **Ioan Mircea Farcaş**, specialist în dialectologie, etno-lingvistică, semantică, toponimie şi istoria limbii (1970).

19 iul. – 90 de ani de la naşterea istoricului **Pompiliu Teodor** (1930), membru corespondent al Academiei Române.

19 iul. – 70 de ani de la naşterea muzeografei băimărene **Lucica Pop** (1950).

20 iul. – **Ziua Aviaţiei Române**.

20 iul. – **Ziua Mondială a Şahului**.

23 iul. – 95 de ani de la naşterea biologului **Nicolae Boşcaiu** (1925), membru titular al Academiei Române.

23 iul. – 65 de ani de la moartea chimistului **Gheorghe Spacu** (1955), membru titular al Academiei Române.

24 iul. – **Ziua Poliţiei Române de Frontieră**.

24 iul. – 70 de ani de la naşterea profesorului universitar băimărean **Georgeta Corniţă** (1950).

25 iul. – 75 de ani de la moartea folcloristului **Enea Hodoş** (1945), membru de onoare al Academiei Române.

27 iul. – **Ziua Mondială a Cărţilor Vechi**.

29 iul. – **Ziua Imnului Naţional**.

29 iul. – 125 de ani de la naşterea scriitorului şi omului de teatru **Victor Ion Popa** (1895).

29 iul. – 95 de ani de la naşterea actriţei **Carmen Stănescu** (1925).

29 iul. – 60 de ani de la moartea preotului greco-catolic şi omului politic maramureşean **Epaminonda Lucaciu** (1960).

30 iul. – 85 de ani de la naşterea fizicianului şi inginerului **Emil Burzo** (1935), membru titular şi preşedinte al Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române.

AUGUST 2020

1 aug. – 185 de ani de la naşterea omului politic maramureşean **Gheorghe Pop de Băseşti** (1835).

1 aug. – 105 ani de la naşterea poetului **Gellu Naum** (1915).

1 aug. – 75 de ani de la naşterea cântăreţului, compozitorului şi actorului **Tudor Gheorghe** (1945).

3 aug. – 155 de ani de la naşterea omului politic bucovinean **Iancu Flondor** (1865).

3 aug. – 125 de ani de la moartea medicului şi botanistului **Dimitrie Brândză** (1895), membru titular al Academiei Române.

5 aug. – 80 de ani de la naşterea prozatoarei, eseistei şi traducătoarei băimărene **Ana Olos** (1940).

6 aug. – 85 de ani de la naşterea inventatorului băimărean **Jack Goldstein** (1935).

6 aug. – 65 de ani de la moartea mitropolitului ortodox **Nicolae Bălan** (1955), membru de onoare al Academiei Române.

8 aug. – 60 de ani de la moartea pictorului sătmărean **Aurel Popp** (1960).

9 aug. – 140 de ani de la naşterea preotului, istoricului şi omului politic **Ioan Lupaş** (1880), membru titular al Academiei Române.

11 aug. – 90 de ani de la naşterea dramaturgului **Teodor Mazilu** (1930).

12 aug. – **Ziua Internaţională a Tineretului**.

12 aug. – 65 de ani de la naşterea scriitorului basarabean **Iurie Colesnic** (1955).

15 aug. – **Ziua Marinei Române**.

15 aug. – 75 de ani de la naşterea rapsodului popular maramureşean **Dumitru Dobrican** (1945).

17 aug. – 95 de ani de la moartea scriitorului **Ioan Slavici** (1925), membru corespondent al Academiei Române.

17 aug. – 80 de ani de la naşterea fizicianului **Cornel Haţegan** (1940), membru titular al Academiei Române.

17 aug. – 70 de ani de la naşterea profesorului universitar **Dan Călin Peter** (1950).

19 aug. – 85 de ani de la naşterea prozatorului şi dramaturgului **Dumitru Radu Popescu** (1935), membru titular al Academiei Române.

20 aug. – 145 de ani de la naşterea istoricului **Constantin Giurescu** (1875), membru titular al Academiei Române.

20 aug. – 100 de ani de la naşterea criticului şi istoricului literar **Zoe Dumitrescu-Buşulenga** (1920), membru titular al Academiei Române.

21 aug. – 95 de ani de la naşterea actorului **Toma Caragiu** (1925).

22 aug. – 130 de ani de la moartea poetului, dramaturgului şi prozatorului **Vasile Alecsandri** (1890), membru fondator al Academiei Române.

22 aug. – 35 de ani de la moartea actorului **Octavian Cotescu** (1985).

24 aug. – 155 de ani de la naşterea regelui **Ferdinand I al României** (1865).

25 aug. – 75 de ani de la naşterea solistului de muzică populară maramureşean **Ioan Petreuş** (1945).

26 aug. – 45 de ani de la moartea entomologului, silvicultorului şi naturalistului **Grigore Eliescu** (1975), membru corespondent al Academiei Române.

27 aug. – 90 de ani de la naşterea criticului şi istoricului literar **Zigu Ornea** (1930).

27 aug. – 70 de ani de la naşterea actorului de teatru şi film **Mihai Mălaimare** (1950).

29 aug. – 120 de ani de la naşterea învăţătorului maramureşean **Andrei Grobei** (1900).

29 aug. – 75 de ani de la moartea actorului **Constantin Tănase** (1945).

29 aug. – 15 ani de la moartea mitropolitului ortodox **Antonie Plămădeală** (2005), membru de onoare al Academiei Române.

SEPTEMBRIE 2020

2 sept. – 15 ani de la moartea scriitorului, eseistului, criticului literar şi diplomatului **Alexandru Paleologu** (2005).

3 sept. – 70 de ani de la moartea inventatorului şi constructorului de avioane **Traian Vuia** (1950).

7 sept. – 105 ani de la moartea teologului, istoricului şi filologului **Ioan Micu Moldovan** (1915), membru titular al Academiei Române.

7 sept. – 60 de ani de la naşterea regizorului **Nae Caranfil** (1960).

7 sept. – 55 de ani de la naşterea sopranei **Angela Gheorghiu** (1965).

8 sept. – **Ziua Internaţională a Alfabetizării**.

8 sept. – **Ziua Petrolistului din România**.

8 sept. – 195 de ani de la naşterea filologului **Alexandru Cihac** (1825), membru titular al Academiei Române.

8 sept. – 90 de ani de la naşterea dramaturgului **Tudor Popescu** (1930).

13 sept. – **Ziua Pompierilor din România**.

13 sept. – 160 de ani de la naşterea medicului şi anatomistului **Thoma Ionescu** (1860), membru de onoare al Academiei Române.

13 sept. – 65 de ani de la naşterea poetului şi juristului maramureşean **Ioan Dragoş** (1955).

14 sept. – **Ziua Inginerului Român**.

14 sept. – 90 de ani de la naşterea actorului **Mişu Fotino** (1930).

15 sept. – 100 de ani de la naşterea geologului **Răzvan Givulescu** (1920), membru de onoare al Academiei Române.

15 sept. – 70 de ani de la moartea lingvistului şi folcloristului **Ion Aurel Candrea** (1950).

16 sept. – 20 de ani de la moartea poetului **Ioan Alexandru** (2000).

17 sept. – 70 de ani de la apariţia ziarului maramureşean **Pentru socialism** (1950).

19 sept. – **Ziua Europeană a Patrimoniului**.

19 sept. – 195 de ani de la naşterea istoricului şi heraldistului **Ştefan Dimitrie Grecianu** (1925), membru de onoare al Academiei Române.

21 sept. – **Ziua Internaţională a Păcii**.

21 sept. – 65 de ani de la naşterea cantautorului şi folcloristului maramureşean **Ducu Bertzi** (1955).

22 sept. – 65 de ani de la naşterea matematicianului şi profesorului universitar maramureşean **Vasile Berinde** (1955).

24 sept. – 70 de ani de la naşterea preotului şi poetului maramureşean **Vasile Luţai** (1950).

25 sept. – 100 de ani de la naşterea criticului şi istoricului literar **Dimitrie Vatamaniuc** (1920), membru de onoare al Academiei Române.

25 sept. – 90 de ani de la naşterea scriitorului maramureşean **Simion Pop** (1930).

26 sept. – **Ziua Europeană a Limbilor**.

26 sept. – 75 de ani de la moartea compozitorului şi folcloristului **Béla Bartók** (1945), membru post-mortem al Academiei Române.

27 sept. – **Ziua Mondială a Turismului**.

27 sept. – 70 de ani de la naşterea sculptorului maramureşean **Mihai Borodi** (1950).

28 sept. – **Ziua Internaţională a Dreptului de a Şti**.

29 sept. – **Ziua Mondială a Inimii**.

29 sept. – 110 ani de la naşterea preotului ortodox **Arsenie Boca** (1910).

OCTOMBRIE 2020

1 oct. – **Ziua Internaţională a Persoanelor Vârstnice**.

1 oct. – **Ziua Internaţională a Muzicii**.

2 oct. – 145 de ani de la moartea inginerului, matematicianului, inventatorului şi pedagogului **Petrache Poenaru** (1875).

2 oct. – 85 de ani de la naşterea scriitorului **Paul Goma** (1935).

5 oct. – **Ziua Mondială a Profesorilor**.

5 oct. – 190 de ani de la moartea cărturarului **Dinicu Golescu** (1830).

6 oct. – 100 de ani de la naşterea lingvistului **Ion Coteanu,** membru titular al Academiei Române (1920).

7 oct. – 110 ani de la naşterea scriitorului şi traducătorului **Eusebiu Camilar** (1910), membru corespondent al Academiei Române.

8 oct. – 20 de ani de la moartea profesorului şi folcloristului maramureşean **Mihai Pop** (2000), membru de onoare al Academiei Române.

9 mai – **Ziua Mondială a Poştei**.

12 mai – **Ziua Hispanităţii**.

12 oct. – 195 de ani de la moartea poetului **Nicolae Văcărescu** (1825).

14 oct. – Ziua Internaţională a Standardizării.

14 oct. – 130 de ani de la naşterea compozitorului şi violoncelistului **Constantin C. Nottara** (1890).

16 oct. – **Ziua Mondială a Alimentaţiei**.

16 oct. – 135 de ani de la naşterea dramaturgului şi romancierului **Mihail Sorbul** (1885).

16 oct. – 135 de ani de la naşterea agronomului **Gheorghe Ionescu-Şişeşti** (1885).

17 oct. – 115 ani de la naşterea filologului **Alexandru Dima** (1905), membru corespondent al Academiei Române.

17 oct. – 60 de ani de la naşterea poetului maramureşean **Vasile Dragoş** (1960).

19 oct. – 85 de ani de la moartea scriitorului **Gib Mihăescu** (1935).

20 oct. – 125 de ani de la naşterea lingvistului, filologului, pedagogului şi editorului **Alexandru Rosetti** (1895), membru titular al Academiei Române.

20 oct. – 10 ani de la moartea scriitorului şi jurnalistului maramureşean **Ion Burnar** (2010).

21 oct. – 40 de ani de la moartea jurnalistului şi omului politic **Pamfil Şeicaru** (1980).

24 oct. – **Ziua Organizaţiei Naţiunilor Unite**.

25 oct. – **Ziua Armatei Române**.

26 oct. – 170 de ani de la naşterea istoricului, arheologului şi folcloristului **Grigore Tocilescu** (1850), membru titular al Academiei Române.

26 oct. – 100 de ani de la naşterea filologului **Adrian Fochi** (1920).

28 oct. – 15 ani de la moartea sculptorului **Ion Irimescu** (2005), membru de onoare al Academiei Române.

29 oct. – **Ziua Internaţională a Internetului**.

29 oct. – 145 de ani de la naşterea reginei **Maria a României** (1875), membru de onoare al Academiei Române.

29 oct. – 145 de ani de la naşterea botanistului **Iuliu Prodan** (1875), membru corespondent al Academiei Române.

29 oct. – 90 de ani de la naşterea scriitorului **Radu Cosaşu** (1930).

31 oct. – **Ziua Internaţională a Mării Negre**.

NOIEMBRIE 2020

1 nov. – **Ziua Radiodifuziunii Române**.

1 nov. – 250 de ani de la naşterea pedagogului şi istoricului **Constantin Diaconovici-Loga** (1770).

3 nov. – **Ziua Vânătorilor de Munte din România**.

4 nov. – 120 de ani de la naşterea avocatului, istoricului şi omului politic **Lucreţiu Pătrăşcanu** (1900).

4 nov. – 50 de ani de la moartea dramaturgului **Tudor Muşatescu** (1970).

5 nov. – 140 de ani de la naşterea scriitorului **Mihail Sadoveanu** (1880), membru titular al Academiei Române.

5 nov. – 10 ani de la moartea scriitorului, publicistului şi omului politic **Adrian Păunescu** (2010).

8 nov. – 65 de ani de la naşterea profesorului şi istoricului literar băimărean **Ecaterina Vaum** (1955).

9 nov. – **Ziua Internaţională de Luptă Împotriva Rasismului şi Antisemitismului**.

10 nov. – **Ziua Artileriei Române**.

10 nov. – 125 de ani de la moartea prozatorului, arheologului şi omului politic **Alexandru Odobescu** (1895), membru titular al Academiei Române.

10 nov. – 75 de ani de la naşterea solistului de muzică populară maramureşean **Titus Perşe** (1945).

10 nov. – 75 de ani de la naşterea poetului **George Ţărnea** (1945).

11 nov. – 70 de ani de la naşterea scriitorului şi publicistului **Mircea Dinescu** (1950).

11 nov. – 65 de ani de la naşterea filosofului şi profesorului universitar maramureşean **Petru Dunca** (1955).

11 nov. – 25 de ani de la moartea omului politic **Corneliu Coposu** (1995).

12 nov. – 70 de ani de la naşterea scriitorului **Mircea Nedelciu** (1950).

14 nov. – **Ziua Mondială de Luptă Împotriva Diabetului**.

15 nov. – **Ziua Internaţională a Scriitorilor Întemniţaţi**.

15 nov. – 175 de ani de la naşterea filosofului şi scriitorului **Vasile Conta** (1845).

15 nov. – 20 de ani de la moartea criticului literar şi scriitorului maramureşean **Laurenţiu Ulici** (2000).

16 nov. – **Ziua Internaţională a Toleranţei**.

17 nov. – **Ziua Internaţională a Studentului**.

18 nov. – 40 de ani de la moartea chimistului **Mircea Ionescu** (1980), membru corespondent al Academiei Române.

21 nov. – **Ziua Internaţională a Filosofiei**.

21 nov. – 125 de ani de la naşterea tenorului **Traian Grozăvescu** (1895).

23 nov. – 115 ani de la naşterea criticului de artă, traducătorului şi eseistului **Petru Comarnescu** (1905).

23 nov. – 85 de ani de la naşterea medicului şi scriitorului băimărean **Felix Marian** (1935).

24 nov. – 100 de ani de la moartea poetului, prozatorului şi dramaturgului **Alexandru Macedonski** (1920), membru post-mortem al Academiei Române.

25 nov. – 135 de ani de la moartea poetului şi fabulistului **Grigore Alexandrescu** (1885).

26 nov. – 50 de ani de la moartea scriitorului **Vladimir Streinu** (1970).

27 nov. – 135 de ani de la naşterea prozatorului şi dramaturgului **Liviu Rebreanu** (1885), membru titular al Academiei Române.

27 nov. – 80 de ani de la moartea istoricului, criticului literar, dramaturgului, poetului, memorialistului, omului politic şi profesorului universitar **Nicolae Iorga** (1940), membru titular al Academiei Române.

27 nov. – 80 de ani de la moartea economistului şi omului politic **Virgil Madgearu** (1940), membru post-mortem al Academiei Române.

28 nov. – 140 de ani de la moartea istoricului şi omului politic **Iosif Hodoş** (1880), membru fondator al Academiei Române.

29 nov. – **Ziua Infanteriei Marinei Române**.

29 nov. – 140 de ani de la naşterea avocatului, scriitorului şi publicistului **Nicolae D. Cocea** (1880).

29 nov. – 90 de ani de la naşterea poetului şi ziaristului băimărean **Mircea Pop** (1930).

29 nov. – 70 de ani de la naşterea solistei maramureşene de muzică populară **Tatiana Mihali** (1950).

30 nov. – **Ziua Românilor de Pretutindeni**.

DECEMBRIE 2020

1 dec. – **Ziua Naţională a României**.

1 dec. – **Ziua Mondială de Combatere a SIDA**.

2 dec. – 85 de ani de la naşterea poetului **Nicolae Labiş** (1935).

2 dec. – 70 de ani de la moartea pianistului şi compozitorului **Dinu Lipatti** (1950).

3 dec. – **Ziua Internaţională a Persoanelor cu Dizabilităţi**.

4 dec. – 75 de ani de la naşterea profesorului universitar băimărean **Constantin Corniţă** (1945).

4 dec. – 20 de ani de la moartea artistului plastic **Horia Bernea** (2000).

5 dec. – **Ziua Internaţională a Voluntariatului**.

5 dec. – 45 de ani de la moartea criticului şi istoricului literar **Dinu Pillat** (1975).

5 dec. – 45 de ani de la moartea chimistei **Raluca Ripan** (1975), membru titular al Academiei Române.

7 dec. – 80 de ani de la naşterea scriitorului **Sorin Titel** (1935).

8 dec. – **Ziua Constituţiei României**.

8 dec. – 65 de ani de la naşterea chimistului **Cristian Sorin Silvestru** (1955), membru titular al Academiei Române.

10 dec. – **Ziua Internaţională a Drepturilor Omului**.

11 dec. – 65 de ani de la naşterea poetului maramureşean **Dorel Macarie** (1955).

12 dec. – 125 de ani de la naşterea juristului şi omului politic maramureşean **Ilie Lazăr** (1895).

13 dec. – **Ziua Tipografului Român**.

13 dec. – 65 de ani de la moartea fizicianului **Alexandru Proca** (1955), membru post-mortem al Academiei Române.

17 dec. – 35 de ani de la moartea esteticianului, istoricului literar şi psihologului **Liviu Rusu** (1985), membru post-mortem al Academiei Române.

18 dec. – **Ziua Internaţională a Minorităţilor**.

18 dec. – 105 ani de la naşterea scriitorului **Vintilă Horia** (1915).

22 dec. – 90 de ani de la moartea omului politic **Vintilă I.C. Brătianu** (1930), membru de onoare al Academiei Române.

27 dec. – 30 de ani de la moartea medicului veterinar maramureşean **Vasile Gheţie** (1930), membru titular al Academiei Române.

28 dec. – 65 de ani de la naşterea poetei **Magda Cârneci** (1955).

2021

IANUARIE 2021

1 ian. – **Ziua Mondială a Păcii**.

1 ian. – 70 de ani de la naşterea istoricului maramureşean **Ion Huzău** (1951).

2 ian. – 130 de ani de la naşterea poetului **Aron Cotruş** (1891).

3 ian. – 125 de ani de la naşterea actorului **George Calboreanu** (1896).

3 ian. – 60 de ani de la moartea medicului chirurg **Nicolae Hortolomei** (1961), membru titular al Academiei Române.

4 ian. – 180 de ani de la naşterea chimistului, fizicianului, mineralogului şi omului politic **Petru Poni** (1841), membru titular al Academiei Române.

6 ian. – 140 de ani de la naşterea poetului, prozatorului şi dramaturgului **Ion Minulescu** (1881).

7 ian. – 95 de ani de la naşterea cântăreţei maramureşene **Victoria Darvai** (1926).

7 ian. – 95 de ani de la naşterea scriitorului **Mircea Sântimbreanu** (1926).

10 ian. – 115 ani de la naşterea matematicianului, informaticianului şi diplomatului **Grigore Moisil** (1906), membru titular al Academiei Române.

11 ian. – 95 de ani de la naşterea poetului **Leontin Dimov** (1926).

12 ian. – 60 de ani de la naşterea profesorului şi scriitorului băimărean **Corin Braga** (1961).

14 ian. – 85 de ani de la naşterea bibliologului şi scriitorului **Ion Stoica** (1936).

15 ian. – **Ziua Culturii Naţionale**.

15 ian. – 171 de ani de la naşterea scriitorului **Mihai Eminescu** (1850), membru post-mortem al Academiei Române.

17 ian. – 85 de ani de la moartea prozatorului şi poetului **Mateiu Ion Caragiale** (1936).

18 ian. – 80 de ani de la naşterea folcloristei **Sabina Ispas** (1941), membru titular al Academiei Române.

18 ian. – 60 de ani de la naşterea medicului şi publicistului maramureşean **Ion Botoş** (1961).

19 ian. – 70 de ani de la moartea compozitorului şi criticului muzical **Constantin C. Nottara** (1951).

21 ian. – 200 de ani de la naşterea avocatului, profesorului, ziaristului şi omului politic **Vincenţiu Babeş** (1821), membru fondator al Academiei Române.

21 ian. – 200 de ani de la naşterea preotului, publicistului şi omului de cultură maramureşean **Petru Bran** (1821).

21 ian. – 30 de ani de la moartea prinţesei **Ileana a României** (1991).

22 ian. – 65 de ani de la naşterea scriitorului **Ioan Chertiţie** (1956).

24 ian. – 162 de ani de la **Unirea Principatelor Române** (1859).

24 ian. – 130 de ani de la naşterea medicului **Basil Theodorescu** (1891), membru titular al Academiei Române.

25 ian. – 110 ani de la naşterea economistului şi omului politic **Alexandru Bârlădeanu** (1911), membru titular al Academiei Române.

25 ian. – 90 de ani de la naşterea scriitorului **Ion Hobana** (1931).

25 ian. – 75 de ani de la naşterea scriitorului maramureşean **Radu Ulmeanu** (1946).

27 ian. – 160 de ani de la naşterea mareşalului şi omului politic **Constantin Prezan** (1861), membru de onoare al Academiei Române.

27 ian. – 85 de ani de la naşterea actorului **Florin Piersic** (1936).

28 ian. – 210 ani de la naşterea filologului **Ioan Maiorescu** (1811).

28 ian. – 55 de ani de la naşterea etnologului şi profesorului universitar maramureşean **Delia Suiogan** (1966).

29 ian. – 95 de ani de la naşterea jurnalistului **Tudor Vornicu** (1926).

29 ian. – 80 de ani de la moartea preotului şi folcloristului maramureşean **Emil Bran** (1941).

29 ian. – 15 ani de la moartea tenorului **Ludovic Spiess** (2006).

30 ian. – 90 de ani de la naşterea scriitorului **George Şovu** (1931).

30 ian. – 65 de ani de la naşterea poetului maramureşean **Vasile Muste** (1956).

31 ian. – 95 de ani de la naşterea poetului şi prozatorului **Dominic Stanca** (1926).

FEBRUARIE 2021

1 febr. – 95 de ani de la naşterea istoricului **Dumitru Protase** (1926), membru de onoare al Academiei Române.

3 febr. – 85 de ani de la moartea episcopului ortodox **Nicolae Ivan** (1936), membru de onoare al Academiei Române.

3 febr. – 80 de ani de la naşterea filologului şi profesorului universitar **Vasile Tonoiu** (1941).

3 febr. – 80 de ani de la naşterea actorului **Ştefan Iordache** (1941).

3 febr. – 55 de ani de la naşterea profesorului universitar băimărean **Carmen Dărăbuş** (1966).

4 febr. – **Ziua Mondială de Luptă Împotriva Cancerului**.

5 febr. – 160 de ani de la înfiinţarea, la Sighet, a **Asociaţiei pentru cultura poporului român din Maramureş** (1861).

5 febr. – 125 de ani de la naşterea filosofului **Nicolae Bagdasar** (1896), membru corespondent al Academiei Române.

6 febr. – 130 de ani de la naşterea poetului **Adrian Maniu** (1891), membru corespondent al Academiei Române.

6 febr. – 105 ani de la naşterea omului de cultură şi politicianului **Gabriel Ţepelea** (1916), membru de onoare al Academiei Române.

6 febr. – 75 de ani de la naşterea pictorului maramureşean **Aurel Dan** (1946).

7 febr. – 90 de ani de la moartea compozitorului **Ion Vidu** (1931).

8 febr. – 115 ani de la moartea pictorului băimărean **Maticska Jenő** (1906).

9 febr. – 5 ani de la moartea istoricului şi arheologului **Alexandru Vulpe** (2016), membru titular al Academiei Române.

10 febr. – 140 de ani de la naşterea preotului şi istoricului **Niculae M. Popescu** (1881), membru titular al Academiei Române.

10 febr. – 70 de ani de la naşterea poetului şi omului politic maramureşean **Gheorghe Mihai Bârlea** (1951).

10 febr. – 70 de ani de la naşterea preotului şi pictorului maramureşean **Vasile Trif** (1951).

11 febr. – 180 de ani de la naşterea folcloristului **Ioan D. Caragiani** (1841), membru fondator al Academiei Române.

14 febr. – 200 de ani de la moartea cărturarului iluminist **Petru Maior** (1821).

14 febr. – 90 de ani de la naşterea actorului **Octavian Cotescu** (1931).

14 febr. – 45 de ani de la moartea sculptorului **Oscar Han** (1976).

15 febr. – 180 de ani de la naşterea istoricului şi numismatului **Mihai C. Şuţu** (1841), membru titular al Academiei Române.

15 febr. – 170 de ani de la naşterea matematicianului, astronomului, pedagogului şi omului politic **Spiru Haret** (1851), membru titular al Academiei Române.

16 febr. – 115 ani de la naşterea matematicianului şi profesorului universitar **Tiberiu Popovici** (1906), membru titular al Academiei Române.

16 febr. – 95 de ani de la înfiinţarea **Fundaţiei Culturale „Regele Ferdinand”** (1926).

16 febr. – 75 de ani de la naşterea profesorului şi politicianului maramureşean **Vasile Berci** (1946).

17 febr. – 185 de ani de la naşterea episcopului ortodox **Iosif Goldiş** (1836), membru corespondent al Academiei Române.

17 febr. – 25 de ani de la moartea psihologului **Alexandru Roşca** (1996), membru titular al Academiei Române.

19 febr. – 145 de ani de la naşterea sculptorului **Constantin Brâncuşi** (1876), membru post-mortem al Academiei Române.

19 febr. – 85 de ani de la naşterea scriitorului **Marin Sorescu** (1936), membru titular al Academiei Române.

19 febr. – 70 de ani de la naşterea matematicianului maramureşean **Vasile Marinca** (1951), membru corespondent al Academiei Române.

20 febr. – 85 de ani de la naşterea profesorului şi epigramistului **Romulus Filip** (1936).

21 febr. – **Ziua Internaţională a Limbii Materne**.

21 febr. – 75 de ani de la naşterea solistei de muzică populară **Silvia Tămăşan** (1946).

23 febr. – 120 de ani de la moartea dramaturgului, poetului şi prozatorului **Ioan S. Neniţescu** (1901), membru corespondent al Academiei Române.

24 febr. – **Ziua Tricolorului Românesc**.

25 febr. – 140 de ani de la moartea filologului, istoricului, publicistului şi omului politic **August Treboniu Laurian** (1881), membru fondator al Academiei Române.

25 febr. – 140 de ani de la moartea poetului şi publicistului **Cezar Bolliac** (1881).

26 febr. – 95 de ani de la naşterea istoricului **Gheorghe Platon** (1926), membru titular al Academiei Române.

28 febr. – **Ziua Protecţiei Civile**.

28 febr. – 105 ani de la naşterea demografului şi sociologului **Vladimir Trebici** (1916), membru titular al Academiei Române.

MARTIE 2021

1 mart. – 90 de ani de la naşterea regizoarei şi scenaristei **Elisabeta Bostan** (1931).

1 mart. – 10 ani de la moartea zoologului şi biologului **Nicolae Botnariuc** (2011), membru titular al Academiei Române.

2 mart. – 105 ani de la moartea reginei **Elisabeta a României** (1916), membru de onoare al Academiei Române.

3 mart. – 135 de ani de la moartea medicului şi botanistului **Anastasie Fătu** (1886), membru titular al Academiei Române.

7 mart. – 115 ani de la naşterea folcloristului maramureşean **Gheorghe Dăncuş** (1906).

8 mart. – **Ziua Internaţională a Femeii.**

8 mart. – 90 de ani de la naşterea actriţei **Gina Patrichi** (1936).

8 mart. – 70 de ani de la naşterea bibliologului **Lidia Kulikovski** (1951, Republica Moldova).

8 mart. – 60 de ani de la moartea preotului ortodox, scriitorului, traducătorului şi jurnalistului **Gala Galaction** (1961), membru titular al Academiei Române.

9 mart. – 60 de ani de la moartea romancierului, nuvelistului, traducătorului şi gazetarului **Cezar Petrescu** (1961), membru titular al Academiei Române.

9 mart. – 50 de ani de la moartea fizicianului **Ion I. Agârbiceanu** (1971), membru corespondent al Academiei Române.

10 mart. – 165 de ani de la naşterea scriitorului, pedagogului şi traducătorului **Petre Dulfu** (1856).

11 mart. – **Ziua Europeană a Victimelor Terorismului**.

11 mart. – 90 de ani de la naşterea actorului **Ion Besoiu** (1931).

12 mart. – 55 de ani de la moartea pictorului şi poetului **Victor Brauner** (1966).

13 mart. – 140 de ani de la naşterea actorului **Tony Bulandra** (1881).

14 mart. – 65 de ani de la naşterea bibliografului **Hermina Georgeta Anghelescu** (1956).

15 mart. – 70 de ani de la naşterea bibliografului **Silvia Nestorescu** (1951).

15 mart. – 35 de ani de la moartea actorului **Alexandru Giugaru** (1986).

17 mart. – 80 de ani de la moartea diplomatului, juristului, profesorului universitar şi omului politic **Nicolae Titulescu** (1941), membru titular al Academiei Române.

18 mart. – 100 de ani de la naşterea clericului ortodox şi scriitorului **Bartolomeu Anania** (1921), membru de onoare al Academiei Române.

18 mart. – 95 de ani de la naşterea criticului şi istoricului literar **Romul Munteanu** (1926).

19 mart. – 195 de ani de la naşterea omului politic **Nicolae Hurmuzaki** (1826), membru de onoare al Academiei Române.

19 mart. – 70 de ani de la moartea folcloristului şi etnografului **Arthur Gorovei** (1951), membru de onoare al Academiei Române.

20 mart. – **Ziua Internaţională a Francofoniei**.

20 mart. – 190 de ani de la naşterea pictorului, fotografului şi sculptorului **Theodor Aman** (1931), membru post-mortem al Academiei Române.

20 mart. – 135 de ani de la naşterea poetului, prozatorului şi publicistului **George Topârceanu (**1886).

21 mart. – **Ziua Internaţională a Poeziei**.

22 mart. – **Ziua Mondială a Apei**.

22 mart. – 85 de ani de la naşterea etnomuzicologului băimărean **Iosif Herţea** (1936).

23 mart. – **Ziua Mondială a Meteorologiei**.

24 mart. – 110 ani de la moartea istoricului şi folcloristului **Nicolae Densuşianu** (1911), membru corespondent al Academiei Române.

24 mart. – 75 de ani de la moartea diplomatului şi omului politic **Barbu A. Ştirbey** (1946), membru de onoare al Academiei Române.

25 mart. – **Ziua Poliţiei Române**.

25 mart. – 140 de ani de la naşterea compozitorului, pianistului şi folcloristului **Béla Bartók** (1881), membru post-mortem al Academiei Române.

26 mart. – 90 de ani de la naşterea poetului **Mircea Ivănescu** (1931).

26 mart. – 85 de ani de la naşterea filologului şi prozatorului băimărean **Victor Iancu** (1936).

27 mart. – **Ziua Mondială a Teatrului**.

27 mart. – 90 de ani de la naşterea inginerului **Virgiliu N. Constantinescu** (1931), membru titular şi preşedinte al Academiei Române.

28 mart. – 95 de ani de la moartea medicului chirurg şi anatomistului **Thoma Ionescu** (1926), membru de onoare al Academiei Române.

29 mart. – 160 de ani de la moartea episcopului greco-catolic **Ioan Lemeni** (1861).

29 mart. – 80 de ani de la naşterea poetei **Constanţa Buzea** (1941).

29 mart. – 50 de ani de la moartea criticului şi istoricului literar **Perpessicius** (1971), membru titular al Academiei Române.

30 mart. – 75 de ani de la moartea omului de teatru, romancier, dramaturg şi traducător **Victor Ion Popa** (1946).

31 mart. – 180 de ani de la naşterea publicistului, animatorului cultural şi scriitorului **Iosif Vulcan** (1841), membru titular al Academiei Române.

31 mart. – 130 de ani de la naşterea poetului, eseistului, publicistului şi traducătorului **Ion Pillat** (1891), membru corespondent al Academiei Române.

APRILIE 2021

1 apr. – **Ziua Internaţională a Păsărilor**.

1 apr. – 140 de ani de la naşterea poetului, omului politic, jurnalistului şi traducătorului **Octavian Goga** (1881), membru titular al Academiei Române.

2 apr. – **Ziua Internaţională a Cărţii pentru Copii**.

3 apr. – **Ziua Jandarmeriei Române.**

4 apr. – 120 de ani de la naşterea istoricului literar şi folcloristului **Ion Breazu** (1901).

5 apr. – 140 de ani de la naşterea psihologului şi omului politic **Florian Ştefănescu-Goangă** (1881), membru corespondent al Academiei Române.

5 apr. – 75 de ani de la moartea poetului **Ilarie Voronca** (1946).

5 apr. – 25 de ani de la moartea episcopului ortodox maramureşean **Emilian Birdaş** (1996), membru de onoare al Academiei Române.

6 apr. – 80 de ani de la naşterea naistului şi compozitorului **Gheorghe Zamfir** (1941).

7 apr. – **Ziua Mondială a Sănătăţii**.

7 apr. – 90 de ani de la naşterea actorului **Amza Pellea** (1931).

8 apr. – 110 ani de la naşterea scriitorului şi filosofului **Emil Cioran** (1911), membru post-mortem al Academiei Române.

8 apr. – 105 ani de la naşterea istoricului şi profesorului universitar **Corneliu Bodea** (1916), membru titular al Academiei Române.

9 apr. – 65 de ani de la naşterea profesorului universitar şi scriitorului băimărean **Cornel Munteanu** (1956).

11 apr. – 150 de ani de la naşterea pictorului **Theodor Pallady** (1871), membru post-mortem al Academiei Române.

12 apr. – **Ziua Mondială a Aviaţiei şi Cosmonauticii**.

12 apr. – 80 de ani de la naşterea profesorului şi omului de cultură **Grigore Man** (1941).

13 apr. – 135 de ani de la naşterea pictorului **Nicolae Tonitza** (1886).

13 apr. – 75 de ani de la naşterea artistului plastic băimărean **Gheorghe Crăciun** (1946).

15 apr. – 140 de ani de la naşterea silvicultorului şi botanistului maramureşean **Artur Coman** (1881).

16 apr. – 125 de ani de la naşterea poetului francez de origine română **Tristan Tzara** (1896).

17 apr. – 105 ani de la naşterea poetei, prozatoarei şi avocatei **Magda Isanos** (1916).

18 apr. – **Ziua Mondială pentru Conservarea Monumentelor**.

18 apr. – 120 de ani de la naşterea prozatorului băimărean **Németh László** (1901).

22 apr. – **Ziua Mondială a Pământului**.

22 apr. – 35 de ani de la moartea istoricului religiilor, filosofului religiilor, eseistului şi prozatorului **Mircea Eliade** (1986), membru post-mortem al Academiei Române.

22 apr. – 25 de ani de la moartea scriitorului **Mircea Ciobanu** (1996).

23 apr. – **Ziua Mondială a Cărţii şi a Dreptului de Autor. Ziua Bibliotecarului din România.**

24 apr. – 110 ani de la naşterea poetului, publicistului şi traducătorului **Eugen Jebeleanu** (1911), membru titular al Academiei Române.

26 apr. – **Ziua Mondială a Proprietăţii Intelectuale**.

29 apr. – **Ziua Internaţională a Dansului**.

29 apr. – 85 de ani de la naşterea scriitorului **Gheorghe Tomozei** (1936).

29 apr. – 80 de ani de la naşterea regizorului **Mircea Veroiu** (1941).

MAI 2021

1 mai – **Ziua Internaţională a Muncii.**

1 mai – 125 de ani de la naşterea filosofului, eseistului, psihologului, sociologului şi diplomatului **Mihail Ralea** (1896), membru titular al Academiei Române.

1 mai – 70 de ani de la naşterea medicului stomatolog şi politicianului maramureşean **Bónis István** (1951).

3 mai – **Ziua Mondială a Libertăţii Presei**.

3 mai – 130 de ani de la înfiinţarea **„Fundaţiei Universitare Carol I”**, actuala Bibliotecă Universitară din Bucureşti (1891).

4 mai – 165 de ani de la naşterea scriitorului şi folcloristului **Theodor Speranţia** (1856), membru corespondent al Academiei Române.

5 mai – 15 ani de la moartea cercetătorului, criticului şi istoricului literar, eseistului şi omului politic **Zoe Dumitrescu-Buşulenga** (2006), membru titular al Academiei Române.

6 mai – 60 de ani de la moartea filosofului, poetului, dramaturgului, diplomatului şi profesorului universitar **Lucian Blaga** (1961), membru titular al Academiei Române.

8 mai – **Ziua Mondială a Crucii Roşii şi a Semilunii Roşii**.

8 mai – 70 de ani de la naşterea ziaristului şi scriitorului băimărean **Csoma Gheorghe** (1951).

9 mai – **Ziua Independenţei României**.

9 mai – **Ziua Uniunii Europene**.

10 mai – 155 de ani de la instaurarea ca domnitor al României a prinţului **Carol de Hohenzollern-Sigmaringen** (1866).

12 mai – 105 ani de la naşterea criticului şi istoricului literar **Constantin Ciopraga** (1916), membru de onoare al Academiei Române.

13 mai – 215 ani de la moartea teologului, istoricului şi filologului **Samuil Micu** (1806).

13 mai – 90 de ani de la naşterea criticului, istoricului literar, eseistului, traducătorului şi profesorului universitar **Dan Grigorescu** (1931), membru titular al Academiei Române.

15 mai – **Ziua Latinităţii**.

15 mai – **Ziua Internaţională a Familiilor**.

17 mai – **Ziua Mondială a Telecomunicaţiilor**.

17 mai – 120 de ani de la naşterea criticului literar **Pompiliu Constantinescu** (1901).

17 mai – 120 de ani de la naşterea sculptorului **Romulus Ladea** (1901).

18 mai – **Ziua Internaţională a Muzeelor**.

18 mai – 10 ani de la moartea scriitorilor **Mircea Horia Simionescu** (2011).

19 mai – 180 de ani de la naşterea mitropolitului greco-catolic maramureşean **Victor Mihaly de Apşa** (1841), membru de onoare al Academiei Române.

21 mai – **Ziua Mondială a Dezvoltării Culturale**.

21 mai – 140 de ani de la naşterea pictorului şi graficianului **Iosif Iser** (1881), membru titular al Academiei Române.

21 mai – 65 de ani de la naşterea artistului plastic **Nicolae Suciu** (1956).

21 mai – 30 de ani de la moartea istoricului religiilor, scriitorului şi eseistului **Ioan Petru Culianu** (1991).

23 mai – 150 de ani de la naşterea criticului şi istoricului literar, eseistului, pedagogului şi romancierului **Garabet Ibrăileanu** (1871), membru post-mortem al Academiei Române.

23 mai – 90 de ani de la naşterea arhiepiscopului greco-catolic maramureşean **Lucian Mureşan** (1931), membru de onoare al Academiei Române.

24 mai – 10 ani de la moartea dramaturgului, romancierului, nuvelistului şi memorialistului **Fănuş Neagu** (2011), membru titular al Academiei Române.

26 mai – 105 ani de la naşterea scriitorului **Vintilă Corbul** (1916).

26 mai – 70 de ani de la moartea sociologului şi geopoliticianului **Anton Golopenţia** (1951), membru post-mortem al Academiei Române.

26 mai – 25 de ani de la moartea criticului şi istoricului literar **Ovidiu Papadima** (1996).

27 mai – 135 de ani de la naşterea poetului **Emil Isac** (1886), membru corespondent al Academiei Române.

28 mai – 100 de ani de la naşterea arhiepiscopului ortodox maramureşean **Iustinian Chira** (1921).

30 mai – 135 de ani de la naşterea filosofului şi juristului **Mircea Djuvara** (1886), membru corespondent al Academiei Române.

30 mai – 115 ani de la moartea botanistului **Florian Porcius** (1906), membru titular al Academiei Române.

30 mai – 75 de ani de la apariţia săptămânalului băimărean **„Colţ de Ţară”** (1946).

31 mai – **Ziua Mondială fără Tutun**.

IUNIE 2021

1 iun. – **Ziua Internaţională a Ocrotirii Copilului**.

1 iun. – 385 de ani de la naşterea cărturarului umanist şi diplomatului **Nicolae Milescu Spătarul** (1636).

1 iun. – 75 de ani de la moartea mareşalului **Ion Antonescu** (1946).

1 iun. – 65 de ani de la naşterea scriitorului **Mircea Cărtărescu** (1956).

2 iun. – 200 de ani de la naşterea omului politic **Ion C. Brătianu** (1821), membru de onoare al Academiei Române.

3 iun. – 115 ani de la naşterea filologului, istoricului literar şi publicistului **Jean Livescu** (1906), membru corespondent al Academiei Române.

4 iun. – 80 de ani de la naşterea actorului **Valentin Uritescu** (1941).

4 iun. – 60 de ani de la moartea profesoarei universitare, eseistei, criticului de teatru şi memorialistei **Alice Voinescu** (1961).

5 iun. – **Ziua Internaţională a Mediului**.

5 iun. – 150 de ani de la naşterea istoricului, criticului literar, dramaturgului, omului politic şi profesorului universitar **Nicolae Iorga** (1871), membru titular al Academiei Române.

5 iun. – 130 de ani de la naşterea economistului şi omului politic **Victor Slăvescu** (1891), membru titular al Academiei Române.

6 iun. – 30 de ani de la moartea poetului şi prozatorului **Gheorghe Pituţ** (1991).

7 iun. – 305 ani de la moartea stolnicului **Constantin Cantacuzino** (1716).

7 iun. – 135 de ani de la naşterea inginerului aeronautic, inventatorului şi fizicianului **Henri Coandă** (1886), membru titular al Academiei Române.

8 iun. – 45 de ani de la moartea profesorului universitar şi medicului **Octavian Fodor** (1976), membru titular al Academiei Române.

11 iun. – 85 de ani de la naşterea episcopului greco-catolic maramureşean **Ioan Şişeştean** (1936).

12 iun. – 105 ani de la naşterea italienistului, criticului şi istoricului literar şi omului politic **Alexandru Balaci** (1916), membru titular al Academiei Române.

12 iun. – 75 de ani de la naşterea gazetarului şi **Ion Onuc Nemeş Vintilă** (1946).

14 iun. – 70 de ani de la naşterea profesorului, publicistului, omului politic şi scriitorului **Teodor Ardelean** (1951).

15 iun. – 180 de ani de la naşterea botanistului şi medicului **Dimitrie Grecescu** (1841), membru titular al Academiei Române.

16 iun. – 90 de ani de la naşterea istoricului şi arheologului **Alexandru Vulpe** (1931), membru titular al Academiei Române.

18 iun. – 15 ani de la moartea cântăreţului de muzică uşoară şi populară **Gică Petrescu** (2006).

19 iun. – 80 de ani de la naşterea actriţei **Irina Petrescu** (1941).

20 iun. – 130 de ani de la moartea omului politic, istoricului, avocatului şi publicistului **Mihail Kogălniceanu** (1891), membru titular al Academiei Române.

23 iun. – 60 de ani de la naşterea episcopului ortodox maramureşean **Iustin Hodea** (1961).

24 iun. – 135 de ani de la naşterea omului politic şi inginerului **Ion Gigurtu** (1886).

25 iun. – 135 de ani de la naşterea filosofului, sociologului şi memorialistului **Nicolae Petrescu** (1886), membru corespondent al Academiei Române.

26 iun. – **Ziua Drapelului Naţional**.

26 iun. – 85 de ani de la moartea omului politic şi scriitorului **Constantin Stere** (1936), membru post-mortem al Academiei Române.

26 iun. – 85 de ani de la naşterea artistului plastic maramureşean **Vasile Jurje** (1936).

27 iun. – 100 de ani de la naşterea compozitorului **Temistocle Popa** (1921).

27 iun. – 95 de ani de la naşterea medicului **Nicolae Simionescu** (1926), membru titular al Academiei Române.

28 iun. – 105 ani de la moartea pictorului **Ştefan Luchian** (1916), membru post-mortem al Academiei Române.

29 iun. – **Ziua Penitenciarelor din România**.

29 iun. – 125 de ani de la naşterea sociologului, filosofului şi omului politic **Petre Andrei** (1891), membru post-mortem al Academiei Române.

30 iun. – 120 de ani de la naşterea geologului **Gheorghe Murgeanu** (1901), membru titular al Academiei Române.

IULIE 2021

1 iul. – 80 de ani de la naşterea poetului, criticului şi istoricului literar, editorului şi traducătorului maramureşean **Ion V. Pop** (1941), membru corespondent al Academiei Române.

1 iul. – 5 ani de la moartea scriitorului, eseistului, profesorului de filosofie şi traducătorului **Ion Ianoşi** (2016), membru de onoare al Academiei Române.

2 iul. – 120 de ani de la moartea poetului şi traducătorului **Theodor Şerbănescu** (1901), membru corespondent al Academiei Române.

2 iul. – 95 de ani de la naşterea scriitorului, jurnalistului şi omului politic **Octavian Paler** (1926).

3 iul. – 115 ani de la naşterea politicianului **Horia Sima** (1906).

3 iul. – 30 de ani de la moartea compozitorului şi muzicologului **Sigismund Toduţă** (1991), membru corespondent al Academiei Române.

4 iul. – 85 de ani de la moartea istoricului, genealogistului şi filologului **Gheorghe Ghibănescu** (1936), membru corespondent al Academiei Române.

5 iul. – 85 de ani de la moartea scriitorului şi traducătorului **Cezar Papacostea** (1936), membru corespondent al Academiei Române.

7 iul. – 85 de ani de la naşterea compozitorului şi dirijorului **Liviu Borlan** (1936).

7 iul. – 70 de ani de la moartea biologului, zoologului şi histologului **Dimitrie Voinov** (1951), membru titular al Academiei Române.

8 iul. – 130 de ani de la naşterea zoologului, biologului şi hidrobiologului **Constantin Motaş** (1891), membru titular al Academiei Române.

10 iul. – 70 de ani de la naşterea poetului maramureşean **Gavril Ciuban** (1951).

11 iul. – **Ziua Mondială a Populaţiei**.

11 iul. – 120 de ani de la moartea învăţătorului maramureşean **Ioan Popescu de Coaş** (1901).

11 iul. – 75 de ani de la naşterea istoricului şi eseistului **Matei Cazacu** (1946).

13 iul. – 10 ani de la moartea compozitorului **Cornel Fugaru** (2011).

15 iul. – **Ziua Mărcii Poştale Româneşti**.

16 iul. – 75 de ani de la moartea medicului **Dumitru Bagdasar** (1946), membru post-mortem al Academiei Române.

18 iul. – 15 ani de la moartea criticului de artă, scriitorului, eseistului şi memorialistului **Raoul Şorban** (2006).

19 iul. – 90 de ani de la moartea medicului, fiziologului şi profesorului universitar **Nicolae Constantin Paulescu** (1931), membru post-mortem al Academiei Române.

19 iul. – 55 de ani de la moartea medicului **Iuliu Moldovan** (1966), membru corespondent al Academiei Române.

19 iul. – 10 ani de la moartea duhovnicului ortodox **Arsenie Papacioc** (2011).

20 iul. – **Ziua Aviaţiei Române**.

20 iul. – **Ziua Mondială a Şahului**.

20 iul. – 95 de ani de la moartea medicului veterinar şi fiziologului **Ioan Athanasiu** (1926), membru corespondent al Academiei Române.

20 iul. – 5 ani de la moartea actorului şi regizorului **Radu Beligan** (2016), membru de onoare al Academiei Române.

21 iul. – 100 de ani de la moartea biologului, zoologului şi fiziologului **Leon C. Cosmovici** (1921), membru corespondent al Academiei Române.

21 iul. – 35 de ani de la moartea poetului, eseistului şi traducătorului **Ion Caraion** (1986).

22 iul. – 110 ani de la naşterea criticului şi istoricului literar **George Ivaşcu** (1911).

22 iul. – 95 de ani de la moartea medicului stomatolog maramureşean **Gheorghe Bilaşcu** (1926).

22 iul. – 70 de ani de la naşterea patriarhului ortodox **Daniel Ilie Ciobotea** (1951), membru de onoare al Academiei Române.

24 iul. – 70 de ani de la naşterea medicului maramureşean **Vasile Bodnar** (1951).

26 iul. – 300 de ani de la naşterea omului de cultură **Samuel von Bruckent**hal (1721).

26 iul. – 105 ani de la moartea chimistului şi profesorului universitar **Nicolae Teclu** (1916), membru titular al Academiei Române.

27 iul. – 120 de ani de la naşterea lingvistului **Sever Pop** (1901), membru post-mortem al Academiei Române.

27 iul. – 100 de ani de la naşterea lingvistului **Eugen Coşeriu** (1921), membru de onoare al Academiei Române.

27 iul. – 55 de ani de la moartea folcloristului **Ion Muşlea** (1966), membru corespondent al Academiei Române.

29 iul. – **Ziua Imnului Naţional al României**.

30 iul. – 85 de ani de la moartea zoologului şi entomologului **Ioan Borcea** (1936), membru corespondent al Academiei Române.

31 iul. – 155 de ani de la naşterea astronomului **Nicolae Coculescu** (1866).

31 iul. – 35 de ani de la moartea patriarhului ortodox **Iustin Moisescu** (1986).

AUGUST 2021

1 aug. – 105 ani de la naşterea poetului maramureşean **Victor Ilieşiu** (1916).

2 aug. – 70 de ani de la naşterea actorului **Marcel Iureş** (1951).

2 aug. – 5 ani de la moartea fizicianului **Ioan Baltag** (2016), membru corespondent al Academiei Române.

3 aug. – 95 de ani de la naşterea lingvistului, filologului şi istoricului literar **Neculai Alexandru Ursu** (1926), membru corespondent al Academiei Române.

3 aug. – 60 de ani de la moartea muzicologului **George Breazul** (1961).

5 aug. – 40 de ani de la moartea violonistului şi dirijorului **Jean Bobescu** (1981).

6 aug. – 95 de ani de la moartea matematicianului **Constantin Climescu** (1926), membru corespondent al Academiei Române.

6 aug. – 80 de ani de la naşterea poetului, eseistului şi traducătorului **Cezar Ivănescu** (1941).

7 aug. – 110 ani de la moartea ţăranului cărturar **Badea Cârţan** (1911).

8 aug. – 90 de ani de la naşterea dramaturgului, publicistului şi prozatorului **Paul Anghel** (1931).

8 aug. – 75 de ani de la naşterea criticului de artă băimărean **Gheorghe Vida** (1946).

9 aug. – 420 de ani de la asasinarea lui **Mihai Viteazul** (1601).

9 aug. – 30 de ani de la moartea pianistei şi scriitoarei Cella Delavrancea (1991).

11 aug. – 565 de ani de la moartea lui **Iancu de Hunedoara**, voievod al Transilvaniei (1456).

11 aug. – 130 de ani de la naşterea istoricului **Constantin Marinescu** (1891), membru corespondent al Academiei Române.

11 aug. – 60 de ani de la moartea poetului şi matematicianului **Ion Barbu** (1961), membru post-mortem al Academiei Române.

12 aug. – **Ziua Internaţională a Tineretului**.

12 aug. – 205 ani de la naşterea economistului, matematicianului, diplomatului şi omului politic **Ion Ghica** (1816), membru titular al Academiei Române.

13 aug. – 630 de ani de la ridicare la rangul de stavropighie a **Mănăstirii Sf. Arhanghel Mihail** din Perii Maramureşului (1391).

14 aug. – 25 de ani de la moartea dirijorului şi compozitorului **Sergiu Celibidache** (1996).

15 aug. – **Ziua Marinei Române**.

15 aug. – 125 de ani de la naşterea regizorului **Sică Alexandrescu** (1896).

16 aug. – 145 de ani de la naşterea istoricului şi omului politic **Ion I. Nistor** (1876), membru titular al Academiei Române.

16 aug. – 130 de ani de la naşterea istoricului **Scarlat Lambrino** (1891), membru corespondent al Academiei Române.

16 aug. – 100 de ani de la naşterea criticului şi istoricului literar **Ovid S. Crohmălniceanu** (1921).

19 aug. – 140 de ani de la naşterea compozitorului, violonistului, pianistului şi dirijorului **George Enescu** (1881), membru titular al Academiei Române.

21 aug. – 80 de ani de la naşterea actriţei **Ilinca Tomoroveanu** (1941).

21 aug. – 10 ani de la moartea filosofului şi omului politic **Constantin Ionescu Gulian** (2011), membru titular al Academiei Române.

22 aug. – 80 de ani de la naşterea scriitorului maramureşean **Victor Tecar** (1941).

22 aug. – 40 de ani de la moartea scriitorului **Saşa Pană** (1981).

24 aug. – 80 de ani de la naşterea profesorului universitar **Nicolae Felecan** (1941).

25 aug. – 85 de ani de la naşterea actorului **Sebastian Papaiani** (1936).

26 aug. – 75 de ani de la naşterea profesorului maramureşean **Adrian Teodor Mandric** (1946).

29 aug. – 50 de ani de la moartea juristului şi profesorului universitar **Anibal Teodorescu** (1971), membru corespondent al Academiei Române.

31 aug. – **Ziua Limbii Române**.

SEPTEMBRIE 2021

2 sept. – 190 de ani de la naşterea folcloristului şi avocatului **Simeon Mangiuca** (1831), membru de onoare al Academiei Române.

3 sept. – 475 de ani de la moartea domnitorului **Petru Rareş** (1546).

3 sept. – 50 de ani de la moartea botanistului, profesorului universitar şi preotului greco-catolic **Alexandru Borza** (1971), membru post-mortem al Academiei Române.

4 sept. – 70 de ani de la naşterea economistului şi politicianului **Gheorghe Brânzeu** (1951).

5 sept. – 100 de ani de la naşterea eseistului, criticului şi teoreticianului literar **Adrian Marino** (1921).

5 sept. – 90 de ani de la naşterea actorului **Constantin Codrescu** (1931).

7 sept. – 205 ani de la naşterea omului politic **Lascăr Rosetti** (1816).

8 sept. – **Ziua Petrolistului din România**.

8 sept. – **Ziua Internaţională a Alfabetizării**.

8 sept. – 165 de ani de la naşterea scriitorului, bibliotecarului, bibliografului şi bibliologului **Ion Bianu** (1856), membru titular al Academiei Române.

8 sept. – 110 ani de la naşterea cântăreţei şi compozitoarei **Mia Braia** (1911).

8 sept. – 95 de ani de la naşterea istoricului sătmărean al culturii **Gavril Ştrempel** (1926), membru de onoare al Academiei Române.

9 sept. – 125 de ani de la moartea actorului şi dramaturgului **Matei Millo** (1896).

9 sept. – 30 de ani de la moartea antropologului, etnografului, memorialistului şi sociologului **Henri H. Stahl** (1991), membru titular al Academiei Române.

11 sept. – 50 de ani de la moartea istoricului **Nicolae Bănescu** (1971), membru titular al Academiei Române.

12 sept. – 70 de ani de la naşterea epigramistei **Viorica Găinariu** (1951).

13 sept. – **Ziua Pompierilor din România**.

14 sept. – **Ziua Inginerului Român**.

14 sept. – 15 ani de la moartea politicianului şi analistului politic **Silviu Brucan** (2006).

15 sept. – 500 de ani de la moartea domnitorului **Neagoe Basarab** (1521).

15 sept. – 120 de ani de la naşterea omului de ştiinţă, inginerului electromecanic şi constructorului de avioane **Elie Carafoli** (1901).

15 sept. – 110 ani de la naşterea poetului şi prozatorului **Emil Botta** (1911).

16 sept. – 140 de ani de la naşterea poetului **George Bacovia** (1881), membru post-mortem al Academiei Române.

16 sept. – 95 de ani de la naşterea juristului băimărean **Ioan Ceterchi** (1926), membru corespondent al Academiei Române.

18 sept. – 190 de ani de la moartea poetului **Vasile Cârlova** (1831).

19 sept. – **Ziua Europeană a Patrimoniului**.

19 sept. – 95 de ani de la naşterea compozitorului şi dirijorului băimărean **Vasiliu Becea** (1926).

19 sept. – 60 de ani de la moartea actriţei de teatru **Lucia Sturdza-Bulandra** (1961).

20 sept. – 155 de ani de la naşterea poetului, traducătorului, lingvistului şi publicistului **George Coşbuc** (1866), membru titular al Academiei Române.

20 sept. – 35 de ani de la moartea lingvistului şi filologului **Iorgu Iordan** (1986), membru titular şi vicepreşedinte al Academiei Române.

22 sept. – 190 de ani de la naşterea geologului şi paleontologului **Grigore Cobălcescu** (1831), membru titular al Academiei Române.

23 sept. – 95 de ani de la apariţia ziarului **„Baia Mare”** (1926).

23 sept. – 80 de ani de la naşterea cântăreţei de muzică populară **Sofia Vicoveanca** (1941).

24 sept. – 105 ani de la naşterea compozitorului **Aurel Giroveanu** (1916).

24 sept. – 80 de ani de la naşterea jurnalistei şi scriitoarei **Lucia Hossu-Longin** (1941).

26 sept. – **Ziua Europeană a Limbilor**.

27 sept. – **Ziua Mondială a Turismului**.

27 sept. – 305 ani de la moartea mitropolitului ortodox **Antim Ivireanu** (1716).

28 sept. – **Ziua Internaţională a Dreptului de a Şti**.

28 sept. – 145 de ani de la moartea scriitorului şi omului politic **Costache Negri** (1876).

28 sept. – 100 de ani de la moartea publicistului şi omului politic **Petru Grădişteanu** (1921), membru de onoare al Academiei Române.

28 sept. – 15 ani de la moartea scriitorului **Virgil Ierunca** (2006).

29 sept. – **Ziua Mondială a Inimii**.

29 sept. – 20 de ani de la moartea poetului **Gellu Naum** (2001).

30 sept. – 90 de ani de la naşterea actorului **Dem Rădulescu** (1931).

OCTOMBRIE 2021

1 oct. – **Ziua Internaţională a Muzicii**.

1 oct. – **Ziua Internaţională a Persoanelor în Vârstă**.

1 oct. – 65 de ani de la naşterea scriitorului şi jurnalistului **Cristian Tudor Popescu** (1956).

1 oct. – 60 de ani de la înfiinţarea **Institutului Pedagogic de 3 ani din Baia Mare** (1961).

2 oct. – 110 ani de la naşterea poetului **Miron Radu Paraschivescu** (1911).

3 oct. – 55 de ani de la naşterea ziaristului băimărean **Dorin Ştef** (1966).

5 oct. – **Ziua Mondială a Profesorilor**.

5 oct. – 140 de ani de la naşterea istoricului literar şi publicistului **Barbu Lăzăreanu** (1881), membru titular al Academiei Române.

7 oct. – 75 de ani de la moartea publicistului, bibliologului şi traducătorului **Emanoil Bucuţa** (1946), membru corespondent al Academiei Române.

8 oct. – 140 de ani de la naşterea lingvistului şi filologului **Vasile Bogrea** (1881), membru corespondent al Academiei Române.

8 oct. – 100 de ani de la naşterea profesorului universitar **Gheorghe Pop** (1921).

9 oct. – **Ziua Mondială a Poştei**.

9 oct. – 90 de ani de la moartea mitropolitului ortodox **Atanasie Mironescu** (1931), membru de onoare al Academiei Române.

10 oct. – 90 de ani de la moartea inginerului constructor şi pedagogului **Elie Radu** (1931), membru de onoare al Academiei Române.

11 oct. – 10 ani de la moartea omului politic **Ion Diaconescu** (2011).

12 oct. – **Ziua Hispanităţii**.

13 oct. – 35 de ani de la moartea sculptorului **George Apostu** (1986).

14 oct. – **Ziua Internaţională a Standardizării**.

16 oct. – **Ziua Mondială a Alimentaţiei**.

16 oct. – 100 de ani de la moartea folcloristului **Tudor Pamfile** (1921).

18 oct. – 35 de ani de la moartea poetului şi pictorului **Gheorghe Chivu** (1986).

18 oct. – 10 ani de la moartea dramaturgului **Paul Everac** (2011).

19 oct. – 95 de ani de la moartea bacteriologului şi microbiologului **Victor Babeş** (1926), membru corespondent al Academiei Române.

19 oct. – 70 de ani de la naşterea poetului maramureşean **Echim Vancea** (1951).

19 oct. – 60 de ani de la moartea romancierului şi omului politic **Mihail Sadoveanu** (1961), membru titular al Academiei Române.

20 oct. – 75 de ani de la naşterea profesorului maramureşean **Vasile Radu** (1946).

21 oct. – 85 de ani de la naşterea ziaristului şi scriitorului **Vartan Arachelian** (1936).

22 oct. – 175 de ani de la naşterea medicului, naturalistului şi botanistului **Dimitrie Brândză** (1846), membru titular al Academiei Române.

23 oct. – 160 de ani de la înfiinţarea **Asociaţiunii Transilvane pentru Literatura Română şi Cultura Poporului Român (ASTRA)** (1861).

24 oct. – **Ziua Organizaţiei Naţiunilor Unite**.

24 oct. – 75 de ani de la naşterea actriţei şi interpretei de muzică uşoară **Anda Călugăreanu** (1946).

25 oct. – **Ziua Armatei Române**.

25 oct. – 100 de ani de la naşterea regelui **Mihai I al României** (1921), membru de onoare al Academiei Române.

25 oct. – 10 ani de la moartea regizorului, actorului, scenografului şi profesorului universitar **Liviu Ciulei** (2011), membru corespondent al Academiei Române.

26 oct. – 120 de ani de la naşterea istoricului **Constantin C. Giurescu** (1901), membru titular al Academiei Române.

28 oct. – 90 de ani de la naşterea actorului **Ilarion Ciobanu** (1931).

28 oct. – 30 de ani de la moartea chimistului, profesorului universitar şi omului politic **Ilie G. Murgulescu** (1991), membru titular al Academiei Române.

29 oct. – **Ziua Internaţională a Internetului**.

30 oct. – 15 ani de la moartea poetului şi ziaristului **Vasile Radu Ghenceanu** (2006).

31 oct. – 140 de ani de la naşterea criticului şi istoricului literar, teoretician al literaturii, sociolog al culturii, dramaturgului şi nuvelistului **Eugen Lovine**scu (1881), membru post-mortem al Academiei Române.

NOIEMBRIE 2021

1 nov. – **Ziua Radiodifuziunii Române**.

1 nov. – 60 de ani de la moartea poetului **Aron Cotruş** (1961).

2 nov. – 205 ani de la moartea istoricului şi filologului **Gheorghe Şincai** (1816).

2 nov. – 105 ani de la naşterea prozatorului **Laurenţiu Fulga** (1916).

3 nov. – 155 de ani de la naşterea poetului şi prozatorului **Traian Demetrescu** (1866).

5 nov. – 185 de ani de la naşterea naturalistului, medicului, pedagogului şi omului politic **Constantin Esarcu** (1836), membru corespondent al Academiei Române.

5 nov. – 65 de ani de la moartea actriţei **Maria Filotti** (1956).

6 nov. – 45 de ani de la moartea juristului şi omului politic maramureşean **Ilie Lazăr** (1976).

7 nov. – 105 ani de la naşterea filosofului şi eseistului **Mihai Şora** (1916), membru de onoare al Academiei Române.

8 nov. – 120 de ani de la naşterea liderului comunist **Gheorghe Gheorghiu-Dej** (1901).

8 nov. – 15 ani de la moartea dirijorului **Iosif Conta** (2006).

9 nov. – **Ziua Internaţională de Luptă împotriva Rasismului şi Antisemitismului.**

9 nov. – 105 ani de la moartea generalului **Ioan Dragalina** (1916), membru post-mortem al Academiei Române.

12 nov. – 60 de ani de la naşterea gimnastei **Nadia Comăneci** (1961).

14 nov. – 150 de ani de la naşterea scriitorului **Ilarie Chendi** (1871).

14 nov. – 30 de ani de la moartea scriitorului **Constantin Chiriţă** (1991).

14 nov. – 20 de ani de la moartea criticului şi istoricului literar **Zigu Ornea** (2001).

15 nov. – **Ziua Internaţională a Scriitorilor Întemniţaţi**.

15 nov. – 125 de ani de la naşterea fizicianului **Horia Hulubei** (1896), membru titular al Academiei Române.

15 nov. – 110 ani de la naşterea lingvistului, istoricului literar, eseistului şi traducătorului **Alexandru Ciorănescu** (1911).

16 nov. – **Ziua Internaţională a Toleranţei**.

16 nov. – 205 ani de la naşterea poetului **Andrei Mureşanu** (1816).

17 nov. – **Ziua Internaţională a Studenţilor**.

17 nov. – 95 de ani de la naşterea mitropolitului ortodox **Antonie Plămădeală** (1926), membru de onoare al Academiei Române.

18 nov. – 115 ani de la naşterea pictorului **Corneliu Baba** (1906).

20 nov. – 100 de ani de la naşterea scriitorului, criticului şi istoricului literar **Dinu Pillat** (1921).

21 nov. – **Ziua Internaţională a Filosofiei**.

21 nov. – 85 de ani de la naşterea preotului şi publicistului maramureşean **Viorel Thira** (1936).

21 nov. – 15 ani de la moartea preotului ortodox **Gheorghe Calciu-Dumitreasa** (2006).

22 nov. – 120 de ani de la moartea lingvistului, bibliotecarului, heraldistului, jurnalistului şi diplomatului **Vasile A. Urechia** (1901), membru fondator al Academiei Române.

23 nov. – 100 de ani de la naşterea episcopului ortodox maramureşean **Emilian Birdaş** (1921), membru de onoare al Academiei Române.

24 nov. – 80 de ani de la naşterea actorului **Emil Hossu** (1941).

25 nov. – 125 de ani de la naşterea actorului **George Vraca** (1896).

26 nov. – 120 de ani de la naşterea scriitorului **Mihail Drumeş** (1901).

27 nov. – 140 de ani de la naşterea istoricului, criticului de artă şi colecţionarului **George Oprescu** (1881), membru de onoare al Academiei Române.

28 nov. – 50 de ani de la moartea poetului **Dimitrie Stelaru** (1971).

DECEMBRIE 2021

1 dec. – **Ziua Naţională a României**.

1 dec. – **Ziua Mondială de Combatere a SIDA**.

1 dec. – 90 de ani de la naşterea compozitorului şi pianistului **Johnny Răducanu** (1931).

1 dec. – 10 ani de la moartea regizorului şi scenaristului **Andrei Blaier** (2011).

3 dec. – **Ziua Internaţională a Persoanelor cu Dizabilităţi**.

3 dec. – 30 de ani de la moartea filosofului **Petre Ţuţea** (1991).

5 dec. – **Ziua Internaţională a Voluntariatului**.

7 dec. – 85 de ani de la naşterea poetului maramureşean **Mihai Cupcea** (1936).

8 dec. – **Ziua Constituţiei României**.

8 dec. – 145 de ani de la naşterea prozatoarei **Hortensia Papadat-Bengescu** (1876).

10 dec. – **Ziua Internaţională a Drepturilor Omului**.

11 dec. – 10 ani de la moartea scriitorului **Mihnea Gheorghiu** (2011).

12 dec. – 85 de ani de la naşterea publicistului şi prozatorului maramureşean **Vasile Gaftone** (1936).

14 dec. – 75 de ani de la moartea scriitorului şi omului politic **Ioan Alexandru Brătescu-Voineşti** (1946), membru titular al Academiei Române.

14 dec. – 75 de ani de la naşterea cântăreţei şi compozitoarei de jazz **Aura Urziceanu** (1946).

15 dec. – 145 de ani de la moartea juristului maramureşean **Iosif Man** (1876).

16 dec. – 15 ani de la moartea geologului **Liviu Ionesi** (2006), membru titular al Academiei Române.

18 dec. – **Ziua Minorităţilor Naţionale**.

18 dec. – 330 de ani de la moartea cronicarului **Miron Costin** (1691).

18 dec. – 175 de ani de la moartea cărturarului şi traducătorului **Veniamin Costache** (1846).

19 dec. – 65 de ani de la naşterea artistului plastic băimărean **Maria Mariş-Dărăban** (1956).

20 dec. – 55 de ani de la moartea dramaturgului **Mihail Sorbul** (1966).

22 dec. – 65 de ani de la moartea poetului **Nicolae Labiş** (1956).

24 dec. – 175 de ani de la naşterea preotului ortodox şi folcloristului maramureşean **Tit Bud** (1846).

24 dec. – 110 ani de la moartea istoricului şi scriitorului **Ioan Puşcariu** (1911), membru titular al Academiei Române.

25 dec. – 80 de ani de la naşterea poetului **Ioan Alexandru** (1941).

30 dec. – 100 de ani de la naşterea inginerului şi omului politic **Nicolae Giosan** (1921), membru titular al Academiei Române.

Artistul plastic **Maria Mariş-Dărăban**
(19 decembrie 1956-19 iulie 2017)

Cuprins

ANIVERSĂRI

Nume care fac cinste Maramureşului / Dr. Ştefan VIŞOVAN 3

TEODOR ARDELEAN – 70 de ani sub semnul lui HOMO DOCTUS

Mesajul Executivului Consiliului Judeţean Maramureş adresat dr. Teodor Ardelean, la aniversarea vârstei de 70 de ani / Ionel Ovidiu BOGDAN, Radu Daniel TRUFAN, Doru Alexandru LAZĂR 5

Profesorul doctor Teodor Ardelean – Cărturarul de inspiraţie şi statură şaguniană – 70 ani / † IUSTIN, Episcopul Maramureşului şi Sătmarului 6

Schiţă de portret în acvaforte / Acad. Ioan-Aurel POP 8

Gânduri la o aniversare / Acad. Emil BURZO 9

Despre o anume vrednicie / Acad. Ion POP 10

Gânduri şi cuvinte potrivite despre un aristocrat al culturii şi vieţii publice maramureşene / Acad. Liviu POP 11

Prof. dr. Teodor Ardelean - istoric şi filolog, ctitor de cultură românească în Europa / Acad. Marius PORUMB. 13

Intelectual de marcă şi iubitor de spiritualitate / †ANDREI 15

Profesorul nostru Teodor Ardelean / Dr. Marin BANCOŞ 16

Teddy Ardelean – O viaţă pentru comunitate / Dr. Hermina G. B. ANGHELESCU 17

Portretul cărturarului / Horia BĂDESCU 18

Cetăţeanul de onoare al cărţilor / Gheorghe Mihai BÂRLEA. 18

Teodor Ardelean, profesionistul / Voicu Gelu BICHINEŢ. 20

Teodor Ardelean – stâlpul unităţii neamului românesc din Maramureş / Ion M. BOTOŞ 20

Teodor Ardelean, un prieten / Prof. Angela BUCIU. 22

Un ardelean, un sălăjean, un maramureşean / Florica BUD 24

Gânduri pentru un om dedicat bibliotecii / Sorin BURLACU. 25

La aniversară … / Ion BUZAŞI. 26

Câteva gânduri aşezate pe hârtie în semn de omagiu pentru colegul Teodor Ardelean / Dr. Gheorghe-Gabriel CĂRĂBUŞ 27

Mereu printre oamenii săi, lângă oamenii săi / Cătălin CHERECHEŞ. 28

Teodor Ardelean: UN OM – O BIBLIOTECĂ / Constantin CUBLEŞAN. 29

„Teodor Ardelean este şi va rămâne pentru totdeauna o bornă culturală de neclintit pentru Maramureş” / Mircea CRIŞAN. 29

Teodor Ardelean – omul cărţilor / Ioan-Mircea FARCAŞ 30

Un om al cetăţii / Oliviu FELECAN 31

Dr. Teodor Ardelean – un om ca la carte / Ilie GHERHEŞ. 33

Din Silvania-n Maramu’ prof. dr. Teodor Ardelean – LXX / Viorel HODIŞ. 35

La 70 de ani – Teodor Ardelean sau o personalitate completă şi complexă a LUMII MARI / Marian ILEA 40

Gânduri în rânduri la o frumoasă aniversare / Marinel KOVACS 41

Pentru românul cu chip de dac / Dragoş Adrian NEAGU. 42

Zăcământul de Erudiţie / Alexandru NICOLICI 43

Tedi Ardelean – omul care cu adevărat sfinţeşte locul / Adrian Gh. PAUL 45

Teodor Ardelean şi măsura lucrurilor / Gheorghe PÂRJA 48

Însemnare a călătoriei noastre / Ioan Es. POP. 50

Teodor Ardelean şi idealurile Astrei / Mircea POPA 51

Prof. dr. Teodor Ardelean – un dar al divinităţii / Aurora PUŞCAŞ. 53

Un alt bilanţ sub semnul cărţii / Florian ROATIŞ. 56

Tezaur vechi, tezaur viu / Anton ROHIAN 58
După 20 de ani / Nicolae TEREMTUŞ 60
Teodor Ardelean – 70 / Ştefan VIŞOVAN 61

IN MEMORIAM

Prof. univ. dr. GHEORGHE POP – 100 DE ANI DE LA NAŞTERE

Solilocviu în amurg / Dr. Gheorghe POP 67
Gheorghe Pop – ctitor al învăţământului superior băimărean / Redacţia revistei „Familia română”. 76
Gheorghe Pop – Axiologie prin superlative / Dr. Teodor ARDELEAN. 78
Gheorghe POP, un mare român şi un dascăl erudit / Prof. univ. dr. Dumitru ACU 79
Cuvânt de respectuoasă amintire / Prof. univ. dr. I. Buzaşi 79
Gheorghe Pop – Profesorul, mentorul, omul / Dr. Georgeta CORNIŢĂ, Dr. Constantin CORNIŢĂ. 80
Omagiu venerabilului profesor Gheorghe Pop / Ec. Viorel DEGHID 81
Un patriarh al culturii maramureşene / Prof. univ. dr. Gheorghe GLODEANU. 83
Admiraţie, respect şi recunoştinţă / Profesor Vasile LESCHIAN. 84
Profesorul Gheorghe Pop / Dr. ing. Ştefan MARINCA 87
Omagiu / Maria GRIB-MARIAN 88
100 de ani de la naşterea prof. dr. Gheorghe Pop / Pr. Simion MESAROŞ 89
In Memoriam, profesor doctor Gheorghe Pop / Prof. Ana Lucreţia Maria MOLDOVAN. 90
Gheorghe Pop – 100. Evocare / Dr. Coriolan POP 92
Profesorul şi Omul Gheorghe Pop / Prof. univ. dr. Maria Sânziana POP. 93
Mesajul familiei / Ing. Răducu POP 93
Profesorul Gheorghe Pop – făclie vie a şcolii superioare maramureşene / Prof. dr. Draga RADU 95
Gheorghe Pop – un reper moral, o conştiinţă, la un veac de la naştere / Nicolae SCHEIANU . . . 97
Universitarul maramureşean Gheorghe Pop – emblemă a frumosului şi veşnicului Maramureş / Prof. Ioan SENI, ... 98
Profesorul universitar Gheorghe Pop a făcut şi continuă să facă cinste Tătărăştiului / Colonel (r) Voicu ŞICHET 100
Model fascinant şi ispititor / Prof. Lotica VAIDA 103
Plăcute aduceri aminte / Dr. Ana VARNA 104

RESTITUIRI

Un reper major şi un referenţial esenţial / Dr. Teodor ARDELEAN 105
„Patriarhul tinereţii noastre” / Dr. Teodor ARDELEAN 106
Prof. univ. dr. Gheorghe Pop – o personalitate cardinală / Dr. Teodor ARDELEAN 107
„Darul” profesorului Gheorghe Pop / Dr. Teodor ARDELEAN. 108
Gheorghe Pop – dascălul, cercetătorul şi mentorul truditor pe multiple fronturi / Pamfil BILŢIU 108
Omagiu fratern: Profesorului dr. Gheorghe Pop / Prof. univ. dr. Gheorghe BULGĂR 110
Un dascăl – o vocaţie culturală / Prof. univ. dr. Gheorghe BULGĂR 111
Profesorul Gheorghe Pop – magister perpetuus / Prof. univ. dr. Ion BUZAŞI. 112
Fidelitate, consecvenţă, încredere / Augustin COZMUŢA 113
Profesorul de … profesori / Dr. Mircea FARCAŞ 114
Elogiu spiritului creator: Gheorghe Pop / Prof. univ. dr. Nicolae FELECAN 115
Întru desăvârşirea limbii române – un ziditor şi un apostol: Gheorghe POP / Prof. univ. dr. Victor V. GRECU 116
Profesorul Gheorghe Pop – cetăţean de onoare al Băii Mari / Prof. univ. dr. Victor IANCU . . . 118
Gheorghe Pop – dascăl şi prieten de excepţie / Prof. univ. dr. doc. Gavril ISTRATE 119
O viaţă închinată învăţământului şi ştiinţei / Prof. univ. dr. doc. Ştefan MUNTEANU. 120
La ceas aniversar / Prof. univ. dr. doc Dumitru POP 122
Cu dascălul Ghiţă Pop în teritoriul sacru al amintirilor / Prof. univ. dr. doc. Valeriu RUSU, . . . 123
Ctitor de şcoală, lingvist de excepţie, profesor de aleasă omenie / Dr. Ştefan VIŞOVAN. 124

IN MEMORIAM MIHAIL DIACONESCU

A plecat la ceruri „cel mai reprezentativ scriitor al spiritualităţii româneşti” / UZPR, Departamentul de comunicare 115
Curriculum Vitae Mihail Diaconescu / Corina VLAD DIACONESCU 117
In Memoriam Mihail Diaconescu / Dr. Aurel V. DAVID 123
Cărturarul Mihail Diaconescu – nume aureolat în literatura şi cultura română / Vasile GHIŢESCU 126
Vine o vreme … / Monahia CECILIA 127
O minte atotcuprinzătoare, un suflet ales! / Mihai GOLESCU 128
Mihail Diaconescu – portret în rama neuitării / Daniela ŞONTICĂ 129
Omagiu domnului profesor Mihail Diaconescu / Rodica SUBŢIRELU 130
Despre Mihail Diaconescu sau despre cel ce a reuşit să facă pustia roditoare / Dr. Narcis ZĂRNESCU 131

IN MEMORIAM GEORGE ACHIM

IN MEMORIAM prof. univ. dr. GEORGE ACHIM / Redacţia revistei „Familia română” 147
Un gând tardiv / Academician Ioan-Aurel POP 149
George Achim, trecut în amintire / Academician Ion POP 150
George Achim – O efigie cu marcă de blazon / Prof. univ. dr. Cornel MUNTEANU 151
George Achim – expresia sentimentului naţional / Prof. univ. dr. Mircea PLATON 153
Amintiri cu George Achim / Prof. univ. dr. Otilia HEDEŞAN 155
Istoria unor preţuite clipe / Prof. univ. dr. Liviu ZĂPÂRŢAN 156
Gânduri de apreciere şi preţuire / Prof. Patrick VALDRINI, ... 157
Moartea unui dascăl. In memoriam prof. univ. dr. George Achim / avocat Dan Mihai ŞUTA . . 158
Călăuza / Gavril ARDUSĂTAN 159
Magister dixit, discipulus audit / Prof. dr. Alina DORLE 161

VALORI ROMÂNEŞTI

Alf Lombard – un mare prieten al românilor şi al limbii române / Dr. V. BREBANU 163
Alfabetul veşniciei – cărările Maramureşului / Dr. Ilie GHERHEŞ 167
Cele mai înalte biserici de lemn din lumese află în Maramureş / Teofil IVANCIUC 170
La Rohia cu N. Steinhardt / Dr. Mircea POPA 175
Nicolae Iorga – un fals idol / Doru SICOE 181

FILE DE ISTORIE

Secuizarea şi maghiarizarea în arcul carpatic / Octavian CĂPĂŢÂNĂ 199
80 de ani de la „Katynul românesc”, masacrul de la Fântâna Albă / Antuanela ROŞIOR 201
Un martor tăcut al crimelor, ororilor şi al suferinţelor din gulagul românesc / Ioan ŢIPLEA . . . 203

RECENZII

Acad. Ioan-Aurel Pop, *Veghea asupra limbii române* / Dr. Viorel HODIŞ 207
Luminarea unui început neguros / Ciprian BORTOŞ 217
O carte care va naşte controverse: *De la Oradea la Oradea Mare şi iarăşi la Oradea – o istorie* / Interviu cu Doru SICOE realizat de Veronica BURSAŞIU 220
The *Weathering Magazine* în limba română / Doru SICOE 228
Apologia iubirii conjugale / Ioan ŢIPLEA 230
Vasile Bele, Gelu Dragoş, Nelu Danci, *Antologie de texte. Recenzii de cărţi. Personalităţi ale literaturii contemporane*, vol. IV, Editura Mircea cel Bătrân, Olăneşti, 2021, 514 p. / Dr. Ştefan VIŞOVAN 232
Dumitru Chiş, *Sălişteni de seamă de ieri şi de azi*, Editura Aska Grafica, Sighetul Marmaţiei, 2021, 364 p. / Dr. Ştefan VIŞOVAN 235

SĂ SCRIEM CORECT ROMÂNEŞTE

Virusarea limbii: dubla articulare / Dr. Viorel HODIŞ 237
Contaminaţia – Un virus al limbii / Dr. Viorel HODIŞ 239

ISSN 1454-8607